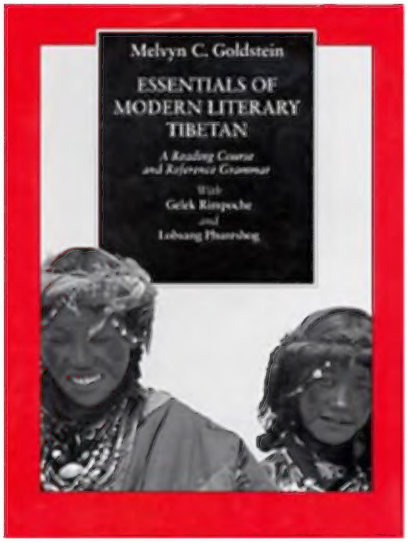

title: Essentials of Modern Literary Tibetan: A Reading Course and Reference Grammar
author: Goldstein, Melvyn C.
publisher:
isbn10 | asin: 0520076222
print isbn13: 9780520076228
ebook isbn13: 9780585130583
language:
subject
publication date:
lcc:
ddc:
subject:

cover

Page iii

Essentials of Modern Literary Tibetan

A Reading Course and Reference Grammar

Melvyn C. Goldstein
with Gelek Rimpoche
and Lobsang Phuntshog

University of California Press
Berkeley Los Angeles Oxford

page_iii

Page iv

University of California Press
Berkeley and Los Angeles, California

University of California Press, Ltd.
Oxford, England

Copyright © 1991 by The Regents of the University of California

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

Goldstein, Melvyn C.
Essentials of modern literary Tibetan: a reading course and
reference grammar / Melvyn C. Goldstein with Gelek Rimpoche and
Lobsang Phuntshog.
p. cm.
Includes examples of Tibetan texts with English translation.
ISBN 0-520-07622-2 (alk. paper)
1. Tibetan languageGrammar. 2. Tibetan languageTextbooks for
foreign speakers. 3. Tibetan languageReaders. 4. Tibetan
languagesRhetoric. I. Rimpoche, Gelek. II. Phuntshog, Lobsang.
III. Title.
PL3613.G55 1991
495'.482421dc20
91-11882
CIP

9 8 7 6 5 4 3 2 1

The paper used in this publication meets the minimum requirements of American National Standard for Information SciencesPermanence of Paper for Printed Library Materials, ANSI Z39.48-1984 ♾

CONTENTS

Preface xix

Acknowledgments xxi

List of Abbreviations xxiii

Part One 1

Lesson One 3

1.1 Introduction to the Tibetan Language 3

1.2 Tone 3

1.3 Vowel length 4

1.4 The thirty written letters 4

1.4.1 Steps in writing Tibetan letters 6

1.4.2 The consonants: ཀ་ཁ་ག་ང་ 7

1.4.3 The consonants: ཅ་ཆ་ཇ་ཉ་ 7

1.4.4 The consonants: ཏ་ཐ་ད་ན་ 8

1.4.5 The consonants: པ་ཕ་བ་མ་ 8

1.4.6 The consonants: ཙ་ཚ་ཛ་ཝ་ 8

1.5 Vowels 8

1.6 Pronunciation drill 9

1.7 Structure and pronunciation of complex syllables 9

1.7.1 Complex syllables 10

1.7.2 Slot-4 (suffixed letters) 10
1.7.2.1 The suffixed letter ག 10
1.7.2.2 The suffixed letter ང 11
1.7.2.3 The suffixed letters ད and ས 12
1.7.2.4 The suffixed letter ན 12
1.7.2.5 The suffixed letter མ 12
1.7.2.6 The suffixed letter ར 13
1.7.2.7 The suffixed letter ལ 13

1.7.2.8 The suffixed letter འ 13
1.7.2.9 The suffixed letter ཨ 13
1.7.3 Slot-5 consonants 14
1.8 The syllabic nature of the Tibetan language 14
1.9 Sentence and verb types: introduction 15
1.10 Linking verbs and sentences 15
1.11 Question formations 18
1.12 Vocabulary 21
Lesson Two 23
2.1 The Alphabet, continued: Slot-1 (prefixed letters): ག་ད་བ་མ་འ 23
2.2 Slot-3 (subfixed letters): ཡ, ར, ལ 25
2.2.1 The subfixed letter: ཡ 25
2.2.2 The subfixed letter: ར 25
2.2.3 The subfixed letter: ལ 26
2.3 Slot-2 (suprafixed letters): ར, ལ, ས 27
2.4 Exercise: Write the pronunciation of the following syllables 27
2.5 The pronunciation of disyllabic compounds 27
2.6 Existential verbs and sentences 29
2.6.1 The dative-locative case 32
2.6.2 Possessive constructions with the dative-locative case 34
2.7 Linking and existential verbs used in adjectival constructions 37
2.8 Negation of linking and existential verbs 37
2.9 Question formation with interrogative words 38

2.10 Reference section: Looking up words in the glossary and new vocabulary sections 40

2.11 Reading exercise 42

2.12 Vocabulary 43

Lesson Three 46

3.1 The subject of active sentences and the instrumental case 46

3.2 Plurality and singularity 48

3.2.1 Singularity 48

3.2.2 Plural words and postpositions 49

3.3 Complex subject and object constructions 51

3.3.1 Complex subjects 51

3.3.2 The complex object 53

3.3.3 The active verb 53

3.4 Simple past tense 54

3.5 Present tense 55

3.6 Usual constructions 58

3.7 Future tense 59

3.8 Active verbs in interrogative constructions 60

3.9 Sentence final marker 62

3.10 Reading exercise 63

3.11 Vocabulary 65

Lesson Four 68

4.1 Clause construction: introduction 68

4.2 The ཡ་དང་ connective 68

4.3 The temporal connectives: རྗེས་ and ཚེ་/ཚེ་རྗེས་སུ་ 69

4.4 Marking quotations and naming names 70

4.5 Review of the declension of pronouns 71

4.6 Reading exercise 71

4.6.1 Tibetan text 71

4.6.2 Interlinear translation /pronunciation 72

4.6.3 Translation 73

4.6.4 Grammatical notes 74
4.7 Vocabulary 81
Lesson Five 83
5.1 Involuntary verbs and sentences 83
5.2 Location and indirect objects in involuntary constructions 86
5.3 ཡོད་ constructions 87
5.4 Tense and temporals in existential and linking constructions 88
5.5 Temporals in active and involuntary constructions 89
5.6 Verbalizers: object-verb compounds 90
5.7 Verbs of motion 93
5.7.1 Active verbs 93
5.7.2 Involuntary verbs of motion 94

5.8 Honorific language 95
5.9 The "causal" connectives: བར་/པར་བཏེན་, སྟབས་, ཙང་, ཀྱེན་(ཀྱིས་), ཅ་ན་, པས་/བས་, གཤིས་, and (པའི་/བའི་) དབང་གིས་ 96
5.10 The "when" connectives: དུས་, སྐབས་, བའི་/པའི་སྐབས་སུ་, བའི་/པའི་དུས་སུ་, མཚམས་སུ་, ཚེ་, ཅ་/པ་ན་, and བའི་/པའི་སྐང་ 98
5.11 The "gerundive" connectives: དེ་, ཏེ་, ཞེ་, and ནས་ 99
5.11.1 The temporal-causal function 99
5.11.2 The adverbial or simultaneous function 100
5.11.3 The defining function 101
5.12 The "conjunctive" connectives: ཅིང་, ཤིང་, and ཀྱིང་ 102
5.13 The "purposive" connectives: ཆེད་, སྐད་, པའི་/བའི་ཆེད་དུ་, ཆེད་དུ་, ཕྱིར་, དོན་དུ་, and རྒྱུའི་ཆེད་དུ་ 103
5.14 The genitive case 104
5.15 Infinitive usage: vb. + བར་ or བར་ 106
5.16 The "agentive" verbal particles: མཁན་, མི་, and པ་/བ་ 107
5.17 Reading exercise: "The Rabbit Takes Revenge" 108
5.17.1 Tibetan text 108
5.17.2 Interlinear translation 109

5.17.3 Translation 110

5.17.4 Grammatical notes 110

5.18 Vocabulary 121

Lesson Six 126

6.1 The conditional ("if") clause connectives: ན་, ཚེ་, གལ་ཏེ་...ན་, ཚེ་, གལ་སྲིད...ན, གལ་སྲིད...ཚེ་, and པ་ན་/བ་ན 126

6.2 The "as soon as" clause connectives: འཕྲལ་, ཡ་དག་, མ་ཐག་, ཅིད་དུ་, ཡ་དེ་མ་ཐག་(ཏུ), ཡ་དང་, ཡ་/བ་ཙམ་ནས་, and ཡ་/བ་ཙམ་ན་ 126

6.3 Negation of active and involuntary verbs 127

6.4 The enumerative particles: སོགས་ and བཅས་ 130

6.5 Adverbials 132

6.5.1 The adverbializing particles: [genitive particle] + དང་ or དང་ནས་ or རྒྱུན་ནས་ 132

6.5.2 The instrumental particles as adverbializers 132

6.5.3 The dative-locative particles as adverbializers 132

6.5.4 The particles གཞིན་པར་ and གཞིན་དུ་ as adverbializers 133

6.5.5 Adverbs 134

6.6 Nominalization with པ་/བ་ 135

6.6.1 Positive constructions 135

6.6.2 Negative nominalized constructions with པ་/བ་ 138

6.6.3 Nominalized constructions with the dative-locative 139

6.6.4 Negative constructions with the dative-locative 140

6.7 The use of ཀྱི་ and ཡས་ or ཡག་ 142

6.7.1 Future constructions 142

6.7.2 Past constructions 143

6.7.3 Existential constructions 144

6.7.4 Other constructions 144

6.8 The "pretend" particles: ལྟལ་, ལྟལ་བྱས་, མདོག་, མདོག་མདོག་, རེལ་, and ཚུལ་བྱས་ 147

6.9 The auxiliary verb ཐུབ་ ("to be able") 148

6.10 Reading exercise: "A Wolf Has Arrived" 149

6.10.1 Tibetan text 149

6.10.2 Interlinear translation 150

6.10.3 Translation 150

6.10.4 Grammatical notes 151

6.11 Vocabulary 158

Lesson Seven 162

7.1 The "not only" clause connectives: མ་ཟད་, མ་ཚད་, and མི་ཚད་ 162

7.2 The "even though" clause connectives: ཀྱང་, ཡང་, འང་, རུང་, ནའང་, ན་ཡང་, མོད་, and དེ་ (དེའི་) 163

7.3 The "plan/intend to" clause connective: རྟེས་ 164

7.4 The "before" clause connective: མ་ + vb. (past tense stem) + གོང་ + dative-locative (ལ་, etc.) 164

7.5 The verb དགོས་ ("to have to, want") 165

7.5.1 དགོས་ used alone as a main verb 165

7.5.2 དགོས་ used in conjunction with active verbs 166

7.5.3 Non-past constructions 167

7.5.4 The དགོས་ + པ་རེད་ usual complement 169

7.5.5 དགོས་ constructions in the past conveying completed action 169

7.5.6 The use of དགོས་ in two-verb constructions 170

7.5.7 Further examples of དགོས་ with connectives in dependent clauses 170

7.6 Constructions using ཐག་ཆོད་ 171

7.7 Constructions with the verb ཀྱི་ (ཀྱས་) 172

7.8 Constructions expressing "certainty": རིམ་, ཡོམ་, and ཤག་ 173

7.9 The "together with" clause connectives: པ་དང་སྦྲགས་, པ་དང་ཆབས་ཅིག་, པ་དང་སྦའམ་བསྡུན་, པ་དང་བསྡུན་, དང་ཆབས་ཅིག་, དང་མཉམ་དུ་, བསྡུན་, བསྡུན་རས་, འབྲིལ་, and ཆབས་སྦྲགས་ 174

7.10 The "according to" clause connectives: པ་དང་སྦའམ་བསྡུན་, པ་དང་བསྡུན་, བསྡུན་, བསྡུན་རས་, དང་འབྲིལ་, and གཞི་བཟང་ 175

7.11 The "about to" clause connectives: སྒབས་, ལ་ཁད་ལ་, ཁ་ལ་ཁར་, ལ་ཁར་, ཁར་, སྒབས་བྱིད་དུས་, ཅི་, and ཅིར་ 175

7.12 Polite imperative: vb. + དང་ 176
7.13 "Help" constructions: རོགས་གནང་ and རོགས་བྱིན་ 177
7.14 Reading exercises 178
7.14.1 Reading number one: "Agu dönba and a Rich Man" 178
7.14.1.1 Tibetan text 178
7.14.1.2 Interlinear translation 179
7.14.1.3 Translation 180
7.14.1.4 Grammatical notes 181
7.14.2 Reading number two: "Coming from Afghanistan to Pakistan" 188
7.14.2.1 Tibetan text 188
7.14.2.2 Interlinear translation 189
7.14.2.3 Translation 190
7.14.2.4 Grammatical notes 190
7.15 Vocabulary 193
Lesson Eight 198
8.1 Cardinal numbers 198
8.2 Ordinal numbers 200
8.3 Percentages 200
8.4 Months 201
8.5 Tibetan numerals 201
8.6 "Or" and "whether or not" constructions 201
8.7 "With" constructions using དང་ 204
8.8 "Coincidental" constructions: དང་སྦྱབས་བསྟུན་ and ཞིང་ + dative-locative 205

8.9 Constructions using ཐོག་: "on top of," "on," and "in addition to" 205
8.10 Reading exercise: "The Golden Axe" 206
8.10.1 Tibetan text 206
8.10.2 Translation 208
8.10.3 Grammatical notes 209
8.11 Vocabulary 219
Part Two 223

Lesson Nine 225

9.1 Constructions with ཐབས་ ("way, means") 225

9.2 The auxiliary verb "to dare to": ཐོད་ and རྩྭ་ 226

9.3 The "let alone/far from" clause connectives: ལྷུ་བཞག་, ཐུར་བཞག་, and ལྷུ་ཅི་ 226

9.4 The "excluding" clause connective": ཕྱིར་ 227

9.5 The "danger of" clause connective: ཉིན་ 228

9.6 The auxiliary verb ཚོར་: "to experience" 228

9.7 "Seem" constructions using བཟོ་ 229

9.8 The "completed/finished" auxiliary verbs: ཟིན་, ཚར་, and གྱུར་ 230

9.9 Emphatic negative adverbs: གཏན་ནས, ནམ་ཡང་, གང་ཡང་, རྒྱུན་ནས་, རྩ་བ་ནས་, and ཁྱོན་ནས་ 231

9.10 "Want" constructions using འདོད་, མོས་, བྱོ་, and སེམས་ 231

9.11 "Hope" constructions using རེ་, འདུན་ and པའི་/བའི་རེ་བ་ 232

9.12 "Manner" constructions: སྦངས་, ལྟུགས་, and རྒྱལ་ 233

9.13 Perfect tense 233

9.14 "Would have" constructions 234

9.15 The "be fit/worthy" particles: ཉིན་, ལོ་, and རུང་ 235

9.16 The "possible" auxiliary verb: སྲིད་ 236

9.17 Reading exercises 236

9.17.1 Reading number one: "The Wolf and the Hunter" 236

9.17.1.1 Tibetan text 236

9.17.1.2 Translation 237

9.17.1.3 Grammatical notes 238

9.17.2 Reading number two: "The Brief History of Ramoche (Temple)'s Jo (Statue)" 241

9.17.2.1 Tibetan text 241

9.17.2.2 Translation 242

9.17.2.3 Grammatical notes 243

9.18 Vocabulary 244

Lesson Ten 249

10.1 The "while" clause connective ཀྱི་ 249

10.2 Past-present construction 249

10.3 Adjectives and adjectival constructions 249

10.3.1 Basic adjective form 249

10.3.2 The comparative form of adjectives 250

10.3.3 Augmentation of nominalized adjective stems with the particles: ཆེས་, ཤིན་ཏུ་, ཞིང་ངས་, དོག་ཅམ་, ཕན་བྱ་, ཤེ་, and ཤེ་...ཤེ་ 252

10.3.4 The superlative degree: གོས་ 254

10.3.5 Excessive constructions: ངག་ or ཐུབ་ 254

10.3.6 Derived adjectives 255

10.3.7 Conjunction of adjectives: དང་, ཞིང་, ལ་, and ཁར་ 256

10.3.8 Adjectival constructions using ལོས་ 257

10.4 Verbal constructions with ལ་ and ཁར་ 257

10.4.1 ལ་ as a verbal clause connective 257

10.4.2 ཁར་ as a verbal clause connective 258

10.5 Verbal constructions using མ་ + vb. (past stem) + ནི་ 258

10.6 The "unless" clause connective: ན་ / རུས་མ་གཏོགས་ 259

10.7 མ་གཏོགས་ as a clause connective expressing "except for" 259

10.8 "Each" constructions using རེ་རེ་...རེ་ or རེ་རེ་ 259

10.9 Constructions with the verb "to change, alter": འགྱུར་ 260

10.10 "Without" clause connective constructions using མ་ + vb. + པར་/བར་ 260

10.11 "Until" clause connective constructions using མ་ + vb. + པར་/བར་དུ་ 261

10.12 Constructions with འཕྲོ་, འཕྲོད་, འཕྲོས་ ("left over, uncompleted"): vb. + འཕྲོ་ (འཕྲོད་, འཕྲོས་)+ ལྡོག་ or བཞག་ 261

10.13 The "location" particles: ཡུལ་ and ས་ 261

10.14 "Like what," "how," and "what kind of" constructions: ཇི་ལྟར་ or ཇི་ལྟ་བུ་ 262

10.15 Reading exercises 263

10.15.1 Reading number one: "Agu dönba Cuts Down a Walnut Tree" 263

10.15.1.1 Tibetan text 263

10.15.1.2 Translation 264

10.15.1.3 Grammatical notes 264

10.15.2 Reading number two: "The Prayer-Festival Holiday" 266

10.15.2.1 Tibetan text 266

10.15.2.2 Translation 267

10.15.2.3 Grammatical notes 267

10.16 Vocabulary 269

Lesson Eleven 273

11.1 The "time to do" auxiliary verb: ཟན་ 273

11.2 Constructions using the phrases གལ་ཡོད་, གལ་རུང་, and གལ་འགྱིས་སམ་: "how can it be okay?" 273

11.3 Constructions using གལ་ + vb. (non-past) 274

11.4 Constructions using the phrase དོན་ཅི་ཡོད་ 274

11.5 Constructions using the pattern vb. + རྒྱུ་གང་ཡོད་: "what is there to be. . . ." 275

11.6 Constructions using ཡང་ན་: "even" 275

11.7 Causative constructions 276

11.7.1 Constructions using འཇུག་ (p. བཏུག་) 276

11.7.2 Constructions using བཟོ་ 276

11.7.3 Constructions using ཤིད་ 277

11.8 "Let" or "allow" constructions using the verb འཇུག་ 278

11.9 "Allow" constructions using the auxiliary verb ཆོག་ 278

11.10 "I'll do" volunteering constructions using the auxiliary verb ཆོག་ 279

11.11 "Ready to do" constructions using ཆོག་ and ཆོག་ཆོག་ 279

11.12 "Approve" or "agree" constructions using འཐུས་ 280

11.13 "No choice" and "no way" constructions using ཀ་མེད་, ཐབས་མེད་, ཐབས་བྱལ་, ཚད་མེད་, ཤས་མེད་, ཚད་བྱལ་, and རང་ 280

11.14 Constructions using the idea of "about" and "concerning": སྐོར་ and སྦད་ 281

11.15 Rhetorical negative constructions 282

11.16 Double negatives 283

11.17 Double negative constructions with གཅིན་ནས་, རུ་བ་ནས་, ཁྱོན་ནས་,ཐོག་ནས་, and ནམ་ཡང་ 286

11.18 Double negative constructions with ཐུབ་, དུན་, མཚོང་, བསམ་, and མེད་ 286

11.19 Constructions with ཀ་: vb. + ཀ་ + ཡིད་ or དུས་ 287

11.20 Reading exercises 288

11.20.1 Reading number one: "The Urine of the Precious Gem" 288

11.20.1.1 Tibetan text 288

11.20.1.2 Translation 289

11.20.1.3 Grammatical notes 290

11.20.2 Reading number two: "The Origin of Shodön [The 'Curd' or 'Opera' Festival]" 292

11.20.2.1 Tibetan text 292

11.20.2.2 Translation 294

11.20.2.3 Grammatical notes 296

11.20.3 Reading number three: "Concerning the National Minorities in China" 299

11.20.3.1 Tibetan text 299

11.20.3.2 Translation 300

11.20.3.3 Grammatical notes 300

11.21 Vocabulary 300

Lesson Twelve 308

12.1 Constructions with the particle ཐོག་ 308

12.1.1 The "on" function of ཐོག་ 308

12.1.2 The "via" function of ཐོག་ 308

12.1.3 The "in addition to" function of ཐོག་ 309

12.1.4 The "during," "at the time of," and "when" functions of ཐོག་ 309

12.1.5 The "concerning" function of ཐོག་ 309

12.2 Verbal constructions using མངོག་པོ་ 310

12.3 "Shouldn't" constructions ཤོ་ + negative existentials 310

12.4 "What kind of" constructions: གང་འདྲ་ཞིག་, ཅི་འདྲ་ཞིག་, and ཇི་འདྲ་ཞིག་ 310

12.5 "Lots of ways" constructions: གང་ཅི་, and གང་དང་ཅི་ 311

12.6 "By all means / in all respects" constructions: གང་ཐད་ནས་, གང་ས་ནས་, གང་གི་ཐད་ནས་, གང་གི་ཐོག་ནས་, གང་ཅིའི་ཐད་ནས་,གང་ཅིའི་ཐོག་ནས་, གང་གི་ཆ་ནས་, and གང་ཐད་ལ་ 311

12.7 "To whom" constructions (སུ་ + dative-locative): སུར་ and སུལ་ 312

12.8 "Whose" (སུ་ + genitive: སུཡི་, སུའི་) and "by whom" (སུ་ + instrumental: སུས་, སུཡིས་) constructions 312

12.9 "Why" constructions: གང་ཡིན་ཅི་ན་, གང་ཡིན་ཟེར་ན་, གང་གིས་ཤི་ན་,ཅིས་ཤི་ན་, ཅིའི་ཕྱིར་ཞེས་ན་ 313
, and ཅི་ལ་ཟེར་ན་

12.10 "Everywhere" construction: ག་ས་ག་ལ་ 314

12.11 "It's a pity" constructions: གང་དྲག་, ཅི་དྲག་, གང་ཞིག་དྲག་, and ཅི་ཞིག་དྲག་ 314

12.12 "However much . . . that much" constructions: interrogative + ཙམ་ + vb. + ཙམ་ 314

12.13 "How could" constructions with ག་ནས་ and ག་པར་ 315

12.14 Constructions with ཚོད་ (ལ་) 315

12.15 "According to" and "based on" constructions with ལ་གཞིགས་ཏེ་ and ལ་དཔག་སྟེ་ (ན་) 315

12.16 "Go right ahead" constructions with ཤུང་ཕྱིད་ or ཤུང་གནང་ 316

12.17 "Everything" constructions with གང་ན་ཅི་ཡོད་ 316

12.18 "Immediately" constructions with འཕྲལ་ + vb. + ཕྱིད་, གཏོང་, and ཐུག་ 316

12.19 "May it come" constructions: vb. པ་/ཁ་ or པར་/ཁར་འོག་ 316

12.20 Reading exercises 317

12.20.1 Reading number one: "The Love of the Male and Female Swan" 317

12.20.1.1 Tibetan text 317

12.20.1.2 Translation 318

12.20.1.3 Grammatical notes 318

12.20.2 Reading number two: "The Wish-Fulfilling Gem Necklace" 319

12.20.2.1 Tibetan text 319

12.20.2.2 Translation 321

12.20.2.3 Grammatical notes 322

12.21 Vocabulary 324

Lesson Thirteen 329

13.1 Word formation: introduction 329

13.1.1 Nominal compounds 329

13.1.2 Synonymic compounds 329

13.1.3 Premodifying compounds 329

13.1.4 Conjunctive compounds 330

13.1.5 Polar compounds 330

13.1.6 Adjectival polar compounds 331

13.1.7 Adjectival postmodifying compounds 331

13.1.8 Verbal compounds 331

13.1.8.1 Premodifying compounds : Adj.-Vb. 332

13.1.8.2 Synonymic compounds: Vb.-Vb. 332

13.1.8.3 Verbal summation compounds: Vb.-Vb. 333

13.1.8.4 Verbal polar compounds: Vb.-Vb. 333

13.1.8.5 Verbal premodifying compounds: Vb.+N 333

13.1.8.6 Verbal premodifying compounds: N+Vb. 334

13.1.8.7 Verbal sequential compounds: Vb.-Vb. 334

13.1.9 Quadrisyllabic compounds 334

13.2 "Time to do" particles: ལོང་ and ཐོམ་ 335

13.3 Vb.+ ཁག་པོ་ constructions 336

13.4 Vb.+ བདེ་པོ་ constructions 336

13.5 Reading exercise: "The Wish-Fulfilling Gem Necklace," continued from Lesson 12 336

13.5.1 Tibetan text 336

13.5.2 Translation 338

13.5.3 Grammatical notes 341

13.6 Vocabulary 342

Lesson Fourteen 347

14.1 Constructions using the verb ཕྱིན་ as an auxiliary 347

14.2 The "do again" particle: ཟློས་ 347

14.3 The auxiliary verb ཐལ་ 348

14.4 Hypothetical constructions: དཔང་དུ་བཏང་ན་, ཆ་བཞག་ན་, and ཆ་ནས་མཆོག་ན་ 348

14.5 "For example" constructions: དཔེར་ན་ and དཔེར་ན་ཚ་བཞག་ན་ 349

14.6 Constructions using ཏེས་ 349

14.7 Constructions with ཆིད་ 349

14.8 Reading exercise: "The Wish-Fulfilling Gem Necklace," continued from Lesson 13 349

14.8.1 Tibetan text 349

14.8.2 Translation 354

14.8.3 Grammatical notes 357

14.9 Vocabulary 359

Lesson Fifteen 365

15.1 ཀས་ཆོ་ constructions 365

15.2 Constructions using vb. + པས་རེད་ 365

15.3 "Manner of' constructions using ཕྱོགས་ 365

15.4 གསལ་ constructions 366

15.5 Alternative ནི་ construction 366

15.6 ཤིད་ constructions 366

15.7 བཀྲོལ་ constructions 367

15.8 Reading exercise: "Chapter One: Meeting the Jowo" 367

15.8.1 Tibetan text 367

15.8.2 Translation 370

15.8.3 Grammatical notes 373

15.9 Vocabulary 375

Lesson Sixteen 380

16.1 Introduction 380

16.1.1 Reading number one: "The Sequence of Events Regarding the Problems Between Reting and Takdra, and the Summoning of the Ex-Regent Reting from Reting Monastery" by Lhalu, Tsewang Dorje 380

16.1.1.1 Tibetan text 380

16.1.1.2 Translation 381

16.1.1.3 Grammatical notes 382

16.1.2. Reading number two: "Recollections of My Father Dorje Tsegye Lungshar," by Lhalu, Tsewang Dorje 383

16.1.2.1 Tibetan text 383

16.1.2.2 Translation 385

Page xviii

16.1.2.3 Grammatical notes 387

16.2 Vocabulary 388

Part Three 395

Tibetan-English Glossary 397

Appendix A: Verb Declension Table 465

Appendix B: Pronunciation Drill 473

Appendix C: Supplementary Readings in the Genre of Communist Political Essays 479

1. Resolution of the Central Committee of the Communist Party of China concerning the Great Proletarian Cultural Revolution 479

2. Concerning Liu Shaoqi 482

3. The Tungxing Reservoir and Hydroelectric Stationa Result of Sino-Vietnamese Friendship 484

4. The "Golden Bridge" of Unity and Happiness 487

5. Proclamation of the Chinese People's Liberation Army 491

Page xix

PREFACE

ཡིག་ཕྱེད་ཀོ་བས་ཀློག

"Half of the words are read by implication"
Anon. Tibetan

This Tibetan saying pithily summarizes the main difficulty Westerners face in learning to read Tibet fluently. A knowledge of the various particles that comprise the Tibetan grammar is essential for learning how to read Tibetan, but this is not sufficient by itself. In all too many cases, the semantic context, that is to say, the meaning of what precedes and follows the clause or phrase in question, determines what the grammatical particles themselves mean.

This book, therefore, was written to assist beginners not only to master the multiplicity of Tibetan grammatical particles and markers, but also to develop the skills to cope with the semantic component of Tibetan grammar.

Lessons One and Two present the thirty letters of the Tibetan alphabet together with a description of how they are pronounced. Many instructional programs teach the pronunciation of written Tibetan by having students repeat the sounds after the instructor, and this is a good way to learn. However, for those readers who are using this book on their own, *Essentials of Modern Literary Tibetan* provides an explanation of the main rules underlying pronunciation, and provides spoken Tibetan equivalents for the first five lessons as well as a tape of these lessons (through Case Western Reserve University's Center for Research on Tibet).

However, *Essentials of Modern Literary Tibetan* is not meant to be a textbook of spoken Tibetan. Spoken and written Tibetan pronunciations differ, and this book will not devote a great deal of time to these differences or on subtleties of spoken pronunciation. The aim of including pronunciation rules here is simpleto teach users how to pronounce the letters and syllables they will be reading. Developing reading comprehension of modern written Tibetan is the goal of this book.

Students who have studied spoken Tibetan using Goldstein and Nornang's *Modern Spoken Tibetan* will notice that the system used to transcribe the spoken language here is slightly different. The current system simplifies the more linguistically complicated system used earlier by employing symbols for the Tibetan sounds which are closer to English equivalents and thus easier to learn. For example, the system used in

Page xx

this book no longer employs the letter /q/ for the Tibetan letter ཀ, but instead uses the most similar English letter/g/even though /g/ differs from the Tibetan sound by being voiced. The rationale for representing Tibetan sounds by a neutral letter such as /q/ was to avoid predisposing English speakers to voice the Tibetan sound, but I now believe that this approach has been counter-productive and has hampered students from readily learning how to pronounce Tibetan.

Essentials of Modern Literary Tibetan will teach reading skills in a range of genres of written Tibetan. It moves quickly to cover essential grammatical structures so that stories can be introduced. The sentences in the lessons in Part One utilize both the basic colloquial and literary written styles, but the readings reflect the neoclassical style which is the basis for both of these. This style is becoming the standard for modern literary Tibetan. The aim throughout the lessons is to accustom the reader to understand more and more complex (and, therefore, more realistic) constructions. Part One provides a solid foundation in Tibetan morphology, syntax, and vocabulary.

Part Two contains both lessons and extended reading examples taken from novels, folk tales, histories, newspapers and magazines. Throughout the book the readings are translated as close to the original Tibetan as possible, even if this results in somewhat awkward English constructions. We hope this will facilitate the rapid comprehension of the basic principles involved.

Part Three consists of an English-Tibetan Glossary, a verb declension chart listing the different stems of the verbs used in the book, and an appendix with five selections illustrating the genre of communist political essays.

A critical dimension of this book is its ability to be used as a reference grammar. The large glossary at the end of the book lists each grammatical particle or construction used in the text together with the lesson and sub-section(s) where it occurs and is explained. Consequently, whenever the user comes across an unfamiliar particle, whether one month or five years after the initial encounter in the lessons, it will be easy to find the section or sections that explain and give examples of this particle.

This text, therefore, provides a step-by-step graded introduction to basic Tibetan syntax and grammar, a solid working vocabulary, and a permanent reference grammar which can be referred to long after these lessons have been completed.

Page xxi

ACKNOWLEDGMENTS

I wish to thank the many colleagues and students who have played a role in the writing and testing of this book, especially Dr. Micheal Aris for pre-testing the first part of the ms. and his student Victoria Sujata for keeping track of the numerous inconsistencies and mistakes they discovered in class. I also must express my deep gratitude to my student Kaerin Stephens, who painstakingly read through two draft manuscripts and made very useful suggestions. I am also in debt to Pierre Robillard for customizing his excellent Tibetan Macintosh font for use in the book.

And last, but certainly not least, I want to acknowledge my gratitude to the International Research and Studies Program, Center for International Education, U.S. Department of Education (G008640390-87) for funding the research and preparation of this book.

Page xxii

Page xxiii

LIST OF ABBREVIATIONS

adj.	adjective
adj. comp.	comparative adjective stem
abbr.	abbreviation
cc.	clause connective
ch.	phonetic rendering of a Chinese term in Tibetan
cf.	compare
dat. loc.	dative-locative case
eng.	phonetic rendering of an English term in Tibetan
f.	future
fut. compl.	future complements
gen.	genitive case
h.	honorific
id.	idiom
imp.	imperative
inf.	infinitive
inst.	instrumental case
lit.	literally
n.	noun
neg.	negative
nh.	non-honorific
nom.	nominalizer
p.	past
perf.	perfect
pl.	plural
pres.	present
pres. compl.	present complement
p.n.	proper name
sm.	same as
usu.	usually
usu. compl.	usual complement
va.	active verb
vi.	involuntary verb

Page 1

PART ONE

Lesson One

1.1 Introduction to the Tibetan language

The written Tibetan language has 30 consonants, 4 written vowels, and 1 inherent (unwritten) vowel. *Spoken* Tibetan, however, contains at least 35 consonants and 9 spoken vowels, and the standard pronunciation of written Tibetan uses all 44 of these. Consequently, there is no simple one to one equivalence. In addition to this, however, Tibetan is not read *phonetically*. Combinations of letters in syllables are often pronounced totally differently from the inherent quality of the individual letters. For example, the seven letters *bsgrubs* are actually pronounced *drub*. This transformation is partly due to the evolution of Central Tibetan into a tonal language since many of the consonant clusters that were once pronounced (and still are in some areas) have become tonal in Central Tibetan. One of the difficult tasks facing beginners, therefore, is to learn how combinations of the written vowels and consonants are pronounced. To assist readers in this task, the first two lessons contain a set of rules, and lessons 1-5 include phonemic equivalents of the written letters (in colloquial Lhasa dialect). A cassette tape of these lessons is available from Case Western Reserve University's Center for Research on Tibet (238 Mather Memorial Building, Cleveland, Ohio 44106; ph. 216 368-2264; fax 216 368-5334). The reader is urged to use this tape regularly.

The Tibetan words used in the first part of this lesson do not have to be memorized and will not appear in the glossary unless they occur in other lessons. They are used primarily to illustrate various linguistic features such as tone and length rather than because they are common terms.

1.2 Tone

Tone is a distinctive feature of the Tibetan phonological system. It refers to the pitch of vowels. For example, whereas it makes no difference in English whether the word *dog* is pronounced in a very high pitch or a very low and deep pitch, in Tibetan such differences are critical and signal differences equivalent to those which would exist in English if different vowels were used. A line under a vowel indicates low tone and a line above, high tone. Thus, gū (high tone) means *body* while gu̲ (low tone) means *nine*.

In addition to these two tones, Tibetan also has a released glottal stop which we call a falling tone. It is marked by an oblique line over a vowel, for example,

dāà ("tiger"). A lengthy set of practice drills that teach how to differentiate tones is provided in Appendix B.

1.3 Vowel Length

In English, the meaning of the word "dog" does not change if we lengthen the pronunciation of the "o" vowel so that it sounds like "doooooog." In Tibetan, however, the length of the vowel differentiates words just as different consonants do in English. There are, fortunately, only two relevant vowel lengths in Tibetan: relatively long and relatively short. Long vowels will be noted by repeating the vowel. For example, in ri ("hill") the vowel is short, but in rii ("to fall") it is long.

1.4 The thirty written letters

The 30 written letters in the Tibetan alphabet are listed below, together with their approximate pronunciations and the notational symbols I shall employ for them in this book. Two of these 30, ཨ་ and ཨཱ་, are vowels, and the remaining 28 are consonants. It should be noted that many letters such as ག and གྷ differ only in the *tone* of the accompanying vowel—not in the quality of the sound.

Written Form	Phonetic Notation	English Pronunciation Equivalent
1. ག	gā[1]	similar to the "g" in gone
2. ཀ	kā	similar to the "k" in kill
3. གྷ	ga or ka	similar to the "g" in gone or the "k" in kill
4. ང	ŋa	similar to the "ng" in sing-a-long
5. ཇ	jā	similar to the "j" in jar
6. ཆ	chā	similar to the "ch" in champ
7. ཛ	ja or cha	similar to either the "j" in jar or the "ch" in champ
8. ཉ	ña	similar to the "ny" in canyon
9. ད	dā	similar to the "d" in dig
10. ཐ	tā	similar to the "t" in tap

[1] All letters having no written vowel are considered to possess an inherent "a" vowel.

11. ད་	da or ta	similar to the "d" in dig or the "t" in tap
12. ན་	na	similar to the "n" in now
13. བ་	bā	similar to the "b" in bet
14. ཕ་	pā	similar to the "p" in pat
15. བ་	ba or pa	similar to the "b" in bet or the "p" in pet
16. མ་	ma	similar to the "m" in met
17. ཛ་	dzā	similar to the "dds" in adds
18. ཚ	tsā	similar to the "ts" in Patsy
19. ཛ་	dza	similar to the "dds" in adds
20. ཝ་	wa	similar to the "w" in war
21. ཞ་	sha	similar to the "sh" in ship
22. ཟ་	sa	similar to the "s" in sip
23. འ་	a	similar to the "a" in ah
24. ཡ་	ya	similar to the "y" in yet
25. ར་	ra	similar to the "r" in red
26. ལ་	la	similar to the "l" in let
27. ཤ་	shā	similar to the "sh" in ship
28. ས་	sā	similar to the "s" in sit
29. ཧ་	hā	similar to the "h" in hit
30. ཨ་	ā	similar to the "a" in ah

In addition to the above letters, there are also a number of new consonant combinations which are used to render foreign sounds such as those found in English. For example, the English sound "f" is written as ཕ. Other combinations will be explained as they occur.

1.4.1 Steps in writing Tibetan letters

Tibetan uses three main scripts. The one used in printed matter is called *uchen*, or literally "big head." There is also a related "headless" script known as *umay* that is often used in handwritten manuscripts, and a difficult script known as *kyu* that is used in correspondence and notes. The *uchen* script is the one used throughout this text since it is what you will encounter in books and newspapers.

In the diagram that follows, the sequence of strokes used in writing Tibetan letters is presented. You will note that they go from left to right.

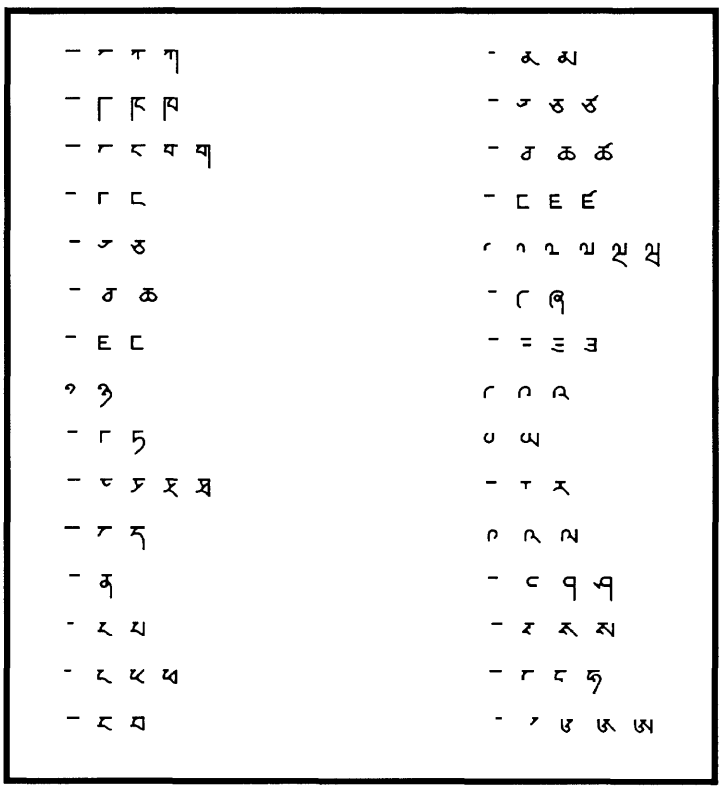

Tibetan consonants, by and large, are organized in series of four sounds on the basis of where they are pronounced in the mouth. The first consonant in such series is

typically high tone and unaspirated, the second is high tone but aspirated, the third is low tone, and the fourth is nasalized. The consonants ཀཁགང་ represent this type of paradigm.

1.4.2. The consonants: ཀཁགང་

Each of these four consonants linguistically is called a velar stop because the middle part of the tongue touches the velar section of the (roof of the) mouth and "stops" the air flow momentarily. For those unfamiliar with these linguistic terms, use the rough pronunciation equivalencies provided above and listen carefully to the tape and your instructor.

ཀ and ཁ are high tone consonants made in the same part of the mouth. However, whereas the latter is pronounced with aspiration, that is, with a puff of air following the "k"sound, the former is unaspirated. The aspirated "k" sound is equivalent to the initial English consonant "k" in words such as **k**ey or **k**eep. The unaspirated "k" sound is technically an *unvoiced* velar stop and occurs in English *only* following "s" consonants, for example in the word "skip." It never occurs at the beginning of words. However, its pronunciation approximates the voiced initial "g" sound in words such as **g**oat or **g**ive, and will be transcribed in this book as "g."

The "ŋ" sound is also difficult for English speakers since it does not occur at the beginning of English words. The best one can do to approximate this sound is pronounce the phrase "sing-*nga*-long while emphasizing the second "nga." Examples of these consonants and their pronunciation are:

ཀ	gā (the letter ཀ)	ག	g<u>a</u> (what)
ཁ	kā (mouth)	ང	ŋ<u>a</u> (I)

1.4.3 The consonants: ཅཆཇཉ

These consonants linguistically are known as *palatal stops* because the upper front part of the tongue articulates against the palatal area on the roof of the mouth and stops the flow of air momentarily. The first of this series of sounds is high tone and unaspirated, the second is high tone and aspirated, the third is low tone but varies as to whether it is pronounced "j" or "ch." The fourth consonant is nasal.

ཅ	jā (the letter ཅ)	ཇ	ch<u>a</u> (tea)
ཆ	chā (a part)	ཉ	ñ<u>a</u> (fish)

1.4.4 The consonants: ཏ་ཐ་ད་ན་

These consonants are linguistically known as *alveolar stops* because the tip of the tongue articulates against the alveolar region (just behind the teeth) and stops the flow of air momentarily. Again the first of this series is high tone and unaspirated, the second is high tone and aspirated, the third is low tone but varies as to whether it is pronounced "d" or "t." The fourth consonant is nasal.

ཏ་ dā (the letter ཏ་) ད་ da (now)
ཐ་ tā (the letter ཐ་) ན་ na (if)

1.4.5 The consonants: པ་ཕ་བ་མ་

These consonants are known as *bilabial stops.* The lower lip articulates against the upper lip and blocks the flow of air momentarily. This series follows the same pattern as those presented above, བ་ being pronounced sometimes "b" and other times "p."

པ་ bā (a past tense verbal particle) བ་ pa (cow)
ཕ་ pā (father) མ་ ma (mother)

1.4.6 The consonants: ཙ་ཚ་ཛ་ཝ་

The first three consonants follow the basic pattern in that ཙ་ is high tone voiceless unaspirated, ཚ་ is high tone voiceless aspirated, and ཛ་ is low tone voiceless unaspirated.

The last consonant, ཝ་, is not a nasal consonant. It is pronounced with a "w" sound.

ཙ་ dzā (the letter ཙ) ཛ་ dza (the letter ཛ)
ཚ་ tsā (hot) ཝ་ wa (fox)

The remaining 11 consonants do not follow the above described pattern . The consonant chart presented earlier in this lesson should be consulted for their pronunciations.

1.5 Vowels

Literary Tibetan has five vowels, one of which ("a"), as mentioned above, is not written and inheres in otherwise unmarked syllables. Of the remaining four, three are written above the letter and one (the vowel "u") is written below:

Written Form	Pronunciation	Example
inherent	a (as in "father")	ཀ (gā)
◌ཝ	o (as in "so")	ཀོ (gō)
◌ེ	e (as in "met")	ཀེ (gē)
◌ུ	u (as in "sue")	ཀུ (gū)
◌ི	i (as in "see")	ཀི (gi)

Examples of these simple syllables follow. Remember that when there is no written vowel above or below the vowel, the sound "a" is pronounced.

མི	ཆུ	ལོ	ཚེ	མེ	པུ	ཏོ	ན	ཇ	སུ	པོ
mi	chū	lo	tsē	me	pu	tō	na	cha	sū	pō
person	water	year	life	fire	son	list	if	tea	who	male

In addition to these, there are also a several spoken vowels which have no written form. These include:

- ɛ approximately the "a" in the English "mate"
- ɔ approximately the "aw" in the English "saw"
- ə approximately the "a" in the English "alone"
- ö approximately the "eu" in the French "seul"
- ü approximately the "ü" in the German "füllen" (or the u in the French "pur")

The two "e" vowels (e and ɛ) are difficult for English speakers to hear and produce. They differ in that the "e" sound is made higher in the front of the mouth with the teeth very close together, while the teeth are wider apart for the "ɛ" sound and the tongue is also lower in the mouth.

1.6 Pronunciation drill

Sequences of words have been compiled to facilitate the development of oral/aural skills in differentiating difficult sounds and phonological features such as tone and length. These are available in Appendix B. Listen to them on the tape and try to reproduce them. Do not worry about memorizing the written Tibetan. It is included only to allow a native Tibetan speaker to identify and pronounce the words.

1.7 Structure and pronunciation of complex syllables

Tibetan orthography separates syllables by a dot (called a tsēg or tsā) immediately following each syllable (་). For example, གམ་མ (ga ma) are two syllables whereas གམ (gam) is only one.

Syllables are either *simple* or *complex*. Simple syllables consist of a single consonant and vowel. They are exemplified by the examples cited above. Complex syllables consist of clusters of consonants and a vowel. All syllables have a "*root*" or "*head*" consonant to which other consonants are joined by being *prefixed, suffixed, superfixed,* and *subfixed.* We shall number the possible consonant slots surrounding the root consonant (labeled X in the diagram below) as follows:

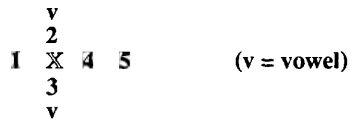

(v = vowel)

1.7.1 Complex syllables

As shown above, there are five slots where consonants can be added to the head consonant. Since these slots are optional, a variety of combinations occur. However, while all thirty letters can fill the head slot, the other slots (1-5) have restricted membership. Consequently, it is necessary to learn which letters occur in which slots, as well as the changes in the form and pronunciation that these letters can undergo when added to a head consonant.

List of letters which can fill the five syllable slots

slot-1 (prefixed letters)	གྲ་དྲ་བྲ་མྲ་
slot-2 (superfixed letters)	ར་ལ་ས་
slot-3 (subfixed letters)	ཡ་ར་ལ་ཝ་ཧ་
slot-4 (suffixed letters)	གྲ་ང་ད་ན་བ་མ་ཧ་ར་ལ་ས་
slot-5 (post-suffixed letters)	ས་

In this lesson we will examine the suffixed letters used in slots 4 and 5. The other three slots will be dealt with in Lesson 2.

1.7.2 Slot-4 (suffixed letters)

As indicated above, ten letters fill this slot: གྲ་ང་ད་ན་བ་མ་ཧ་ར་ལ་ས་. Letters in slot-4 are pronounced after the vowel.

1.7.2.1 The suffixed letter ག་

This letter adds either a final "g" sound to the initial consonant or makes the vowel falling tone (as illustrated below). Reading pronunciations typically pronounce the

"g" sound whereas spoken pronunciations use the falling vowel tone, except in disyllabic compounds where the second syllable begins with a consonant.

When one encounters a complex syllable *the first step is to identify which of the letters is the root.* Because vowels are *always* written above or below the "root" letter, syllables with vowels are easy to decipher.

In situations without written vowels, identifying the root letter can be difficult at first and a process of elimination of options is useful. For example, if you encountered the syllable ནག you would see that it consists of the consonant "n" and the consonant "g." Since there is no written vowel, the inherent "a" vowel would be inferred. But which is the root letter? The answer is that "n" is the root letter and "g" is a slot-4 (suffixed) letter. The incorrect hypothetical alternative would have been that "g" is the root letter and "n" is a prefixed letter. We know that this hypothetical alternative is impossible because "n" *never* occurs as a slot-1 letter (see section 1.7.1). On the other hand, "g" does occur as a slot-4 consonant. The syllable is therefore pronounced nag.

Similarly, the syllable ངག must be read as ŋag since ང never occurs in the 1-slot , and ག can fill the 4-slot.

Some combinations using the letter "g" in the 4-slot are:

ནག	nag or naà	black
ལག	lag or laà	hand
སག	tāg or tāà	rope
དུག	tug or tuù	poison
འོག	og or oò	under

Notice that the last example, og, begins with the letter vowel "a" (འ). When it functions as the root letter and has a written vowel, the vowel is pronounced low tone.

1.7.2.2 The suffixed letter ང

This consonant usually adds the sound "ŋ" after the vowel.

རང	སོང	ཆང	རིང	ལུང	ཡོང	ཉུང	མིང
raŋ	sōŋ	chāŋ	riŋ	luŋ	yoŋ	ñuŋ	miŋ
self	went	beer	long	handle	come	few	name

In colloquial Tibetan, however, the "ŋ" endings are sometimes pronounced as nasalized vowels, i.e., vowels that contain an "n" sound made simultaneously with the vowel. For example, སོང could also be pronounced sōn and ཡོང, yon. Reading

pronunciations tend to pronounce the "ŋ" sound whereas spoken pronunciations usually use the nasalized vowels. Examples of the nasalized versions of the above words are:

རང་	སོང་	ཆང་	ཡོང་	ཉུང་
rą̱n	sō̱n	chān	yo̱n	ñų̱n

1.7.2.3 The suffixed letters ད་ and ས་

These consonants are never pronounced as a "d" or "s" sound. Instead, they:
1) make the tone of the vowel falling tone—high tone vowels become high and falling, and low tone vowels become low falling. For example, རེད་ is pronounced *not* as re̱d but rather as re̱è and མེས་ is pronounced me̱è.

2) These suffixed consonants also change the quality of the vowel sound for some vowels. These vowel changes follow a regular pattern:

a becomes ɛ o becomes ö u becomes ü

"e" and "i" do not change their inherent vowel quality although the vowel becomes falling tone.

For example:

ནད་	པོད་	ལྗང་	མེད་	སུས་	ལས་	གོས་	རིས་
nɛ̱è	pö̱ö̀	lü̱ù	me̱è	sū̱ù	lɛ̱è	gö̱ö̀	rì
sick	Tibet	manure	none	by whom	work	clothes	design

1.7.2.4 The suffixed letter ན་

This suffixed letter lengthens and nasalizes the vowel it follows. The tone remains the same although there are a series of vowel shifts analogous to those we encountered with the suffixed letter ད་.

Vowel Shifts: a becomes ɛn u becomes ün
o becomes ön e becomes en
i becomes in

ལན་	གྱན་	རྩིན་	རིན་
lɛ̱n	gū̱n	si̱n	ri̱n
message	all	catch	price

1.7.2.5 The suffixed letter མ་

This suffixed letter adds an "m" sound. The tone is unchanged.

ཧཱམ་	གམ་	ལཱམ་	ཏོམ་	ཛཱམ་
hām	gam	lām	tom	dzām
lie	near	road	bear	about

1.7.2.6 The suffixed letter ཕ་

This suffixed letter adds a "b" sound equivalent to the final "p" in the English word "plop." It also changes the "a" vowel to an "ə" vowel. The "ə" vowel is pronounced like the "a" vowel in "alone."

ཀཔ་	ནུབ་	ཧོབ་	ཡིབ་
kəp	nup	hōp	yip
needle	west	sudden	hide

1.7.2.7 The suffixed letter ར་

This letter either lengthens the vowel or adds a final "r" sound. It changes the quality of the "o" vowel to that of "ɔ" (the "aw" sound in "saw"). Other vowels are unchanged.

པར་	སེར་	སུར་	ནོར་	མར་
bār	sēē (sēr)	suu (sur)	nɔɔ (nɔr)	maa (mar)
photo	gold	corner	wealth	butter

1.7.2.8 The suffixed letter ལ་

This letter lengthens the vowel and alters its sound quality as follows:

a becomes ɛɛ

u becomes ŭŭ

o becomes öö

The "e" vowel is lengthened but does not change its quality.

བལ་	ཕུལ་	རིལ་	ཚོལ་	སེལ་
pɛɛ	pŭŭ	rii	tsŏŏ	see
wool	give	round	look for	shavings, chips

1.7.2.9 The suffixed letter འ་

When this letter is used in the 4-slot, it marks the root letter of certain otherwise ambiguous syllables where both letters can be used in the 1-slot and 4-slot. For example, in the syllable དགའ་, it indicates that the root letter is the "ག" and not the "ད," which is a

prefixed letter. Thus it is pronounced "ga." By convention, then, དག་ without the འ་ would be read as tag or dag, the "g" being a 4-slot letter here.

This letter, however, also alters the main vowel sound if it has a vowel above it. It is frequently used in this capacity to mark changes in grammatical cases (inflections). The most common instance of this is ཀི, which changes the main vowel as follows:

a becomes ɛɛ —	ང་ (ŋa - "I")	becomes	ངཱི་ (ŋɛɛ -"my")
u becomes üü —	སུ་ (sū - "who")	becomes	སཱིུ་ (sūū - "whose")
o becomes öö —	མོ་ (mo - "she")	becomes	མཱོི་ (möö -"her")
e becomes ee —	དེ་ (de -"that")	becomes	དཱེི་ (dee - "of that")

1.7.3 Slot-5 consonants

Only one consonant ས་ (s) can occur in this slot,[2] and when it does, the 4-slot must also be filled. It does not change the quality of the vowel:[3]

སེམས་	ལངས་	ལུགས་	ཕོགས་
sēm	laŋ	lug or lù	phɔ̄ɔ̀
mind	stood up	system	salary

1.8 The syllabic nature of the Tibetan language

A difficult dimension of Tibetan for English speakers is its syllabic nature. Almost every syllable in Tibetan carries independent semantic meaning. Thus, the reader must determine whether a syllable is functioning alone with its basic meaning or as a part of a disyllabic or multisyllabic word. For example, both the English and Tibetan words for "rifle" are disyllabic (the Tibetan = མེ་མདའ་). However, unlike the English word of which neither of the two syllables (ri-fle) has independent meaning, both of the Tibetan syllables (men-da) do and can occur independently and in other compounds: མེ་ means "fire" and མདའ་ means "arrow."

To make matters more difficult, written Tibetan does not indicate the breaks between words. Rather, written Tibetan consists of a series of syllables each separated from the others by a syllable marking dot called a ཚེག་, regardless of which syllables

---

2 Ancient Tibetan, however, used other letters there.

3 It actually adds a kind of falling tone component to nasals, which we have decided to leave unmarked for simplicity's sake.

group together to form words. Consequently, the burden of grouping the syllables into words falls entirely on the reader, and it is very common for beginners to misgroup the syllables and create horrendous translations, for example, by misdividing the phrase "the teach-er's beau-ti-ful glass-es" as *theteach ersbeau ti fulglass es.* This is one of the most difficult features of literary Tibetan for beginners, and the following chapters are designed to help you develop the skill of correctly grouping syllables into words by stressing not only basic recurring vocabulary items but also important grammatical clues. Ultimately, however, only time and experience will reduce the frequency of such "grouping" errors.

From this point on, Tibetan words should be memorized. Note that colloquial pronunciations will be used throughout the book.

1.9 Sentence and verb types: introduction

There are four basic types of verbs in Tibetan (active, involuntary, linking, existential). Each defines a type of sentence and clause. "Active" verbs (and constructions) express action done by actors, e.g., "He *hit* the ball." They are, therefore, roughly equivalent to transitive sentences in English. "Involuntary" verbs (and constructions) express unintentional, non-purposive action or states, e.g., "I *got sick.*" or " I *saw* it." They are similar to intransitive verb constructions in English. Thus, in the sentence "I *looked* there and *saw* John," "looked" is an active verb since the actor purposely did the looking, and "saw" is an involuntary verb since it represents a non-purposive state, the image appearing in the subject's vision.

Whereas English uses the copula (the verb "be") both for sentences that link the subject to an object, e.g., "He *is* a boy," and for sentences that express existence, e.g., "He *is* here," Tibetan requires two separate verb classes—the former requires a linking verb and the latter an existential verb.

Simple linking constructions will be discussed in this lesson. Existential constructions will be introduced in Lesson Two, and active and involuntary constructions in Lessons Three and Five.

1.10 Linking verbs and sentences

As indicated above, Tibetan uses different verbs to express the ideas that we express in English by means of the verb "to be."

The linking sentence typically consists of a subject, an object, and a linking verb. The verb links the subject to the object so that the object is either a class to which the subject belongs or a definition of the subject. For example, in the sentence "This is a book," a linking verb is required since the verb explains or defines what "this" is.

There are two main linking verbs in Tibetan: ཡིན་ and རེད་. A third verb ཡིན་པ་རེད་ is occasionally used in modern colloquial materials.

Unlike English linking verbs (is, are, were, etc.), these verbs, as discussed below, *do not* express tense or number, both of which are conveyed in Tibetan by context or other linguistic markers.

The first of these verbs (ཡིན་) is normally used with first person subjects.

a. ངའི་མིང་ཡིན།[4]
ŋa bēēma yin
i pema is/[5]
I am Pema.

Note that འི་མ་ is not pronounced pēèma, as you would expect from the preceding rules, but bēēma. When a single syllable is part of a disyllabic compound such as Pema, a series of shifts occur. These are discussed in Lesson Two, section five. For the time being, simply pronounce the words as they appear in the pronunciation transliteration.

b. ངའོང་པ་ཡིན།
ŋa tsōŋba yin
i trader is/
I am a trader.

The linking verbs རེད་ and ཡིན་པ་རེད་, on the other hand, are usually used with third person subjects. However, there is no fixed rule and they too occasionally occur with first person subjects, although ཡིན་ never occurs with third person subjects.

c. ཁོ་བོའི་མིང་རེད།
kō bēēma rēè

---

[4] The vertical line is called a ཤད་. It is placed after sentences and various kinds of clauses. It will be noted in the interlinear translation by a slash mark (/).

[5] Note that all sentences in the first eight lessons contain an "interlinear" translation such as that presented in this line. These translations identify the words and particles in the order they were written in Tibetan and are included to assist you to break down the sentence correctly into its meaningful parts.

he pema is/
He is Pema.

d. ནོར་བུ་དགེ་ཚན་ཡིན་པ་རེད། [ཁྱེད་ (rgan) is a complex syllable that includes a 2-slot letter ("r") that is discussed in Lesson Two. For the time being treat it as if ཁྱེད་ were written ཁྱེད་.]

nɔ̲ɔ̲bu ge̲gɛn yi̲mbəreè [ཡིན་ is pronounced yim rather than yin here because it is part of a disyllabic compound which is followed immediately by the letter པ་. This is discussed in Lesson Two. Note also that the "a" vowel in པ་ is pronounced bə rather than ba. This is common after an "i" vowel and is also discussed in Lesson Two.]

norbu teacher is/
Norbu is a teacher.

ཡིན་པ་རེད་ and རེད་ actually have slightly different connotations. When a writer uses ཡིན་པ་རེད་ rather than རེད་ he conveys to the reader that he is less certain about the validity of what he is writing. Sentence d. conveys the idea that "it is said" or "it seems he is a teacher." The writer, therefore, through the use of ཡིན་པ་རེད་, is expressing some uncertainty about whether "he" (the subject) is really a teacher. However, at this stage of learning Tibetan, both of these will be translated the same.

Second person statements are constructed the same as the third person constructions cited above.

e. ཁྱོད་རང་ནོར་བུ་རེད། [ཁྱོད་ is a type of complex syllable (khyed) that will be discussed in Lesson Two. For the time being simply treat it as ཁོད་ and pronounce it kē.]

kēraŋ nɔ̲ɔ̲bu re̲è
you norbu is/
You are Norbu.

Word order in linking sentences, therefore, normally follows the rule: Subject + Object + Verb.

The subject of a linking sentence is usually not marked (or identified by another particle) but it can be, as we see in the following examples where the particle ནི་ (meaning roughly "as-for") identifies the subject.

f. ཤིŋབəni pö̲ba re̲è

farmer as-for[6] Tibetan is/
The farmer is a Tibetan.

g. ཞྭ་མོ་ནི་སེར་པོ་རེད།
shamoni sēēbo [sērbo] reè
hat as-for yellow is/
The hat is yellow.

The subject in a linking construction can also be modified by the addition of a demonstrative such as "that" (དེ་).

h. ཚོང་པ་དེ་བོད་པ་ཡིན་པ་རེད།
tsōŋba de pöba yimbəreè
trader that tibetan is/
That (the) trader is Tibetan.

i. བོད་པ་དེ་ཞིང་པ་རེད།
pöba de shiŋbə reè
tibetan that farmer is/
That Tibetan is a farmer.

j. དེབ་དེ་ནག་པོ་རེད།
tep de nago [nagbo] reè
book that black is/
That book is black.

Demonstratives are sometimes used in combination with ནི་

k. བོད་པ་དེ་ནི་ཞིང་པ་རེད།
pöba deni shiŋbə reè
tibetan that as-for farmer is/
That Tibetan is a farmer.

Note that there is no change in meaning when both ནི་ and a demonstrative are used together.

1.11 Question formations

There are two ways to construct questions in Tibetan. The first is by means of question particles placed *after* the verb. The second is by placing one of a class of interrogative words *before* the verb. The former will be introduced in this lesson and the latter in Lesson Two.

---

[6]The hyphen in the interlinear translation indicates either that the two English words stand for one Tibetan syllable or that the second word is a suffix of the first.

The more colloquial (spoken) question particle is -པས་.

a. དེ་ཇ་རེད་པས།

de̲ cha̲ re̲bɛ̀è [Note that re̲è becomes re̲ when it joins with -bɛ̀è.]

that tea is ?/

Is that tea?

b. མོ་པད་མ་རེད་པས།

mo̲ bēēma re̲bɛ̀è

she pema is ?/

Is she Pema?

c. ཁེད་རང་རོར་བུ་ཡིན་པས།

kēraŋ nɔ̲ɔ̲bu yi̲mbɛ̀è

you norbu is ?/

Are you Norbu?

Note that ཡིན་པས is usually (but not always) used in place of རེད་པས in first and second person constructions. The answer to c. would normally be:

d. ང་རོར་བུ་ཡིན།

ŋa̲ nɔ̲ɔ̲bu yi̲n

i norbu is /

I am Norbu.

e. དགེ་ཚན་དེ་ནང་པ་རེད་པས།

ge̲gɛn de̲ na̲ŋba re̲bɛ̀è

teacher that buddhist is ?/

Is that teacher a Buddhist?

f. པད་མ་བུ་མོ་རེད་པས།

bēēma po̲mo re̲bɛ̀è [Note that བྷ་ is pronounced *po* when joined with *mo*.]

pema girl is ?/

Is Pema a girl?

g. པད་མ་བུ་རེད།

bēēma pu̲ re̲è

pema boy is/

Pema is a boy.

The standard literary question particle is formed by repeating the final letter of the verb and then adding the letter ས་ to it.

h. དེ་དོབ་རེད་དམ།

de̲ te̲p re̲dam
that book is ?/
Is that a book?

i. ཁྱོད་རང་ཞིང་པ་ཡིན་ནམ།
kēraŋ shi̲ŋbə yi̲nnam
you farmer is ?/
Are you a farmer?

j. ཁོང་ཞིང་པ་རེད་དམ།
kōŋ shi̲ŋbə re̲dam/
he farmer is ?/
Is he a farmer?

k. ཞྭ་[7] ཨ་དེ་སེར་པོ་རེད་དམ།
sha̲mo de̲ sēēbo re̲dam
hat that yellow is ?/
Is that hat yellow?

If we now add the pronouns "your" (ཁྱོད་རང་གི་), "my" (ངའི་), and "his" (ཁོང་གི་), we see that they precede the nouns they modify:

l. དེ་ཁྱོད་རང་གི་དཔར་རེད་དམ།
de̲ kēraŋki te̲p re̲dam
that your book is ?/
Is that your book?

m. དེ་ངའི་དཔར་རེ།
de̲ ŋɛɛ te̲p re̲è
that my book is/
That is my book

It should be noted that the pronouns "my" (ངའི་) and "your" (ཁྱོད་རང་གི་) in the above examples are really combinations of the pronoun plus a genitive case particle. For example, "my" is really "i" (ང་) and the genitive case particle "of" (འི་)—literally "of i" or "of me." Similarly, "your" consists of "you" (ཁྱོད་རང་) plus the genitive particle "of" (གི་).

---

[7] The small triangle beneath the syllable is called a wazur. It does not change the pronunciation.

Inflection and case declensions will be discussed in later lessons and need not concern you here.

n. དེབ་དེ་ཁོང་གི་རེད་པས།

tɛ̱p dɛ̱ kōŋki rɛ̱bɛè

book that his is ?/

Is that book his?

o. ཁྱེད་རང་ཁོང་གི་བུ་ཡིན་པས།

kēraŋ kōŋki pu̱ yi̱mbɛè

you his son is ?/

Are you his son?

Word order between the subject and object segments of sentences can be inverted with change only in emphasis, not in referent meaning. Example o. therefore, could also have been written:

p. ཁོང་གི་བུ་ཁྱེད་རང་ཡིན་པས།

kōŋki pu̱ kēraŋ yi̱mbɛè

his son you is ?/

Are you his son?

1.12 Vocabulary

ཁོ་	he (kō)	ནག་པོ་	black (nagɔ; nagbɔ)
ཁོང་	he (kōŋ) [polite term]	རྣ་པ་	Buddhist (naŋba)
ཁོང་གི་	his (kōŋki) [polite term]	ནི་	as for (ni̱)
ཁྱེད་རང་	you (kēraŋ) [polite term]	ནོར་བུ་	proper noun (henceforth abbreviated as p.n.), (nɔ̱ɔ̱bu)
ཁྱེད་རང་གི་	your (kēraŋki) [polite term]	པད་མ་	p.n. (bēēma)
དགེ་ཚན་	teacher (gɛ̱gɛn)	པས་	question particle (bēè)
ང་	I (ŋa̱)	བུ་	boy; son (pu̱)
ངའི་	my (ŋa̱ɛɛ̱)	བུ་མོ་	girl; daughter (pɔ̱mo)
ཇ་	tea (cha̱)	བོད་པ་	Tibetan (pö̱ba)
དམ་	question particle (da̱m)	ཚོང་པ་	trader (tsōŋba)
དེ་	that (dɛ̱)	ཤིང་པ་	farmer (shi̱ŋbə)
དེབ་	book (tɛ̱b)		

ཞྭ་མོ་	hat (sha̲mo)
ཡིན་	the linking verb "is" (yi̲n)
རེད་	the linking verb "is" (re̲è)
ཤད་	the vertical line marking the end of clauses (shēè)
སེར་པོ་	yellow (sēēbo; sērbo)
ཡིན་པ་རེད་	the linking verb "is" (yi̲mbəreè)

Lesson Two

2.1 The Alphabet, continued: Slot-1 (prefixed letters): གྲྭ་མ་ཨ་

In Lesson One, simple syllables consisting of a root letter and a Slot-4 suffixed letter were introduced: ཀ + ང = ཀང་ (kāŋ). In this lesson the remaining combinations and their pronunciations are presented. The diagram of syllabic structure is repeated below for your convenience.

v
2
1 X 4 5 (v = vowel)
3
v

When this slot is filled, at least one additional slot (other than the "root") must also be filled or the root letter must have a vowel. Since you are familiar with 4-slot letters, the following examples will be restricted to them.

Each of the five consonants which fill the 1-slot occur only before certain root consonants:

- ག་ occurs before the root consonants ཅ་ཉ་ཏ་ད་ཙ་ཞ་ཡ་ཤ་ས་ and combinations of these with letters in the other slots
- ད་ occurs before the root consonants ཀ་གང་ཤ་བ་མ་ and combinations of these with letters in other slots
- བ་ occurs before the root consonants ཀ་གང་རྗ་ཅ་རྗ་རྭ་ཏ་ད་རྗ་ཅ་ཧ་ཁ་ and combinations of these with letters in other slots
- མ་ occurs before the root consonants ཁ་གང་ཆ་ཇ་ཉ་ད་ན་ཚ་ཧ་ and combinations of these with letters in other slots
- འ་ occurs before the root consonants ཁ་གཆ་ཇ་ཐ་ད་ཡ་བ་ཚ་ཧ་ and combinations of these with letters in other slots

The presence of these 5 prefixed consonants does not change the sound of the syllable's vowel, but can affect its tone. When they are joined with root letters that are high tone consonants, the resultant syllable remains high tone regardless of whether the prefixed consonant is high or low tone by itself. For example the root letters ས and ཀ are high tone so in གསུམ་ /sūm/ "three," གསར་ /sāā, sār/ "new", and དཀོན་ /gŏn/ "scarce, rare," the vowels remain high tone. They are pronounced the same as if they were སུམ་, སར་, and ཀོན་.

However, when prefixed consonants are joined to root letters that are *low tone* consonants, the resultant syllable may become high tone, although the pronunciation of

the vowel quality is not changed. The rules for these changes are rather complex.

1. If the prefixed letter is ག or འ, the resultant syllable is always low tone (if the root consonant is low tone). These letters never transform a low tone syllable to a high tone one. Thus, since ད is a low tone letter, use of it as the root letter with the འ prefixed consonant does not change the tone: འདོད་ /dö̀ö̀/ "want," is low tone.

2. If the prefixed letter is ཁ, ད, or མ, then the resultant syllable is low tone if the root letter is a low tone consonant with the exception of ང་ཉ་ན་བ་མ་ཡ. With these, the tone changes to high tone. For example:

ངས་ (ŋǜù) is low tone falling, but ངྱུ་ (ŋűű) is high tone

ཉིད་ (ñi̋ì) is low tone falling, but ཁྱིད་ (ñíì) is high tone falling

ནད་ (nɛ̀ɛ̀) is low tone falling, but ཁནད་ (nɛ́ɛ̀) is high tone falling

ན་ (n̲a) is low tone short, but མནའ་ (nā) is high tone short

མར་ (m̲aa) is low tone long, but དམར་ (māā) is high tone long

ཡུ་ (y̲u) is low tone short, but ཁཡུ་ (yū) is high tone short

བྱས་ (pǜù) is low tone falling but དབྱས་ (p̃ű̀ù) is high tone falling

Note that another unusual feature of prefixed letters is that certain combinations of letters change the consonant sound. One such combination is དབ. When it occurs without a written vowel it is pronounced as a "w," high tone. For example, དབང་ is pronounced wāŋ. When this combination occurs with a written vowel, that vowel becomes the initial sound. The tone is always high. For example:

དཔུ་	དབུས་	དཅེན་	དབོར་
ū	ûù	ēn	ōō
head	center	deserted	transport

Let us now examine some syllables to reiterate how to apply the above rules:

འབར་ is pronounced b̲aa. It remains low tone because the prefixed letter is not one of those that change low tone root letters to high tone.

དམག་ is pronounced māà. Here the root letter, མ , is one of the low tone letters that become high tone when used with the prefixed letter ད or ག.

གདོང་ is pronounced low tone—d̲oŋ. Although the prefixed letter ག changes some low tone root letters to high tone, ད is not one of the 6 consonants (ང་ཉ་ན་བ་མ་ཡ) that can be altered.

2.2 Slot-3 (subfixed letters): ྱ (ཡ), ྲ (ར), ྭ (ལ)

The 3 letters ཡ, ར, and ལ join beneath certain consonants in attenuated form (as indicated above).

2.2.1 The subfixed letter ཡ (ྱ)

This can be placed beneath the following consonants: ཀཁགངཅཆཇཉ. The resulting combination is a palatalized version of the original consonant. Palatalization refers to the addition of a "y-like" sound to the basic consonant.

ཀྱ	ཁྱ	གྱ	ཅྱ	ཆྱ	ཇྱ	ཉྱ
gyā	kyā	gya	jā	chā	ja	ña

(gyu- would be similar in sound to the "gu" in regulate; kyu- would be similar to the "cu" in cute)

When a final consonant (slot-4 consonant) is present, the rules for the vowel changes discussed in Lesson One are operative. For example:

གྱང་	ཁྱོད་	ཅེས་	ཆིར་	ཉོན།
gyāŋ	kyāà	chɛ̱èˋ	chīr	ñɔ̱n
also	cold	did	outside	experience

When the prefixed (slot-1) letters are added, the vowels in syllables with a high tone root letter remain high tone (e.g., དཔྱད་ = jɛ̄èˋ-"examine"). Low tone letters such as ཌ and ཟ, however, change to high tone according to the rules presented in 2.1 above. For example, དབྱར་ yāā (summer) or དམྱལ་ ñɛ̄ɛ̄ (hell).

2.2.2 The subfixed letter ར (ྲ)

The subfixed letter ྲ is attached to the following letters: ཀཁགདལཟབཏ. It does not change the tone of root letters to which it is joined but produces retroflexed consonants in the following manner:

ཀྲ is pronounced "dr"—this sound is similar to the "dr" in drill. To produce a more accurate reproduction of the Tibetan sound, the tip of the tongue should be bent slightly backwards so that a part of its underside articulates with the roof of the mouth.

ཀྲུང་
drūŋ
crane

པྲ is pronounced "dr" in reading style, but often "b" in the spoken pronunciation. Each

case will have to be learned.

ཁཉང་(ཡོ་)	ཁཉལ་	ཉ་
pāŋgo [drāŋbo]	bēē (go) [drēē]	drā
beggar	forehead	type of divination

ཇྲ་, ཉ་ and ད་ are pronounced "dr" when preceded by a consonant of slot 1 or slot 2. In other situations these are pronounced "tr," i.e., similar to the "tr" in the word triumph.

ཐྲི་	འབྲས་	དྲིས་	ཕྲུ(ཁུ་)	བྲང་	དྲྭ་	འདྲ་
tri	dre̲è	tri̲ì	trū (gu)	tra̲ŋ	dra̲	dra̲
knife	rice	asked	child	chest	enemy	similar

Note that slot 1 prefixed consonants can be used with a root letter + slot 3 (+ slot 4) combinations. In these situations they do not change either the pronunciation of the vowel or the tone of the syllable.

སྲ་ is pronounced "dr" before the letter ན་ (if there is no written vowel), but "s" elsewhere.

སྲན་	སྲིད་
drēn	sī̀
lentil	politics

ཁྲ་ and ཕྲ་ are pronounced "tr."

ཁྲག་	ཕྲེད་	ཁྲི་
trāà [trāg]	trēŋ	trī̀
blood	a row	10,000

ཧྲ་ is pronounced "hr."

ཧྲེང་
hrēŋ
alone

2.2.3 The subfixed letter ལ

With one exception, compounds with the subfixed ལ are pronounced with an "l" sound. Tone becomes *high* even with low tone root consonants.

ལྕུ་	ལཱ་	ལྷ་	ཤྲག་	ལྷེ་
lū	lā	lā	lāà	lē
a kind of deity (nāga)	wage	superior	destroy	weave

The exception to this is ཌ་, which is pronounced d̲a, low tone.

2.3 Slot-2 (suprafixed letters): ར་, ལ་, and ས་

These three consonants affix on top of the "root" letter and function identically. When they are joined to high tone root letters, the syllable remains high tone. When they are joined to the following 4 low tone consonants ང་ ཉ་ ན་ མ་, the low tone root letters become high tone. For example:

མ་	མཱ་	ནག་	ནཱག་	ང་	ངཱ་	ཉ་	ཉིཾ་
ma	mā	nag	nāg	ṅa	ṅā	ña	ñiṅ
mother	sore	black	ink	I	five	fish	old

These changes take precedence over the slot 1-letters.

When these suprafixed consonants are joined with the other low tone consonants the tone does not change—it remains low. For example, སྒོ་ is pronounced low tone, gǫ, and སྡོ་ is pronounced dǫ.

2.4 Exercise: Write the pronunciation of the following syllables:

1	2	3	4	5	6	7	8	9
བསད་	དགྱང་	མཁས་	གནང་	སྙིང་	དགེ་	མི་	རློན་	ཇེ་
10	11	12	13	14	15	16	17	18
ཁྱིམ་	རྒམ་	ཏ་	ཞབས་	ཟས་	ཐུ་	ཐུམས་	དབོན་	ནང་

2.5 The pronunciation of disyllabic compounds

The pronunciation of a disyllabic word is not simply the sum of the pronunciation of the two syllables. One or both of the syllables are usually altered, and the manner in which these alterations occur are complicated. Although there are basic rules for these alterations, they are rather cumbersome and too complex for a textbook of this type. Moreover, there are numerous exceptions. Consequently, only the basic pronunciation rules will be included in this text. The rest will have to be learned on a word-by-word basis.

1. Tone in the first syllable of disyllabic compounds remains the same as when that syllable is pronounced alone. High tone in the second syllable, however, becomes a mid-tone—lower than high but higher than low. For example, with དམག་ས་ māgsa (a battleground), the pronunciation of the second syllable—ས་—is not written as high tone (sā), but left unmarked (sa), indicating that it is neither high tone nor low tone, but rather somewhere in between—a mid tone. Similarly, syllables following a low tone consonant

are higher than the low tone but not as high as a high tone.

2. With the exception of ཧ, consonants that are aspirated in the initial position of the second syllable, lose their aspiration in disyllabic compounds. For example:

p	changes to	b	ཚ་པོག་	tshā + pɔ̄ɔ̀ = tshābɔɔ̀
ch	"	j	ཀ་ཆེ་	kā + chē = kāje
ky	"	gy	ཇི་ཀྱབ་	jī + kyəb = jigyəb
k	"	g	དཔར་ཀང་	bār + kāŋ = bārgaŋ
tr	"	dr	བཟོ་གྲ་	so̱ + tra = so̱dra
ts	"	dz	མི་ཚེ་	mi̱ + tsē = mi̱dze (really between ts and dz)

3. Slot-4 consonants in the first of two syllables are affected differently when part of disyllabic compounds. For example, while the consonant ག normally produces a falling tone in monosyllables (ལག་ is pronounced la̱à), in disyllabic words the "g" sound is pronounced, e.g., ལག་པ་ la̱à + bā = la̱gba and ཟླ་བ་ dāà + bā = dāgba.

The slot-4 consonant ང་ normally appears in disyllabic words as ŋ, e.g., ཡང་སེ་ (ya̱ŋse), or ཡོངས་རྫོགས་ is pronounced yo̱ŋdzɔɔ̀.

The slot-4 consonants ད་ and ས་ typically are changed from falling tone when alone to either long or short tone when part of disyllabic compounds, e.g., རྩེད་མོ་ dzēè + mo̱ = dzēēmo.

These rules, however, are not hard and fast and there are many exceptions and pronunciation differences even within Lhasa dialect. Thus, the best advice for the reader without an experienced native teacher is to listen to the tape carefully and try to reproduce its sounds.

4. Another typical feature of disyllabic compounds is what is called regressive assimilation. That is to say, when the first syllable of a disyllabic compound ends in a vowel or an unpronounced final consonant (for example, a final ད) there is a tendency for it to pick up the sound of certain slot-1 letters of the second syllable (i.e., a "m" or "n" or "b" sound). The slot 1 letters that do this are མ་, ན་, and བ་. For example,

མེ་མདའ་ me̱ + da̱ = me̱nda (gun) དགུ་བཅུ་ gu̱ + jū = gu̱bju (90)

དགེ་འདུན་ ge̱ + dün = gi̱ndün (monk) མཆོད་མཇལ་ chɔ̃ɔ̃ + jɛɛ̱ = chɔ̃ɔ̃njɛɛ (religious visit)

Similarly, disyllabic compounds in which the first syllable ends in ན་ or མ་ and the second syllable begins in a "g" or "k" (ག་ or ཀ་) typically pick up an "ŋ" sound. For

example, ལམ་ཁ lam + kā = laṇga. And disyllabic compounds in which the first syllable ends in a ན and the second begins with a "p" or "b", typically pick up a "m" sound. For example: ཆིན་པ chin + bā = chimbə.

You may have noticed that occasionally the vowel in the first or second syllable of disyllabic compounds is different than when pronounced alone. For example, in the word དགེ་འདུན gindün (monk), the ge (དགེ) had changed to gi. Such changes are a result of what linguistically is known as vowel harmony—i.e., a pattern wherein vowels in successive syllables should be members of the same class of vowels.

In Tibetan there are two classes of vowels: high vowels (ə, i, u, ü) and low vowels (a, o, e, ɛ, ɔ, and ö).[1]

Complete vowel harmony requires that all syllables in a word have vowels from the same class. Spoken Tibetan follows this—more or less—in disyllabic words, with the vowel in the first syllable changing to match that in the second syllable. Thus, the "ge" in the word "monk" (དགེ་འདུན) changes to "gi" because the "u" in "dun" is a high vowel. Vowels harmony shifts generally occur as follows:

a	>	ə
e or ɛ	>	i
ö	>	ü

Vowel harmony, however, has many exceptions and cannot be applied by rote to all disyllabic words. Nevertheless, knowing that it exists will explain why Tibetans, sometimes pronounce words differently in isolation than when they are joined to other syllables.

2.6 Existential verbs and sentences

Existential verbs and sentences express existence and location ("there is," "there exists"). Like linking verbs, they do not indicate tense or number, and indicate person only somewhat equivocally. The three basic existential verbs are: ཡོད་པ་རེད་, འདུག་, and ཡོད་. The latter is generally used for first person constructions as well as for dependent clauses, but can also be used with third person subjects. The other two are normally used only for third person constructions.

There are also several subtle differences between these verbs that should be

---

[1] High and low here refer to the relative height of the tongue.

mentioned, even though they will be translated the same.

The འདུག་ verb is generally used when one has first-hand knowledge, *but*, and this is important, it also conveys "specificity." Specificity refers to that fact that འདུག་ is used with respect to knowledge deriving from a specific situation or state in contrast to general, usual, or commonly known situations or states. For these, the ཡོད་པ་རེད་ form is used. Let us suppose that you are standing in a parking lot and want to say that there are a lot of cars there. You would have to use the འདུག་ verb since it is a specific statement based on first-hand knowledge. However, if you wanted to convey that there are lots of cars in America, you would normally use the ཡོད་པ་རེད་ form since this is a general statement of a commonly known fact.

Consequently, while ཡོད་པ་རེད་ does not imply first-hand knowledge, it is wrong to think of it as always connoting less certainty than འདུག་. In fact, in certain contexts, ཡོད་པ་རེད་ expresses more certainty than འདུག་, e.g,. if someone said "He is good," using the ཡོད་པ་རེད་ form when an actor came on the screen, it would imply that the actor probably is famous and that it is generally said that he is good. Or it could mean that the speaker has had previous experience with the actor (or person) and therefore can state that he is good. If འདུག་ was used, it would generally mean that based on seeing the actor, the speaker feels he is good.

Thus, while འདུག་ implies first-hand knowledge, the more basic differences between these two existential verbs rests on information about a specific or particular situation or state versus information or knowledge regarding a commonly accepted or generally known situation or state. We will see in later sections that when these existential verbs are used as auxiliary verbs, these basic distinctions will carry over. However, it should be noted that written Tibetan is not a highly standardized language and exceptions to almost all rules occur, particularly when the authors are not native Lhasa dialect speakers and are using distinctions and forms typical of their dialect.

The simplest existential constructions consist of a subject and an existential verb. These sentences express the existence of the subject. For example:

a. དམག་མི་ཡོད་པ་རེད།
mə̄ə̄mi yo̲ɔ̀reè [or yö̲bəreè][yö̲bəreè is the reading pronunciation and yo̲ɔ̀reè is the spoken pronunciation]
soldier exist[2] /

---

[2] "Exist" will be used in the interlinear translation for all three existential verbs.

There are soldiers.

Note that this sentence has been translated as plural despite the fact that there is no plural marker. This is typical of Tibetan syntax. When no marker of "singular" is present, it is assumed that the sentence construction is plural. If one wanted to convey the meaning "There is *a* soldier" normally the subject ("soldier") would be modified by the word "one." The existential verb, however, would not change.

b. སློབ་གྲྭ་པ་གཅིག་ཡོད་པ་རེད།
lābdraà [lōbdrawa] chī[3] yo͡ɔreè
student one exist /
There is a (one) student.

Plural numbers are also used to modify the subject.

c. བོད་པ་གསུམ་འདུག།
pö̲ba sūm du̲ù
tibetan three exist/
There are three Tibetans.

d. གཞོན་ནུ་གཉིས་འདུག།
sho̲nnu ñīì du̲ù
youth two exist/
There are two youths.

As with linking verbs, one way to construct questions is by means of question particles placed *after* the verb. After ཡོད་པ་རེད་, either the particle ཨས་ (more colloquial) or དམ་ (more literary) is used. And after འདུག་, either གས་ or གམ་ is used.

e. བོད་པ་གསུམ་འདུག་གས།
pö̲ba sūm du̲gɛ
tibetan three exist ?/
Are there three Tibetans?

f. བོད་པ་གསུམ་འདུག་གམ།
pö̲ba sūm du̲gam
tibetan three exist ?/
Are there three Tibetans?

g. དམག་མི་ཡོད་པ་རེད་པས།
məə̄mi yo͡ɔrebɛ

---

[3] Chī is the colloquial pronunciation of jīg. Transcriptions in brackets represent reading pronunciations.

soldier exist ?/
Are there soldiers?

h. དམག་མི་ཡོད་པ་རེད་དམ།
məəmi yǒbaredam
soldier exist ?/
Are there soldiers?

2.6.1 The dative-locative case

Tibetan nouns are inflected, that is to say, most of them change in form according to their function in sentences. The different functions in Tibetan are grouped into four classes or *cases*, each with its own endings: nominative, dative-locative, genitive, instrumental. The nominative is the basic, or unaltered, case in that it is the form that occurs when the noun is used alone as in the glossary of this book. We encountered it as the subject of linking sentences. Some inflected languages such as Russian also have an "accusative" case which denotes the direct object, but in Tibetan the direct object is left unmarked (like the nominative case).

The dative-locative case is used with nouns (and adjectives) to denote the recipient of something that is sent or given (the indirect object), or the location of some action (in, at, or on something). It has a number of different forms which are used in accordance with the final letter of the syllable it follows.

Dative-locative case particles	Usage
ལ་	after any consonant or vowel (all finals)
-ར་ or ར་	after a vowel -ར་ attaches to the preceding syllable)
ར་	after ང་ ད་ ན་ མ་ ར་ ལ་
ས་	after ས་
ར་	after གྲ་ བྲ་

The dative-locative particles will be glossed as "to" in the interlinear translation.

In the following sentences, the dative-locative functions to mark off the place of existence or the location of something or someone. In this role it answers the question "where?"

a. བོད་ལ་ཚོང་པ་ཡོད་པ་རེད།
pǒ̀ölə tsōŋba yǫ̀òreè
tibet to trader exist/

There are traders *in* Tibet.

b. དགོན་པར་གྲྭ་པ་གསུམ་འདུག།
gombaa [gombar] traba sūm dùù
monastery-to monk three exist/
There are three monks in the monastery.

In spoken Tibetan, final vowels become long in the dative-locative. Thus དགོན་པར་ is pronounced in spoken as gombaa rather than gombar, and ཨ་མི་རི་ཀར་ below is pronounced āmerigaa.

c. ཨ་མི་རི་ཀར་སློབ་གྲྭ་ཡོད་པ་རེད།
āmerigaa [āmerigar] lābdraà [lōbdrawa] yɔ̀ɔ̀reè
america-to student exist/
There are students in America.

d. སློབ་གྲྭར་དགེ་རྒན་གསུམ་འདུག།
lābdraa [lōbdrar] gegen sūm dùù
school-to teacher three exist/
There are three teachers in the school.

e. ཡུལ་དེར་རྒྱལ་པོ་ཡོད་པ་རེད།
yüü dee gyɛbo yɔ̀ɔ̀reè
place that-to king exist/
There are kings in that country.

f. ཨ་མི་རི་ཀར་ཞིང་པ་ཡོད་པ་རེད།
āmerigaa [āmerigar] shiŋbə yɔ̀ɔ̀reè
america-to farmers exist/
There are farmers in America.

g. བྱང་ཐང་ལ་འབྲོག་པ་འདུག།
chaŋdaŋlə drogba dùù
changtang to nomad exist/
There are nomads on the Changtang.

To indicate singularity, the number "one" is usually added:

h. ལྷ་ས་ལྷ་ཁང་ཅིག་འདུག།
lhēēsaa lhāgan chī dùù [ལྷ་ས་ is pronounced lhēēsa rather than lhāsa in colloquial Lhasa dialect. With the dative-locative, this becomes lhēēsaa.]
lhasa-to temple one exist/
There is a (one) temple in Lhasa.

This could also have been written as:

i. ལྷ་ས་ལྷ་ཁང་གཅིག་འདུག།

lhēēsaa lhāgan chi̱ du̱ù [In spoken Tibetan "one" is pronounced chi or ji̱ì.]
lhasa-to temple one exist/
There is a (one) temple in Lhasa.

The number "one," therefore, has several forms: ཅིག་ occurs after ང་, ན་, ད་, མ་, ར་, ལ་, and vowels, ཞིག་ occurs after final ས་, and རེག་ after ག་, ད་, and བ་. གཅིག་ is used after any final. Thus:

j. ལྷ་སར་གཡག་རེག་འདུག།
lhēēsaa yāà chi̱ du̱ù
lhasa-to yak one exist/
There is a (one) yak in Lhasa.

k. ལྷ་སར་གཡག་གཅིག་འདུག།
lhēēsaa yāà chi̱ du̱ù
lhasa-to yak one exist/
There is a (one) yak in Lhasa.

It should be kept in mind that there is considerable variation with regard to the use of these particles and sometimes authors do not use these variant forms consistently.

2.6.2 Possessive constructions with the dative-locative case

The dative-locative particle(s) are also commonly used to indicate that the subject has or possesses something.

a. ཁོང་ལ་དེབ་ཡོད་པ་རེད།
kōŋla te̱p yo̱òreè
he (h.) to book exists/
He has a book. (lit., To him a book exists.)

b. ཕུན་ཚོགས་ལ་ཁྱི་འདུག།
pũntsoòla ki̱ du̱ù
phuntsog to dog exist/
Phuntsog has dogs.

Note that because the word dog is not modified by the number one, it is assumed to convey the plural. If a singular meaning was intended, the object would normally have been modified as follows:

c. ཕུན་ཚོགས་ལ་ཁྱི་རེག་འདུག།
pũntsoòla ki̱ chi̱ du̱ù
phuntsog to dog one exist/
Phuntsog has a dog.

d. དམག་མི་མི་མདའ་ཡོད་ཡ་རེད།
mə̀ə̀mee me̲nda yɔ̀ɔ̀reè
soldiers-to gun exist/
Soldiers have guns.

First person constructions usually use ཡོད་.

e. ངར་ཁྱི་ཞིག་ཡོད།
ŋ̲aa kī chǐ yö̀ǒ̀
i-to dog exist/
I have a dog.

We have seen that the subject in linking sentences can be modified by a demonstrative such as དེ ("that"). When these are used with the subject of an existential sentence, the dative-locative particle is placed immediately *after* the demonstrative.

f. གྲྭ་པ་དེར་དཔེ་ཆ་འདུག།
tr̲aba de̲e bēja du̲ù
monk that-to book exist
That monk has (Tibetan style) books.

Another common demonstrative is འདི་ ("this").

g. གྲྭ་པ་འདིར་དཔེ་ཆ་ཞིག་འདུག།
tr̲aba de̲e[4] bēja chī̀ du̲ù
monk this-to book one exist
This monk has a (Tibetan style) book.

Existential constructions can be further expanded by adding numerals and other modifiers to the object or subject, e.g.:

མང་པོ་	ཉུང་ཉུང་	ཀ་ཤས་	ཆུང་ཆུང་
mə̲ŋgu [ma̲ŋbo]	ñu̲ñun [ñu̲ŋñuŋ]	kāshɛè	chūnjun [chūŋjuŋ]
many	few	several	small

h. པོད་ལ་གྲྭ་པ་མང་པོ་འདུག།
p̲ölə tr̲aba mə̲ŋgu du̲ù
tibet to monk many exist/
There are many monks in Tibet.

i. ཨོབ་གྲྭར་དགེ་རྒན་ཀ་ཤས་འདུག།
lābdraa ge̲gen kāsheè du̲ù
school to teacher several exist/

---

[4] Spoken pronunciation of འདིར་ and དེར་ are both de̲e.

There are several teachers in school.

j. ལྷ་ས་ཁང་པ་ཆུང་ཆུང་མང་པོ་འདུག།
lhēēsaa kāŋbə chūnjun mə̲ŋgu du̲ù
lhasa-to house small many exist
There are many small houses in Lhasa.

As example i. indicates, when two adjectives modify a noun, the second modifies the noun + first modifier [small houses] [many].

Demonstratives can also be used with adjectives. When this occurs, the demonstrative follows the adjective. In the following two examples, the demonstrative also has the dative-locative particle suffixed to it.

k. གྲྭ་པ་ཆུང་ཆུང་དེ་ར་དགེ་ཚན་ཁ་ཤས་ཡོད་པ་རེད།
tra̲ba chūnjun te̲e ge̲gɛn kāsɛè yɔ̲ɔ̀reè
monk small that-to teacher several exist
That small monk has several teachers. (lit., To that small monk, several teachers exist.)

l. གྲྭ་པ་གསར་པ་དེ་ར་དགེ་ཚན་ཚན་རྙིང་ཁ་ཤས་ཡོད་པ་རེད།
tra̲ba sāāba [sārba] de̲e ge̲gɛn ge̲ngɔ̀ɔ̀ kāsɛè yɔ̲ɔ̀reè
monk new that-to teacher old several exist
That new monk has several old teachers.

A noun can also be modified by two adjectives linked by the conjunction དང་ ("and").

m. ལྷ་ས་དགོན་པ་ཆེན་པོ་དང་སྐྱིད་པོ་འདུག
lēēsaa go̲mba chēmbo da̲ŋ gyi̲bu du̲ù
lhasa-to monastery big and pleasant exist
Lhasa has big and pleasant monasteries.

Temporal words, i.e., words conveying a time component, are usually placed at the beginning of a sentence. Three common temporal words are:

དཔལ་	སྔས་མ་	དེ་རིང་
ta̲nda	ŋɛ̀ɛ̀ma	te̲riŋ
now	formerly, in the past	today

n. དཔལ་བྱང་ཐང་ལ་འབྲོག་པ་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད།
ta̲nda cha̲ŋdaŋlə dro̲gba mə̲ŋgu yɔ̲ɔ̀reè
now changtang to nomad many exist/
There are many nomads now on the Changtang.

o. སྔས་མ་བོད་ལ་དགོན་པ་མང་པོ་འདུག།
ŋɛ̀ɛ̀ma pö̲lə go̲mba mə̲ŋgu du̲ù
formerly tibet to monastery many exist/

Formerly there were many monasteries in Tibet.

p. དེ་རིང་སློབ་གྲྭ་སློབ་གྲྭ་ཁག་སུམ་འདུག།
teriṉ lābdraa lābdraà sūm dụù
today school-to student three exist/
Today there are three students in school.

2.7 Linking and existential verbs used in adjectival constructions

The distinction between existential and linking verbs often is blurred in adjectival constructions in the sense that existential verbs are used in contexts that otherwise appear to call for linking verbs. For example, in sentence a. འདུག་ is normally used rather than རེད་, although the latter can be used to convey general or comparative statements.

a. ཁོ་ཆེན་པོ་འདུག།
kō chēmbo dụù
he big exist
He is big.

Similarly, the adjective "hot" normally takes the existential verb.

b. ཆུ་འདི་ཚ་པོ་འདུག།
chū di̱ tsābo dụù
water this hot exist
The water is hot.

There is no simple rule to predict this, usage generally depending on the specific adjective. For example, color adjectives such as found in sentence c. *always* take linking verbs.

c. འདི་ནི་དམར་མོ་རེད།
di̱ni māāmo [mārmo] rẹè
this as-for red is
This is red.

2.8 Negation of linking and existential verbs

Negation of linking and existential sentences is expressed through the addition of the negative particles མི་ and མ་, and by negative verbs such as མེད་ and མིན་. In sentence a., for example, རེད་ becomes མ་རེད and in b., འདུག་ becomes མི་འདུག་.

a. དགོན་པར་གྲྭ་པ་ཡོད་པ་མ་རེད།
gọmbaa tra̱ba yɔ̈̀maareè [yö̀bamaareè]
monastery-to monk exist no/
There are no monks in the monastery.

b. ཆུ་འདི་ཚ་པོ་མི་འདུག།
chū di tsābo minduù
water this hot no exist/
This water is not hot.

མེད་པ་རེད་ in example (c.) is a variant of མི་འདུག་

c. ལྷ་ཁང་དེར་དགེ་ཚན་མང་པོ་མེད་པ་རེད།
lhāgan dee gegen məŋgu mɛ̀bəreè
temple that-to teacher many no exist/
That temple does not have many teachers.

d. དེབ་འདི་དམར་པོ་མ་རེད། དཀར་པོ་རེད།
tɛpdi māābo maaree, gāābo rɛè
book this red no is/ white is
This book is not red, (it) is white.

e. ཁོ་གྲྭ་པ་མ་རེད།
kō traba maareè
he monk not is
He is not a monk.

f. ཁྱེད་རང་ཨ་མ་མ་རེད།
khēraŋ lāma maaree
you lama no is
You are not a lama.

The linking verb ཡིན་ is negated by substituting the negative linking verb མིན་ for it.

g. ང་སློབ་གྲྭ་མིན།
ŋa lābdraà mɛn [min]
i student not
I am not a student.

Possessive constructions are negated similarly.

h. ངར་དེབ་མེད།
ŋaa tɛb mɛ̀è
i-to book no-exist
I do not have books.

2.9 Question formation with interrogative words

Some of the main interrogatives you will encounter in literary Tibetan are presented below. The interrogatives that typically are used in the spoken language are marked by an asterisk.

གང་	what (kan; kaŋ)	གང་ཙམ་	how much (kaŋdzam)
ཇི་	what (jī)	གང་ཚད་	how much, how many* (kədzɛè)
གང་རེ་	what* (kare)		
གང་ནས་	from where* (kənɛè)	གང་ཚོད་	how much/many (kədzöö̀)
གང་དུ་	where (kaŋtu)	ཇི་ཙམ་	how much/many (jīdzam)
གང་ན་	where (kaŋna)	ཇེ་ཙམ་	how much/many (jedzam)
གང་ལ་	where (kaŋla)	གང་དུས་	when* (kədüù)
གང་རུ་	where (kəru)	གང་གི་	which* (kəgi)
གར་	where (kar)	གང་འདྲ་	how* (kəndrɛ)
གང་པར་	where* (kəbaa)	གང་འདྲ་ཞིག་	what kind* (kəndrɛs)
གང་ལ་	where (kala)	སུ་	who* (sū)
གན་	where (kana)	སུའི་	whose* (sūû)
གང་ནས་	from where (kaŋnɛ)		

a. འདི་གང་རེ་རེད།
di kare reè
this what is
What is this?

b. དགོན་པ་འདི་གང་པར་འདུག་
gomba di kaba do[5] [dùù]
monastery this where exist ?
Where is the monastery?

c. དགོན་པ་འདི་གང་པར་འདུག་གམ།
gomba di kabaa dugam
monastery this where exist ?
Where is the monastery?

Note that in example c. the question particle (གམ་) is used in conjunction with the interrogative. This does not change the meaning in any way. Its use is simply a matter of style.

d. དེབ་གང་ཚད་འདུག།
tep kədzɛè do [dùù]
book how many exist
How many books are there?

---

[5] With interrogatives, འདུག་ is pronounced *do* (as in dough).

e. གཡག་གི་ཞེ་རེད།
yāà kə̲gi re̲è
yak which is
Which (one) is a yak?

f. གཡག་འདི་སུའི་རེད།
yāà di̲ sūū̂ re̲è
yak this whose is
Whose yak is this?

g. སྨན་ཁང་ཆེན་པོ་ག་པར་ཡོད་པ་རེད།
mēngan chēmbo kə̲baa yə̲̀reè
hospital big where exist
Where is the big hospital?

h. ཁོ་ག་ནས་རེད།
kō kə̲nɛ̀ re̲è
he from where is
Where is he from?

2.10 Reference section: Looking up words in the glossary and new vocabulary sections

In order to translate the readings in each lesson you will have to learn to look up words in the glossary at the end of the book. Because Tibetan syllables can have prefixed, affixed, suffixed and subfixed letters, glossary word order is somewhat confusing. In general, each syllable is listed under its root letter. Thus, for a word like ཁང་པ་ the listing will be under the letter ཁ and for a word such as དམག་མི་ the listing would be under its root letter མ. The difficulty in looking up words derives primarily from the difficulty of determining the order of words *within* a single dictionary letter. The following set of rules is used in this book and virtually every other modern dictionary. We urge that you study the discussion below together with either a dictionary or the glossary at the end of this book.

1. The alphabetical order of the 30 Tibetan letters is: ཀ་ ཁ་ ག་ ང་ ཅ་ ཆ་ ཇ་ ཉ་ ཏ་ ཐ་ ད་ ན་ པ་ ཕ་ བ་ མ་ ཙ་ ཚ་ ཛ་ ཝ་ ཞ་ ཟ་ འ་ ཡ་ ར་ ལ་ ཤ་ ས་ ཧ་ ཨ་. [The alphabetical order of vowels is: inherent a, i, u, e, o (◌ི ◌ུ ◌ེ ◌ོ)].

2. The first entries under any letter are the simple syllables that have no prefixed or affixed letters and which have the inherent "a" vowel (that is, those with no written vowels). For example, ག་.

3. Then the single letter in multi-syllabic compounds, alphabetized according to the second syllable, e.g., ཀཱཀ་, ཀ་དྲྭ་, ཀ་ནས, ཀ་ཚོད་, etc.

4. After this, syllables consisting of the root letter plus a vowel (in the above-mentioned order) are listed. Thus, first all the syllables with the letter "i" are cited. For example, ཀི་ before ཀི་གུ་ and ཀིན་ before ཀིས་. This is then repeated for each of the other vowels.

5. Up to now, we have discussed entries consisting of a root letter plus a slot-4 and possibly a slot-5 letter (for all the vowels). Following such entries are syllables beginning with the root letter and a slot-3 subfixed letter. The order of the slot-3 letters is first letters with "y" (ྱ), then "r" (ྲ), and then "l" (ླ).

In other words, first all the "y" syllables are cited in accordance with the above rules, i.e., first no vowel and only the root letter + y, then no vowel and the slot-4 and slot-5 letters. For example, ཀྱ་ before ཀྱཱན་, and ཀྱང་ before ཀྱར་. Then all the "y" syllables of this kind with the "i" vowel are listed, and then with the other vowels. After all the "y" syllables are listed, then all the "r" ones are listed. Following this, all the "l" syllables of this type are listed.

6. After this, syllables beginning not with the root letter but rather with a slot-1 (prefixed) letter are cited. The order of listing of the slot-1 letters is : ག་ ད་ བ་ མ་ འ. Thus, དཀཀ་ before དཀུ་ and དཀུ་ before དཀི་ and དཀྱི་ and དཀྱ་. After all the ད་ prefix syllables, then the བ་ prefix ones, and so forth.

7. Following this come syllables beginning with one of the slot-2 (affixed) letters. The affix "r" is listed first, and then the affix "l" and finally the affix "s." As in the above examples, first the affix + root letter with the inherent "a" vowel occur, e,g., ཀ་. Then slot-4 and slot-5 letters are added, and then this is repeated with each of the written vowels.

After this, the affix+root letter combination adds the series of slot-3 subjoined letters beginning with "y." For example, this part would start with ཀྱ་ and then add slot-4 letters (and when they exist, slot-5 letters), for example, ཀྱང་. After this is done for the inherent "a" vowel, it is repeated for each of the other vowels and then each of the other slot-3 subfixed letters. After the listing of the "r" slot-2 affix, then the list is repeated for ས, the other slot-2 letter.

8. Finally, the dictionary lists syllables that begin with a slot-1 prefixed letter, but which also have a slot-2 affixed letter. These are listed in the order of the slot-1, slot-2, and slot-3 letters. For example, བཀ་ before བཀུ་ and བཀླ་ before བཀླུ་.

2.11 Reading exercise

1. Q. རྡོ་རྗེ་བོད་ལ་དགོན་པ་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད་དམ།
2. A. དགོན་པ་དང་ལྷ་ཁང་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད།
3. Q. ཁྱོད་རང་གྱུ་པ་ཡིན་པས།
4. A. ཡིན། ང་གྱུ་པ་ཡིན།
5. Q. དགོན་པ་ཁ་ནས་རེད།
6. A. ང་འབྲས་སྤུངས་ནས་ཡིན།
7. Q. འབྲས་སྤུངས་ནི་ཁ་པར་འདུག
8. A. འབྲས་སྤུངས་ལྷ་སར་འདུག
9. Q. འབྲས་སྤུངས་ལ་གྲྭ་པ་དང་ཐུ་མ་ཁ་ཚད་ཡོད་པ་རེད།
10. A. འབྲས་སྤུངས་ལ་གྲྭ་པ་ཁྲི་གཅིག་ཡོད་པ་རེད།
11. Q. གྱུ་པ་ཁ་ནས་ལ་མི་མདའ་ཁས་པ་ཡོད་པ་རེད་པས།
12. A. གྱུ་པ་ཁ་ནས་ལ་མི་མདའ་ཁས་པ་ཡོད་པ་མ་རེད།

1. Q. dɔ̱ɔ̱je pö̱lə go̱mba mə̱ŋgu [ma̱ŋbo] yɔ̱ɔ̀redam
   dorje tibet to monastery many exist ?/
   Dorje, are there many monasteries in Tibet?
2. A. go̱mba da̱ŋ lhāgan mə̱ŋgu [ma̱ŋbo] yɔ̱ɔ̀reè
   monastery and temple many exist/
   There are many monasteries and temples.
3. Q. kēraŋ tra̱ba yi̱mbɛ̀è
   you monk is ?/
   Are you a monk?
4. A. yi̱n/ ŋa̱ tra̱ba yi̱n
   is/ i monk is/
   Yes, I am a monk.
5. Q. go̱mba kə̱nɛ̀è re̱è
   monastery from-where is/
   What monastery (are you) from?
6. A. ŋa̱ dre̱ɛ̱bun nɛ yi̱n

i drepung from is/
I am from Drepung (monastery).

[Prepositions like nɛ (or la) are slurred in normal speech and pronounced mid-tone, so are written without a tone marker. Note too that *yin* not *rɛ̀* is used for 1st person in 6A.]

7. Q. drɛɛbun ni kabaa do
drepung as-for where exist/
As for Drepung, where is it [located]?

8. A. drɛɛbun lhɛ̄ɛsaa duù
drepung lhasa-to exist/
Drepung is in Lhasa.

9. Q. drɛɛbunlə traba daŋ lāma kədzɛè yɔɔrɛɛ
drepung to monk and lama how-many exist/
How many monks and lamas are there in Drepung?

10. A. drɛɛbunlə traba trī chī yɔɔreè
drepung to monk ten-thousand one exist/
There are ten thousand monks in Drepung.

11. Q. traba kāshɛèlə menda sāāba yɔɔrebɛè
monk several-to gun new exist ?/
Do several monks have new guns?

12. A. traba kāshɛèlə menda sāāba yɔɔmaareè
monk several-to gun new no exist /
Several monks do not have new guns.

2.12 Vocabulary

དཀར་པོ་	white (gāābo)	གང་འདྲ་	how (kəndrɛ)
སྐྱིད་པོ་	happy, glad (gyību)	གང་འདྲ་ཞིག་	what kind (kəndrɛs)
མ་ཤས་	several, a few (kāshɛè)	གང་ན་	where (kana)
ཁང་པ་	house (kāŋba)	གང་ནས་	from where (kənɛè)
ཁོང་	he (h.) (kōŋ)	གང་པར་	where (kabaa)
ཁྱི་	dog (kī)	གང་ཙམ་	how much (kədzɛè)
ཁྲི་གཅིག་	ten thousand (trījìì or trī chī)	གང་ཚོད་	how much (kədzöò)
གང་གི་	which (kəgi)	གང་རུ་	where (kəru)
གང་དུས་	when (kədüù)	གང་རེ་	what (kare)
		གང་ལ་	where (kala)

གང་	what (kan; kaŋ)
གང་དུ་	where (kaŋtu)
གང་ན་	where (kaŋna)
གང་ནས་	from where (kaŋnɛè)
གང་ཙམ་	how much (kaŋdzam)
གང་ལ་	where (kaŋla)
གམ་	question particle (gam)
གར་	where (kar)
གས་	question particle (gɛ)
གོང་	price (gon)
གྲྭ་པ་	monk (traba)
དགེ་རྒན་	teacher (gegɛn)
དགོན་པ་	monastery (gomba, gönba)
རྒན་པོས་	old (gɛngɔò)
རྒྱལ་པོ་	king (gyɛɛbo)
སྔས་མ་	formerly, in the past (ŋɛ̄ɛ̄ma)
ཇི་	what (jī)
ཇི་ཙམ་	how much (jīdzam)
ཅིག་	one, a (chī; jì; jīg)
གཅིག་	one, a (chī; jīg)
ཆུ་	water (chū)
ཆུང་ཆུང་	small (chūnjun)
ཆེན་པོ་	big (chēmbo)
རྗེ་ཙམ་	how much (jedzam)
ཉུང་ཉུང་	few, small amount (ñunñun)
གཉིས་	two (ñī)
དུ་	dative-locative particle (du)
ད་ལྟ་	now (tanda)
དུ་	dative-locative particle (tu; du)
དེ་རིང་	today (teriŋ)
འདི་	this (di)
འདུག་	existential verb (duù)
རྗེ་རྗེ་	p.n. (dɔ̀ɔje)
ནས་	from (nɛ; nɛè)
དཔེ་ཆ་	Tibetan style book (bēja)
ཕུན་ཚོགས་	p.n. (pūndzoò)
བོད་	Tibet (pöò)
བྱང་ཐང་	p.n., "Northern Plateau" (chaŋdaŋ)
བླ་མ་	lama (lāma)
འབྲས་སྤུངས་	Drepung monastery (drɛbun)
འབྲོག་པ་	nomad (drogba)
མ་	negative particle, mother (ma)
མང་པོ་	many (məŋgu; maŋbo)
མི་	person, negative particle (mi)
མིན་	negative particle (mɛn; min)
མེ་མདའ་	gun (mɛnda)
མེད་	negative particle (mɛè)
དམག་མི	soldier (māāmi)
དམར་མོ་	red (māāmo; mārmo)
སྨན་ཁང་	hospital (mēngan)
ཚ་པོ་	hot (tsābo)
ཞིག་	one, a (chī; shig)
གཞོན་ནུ་	youth (shönnu)
ཡུལ་	place, area, region, country (yüü)
ཡོད་པ་རེད་	existential verb (yɔ̀ɔreè; yöbareè)
གཡག་	yak (yāà)
ར་ or རུ་	dative-locative particle (ra, ru)
ལ་	dative-locative particle (lə; la)
ཤིག་	one, a (chī; shīg)

སུ་	1. dative-locative particle; 2. who (sū)
སུའི་	whose (sǖǔ)
སོ་	tooth (so)
ཟློབ་གྲྭ་	school (lāpdra)
ཟློབ་གྲྭ་པ་	student (lāpdraà; lōpdrawa)
གསར་པ་	new (sāāba)
གསུམ་	three (sūm)
ལྷ་ཁང་	temple (lhāgan)
ལྷ་ས་	Lhasa (lhēēsa; lhāsa)
ཨ་མེ་རི་ཀཱ་	America (əmerigə)

Lesson Three

3.1 The subject of active sentences and the instrumental case

In addition to linking and existential verbs, Tibetan has two categories of verbs we shall call active and involuntary. These verbs convey intentional and unintentional action. For example, the English sentence "I went to sleep" can be constructed with either an active or involuntary verb meaning "to sleep." With the active verb "to sleep" (ཉལ་), the sentence "I went to sleep" connotes sleep resultant from an intentional act, but with the involuntary verb "to sleep" (གཉིད་ལྟག་), the same English sentence connotes unintentional sleep, i.e., falling asleep without wanting or trying to do so. In this lesson active verbs and sentences will be examined.

The main (and only obligatory) element in Tibetan *active* sentences (and clauses) is the *main active verb*, although most active sentences usually also have both a *subject* and an *object*. When these three sentence components are filled, the normal sentence order is *subject + object + main verb.*

Active sentences require that their subjects be placed in what is called the instrumental case. That is to say, one of the six instrumental case particles presented below is suffixed to or follows the subject.

Instrumental case particles indicate the agent or the means by which an action took or takes place. For example, in the sentence "He killed the yak," the agent or actor is "he" (ཁོ་). However, unlike English, Tibetan grammar requires that "he" be placed in the instrumental case so that the sentence literally means: "*By* him yak killed." Thus, as explained below, ཁོ་ becomes ཁོས་.

Although the instrumental case has several functions, for the present we need only concern ourselves with its function as marking the subject (actor) in active sentences.

The instrumental case consists of six different particles, all of which perform identical functions. Five of these particles are used in accordance with the final consonant (or vowel) of the immediately preceding syllable. One is used with all finals.

Syllable final	Instrumental particle	Example
ག་ or ང་	གིས་	གཡག་གིས་ (by a yak)
ན་ or བ་ or མ་	ཀྱིས་	ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་ (by Phuntsog)
ད་ or ས་ or ར་ or ལ་	གྱིས་	དགེ་རྒན་གྱིས་ (by the teacher)
vowels	-ས་ (is suffixed to preceding syllable)	ངས་ (by me)

	ཡིས་	ང་ཡིས་ (by me)
all final letters	ཀྱིས་	གཡག་ཀྱིས་, ཕྱན་ཆོགས་ཀྱིས་, དཔེ་ཚན་ཀྱིས་

For a short period of time written materials in Tibet simplified this pattern by using the གིས་ form exclusively with all finals. This, however, has gone out of favor, and the traditional pattern presented above is again followed nowadays.

Because the instrumental particle occurs after the noun or noun phrase that is the subject of active verbs, finding the instrumental case particle is the simplest way to identify the subject. Sentences a., b., and c. below illustrate the basic structure. In example a., "tiger" is the subject and "yak" is the object. In examples b., and c. "yak" is the subject and "tiger" is the object.

a. སྟག་གིས་གཡག་བསད་པ་རེད།
dāà ki yāà sɛ̄ɛ̀bəreè
tiger by yak killed past compl./
The tiger killed yaks.

གིས་ here marks the actor, the tiger. The direct object, the yak, is left unmarked. The main verb, བསད་ (killed), is followed by the standard third person past tense verb complement པ་རེད།[1] ("bəreè"). Thus, བསད་པ་རེད། means: "(An actor: he, she, it, they) killed (it)." In this sentence, the actor is the tiger.

Sentence b. reverses the subject and object.

b. གཡག་གིས་སྟག་བསད་པ་རེད།
yāà ki dāà sɛ̄ɛ̀bəreè
yak by tiger killed past compl./
The yaks killed tigers.

Sentence c. changes the normal word order shown in b. by placing the object *before* the subject. This causes no ambiguity in Tibet because the subject (actor)—the yak—is marked by the presence of the instrumental particle གིས་. Therefore, unlike English where changes in word order in active sentences change the referent meaning (Jim hit John—John hit Jim), in Tibetan they affect only emphasis.

c. སྟག་གཡག་གིས་བསད་པ་རེད།
dāà yāà ki sɛ̄ɛ̀bəreè
tiger yak by killed past compl./

---

[1] Although this complement itself can be broken down into the linking verb རེད་ and the particle པ་, at this stage it is better treated as an indivisable unit conveying past tense.

The yaks killed tigers. (emphasis on tiger)

The direct object (the person or thing directly affected by the verbal action) is *not* marked by any grammatical particle in Tibetan. It can be filled by a noun (or noun phrase) or an adjective (or adjective phrase) or both. In examples a., b., and c. a single noun ("yak" or "tiger") served as the object of the verb "killed."

Sentences d.-f. illustrate the above rules using several new active verbs and nouns: ཟས་ ("ate"), ཉོས་ ("bought"), and ཤ་ ("meat"):

d. སྟག་གིས་ཤ་ཟས་པ་རེད།
dāà ki shā sɛ̱èbəreè
tiger by meat ate past compl./
(The) tigers ate meat.

e. ཁོས་ཤ་ཟས་པ་རེད།
kɔ̄ɔ̀ shā sɛ̱èbəreè
he-by meat ate past compl./
He ate meat.

f. འབྲོག་པས་མི་མདའ་ཉོས་པ་རེད།
dro̱gbɛɛ̀ me̱nda ñɔ̈ɔ̀bəreè
nomad-by gun bought past compl./
(The) nomads bought guns.

3.2 Plurality and singularity

In English, nouns change their form to indicate plurality. Tibetan nouns do not do this. They may connote either singularity or plurality depending on the context, although as indicated earlier, unmarked nouns normally convey the plural. Ultimately, plurality and singularity are determined by *semantic context* and by one of a variety of *semantically plural or singular modifiers and postpositions.*

3.2.1 Singularity

Singularity is indicated by modifying nouns with a *determinative* such as འདི་ ("this") or དེ་ ("that"), or by the number "one" (གཅིག་ or ཅིག་ or ཞིག་ or ཤིག་).

Nouns modified by the above determinatives will often be translated in English as articles, but it is important for the reader to remember that Tibetan has no articles per se. Thus, although གཡག་འདི་ ("this yak") will often be translated as "the yak," technically it means "this yak." Similarly, the word "one" will typically be translated as "a" or "an"—

for example, གཡག་ཞིག་ as "a yak" rather than "one yak." The use of modifiers such as these eliminates ambiguity with regard to number. Such modifiers always *follow* the noun or noun phrase they modify, but *precede* the instrumental particle. For example, "by a tiger" would be སྟག་གཅིག་གིས་, *not* སྟག་གིས་གཅིག་.

a. སྟག་གཅིག་གིས་ཁྱི་འདི་བསད་པ་རེད།
dāà chī ki kī dį̄ sɛ̄ɛ̀bəreè
tiger one by dog this killed past compl./
A tiger killed the (this) dog.

b. དམག་མི་ཞིག་གིས་གཡག་ཅིག་བསད་པ་རེད།
mə̄ə̄mi chī ki yāà chī sɛ̄ɛ̀bəreè
soldier one by yak one killed past compl./
A soldier killed a yak.

3.2.2 Plural words and postpositions

As seen in Lesson Two, unmarked nouns generally convey plurality. However, plural number in Tibetan is explicitly expressed by a number of plural modifiers and pluralizing postpositions, some of the most common of which are:

མང་པོ་	ཁ་ཤས་	གཉིས་
mə̱ŋgu*	kāshɛè*	ñī̀i*
many, much	several	two
ཚང་མ་	འགའ་ཤས་	གསུམ་
tsāŋma*	ga̱shɛè	sūm*
all	several	three
ཐམས་ཅད་	འགའ་ཞིག་	དུ་མ་
tāmjɛè	ga̱shig	du̱ma
all	several	many
དོག་ཙམ་	ཞེ་དྲགས་	
dōgdzam	she̱draà*	
a little	lots	

[The asterisk indicates that the term is currently used in colloquial Tibetan.]

Each of these words *follows* the noun or noun phrase it modifies, but *precedes* the instrumental particle, for example, དམག་མི་ཁ་ཤས་ཀྱིས་ ("by several soldiers"), not དམག་མི་ཀྱིས་ ཁ་ཤས་.

In addition to these *plural words*, there are two common pluralizing postpositions (རྣམས་ and ཚོ་) that are placed after count nouns (nouns such as "house" that can be counted) and demonstratives ("this" and "that") to express plurality.[2] These postpositions pluralize the words and phrases they follow. For example, when these are joined to the demonstratives "this" and "that" (འདི་ཚོ་ and དེ་ཚོ་) the meaning "these" and "those" is conveyed.

a. གཡག་འདི་ཚོས་སྦག་ཅིག་བསད་ཡ་རེད།
yāà dɨndzöò dāà chɨ̄ sɛ̄èbəreè
yak this pl.-by tiger one killed past compl./
These (the) yaks killed a (one) tiger.

Note again that the instrumental particle follows the pluralizer.

b. སྦག་པ་ཤས་ཀྱིས་གཡག་གཅིག་བསད་ཡ་རེད།
dāà kāshɛè ki yāà chɨ̄ sɛ̄èbəreè
tiger several by yak one killed past compl./
Several tigers killed a (one) yak.

c. གྲྭ་པ་གཅིག་ཁིས་དེབ་གཉིས་ཉོས་ཡ་རེད།
trɑ̲pa chɨ̄ ki tɛ̲p ñīì ñö̲òbəreè
monk one by book two bought past compl./
A monk bought two books.

Other examples are:

d. སློབ་གྲྭ་པ་མང་པོས་ཤ་ཟས་ཡ་རེད།
lābdrāà mɑ̲ŋböò shā sɛ̲èbəreè
student many-by meat ate past compl./
Many students ate meat.

e. མོས་སོན་ཞེ་དྲུགས་ཉོས་ཡ་རེད།
mö̲ò sõn shɛ̲traà ñö̲òbəreè
she-by seed lots bought past compl./
She bought lots of seed.

f. སྔས་མ་ནོར་བུས་ཁྱི་གསུམ་ཉོས་ཡ་རེད།
ŋɡɛ̄ɛ̄ma nɔ̲ɔ̲büù kɨ̄ sūm ñö̲òbəreè
formerly norbu-by dog three bought past compl./
Formerly, Norbu bought three dogs.

---

[2] There is also one less common pluralizer that is used after all nouns: དག་.

Sentence f. illustrates how temporal words such as སྔ་མ་ normally occur at the very beginning of Tibetan sentences and clauses.

g. ཀ་སา་ཁྱེད་པ་ཞིག་གིས་ཤ་དོག་ཙམ་ཟས་པ་རེད།

kēēsa shi̱ŋbə chi̱ ki shā dōgdzam se̱èbəreè

yesterday farmer one by meat little ate past compl./

A farmer ate a little meat yesterday.

3.3 Complex subject and object constructions

3.3.1 Complex subjects

The subjects of active sentences can be modified by demonstratives, pluralizers (including numbers), and adjectives. Using the symbols "+" (mandatory presence) and ">" (optional) we can express the format of the subject of active sentences as a formula:

+ noun > determinative > pluralizer/singularizer + instrumental.

This produces the following possibilities:

1. + n. + inst.

དམག་མིས་

mə̄ə̄mii̱

soldier-by

by (the) soldier(s)

2. + n. + det. + inst.

དམག་མི་འདིས་

mə̄ə̄mi di̱ì

soldier + this-by

by this soldier

3. + n. + pl. + inst.

དམག་མི་རྣམས་ཀྱིས་

mə̄ə̄mi nām ki

soldier + pl. +by

by (the) soldiers

4. + n. + det. + pl. + inst.

དམག་མི་འདི་རྣམས་ཀྱིས་

mə̄ə̄mi di̱ nām ki

soldier + this + pl. + by

by the (these) soldiers

The subject can be expanded further by the addition of an adjective. Adjectives *follow* the noun or noun phrase they modify but occur *before* the determinatives, pluralizers, and instrumentals. In terms of the formula: + n > adj. > det. > pl. + inst. For example:

དམག་མི་ཡག་པོ་འདི་ཚོས་
soldier good this plural-by
by these good soldiers

a. དམག་མི་ཡག་པོ་འདི་ཚོས་བཟོས་པ་རེད།
mə̀ə̀mi yag̲o [yag̲bo] de̲ndzöö̀ sö̀ö̀bəreè
soldier good this +pl.-by made past compl./
These good soldiers made (it).

b. ཞིང་པ་དབུལ་པོ་ཚོས་ལུག་ཞིག་ཉོས་པ་རེད།
shi̲ŋbə ü̲ü̲botsöö̀ lu̲ù chī ñö̀ö̀bəreè
farmer poor pl.-by sheep one bought past compl./
The poor farmers bought a sheep.

c. བཟོ་པ་དབུལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ལྷ་ཁང་གཅིག་བཟོས་པ་རེད།
so̲ba ü̲ü̲bo nām ki lhāgan chī sö̀ö̀bəreè
worker poor pl.-by temple one made past compl./
The poor workers made (built) a temple.

d. བཟོ་པ་གསར་པ་འདིས་འཕྲུལ་འཁོར་ཚང་མ་བཟོས་པ་རེད།
so̲ba sāāba dī̀ trü̲ü̲gɔɔ tsāŋma sö̀ö̀bəreè
worker new this-by machine all made past compl./
This new worker made all the machines.

e. ལུག་ཆེན་པོས་རྩྭ་ཟས་པ་རེད།
lu̲ù chēmböö̀ dzā sɛ̀ɛ̀bəreè
sheep big-by grass ate past compl./
The big sheep ate grass.

f. སྦྲག་ཆེན་པོ་གཅིག་གིས་ཁྱི་ཞིག་བསད་པ་རེད།
dāà chēmbo chī ki kī chī sɛ̄ɛ̀bəreè
tiger big one by dog one killed past compl./
A (one) big tiger killed a dog.

g. བཟོ་པ་ཞིག་གིས་བཏང་བ་རེད།
so̲ba chī ki dāmbəreè
worker one by sent past compl./
A worker sent (it).

3.3.2 The complex object

The object slot of active sentences can be similarly expanded by the addition of adjectives, pluralizers, and determinatives. For example:

a. བཟོ་པ་ཆོས་འཕྲུལ་འཁོར་ཡག་པོ་ཞིག་བཟོས་པ་རེད།
sǫbadzöǒ trǔǔgɔɔ yagǫ chǐ sǫ̈ǒbəreè
worker pl.-by machine good one made past compl./
The workers made a good machine.

b. ཞིང་པ་ཆོས་ལག་ཆ་མང་པོ་བཟོས་པ་རེད།
shiŋbətsöǒ lagja məŋgu sǫ̈ǒbəreè
farmer pl.-by tool many made past compl./
The farmers made many tools.

c. དམག་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཚ་ལུ་མ་ཆེན་པོ་ཁ་ཤས་ཟས་པ་རེད།
məə̄mi nāmki tsəlumə chēmbo kāshɛè sɛ̣èbəreè
soldier pl.-by orange big several ate past compl./
The soldiers ate several big oranges.

The object can also be modified by two adjectives linked by the conjunctive particle དང་ ("and").

d. དམག་མི་རྣམས་ཀྱིས་ལུག་དཀར་པོ་དང་ཆེན་པོ་ཁ་ཤས་ཟས་པ་རེད།
məə̄mi nāmki lu̱ù gāābo da̱ŋ chēmbo kāshɛè sɛ̣èbəreè
soldier pl.-by sheep white and big several ate past compl./
The soldiers ate several big white sheep (sheep that were both big and white).

3.3.3 The active verb

Verbs change their form (or stem) in different tenses and can have up to four stems. The verb "to kill" is an example of a 4-stem verb.

I	II	III	IV
present	*future*	*past*	*imperative*
གསོད་	གསད་	བསད་	སོད་

In modern literary Tibetan, some 3- and 4-stem verbs have been collapsed into 2-stem verbs—i.e., verbs with only a past and a non-past stem. In these cases the present tense stem is used for the future. The verbs introduced in this lesson up to this point have the following stems:

present (non-past)	*future*	*past*	*imperative*	
ཉོ་	ཉོ་	ཉོས་	ཉོས་	buy
བཟོ་	བཟོ་	བཟོས་	བཟོས་	make
འདེབས་	གདབ་	བཏབ་	ཐོབས་	plant, sow
ཟ་ (or བཟའ་)	ཟ་ (or བཟའ་)	ཟས་ (or བཟས་)	ཟས་ (or བཟས་)	eat
གསོད་	གསད་	བསད་	སོད་	kill
གཏོང་	གཏོང་/ཀཏང་	བཏང་	ཐོང་	send

[A complete alphabetical list of all verb stems is presented in Appendix A.]

Tibetan verbs themselves do not indicate gender, number or person. "I buy," "He buys," and "They buy" all use the same stem of the verb "to buy." Person, however, can be expressed through the modern *verb complement,* although traditionally it was dertermined solely though context.

There are two kinds of verbal complements: 1) *final complement* and 2) *connective complement.* The former functions to complete a sentence, while the latter is used to connect dependent clauses. In this section only the final complement will be discussed.

The final verbal complement is the vehicle through which tense and person are conveyed. For example, the third person narrative past tense complement is ཡ་རེད་ and the first person past complement is ཡ་ཡིན་. However, these forms derive from spoken Lhasa Tibetan and do not appear in classical Tibetan or in the many contemporary works that use the more literary modern genre. In these only the main verb is used (e.g., ཉོས་ rather than ཉོས་ཡ་རེད་). In this more classical style, context conveys person while context and the verb stem determines tense. This textbook will use a variety of alternative verb complements including the neo-classical style.

3.4 Simple past tense

All of the active verb examples presented in the above sections of this lesson illustrate the simple or narrative past tense. This tense expresses an action completed in the past. These constructions consist of the *past stem* of an active verb and the *simple past complement* (the linking verb རེད་ and a particle ཡ་). Together they express the *simple past tense, second and third person.*

a. བསད་ཡ་རེད། (He, she, they, you) killed (it).
sɛ̄ɛ̀bəreè

b. ཉོས་ཡ་རེད། (He, she, they, you) bought (it).

ñ<u>ö</u>ò̱bəreè

c. བཟོས་པ་རེད། (He, she, they, you) made (it).

sö̱ò̱bəreè

Person is conveyed through the verb complement. For example, by substituting the linking verb ཡིན་ for རེད་, the verb complement changes from third person to *first person.*

d. (ངས་) ཟས་པ་ཡིན་

(ŋɛ̱è) sɛ̱èbəyin

(i-by) ate past compl.

(I) ate (it).

These rules, however, are not hard and fast, and the reader will sometimes encounter the པ་རེད་ complement used with first person subjects, e.g., (ངས་) ཟས་པ་རེད་.

It should be noted that sometimes བ་རེད་ is used in place of པ་རེད་. This change is governed by the final letter of the preceding verb and does not affect the meaning:

པ་ is used with final: ག་, ད་, ན་, བ་, མ་, and ས་

བ་ is used with final: ང་, ར་, ལ་, and vowels

Thus, གཞས་བཏང་བ་རེད་ ("sang a song") but ཤ་ཟས་པ་རེད་ ("ate meat").

Second person past tense constructions, as indicated above, use the same complements as third person. For example:

ཁྱད་རང་གིས་གཡག་ཅིག་བསད་པ་རེད། You killed a yak.

In addition to the པ་རེད་ (third person) past complement, another commonly used simple past complement consists of the verb སོང་ (which means "went" when used alone) used directly with the past tense stem of an active verb.

e. ཤག་གིས་ལུག་གཅིག་ཟས་སོང་།

dāà ki l<u>u</u>g chi̱ sɛ̱èsoŋ

tiger by sheep one ate past compl./

A tiger(s) ate a sheep.

Finally, as indicated above, classical Tibetan does not use the པ་རེད་, and པ་ཡིན་ complements at all. The past tense stem of the verb suffices. Thus, sentence e. above would be written: ཤག་གིས་ལུག་གཅིག་ཟས།

3.5 Present tense

Present tense constructions are formed by joining the present (or non-past) form of active verbs to one of the present tense verbal complements listed below. These

constructions express both action currently going on and action that was currently going on at some point in the past. For example, in the sentence "Last year, when I came to Tibet he was building a house," the present would be used to convey that the building of a house was going on when "I" was in Tibet.

The present complement consists of several particles and either a linking or existential verb in the combinations listed below. Second and first person endings typically do not differ from third person endings (although they do in spoken Tibetan). Context—for example, pronouns—normally makes it clear which person is intended.

ALTERNATIVE PRESENT TENSE COMPLEMENTS

1. vb. + ཀྱི་ཡོད་(པ་) (རེད་)
2. vb. + ཀྱི་འདུག་
3. vb. + ཀྱིན་ཡོད་(པ་) (རེད་)
4. vb. + ཀྱིན་འདུག་
5. vb. + བཀྱི་ཡོད་(པ་) (རེད་)
6. vb. + བཀྱི་འདུག་
7. vb. + བཞིན་ཡོད་(པ་) (རེད་)
8. vb. + བཞིན་འདུག་
9. vb. + བཞིན་དུ་ཡོད་(པ་) (རེད་)
10. vb. + བཞིན་པ་རེད་
11. vb. + བཞིན་པ་ཡིན་པ་རེད་
12. vb. + བཞིན་པར་
13. vb. + མུས་ཡོད་པ་རེད་
14. vb. + མུས་ཡོད་
15. vb. + མུས་ཡིན་
16. vb. + མུས་ཡིན་འདུག་
17. vb. + མུས་རེད་

The overall present-time meaning of these complements derives not from the inherent meaning of the constituent parts (ཀྱི་, for example, is simply the genitive case particle "of"), but rather from the particular concatenation of them. Thus, while ཀྱི་ + ཡོད་པ་རེད་ expresses present time, the same particle with the linking verb རེད་ (ཀྱི་+རེད་) expresses future time.

Before examining some examples of present tense sentences, note should be made of the different forms that some of the present particles manifest. Like the instrumental case particles discussed above, these particles change form in accordance with the final letter of the immediately preceding syllable:

གི་ and གིན་ occur after ག་, ང་ and vowels (e.g., གཉོང་གི་ཡོད་པ་རེད་)
ཀྱི and ཀྱིན་ occur after ད་, བ and ས་ (e.g., གསོད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་)
གྱི་ and གྱིན་ occur after ན་, མ་, ར་ and ལ་ (e.g., གཡར་གྱི་ཡོད་པ་རེད་)

Now let us examine some examples:

a. སྤག་གཅིག་གིས་ལུག་གཅིག་གསོད་བཞིན་ཡོད་པ་རེད།
" གསོད་བཞིན་དུ་ཡོད་པ་རེད།
" གསོད་མུས་རེད།
" གསོད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།

dāà chī ki lug chī sǒǒshin yɔɔreè
" shintu yɔɔreè

" müüreè

" giyɔɔreè

tiger one by sheep one kill pres. compl./

A tiger is killing a sheep.

b. བཟོ་པ་ཚོས་གནམ་གྲུ་གཅིག་བཟོ་བཞིན་དུ་ཡོད་པ་རེད།

sobətsöö nɔ̄mdru chī soshintu yɔɔreè

worker pl.-by airplane one make pres. compl./

The workers are making an airplane.

c. གཞོན་ནུ་གསུམ་གྱིས་ཁང་པ་གཅིག་རྩྭ་བཞིན་ཡོད་པ་རེད།

shönu sūm ki kāŋbə chī gyəbshinyɔɔreè

youth 3 by house one make pres. compl./

Three youths are building a house.

d. ཞིང་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཞིང་ཁ་ལ་སོན་འདེབས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།

shiŋbə nām ki shiŋga lə sön debgiyɔɔreè

farmer pl.-by field to seed plant pres. compl./

The farmers are planting (seeds) on the fields.

e. མི་མང་པོས་ལྟད་མོ་བལྟ་རྒྱས་རེད།

mi maŋböö dɛ̄ɛ̄mo dāmüüreè

person many-by show look pres. compl./

Many people are watching the show.

f. རྡོ་རྗེས་ཁང་པ་ཉམས་གསོ་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

dɔɔjeè kāŋba ñamso chəshinyöö

dorje-by house repair do pres. compl./

Dorje is repairing the house.

g. གྲྭ་པ་གཅིག་གིས་དཔེ་ཆ་ཀློག་བཞིན་པ་རེད།

traba chī ki bēja lɔ̄ɔshinbəreè

monk one by book read pres. compl./

A monk is reading (a) book.

h. དམག་མི་འདིས་ཇི་ཚལ་སོས་པ་ཟ་གི་ཡོད་པ་རེད།

məəmi dīì ŋōtsɛɛ sōōba səgiyɔɔreè

soldier this-by vegetable fresh eat pres. compl./

The soldier is eating fresh vegetables.

i. ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་དགོན་པར་མཆོད་མཇལ་ཞུ་བཞིན་ཡོད།

pündzo ki gombar chönjɛɛ shüshinyöö

phuntso by monastery-to religious visit do pres. compl./

Phuntso is making a religious visit to the monastery.

Present constructions are often used together with a temporal term such as དེ་ཨ་ (*"now").*

j. བླ་མ་འདི་ས་དེ་ལ་ཆོས་གསུང་བཞེན་པ་རེད།

lāma dḭ̀ tā̱ndə chṍṏ sūŋshinbəreè

lama this-by now religion say pres. compl./

This lama is giving (saying) religious teachings now.

k. དེ་ལ་ཁོས་སློབ་གྲྭར་གཞས་གཏོང་བཞེན་པ་རེད།

tā̱nda kṍṏ lāpdraa shɛ̱̀ dōŋshimbareè

now he-by school-to song sing pres. compl./

He is singing a song at school now.

3.6 Usual constructions

The first six present tense complements listed in section 3.5 above are also used to express usual or general actions. Context indicates which meaning is intended. For example:

a. ཞིང་པ་ཚོས་དཔྱིད་དུས་སོན་འདེབས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།

shiŋbətsöṏ jḭ̈düṳ̈ sṍn dḛ̄bgiyɔ̱̀ɔ̀reè

farmer pl.-by spring-time seed plant pres. compl./

Farmers plant seeds in the springtime.

Tibetan also uses a number of words such as ཅམ་ཆུན་ ("usually") and རྟག་པར་ ("always") to clarify meaning.

b. དམག་མི་འདི་ས་ནམ་ཆུན་ཤ་སོས་པ་ཟ་གི་ཡོད་པ་རེད།

mə̄ə̄mi dḭ̀ nɔ̱̀mgyün shā sṍba sɔ̱̀gyɔ̱̀ɔ̀reè

soldier this-by usually meat fresh eat pres. compl./

This soldier usually eats fresh meat.

The usual tense is also conveyed by the pattern: *present* (non-past) stem of a verb + པ་རེད་ or ཐ་རེད་.

Since the པ་རེད་ part of this ending is normally the past complement, context or some modifying word like "usually" will differentiate between usual and past when the verb in question *does not have* different stems for past and present tense.

c. ཁོས་འཕྲུལ་འཁོར་བཟོ་བ་རེད།

kṍṏ trṻ̈gɔɔ sɔ̱̀wareè

he-by machine make usual compl./

He makes machines.

Because the verbs "to make" and "to sow" in c. and d. have a present tense stem, the usual meaning is easy to identify.

d. དཔྱིད་དུས་ཞིང་པ་རྣམས་ཀྱིས་སོན་འདེབས་པ་རེད།
jīdüǜ shiŋbə nāmki sōn debəreè
spring time farmer pl. by seed plant usual compl./
In spring, farmers plant seeds.

Note again that if past tense were intended the sentence would have been written using the past tense stem, e.g.,

e. དཔྱིད་དུས་ཞིང་པ་རྣམས་ཀྱིས་སོན་བཏབ་པ་རེད།
jīdüǜ shiŋbə nām ki sōn dəbəreè
spring time farmer pl. by seed plant past compl./
In spring, farmers planted seeds.

However, with a one stem verb such as the verb "to come" (ཡོང་), only context differentiates between past and usual tenses.

f. དཔྱིད་དུས་ཁོ་འདིར་ཡོང་བ་རེད།
jīdüǜ kō dee yombareè
spring time he here come past compl./
In spring he came here.

g. དཔྱིད་དུས་ཁོ་འདིར་རྣམ་རྒྱུན་ཡོང་བ་རེད།
jīdüǜ kō dee namgyün yoŋwareè
spring time he here usually come usual compl./
In spring he usually comes here.

3.7 Future tense

The future tense is formed by using the future stem of the verb alone or by joining the future or non-past stem of active verbs to one of the following complements:

Third person	*Second person*	*First person*
vb. + གི་རེད་	vb. + གི་རེད་	vb. + གི་ཡིན་

The future complement consists of the genitive particle (གྱི་, ཀྱི་, etc.) with a linking verb. As with the past tense, however, note should be taken that the classical style omits the verbal complement (as in examples c.-e. below).

a. ཁོས་དེབ་ཅིག་ཉོ་གི་རེད།
kōö tēb chī ñugireè
he-by book one buy fut.-compl./

He will buy a book.

b. ངས་དེབ་གཅིག་ཉོ་གི་ཡིན།

ŋɛ̀ tɛ̲b chi̱ ñu̲giyin

i-by book one buy fut.-compl./

I will buy a book.

c. དགུན་དུས་གྲྭ་པ་གསུམ་གྱིས་གཡག་གཅིག་ཉོ།

gu̲ndüü̱ tra̲ba sūm ki yāà chi̱ ño̲

winter time monk three by yak one buy

In winter time, three monks will buy a yak.

d. གྲོགས་པོ་ནན་པོག་དེ་རྩེས་གཡག་གཅིག་གསད།

tro̲go gɛ̲ngɔ̀ɔ̀ dɛ̲ndzöö̀ yāà chi̱ sɛ̄ɛ̀

friend old that pl.-by yak one kill

Those elderly friends will kill a yak.

e. ཁོས་ངར་དེབ་གཅིག་གཡར།

kȫö̀ ŋa̲a tɛ̲b chi̱ yāā

he-by i-to book one lend

He will lend me a book.

3.8 Active verbs in interrogative constructions

Questions can be constructed with active verbs by (1) adding a question particle, (2) by adding an interrogative word, or (3) adding both an interrogative word and a question particle. The same set of interrogatives listed in Lessons One and Two apply here.

a. ཁོས་ག་རེ་བྱས་པ་རེད།

kȫö̀ ka̲re chɛ̲èbəreè

he-by what did past compl./

What did he do?

b. ཁོས་ཅི་བྱས་པ་རེད།

kȫö̀ ji̱ chɛ̲èbəreè

he-by what did past.compl./

What did he do?

c. ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་པ་རེད་པས།

kȫö̀ lɛ̲ɛ̲ga chɛ̲èbərebɛè

he-by work did past compl. ?/

Did he (do) work?

Did he (do) work?

d. ཁོས་ཤ་ཉོས་པ་རེད་དམ།

kȍ̈ shā ñȍ̈bəredam

he-by meat bought past compl. ?/

Did he buy meat?

e. ཁོས་ལས་ཀ་གང་བཟས་པ་རེད།

kȍ̈ lɛ̱ɛ̱ga ka̱baa chɛ̱èbəreè

he-by work where did past compl./

Where did he work?

f. མོས་དེབ་གཅད་ཉོ་བཞིན་འདུག།

mȍ̈ tɛ̱p kə̱dzɛè ñȍ̈shinduù

she-by book how-many buy pres. compl./

How many books is she buying?

g. ཆོས་སུས་གསུངས་བ་རེད།

chȍ̈ sȕù sūmbəreè

religion who-by say past compl./

Who gave religious teachings?

h. བླ་མས་ཆོས་གསུངས་བ་རེད་དམ།

lāmɛè chȍ̈ sūmbəredam

lama-by religion say past compl. ?/

Did the lama give religious teachings?

i. བླ་མས་ཆོས་ག་པར་གསུངས་བ་རེད་དམ།

lāmɛè chȍ̈ ka̱baa sūmbəredam

lama-by religion where say past compl. ?/

Where did the lama give religious teachings?

j. ཁོ་ཚོས་དགོན་པ་ཆེན་པོ་དེ་ག་དུས་བྱས་སོང་།

kōndzȍ̈ go̱mba chēmbo de̱ kə̱düù gyə̱bsoŋ

he pl.-by monastery big that when built past compl./

When did they build that big monastery?

k. དགོན་པ་ཆེན་པོ་དེ་གྲྭ་པས་བྱས་པ་རེད་པས།

go̱mba chēmbo de̱ tra̱bɛè gyə̱bəreèbeè

monastery big that monk-by built past compl. ?/

Was that big monastery built by monks?

l. གྲྭ་པས་དགོན་པ་ག་ཅི་བྱས་པ་རེད།

tra̱bɛè go̱mba kə̱gi gyə̱bəreè

monks-by monastery which built past compl./

Which monastery was built by the monks?

First and second person constructions observe the following patterns:

m. ཁྱེད་རང་གིས་ཆོས་གསུངས་བས།

kēraŋki chȍȍ sūmbɛɛ̀

you-by religion say (h.) past compl.?/

Did you give religious teachings?

n. ངས་ཆོས་བཤད་པ་ཡིན།

ŋɛ̲ɛ̀ chȍȍ shēɛ̀bəyin

i-by religion say past compl./

I gave religious teachings.

o. ཁྱེད་རང་གིས་ཤ་ཉོས་སམ།

kēraŋki shā ñȫȍsam

you-by meat bought past compl.?/

Did you buy meat?

p. ངས་ཤ་ཉོས་པ་ཡིན།

ŋɛ̲ɛ̀ shā ñȫȍbəyin

i-by meat bought past compl./

I bought meat.

q. ཁྱེད་རང་གིས་ག་རེ་ཉོས་པ་ཡིན་ནམ།

kēraŋki ka̲re ñȫȍbəyinam [Standard spoken would simply be: ñȫȍbaa.]

you-by what bought past compl. ?/

What did you buy?

r. ཁྱེད་རང་གིས་ག་རེ་ཉོས་སམ།

kēraŋki ka̲re ñȫȍsam

you-by what bought ?/

What did you buy?

3.9 Sentence final marker

Literary Tibetan denotes the end of a sentence by reduplicating the final letter of the verb and adding the vowel "o." For example, རྒྱབ་པོ་ would be written in place of རྒྱབ་པ་རེད་. When verbs end in a vowel, the particle འོ་ is added to the stem, e.g., ཉོའོ་.

3.10 Reading exercise

The following exercise is a conversation between an American student and a Tibetan friend named Pema. When new words are used they should be looked up in the lesson vocabulary or the glossary.

1. Q. པད་མ་ལགས་སུ་གཟུགས་བདེ་པོ་ཡིན་པས།
2. A. ང་གཟུགས་པོ་བདེ་པོ་ཡིན།
3. Q. པད་མ་ལགས་བོད་ལ་ཁྱེད་པ་གཅིག་ཡོད་པ་རེད།
4. A. བོད་ལ་ཁྱེད་པ་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད།
5. Q. ཁྱེད་པས་ལས་ཀ་ཁ་རེ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
6. A. ཁྱེད་པས་ཁྱེད་ཁ་འདེའས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
7. Q. ཁོ་ཚོར་ལུག་དང་ར་ཡོད་པ་རེད་པས།
8. A. ཁྱེད་པ་ཁ་ཤས་ལ་ཡོད་པ་རེད། ཁ་ཤས་ལ་ཡོད་པ་མ་རེད།
9. Q. སོན་ཁ་རེ་འདེའས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
10. A. དཔྱིད་དུས་འབྲུ་འདེའས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། དགུན་དུས་གྲོ་འདེའས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
11. Q. འབྲས་འདེའས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་དམ།
12. A. ཁྱེད་པ་ཚང་མས་འདེའས་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད། འཁའ་ཤས་འདེའས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
13. Q. གྲྭ་པས་ཁྱེད་ཁར་སོན་འདེའས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་པས།
14. A. རྣམ་རྒྱན་འདེའས་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད། གྲྭ་པས་དགོན་པར་དེབ་ཀློག་གི་ཡོད་པ་རེད།
15. Q. དགོན་པར་དགེ་རྒན་གཅིག་ཡོད་པ་རེད།
16. A. དགེ་རྒན་བཅུ་ཡོད་པ་རེད།
17. Q. ཁྱེད་རང་གྲྭ་པ་ཡིན་པས།
18. A. ང་གྲྭ་པ་མིན། ང་སློབ་གྲྭ་བ་ཡིན།
19. Q. ཁྱེད་རང་གི་སློབ་གྲྭ་གཉར་ཡོད་པ་རེད།
20. A. ཕྱི་སར་ཡོད་པ་རེད།

1. bɛ̄malaà,[3] gūsuù dẹ̲bo yi̲mbɛ̀ɛ̀
   pema la body (h.) well is ?/
   Pemala, how are you?
2. n̲a sugu dẹ̲bo yi̲n[4]

---

[3] The ɛ in bɛ̄malaà is short here (whereas in Lesson One it was long) because it is joined with the polite particle laà.

[4] Tibetan culture actually has no greeting that is equivalent to "hello." The phrase "How are you" usually is used for somebody whom you haven't seen for some time. In India,

i body well is/
I am well.

3. bɛ̄malaà, pö̲ö̀ la shi̲ŋbə k̲ə̲dzɛè y̲ɔ̀reè
pema la tibet to farm how many exist/
Pemala, in Tibet how many farmers are there?

4. pö̲ö̀ la shi̲ŋbə mə̲ŋgu y̲ɔ̀reè
tibet to farmer many exist/
In Tibet there are many farmers.

5. shi̲ŋbɛè lɛ̲ɛ̲ga k̲a̲re chi̲giyɔ̀reè
farmer-by work what do pres./usu. compl./
What work do farmers do?

6. shi̲ŋbɛè shi̲ŋgə d̲e̲bgiyɔ̀reè
farmer-by farm plant pres./usu. compl./
The farmers plant fields.

7. kōndzɔɔ lu̲ù da̲ŋ r̲a̲ y̲ɔ̀rebɛè
he pl.-to sheep and goat exist ?/
Do they have sheep and goats?

8. shi̲ŋbə kāshɛè̀la y̲ɔ̀reè kāshɛè̀la y̲ɔ̀maareè
farmer several to exist/ several to exist no/
Some farmers have them. Some do not.

9. sõ̲n k̲a̲re d̲e̲bgiyɔ̀reè
seed what plant pres./usu. compl./
What seeds are (usually) planted?

10. jī̲dü̲ù dr̲u̲ d̲e̲bgiyɔ̀reè gü̲ndü̲ù tr̲o̲ d̲ə̲bgiyɔ̀reè
spring barley plant pres./usu. compl./ wintertime wheat plant pres./usu. compl./
In spring (they) plant barley. In winter, (they) plant wheat.

11. dr̲ɛ̲è d̲e̲bgiyöbaredam
rice plant pres./usu. compl.?/
Is rice (usually) planted?

12. shi̲ŋbə tsāŋmɛè d̲e̲bgiyɔ̀maareè. g̲a̲shɛè d̲e̲bgiyɔ̀reè

---

the phrase "Tashidele" is commonly used for "hello," and in some groups such as the nomads of W.Tibet, "Did you have a good sleep?" is used. Other villagers simply ask, "Where are you going?" or something similar.

farmer all-by plant pres./usu. compl. no/ several plant pres./usu. compl./
All the farmers do not plant (it). Several plant it.

13. trabɛè shiŋgaa sõn debgiyɔɔ̀rebɛè
monk-by field to seed plant pres./usu. compl?/
Do monks plant seed in the fields?

14. nāmgyün debgiyɔɔ̀maareè. trabɛè gombaa teb lōgiyɔɔ̀reè
usually plant pres./usu. compl. no/ monk-by monastery-to book read pres./usu. compl./
Usually, (they) do not plant. Monks read books in the monastery.

15. gombaa gegɛn kədzöö̀ yɔɔ̀reè
monastery-to teacher how many exist/
How many teachers are there in the monastery?

16. gegɛn jū yɔɔ̀reè
teacher ten exist/
There are ten teachers.

17. kēraŋ traba yimbɛè
you monk is ?/
Are you a monk?

18. ŋa traba mɛn. ŋa lābdraà yin/
i monk no-is/ i student is/
I am not a monk. I am a student.

19. kēraŋki lābdra kabaa yɔɔ̀reè
your school where exist?/
Where is your school?

20. lēēsaa yɔɔ̀reè
lhasa-to exist/
(It) is in Lhasa.

3.11 Vocabulary

ཀྱི་འདུག་	present tense complement (giduù)
ཀྱི་ཡོད་(པ་) རེད་	present tense complement (gi yɔɔ̀reè)
གིན་འདུག་	present tense complement (ginduù)
གིན་ཡོད་(པ་) རེད་	present tense complement (gin yɔɔ̀reè)
གིས་	instrumental particle (ki)
བློག་	va. to read (lōɔ̀)

སྐུ་གཟུགས་	body (h.) (gūsuù)
སྐུ་གཟུགས་བདེ་པོ་ཡིན་པས་	idiom. How are you? (h.) (gūsuù dębo yįmbɛè)
ཀ་སས་	yesterday (kɛ̄ɛ̄sa)
ཁང་པ་རྩྭ་	va. to build a house (kāŋba gyą̄à)
ཁོས་	he + instrumental (kō̤ō̤)
གི་ཡིན་	future tense complement (giyin)
གི་རེད་	future tense complement (gireè)
གིས་	instrumental particle (ki)
གྲོ་	wheat (trọ)
གྲོགས་པོ་	friend (trọgo)
འགྲུ་འདུག་	present tense complement (giduù)
འགྲུ་ཡོད་(ཡ) རེད་	present tense complement (gi yọ̀reè)
འགའ་ཤིག་	several (gą̄shig)
འགའ་ཤས་	several (gą̄shɛè)
རྩྭ་	va. 1. verbalizer for nouns; 2. to build; 3. to shoot (gyą̄à)
རྩྭབ་	va. p. of རྩྭ་
རྩྭ་ཚལ་	vegetable (ŋọ̄tsɛɛ)
རྩེ་གཅིག་	a, one (jį̄ig, chį̄)
ཆོས་	religion, dharma (chō̤ō̤)
ཆོས་གསུང་	va. to teach religion (h.) (chō̤ō̤ sūŋ)
མཆོད་མཇལ་	religious visit (chō̤njɛɛ)
ཉམས་གསོ་	repair; va. — བྱེད་ to repair, restore (ña̤mso)
ཉལ་	va. to sleep (ñɛ̤ɛ̤)
ཉོ་	va. to buy (ño̤)
ཉོས་	va. p. of ཉོ་ (ñọ̄ō̤)
གཉིད་ཁུག་	vi. to fall asleep (ñį̄ì kūù)
གཉིས་	two (ñį̄ì)
དོག་ཙམ་	a little (dōgdzam, dɛ̄ɛ̄tsə)
གཏོང་	va. to send (dōŋ)
བཏང་	va. p. of གཏོང་ (dāŋ)
བཏབ་	va. p. of འདེབས་ (dəb)
རྟག་པར་	always (dāgbar)
སྒྱུ་མོ་	a show (dɛ̄ɛ̄mo)
སྟག་	tiger (dāà)
ཐམས་ཅད་	all (tāmjɛè)
ཐོབས་	va. imp. of འདེབས་ (tōb)
ད་ལྟ་	now (ta̤ndə)
དག་	plural (da̤à)
དུ་མ་	many (tṳmə)
དེ་ཚོ་	those (de̤ndzo)
བཏད་	va. f. of འདེབས་ (də̤b)
འདི་ཚོ་	these (di̤ndzo)
འདིས་	by this (di̤ì)
འདེབས་	va. to plant, sow (de̤b)
རྟམ་རྒྱུན་	usually (nāmgyu)
གནམ་གྲུ་	airplane (nəmdru)
རྣམས་	plural (nām)
པ་རེད་	past compl. (bəreè)
པས་	question particle (bɛè)
དཔྱིད་དུས་	spring, springtime (jį̄düù)
འཕྲུལ་འཁོར་	machine (trŭ̄ŭgɔɔ)
བྱས་	va. p. of བྱེད་ (che̤è)
བྱེད་	va. to do (che̤è)
དབུལ་པོ་	poor (ŭ̄ŭbo)
འབྲས་	rice (dre̤è)
འབྲུ་	barley; grain (drṳ)
མྱུས་	present tense particle (mṳ̈)
མྱུས་ཡིན་	present tense complement (mṳ̈yin)

མྱས་ཡིན་འདུག་	present tense complement (müyinduù)
མྱས་ཡོད་	present tense complement (müyöö̀)
མྱས་ཡོད་(པ) རེད་	present tense complement (müyɔɔ̀reè)
མྱས་རེད་	present tense complement (müreè)
རྫི	grass (dzā)
ཙ་ལུ་མ་	orange (fruit) (tsālumə)
ཚང་མ་	all (tsāŋma)
ཚོ	plural (tsō)
ཞིང་ཁ་	field, farm (shiŋga)
ཞུ་	va. to say, request, ask (h.) (shu̲)
ཞེ་དྲག་ས	a lot (she̲draà)
གཞས་	song (she̲è)
གཞས་བཏང་	va. p. of གཞས་གཏོང་: sang song (she̲è dāŋ)
བཞིན་དུ་ཡོད་པ་རེད་	present tense complement (shi̲ntu yɔ̲ɔ̀reè)
བཞིན་འདུག་	present tense complement (shi̲nduù)
བཞིན་པ་ཡིན་པ་རེད་	present tense complement (shi̲mbə yi̲mbəreè)
བཞིན་པར་	present tense complement (shi̲mbar)
བཞིན་པ་རེད་	present tense complement (shi̲mbəreè)
བཞིན་ཡོད་(པ)རེད་	present tense complement (shi̲n yɔ̲ɔ̀reè)
ཟ་	va. to eat (sa̲)
ཟས་	va. p. of ཟ་ (se̲è)
གཟུགས་པོ་	body (sūgu)
གཟུགས་པོ་བདེ་པོ་ཡིན་	idiom. I am fine. (sūgu de̲bo yi̲n)
བཟོ་	va. to make (so̲)
བཟོས་	va. p of བཟོ་ (sö̲ö̀)
ཡག་པོ་	good (ya̲go)
ཡོང་	va. to come
གཡར་	va. to lend, to borrow (yāā)
ར་	1. dative-locative particle; 2. goat (ra̲)
ལག་ཆ་	tool (la̲gja)
ལགས་	particle used after personal names to convey politeness (laà)
ལས་ཀ་	work; va. — བྱེད་ to work (lɛ̲ɛga)
ལུག་	sheep (lu̲ù)
ཤ་	meat (shā)
སོང་	past complement (sōŋ)
སོད་	va. imp. of གསོད་ (sȭö̀)
སོན་	seed (sȭn)
སོས་པ་	fresh (sȭȭba)
གསད་	va. f. of གསོད་ (sɛ̄è)
གསུང་ས་	va. to say (h.) (sūŋ)
གསོད་	va. to kill (sȭö̀)
བསད་	va. p. of གསོད་ (sɛ̄è)

Lesson Four

4.1 Clause construction: introduction

Tibetan sentences normally contain two or more clauses serially linked by a class of verbal postpositions called clause connectives (cc.) These clause connectors link the various clauses in different ways, e.g., *because Clause A, Clause B*, or *as soon as Clause A, Clause B.* This lesson will introduce two of the most common of these clause connectives.

Unfortunately for beginners, many of these clause connectives are multifunctional, that is to say, single particles often link clauses in more than one way. Which of the different functions of a single particle is intended in any given instance can usually only be discerned by the context of the clauses in question (i.e., with respect to the meaning of the clauses that precede and follow it). The applicability of each of the alternative uses of a multi-functional clause connective will have to considered when it is encountered in a sentence to determine which function is intended in that instance. One of the main goals of this book is to teach readers this skill.

4.2 The ཡ་དང་ connective

དང་ normally means *and* and is used to join nouns, e.g. Dorje *and* Tsering is written རྡོ་རྗེ་དང་ཚེ་རིང་. དང་, however, is also used with verbs and verbal phrases to connect clauses. When used in this manner, it also acts as a simple conjunction linking two clauses in the manner of Clause A *and* Clause B. In example a. the two clauses (in this case, sentences) are ཁ་སྐ་མོས་དེབ་བཀྲས་ཡ་རེད་ (Yesterday she read a book) and དེ་རིང་ཚོམ་ལ་ཕྱིན་ཡ་རེད་ (Today (she) went to the market).

a. མོས་ཁ་སྐ་དེབ་བཀྲས་ཡ་དང་དེ་རིང་ཚོམ་ལ་ཕྱིན་ཡ་རེད།
mö̲ö̲ kē̲ē̲sa te̲p lō̲ɔ̀ba da̲ŋ te̲riŋ trömlə chi̲mbəreè[1]
she-by yesterday book read and today market went past compl./
Yesterday she read a book and today (she) went to the market.

b. དཔྱད་དུས་ཁོས་དགོན་པར་དྲལ་སྟད་པ་དང་དབུར་དུས་མཆོད་མཇལ་ལ་ཕྱིན་སོང་།
jïdüü kö̲ö̀ go̲mbaa ŋü̲ü̲ drē̲è̀ba da̲ŋ yə̄rdüü mö̲ö̀ chönjɛɛlə chi̲nsu (soŋ)

---

[1] Recall that a final "n" is pronounced as "m" when immediately followed by a bilabial consonant such as "p." Thus ཕྱིན་པ་ is pronounced chi̲mbə, not chi̲nbə.

spring time he-by monastery-to money gave and summer time she-by religious-visit went past compl./

In spring he gave the monastery money, and in summer she went for a religious visit.

c. ཟླ་བའི་དུས་ཁོས་ཨ་ཁང་ལ་ལས་ཀ་བྱས་པ་དང་། དཔྱིད་ནང་ལ་བསྟད་པ་རེད།

sa bēmbaa mö̱ö̀ saganlə lɛ̱ɛ̱ga chɛ̱ba da̱ŋ kö̱ö̀ nanlə dɛ̱èbəreè

Saturday-to she-by restaurant to work did and/ he-by home to stayed past compl./

On Saturday, she worked at the restaurant and he stayed home.

The word "Saturday" occupies the normal time slot in Tibetan sentences, i.e., the beginning of the sentence. Other time words and phrases such as སྔོན་མར་ ([ŋɔ̃nmaa] in the past, formerly) and ཀན་ཟབས་སུ་ ([nārəbsu] in ancient times) could be substituted for "Saturday" here. Time slot words normally require the dative-locative particle (lə/la), here conveying "at" or "on".

d. བུ་འདི་རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོར་དགའ་པོ་ཡོད་པ་དང་རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོས་ཁོ་ལ་དགའ་པོ་ཡོད།

pu̱di gyɛ̱ɛ̱böö sɛ̃ɛ̃mɔɔ ga̱bo yö̱ba da̱ŋ gyɛ̱ɛ̱böö sɛ̃ɛ̃mö̱ö̀ kōlə (kɔ̃ɔ̄) ga̱bo yö̱ö̀

child-boy this princess-to like/love exist and princess-by he to like/love exist/

This boy likes/loves the princess and the princess likes/loves him.

The clause connective པ་དང་ can also convey the meaning of "as soon as" the verbal action occurred or occurs, but this aspect will be discussed later in Lesson 6.2.

4.3 The temporal connectives: རྗེས་ and པའི་/བའི་རྗེས་སུ་

These clause connectives have only one function: they link two clauses so that the latter occurs *after* the action stated in the former. They require the verb to be in the past stem.

a. ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་པ་རེད།

kö̱ö̀ lɛ̱ɛ̱ga chɛ̱èbəreè

he-by work did past compl./

He worked.

b. ཁོས་ཟ་ཁང་ལ་ཁ་ལཱ་ཟས་སོང་།

kö̱ö̀ sa̱ganlə kālaà sɛ̱èsoŋ̀

he-by restaurant to food ate past compl./

He ate at the restaurant.

If one wanted to express these two actions so that the subject ("He") did the second action *after* doing the first, the temporal clause connective could be used.

c. ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་རྗེས་ཟ་ཁང་ལ་ཁ་ལཱ་ཟས་སོང་།

kõ̃ɔ̃ lɛ̱ɛ̱ga chɛ̱ɛ̀jeè sa̱ganlə kālaà sɛ̱ɛ̀su [su is the spoken form of soŋ]
he-by work did after, restaurant to food ate past compl./
After he worked (he) ate at a restaurant.

The other temporal connective—ཡའི་/བའི་ཤ་སྟེ་—can be substituted without any change in meaning.

d. ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་ཡའི་ཤ་སྟེ་ཁ་ཁང་ལ་ཁ་ལག་ཟས་སོང་།
same as c. except for pronunciation

The relationship between the clauses in sentences a. and b. can be reversed.

e. ཁོས་ཁ་ཁང་ལ་ཁ་ལག་ཟས་ལས་ཀ་བྱས་ཡ་རེད།
he-by restaurant to food ate after, work did past compl./
kõ̃ɔ̃ sa̱ganla kālaà sɛ̱ɛ̀jeè lɛ̱ɛ̱ga chɛ̱ɛ̀bareè
After he ate at the restaurant, (he) worked.

Whether ཡའི་ or བའི་ is used with ཤ་སྟེ་ depends on the final letter of the preceding verb:
ཡའི་ is used with final ག་, ད་, ན་, བ་, མ་ and ས་
བའི་ is used with final ང་, ར་, ལ་, and vowels

4.4 Marking quotations and naming names

Quotations in Tibetan traditionally were not marked by quotation marks, although a few modern works now employ them. Traditionally, quotes were indicated by a quotation marking particle placed immediately *after* the quote. This particle has several forms:

ཅེས་ occurs after final ག་, ད་ and བ་
ཤེས་ occurs usually after final ས་
ཞེས་ occurs after all other finals including vowels

For example, in example a. below, the direct statement ང་འགྲོ་གི་ཡིན་ ("I am going") is not formally identified as a quote until ཞེས་.

a. ཁོས་ང་འགྲོ་གི་ཡིན་ཞེས་ལན་ཡ་རེད།
kõ̃ɔ̃ ŋa̱ dru̱giyin shɛ̱ɛ̀ lə̱bərèe
he-by i go fut. compl. quote say past compl./
He said, "I will go."

b. ཟླ་མས་གྲྭ་པར་ངས་ཀ་ཆོས་བཤད་ཅེས་གསུངས་།
lāmɛè tra̱baa ŋɛ̱ɛ̀ kɛ̄ɛ̄sa chɔ̃ɔ̃ shɛ̄ɛ̀jɛ̄è sūŋ
lama-by monk-to i-by yesterday religion taught quote say past compl./
The lama said to (told) the monk, "I taught religion yesterday."

When one wants to specify a name within a sentence, either ཟེར་བ་ or ཞེས་བྱ་བ་ ("the one called/named") is normally used.

c. ལྷ་མ་རྡོ་རྗེ་ཟེར་བ་དེས་གྲྭ་པར་ངས་ཆོས་བཤད་ཅེས་གསུངས་པ་རེད་

lāma dɔ̲ɔ̲je se̲wa de̲è tra̲bar ŋɛ̰è kɛ̄ɛ̄sa chǒǒ̀ shɛ̄è jēè sūŋbəreè

lama dorje called that-by monk-to i-by yesterday religion taught quote say

past compl./

The lama named Dorje said to (told) the monk, "I taught religion yesterday."

Note that the subject is: "by that lama called dorje."

d. འབྲས་སྤུངས་ཞེས་བྱ་བ་དེ་དགོན་པ་རེད།

dre̲buŋ she̲chawa de̲ go̲mba re̲è

drepung called that monastery is/

That which is called Drepung is a monastery.

4.5 Review of the declension of pronouns

	I	he	she	you	he/she (honorific)
nominative	ང་ (ŋa̲)	ཁོ་ (kō)	མོ་ (mo̲)	ཁྱེད་རང་ (kēraŋ)	ཁོང་ (kōŋ)
instrumental	ངས་ (ŋɛ̰è)	ཁོས་ (kǒǒ̀)	མོས་ (mǒǒ̀)	ཁྱེད་རང་གིས་ (kēraŋki)	ཁོང་གིས་ (kōŋki)
dative-locative	ངར་ (ŋa̲a̲)	ཁོར་ (kɔ̄ɔ̄)	མོར་ (mɔ̲ɔ̲)	ཁྱེད་རང་ལ་ (kēraŋla)	ཁོང་ལ་ (kōŋlə)

4.6 Reading Exercise:

Reading extensively is the best way to learn how to group syllables correctly into words and how to decode the often complex sentence/clause constructions of literary Tibetan. From this point on, therefore, each lesson will present one or more reading selections which will use the basic grammar covered up to that point (with occasional new features). The reader should:

(1) first try to translate the reading by looking up new (and forgotten) words in the glossary and vocabulary sections;

(2) use the interlinear translation when problems of word division arise; and

(3) only after this, consult the English translation and the grammatical notes.

4.6.1 Tibetan text

༡༡ གནའ་རབས་སུ་ཡུལ་ཞིག་ཏུ་རྒྱལ་པོ་ཞིག་ཡོད། ཁོང་ལོ་བཞི་བཅུ་རེད། ཁོང་ལ་བུ་མོ་མཛེས་པོ་ཞིག་ཡོད། ཡུལ་དེར་ཇོ་མོ་སྐུ་པོ་ཞིག་འདུག། ཁོར་བུ་གསུམ་ཡོད། བུ་ཆུང་པ་འདི་ལོ་ཉི་ཤུ་རེད། བུ་དེས་རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོར་སྡིང་ནས་བརྩེ་གི་ཡོད་པ་དང་།

ཇུལ་པོའི་སྒས་མོས་ཀྱང་ཁོ་པར་སྡིང་ནས་བཅེ་གི་ཡོད། སྐབས་གཅིག་ལ་ཇོན་པ་དང་ཐུ་གཉིས་ཀས་རི་ལ་རི་དྭགས་ཐུབ་བཞིན་པར་དུད་འགྲོ་དགར་པོ་ཞིག་ལ་རྟེ་ཐུབ་ཇོས་པ་ཡས་བུར་འདི་དུད་འགྲོ་དངོས་གནས་རེད་དམ་ཞིས་དྲིས་པའི་ཇོས་སུ་ལམ་སིང་དུད་འགྲོ་དེས་ཇོན་པར་ང་དུད་འགྲོ་མིན་ང་ཕྱ་མོ་ཡིན་ཞིས་ལན་བཏབ་པ་རེད། ཇོན་པ་དང་ཐུ་གཉིས་ཀར་ཆོས་ལ་དད་པ་འདུག། བྱས་ཙང་ཁོ་གཉིས་ཀྱིས་དུད་འགྲོ་དེ་སྐྱད་ཇེས། དུད་འགྲོ་དགར་པོ་དེས་ཁོ་གཉིས་ལ་སྐུགས་ཇེ་ཆེ་ཞིས་ཟེར་བའི་ཇེས་སུ་ལམ་སིང་ཕ་ལམ་འདི་ཆེམ་ཆིམ་ཞིག་སྣང་པ་དང་། དེ་དུང་སྐུགས་ཇེ་ཆེ་ཞིས་བཤད་པ་རེད། དེ་ནས་དུད་འགྲོ་དགར་པོ་དེས་གནམ་ལ་འཕུར། པ་ཕས་དགའ་ཇེས་མཆི་མ་གཏོང་བཞིན་པར་དུ་ཚོ་ཕྱག་པོ་རེད་ཅེས་ལབ་ཇེས་ཕྱིར་ལོག་བྱས། ཇོན་པས་ཕ་ལམ་དེ་ཚོང་པར་བཙོང་ཇེས་ཞིང་ཁ་མང་པོ་ཅོས་པ་དང་། ཁང་པ་གསར་པ་ཡང་ཐུབ་སོང་། དེ་ནས་བྱ་དེས་ཇུལ་པོའི་སྒས་མོ་དེ་མནའ་མར་སྐྱངས་པ་རེད།།

4.6.2 Interlinear translation/pronunciation

1. nārəbsu yüü shigtu gyɛɛbo chī yöò/ kōŋ lo shibju reè/ kōŋlə pomo dzebo chī yöò/ yüü dee ŋõmba

> ancient-time to place one king one exist/ he year 40 is/ he to daughter beautiful one exist/ country that-to hunter

2. gyōbo chī dù/ kōō pu sūm yöò/ pu gɛmbadi lo ñīshu reè/ pu teè gyɛɛböö sēēmor ñīŋnɛè dzēgiyöbə daŋ/

> poor one exist/ he-to son three exist/ son older this year 20 is/ child that-by princess-to heart from love usual compl. and/

3. gyɛɛböö sēēmöò gyāŋ kōbar ñīŋnɛè dzēgiyöò/ gāb chīlə ŋõmba daŋ pu ñīìgɛè [see 4.6.4.8] rilə ridaà gyəb shimbar

> princess-by also he-to heart from love usual compl./ time one to hunter and son both-by hill to hunt while-doing

4. dündro gāābo chīlə ñī gyəbjeè bābeè poo [or pur] di dündro ŋõnnɛè redam sheè trììbɛjesu lamsan dündro

> [Note that pu becomes poo (or pula) in spoken. Also the "n" in dündro appears because the 2nd syllable begins with ད.]
>
> animal white one to snared after/ father-by son-to this animal really is ? quote asked after at-once animal

5. teè ŋõmbar ŋa dündro mɛn ŋa lhāmo yin sheè lɛn dəbəreè/ ŋõmba daŋ pu ñīìgar chõõlə tɛba dù/ chɛèdzaŋ

that-by hunter-to i animal no is i goddess is quote answer made past compl./ hunter and son both-to religion belief exist/ therefore

6. kūñì̱ki [Note: kō becomes kū when linked with ñì̱] dün̲drode lò̱ò̱ je̱è/ dün̲dro gāābo deè kūñiìlə tūjeche she̱è se̱rwɛɛ je̱èsu la̱msan pālam

he two by animal that released after./ animal white that-by he both to thank you quote say after at-once diamond

7. ò̱ò̱ chēmjem chì̱ drɛ̄ɛ̀bədan̲/ tə̲dun̲ tūjeche she̱è shɛ̄ɛ̀bareè/ te̱nɛè dün̲dro gāābo deè nāmlə pi̱r/ bābɛè

glittering one gave and/ once-again thank you quote say past compl./ that from animal white that-by sky to fly past compl./ father-by

8. ga̱jeè chì̱mə dōŋ shi̱nbar ta̱ ŋa̱ndzo chūgbo re̱è jēè lə̲bjeè chì̱lɔ̀ cẖɛè/ ŋō̱mbɛè pālamte tsōŋbaa dzōŋjeè

happy after cry while-doing now we rich are quote say after return did/ hunter-by diamond trader-to sold after

9. shi̱ŋgə mə̲ŋgu ño̱ò̱bə da̱n̲/ kāŋba sāāba ya̱n̲ gyə̲bsoŋ/ te̱nɛè pu̱deè gyɛ̱ɛ̱böö sɛ̄ɛ̄mote nāmaa lēmbərеè/

field many bought and/ house new also built past compl./ then son that-by princess that bride-to took past compl.//

4.6.3 Translation

In ancient time, in a country, there lived a king. He was 40 years old. He had a beautiful daughter. In that country there was a poor hunter. He had three sons. The eldest son was 20 years old. That son loved the princess with all his heart and the princess also loved him with all her heart. One time while the hunter and his son both were hunting in the mountains they snared a white animal, after which the father asked his son, "Is this really an animal?" Immediately the animal replied to the hunter, "I am not an animal. I am a goddess." The hunter and the son both had faith in religion. Therefore, they released the animal. Afterwards, the white animal said, "Thank you," to the two of them and after this immediately gave them a glittering diamond and again said "Thank you," and then flew off into the sky. The father got happy and after that started to cry and while crying said, "Now we are rich," and then returned (home.) After this, the hunter sold that diamond to a trader and then bought many fields and also built a new house. After that, the son took the princess as (his) bride.

4.6.4 Grammatical notes

1. The first segment consists of: གནའ་རབས་སུ་ཡུལ་ཞིག་ཏུ་རྒྱལ་པོ་ཞིག་ཡོད་.

It begins with a typical time-slot phrase (that is, with a phrase indicating when the action took place). In this instance, the time-slot phrase is གནའ་རབས་སུ་. It consists of the word "ancient time" (གནའ་རབས་) and the dative-locative particle སུ་ (in/at). This is followed by a clause specifying the location of the action that consists of a noun (ཡུལ་— place, country), the indefinite article "a" (ཞིག་), and the dative-locative (ཏུ་). Together these convey the meaning: "in a place/country" (ཡུལ་ཞིག་ཏུ་).

After this we finally get to the heart of the first clause, namely: "a king existed" (རྒྱལ་པོ་ཞིག་ཡོད་). This construction is, therefore, basically a simple existential sentence ("There existed a king") with two sets of modifiers explaining *when* and *where* the king existed.

2. The next segment consists of: ཁོང་ལོ་བཞི་བཅུ་རེད་

It is a simple linking verb construction: "He *is* 40 years old". The subject is "he (honorific)" (ཁོང་), the object is "year/age (ལོ་) + 40 (བཞི་བཅུ་), and the linking verb is རེད .

3. The next clause consists of: ཁོང་ལ་བུ་མོ་མཛེས་པོ་ཞིག་ཡོད།.

This is a simple existential construction expressing possession: "to the king there was a daughter." The object in this clause, "daughter" (བུ་མོ་), is modified by the adjective "beautiful" (མཛེས་པོ་), which follows it. The subject + dative-locative segment, ཁོང་ལ་("he-to"), alternatively could have been expressed as "to the king" (རྒྱལ་པོར་) or "to that king" (རྒྱལ་པོ་དེར་).

4. The next segment consists of: ཡུལ་དེར་རྒན་པ་སྐྱོ་པོ་ཞིག་འདུག.

This is still another simple existential construction that begins with a location slot phrase ཡུལ་དེར་ ("place + that-to" or "in that place"). It is followed by a simple subject ("hunter"—རྒན་པ་) modified by the adjective "poor" (སྐྱོ་པོ་). Thus, this existential construction conveys the meaning: "there was a poor hunter in that place." The word order can be reversed with no basic change in meaning: རྒན་པ་སྐྱོ་པོ་ཞིག་ཡུལ་དེར་འདུག.

5. The next segment consists of: ཁོར་བུ་གསུམ་ཡོད།.

This existential sentence conveys possession: "to him (ཁོར་) there existed (ཡོད་) three (གསུམ་) sons (བུ་) (i.e., he had three sons)."

6. The next segment consists of: བུ་ཚན་པ་འདི་ལོ་ཉི་ཤུ་རེད་.

This linking sentence tells something about the subject, "the eldest son" (ཕྱི་ཆེན་པ་). The linking verb in this sentence, རེད་, links the subject with an attribute: "twenty years old" (ལོ་ཉི་ཤུ་), making the sentence mean "the eldest son was twenty years old." Note that this use of a linking verb to convey age is arbitrary—a matter dictated by Tibetan semantics. From our point of view an existential construction would have been just as logical.

7. The next segment consists of two clauses: 1. ཕྱི་དེས་རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོར་སྙིང་ནས་བརྩེ་གི་ཡོད་པ་དང་། 2. རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོས་ཀྱང་ཁོ་པར་སྙིང་ནས་བརྩེ་གི་ཡོད།.

Clause one begins with a subject in the instrumental ("by that son"—ཕྱི་དེས་), this indicating that either all or part of this segment is an active verb construction. The subject (the son) is marked by "that" + the instrumental case (དེ་ + ས་). The object, "the princess," is marked by the dative-locative particle which is suffixed to the last syllable in "princess" (ོ་ + ར་), becoming "to that princess." The verb phrase in this construction centers on the 4-stem verb བརྩེ་ ("love") with the present-future stem being used here. This verb is modified by the phrase "from the heart" (སྙིང་ནས་), which acts as an adverb - conveying the *manner* in which the verbal action occurred. Thus, the overall active verb sentence conveys the *usual* mode--"the son loved the princess deeply."

Although this could be a complete sentence if it had a final verb complement (for example: ཕྱི་དེས་རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོར་སྙིང་ནས་བརྩེ་གི་ཡོད་), it does not. Instead it ends with the clause connective པ་དང་ which indicates a simple conjunction of the action in two clauses—"he loved her deeply and. . . ."

The second clause conveys that "the princess also loved him deeply." As in the previous clause, the subject, "the princess," is marked by the instrumental case (the -ས་) in རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོས་. It is followed by the word ཀྱང་ ("also, even"), and then the object in the dative-locative (he+ to = him [ཁོ་ + ར་]), conveying that the love is going *from* her *to* him.

8. The next segment consists of four clauses: 1. ཤུགས་གཅིག་ལ་ཧོན་པ་དང་ཕྱ་གཉིས་ཀས་རི་ལ་རི་དགས་རྒྱབ་བཞིན་པར་ 2. དུད་འགྲོ་དཀར་པོ་ཞིག་ལ་རྩེ་རྒྱབ་ཨེས་ 3 པ་ཡས་བྱར་འདི་དུད་འགྲོ་དཀོར་གནས་རེད་དམ་ཞེས་དྲིས་པའི་ཧེས་སུ་ 4. ལམ་སེང་དུད་འགྲོ་དེས་པར་ང་དུད་འགྲོ་མིན་ང་ལྟ་མོ་ཡིན་ཞེས་ལན་བཏབ་པ་རེད།.

This clause starts with a time-slot word, "at (ལ་) one (གཅིག་) time (ཤུགས་)." It is followed by a joint subject—the hunter *and* the son (ཧོན་པ་དང་ཕྱ་). With joint subjects such as this it is customary to add the phrase "both" or "the two together" (གཉིས་ཀ་). The instrumental particle is added to this, making it གཉིས་ཀས་ ("by the two together").

The next phrase indicates the location of the verbal action (i.e., in the mountains), which breaks down into "mountain" (རི་) + "to" (ལ་).

The verbal clause follows this. The verb in this clause is a compound verb consisting of the noun "herbivorous wild animal" (རི་དྭགས་) + ཤྱད་, an auxiliary verb that typically verbalizes nouns (makes nouns into verbs or creates verbal phrases out of nouns). This combination produces the standard Tibetan phrase "to hunt."

It, in turn, is modified by བཞིན་པར་, one of the present tense complements which conveys the idea that the subjects were *in the process* of doing the verbal action, "hunting." However, the sentence is not a complete sentence as would have been the case if the verb complement had been བཞིན་ཡོད་ or བཞིན་ཡོད་པ་རེད་. Instead, it conveys the idea that while in the state of doing the hunting, something else occurred. That something else is explained in the next clause, which continues until the verb ཤྱད་ in clause two.

The subject of clause two is not overtly specified, but is the same as that in the preceding clause, i.e., the hunter and the son. The object of this clause is "the white animal," which breaks down into "animal" (དོན་ཐོ་) modified by the adjective "white" (དཀར་པོ་). In turn, it is modified by an indefinite article and the dative-locative (ཞིག་ལ་), conveying "to a (white animal)."

This is followed by a compound verb phrase consisting of the verb རྟེ་ཤྱད་, "to snare/trap."

This clause does not contain a final sentence complement. Instead the temporal connector ཨིས་ conveys the idea that *after* snaring the completely white animal, something happened. Thus, the two clauses preceding the clause connector could be glossed as: "*after* snaring the completely white animal *while* (being in the state of) hunting in the mountains." This stringing together of clauses where English would use separate sentences is typical of literary Tibetan style. As the reading selections in this book become more difficult, you will encounter whole pages which consist of clauses strung together without any final sentence break. Thus, a goal of this book is to familiarize you with this style and teach you how to make the appropriate breaks yourself.

The third clause (ཡ་ཨས་བྱར་འདི་དྲད་འཐོ་དངོས་གནས་རེད་དམ་ཞེས་དྲིས་པའི་ཨེས་སུ་) begins with the subject "father" in the instrumental (ཡ་ཨས་), immediately followed by the object, "the son," in the dative-locative (བྱར་). This literally translates as: "by the father to the son."

It is followed by a direct quote from the father. As was explained earlier, such quotes are *only* marked at their conclusion, so that the reader must discern this by the

meaning of the words and by the quotation particle- ཞེས་. The quote itself is a complete linking verb sentence, "Is this really an animal?" (འདི་དྲྭ་བཙོ་དངོས་གནས་རེད་དམ), followed by the quote particle (ཞེས་) and then by the verb དྲིས་ ("ask") in the past tense stem. This active verb goes with the earlier subject, "by the father," making the overall structure: *by* the father *to* the son, *asked.* The quote conveys what was asked.

Here again, Tibetan syntax does not use a complete sentence ending (for example, a sentence such as: "The father asked the son, 'It this really an animal?'"). Instead, this clause is linked to the next one by the temporal clause connective- པའི་རྗེས་སུ་. Thus, *after* asking . . ., something happened.

The fourth clause begins with another time word, "immediately" (ལམ་སེང་). It is followed by the subject, "that animal" (དྲྭ་བཙོ་དེས་) in the instrumental case, and then the object, "the hunter" (རྨོག་པ་) in the dative-locative case (རྨོག་པར་).

These are followed by another direct speech quotation, made "by the animal," which itself consists of two sentences. The first sentence is the simple linking verb sentence, "I am not an animal (ང་དྲྭ་བཙོ་མིན་)." The second sentence is another linking verb sentence, "I am a goddess (ང་ལྷ་མོ་ཡིན)." This direct speech is followed by the quotation marker (ཞེས་) and the noun-active verb combination ལན་བཏབ་, meaning "to answer." This verbal phrase consists of the noun "answer" (ལན་) plus the past tense stem of the verb "throw" or "cast" (འདེབས་). This verbal phrase ("answered") goes with the subject "by that animal (དྲྭ་བཙོ་དེས་)." Thus, the clause means, "That animal answered (to) the hunter, 'I am not an animal. I am a goddess.'"

This is followed by the final past tense complement (ཡ་རེད་). The entire segment reads: "*After* snaring the animal *while* (being in the state of) hunting in the mountains, the father said to his son, 'Is this really an animal?' and *after* saying this, immediately the animal replied, 'I am not an animal. I am a goddess.'"

The structure of this segment is: . . . རི་དྭགས་རྩལ་བཞིན་པར་ [while hunting wild animals] . . . རྐྱེ་རྩལ་ཏེས་ [after snaring] . . . དྲིས་པའི་རྗེས་སུ [after asking] . . . ལན་བཏབ་པ་རེད [answered].

9. The next segment consists of five clauses: 1. རྨོག་པ་དང་བྱ་གཉིས་ཀར་ཆོས་ལ་དད་པ་འདུག 2. བྱས་ཙང་ཁོ་གཉིས་ཀྱིས་དྲྭ་བཙོ་དེ་སྒོད་རྗེས། 3. དྲྭ་བཙོ་དཀར་པོ་དེས་ཁོ་གཉིས་ལ་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞེས་ཟེར་པའི་རྗེས་སུ་ 4. ལམ་སེང་ཤ་ལམ་འོད་ཆམ་ཆེམ་ཞེག་སྐད་པ་དང། 5. ད་དུང་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞེས་བཤད་པ་རེད།.

The first clause is a simple existential sentence conveying that the subject possessed something, in this case "faith in religion." As usual in such constructions, the compound subject (hunter and son) is placed in the dative-locative case: "to the hunter

and the son both" (རྗེན་པ་དང་བུ་གཉིས་ཀར་). It is followed by the indirect object "religion" (ཆོས་ལ་). and the direct object "faith" (དད་པ་). Finally, the existential verb འདུག་ occurs. Together they convey: "to both the hunter and son, there existed faith in religion."

The second clause begins with a clause connector (བྱས་ཤང་ - "because" or "consequently.") placed at the start of the second clause rather than at the end of the first clause. Other common clause connectors used in this manner (i.e., that go in this slot) are: ཡང་པར་ ("moreover" or "in particular"), འོན་ཀྱང་ ("nevertheless"), དེས་མ་ཚད་ ("not only that"), དེས་ན་ ("therefore"), དེ་མིན་ ("besides that"), ད་དུང་ ("still," "furthermore," "once again"), དེ་ནས་ (after that, then) and དེ་བཞིན་("similarly").

This phrase is followed by the subject (ཁོ་གཉིས་) + the instrumental case particle (ཀྱིས་), conveying "he two + by" or "by those two". Immediately, therefore, one looks for an active verb, which in this clause is the verb གཏོང་("to release, let go"). The object here is དུད་འགྲོ་དེ་ ("that animal"), so that the sentence reads, "Consequently, those two released the animal." This is followed by the temporal clause connective རྗེས་ ("after")

Clause three begins with the subject (དུད་འགྲོ་), but this time it is modified by the adjective "white" (དཀར་པོ་), the demonstrative "that" (དེ), and the instrumental particle (ས་). Together these mean "by that white animal."

This is followed by the indirect object "those two" together with the dative-locative particle, i.e., "to those two" (ཁོ་གཉིས་ལ་). The direct object comes next in the form of a direct quote: "thank you" (སྐུགས་རྗེ་ཆེ་). This is followed by the quote marking particle (ཞེས་) and the active verb "to say" (ཟེར་). ཟེར་ is a one stem verb with no special past tense form. Together these componments convey: "By that white animal, said "Thank you" to the two of them." It is followed by the temporal clause connective པའི་རྗེས་སུ་ ("after"), so that the entire unit means: "after the white animal said, . . . "

The fourth clause indicates what happened after the white animal spoke. It has no overt subject, the subject being implicit, i.e., being carried over from the previous clause (དུད་འགྲོ་དཀར་པོ་དེས་). There is no simple way to ascertain this other than context.

The main verb in this clause is the past tense stem of the active verb "give" (སྤྲད་), so one would expect a subject in the instrumental. Since there is none, one immediately backtracks to think which of the previous subjects seem appropriate. Here it obviously is "the white animal."

The fourth clause has no subject. It starts with the time-slot word "at once" (ལམ་སེང་), followed by the object, "a diamond" (ཤ་ལམ་), modified by the adjective phrase "glittering" (འོད་ཟེར་ཟེར་). The past tense stem of the active verb "give" (སྤྲད་) follows these. Thus, an unnamed subject gave a glittering diamond to an unnamed indirect object,

or: "At once (he) gave a glittering diamond." This clause is then linked to clause five by the connective particle "and" (ལ་དང་).

Clause five starts with "once again" (ཏ་དྲུང་), one of the clause connectives that occur at the start of the second of two clauses. It is followed by a direct quote and the quote marker (ཞུཁས་རྗེ་ཚེ་ཞེས); the subject and object are again left implicit. This clause ends with the past tense stem (བཤད་) of the active verb"say" (སྨོད་) , and the ལ་རེད་ verbal complement . The structure of this long segment, therefore, is:

. . . འདུག་ [exists] . . . ཐུས་ཙང་ [consequently] . . . ཐོད་རྗེས་ [after releasing] . . . ཞེས་ཟིར་པའི་རྗེས་སུ་ [after saying] . . . སྨྲས་ལ་དང་ [gave and] . . . བཤད་པ་རེད། [said]

10. The next segment consists of a single active sentence: དེ་ནས་དུད་འགྲོ་དཀར་པོ་དེས་གནམ་ལ་འཕུར་.

It begins with the time-slot phrase "after that" (དེ་ནས་), followed by the subject in the instrumental, "by that white animal" (དུད་འགྲོ་དཀར་པོ་དེས་).

Then the location of the verbal action, "to/in the sky" (གནམ་ལ་), is encountered. And finally, there is the active verb "fly" (འཕུར་). Thus, "after that, by that white animal, flew to the sky."

11. The next segment consists of four clauses: 1. ཡ་ཡས་དགའ་རྗེས་ 2. མཆི་མ་གཏོང་བཞིན་པར་ 3.ང་ང་ཚོ་ཕྱུག་པོ་རེད་ཅེས་ལན་རྗེས་ 4. ཕྱི་ར་ལོག་ཐུས་.

The first clause begins with the subject in the instrumental case, "by the father" (ཡ་ཡས་) . It is followed by the verb "be happy" or "to like something" (དགའ་) and the temporal connective རྗེས་ ("afterwards"). It conveys that the father became happy at this, and after that, something happened.

Clause two explains what he did. He cried, literally "shed tears" (མཆི་མ་གཏོང་). The present complement བཞིན་པར་ following གཏོང་ indicates that *while* being in the state of "crying," something else happened.

Clause three is a direct quote in the form of a linking verb construction meaning "Now we are rich" (ད་ང་ཚོ་ཕྱུག་པོ་རེད་). This clause begins with a time-slot word "now" (ད་), followed by the subject, "we/us" (ང་ཚོ་), the object "rich" (ཕྱུག་པོ་), and the linking verb "is" (རེད་).

The quote is followed by the quote marker (ཅེས་) and one of the verbs that means "to say" (ལན་), followed by the temporal clause connector རྗེས་ ("after"). Note that the quote marker here is ཅེས་ rather than ཞེས་, because the last letter of the word it follows is

๕. The rule for this is given in section 4.4. Thus the construction now means, "...after he said, 'Now we are rich.'"

This and the two prior clauses jointly convey that: the father, getting happy, cried, and while doing this said, "Now we are rich." And after that, . . . (ཡ་ཨས་དགའ་ཏེས་མཆིལ་མ་གཏོང་བཞིན་པར་དུ་ཚོ་ཕྱག་པོ་རེད་ཅེས་ལབ་ཏེས་).

Clause four consists of the verbal phrase "returned (home)" (ཕྱིར་ལོག་བྱས་), with the subject, "they" being implicit. Note that although there is no verb complement because the verb is in the past tense stem, the construction is clearly past tense.

12. The next segment consists of three clauses: 1. རྨོན་པས་ཕ་ལམ་དེ་ཚོང་པར་བཙོང་ཏེས་ 2. ཞིང་ཁ་མང་པོ་ཉོས་པ་དང་། 3. ཁང་པ་གསར་པ་ཡང་རྩབ་སོང་།.

The first clause begins with the subject ,"by the hunter" (རྨོན་པས་), followed by the object ,"that diamond" (ཕ་ལམ་དེ་), followed by the indirect object "to a trader" (ཚོང་པར་), and the active verb "sold" (བཙོང་). Together they mean, "The hunter sold that diamond to a trader." This clause (a sentence in English) is linked to the next clause once again by the temporal clause connector "after."

The subject of the second clause is carried over from the previous clause (i.e., "by the hunter"). The clause actually starts with the direct object "field" (ཞིང་ཁ་), followed by the adjective "many" (མང་པོ་) and the past stem of the active verb "buy" (ཉོ་ > ཉོས་). Thus, "after the hunter sold the diamond to a trader (he) bought many fields." This clause is linked to the next one by the conjunctive connector "and" (ཡ་དང་).

The third clause again takes the subject ("by the hunter") as given. It begins with the object, i.e., "house," modified by the adjective "new" (གསར་པ་). Note also that ཡང་ ("also") follows the adjective. This segment therefore means, "After the hunter sold that diamond to a trader, (he) bought many fields and also built a new house."

13. The next segment consists of a single active sentence: དེ་ནས་བུ་དེས་རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོ་དེ་མཚའ་མར་སྐྱངས་པ་རེད།.

The sentence starts with the time-slot term "after that" (དེ་ནས་). Then comes the subject in the instrumental, "by the son" (བུ་དེས་), followed by the object, "that princess" (རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོ་དེ་), and finally the active verb, "took as a bride" and the ཡ་རེད་verbal complement (མཚའ་མར་སྐྱངས་ + ཡ་རེད་). Note that "bride" is required to to be in the dative-locative (མཚའ་མ + ར་). This is really an adverbial construction, but for the time being it should be simply considered an idiom. Thus the story concludes, "After that, the boy took that princess as (his) bride."

4.7 Vocabulary

ཀྱང་	even though; also (gyāŋ)
བཀླགས་	va. p. of ཀློག་: read (lɔ̄ɔ̀; lāà)
སྐབས་ཅིག་	one time (gə̀bjig)
སྐྱོ་པོ་	poor (gyōbo)
ཁ་ལག་	food (kālaà)
ཁོ་གཉིས་	those two (kūñiì)
ཁོང་	he + dat.-loc. (kɔ̄ɔ̄)
ཁྲོམ་	market (trōm)
གི་ཡིན་	future tense complement (giyin)
གློད་	va. to release (lō̤ō̤)
དགའ་	vi. to like (ga)
དགའ་པོ་	like (gabo)
གཞན་པ་	elder (gɛmba)
རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོ་	princess (lit., daughter of king) (gyɛɛböö sɛ̄ɛ̄mo)
ང་ཚོ་	we (ŋandzo)
དངུལ་	silver; money (ŋṵṵ)
དངོས་གནས་	really (ŋō̤nɛè)
དོན་པ་	hunter (ŋō̤mba)
ཅེས་	quotation marker (jɛè)
ཆོས་བཤད་	va. to give religious teaching (chō̤ō̤ shɛ̄è)
མཆི་མ་	tears; va. — གཏོང་ to cry, shed tears (chi̱mə dōŋ)
ཇེས་	temporal connective (jɛè)
ཉི་ཤུ་	twenty (ñi̱shu)
གཉིས་ཀ་	two together (ñī̱ī̱gə)
རྐྱེ་རྒྱབ་	va. to trap, snare (ñi̱ gyəb)
གཏོང་	va. to send (dōŋ)
བཏང་	va. p. of གཏོང་ (dān)
བཏབ་	va. p. of འདེབས་ (dəp)
ཐུགས་རྗེ་ཆེ་	thank you (tōjeche)
ད་དུང་	still (tədu̱ŋ)
དད་པ་	faith (tɛ̱ba)
དྲུག་འགྲོ་	animal (tü̱ndro)
དེ་ནས་	then (tɛ̱nɛè)
དེ་རིང་	today (tɛ̱riŋ)
དེས་	by that (tɛ̱è)
དྲིས་	va. p. of འདྲི་ (triì)
འདེབས་	va. to throw, cast out, fling (dɛ̱b)
འདྲི་	va. to ask (tri̱)
སྡོད་	va. to sit, stay, live (dʊ̱ō̤)
བསྡད་	va. p. of སྡོད་ (dɛ̱è)
ནང་	inside, in; home (na̱ŋ)
གནམ་	sky (nām)
གནའ་རབས་	in ancient times, long ago (nārəb)
མནའ་མ་	bride (nāma)
མནའ་མར་ལེན་	va. to take a bride (nāmaa le̱n)
པ་དང་	conjunctive verbal connective (badaŋ)
པ་ཕ་	father (bāba)
པའི་རྗེས་སུ་	temporal connective (bɛ̱je̱su)
སྤྲད་	va. p. of སྤྲོད་ (drɛ̄è)
སྤྲོད་	va. to give (drō̤ō̤)
ཕ་ལམ་	diamond (pālam)
ཕྱུག་པོ་	rich (chūgbu)
ཕྱིན་	va. p. of འགྲོ་: went (chi̱n)
ཕྱིར་ལོག་	returning; va. — ཕྱིན་ to return (chi̱lɔ̀ɔ̀ che̱è)
འཕུར་	va. to fly (pi̱r; pūr)
བུ་	son; young boy (pu̱)
བུ་མོ་	daughter; young girl (po̱mo)
བྱས་ཏང་	because, therefore (che̱dzaŋ)

ལྷངས་	va. p. of ལེན་: took (lāŋ)
དབྱར་དུས་	va. summertime (yārdü)
མོས་	she + by (mö̲ö̲)
བཙོང་	va. to sell (dzōn)
བཙེ་	va. to love (dzē)
ཚང་མ་	all (tsāŋma)
ཚེ་རིང་	p.n. (tsēriŋ)
མཛེས་པོ་	pretty, beautiful (dze̲e̲bo)
ཞེས་	quotation marker (she̲è)
ཞེས་བྱ་བ་	that called (she̲chawa)
བཞི་བཅུ་	forty (shi̲bju)
ཟ་ཁང་	restaurant (sa̲gan)
ཟེར་བ་	that called (se̲rwa)
གཟའ་སྤེན་པ་	Saturday (sa̲ bēmba)
བཟོ་	va. to make (so̲)
འོད་ཆེམ་ཆེམ་	glittering (ö̲ö̲ chēmjem)
ཡང་	also; even (ya̲ŋ)
རི་	hill, mountain (ri̲)
རི་དྭགས་	herbivorous wild animal; va. — རྒྱབ་ (p . རྒྱབ) to hunt (ri̲daà gya̲b)
ལན་	answer, reply; va. — འདེབས་ to answer, reply (le̲n)
ལབ་	va. to say (le̲b)
ལམ་སེང་	at once, immediately (le̲amsan; le̲amseŋ)
ལོ་	year (lo̲)
ཤེས་	question marker (shēè)
སྲས་མོ་	daughter (h) (sēēmo)
ལྷ་མོ་	goddess (lhāmo)

Lesson Five

5.1 Involuntary verbs and sentences

Involuntary verbs and sentences express an action or state which is not the result of intentional action by a subject. The semantic difference between involuntary verbs and active verbs can be seen from the following sentences:

a. [ཨ་མི་རི་ཀས་] དམག་འགྲུག་བསྒང་ཡ་རེད།
[əmerikɛè] mə̄gdruù lāmbəreè
[America-by] war started past compl./
[America] started a/the war.

b. [ཨ་མི་རི་ཀར་] དམག་འགྲུག་ལངས་ཡ་རེད།
[əmerikaa] mə̄gdruù lə̲mbəreè
[America-to] war started past compl./
A war started [in America].

The difference between these sentences is the difference between the verbs བྱེད་ and ལངས་. While both could be translated as "started" in English, the first is an active verb and the second is an involuntary verb. The first sentence therefore conveys the idea that a subject (he, they, America, etc.) intentionally started or incited a war while the second merely expresses the idea that a war started. The writer did not want to indicate an actor in the second. This difference would be more accurately expressed if the above sentences were translated as "[America] caused a war to start" and "A war broke out [in America]." Note that America, the subject of the first sentence, is in the instrumental case, whereas in the second sentence America is in the dative-locative case since it is the recipient or site of the action—the war broke out *in* America.

Involuntary actions or states, of course, are often caused by something or someone, for example, "Because the soldiers shot at the crowd, a war broke out." A key factor in Tibetan semantics, therefore, again is whether the causal element is intentional or unintentional. In the sentence cited above, the cause of the war is the shooting, but since the shooting was *not intended* by the actors to cause a war, the involuntary verb "broke out" was used. The active verb would have been used if the meaning to be conveyed was that the soldiers shot at the crowd so as to cause a war. In the first case, the disturbance was an unintended consequence. In the second, it was the intent of the shooting.

c. ཁོས་ཉལ་བ་རེད།

kɔ̃ɔ̀ ñɛɛbəreè

he-by slept past compl./

He slept (actively went to sleep).

d. ཁོ་གཉིད་ཀྲག་པ་རེད།

kō ñīì kūbəreè

he slept past compl./

He slept (fell asleep).

The difference between c. and d. parallel that between a. and b. The subject of c. intentionally went to sleep whereas the subject of d. unintentionally fell asleep.

The སོང་ past complement is often used with involuntary verbs.

e. ཁོ་གཉིད་ཀྲག་སོང་།

kō ñīì kūùsoŋ

he slept past compl./

He slept (fell asleep).

Note that involuntary constructions do *not* require the subject phrase to be in the instrumental case.[1]

f. སློབ་ཕྲུག་ཚང་མ་ན་བ་རེད།

lāpdra tsāŋma nabəreè

student all sick past compl./

All the students got sick.

Example g. illustrates the more classical style (i.e., the style without verbal complements such as བ་རེད།).

g. ཆུ་འཁོལ།

chū kɔ̃ɔ̃

water boiled/

The water boiled.

h. མི་འདི་ཀྱག་ཇེས།

mi di kyāàje

person this cold after/

After the person (man) got cold, . . .

i. ཉིམ་ཆུ་ཚོད་བཅད་པར་ཤར་བ་རེད།

ñimə chūdzɔ̀ɔ̀ gyɛèbar shāābəreè

---

[1] A small group of involuntary verbs such as མཐོང་ ("to see") and ཤེས ("to know") are exceptions to this rule in that they require the subject to have the instrumental particle.

sun o-clock eight-to rose past compl./

The sun rose at eight o'clock.

In constructions such as i., the time number requires the dative-locative (བཅུད་ལར་ - "at" eight o'clock).

First person involuntary past tense constructions commonly add the irregular verb ཐྱུང་ ("got") after the involuntary verb stem. ཐྱུང་ will be indicated in the interlinear translation by "got."

j. ངས་ཟ་ཁང་དེར་ཁ་ལག་ཟས་རྗེས་ན་ཐྱུང་།

ŋɛ̀è sa̲gan de̲e kālaà sɛ̀jeè na̲chu

i-by restaurant that-to food ate after sick got/

(I) got sick after eating at that restaurant.

k. ངས་དེབ་བཀླགས་རྗེས་གཉིད་ཁྲག་ཐྱུང་།

ŋɛ̀è te̲p lɔ̀ɔ̀jeè ñīì kūùchu

i-by book read after slept got/

I fell asleep after reading a book.

l. ངས་དེབ་ཀློག་བཞིན་པར་གཉིད་ཁྲག་ཐྱུང་།

ŋɛ̀è te̲p lɔ̀ɔ̀shinbar ñīì kūùchu

i-by book read while slept got/

I fell asleep while reading a book.

m. ཁ་སང་ཚོ་གྲང་ཐྱུང་།

kɛ̄ɛ̄sa ŋa̲ndzo kyāàchu

yesterday i pl. cold got/

We got cold yesterday.

The present-usual complement in involuntary constructions can be any of the present-usual forms such as གི་ཡོད་པ་རེད་ or གི་འདུག་ or just the verb itself. The future complement for both first and third person is either གི་རེད་ or the verb stem alone.

n. གྲྭ་པ་མང་པོ་ན་གི་འདུག།

tra̲ba mə̀ŋgu nə̀giì [Note that in spoken Tibetan the verb complement གི་ འདུག (du̲ù) becomes giì.]

monk many sick pres. compl./

Many monks are sick.

o. བཟོ་པ་འདི་ཚོ་མཁས་པ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།

so̲ba di̲ndzo kɛ̄ɛ̄ba chɔ̄ɔ̄giyɔɔ̀reè

worker these expert become pres. compl./

These workers are becoming expert.

p. དགུན་ཁར་གངས་ཞེ་དགས་འབབ་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
güngaa kan shedraà pəbgiyɔ̀reè
winter-to snow lots falls pres. compl./
It snows a lot in winter.

q. ང་ནི་འདུག།
ŋa nəgiì
i sick pres. compl./
I am sick.

r. ཚོང་ཁང་འདི་ཆེན་པོ་ཆགས་ཀྱི་རེད།
tsōŋgan di chēmbo chāāgireè
store this big become fut. compl./
This store will become big.

s. . . . ང་ནི་ཐེ་རེད།
. . . ŋa nəgireè
. . . i sick fut. compl./
. . . I will get sick.

5.2 Location and indirect objects in active and involuntary constructions

Location—the place where the action occurs—is expressed through the dative-locative case particles. The location element is usually placed between the object and the verb (see example a. below), or between the subject and object (see example b. below), but sometimes also occurs before the subject.

a. ཁོ་ཚོས་དེབ་འདི་བོད་ལ་ཉོས་པ་རེད།
kōndzöò tep di pöòla ñöòbəreè
he pl.-by book this tibet to bought past compl./
They bought the book in Tibet.

b. ཞིང་པ་ཚོས་ཟ་ཁང་དུ་ཤ་ཟས་པ་རེད།
shiŋbədzöò sagantu shā sɛ̀èbəreè
farmer pl.-by restaurant to meat ate past compl./
The farmers ate meat in the restaurant.

c. ཟ་ཁང་དེར་ཞིང་པ་ཚོས་ཤ་ཟས་པ་རེད།
sagandee shiŋbədzöò shā sɛ̀èbəreè
restaurant to farmer pl.-by meat ate past compl./
The farmers ate meat in the restaurant.

d. བོད་ལ་གངས་ཞེ་དགས་འབབ་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།

pʊ̈ɔ̈la kạ̀n shẹdraà pə̀bgiyɔɔ̀reè

tibet to snow lots fall pres. compl./

Lots of snow falls in Tibet (It snows a lot in Tibet).

Like the location of verbal actions, indirect objects are also marked by the dative-locative particle in active constructions.

e. ཞིང་པས་བླ་མ་ཚོར་དངུལ་སྦྲད་པ་རེད།

shiŋbɛè lāmatsɔr ŋʊ̈ʊ̈ drɛ̃èbərèè

farmer-by lama pl.-to money gave past compl./

The farmers gave money to the lamas.

f. དམག་མི་འདི་ལས་ཀྱིད་པར་དེབ་གཅིག་སྐྱལ་ཐུབ་རེད།

mɔ̃ɔ̃mi dìì lɛɛjebaa tẹp chī̀ gyɛ̃ɛ̃gireè

soldier this-by official-to book one deliver fut. compl./

This soldier will deliver a book to the official.

5.3 ཐུང་ constructions

ཐུང་ is a commonly used involuntary verb that means "got" (past tense). It requires the recipient of the action (the person or thing that "got" something) to take the dative-locative particle.

a. མོར་དངུལ་ཐུང་བ་རེད།

mɔ̀ɔ ŋʊ̈ʊ̈ chụmbərèè

she-to money got past compl./

She got money.

b. ཞིང་པ་རྣམས་སུ་སོན་གསར་པ་ཐུང་སོང་།

shiŋbə nāmsu sɔ̃n sāāba chụnsu (chụnsoŋ)

farmer pl. to seed new got past compl./

The farmers got new seed.

The subject in the next example is implicit.

c. འདི་ལོ་ཐོན་སྐྱིད་ཡག་པ་ཐུང་སོང་།

dịlo tɔ̃ngyeè yạgo chụnsu (chụnsoŋ)

this year production good got past-compl./

This year (they) got good production (got a good yield).

The long version of this would be:

d. འདི་ལོ་ཁོ་ཚོར་ཐོན་སྐྱིད་ཡག་པ་ཐུང་སོང་།

dịlo kɔ̃ndzɔɔ tɔ̃ngyeè yạgo chụnsu (chụnsoŋ)

this year he pl.-to production good got past compl./

This year they got good production (got a good yield).

ཐུང་ is also used as an auxiliary verb in active constructions. Here it indicates that the action goes from a third person actor to a first person recipient [from he/she to me]. The actor is placed in the instrumental and the recipient in the dative-locative.

e. ཁོས་ང་ལ་དངུལ་བཏང་ཐུང་།

kɔ̃ɔ̃ ŋaa ŋũũ dānchu (dānchuŋ)

he-by i to money sent got/

He sent money to me.

f. ལས་ཁྲིད་པ་འདིས་ང་ལ་ཁ་ལག་སྦྱིན་ཐུང་།

lɛɛjeba dìì ŋaa kālaà drɛ̃ɛ̀chu (drɛ̃ɛ̀chuŋ)

official this-by i to food gave got/

This official gave me food.

Another function of ཐུང་ is the one we saw in section 5.1 (j., k., l. and m.) where it joined with involuntary verbs to form first person past constructions. Sentence g. illustrates this use.

g. ངར་ན་ཐུང་།

ŋaa nachu (nachuŋ)

i-to got sick/

I got sick.

Since ཐུང་ is used only for past actions, the verb "to come" (ཡོང་) is required in equivalent future constructions.

h. མོར་དངུལ་ཡོང་གི་རེད།

mɔɔ ŋũũ yuŋgireè

she-to money come fut.compl./

She will get money.

i. ཞིང་པ་ཚོར་སོན་གསར་པ་ཡོང་གི་རེད།

shiŋbədzɔɔ sɔ̃n sāāba yuŋgireè

farmer pl.-to seed new come fut. compl./

Farmers will get new seed.

5.4 Tense and temporals in existential and linking constructions

As indicated earlier, existential and linking verbs do not inflect to indicate tense. Just as number is specified through context or modifying particles, so too is tense delimited through context or one of a class of words expressing time, called temporals.

a. དེང་སང་ཡོད་ལ་ཆུ་རིགས་འདུག།

tɛŋsaŋ pɔ̈ɔ̈la gyə̲ri du̲ù
these days tibet to chinese exist/
These days there are Chinese in Tibet.

b. སྔོན་མ་བོད་ལ་རྒྱ་མི་འདུག།
ŋɔ̈nma pɔ̈ɔ̈la gyə̲mi du̲ù
formerly tibet to chinese exist/
Formerly, there were Chinese in Tibet.

Note that only the "temporal" word changed in examples a. and b.

c. དེ་རིང་ཁོ་ར་ཁང་ལ་འདུག།
te̲riŋ kō sa̲ganla du̲ù
today he restaurant to exists/
Today he is at the restaurant.

Temporal words function the same way in linking constructions.

d. སྔར་ཁོ་དམག་མི་རེད།
ŋār kō māāmi re̲è
formerly he soldier is/
Formerly he was a soldier.

e. དེང་སྐབས་ཁོ་དམག་མི་རེད།
te̲ŋgəb kō māāmi re̲è
nowadays he soldier is/
Nowadays he is a soldier.

5.5 Temporals in active and involuntary constructions

Temporal words are also placed at the beginning of active and involuntary sentences and clauses.

a. སྔར་ཞིང་པས་སོན་ཡག་དོ་བཏབ་པ་རེད།
ŋār shi̲ŋbɛè sɔ̈n ya̲go dəbbəreè
formerly farmer-by seed good planted past compl./
Formerly, farmers planted good seed.

b. དཔྱ་སྒྲུ་པ་ཚོས་དེབ་གསར་པ་བཟོ་བཞིན་ཡོད་པ་རེད།
ta̲nda tra̲badzɔ̈ɔ̈ te̲p sāāba so̲shinyɔ̲ɔreè
now monk pl.-by book new make pres. compl./
Now monks are making new books.

c. ན་ཉིང་བཟོ་པ་ཚང་མས་མི་མདའ་བཟོས་སོང་།
nə̲ni̲ŋ so̲ba tsāŋmɛè me̲nda sɔ̈ɔ̈so̲ŋ

last year worker all-by gun made went compl./
Last year all the workers made guns.

d. གཞེས་ནིང་སྨན་ཁང་འདི་ནད་པ་མང་པོ་ཤི་ཏ་རེད།
shi̱ñiŋ mɛ̄ngan de̱e nɛ̱ba mə̱ŋgu shī̱bəreè [Note that འདི་ is pronounced de̱e.]
year-before-last hospital this-to patient many die past compl./
The year before last many patients died at this hospital.

e. ལོ་གསུམ་ཀྱི་སྔོན་དུ་ཁོས་རྟ་ཁང་ཆེན་པོ་གཅིག་ཉོས་པ་རེད།
lo̱ sümgi ŋõntu kȭö̀ sa̱gan chēmbo chī̱ ñö̱ö̀bəreè
year three of before to he-by restaurant big one bought past compl./
Three years ago he bought a big restaurant.

f. 1967 ལོར་རྒྱི་དམན་འདི་ཚོས་འཛིན་ཆས་མང་པོ་ཉོས།
1967 lo̱r gyī̱mɛn di̱ndzöö̀ dzi̱njɛè mə̱ŋgu ñö̱ö̀
1967 year women this pl.-by furniture many bought/
In 1967, these women bought much furniture.

The present/usual complement expresses usual past action when used with past temporals.

g. སྔོན་མ་མི་དེ་ཚོས་ཞྭ་མོ་གཟོ་གི་ཡོད་པ་རེད།
ŋõnma mi̱ de̱ndzöö̀ sha̱mo su̱giyɔɔ̀reè
formerly people pl.-by hat make pres. compl./
Formerly, those people used to make hats.

5.6 Verbalizers: object-verb compounds

Many concepts that are expressed in English through verbs, e.g., "to shoot," are expressed in Tibetan through noun-verb compounds. In these constructions the verb verbalizes the meaning of the noun, e.g., གནམ་གྲུ་གཏོང་ ("to fly a plane") consists of the noun གནམ་གྲུ་ ("plane") and the verb གཏོང་ ("to send"). There are three main verbalizers:

Present (non-past)	Past	Future	
རྒྱབ་/རྒྱག་ (gya̱b; gya̱à)	(ཟ) རྒྱབ་ (ཟཀྱབས་) (gya̱b)	རྒྱག་ (gya̱à)	"to do
གཏོང་ (dōŋ)	བཏང་ (dāŋ)	གཏོང་/གཏང་ (dōŋ)	"to send"
ཕྱིད་ (che̱è)	བྱས་ (chɛ̱è)	བྱ་ (cha̱)	"to do"

While each of these verbs has independent meaning, in some instances the connection between the noun and the verb is arbitrary. Let us now examine some commonly used compounds.

ལས་ཀ་ཕྱིད་	to work	ཁང་པ་རྒྱག་	to build a house
work		house	

མི་མདའ་རྒྱག་	to shoot (a gun)	དམག་རྒྱག་	to war, to fight
gun		war	
ཁ་པར་གཏོང་	to phone	ཚོན་གཏོང་	to paint
phone		paint	

The direct object slot can also be filled by derived nouns (nominals) consisting of N+Vb. or Vb.+Vb. compounds. This is one of the most common ways that new lexical items are created. For example, བཅིངས་འགྲོལ་གཏོང་ ("to liberate"), consists of the two verbs བཅིངས་ ("to bind") and འགྲོལ་ ("to release, untie"), which together express the sum of their independent meanings: "releasing a bond," or the modern political concept of "liberation." This compound can be used as a noun, e.g., བཅིངས་འགྲོལ་དམག་མི་ ("liberation army soldier") or with a verbalizer as a verb, བཅིངས་འགྲོལ་གཏོང་ ("to liberate"). Word formation is discussed in detail in section 11.7, and for the time being you should treat these compounds as verbal units.

Other common examples are:.

བཙན་འཛུལ་བྱེད།	to invade, to commit aggression
[བཙན་འཛུལ་ = invasion, aggression]	
བཅིངས་འགྲོལ་གཏོང་།	to liberate
[བཅིངས་འགྲོལ་ = liberation]	
ངོ་ལོག་རྒྱག	to revolt, to rebel
[ངོ་ལོག་ = revolt, rebellion]	
རྩ་མེད་གཏོང་།	to annihilate
[རྩ་མེད་ = annihilation]	
སློབ་སྦྱོང་བྱེད།	to study
[སློབ་སྦྱོང་ = studying]	
དམག་འཁྲུག་བྱེད་	to war, to make war
[དམག་འཁྲུག་ = war, warfare]	
ངོ་སྤྲོད་བྱེད།	to aquaint, to introduce
[ངོ་སྤྲོད་ = introduction]	
ངོ་ཚོལ་བྱེད།	to oppose, to struggle against
[ངོ་ཚོལ་ = opposition, struggle]	
སྐོན་སྐྱེད་བྱེད།	to produce
[སྐོན་སྐྱེད་ = production]	
སྦྱོང་བདར་བྱེད།	to train
[སྦྱོང་བདར་ = training]	
ངལ་རྩོལ་བྱེད།	to labor, to do manual work, to do hard work

[ངལ་རྩོལ་ = hard work]

ལྷ་སྐོར་བྱེད། to tour (sightseeing), to make an inspection visit

[ལྷ་སྐོར་ = tour]

སློབ་གསོ་བྱེད། to educate

[སློབ་གསོ་ = education]

These are used in sentences as follows:

a. 1949 ལོར་མི་དམངས་ཀྱིས་ངོ་ལོག་བརྒྱབ་པ་རེད།

1949 lo̲r mi̲maŋki ŋo̲loò gya̲bəreè

1949 year-to people by revolt acted past compl./

In 1949, the people revolted.

b. དེ་ལོ་བཟོ་པ་ཚོས་གནམ་གྲུ་མང་པོ་ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་ཀྱི་རེད།

ta̲lo so̲badzöò nəmdru mə̲ŋgu tõngyeè chi̲gireè

now year worker pl.-by airplane many produce do fut. compl./

This year the workers will produce many airplanes.

c. ཁོས་ཟ་ཁང་ལ་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་འདུག

kõ̀ò sa̲ganla lɛɛga chi̲gìì

he-by restaurant to work do pres. compl./

He is working in the restaurant.

d. དམག་མི་ཚོས་མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་།

mə̀ə̀midzöò mi̲maŋ jĩ̀ŋdröö dāŋ

soldier pl.-by people liberation sent/

The soldiers liberated the people.

e. ལོ་གསུམ་ཀྱི་སྔོན་དུ་ཁོ་ཚོས་མི་གོ་ལ་སྒོང་སྦྱོང་བྱས་པ་རེད།

lo̲ sūmgi ŋȭntu kōndzöò me̲gola lōbjoǹ chɛ̀ɛ̀bəreè

year three of before to he pl.-by U.S.-to study did went-compl./

Three years ago they studied in America.

f. དེང་སང་ཅི་ཡོན་ཚོས་བཟོ་གྲྭ་གསར་པ་རྣམས་ལ་ལྷ་སྐོར་བྱེད་རྒྱུ་རེད།

te̲ŋsaŋ hrēyöndzöò so̲dra sāāba nāmlə dāgɔɔ che̲müreè

these days commune member pl.-by factory new pl. to visit do pres. compl./

These days, commune members are visiting the new factories.

g. དེ་རིང་སློབ་ཕྲུག་ཚང་མས་ངལ་རྩོལ་བྱེད་བཞིན་དུ་ཡོད་པ་རེད།

te̲rin lāpdra tsāŋmɛè ŋɛɛdzöò che̲shinduyɔɔreè

today student all-by manual labor do pres. compl./

All the students are doing manual labor today.

The object of such sentences can be modified by adjectives:

h. ཁོས་ཁང་པ་གསར་པ་ཞིག་རྩིག་གི་ཡོད་པ་རེད།
kȭȍ kāŋba sāāba chī gyəgiyɔɔ̀reè
he-by house new act pres. compl./
He is building a new house.

5.7 Verbs of motion

5.7.1 Active verbs

There are several very common active verbs of motion:

Non-past	Past	
འགྲོ་	ཕྱིན་	"to go"
བསྐྱོད་	བསྐྱོད་	"to go"
ཡོང་	ཡོང་	"to come"
ཞེབས	ཞེབས་	"to go" or "to come"

These verbs are somewhat irregular in that their subjects *often do not* take the instrumental particle as do active verbs. Nevertheless, since Tibetans perceive them as "intentional," and since grammatically their first person past complement is active (པ་ཡིན), they are classified as active verbs.

a. ཁོ་སྨན་ཁང་ལ་ཕྱིན་པ་རེད།
kō mēnganla chīmbəreè
he hospital to went past compl./
He went to a (the) hospital.

b. ཁོང་ཚོ་བོད་ལ་བསྐྱོད་སོང་།
kōndzo pȍȍla gyȍȍsoŋ
he pl. tibet to went past compl./
They went to Tibet.

c. དེང་སྐབས་ཞིང་པ་ཚོ་གྲོང་འཁྱེར་ལ་འགྲོ་བ་རེད།
teŋgəb shiŋbədzo troŋkyeela drowareè
these days farmer pl. city to go usual compl./
These days, farmers are going to the city.

d. ང་ཅ་ཁང་ནས་ཡོང་བ་ཡིན།
ŋa sagan nɛ yombəyin
i restaurant from came past compl./
I came from the restaurant.

e. བླ་མ་ཆེན་པོ་ལྷ་ཁང་གསར་པ་དེར་ཞེབས་ཀྱི་རེད།
lāma chēmbo lhāgan sāāba dee pīgireè

lama big temple new that-to go fut. compl./
The important (lit., big) lama will go to the new temple.

f. རྒྱ་མི་མང་པོ་འདི་ར་ཡོང་གི་རེད།
gyəmi məŋgu dee yuŋgireè
chinese many that-to come fut. compl./
Many Chinese will come here.

5.7.2 Involuntary verbs of motion

Three of the most common involuntary verbs of motion are:

Non-past	Past	
སྐྱབས་	སྐྱབས་	"to arrive"
འབྱོར་	འབྱོར་	"to arrive"
ཕེབས་	ཕེབས་	"to arrive" (h.)

Note that the verb ཕེབས་ functions as both an active and involuntary verb and can mean "come," "go," and "arrive."

The involuntary verbs of motion require that the object (or the location of their "arrival") takes the dative-locative particle. They also use the involuntary complement (e.g., ཐུང་) for first person subjects (see b.).

a. ཁོ་བོད་ལ་འབྱོར་ཐ་རེད།
kō pöòla jɔɔbəreè
he tibet to arrived past compl./
He arrived in Tibet.

b. ང་ཁ་སཱ་ལྷ་སར་སྐྱབས་ཐུང་།
ŋa kēēsa lhēēsaa lēèchu
i yesterday lhasa-to arrive past compl./
I arrived in Lhasa yesterday.

c. འབྲོག་པ་དང་ཞིང་པ་རྣམས་དེ་རིང་ཚོགས་འདུ་ལ་སྐྱབས་པ་རེད།
drogba daŋ shiŋbə nām terin tsōndoo lēèbəreè
nomad and farmer pl. today meeting to arrived past compl./
The nomads and farmers arrived today at the meeting.

d. སང་ཉིན་ང་ཚོ་གཞིས་ཀ་ཤི་ར་འབྱོར་ཡི་རེད།
sāñiì ŋandzo shigədzee jɔɔgireè
tomorrow i pl. shigatse-to arrive fut. compl./
We will arrive in Shigatse tomorrow.

5.8 Honorific language

Words are selected in Tibetan with regard not only to their referent meaning, but also to the relative social status of the person(s) being spoken or written about. Although spoken Tibetan has several honorific levels, written Tibetan can be conceived of as using just two levels: an honorific (h.) and non-honorific (nh.). Until now only non-honorific forms have been used, with the exception of ཞེབས་ and ཁོང་.

Honorific language refers to words that are synonyms with respect to their referent meaning, but which differ with regards to the respect they convey to the subject. For example, the third person pronoun "he" has two forms, one of which, ཁོ་ (or ཁོ་ར་), is non-honorific and the other, ཁོང་, is honorific. The latter is used when the referent is a person of high social status.

Nominals may, as with "he," have two separate forms, or they may use one of a small number of honorificizing words together with the non-honorific form. Two of the most common of these honorificizers are ཕྱག་ (the h. of ལག་པ་ "hand") and སྐུ་ (the h. of གཟུགས་པོ་ "body"). For example, དེབ་ ("book, nh.") becomes ཕྱག་དེབ་ ("book, h."); ལས་ཀ་ ("work, nh.") becomes ཕྱག་ལས་ ("work, h.").

Verbs also have honorific forms. Like nominals, some verbs have completely different honorifics, e.g., བྱེད་ > གནང་ or མཛད་ and ཞུབ་ > སྐྱེན་. Others use གནང་ or བ་གནང་ after the nh. form to form honorifics, e.g., གཏོང་ > གཏོང་བ་གནང་.

a. ཁོས་ལས་ཀ་བྱས།
kʰṓ lɛ̱ɛ̱ga chɛ̱è
he-by work did/
He worked.

b. ཁོང་གིས་ཕྱག་ལས་གནང་།
kʰōŋki chāālɛè nān
he (h.) by work (h.) did (h.)/
He worked (h.). Or., He will work (h).

c. ཁོས་གནམ་སྐྱ་གཅིག་བཏང་སོང་།
kʰṓ nəmdru chī̀ dānsu
he-by plane one send past compl./
He flew a plane.

d. ཁོང་གིས་ཁ་ས་གནམ་སྐྱ་གཅིག་གཏོང་བ་གནང་།
kʰōŋgi kʰēēsa nəmdru chī̀ dān nān
he (h.) by yesterday plane one send did (h.) past compl./

He flew a plane yesterday.

Note that the word for "airplane" has no honorific form and that the entire phrase is made honorific by making the verb honorific: "send" becomes གཏོང་ལ་གནང་.

Earlier we saw that Tibetan uses different verbs to express "coming" (ཡོང་) and "going" (འགྲོ་). As indicated earlier, the honorific of both of these is ཕེབས་.

e. ཁོང་ལྷ་སར་ཕེབས་པ་རེད།

kōŋ lɛ̄ɛ̄sa nɛ pēèbɔreè

he (h.) lhasa from come (h.) past compl./

He came from Lhasa. (h.)

f. ཁོང་ལྷ་སར་ཕེབས་པ་རེད།

kōŋ lɛ̄ɛ̄sar pēèbɔreè

he (h.) lhasa-to come (h.) past compl./

He went to Lhasa. (h.)

Note that the use of ནས་ and the dative-locative particle -ར་ indicate clearly which meaning is intended in sentences e. and f.

Most of the verbs already introduced add གནང་ to make them honorific but some have separate honorific forms, e.g.:

nh.	h.	
ཉོ་	གཟིགས་	"to buy"
ཉལ་	གཟིམ་	"to sleep"
གཉིད་ཁུག	རམལ་ཁུག	"to fall asleep"
ན་	སྡུང་	"to get sick"
ཟ་	མཆོད་	"to eat"
སྤྲོད་ (སྤྲད་)	འབུལ་ (ཕུལ་)	"to give"
རྩལ་ or རྩགས་	རྒྱུན་	"to act"
བྱེད་	གནང་ or མཛད་	"to do"
འགྲོ་; ཡོང་	ཕེབས་	"to go, to come"

5.9 The "causal" connectives: བར་/པར་བརྟེན་, སྟབས་, ཙང་, རྒྱུན་(ཁྱིས་), ཙ་ན་, པས་/ཏས་, གཤིས་, and (པའི་/བའི་) དབང་གིས་

These clause connectives express the idea of "because" in the sense that because of the action in clause X, clause Y occurs. They are used not only with active and passive verbs, but also with linking and existential verbs. They sometimes also convey the meaning of "by (means of)" or "according to" or "by the force of."

a. ཁོང་ཐུ་པ་ཡིན་པར་བརྟེན་ཚོགས་འདུ་ལ་ཞུགས་པ་རེད།

kōŋ traba yimbarden tsōndulə shubəreè
he monk is because, meeting to participated past compl./
Because he is a monk, (he) participated in the meeting.

b. རྒྱང་མང་པོ་ཡོད་སྐབས་གཞུང་གིས་ཀ་ཤས་གསོད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
gyāŋ məŋgu yödəb shuŋki kāsheè sɛ̄ɛ̄giyɔ̀reè
wild-ass many exist because, government by some kill pres. compl./
Because there are many wild asses, the government is killing some.

c. སློབ་ཕྲུག་ཚོས་བོད་ལ་ཕྱིན་ཙང་། དགོན་པ་མང་པོ་མཐོང་པ་རེད།
lāpdradzöò pöòlə chīndzaŋ/ gomba məŋgu tōmbareè
student pl.-by tibet to went because/ monasteries many saw past compl./
Because the students went to Tibet, (they) saw many monasteries.

d. ངས་སྐྱིད་ཁོག་ལྷགས་ཅ་ན་ལུག་གཅིག་བསད་པ་ཡིན།
ŋɛ̀è trogɔ̀ɔ̀ dɔ̄ɔ̀dzāna lùù chī sɛ̄èbəyin
i-by hungry because, sheep one killed past compl./
Because I was hungry, I killed a sheep.

e. ངས་སྐྱིད་ཁོག་ལྷགས་པའི་རྒྱན་གྱིས་ལུག་གཅིག་བསད་པ་ཡིན།
ŋɛ̀è trogɔ̀ɔ̀ dɔ̄ɔ̀bɛgyenki lùù chī sɛ̄èbəyin
i-by hungry because, sheep one killed past compl./
Because I was hungry, I killed a sheep.

f. འདི་ནི་སློབ་གྲྭས་བྱས་པའི་རྒྱན་གྱིས་རེད།
dini lāpdraà ki chɛ̀èbɛgyēnki rɛ̀è
this as-for student older-of did because is/
As for this, it is because the students did it.

g. ང་ལ་དད་པ་ཡོད་པས་མཆོད་མཛལ་ཞུས་པ་ཡིན།
ŋaa tɛ̀èba yöòbɛɛ chɔ̄njɛɛ shübəyin
i to faith exist-by religious visit did past compl./
Because I have faith, (I) made a religious visit [to a temple, etc.]

h. དལོ་ཆར་པ་མང་པོ་འབབས་པའི་དབང་གིས་ལོ་ཏོག་ཡག་པོ་བྱུང་བ་རེད།
talo chāāba məŋgu bəbbɛwaŋki lodoò yago chumbəreè
this-year rain much fell by crop good got past compl./
Because there was a lot of rain this year, (they, he, etc.) got a good crop.

Sometimes, however, as seen in sentence i., དབང་གིས་ is best translated as "according to."

i. གཞིས་ཀ་ཡག་ཅིས་ཡོད་པའི་དབང་གིས་ཁྲལ་རྣ་ཚོགས་བྱུང་བ་རེད།
shīgə yañeè yöbɛwaŋki trɛ̄ɛ̄ nātsoò chumbəreè
estate quality exist by tax various got past compl./

They got various taxes according to the quality of the estate.

5.10 The "when" connectives: དུས་, སྐབས་, བའི་/པའི་སྐབས་སུ་(ལ་), བའི་/པའི་དུས་སུ་, རེང་, མཚམས་སུ་, ཚེ་, མཚམས་, ཏ་/ཋ་ན་, and བའི་/པའི་སྣང་ལ་

These clause connectives translate as "when" or "at the time of," and link two clauses so that the latter occurs at the time of the former. The verb in the first clause is put in the non-past (present or future).

a. ཁོ་བོད་ལ་འགྲོ་སྐབས་དེབ་མང་པོ་ཉོས་པ་རེད།

kō pö̲ö̲lə dro̲gəb te̲p mə̲ŋgu ñö̲ö̲bəreè

he tibet to go when, book many bought past compl./

When he went to Tibet, (he) bought many books.

The reader should take note that although this connective requires the first clause verb to be in the non-past stem (འགྲོ་), the overall tense of the sentence is controlled by the verb and verb complement of the latter clause.

b. ཁོང་བོད་ལ་ཕེབས་དུས་ཤག་དེབ་རྙིང་པ་གཟིགས་ཀྱི་རེད།

kōŋ pö̲ö̲lə pēèdü chāādep ñi͞ŋbə si͞gireè

he (h.) tibet to go (h.) when, book (h.) old buy (h.) fut. compl./

When he goes to Tibet, (he) will buy old books.

c. ཞིང་པ་ཚོས་པེ་ཅིང་ལ་སྡོད་སྐབས་རྒྱ་མི་མང་པོ་མཐོང་བ་རེད།

shi͞ŋbədzö̲ö̲ bēji͞ŋlə dö̲ö̲gəb gya̲mi mə̲ŋgu tōmbareè

farmer this pl.-by Beijing to stay when, Chinese many saw past compl./

When the farmers stayed (lived) in Beijing, (they) saw many Chinese.

d. ངས་སློབ་གྲྭར་སློབ་རྩྭ་ཆོང་ཆེ་ར་བསོད་ནམས་ཕྱད་ཐུང་།

ŋɛ̲è lāpdraa lōbjoŋ che̲tse ŋa̲a sö̲nam trēèchu

i-by school-to study do when, i-to sonam met past compl./

When I was studying at school, I met Sonam.

Note that the verb ཕྱད་ ("meet") requires the subject (ང་) to be in the dative-locative(ངར་) case.

e. མོ་སྒྲིབས་པ་ན་ཁོ་ཕྱིན་སོང་།

mo̲ lēèbana kō chi͞nsu

she arrive when he went past compl./

When she arrived, he went.

f. རི་བོང་དེ་སྒྲིབས་པ་ན་འདམ་སེང་ཞིག་གིས་བསད་པ་རེད།

re̲gon de̲ lēbana da̲mseŋ chi͞ki sēèbəreè

rabbit that arrive when lion one by killed past compl./

When that rabbit arrived, a lion killed (him).

Sometimes སྐབས་ or པའི་སྐབས་ལ་ conveys a similar meaning: "at the point or time of." For example:

g. ངས་སློབ་གྲྭར་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པའི་སྐབས་ལ་ངར་བསོད་ནམས་ཕྱད་ཐུང་།

ŋɛ̀è lāpdraa lōpjon chɛ̀bɛganlə ŋàa sõnam trɛ̄èchu

i-by school-to study do when, i-to sonam met past compl./

When (I) was studying, I met Sonam.

This would differ from ངས་སློབ་གྲྭར་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པའི་དུས་ལ་ངར་བསོད་ནམས་ཕྱད་པ་རེད་ in the sense that སྐབས་ implies that a specific instance is indicated whereas when དུས་ and རེད་ are used, a longer period is conveyed. It should be noted that སྐབས་ can also be used at the end of a sentence.

h. ཁོ་འགྲུ་དུས་ཁོང་ཚོ་ཟ་ཁང་ལ་ཁ་ལག་ཟ་པའི་སྐབས་རེད།

kō drudüù kōndzo saganlə kālaà sabeganrèe

he go when he pl. restaurant to food eat when be/

When he went, they were (in the act of) eating at the restaurant.

i. ཁོས་སློབ་གྲྭར་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པའི་རེང་ལ་དེབ་གསུམ་བཀླགས་པ་རེད།

kõõ lāpdraa lōpjoŋ chɛ̀bɛriŋlə tɛ̀p sūm lɔ̀ɔ̀bərèe

he-by school-to study when book three read past compl./

He read three books when he studied in school.

This use of རེང་ here conveys that the action (the "reading") took place "during" the period from when he began school to when he finished it.

5.11 The "gerundive" connectives: དེ་, ཏེ་, སྟེ་, and ནས་

These clause connectives have multiple functions. They are used according to the following rules:

དེ་	occurs after words ending in	ད་
ཏེ་	occurs after words ending in	ན་ར་ལ་ས་
སྟེ་	occurs after words ending in	གཅ་ག་མ་ (and vowels)
ནས་	occurs after all finals	

They relate or link clauses in three basic ways.

5.11.1 The temporal-causal function

This function has a range of meaning that encompasses both རྗེས་ and སྔབས་. That is to say, it conveys the idea that "a verbal action having been done, something else occurred," or "as a result of" or "because of" one action, another occurred. Unfortunately,

there is no simple way to know whether the first or second of these meanings is intended. Only context and experience provide the answer.

a. ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་ཏེ་ཟ་ཁང་ལ་ཕྱིན་ཡ་རེད།

kȍȍ lɛɛga chɛɛde saganla chi̱mbəreè

he-by work did having restaurant to went past compl./

Having worked, (he) went to a restaurant.

or

After he worked (he) went to a restaurant.

b. ཁོས་ལྷ་ཆས་ཟས་ནས་བཅའ་ལ་ཁང་སྐྱོ་བཞིན་ཡ་རེད།

kȍȍ dōpjɛè sɛ̱ènɛ pu̱jöganlə droshimbəreè

he-by food ate having, nursery to go pres. compl./

Having eaten, he is going (now) to the nursery.

c. མི་དེ་ཚོས་དགོན་པར་ཕྱིན་ནས་མཆོད་མཇལ་ཞུས་ཡ་རེད།

mi̱ dendzöȍ go̱mbaa chi̱nnɛ chȍ̃njɛɛ shü̱bəreè

person that-by monastery-to went having, religious-visit did past compl./

After going (having gone) to the monastery, they made a religious visit (e.g., gave offerings).

d. བཟོ་པ་གཅིག་ལས་ཀ་ཤོར་ཏེ་དཔྱང་པོ་ཆགས་ཡ་རེད།

so̱ba chi̱ lɛɛga shɔ̄ɔ̄de bāŋgo chāàbəreè

worker one work lost having, beggar became past compl./

A worker became a beggar after [as a result of] losing (his) job.

e. ཁོས་ཞིང་ཁ་བཏབ་སྟེ་ཇ་མ ༡༠༠༠ [ཆིག་སྟོང་] སྐྱེས་ཡ་རེད།

kȍȍ shi̱ŋgə dəbde gya̱ma chi̱gdoŋ tȍ̃mbəreè

he-by field planted having, jin[2] 1000 produced past compl./

He planted the field and (as a result of this) got 1,000 jin (in yield).

f. ཁོས་སོན་གསར་པ་བཏབ་སྟེ་སྐྱེན་པོ་ཡག་པོ་བྱུང་ཡ་རེད།

kȍȍ sȍ̃n sāāba dəbde dȍ̃ndoò ya̱go chu̱mbəreè

he-by seed new sow having crop good got past compl./

Because he planted a new seed, (he) got a good crop.

5.11.2 The adverbial or simultaneous function

These same clause connectives can also link two clauses so that the former explains the manner in which (or how or by doing what) the latter occurs. For example,

---

[2] A *jin* is a Chinese weight measure equalling 0.5 kilograms.

a. ཁོས་སྦྱོ་ཚལ་འཁྱིར་ཏེ་ཕྱིན་པ་རེད།
kõ̀ŋōtsɛɛ kērde chīmbəreè
he-by vegetable carry having went past compl.
He went carrying vegetables. (How did he go? Carrying vegetables, he went.)

b. ཁོས་སྐད་རྒྱབ་སྐྱེ་ལན་བསྒྲལ་བ་རེད།
kõ̀ò gɛ̄è gyə̲bde lɛ̲n gyɛ̄ɛ̄bəreè
he-by shout having message delivered past compl./
He delivered the message (in a) shouting or yelling (manner).

c. ཁོས་རྟ་བཞོན་ཏེ་ནང་ལ་ལོག་སོང་།
kõ̀ò dā shə̲̄nde nə̲nlə lɔ̀ɔ̀sonŋ
he-by horse rode having home to returned past compl./
He returned home on horseback (How did he return? Riding a horse, he returned.)

d. རྨོན་པས་མི་མདའ་རྒྱབ་སྐྱེ་བསྡད་པ་རེད།
ŋõ̀mbɛè mə̲nda gyə̲bde dɛ̲èbəreè
hunter-by gun shoot having stayed past compl./
The hunter stayed (there) shooting a gun.

e. ཁོས་སྐད་རྒྱབ་སྐྱེ་མི་མདའ་རྒྱབ་པ་རེད།
kõ̀ò gɛ̄è gyə̲bde mə̲nda gya̲bəreè
he-by shout having gun shot past compl./
Shouting, he shot the gun.

Example e. represents a type of construction that is somewhat ambiguous in that it could convey the idea that he shouted and then immedately shot the gun. In other words, the two actions would be almost, but not completely, simultaneous. Only context will determine which is the appropriate interpretation.

5.11.3 The defining function

In this role these connectives link two clauses so that the latter clause defines or tells something specific about the former. It can also give the reason for the former clause (see example c. below). These connectives are used with both linking and existential verbs and in place of them (as in example a.).

a. སྡེག་འཛོར་རི་གྲོང་གསེབ་ཞིག་སྡེ། ཟ་ཚས་གཅོ་བོ་འབྲུ་རིགས་རེད།
dāgdzeni trǭnse chīgde/ sa̲pjɛè dzōwo dru̲rig rɛ̣̀è
taktser as-for village one having/ foodstuff main grains is/
Taktser is a village (whose) main foodstuff is grain.

b. སྡེག་འཛོར་རི་གྲོང་གསེབ་ཞིན་ཏེ། ཟ་ཚས་གཅོ་བོ་འབྲུ་རིགས་རེད།

dāgdzeni troŋse chi̱ yi̱nde/ sa̱bjɛè dzōwo dru̱rig re̱è
taktser as-for village one is having/ foodstuff main grains is/
Taktser is a village (whose) main foodstuff is (various kinds of) grain.

c. ལྷ་སར་ནི་གྲང་སྐྱེ་སར་མཐོ་པོ་རེད།
lhēēsani tra̱ŋde sā tōbo re̱è
lhasa as-for cold having/ area high is/
(The reason why) Lhasa is cold, is because it is high.

5.12 The "conjunctive" connectives: ཅིང་, ཞིང་, and ཤིང་

These connectives function in a manner equivalent to the དང་ connective encountered in Lesson Three, and can be translated as "and." They link clauses with different subjects and different tenses.

These are used according to the following rule:

ཅིང་ occurs after words ending in གས་བ་དྲ་
ཞིང་ occurs after words ending in ང་ན་མ་ར་ལ་ and vowels
ཤིང་ occurs after words ending in ས་

a. ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་ཤིང་། མོ་སྨན་ཁང་ལ་ཕྱིན་པ་རེད།
kǒǒ lɛɛga chɛèshiŋ/ mo̱ mēnganlə chi̱mbəreè
he-by work did and/ she hospital to went past compl./
He worked and she went to the hospital.

Different tenses are expressed by changing the verb stems and the verb complements.

b. ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་ཤིང་། མོ་སྨན་ཁང་ལ་འགྲོ་བ་རེད།
kǒǒ lɛɛga chɛèshiŋ/ mo̱ mēnganlə dro̱wareè
he-by work did and/ she hospital to go usual compl./
He worked and she goes to the hospital.

c. ཁོས་ལས་ཀ་བྱེད་ཅིང་། མོས་སྨན་ཁང་ལ་འགྲོ་གི་ཡོད་རེད།
kǒǒ lɛɛga chɛèjiŋ/ mǒǒ mēnganlə dru̱giyɔɔreè
he-by work do and/ she hospital to go pres. compl./
He is working and she is going to the hospital.

d. ཁོས་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཅིང་། མོ་སྨན་ཁང་ལ་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད།
kǒǒ lɛɛga chi̱giyööshiŋ/ mo̱ mēnganlə dru̱giyɔɔreè
he-by work do pres. compl. and/ she hospital to go pres. compl./
He is working and she is going to the hospital.

e. རྡོ་རྗེ་སྒོབ་གྲྭ་འབྲིང་བར་འགྲོ་ཞེད། བཀྲ་ཤིས་སྒོབ་གྲྭ་ཆུང་བར་འགྲོ་བ་རེད།
dɔɔje lāpdra dri̱ŋwaa dro̱shiŋ/ trəshiì lāpdra chūŋwaa dro̱wareè

dorje school middle-to go and/ tashi school lower-to go usual compl./
Dorje goes to secondary school and Tashi goes to primary school.

5.13 The "purposive" connectives: ཆེད་, སྐད་, པའི་/བའི་ཆེད་དུ་, རྒྱུའི་ཆེད་དུ་, ཆེད་དུ་, དོན་དུ་, and ཕྱིར་

These clause connectives follow the non-past (present or future) stem of verbs and link two clauses so that the latter occurs (or will occur) "for the purpose of" or "in order to" or "on behalf of" the former.

a. ངས་ཁ་ལག་བཟོ་ཆེད་ཤ་དང་ཚལ་ཉོས་པ་ཡིན།
ŋɛ̀ kālaà sǫcheè shā dan̄ tsɛ̄ɛ̄ ñǫ̈ǒbəyin
i-by food make for meat and vegetable bought past compl./
I bought meat and vegetables for the purpose of making a meal.

b. གཞུང་ལ་ངོ་ལོག་རྒྱག་སྐད་ཆོགས་པ་གཅིག་འཛུགས་བཞིན་པ་རེད།
shun̄lə ŋǫloò gyālɛè tsɔ̄gba chī dzuù shimbəreè
government to rebel for party one establish do pres. compl./
(They) are establishing an organization for the purpose of rebelling against the government.

c. ཁང་པ་གསར་པ་གཅིག་ཉོ་བའི་དོན་དུ་ཁོས་དངུལ་ཁང་ནས་དངུལ་གཡར་ཕྱི་རེད།
kāŋba sāāba chī ñǫwɛɛtǫ̈ntu kǒǒ ŋǔǔganne ŋǔǔ yəəgireè
house new one buy for he-by bank from money borrow fut. compl./
He will borrow money from the bank in order to buy a new house.

d. ཁོ་ཚོས་ཁང་པ་གསར་པ་རྒྱག་རྒྱའི་ཆེད་དུ་ལག་ཆ་གསར་པ་ཉོས་པ་རེད།
kōndzöǒ kāŋba sāāba gyə̄ gyüchetu lagja sāāba ñǫ̈ǒbəreè
he pl.-by house new build for tool new bought past compl.
They bought new tools for the purpose of building a new house.

e. རྒྱས་སྐྱེད་ཆེན་པོ་ཡོང་ཕྱིར་འཕྲུལ་འཁོར་མང་པོ་གཡར་པ་རེད།
tǒngyeè chēmbo yǫnchir trǔǔgoo mə̄ŋgu yāābareè
production big come for machine many borrowed/
In order to obtain large production, (they) borrowed many machines.

f. སློབ་སྦྱོང་ཆེད་ཨ་མེ་རི་ཀར་ཕྱིན།
lōpjon chēè əmerigar chīn
study for america-to went/
(He) went to America to study (for studies).

g. ཁྱོད་ཀྱི་དོན་དུ་ངས་ཁྱི་འདི་ཉོ་གི་ཡིན།
kyǒǒki dǫntu ŋɛ̀ kī dì ñugiyin

you of for i-by dog this buy fut. compl./

I will buy this dog for you.

The infinitive particle also sometimes conveys this meaning. It is discussed below in section 5.15.

5.14 The genitive case

We have already encountered the genitive particles through some of the clause connectives and verb complements, e.g., the འི in ཡའི་སྐབས་ and the གི in གི་རེད་. Like the instrumental (3.1) and dative-locative (2.6.1) cases, the genitive case has a number of particles whose use is governed by the final letter of the preceding word.

གི་	after final ག་ and ང་
ཀྱི་	after final ད་, ན་, and ས་
གྱི་	after final ཏ་, མ་, ར་, and ལ་
-འི་ or ཡི་	after vowel finals

The genitive corresponds in a number of ways to the English preposition "of" and is used, as in English, to express *ownership* and *possession*, for example, "the book of he = his book."

a. ཁོའི་དེབ་འདི་ར་འདུག།

kǒǒ tɛ̱p dɛ̱ɛ dɯ̱ù

he-of book this-to exist/

His book is here.

b. དེབ་འདི་ཁོའི་རེད།

tɛ̱p di̱ kǒǒ rɛ̱è

book this he-of is/

This book is his.

The genitive is also used for descriptive modification. In this role it joins a noun or noun phrase with another noun or noun phrase so that the former modifies the latter. In many instances the modifier is translated in English simply as an adjective. For example:

c. བོད་ཡའི་ཁ་ལག་

pɵ̱ǒbɛ kālaà

tibetan-of food

Tibetan food (What kind of food?—Tibetan food.)

d. རྒྱ་གར་གྱི་ས་མཚམས་

gya̱garki sāndzam

india of border

Indian border

e. ཕྱང་ཐང་གི་རི་དྭགས་
chaŋdaŋki ridaà
changtang of animals
Changtang animals

f. གཞར་བཟོའི་དམག་འགྲུལ་
sārjee māgdruù
revolution-of war
revolutionary war

Genitive particles also often join a series of three or more nouns and noun phrases. Determination of the relationship between the elements in such a series is often problematic since it is not unusual for two or more sets of nouns linked by a genitive to modify a common third noun. Let us examine some examples of this:

g. གཞར་བཟོའི་དམག་འགྲུལ་གི་ལྟ་ཚུལ་
sārjee māgdruùki dādzüü
revolution-of war of viewpoint
revolutionary war viewpoint (the viewpoint of revoluntary war)

In example g. we see that just as "revolution" modifies "war" (What kind of war—revolutionary war), the unit "revolutionary war" in turn modifies "viewpoint" (What kind of viewpoint—revolutionary war viewpoint).

h. རྒྱ་གར་གྱི་རང་བཙན་གྱི་ལས་འགུལ་
gyagarki raŋdzɛnki lɛngüü
india of independence of movement
India's independence movement (the independence movement of India)

i. གཞར་བཟོའི་དམག་འགྲུལ་གི་ཐོན་ཡོངས་ཀྱི་ལྟ་ཚུལ་
sārjee māgdruùki kyŏnyoŋki dādzüü
revolution-of war of overall of viewpoint
revolutionary war overall viewpoint (the overall viewpoint of revoluntary war)

In example i., the unit "revolutionary war" is not linked with the next unit, "overall," but rather with "viewpoint," the head noun of the entire phrase. The phrase breaks down into two units: "revolutionary war" and "overall viewpoint," with the former modifying the latter (What kind of "overall viewpoint"?—"revolutionary war"). Unfortunately, it is not possible to determine by grammar whether a given phrase is of the sequential type illustrated by g. or of that illustrated by i. Semantic considerations will determine which is intended and this will be one of the more difficult tasks facing the reader.

As the following sentence illustrates, the genitive case can be used in both the subject (by a lama *of* Drepung) and object (to the people *of* Lhasa) slots:

j. འབྲས་སྤུངས་ཀྱི་བླ་མས་ཞིས་ལྷ་སའི་མི་དམངས་ལ་ཆོས་གསུང་བ་རེད།

drɛbuŋki lāma chīkiì lɛ̄ɛ̄sɛɛ mimaŋlə chǒǒ sūmbəreè

drepung of lama one by lhasa-of people to religion said past compl./

A lama of Drepung monastery gave religious teachings to the people of Lhasa.

5.15 Infinitive usage: vb. + བར་ or པར་

Infinitive constructions convey the idea that one action occurs "in order to" do a second one. They attach to the non-past stem of verbs.

a. ཁོས་ཚོང་ཁང་ལ་དེབ་ཉོ་བར་ཕྱིན།

kǒǒ tsōŋganlə tɛp ñowar chīn

he store to book buy inf. went/

He went to the store to buy a book.

b. ཁོ་གཉིས་དགེ་ལུགས་པའི་བླ་མ་ཞིག་སང་ཉིན་མཇལ་བར་འགྲོ་གི་རེད།

kūñiì gɛlugbɛɛ lāma chī səñii jɛɛwar drugireè

he two gelugpa-of lama one tomorrow meet inf. go fut. compl./

(The two of them) will go to meet a Gelugpa lama tomorrow.

These particles can also convey the "purposive" connective meanings discussed in section 5.13.

c. ཁོས་ཡིག་ཚད་ཡག་པོ་ཡོང་བར་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཞིན་པ་རེད།

kǒǒ yigdzɛè yago yoŋwar lōpjon chɛshimbəreè

he-by exam good come inf. study do pres.compl./

He is studying in order to do well on the exam.

d. ཁོས་གནམ་གྲུ་གཏོང་བར་སྦྱོང་བརྡར་བྱེད་ཞིན་དུ་ཡོད་པ་རེད།

kǒǒ nəmdru dōŋwar joŋdar chɛshinduyɔɔreè

he-by plane send inf. practice do pres. compl./

He is practicing in order to fly a plane.

Note that the infinitive is actually comprised of the dative-locative case suffixed to nominalized verb stems. Nominalization of verbs is discussed below. These two functions of the infinitive particle can be joined in one sentence.

e. ཁོ་ཡིག་ཚད་ཡག་པོ་ཡོང་བར་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པར་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་འགྲོ་བ་རེད།

kō yigdzɛè yago yoŋwar lōpjon chɛbar bēndzökaŋ la drowareè

he exam good come inf. study do inf. library to go usual compl./

He goes to the library to study in order to do well on the exam.

Or alternatively:

f. ཁོ་དཔེ་མཛོད་ཀྱང་ལ་ཡིག་ཚད་ཡག་པོ་ཡོང་ཆེད་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པར་འགྲོ་བ་རེད།

kō bēndzöganlə yigdzɛè yago yoŋche lōpjon chebar drowareè

he library to exam good come for study do inf. go usual compl./

He goes to the library to study in order to do well on the exam

In colloqual Tibetan the infinitive is pronounced "ga." This is sometimes written as ཀ་ or ག་. For example:

g. ཁོས་དངུལ་ཁང་ལ་དངུལ་ལེན་ཀ་ཕྱིན་པ་རེད།

kō ŋǔǔganlə ŋǔǔ lenga chimbəreè

he bank to money take inf. went past compl./

He went to the bank to get money.

h. ཁོ་ཚོ་བོད་པའི་ཁ་ལག་ཟ་ག་འགྲོ་གི་རེད།

kōndzo pööbɛ kālaà saga drugireè

he pl. tibet-of food eat inf. go fut. compl./

They will go to eat Tibetan food.

5.16 The "agentive" verbal particles: མཁན་, མི་, and པ་/བ་

The agentive verbal particles are used with the non-past stem of verbs to express the idea of "the one who does" the verbal action. Note that it converts the verb into a verbal noun phrase which can then stand as the subject of linking, existential and active constructions. It is something like the "-er" in the English "baker" or "skater."

a. འདི་ར་སྡོད་མཁན་སུ་རེད་དམ།

dee dönɛn sū redam

here stay doer who is ?/

Who is the person staying here? (lit., The one who is staying here--who is it?)

b. འདི་ར་སྡོད་མཁན་དེ་ང་ཚོའི་དགེ་ཐུན་རེད།

dee dönɛn de ŋandzöö gegɛn rè

here stay doer that i pl.-of teacher is

That person staying here is our teacher.

c. ལས་ཀ་བྱེད་མི་ཀ་ཤས་འདུག།

lɛɛga chemi kāshɛè dùù

work do doer several exist/

There are several workers (people doing work).

In the next example, the agentive verbal noun phrase ("the one who came from Lhasa") modifies a noun (via the genitive particle) so that it functions as a relative clause

in English: the father *of* the one who came from Lhasa.

d. ལྷ་ས་ནས་ཡོང་མིའི་པ་ཡ་དེས་ཅ་ལག་མང་པོ་ཉོས་པ་རེད།

lhēēsanɛ yǫŋmii bāba dɛ̀è jālaà mə̀ŋgu ñǫ̀ǒbareè

lhasa from come person-of father that-by things many bought past compl./

The father of the person who came from Lhasa bought many things.

The agentive idea is also conveyed by the nominalizing particles པ and པོ. We have already encountered this in words such as ཞིང་པ ("farmer"). Thus, whereas ངོ་ལོག་ཅུག་/ཅུབ་ means "to rebel," ངོ་ལོག་པ (ŋǫlogba) means a person who rebels. And while སློབ་གྲྭ་ means "school," སློབ་གྲྭ་པ (lāpdraà or lāpdrawa) means "student."

In example e. the agentive verbal noun phrase ("that one who came from Lhasa") is linked to the instrumental particle and acts as the subject of an active sentence.

e. ལྷ་ས་ནས་ཡོང་མཁན་དེས་ཅ་ལག་མང་པོ་ཉོས།

lhēēsanɛ yǫŋɛn dɛ̀è jālaà mə̀ŋgu ñǫ̀ǒ

lhasa from come doer that-by things many bought/

The person who came from Lhasa bought many things.

Sentences such as d. can be constructed also with མཁན་.

f. ལྷ་ས་ནས་ཡོང་མཁན་གྱི་པ་ཡ་དེས་ཅ་ལག་མང་པོ་ཉོས་པ་རེད།

lhēēsanɛ yǫŋɛnki bāba dɛ̀è jālaà mə̀ŋgu ñǫ̀ǒbəreè

lhasa from come doer -of father that-by things many bought past compl./

The father of the person who came from Lhasa bought many things.

When མཁན་ is immediately followed by a linking verb, it expresses future time:

g. ཁོ་རྒྱ་ནག་ལ་འགྲོ་མཁན་རེད།

kō gyanaàla drǫŋɛn rɛ̀è

he china to go doer is/

He is going to China. (lit., "He is someone who is going to China.")

5.17 Reading exercise: "The Rabbit Takes Revenge"

5.17.1 Tibetan text

རི་བོང་གིས་དགྲ་ཤ་ལེན་པ་

ཀཀཀ གནའ་རབས་སུ་རི་བོང་དང་འདམ་སེང་དཀར་པོ་ཞིག་ནགས་ཚལ་སྐྱ་པོ་ཞིག་གི་ནང་གནས་ཏེ་འཚོ་བ་སྐྱིལ་བཞིན་ཡོད་པ་རེད། རི་བོང་དང་འདམ་སེང་གཉིས་ཀྱིམ་མཆེས་རེད། ཡིན་ན་ཡང་འདམ་སེང་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཤིད་ཤུགས་ངོམས་ནས་རྟག་ཏུ་རི་བོང་ལ་འཇིགས་བསྐུལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། རི་བོང་འདམ་སེང་དཀར་པོའི་བརྟས་བཅོས་ལ་དགའ་སྟབས་ཉེན་ལྟར་ཁོས་བྱག་ཕྱག་གི་མདུན་དུ་བསྡད་ནས་དགྱ་ཤ་ག་འདྲ་ཞིག་ཀྱི་རིན་བསམ་ལྟ་གཏོང་བཞིན་ཡོད། ཉིན་ཞིག་རི་བོང་གིས་

འདམ་སེང་ལ་ཁ་སང་ངེ་ལ་ཁྱིད་རང་དང་འདྲ་བའི་འདམ་སེང་སྟོན་པོ་ཞིག་ཐུག་བྱུང་། འདམ་སེང་སྟོན་པོ་དེས་ཁྱིད་དང་མཐུ་རྟལ་འགྲན་གྱི་ཡིན་ཟེར་གྱི་འདྲུག་ཅེས་བཤད། འདམ་སེང་དཀར་པོས་ངར་རྐང་རྩྭ་སྐེ་རི་བོང་ལ་འདམ་སེང་སྟོན་པོ་དེ་ལམ་སེང་ངའི་རྩ་ལ་རྐང་གཏོང་ཞིས་བཤད་པ་རེད། རི་བོང་གིས་འདམ་སེང་སྟོན་པོས་འདམ་སེང་ཁྱིད་ལ་འཛོན་ཐང་ཡོད་པ་མ་རེད་ཅེས་ཀློག་ཀོད་ཀྱི་འདྲུག་ཅེས་བཤད། འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེ་ཁོང་ཁྲོ་ཟས་ནས་ཁོ་ར་ལ་འདུག་གམ། ང་ལམ་སེང་ཁོའི་རྩ་ལ་ཁྱིད་ཞེས་རི་བོང་ལ་ལག་པ་རེད། རི་བོང་གིས་འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེ་རི་ཆེན་པོ་ཞིག་གི་རྒྱབ་ཏུ་ཁྱིད་ཇེས་ཁྲེན་པ་ཞིག་ལ་མཇུག་མོ་བཙུགས་ཏེ་སེམས་ཅན་དེ་ཕ་ག�འི་ནང་ལ་འདུག་ཅེས་ལན་བཏབ་ཅིང་། འདམ་སེང་དེས་ངར་སྐད་ཆེན་པོ་རྒྱབ་ནས་ཁྲེན་པའི་ཁ་ལ་ཕྱིན་ནས་ལྟ་སྐབས་ཁྲེན་པའི་ནང་ནས་འདམ་སེང་ཞིང་། འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེས་ཁྲེན་པའི་ནང་དུ་ང་རོ་དུག་པོ་ལན་འགའ་ཞིག་བསྒྲགས་པས་ཁྲེན་པའི་ནང་གི་འདམ་སེང་དེས་ཀྱང་རྩ་རུ་ང་རོ་བསྒྲགས། སྐབས་དེར་འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེས་མཆི་གཅེགས་སྟེར་བཞུད་ཀྱས་ཏེ་ཁྲེན་པའི་ནང་ལ་མཆོངས་པ་རེད། རི་བོང་གིས་ཕྱུང་དུང་ཟེར་བའི་སྒྲ་དེ་ཐོས་སྐབས་ཁ་ལྟ་བ་མཐོ་བའི་འདམ་སེང་ཁྲེན་པའི་ནང་ལ་ལྷོད་ནས་ཤི་སོང་ཞེས་བཤད་པ་རེད། དེ་ནས་རི་བོང་གིས་ཁོའི་ཁྱིམ་ལ་ལོག་སོང་།།

5.17.2 Interlinear translation

1. rabbit by revenge get
2. ancient-time to rabbit and lion white one forest thick one of in live having livlihood get pres. compl./
3. rabbit and lion two neighbor is/ nevertheless lion by self of strength show-offish having
4. always rabbit to intimidation do usual compl./ rabbit lion white-of bullying to like without since day
5. every he-by cave of front to sat having/ revenge how one get fut. compl. think send pres. compl./ day one rabbit by
6. lion to yesterday i to you and similar-of lion blue one met past compl./ lion blue that-by you and strength
7. contest fut. compl. say pres. compl. quote said/ lion white by roar did having rabbit to lion blue that im-
8. mediately i-of presence to call send quote said past compl./ rabbit by lion blue-by you to capable exist neg.
9. quote brag say usual compl. quote said/ lion white that angry ate having he now where exist ?/ i quick
10. he-of presence take quote rabbit to say past compl./ rabbit by lion white that mountain big one of behind to took after well one
11. to finger point having animal that there-of in to exist quote answer gave and/ lion

that-by roar big did having

12. well-of edge to went having look when well-of in from lion one saw/ lion white that-by well-of in to roar

13. powerful time several did-since well-of in of lion that-by also hither roar made/ time that-to lion white

14. that-by bare-fangs claw scratch did having well-of in to jump past compl./ rabbit by splash call-of sound that hear when oh

15. pride high-of lion well-of in to fall having die went compl. quote said past compl./ that after rabbit by he-of house to returned went compl.//

5.17.3 Translation

The Rabbit Takes Revenge

A long time ago a rabbit and a white lion lived (lit., subsisted living) in a thick forest. The lion and the rabbit were neighbors. Nevertheless, the lion always threatened the rabbit, showing off his strength. Because the rabbit did not like the bullying of the lion, he sat in front of a cave every day thinking about what kind of revenge he could take.

One day the rabbit said to the lion, "Yesterday I met a blue lion that was just like you. That blue lion says he will compete with you." The white lion roared in anger and said to the rabbit, "Bring that blue lion to me immediately!" The rabbit said, "The blue lion is saying braggingly that you are not capable." The white lion got angry and said to the rabbit, "Where is he now? Quickly take me to him (his presence)."

The rabbit took the white lion behind a large hill and (after that) pointed with his finger to a well, answering, "That animal is in that [well] over there." The lion roared and went to the edge of the well and looked in. At that time from within the well he saw a lion. The white lion roared several times inside the well and because of this the lion inside the well also roared back. At that time, the white lion, baring his fangs and claws, jumped into the well. When the rabbit heard the sound "phu-dung" (he) said, "Oh my, that conceited lion has fallen into the well and died." After that the rabbit returned to his home.

5.17.4 Grammatical notes

1. The first segment consists of: རི་བོང་གིས་དཔུ་ཁ་ལེན་པ་.

Titles in Tibetan publications typically utilize an incomplete verbal complement, i.e., rather than ལེན་པ་རེད་ only ལེན་པ is used. This title consists of a subject in the

instrumental case (རེ་བོང་གིས་) and an active verb, "took revenge" (དགྲ་ཕྱིན་). It should be noted that the rabbit is one of Tibetan folklore's famous tricksters.

2. The second segment consists of two clauses: 1. གནའ་རབས་སུ་རེ་བོང་དང་འདམ་སེང་དཀར་པོ་ཞེག་གསས་ཚལ་སྨུག་པོ་ཞེག་གི་ནང་གནས་དེ་ 2. འཚོ་བ་སྐྱེལ་བཞིན་ཡོད་པ་རེད།.

The first clause begins with a time slot word—"in the past" (གནའ་རབས་སུ་). It is followed by the subject of the two clauses, a rabbit and a white lion (རེ་བོང་དང་འདམ་སེང་དཀར་པོ་ཞེག་). Note that there is no instrumental particle following the subject. Normally this would convey that this was not an active construction. However, in this case it is because the verbs "to live" (གནས་) and "to subsist" (འཚོ་བ་སྐྱེལ་) do not require the subject ("the rabbit and the lion") to be in the instrumental case.

Following the subject is the object phrase "in a dense forest" (ནགས་ཚལ་སྨུག་པོ་ཞེག་གི་ནང་). It consists of "forest" (ནགས་ཚལ་) modified by the adjective "dense" (སྨུག་པོ་) and the indefinite article (ཞེག་). Together these mean "a dense forest."

They are linked to the word "inside" (ནང་) by the genitive particle (གི་) so that together they convey "inside of a dense forest." It should be noted that the term "inside" almost always is linked to the phrase or word it modifies by the genitive. Thus, "inside the restaurant" would be: ཟ་ཁང་གི་ནང་ལ་.

The dative-locative particle (e.g., ལ་ in the previous example) is also often used together with ནང་ conveying "at" or "to" the inside of. The clause in the reading exercise could just as easily have been written as: ནགས་ཚལ་སྨུག་པོ་ཞེག་གི་ནང་ལ་གནས་. However, whether or not the dative-locative is present, the translation remains the same.

Following this comes the verb གནས་ which means "dwell" or "live." Together they convey, "A long time ago, a rabbit and a white lion, lived in a dense forest."

This clause is linked to the second clause by the gerundive clause connective དེ་, which here functions to convey to the reader that two *simultaneous* actions occurred: "(along with) living in a dense forest" (ནགས་ཚལ་སྨུག་པོ་ཞེག་གི་ནང་གནས་) something else follows.

Clause two explains what follows. It consists of a verbal phrase that conveys "being in the process of deriving their livelihood or subsisting" (འཚོ་བ་སྐྱེལ་བཞིན་ཡོད་པ་རེད). In other words, "(the rabbit and lion) were subsisting, living in a dense forest." Note also that the final verb complement (བཞིན་ཡོད་པ་རེད་) conveys that they were in the act of doing something, albeit in this case the action is in the past. This tense dimension is indicated not by the verbs which normally imply present-usual tense, but rather by གནའ་རབས་སུ་, the temporal word at the start of the story.

3. The third segment consists of a linking sentence: རེ་བོང་དང་འདམ་སེང་གཉིས་ཀྱིས་མཚན་རེད།

This is a simple linking sentence stating that the subject, "the two of them—lion

and rabbit " (རི་བོང་དང་འདམ་སེང་གེ་ཞེས་)— are or were neighbors. Again, tense is determined not by the verb (རེད), but rather by context and the temporal word (ཁནའ་རབས་སུ་) occurring in the previous clause.

4. The fourth segment consists of two clauses: 1. ཡིན་ན་ཡང་འདམ་སེང་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཤེད་ཀྱགས་ངོམས་ནས་ 2. རྟག་ཏུ་རི་བོང་ལ་འཇིགས་བསྐུལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེདཔ།.

The first clause begins with ཡིན་ན་ཡང་ ("nevertheless"), one of those clause connectives that are placed at the *start* of the second of two clauses rather than the *end* of the first clause.

Following this is the subject placed in the instrumental case—"by the lion" (འདམ་སེང་གིས་). The presence of the instrumental particle indicates that somewhere down the line some action done by the lion will be stated through an active verb. It is common to scan a segment to find this verb, which here, is not ངོམས་("be showoffish/conceited"), the first verb encountered, but rather འཇིགས་བསྐུལ་བྱེད་("threatened/intimidated"), the second verb (in clause two). Thus, what the lion did was "frighten" somebody.

Going back to the first part of the clause, the subject is followed by: རང་ཉིད་ཀྱི་ཤེད་ཀྱགས་ངོམས་ནས་. This breaks down into the phrase རང་ཉིད་ཀྱི་ཤེད་ཀྱགས་, which consists of "his own" (རང་ཉིད་) and "strength" (ཤེད་ཀྱགས་), linked by the genitive particle (ཀྱི་) to create the meaning "his own strength." Then the verb "show off" (ངོམས་) comes, making the clause convey "he showed off of his own strength."

Clause one is linked to clause two by the clause connector ནས་, which here conveys the adverbial or simultaneous meaning—that the action in clause two occurs in the manner of clause one. In other words, "how did the lion frighten the rabbit (རི་བོང་ལ་འཇིགས་བསྐུལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་)—he frightened him by showing off his strength." Note that the recipient of the action, "the rabbit," is placed in the dative-locative (རི་བོང་ལ་) because the action went *to* him.

This clause also contains the commonly used adverb རྟག་ཏུ་ ("always"). It modifies the verb བྱེད་ answering the question, "How or when did he do it?—he did it always." This adverb could have been placed immediately before the verb with no change in meaning—རི་བོང་ལ་རྟག་ཏུ་འཇིགས་བསྐུལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་. Similarly, རི་བོང་ལ་འཇིགས་བསྐུལ་རྟག་ཏུ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་ would be correct.

5. The fifth segment consists of three clauses: 1. རི་བོང་འདམ་སེང་དཀར་པོའི་བརྙས་བཅོས་ལ་དཁའ་པོ་མེད་སྐབས་ 2. ཉིན་ཤར་ཁོས་བྱས་ཕྱག་གི་མདུན་དུ་བསྡད་ནས་ 3. དགྱ་ཤ་ག་འདྲ་ཞིག་ལེན་ཐུབ་རེད་བསམ་ཟོ་གདོང་བཞིན་ཡོད་.

The first clause is an existential sentence conveying at its core the meaning that "the rabbit did not like the bullying" (རི་བོང་བརྙས་བཅོས་ལ་དཁའ་པོ་མེད་). This is a standard existential construction and is structurally identical with ང་ཤ་ལ་དཁའ་པོ་མེད་("I do not like

meat"—or literally, "I am without liking to/for meat.") The sentence has been expanded by phrases such as "the white lion" (འདམ་སེང་དཀར་པོ), which is linked to "abuse" by the genitive particle (ཀྱི་) so that the larger phrase means "the abuse of the white lion."

This clause is linked to clause two by the "because" clause connective (སྟབས་), thus: "because the rabbit did not like the abuse—he did something." That "something" is expressed in clause two. It begins with the time-slot phrase "every day" (ཉིན་ལྟར་). This is followed by the subject in the instrumental case (ཡོས་). This is not really necessary since the subject ("the rabbit") is the same as in the previous clause, but we added it to emphasize the carryover of subjects in multiple clauses.

Next comes the verbal phrase verb ཕྱག་ཕྱག་གི་མདུན་དུ་བཞུགས་. It consists of the active verb "sat/lived/stayed" (བཞུགས་) preceeded by a phrase indicating the location of the verbal action—"in front of a cave" (ཕྱག་ཕྱག་གི་མདུན་དུ་). Note that, like རང་, the word མདུན་དུ་ ("in front") usually has the genitive case particle (གི་) linking it to the noun it modifies.

After the verb བཞུགས་, the clause connective ནས་ occurs, linking clause two with clause three. In this instance it conveys simultaneous action: "in the manner of sitting in front of a cave, something else happened."

Clause three indicates what that "something else" is—namely, "think" (བསམ་ལྟོ་གཏོང་). Thus, the skeletal sentence means: "sitting in front of a cave . . . he thought." The phrase immediately preceeding "thought" (དགྲ་ཀ་ཅའང་ཞིག་ལེན་ཐུབ་རེད་) indicates what he thought. It is an interrogative active sentence asking, "How will he get revenge?" This phrase breaks down into the compound verb "revenge get" (དགྲ་ཀ་ལེན་), modified by the interrogative word "how" or "what kind of" (ག་འདྲ་ཞིག་). The verb (ལེན་) is also modified by the future tense complement (ཐུབ་རེད་). Together these mean: "How will (I, one) get revenge?" Actually, since the actor is thinking about himself, grammatically this would have been more correct if it had been written using the first person verb ཡིན: དགྲ་ཀ་ག་འདྲ་ཞིག་ལེན་ཐུབ་ཡིན་. Nevertheless, both linking verbs occur and should be expected.

This is immediately followed by the main verb compound of the two clauses, "think" (བསམ་ལྟོ་གཏོང་). It consists of the noun "thought" (བསམ་ལྟོ་) and the verbalizer གཏོང་. The three clauses should be read as follows: 1. *Because* the rabbit did not like the bullying of the white lion, 2. every day he sat in front of a cave, and *while* doing that, 3. he *thought* of how to get revenge *or*—སྟབས་ —ནས་—བསམ་ལྟོ་གཏོང་བཞིན་ཡོད་.

Note that the final verb complement following "think" (བཞིན་ཡོད་) conveys usual or customary action, and governs both clauses. Thus, "he *used* to sit ....

6. The sixth segment consists of two clauses (sentences): 1. ཉིན་ཞིག་རི་བོང་གིས་འདམ་སེང་ལ་ཁ་སང་ང་ལ་ཁྱིད་རང་དང་འདྲ་བའི་འདམ་སེང་སྡུན་པོ་ཞིག་ཐུག་ཐྱོང་། 2. འདམ་སེང་སྡུན་པོ་དེས་ཁྱིད་དང་མཐུ་རྩལ་འགྲན་གྱི་ཡིན་ཟེར་ཏྱི་

འདུག་ཅས་བཤད་ .

The first sentence is long and complex. It starts with the time slot word ("one day" - ཉིན་ཞིག་). This is followed by the subject, "the rabbit" (རི་བོང་), in the instrumental case (གིས). As indicated above, this tells us immediately that further on there will be an active verb that will convey what he did. That verb is actually བཤད་ ("said"), which occurs only toward the end of the second clause.

Following the subject phrase "by the rabbit" (རི་བོང་གིས་) is the phrase "to the lion" (འདམ་སེང་ལ་), which is the object of this sentence.

The heart of the construction, therefore, is: རི་བོང་གིས་འདམ་སེང་ལ་. . . བཤད་ "The rabbit said . . . to the lion." The remainder consists of the direct speech quote, which indicates what he said to the lion. Reiterating an earlier comment, quotes and direct speech are difficult to identify in Tibetan since they are only marked at their conclusions by the particle ཅེས་ or one of its variants. Thus, in this case, the direct speech quotation is: ཁ་སང་ང་ལ་འདམ་སེང་སྟོན་པོ་ཞིག་ཐུག་སྟུང་། འདམ་སེང་སྟོན་པོ་དེས་ཁྱེད་དང་མཐུན་རྐྱལ་བཟང་ཞིག་ཅི་ཡིན་ཟེར་ཞུ་འདུག་—ཅེས་

This quote starts with the temporal-slot word ཁ་སང་ ("yesterday"), which is followed by the subject ("I") in the dative-locative case (ང་ལ་). This could just as easily have been written ངར་. The presence of a subject in the dative-locative immediately suggests that this is not an active construction and that something happened *to* the speaker rather than was done *by* the speaker. Looking ahead for the verb, we see ཐུག་ ("meet") which fits this assumption because it is an involuntary verb which, in fact, requires the dative-locative. Thus, the essence of this sub-unit is: ང་ལ་. . . ཐུག་ ("I met. . .").

The rest of the construction tells when he met—"yesterday" (ཁ་སང་), and who he met—"a blue lion similar to you" (ཁྱེད་རང་དང་འདྲ་བའི་འདམ་སེང་སྟོན་པོ་).

This phrase ཁྱེད་རང་དང་འདྲ་བའི་འདམ་སེང་སྟོན་པོ་ ("a blue lion similar to you") is an example of a noun modified by the adjective following it ("blue" - སྟོན་པོ་) and by a phrase before it linked by the genitive particle (ཁྱེད་རང་དང་འདྲ་བའི་). The latter consists of the term འདྲ་བ་ ("like," "similar") and the conjunction དང་ ("and"), which must be placed between འདྲ་བ་ and the word it modifies, in this case "you" (ཁྱེད་རང་). In this usage, དང་ conveys the meaning "with." Thus the phrase ཁྱེད་རང་དང་འདྲ་བ་ means "similar with (to) you." This is then joined to "lion" by the genitive particle to create a relative clause: ཁྱེད་རང་དང་འདྲ་བའི་ འདམ་སེང་, which means "a lion *who* is similar to you."

Then comes the verbal phrase ཐུག་ཟུང་ ("met"). We already know from the subject having the dative-locative instead of the instrumental particle ("to me" instead of "by me"), that this clause would be either an existential or involuntary construction. Now we

see that it is an involuntary construction since the verb ཐུག་ means "to meet involuntarily." Thus, the first person past tense verbal complement (as discussed in Lesson Three) ཕྱིང་ is used. This ends the first clause of the rabbit's direct speech: "Yesterday, I met a lion who was similar to you."

But the rabbit's direct discourse is not yet fininshed. The next segment (འདི་མ་སོང་སྟོན་པོ་དེས་ཁྱེད་དང་མཐུ་རལ་འགྲན་གྱི་ཡིན་ཟེར་གྱི་འདུག་) presents the second part of the rabbit's comment. It begins with the subject in the instrumental case—"by that blue lion" (འདི་སོང་སྟོན་པོ་དེས་). This is followed by the object ("you") modified by the conjunctive དང་ ("and/with"), and then the verbal phrase མཐུ་རལ་འགྲན་གྱི་ཡིན་ ("will compete in strength").

This is followed by the verbal phrase "says" (ཟེར་གྱི་འདུག་) ending the discourse of the blue lion. This also ends the speech of the rabbit to the white lion. This finish is marked by the quote marker particle (ཅེས་) and the verb བཤད་ ("said"). These two, of course, refer back to the subject of the whole construction, the rabbit (རི་བོང་གིས་). Consequently, the Tibetan is really a sentence within a sentence: "By the rabbit . . . said," with his comment being another sentence with its own subject and verb: "I met a lion similar to you and he said that he will compete with you." The best strategy for deciphering such constructions is first to read through the entire construction and then to reread it paying careful attention to the first subject and its verb. After this, the second subject and its verb can be located and the overall structure of the construction will become clear. This is a very common Tibetan stylistic mode and we will present many other examples of it to facilitate identification and comprehension.

7. The seventh segment consists of two clauses: 1. འདི་སོང་དཀར་པོས་ངར་སྐད་ཆུབ་སྟེ་ 2. རི་བོང་ལ་འདི་སོང་སྟོན་པོ་དེ་ལམ་སོང་ངའི་རྟ་ལ་སྐད་གདོང་ཞེས་བཤད་པ་རེད།

The first clause (འདི་སོང་དཀར་པོས་ངར་སྐད་ཆུབ་སྟེ་) consists of the subject (in the instrumental case—[འདི་སོང་དཀར་པོས་] "by the white lion") followed by the verbal phrase "roared in anger" (ངར་སྐད་ཆུབ).

This clause is linked to clause two by the simultaneous clause connector སྟེ་. However, the clause connector སྟེ་ is somewhat unclear in this context. It can be taken to convey simultaneous action—"The white lion said in a yelling or roaring manner. . . ." Or it could be take to convey two related sequential acts such that the second act is done after the first: "Having roared in anger, he said. . . ." Since the time gap of the second alternative would be so slight, the difference is moot here.

The subject of the second clause is the same as in the first clause and is not specified. Thus, the second clause starts with the object linked to the dative-locative ("to the rabbit" - རི་བོང་ལ་), followed by an active sentence that is a segment of direct discourse

spoken by the white lion: འདམ་སེང་སྔོན་པོ་དེ་ལམ་སེང་ངའི་རྩ་ལ་སྐད་གཏོང་ ("Summon that blue lion to my presence at once"). The object of this sentence within a sentence is "that blue lion" (འདམ་སེང་སྔོན་པོ་དེ་), and the verb is "call/summon" (སྐད་གཏོང་). A location phrase indicating where the lion should be called to —"to my presence" (ངའི་རྩ་ལ་)—and the time-slot word "immediately" (ལམ་སེང་) follow the object phrase. It should be noted that the term "to (into) the presence" (རྩ་ལ་) requires its object to be in the genitive: ངའི་རྩ་ལ་ ("to the presence of i").

This segment concludes with the quotation marker (ཞེས་) and the verb "said" with the past complement (བཤད་པ་རེད). བཤད་ is the verb that goes with the original subject (འདམ་སེང་དཀར་པོས་). The entire section, therefore, conveys the idea that: "The white lion, in a roaring manner, said to the rabbit, "Bring that blue lion to me at once!"

8. The eighth segment consists of a single sentence: རི་བོང་གིས་འདམ་སེང་སྔོན་པོས་འདམ་སེང་ཁྱེད་ལ་འཛོན་ཐུབ་ཡོད་པ་མ་རེད་ཅེས་ཞུད་ཤོག་ཤོད་ཀྱི་འདུག་ཅེས་བཤད་.

This sentence is a continuation of the rabbit's comments to the lion. It, like others, begins with the subject in the instrumental case: རི་བོང་གིས་ ("by the rabbit"). This is followed immediately by another quote, which begins with a noun (the subject of the quote) in the instrumental case འདམ་སེང་སྔོན་པོས་ ("by the blue lion"). This is followed by a simple existential construction (noun + existential verb): "you have no ability" or more literally, "to you there is no ability" (འདམ་སེང་ཁྱེད་ལ་འཛོན་ཐུབ་ཡོད་པ་མ་རེད).

This, in turn, is followed by the quote marker (ཅེས་) indicating the end of the direct discourse of the blue lion. It is followed by the verbal phrase ཞུད་ཤོག་ཤོད་ཀྱི་འདུག་, which means "says it in a bragging manner," this being the rabbit's embellishment.

Since this section is an indirect quote within a direct quote ("the rabbit said the blue lion said), the next two words (ཅེས་བཤད་) end the discourse of the original subject, the rabbit (རི་བོང་གིས་). The first of these two words is the quote marker, and the second is the verb "say." Thus, the entire construction means: "The rabbit said, 'That other lion is saying braggingly, that you [the original lion] are not capable.'"

9. The ninth segment consists of three clauses: 1. འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེ་ཁོང་ཁྲོ་རྒས་ནས་ 2. ཁོ་ང་ལྟ་གཤར་འདུག་གམ། 3. ང་ལམ་སེང་ཁའི་རྩ་ལ་ཁྱིད་ཞེས་རི་བོང་ལ་ལན་པ་རེད།.

This segment gives the lion's response. Normally it would start with the subject in the instrumental case འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེས་ ("by that white lion"), but because the first clause ends in the involuntary verb ཁོང་ཁྲོ་རྒས་ ("got angry"), the subject does not require the instrumental. This clause འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེ་ཁོང་ཁྲོ་རྒས་ ("the white lion got angry") is followed by the simultaneous clause connective ནས་ so that it means, "The lion, being or becoming angry, . . ."

After this, the lion's direct discourse segment follows. It consists of two sentences. The first is an existential construction, and the second an active verb construction: 1. ཁོ་དེ་ཡ་གར་འདུག་གམ། 2. ང་ལམ་སིང་ཁོའི་རྩ་ལ་ཁྱེད་ཞིས་ (1."Where is he now?—2. Take me at once to him [his presence]").

Note that the adverb "at once" (ལམ་སིང་) precedes the location of the verbal action, ཁོའི་རྩ་ལ་ (to the presence of him). However, this clause could just as easily have been written: ང་ཁོའི་རྩ་ལ་ལམ་སིང་ཁྱེད་.

The end of the direct speech is marked by ཞིས་, followed by the object of the speech ("to the rabbit" - རི་བོང་ལ་) and then the verb "say" (ལབ་པ་རེད་) with its past complement. Thus, the construction really breaks down into: འདམ་སིང་གིས་ (implicit subject) . . . རི་བོང་ལ་ལབ་པ་རེད་ ("[The lion] said . . . to the rabbit"). Note that the object, "the rabbit," could have been put at the beginning of the construction, e.g., འདམ་སིང་གིས་རི་བོང་ལ་ . . . ལབ་པ་རེད་. Such alternative positionings cause no problem when careful attention is given to the markers accompanying the subject and object, such as གིས་ and ལ་.

10. The tenth segment consists of seven clauses: 1. རི་བོང་གིས་འདམ་སིང་དཀར་པོ་དེ་རི་ཆེན་པོ་ཞེག་གི་རྒྱབ་ཏུ་ཁྱེད་ཇེས་ 2. ཁོན་པ་ཞེག་ལ་མཇུག་མ་བཏུགས་ཏེ་ 3. སེམས་ཅན་དེ་ཕ་གཅིའི་ནང་ལ་འདུག་ཅེས་ལན་བཏབ་ཅིང་། 4. འདམ་སིང་དེས་ངར་སྐད་ཆེན་པོ་རྒྱབ་ནས་ 5. ཁོན་པའི་ཁ་ལ་ཕྱིན་ནས་ 6. ལྟ་སྐབས་ 7. ཁོན་པའི་ནང་ནས་འདམ་སིང་ཞེག་མཐོང་།.

The first of these clauses starts with the subject in the instrumental case ("by the rabbit" - རི་བོང་གིས་). This subject's action is conveyed by the active verb "take" (ཁྱེད་). Between these is the object of the taking, "the white lion," and the location of the taking, "behind a big hill" (འདམ་སིང་དཀར་པོ་རི་ཆེན་པོ་ཞེག་གི་རྒྱབ་ཏུ་). Note that the word "behind" (རྒྱབ་ཏུ་), like ནང་ and མདུན་, must be joined to its object—the big mountain—by the genitive particle. Thus, the first clause means, "The rabbit took the lion behind a big mountain."

This construction is linked to the next one by ཇེས་, the "after" clause connective, so that the translation becomes: "*After* the rabbit took the lion behind a big mountain."

The next clause consists of the verbal phrase "pointed with a finger" (མཇུག་མ་བཏུགས) preceded by the location of the verbal action (with the dative-locative),"to a well" (ཁོན་པ་ཞེག་ལ་). This clause does not contain a subject (in the instrumental); instead it assumes the same subject as the previous clause, i.e., "by the rabbit."

It is linked to the next one by the simultaneous clause connector ཏེ་. Thus the two clauses now mean: "*After* the rabbit took the lion behind a big mountain, [he] pointed to a well and simultaneously . . . ."

The next clause (སེམས་ཅན་དེ་ཕ་གཅིའི་ནང་ལ་འདུག་) is an existential sentence which is said by the rabbit—"That animal exists inside that over there [referring of course to the well]."

This is followed by the mandatory quote marker, and then an active verb meaning "answered" (ལན་བཏབ་). Thus, this sub-section means, "(He) answered, 'That animal is (inside that) over there.'" The three clauses would now read: "*After* the rabbit took the lion behind a big mountain, (he) pointed to a well and *simultaneously* answered, 'That animal is inside that over there.'"

This clause, in turn, is linked to the next one by the connective clause connective ཅིང་, which is commonly translated as "and."

Clause four (འདམ་སིང་དེས་ངར་སྐད་ཆེན་པོ་ཐུབ་) starts with a subject in the instrumental (འདམ་སིང་དེས་), so one knows that down the line an active verb will be encountered. That subject ("by the lion") is followed by the verbal phrase "roared in anger loudly" (ངར་སྐད་ཆེན་པོ་ཐུབ་). Thus the clause translates as: "The lion roared loudly."

It is linked to the following clause by the clause connector ནས་. Here context indicates that ནས་ means "having done the verbal act." Thus the previous clause really conveys: "The lion, *having* roared loudly, . . ."

The string of four clauses now means: "*After* the rabbit took the lion behind a big mountain, [he] pointed to a well and *simultaneously* answered, 'That animal is inside that over there', *and* the lion, *having* roared loudly, . . ."

The fifth clause starts with ཁྲོན་པའི་ཁར་ ("to the edge of the well"), the location of the verb ཕྱིན་ ("went"). The subject of this clause is unstated, but context makes it obvious that it is still "the lion." The location phrase parallels the structure encountered above in that the word "edge" is linked to "well" by the genitive (ཁྲོན་པའི་ཁར་). Thus, this clause means: "(The lion) went to the edge of the well."

This is linked to the sixth clause also by the ནས་ connective which here conveys that "Having gone to the edge of the well, . . ." something happened. All five clauses now mean: "*After* the rabbit took the lion behind a big mountain, (he) pointed to a well and *simultaneously* answered, 'That animal is inside that over there', *and* the lion, *having* roared loudly, went to the edge of the well and (*having* done that) . . . ."

The sixth clause consists of only two words: the verb "look" (ལྟ་) and the clause connective "at that time" (སྐབས་). It means "when he looked" and links with the previous clauses as follows: "*After* the rabbit took the lion behind a big mountain, (he) pointed to a well and *simultaneously* answered, 'That animal is inside that over there,' and the lion, *having* roared loudly, went to the edge of the well and (*having* done that) looked, and *when* he looked, . . ."

The final clause (ཁྲོན་པའི་ནང་ནས་འདམ་སིང་ཞིག་མཐོང) in this section begins with the phrase ཁྲོན་པའི་ནང་ནས་, "from inside the well." Note that ནས་ here does not function as a

verbal connective but rather means "from." This is followed by the phrase འདམ་སེང་ཁིག་, "a lion." This clause ends with the involuntary verb མཐོང་, "saw." Thus, this final clause means "(from) inside (of) the well (he) saw a lion." We know that འདམ་སེང་ཁིག་ is the object of the verb མཐོང་ rather than the subject because it does not contain the instrumental case particle which is required for the verb མཐོང་, even though it is involuntary.

The structure of this segment is: རི་བོང་གིས་ . . . ཁྲིད་ཤེས་, . . . བཙུགས་ཏེ་, . . . ལན་བཏབ་ཅིང་, འདམ་སེང་དེས་ . . . ཀུབ་ནས་, . . . ཕྱིན་ནས་, . . . ལྟ་སྐབས་, . . . མཐོང་།

"*After* the rabbit took the lion behind a big mountain, (he) pointed to a well and *simultaneously* answered, 'That animal is inside that over there,' and the lion, *having* once again roared loudly, went to the edge of the well and (*having* done that) looked, and *when* he looked, *saw* a lion ."

11. The eleventh section consists of two clauses: 1. འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེས་ཁྲོན་པའི་ནང་དུ་ར་དག་པོ་ལན་འཐབ་ཅིག་བསྒྲགས་པས་ 2. ཁྲོན་པའི་ནང་གི་འདམ་སེང་དེས་ཀྱང་ཚུར་ང་ར་བསྒྲགས།.

The first clause starts with the subject in the instrumental, "that white lion" (འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེས་), indicating an active verb construction. It is followed by a phrase specifying the location of the verbal act, "inside the well" (ཁྲོན་པའི་ནང་དུ་). After this comes the verbal phrase "roared" (ང་ར་ . . . བསྒྲགས་). It, however, is modified by two words: "loud/powerful" and "several times" (དག་པོ་ and ལན་འཐབ་ཅིག་). Thus, this clause means: "That lion made a powerful roar several times." This clause could have been written so that the adverbial phrase did not split the verbal phrase: འདམ་སེང་དེས་ཁྲོན་པའི་ནང་དུ་ལན་འཐབ་ཅིག་ང་ར་དག་པོ་བསྒྲགས་.

This clause is linked to the next clause by the "because" connective (པས་), so that it means: "*Because* that lion roared loudly several times into the well, . . ."

The subsequent clause begins with a complex subject phrase in the instrumental case ཁྲོན་པའི་ནང་གི་འདམ་སེང་དེས་, which consists of the actor, "by that lion" (འདམ་སེང་དེས་), linked to a preceeding phrase by the genitive so as to create a relative clause: "who was inside of the well" (ཁྲོན་པའི་ནང་གི་). The subject, therefore, means: "by that lion who was inside of the well." This is followed by the word "also" (ཀྱང་) and then the verbal phrase ང་ར་བསྒྲགས་ ("roared"), modified by the adverbial ཚུར་ ("hither"); that is to say, the "roar" come toward the direction of the lion outside the well. Thus the clause means: "The enemy who was in the well, also roared back (hither)." Both clauses together mean: "Because that lion roared loudly several times into the well, the lion who was in the well also roared back (hither)."

12. The twelfth segment consists of two clauses: 1. སྐབས་དེར་འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེས་མཆི་གཅོག་སྟེར་

བགྲད་བྱས་ཏེ། 2. ཁྲོན་པའི་ནང་ལ་མཆོངས་པ་རེད།

The first clause begins with the time-slot word "at that time" (ཤོགས་དེར་). It is followed by the subject in the instrumental, "by that white lion" (འདམ་སེང་དཀར་པོ་དེས་), and then what the lion did: "bared his fangs and clawed with his claws" (མཆེ་གཅེགས་རྩེར་བགྲད་བྱས). It is linked to the next clause by the clause connective ཏེ་, which here conveys primarily the simultaneous meaning: "Baring his fangs and claws," he did something.

The next clause tells what was done. It starts with the location of the verbal action, "to the inside of the well" (ཁྲོན་པའི་ནང་ལ་), followed by the verb "jump" (མཆོངས་) and the past complement (པ་རེད་). Thus the two clauses together mean: "At that time, the lion, baring his fangs and claws, jumped into the well."

13. The thirteenth segment consists of three clauses: 1. རི་བོང་གིས་ཕྱུག་དུང་ཟེར་བའི་སྒྲ་དེ་ཐོས་ཤོགས་ 2. ཨ་ཀ་ལྟ་པ་མཐོ་བའི་འདམ་སེང་ཁྲོན་པའི་ནང་ལ་ལྷུང་ནས་ 3. ཤི་སོང་ཞེས་བཤད་པ་རེད།.

The first clause begins again with the subject in the instrumental case, "by the rabbit," followed by an onomatopoetic word (ཕྱུག་དུང་) which in Tibetan conveys the sound "splash." Note that it is followed with the phrase ཟེར་བའི་སྒྲ་དེ་, which breaks down into སྒྲ་དེ་ ("that sound") and ཟེར་བའི་ ("which says" or "which is called") and means "that sound which is called" *puduŋ*. Following this comes the verb "heard" (ཐོས་). Thus, this clause means: "The rabbit heard the sound 'splash.'" This clause is joined to the next one by the "when" (ཤོགས་) clause connective, so that the clause means: "*When* the rabbit heard the sound 'splash', . . ."

The next clause is a direct statement made by the subject (implicitly "by the rabbit"). It starts with an exclamation meaning "Oh my" (ཨ་ཀ་) and is followed by the subject of the clause, "the lion" (འདམ་སེང་), modified by a relative clause (in the genitive), which means "who has great conceit/arrogance" (སྐྱ་བ་མཐོ་བའི་), both together meaning "the lion who was conceited." The verb that goes with this is ལྷུང་ ("fall"). Thus, "that conceited lion fell." Note that this verb has only one stem so context determines that we translate it as past tense. Preceding the verb is a phrase indicating the location where he fell, namely "into the well" (ཁྲོན་པའི་ནང་ལ་). Thus, this clause means: "Oh my, that arrogant lion has fallen into the well."

This is linked to the next clause by the clause connective ནས་, which conveys the idea "that having done X, Y occurred." What occurred is conveyed by the verb "died" (ཤི་) and its past complement (སོང་). Thus, this clause means: "Oh my, that arrogant lion, having fallen into the well, has died."

14. The final segment consists of one sentence: དེ་ནས་རི་བོང་གིས་ཁོའི་ཁྱིམ་ལ་ལོག་སོང་།།.

It begins with the time-slot phrase དེ་ནས་ ("after that"), and then the subject in the

instrumental: "by the rabbit." This is followed by the location of the verbal action, ཁྱིའི་ཁྱིམ་ལ་ ("to his house"), and the verb "returned" (ལོག་).Thus, it means: "After that, the rabbit returned home."

5.18 Vocabulary

བཀྲ་ཤིས་	p.n. (drəshi)
རྒྱང་	wild ass (gyāŋ)
རྒྱེན་	causal connective (gyēn)
སྐད	noise, a shout; va. — རྒྱག་ to shout , call, cry out, yell (gēè gya̲à)
སྐད་གཏོང་	va. to summon, to call to come (gēè dōŋ)
སྐབས་	"when" clause connective; a time (gə̄p)
སྐུ་	body (h.) (gū)
སྐྱེ་དམན་	woman (gyi̱mɛn)
སྐྱེལ་	va. to deliver (gyēē)
སྐྱེས་	va. h. of རྒྱག་/རྒྱབ་
བསྐྱལ་	va. p. of སྐྱེལ་ (gyēē)
བསྐྱོད་	va. to go (gyō̤ō̤)
ཁ་པར་	telephone; va. — གཏོང་ to phone (kābaa dōŋ)
ཁ་ལ་	(on/at) edge (kāla)
ཁ་སང་	yesterday (kēēsa; kāsaŋ)
ཁོང་ཁྲོ	anger; vi. — ཟ་ to get angry (kōndro sa̲)
གྲང་	vi. to be/get cold (kyāà)
ཁྱིམ་	home (ki̱m)
ཁྱིམ་མཚེས	neighbor (ki̱mdzeè)
ཁྱོན་	overall (kyō̤n)
ཁྱོན་ཡོངས་	overall (kyō̤nyoŋ)
ཁྲལ་	tax (trēē)
ཁྲིད་	va. to bring (an animate thing) (tri̱ì)
ཁྲོན་པ་	a well (trōmba)
མཁན་	"agentive" verbal particle (ŋɛ̄n; gɛ̄n)
མཁས་པ་	experts (kēba)
འཁོལ་	vi. to be/get boiled (kō̤ō̤)
འཆི་ར་	va. to carry, take (an inanimate object) (ki̱i̱; kēē)
གངས་	snow; vi. — འབབ་ to snow (ka̲n bə̲b)
གི་	genitive case particle (gi)
གི་འདུག	present tense complement
གི་ཡོད་པ་རེད་	present tense complement
གྲང་	cold (tra̲ŋ)
གྲོང་འཆི་ར་	city, town (tro̲ŋgyee)
གྲོང་གསེབ་	village (tro̲ŋseè)
གྲོག་ཁོག	stomach; vi. — སྐོམ་ to be hungry (tro̲gɔɔ dɔ̄ɔ̀)
དགུན་ཁ་	winter (gu̲ŋga)
དགེ་ལུགས་པ་	Gelugpa (sect) (ge̲lugba)
དགྲ་ཤ་	revenge; va. — ལེན་ to take revenge (dra̲sha le̲n)
འགྲན་	va. to compete (dre̲n)
འགྲོ་	va. to go (dro̲)
རྒྱ་གར་	India (gya̲gaa)
རྒྱ་ནག	China (gya̲naà)
རྒྱ་མ་	1/2 of a kilogram (gya̲ma)
རྒྱ་མི་	Chinese (person) [the traditional term] (gyə̲mi)

རྒྱ་རིགས་	Chinese (person) [the term currently used in Tibet] (gyərìì)
རྒྱབ་ཏུ་	behind (gyəbdu).
རྒྱུན་རིང་	long time; "when" connective (gyünrinŋ)
རྒྱུའི་ཆེད་དུ་	"purposive" connective (gyüü chēdu)
རྒན་	"when" connective (gan)
རྒྱ་	sound (dra)
རྒྱལ་གཏ་	see ངར་
རྒྱབ་ལ(ར)་	(at) eight o' clock (gyɛɛbar)
རྒྱབ་པ་	va. p. of རྒྱབ (gyəb)
རྒྱགས་	va. p. of སྒྲོག་: shouted/called out (drag)
ངར་	a roar; va. — སྒྲོག་ to roar (ŋaro drɔ̀ɔ̀)
ངར་	to me (i + dative-locative) (ŋaa)
ངར་སྐད་	a shout (roar); va. — རྒྱབ་ to roar, shout (ŋargɛè gyəb)
ངལ་རྩོལ་	manual labor; va. — བྱེད་ to do manual labor (ŋɛɛdzöö chɛè)
ངས་	by me (i + instrumental) (ŋɛè)
ངོ་རྒོལ་	opposition, struggling against; va. — བྱེད་ to oppose, struggle against (ŋogöò chɛè)
ངོ་སྤྲོད་	introduction; va. — བྱེད་ to introduce someone (ŋodröò chɛè)
ངོ་ལོག་	rebellion, revolt; va. — རྒྱབ་ to rebel (ŋoloò gyà)
ངོ་ལོག་པ་	rebel (ŋologba)
ངོམས་	showoff-ish; va. to show off (ŋom)
ངྱུལ་ཁང་	bank (ŋǔǔgan)
སྔར་	formerly, in the past (ŋār)
སྔོན་དུ་	sm. སྔར་ (ŋǒndu)
སྔོན་པོ་	blue (ŋǒmbo)
ཅ་ལཱལཱ་	thing(s) (jālaà)
ཅིང་	conjunctive connective (jĭŋ)
བཅིངས་འགྲོལ་	liberation; va. — གཏོང་ to liberate (jĭŋdrüü dōŋ)
ཆགས་	vi. to become, change into (chāà)
ཆར་པ་	rain; va. — གཏོང་ to rain (chāāba dōŋ)
ཆིག་སྟོང་	one thousand (chĭgdoŋ)
ཆུ་འཁོལ་	vi. to get boiled (water) (chū kǒǒ)
ཆུ་ཚོད་	watch, clock (chōdzöö)
ཆེད་	purposive connective (chēè)
མཆེ་གཟིགས་སྣར་བསྒྲལ་	id., baring fangs and claws (chē dzĭì dər drɛè)
མཆོངས་	va. to jump (chōm; chōŋ)
མཆོད་	va. to eat (h.) (chǒò)
མཇལ་	va. to meet (h.) (jɛɛ)
འཇིགས་བསྐྱལ་	intimidation, threats; va. — བྱེད་ to intimidate, threaten (jĭgüü chɛè)
འཇོན་ཐང་	capability (jöndaŋ)
ཉལ་	va. to lie down to sleep (ñɛɛ)
ཉི་མ་	the sun; a day (ñĭmə)

ཉིན་	day (ñi̱n)
ཉིན་ལྟར་	every day (ñi̱ndaa)
གཉིད་ཁུག་	vi. to fall asleep (ñīì kūù)
རྙིང་པ་	old (ñī̱ŋbə)
སྨུང་	vi. to get sick (h.) (ñūn)
བརྙས་བཅོས་	bullying; va. — གཏོང་ to bully (ñābjöò dōŋ)
དེ་	gerundive connective (de)
དཱ་	horse (dā)
དཱག་ཏུ་	always (dāgdu)
ལྟ་	va. to look (dā)
ལྟ་སྐྱོར་	(sightseeing) tour, visit; va. — ཕྱིན་ to tour, visit (dāgɔɔ che̱è)
ལྟ་བ་	conceited (dāwa)
ལྟ་ཚུལ་	viewpoint (dəd̄züü)
ལྟོ་ཆས་	food (dōbjɛè)
ལྟོགས་	va. to be hungry (dɔ̄ɔ̀); see བློད་ཁོག་
སྡགས་འཚེར་	p.n. of a place in Amdo (dāgdze)
སྡབས་	causal connective (dəb)
སྡུག་པོ་	thick (dūgbu)
སྡེ་	gerundive connective
སྡོན་ཐོག་	crop (dɔ̄ndoò)
ཐུག་	vi. to meet (tūù)
ཐོན་	1. vi. to be produced, get (as in a yield); 2. va. to depart (tɔ̃n)
ཐོན་སྐྱེད་	production; va. — ཕྱིན་ to produce (tɔ̃ngyeè che̱è)
ཐོས་	vi. to hear (tɔ̃ɔ̀)
མཐུ་སྟོབས་	competiton of strength; va. — འཐབ་ to compete (tūdzɛɛ dre̱n)
མཐོ་པོ་	high (tōbo)
མཐོང་	vi. to see (tōn)
ད་ལོ་	this year (ta̱lo)
དུས་	"when" connective (dü̱ù)
དེང་སྐབས་	these days, nowadays (te̱ŋgəb)
དེང་སང་	these days, nowadays (te̱nsan; te̱ŋsaŋ)
དོན་དུ་	purposive connective (tö̱ndu)
དྲག་པོ་	fierce, harsh (tra̱gbo)
མདུན་དུ་	in front (of) (dü̱ndu)
འདམ་སེང་	lion (da̱mseŋ)
འདི་ལོ་	this year (di̱lo)
འདྲ་བ་	like, similar (dra̱wa)
སྡོད་	va. to stay, live (dö̱ò)
བསྡད་	va. p. of སྡོད་ (dɛ̱è)
ན་	vi. to get sick (na̱)
ན་ཉིན་	last year (na̱ni̱ŋ)
ནགས་ཚལ་	forest (na̱gdzɛɛ)
ནད་པ་	sick person (nɛ̱ɛba)
གནང་	va. to do (h.) (nāŋ)
གནས་	va. to live, stay (nɛ̄è)
མནལ་ཁུག་	vi. to fall asleep (h.) (ñɛ̄ɛ̄ kūù)
སྣ་ཚོགས་	various (na̱dzoò)
པའི་སྐབས་སུ་	"when" connective (bɛgəbsu)
པའི་དུས་སུ་	"when" connective (bɛtüsu)
པར་བདེན་	causal connective (bar dēn),
པས་	causal connective (bɛè)
པེ་ཅིན་	Beijing (bēji̱ŋ)
དཔེ་མཛོད་ཁང་	library (bēndzögan)
སྤྲང་པོ་	beggar (bāŋgo; drāŋbo)
སྤྲོད་	va. p. of སྤྲོད་ (drɛ̄è)

ཕ་གི་	over there (pāgi)
ཕུའུ་དུང་	the noise of a sound (pūduŋ)
ཕུལ་	va. p. of འབུལ་ (pǔǔ)
ཕེབས་	va. to go, come (h.)(pēè; pēb)
ཕྱག་	hand (h.) (chāà)
ཕྱག་དེབ་	book (h.) (chāādeb)
ཕྱག་ལས་	work (h.); va. — གནང་ to work (h.) (chāāleè nāŋ)
ཕྱིན་	va. p. of འཕྲིན་ (chi͂n)
ཕྱིར་	purposive connective (chi͂r)
ཕྲད་	va. p. of འཕྲད་ (trɛ̄è)
བབས་	va. p. of འབབ (pa͡b)
བའི་ཆེད་དུ་	purposive connective (bɛ chētu)
བར་	infinitive usage particle (pa͡r)
བས་	causal connective (bɛ)
བུ་བཙོལ་ཁང	nursery (pu͡jögan)
བྱ་	va. f. of ཟིན་ (cha͡)
བྱུང་	vi. got (chu͡n; chu͡ŋ)
བྱས་ཁྱི་	cave (tra͡buù)
དབང་གིས་	causal connective (wāŋki)
འབབ་	va. to fall (rain, snow), to land, to come down; to dismount (pa͡b)
འབུལ་:	va. to give (h.) (bü͡ü)
འབྱོར་	vi. to arrive (jɔ͡ɔ)
འཁྲིང་བ་	middle, secondary (dri͡ŋə)
འབྲུ་རིས་	grain (dru͡rìì)
སྦྱོང་བདར་	training; va. — ཟིན་ to train (jo͡ŋdaa che͡è)
མི་	agentive particle (mi͡)
མི་དམངས་	the people (mi͡maŋ)
མེ་གོ་	ch. America (me͡gɔɔ)
དམག་འཐུག་	war (māgdruù)
ཙ་ན	causal connective (dzāna)
ཙང་	causal connective (dzāŋ)
གཙོ་བོ་	main (dzōwo)
བཙན་འཛུལ་	invasion; va. — ཟིན་ to invade (dzēndzüü che͡è)
བཙུགས་	va. p. of འཛུགས་ (dzūù)
ཙ་མེད་	annihilation; va. — གཏོང་ to annihilate (dzāmeè dōŋ)
ཙ་ལ་	to the presence (of) (dzā la)
ཚལ་	vegetable (tsēē)
ཚུར་	hither, toward this side (tsūū)
ཚེ་	life; "when" connective (tsē)
ཚོགས་འདུ་	meeting; va. — ཚོགས་ to hold a meeting (tsōndu tsɔ̄ɔ̀)
ཚོགས་	va. to assemble, convene (tsɔ̄ɔ̀)
ཚོང་ཁང་	store (tsōngan)
ཚོན་	paint; va. — གཏོང་ to paint (tsōn dōŋ)
རྩམས་ (སྟ་)	when connective (tsām)
འཚོ་བ་	livelihood, subsistence; va. — རྒྱལ་ to earn livelihood, subsistence (tsōwa gyēē)
མཛད་	va. to do (h.) (dze͡è)
འཇིན་ཆས་	furniture (dzi͡njɛè)
འཛུགས་	va. to start, found, establish (dzu͡ù)
ཞིང་	conjunctive connective (shi͡ŋ)
ཞུགས་	va. to participate in, attend

(shu̲ù)

ཞིཞི་ཀ་ estate (shi̲igə)

ཞིཞི་ཀ་རྩེ་ p.n. Shigatse (shi̲gədze)

ཞུང་། government (shu̲ŋ)

ཞིཉིན་ the year before last (she̲ñin)

བཞོན་ va. to ride (animal); to mount (an animal) (shön)

ཟ་ཆས་ foodstuffs (sa̲pjɛè)

ཟེར་ 1.va. to say; 2. vi. to be called (se̲)

གཟིགས་ va. look (h.) (si̲i)

གཟིམ་ va. to sleep (h.) (si̲m)

བཟོ་གྲྭ་ factory (so̲dra)

ཉན་ཤོབ་ bragging (ü̲shüb)

ཡག་ཉེས་ quality (ya̲ñeè)

ཡི་ genitive particle (yi̲)

ཡིག་ཚད་ exam (yi̲gdzɛè)

ཡིན་ན་ཡང་ nevertheless (yi̲nayaŋ)

ཡོངས་ all; overall (yo̲ŋ)

གཡར་ va. to loan, lend; borrow (yāā)

རང་ཉིད་ oneself, itself (rə̲ŋñii)

རང་བཙན་ independence (ra̲ŋdzɛn)

རི་བོང་ rabbit (re̲gon)

རིང་ "when" connective (riŋ)

ལངས་ vi. to get up, rise/stand up; to start (la̲n)

ལན་ 1. times (le̲n); 2. reply, answer; 3. message

ལས་འགུལ་ campaign, movement (le̲ngüü)

ལས་བྱེད་པ་ official, cadre (lɛɛjeba)

ལེན་ va. to take (le̲n)

ལོ་རྩྭ་ crop (lo̲doò)

ལོག་ va. to return (lo̲ò)

ཤར་ vi. to arise (shāā)

ཤི་ vi. to die (shi̲)

ཤིང་ conjunctive connective (shi̲ŋ)

ཤེད་ཀུགས་ strength (shi̲shuù)

ཤོད་ va. imp. of (ཟབ་) (shõò)

ཤོར་ va. to lose (shōō)

གཤིས་ causal connective (shi̲i)

སྡུམ་ཚམས་ border, frontier (sāndzam)

སང་ཉིན་ tomorrow (sə̄ñii)

སེམས་ཅན་ sentient being, animal (sēmjɛn)

སྙེད་ purposive connective (lēè)

སྙེལ་ vi. to arrive (lēè)

སློང་ 1. va. to cause to start, incite; 2. to beg; 3. to cause or make stand up (lōŋ)

སློབ་སྦྱོང་ studying; va. — བྱེད་ to study (lōpjon che̲è)

སློབ་ཕྲུག་ student (lāpdraà; lōpdruù)

སློབ་གསོ་ education (lōbso)

གསར་བརྗེ་ revolution (sārje)

བསམ་བློ་ thinking; va. — གྲུབ་ to think (sāmlo dōŋ)

བསོད་ནམས་ p.n. (sōnam)

བསྐྱངས་ p. of སློང་: made start

ཧྥ་ཡོན་ commune member (hri̲yün)

ལྷུང་ vi. to fall (lhūŋ)

ཨ་ཁ་ "oh my," "too bad" (ākaa)

Lesson Six

6.1 The conditional ("if") clause connectives: ན་, ཚེ་, གལ་ཏེ་...ན་, གལ་ཏེ་...ཚེ་, གལ་སྲིད་...ན་, གལ་སྲིད་....ཚེ་, and ཡ་ན་/པ་ན་

These clause connectives link clauses so that the latter clause occurs *if* the former clause does. They require the verb they modify (follow) to be in the past tense stem.

a. ངོ་ལོག་བརྒྱ་ན་མི་མང་པོ་ཤི་གི་རེད།
rebel acted if people many die fut. compl./
If (he, she, you, they) rebel, many people will die.

b. ཤ་རྩྭིང་པ་ཟས་ཚེ་ན་གི་རེད།
meat old ate if sick fut. compl./
If (he, she, you, they) eat old meat, (he, she, you, they) will get sick.

Note that ན་ in example b. is the involuntary verb "to be ill," not the conditional particle "if." Note also that ཚེ་ in other contexts can function as a noun meaning "life," e.g., ཚེ་རིང་པོ་ means "long life."

c. གལ་ཏེ་སོན་ཡག་པོ་ཉོས་ན་སྨན་ཐག་ཡག་པོ་ཡོང་གི་རེད།
if seed good bought if harvest good come fut. compl./
If (one) buys good seed, (one) will get a good harvest.

d. གལ་ཏེ་བོད་ལ་སྐྱེས་ཚེ་ཁྱེད་རང་མཇལ་གྱི་ཡིན།
if tibet to arrive if you meet fut. compl./
If (I) arrive in Tibet (get to Tibet), (I) will meet you.

In example d., the presence of ཡིན་ in the verbal complement indicates clearly that the subject is first person.

e. བླ་མ་མགྱོགས་པོ་ཕེབས་པ་ན་ཁོ་ཚོས་མཇལ་གྱི་རེད།
lama quick/soon come if he pl.-by meet fut.comp./
If the lama comes soon, they will meet (him).

f. གལ་སྲིད་ངས་ཁ་ཁང་དེར་ཁ་ལག་ཟས་ན་[ང་]ན་གི་རེད།
if i-by restaurant that-to food ate if (i) sick fut. compl/
If I eat at that restaurant, (I) will get sick..

g. གལ་སྲིད་ངས་ཁ་ཁང་དེར་སྲོ་ཚལ་ཟས་ཚེ་[ང་] ན་གི་རེད།
if i-by restaurant that-to vegetables ate if (i) sick fut. compl/
If I eat vegetables at that restaurant, (I) will get sick.

6.2 The "as soon as" clause connectives: འཕྲལ་, པ་དང་, མ་ཐག་, ཅིང་དུ་, པ་དེ་མ་ཐག་(ཏུ་), པ་དང་, པ/པ་ཙམ་ན་, and པ་/པ་ཙམ་ནས་

These clause connectives are used with the past tense stem of verbs to convey that

the action in the second clause occurs "as soon as" the action in the first clause does.

a. ལྷ་སར་སྒྲིབས་པ་དང་གདོན་གཅོད་ཁང་ལ་ཕྱིན་སོང་།
lhasa-to arrive soon-as office to went went compl./
As soon as (he, she, etc.) arrived in Lhasa, (he, she, etc.) went to the bureau office.

b. ཁོས་འབྲོག་པའི་ལྷོ་ཆས་ཟས་མ་ཐག་ན་སོང་།
he-by nomad-of food ate soon-as sick went compl./
As soon as he ate the nomad food, (he) got sick.

c. རྩོན་པོག་བསྡུས་འཕྲལ་གཞུང་ལ་ཐལ་སྤྲོད་ཀྱི་རེད།
harvest collected soon-as government to tax give fut. compl./
As soon as (he, she, etc.) collect(s) the harvest, (he, she, etc.) will pay taxes to the government.

d. རྒྱལ་རྩེ་ར་སྒྲིབས་པ་དེ་མ་ཐག་ཏུ་མཁྱེན་ཁང་ལ་ཕྱིན་པ་རེད།
gyantse-to arrive soon-as hotel to went compl./
As soon as (he, she, etc.) arrived in Gyantse, (he, she, etc.) went to the hotel.

e. ཕྱི་རྒྱལ་པ་དེས་རྒྱལ་རྩེ་ར་སྒྲིབས་ཉེད་དུ་ལྷ་སར་ལན་བཏང་སོང་།
foreigner that-by gyantse-to arrive soon-as lhasa-to message sent past compl./
As soon as (he, she, etc.) arrived in Gyantse, (he, she, etc.) sent a message to Lhasa.

It should be remembered that པ་དང་ functions to convey both "and" (see 4.2) and "as soon as." Only context and experience will allow one to ascertain which meaning is intended.

f. ཁོས་མིག་བལྟས་པ་དང་ཡལ་སོང་།
he-by looked-soon-as vanished went compl./
As soon as he looked, (it) vanished.

g. ཁོས་ལྷ་ཁང་ནང་ལ་འཇུལ་བ་ཅམ་ནས་བླ་མ་ཞིག་མཐོང་སོང་།
he-by temple in to entered soon-as lama one saw went compl./
As soon as he entered (into) the temple, (he) saw a lama.

h. མོས་ལབ་པ་དང་ངས་ཀ་གོ་བྱུང་།
she-by speak and i-by understood got./
As soon as she spoke, I understood.

Note that ཀ་གོ་ is one of the involuntary verbs that require their subjects to be in the instrumental case.

6.3 Negation of active and involuntary verbs

Active verbs are negated by the same particles and negatives verbs that are used in linking and existential constructions, i.e.: མ་, མི་, མིན་, ཡོད་པ་མ་རེད་, and མེད་.

Present, usual, and future tenses

Usual, present, and future actions are expressed in the negative by the present/non-past stem of the verb plus the negativized verbal complement. For example, the negation of དེ་རིང་ཁོས་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་འདུག (''Today he is working.'') is illustrated in a. below.

a. དེ་རིང་ཁོས་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་མི་འདུག
today he-by work do pres. compl. no/
Today he is not working.

b. ད་ལྟ་མོས་ལྷོ་ཆས་བཟོ་བཞིན་དུ་ཡོད་པ་མ་རེད།
now she-by food make pres. compl. no/
She is not making food now.

c. མོ་ལ་དངུལ་མེད་སྐབས་གློག་བརྙན་ལ་འགྲོ་གི་མ་རེད།
she to money without since movie to go fut. compl. no./
Because she has no money, (she) will not go to the movie.

More literary genre generally dispense with the verb complement and simply put the negative མི་ before the future or non-past stem of verbs. For example,

d. ཁོའི་དངུལ་རྫོགས་ཙང་རྟ་དེ་མི་ཉོ།
he-of money exhausted since horse that no buy/
Because his money is exhausted, (he) will not buy that horse.

The difference between usual and present tense constructions is generally a result of context and auxilliary words such as those used in sentences e. and f. (''now'' and ''often'').

e. འབྲོག་པས་ལྷ་སར་ཡང་སེ་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་མ་རེད།
nomad-by lhasa-to often go usual compl. no/
Nomads do not often go to Lhasa.

f. འབྲོག་པས་ལྷ་སར་ད་ལྟ་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་མ་རེད།
nomad-by lhasa-to now go usual pres. compl. no/
Nomads are not going to Lhasa now.

Other typical constructions are:

g. ཁོས་བོད་པའི་ཁ་ལག་ཞེ་དགས་ཟ་གི་མི་འདུག
he-by tibet-of food a-lot eat usual compl. no/
He doesn't eat Tibetan food a lot.

h. ཁོས་བོད་པའི་ཁ་ལག་ད་ལྟ་ཟ་གི་མི་འདུག
he-by tibet-of food now eat usual pres. compl. no/
He isn't eating Tibetan food now.

i. མོས་ཞིང་ལས་ཡག་པོ་བྱེད་ཀྱི་མེད་པ་རེད།
she-by farm-work good do usual compl. no/
She does not do farm work well.

The vb.+ པ་རེད་ form of the "usual" becomes: vb.+ པ་མ་རེད་

j. ཆོས་ལྡན་ལ་ཁཱ་ས་རར་སྡོད་དུས་སློབ་གྲྭར་ཕེབས་པ་མ་རེད།
chunden-la america-to stay when school-to go (h.) usual compl. no/
When Chöndenla stayed in America, (she) didn't (usually) go to school.

Past tense

Although one would have expected that the negation of the པ་རེད་ past complement would be པ་མ་རེད་, this is not the case. Instead, as example k. illustrates, the negative particle མ་ is placed before the past tense stem of the verb: (མ་ + vb. + པ་རེད་).

k. ཁ་སང་ཁོས་ལས་ཀ་མ་བྱས་པ་རེད།
yesterday he-by work no did past compl./
He did not work yesterday.

As was the case for the future tense, in the more literary genre the པ་རེད་ past complement is simply dropped and just a negative particle (མ་) + verb suffices. For example,

l. ཁ་སང་ཁོས་ལས་ཀ་མ་བྱས།
yesterday he-by work no did/
He did not work yesterday.

When the སོང་ past complement is used, the negative particle follows the main verb and precedes སོང་. For example,

m. ཁ་སང་ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་མ་སོང་།
yesterday he-by work did no went compl./
He did not work yesterday.

Negation of dependent clauses follows the same patterns that were described above. For example,

n. སང་ཉིན་ཁོ་ཁང་ལ་ཁ་ལག་མི་ཟ་ན་ཟ་ཁང་ལ་ཁ་ལག་ཟ་བར་འགྲོ་གི་རེད།
tomorrow he home to food no eat if/ restaurant to food eat inf. go fut. compl./
If he does not eat at home tomorrow, (he) will go to eat at the restaurant.

o. ཁ་སང་ཁོས་རྒྱལ་པོའི་རྟ་ལ་མ་ཕྱིན་ན་དེ་རིང་འགྲོ་གི་རེད།
yesterday he-by king-of presence to no went if/ today go fut. compl./
If he did not go to the presence of the king yesterday, (he) will go today.

p. ཁ་ས་ཕྲུ་གུ་དེས་ལས་ཀ་མ་བྱས་སྤྱབས་ཟ་ཁང་གི་བདག་པོས་ཁོར་ཐུ་ཆ་མ་སྦྱད་པ་རེད།
yesterday child that-by work no did since restaurant of owner-by he-to wage no gave past compl./
Since that child did not work yesterday, the owner of the restaurant did not pay him wages.

q. སང་ཉིན་ཕྲུ་གུ་དེས་ལས་ཀ་མི་བྱ་སྤྱབས་ཟ་ཁང་གི་བདག་པོས་ཁོར་ཐུ་ཆ་སྦྱོད་ཀྱི་མ་རེད།

tomorrow child that-by work no do since restaurant of owner-by he-to wage give past compl. neg./
Because that child will not work tomorrow, the owner of the restaurant will not pay him wages.

r. ཁོས་ཚང་ཁང་ལ་འགྲོ་གི་མེད་ཅིང་། ཐ་མག་ཀྱང་འཐེན་ཡི་ཡོད་པ་མ་རེད།
he-by bar to go usual neg. and/ cigarette also smoke usual compl. neg/
He does not go to the bar and also does not smoke cigarettes.

s ཁོ་འདིར་ཡོང་གི་མིན་པར་བརྡེན། ང་ཚོ་ཅ་ཁང་ལ་འགྲོ་གི་ཡིན།
he-by here come fut. compl. neg. since/ i pl. restaurant to go fut. compl./
Because he will not come here, we will go to the restaurant.

The negation of involuntary verbs follows the same pattern as active verbs.

t. ངའི་གྲོགས་པོའི་ན་ཚ་མ་དག་ཙང་སྨན་ཁང་ལ་ཞེམ་ཆི་ཐུག་པར་ཕྱིན་པ་རེད།
i-of friend-of illness no recover since hospital doctor meet inf. went compl./
Because my friend's illness did not get better, (he) went to the hospital to meet (see) a doctor.

u. ཆུ་མི་འཁོལ་ཚེ་ཇ་ཞིམ་པོ་མི་འདུག།
water no boil if tea taste-good no exist /
If the water does not boil, the tea is not tasty.

v. སློབ་གྲྭ་པ་དེ་ཚོ་མཁས་པར་མི་འགྱུར་ན་ལས་ཀ་ཡག་གི་རག་གི་མ་རེད།
student that pl. expert no become if work good obtain fut. compl. neg/
If those students do not become experts, (they) will not obtain a good jobs.

w. ཉེས་པ་དེ་ཡང་པོར་མི་འགྱུར་ན་ཁོ་ཤི་གི་རེད།
punishment that light-to no become if he die fut. compl./
If the punishment does not become lessened, he will die.

Note that འགྱུར་ typically requires the dative-locative (ཡར་, པོར་) to indicate change *into* something.

6.4 The enumerative particles: སོགས་ and བཅས་

While two items can be listed or enumerated by means of the connective particle དང་ ("and"), three or more items require one of the above particles. The standard practice is for དང་ to be placed after the first item mentioned followed by a "།" and a space. All subsequent items are separated by "།" until the final item, after which one of the enumerative particles is placed. The first of these, སོགས་, indicates that the list is incomplete and is generally translated as "such as" or "so forth," or "etc."

a. ཡུལ་དེར་སྦྲག་དང་། འདམ་སེང་། རི་བོང་སོགས་ཡོད་པ་རེད།
country that-to tiger and/ lion/ rabbit etc. exist/
There are tigers, lions, rabbits, and so forth in that country.

When བཅས་ is used after the final item in a list, it indicates that the preceding items form a complete set and are not merely illustrative of a larger set. For example, if we replace the སོགས་ in example a. with བཅས་, the meaning changes:

b. ཡུལ་དེར་སྟག་དང་། འདམ་སེང་། རེ་བོང་བཅས་ཡོད་པ་རེད།
country that-to tiger and/ lion/ rabbit i.e. exist/
There are tigers, lions, and rabbits in that country.

These particles have other related, but slightly different, uses. For example, སོགས་ can be used without a list of items to convey the meaning "and so forth" or "such as."

c. ཨ་མེ་རི་ཀ་སོགས་རྒྱལ་ཁབ་མང་པོས་ཀྱང་གོར་རོགས་རམ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
america etc. nation many-by china-to help do present compl./
Many nations such as America are helping (assisting) China.

If བཅས་པའི་ is substituted for སོགས་, it conveys the meaning of "including." For example,

d. ཨ་མེ་རི་ཀ་བཅས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་མང་པོས་ཀྱང་གོར་རོགས་རམ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
america i.e. nation many-by china-to help do present compl./
Many nations, including America, are helping (assisting) China.

བཅས་ is also used in the pattern པ་/ཁ་དང་བཅས་(ཏེ་), where it has a completely different meaning. Here it functions to create an adverbial phrase explaining *how* the action in the second clause occurred. In the first example below (e.), it explains *how the lion answered*—in the manner of roaring. In the second (f.), it explains *how he arrived* —in the manner of jumping/hopping. This is also sometimes translated as "together with" or "along with."

e. འདམ་སེང་གིས་ང་རྩྭཱ་པ་དང་བཅས་ཏེ་རེ་བོང་ལ་ལན་བཏབས་པ་རེད།
lion by roar and i.e. rabbit to answered past compl./
Roaring, the lion answered the rabbit.

f. རེ་བོང་ཞིག་བློ་བྱར་དུ་མཆོངས་པ་དང་བཅས་ཏེ་འདམ་སེང་གི་མདུན་དུ་སྐྱེས་སྟུང་།
rabbit one suddenly jump and i.e. lion of front to arrived got/
Jumping suddenly, the rabbit arrived in front of the lion.

This usage also occurs without the ཏེ་, that is to say as དང་བཅས་. For example,

g. དགའ་སྤྲོ་ཚད་མེད་དང་བཅས་ཕོངས་ལ་དགའ་བསུ་ཞུས་པ་རེད།
joy boundless i.e. he to welcomed past compl./
(They) welcomed him with boundless joy.

The next example illustrates how དང་བཅས་ཏེ་ can be used with nominals. It conveys the adverbial function (*How did he go?*—She went with the monks) and would normally be translated as "along with."

h. བླ་མ་དེ་གྱུ་པ་དང་བཅས་ལྷ་སར་ཕེབས་པ་རེད།
lama that monk i.e. lhasa-to came past compl./

That lama went to Lhasa along with the monks.

6.5 Adverbials

Adverbial constructions are generally expressed in Tibetan by means of: 1) a class of adverbializing particles which transform substantives into adverbs (see 6.5.1-4), and 2) a small class of words we can categorize as adverbs (see 6.5.5).

6.5.1 The adverbializing particles: [genitive particle] + དང་ or དང་ནས་ or ཚོ་ནས་

These two particles express "how" or "in what manner" or "by what means" a verbal action occurs. The are linked to substantives by the genitive particles.

a. ཁོས་དགའ་སྤྲོ་ཚད་མེད་ཀྱི་དང་ཁོང་ལ་དགའ་བསུ་ཞུས་པ་རེད།
he-by joy boundless of manner he to welcomed past compl./
(He) welcomed him with boundless joy.

b. ཁོས་དགའ་སྤྲོ་ཚད་མེད་ཀྱི་ཚོ་ནས་ཁོང་ལ་དགའ་བསུ་ཞུས་པ་རེད།
he-by joy boundless of manner he to welcomed past compl./
(He) welcomed him with boundless joy.

6.5.2 The instrumental particles as adverbializers

The instrumental particles encountered earlier with the subject of active sentences can also function to adverbialize nominals. They are usually translated by "with," "by," or simply the "-ly" ending of English adverbs.

a. ཁོས་དགའ་སྤྲོ་ཚད་མེད་ཀྱིས་ཁོང་ལ་དགའ་བསུ་ཞུས་པ་རེད།
he joy boundless by he to welcomed past compl./
(He) welcomed him with boundless joy.

b. ལོ་མ་འདི་རླུང་གིས་འཕྱིར་སོང་།
leaf this wind by carry past compl./
This leaf was carried by the wind.

c. ཁོས་རྩུ་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་བྱེད་པ་རེད།
he-by diligence by work do past compl./
He worked diligently.

6.5.3 The dative-locative particles as adverbializers

The dative-locative particles can also be used to adverbialize adjectives.

a. ཁོས་དར་ཆ་ཞིག་བརྟན་པོར་བཙུགས་པ་རེད།
he by flag one firm to planted past compl./

He planted (put up) a flag firmly.

b. མོས་ལྟད་མོ་གསལ་པོར་མཐོང་སོང་།
she-by show clear-to see past compl./
She saw the show clearly.

The dative-locative is also used to link nominals to the various verbs meaning "to go" and to the verb "become/change" (འགྱུར་) creating constructions which are adverbials in Tibetan. For example, "improve" (ཡར་རྒྱས་) + dative-locative (ལུ་) + "went" (ཕྱིན་) = "went in the manner of improving." These constructions, however, are normally translated as verbs in English, for example, this example would be translated simply as "improved."

c. དཔལ་བོད་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་ཡར་རྒྱས་སུ་ཕྱིན་པ་རེད།
this year tibet of economy improve to went compl./
This year Tibet's economy improved. [*How did it go?* It went in the manner of improving.]

d. ཕྱི་ལོ་བོད་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་ཡར་རྒྱས་སུ་འགྱུར་ཀྱི་རེད།
next year tibet of economy improve to become fut. compl./
Next year Tibet's economy will improve. [*How will it become/change?* It will become/change in the manner of improving.]

6.5.4 The particles བཞིན་པར་ and བཞིན་དུ་ as adverbializers

When used with verbs, བཞིན་པར་ and བཞིན་དུ་ typically convey the idea that "in the manner of" or "while" the first action is in the process of going on, a second verbal action occurs.

a. ཁོ་སེམས་སྐྱོ་བཞིན་དུ་ནང་ལ་ལོག་པ་རེད།
he mind sad manner in to return past compl./
He returned home sadly. (While in the state of being sad, he returned home.)

b. ཁོས་སྐད་བརྒྱབ་བཞིན་དུ་ཕྱིན་སོང་།
he-by yell manner went compl./
He went yelling. (While yelling, he went.)

c. ལྷ་སར་སྡོད་བཞིན་པར་འབྲས་སྤུངས་ལ་ཕྱིན་སོང་།
lhasa-to stay manner drepung to go went compl./
While staying in Lhasa, (he, she, they) went to Drepung (monastery).

d. ང་ནད་བཞིན་དུ་དེབ་མང་པོ་བཀླགས།
i sick manner book many read/
While I was ill, (I) read many books.

བཞིན་དུ་ can also be translated by the English meaning "likewise" or "just as." In

this role it functions like རང་བཞིན་ "like."

e. མེ་ཏོག་དཀར་པོ་དེ་ལ་དགའ་པོ་ཡོད་པ་བཞིན་དུ་དམར་པོ་ལ་དགའ་པོ་ཡོད།
flower white that to like exist manner red to like exist/
Just as (I) like that white flower, (I) like red ones. (lit., in the manner of liking white flowers, I like red ones.)

f. མེ་ཏོག་དམར་པོ་དེ་ལ་དགའ་པོ་ཡོད་པ་རང་བཞིན་སེར་པོ་ལ་དགའ་པོ་ཡོད།
flower red that to like exist manner yellow like exist/
Just as (I) like that red flower, (I) like yellow ones.

6.5.5 Adverbs

There is a small class of adverbial words that modify verbs. The most common of these are:

རན་དན་	ཧད་དེ་	རྩ་ཐག་	ཚད་མེད་
emphatically	completely	energetically	limitlessly
མུ་མཐུད་(ནས་)	ཁྱད་པར་དུ་	ལམ་སེང་	ཐོག་བྱར་དུ་
continuously	particularly	immediately	suddenly

a. ཁོས་རན་དན་བཤད་པ་རེད།
he-by emphatic spoke past compl./
He spoke emphatically.

b. ཁོའི་གྲོགས་པའི་པ་ཕས་ཁ་ལགས་ཧད་དེ་ཟས་སོང་།
he-of friend-of father-by food completely ate went compl./
His friend's father (lit., by the father of his friend) ate the food completely.

c. བོད་པའི་གྲྭ་པ་ཚོས་སློབ་སྦྱོང་རྩ་ཐག་ཉིད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
tibet-of monk pl.-by study energetically do usual compl./
The Tibetan monks are studying energetically.

d. ལྷ་ས་ནས་ཡོང་མཁན་དེ་རྒྱ་མིའི་ཟ་ཁང་ལ་ཁ་ལགས་ཟས་རྗེས་ཐོག་ཏུ་དུ་ན།
lhasa from come doer that chinese-of restaurant to food eat having suddenly sick/
That person who came from Lhasa suddenly got sick after eating food in a Chinese restaurant.

e. བོད་པའི་གྲྭ་པ་ཚོས་སློབ་སྦྱོང་མུ་མཐུད་བྱས་པ་རེད།
tibet-of monk pl.-by study continuously did past compl./
The Tibetan monks studied continuously.

f. མོ་ལམ་སེང་ཕྱིན་སོང་།
she immediately went compl./
She went immediately.

g. ཁོ་པ་ཐོག་བྱར་དུ་ནང་ལ་ལོག་སོང་།
he suddenly home to returned went compl./

He suddenly returned home.

6.6 Nominalization with ཡ་/ཀ་

6.6.1 Positive constructions

Nominalization is another difficult feature of Tibetan. It refers to the transformation of verbs and verbal phrases into nouns or noun phrases which are then treated as nouns in larger constructions.

One of the most common of the nominalizing particles is ཡ་(ཀ་). This has already been encountered as an untranslated component of a number of final verb complements (ཡ་རེད་) as well as in clause connectives (ཡ་དང་, ཡ་མ་རྟོག་). However, do not worry about trying to break these into their constituent parts at this time. Continue to view them as units.

a. ཁོས་གནོད་སྐྱོན་བྱས་ཡ་རེད།
he-by harm did past compl./
He harmed (it). (or, He caused harm.)

This is a simple active sentence in the past tense. If we now nominalize it, we get:

b. ཁོས་གནོད་སྐྱོན་བྱས་ཡ་
he-by harm did nom.

This can be translated roughly as "his doing harm in the past," or "the harm done by him." In any event, this nominalized clause can now enter into larger constructions as a noun or noun phrase. In example c., it is the object of the verb "to correct."

c. ཁོས་གནོད་སྐྱོན་བྱས་ཡ་འདི་ཁོ་ཚོས་བཟོ་བཅོས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཡ་རེད།
he-by harm did nom. this he pl.-by repair do pres. compl./
They are correcting the harm done by him. (As for this harm done by him, they are correcting/repairing it.)

This could also be written with the subject ཁོ་ཚོས་ at the beginning of the sentence.

d. ཁོ་ཚོས་ཁོས་གནོད་སྐྱོན་བྱས་ཡ་འདི་བཟོ་བཅོས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཡ་རེད།
he pl.-by he-by harm did nom. this he pl.-by repair do pres. compl./
They are correcting the harm done by him. (They, as for the harm done by him, are correcting/ repairing it.)

Any semantically appropriate noun (whether nominalized or not) can be substituted for a nominalized clause. For example, in sentence e., the noun phrase རྟ་ཁང་འདི་ ("this restaurant") is substituted for གནོད་སྐྱོན་བྱས་ཡ་འདི་ ("this harm done by him").

e. རྟ་ཁང་འདི་ཁོ་ཚོས་བཟོ་བཅོས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཡ་རེད།
restaurant this he pl.-by repair do pres. compl./

They are repairing this restaurant. (as for this restaurant, they are repairing it.)

When the verb in a nominalized phrase is in the present (non-past) tense stem, the meaning of the nominalized phrase is also present (non-past).

f. ཁོས་གནོད་སྐྱེན་བྱེད་པ་འདི་ཁོ་ཚོས་བཟོ་བཅོས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
he-by harm do nom. this he pl.-by repair do pres. compl./
They are correcting the harm he is doing. (As for the harm he is doing, they are correcting it.)

g. རྒྱ་ནག་ལ་བཏང་ཡིག་གཏོང་བ་ཁག་པོ་རེད།
china to letter send nom. difficult is/
Sending letters (the sending of letters) to China is difficult.

However, in some contexts, e.g., the presence of a temporal word, the tense of the verb is overriden. Thus the presence of the temporal word "formerly" (སྔོན་མ) in examples h. and i. dictates a past tense meaning for both, despite the different tense of the verb stem (བཏང་ and གཏོང་).

h. སྔོན་མ་རྒྱ་ནག་ལ་བཏང་ཡིག་བཏང་བ་ཁག་པོ་རེད།
formerly china to letter send nom. difficult is/
Formerly, sending letters to China was difficult.

i. སྔོན་མ་རྒྱ་ནག་ལ་བཏང་ཡིག་གཏོང་བ་ཁག་པོ་རེད།
formerly china to letter send nom. difficult is/
Formerly, sending letters to China was difficult.

Sometimes the addition of a determinative will produce something similar to a relative construction in English (e.g., a clause introduced by "which").

j. བཏང་ཡིག་བཏང་བ་འདི་ནི་འབྱོར་ཐུང་།
letter sent nom. this as-for arrived got/
As for this letter which was sent, (it) arrived. (or: (I) received the letter which was sent.)

Nominalized phrases not only take determinatives but also take many of the pluralizers encountered earlier. For example, ཚང་མ ("all") in sentence k., ཚོ་ in l. and རྣམས་ in m.:

k. ལས་ཀ་བྱས་པ་ཚང་མ་ཡག་པོ་འདུག།
work did nom. all good exist./
All the work that was done was good.

The genitive is commonly used before a nominalized phrase or noun phrase so that the former (the nominalized phrase) modifies the latter. These constructions will often be translated as relative constructions in English.

l. པ་ཅང་ལ་འགྲོ་གའི་ལས་བྱེད་པ་ཚོ་ . . . .

Beijing to go nom.-of official pl.
(the) officials (who are) going to Beijing . . . .

In the above example, the entire phrase "the going to Beijing" (ཞི་ཅིང་ལ་འགྲོ་གའི་) modifies "officials" (ལས་བྱེད་པ་ཚོ) explaining what kind of officials they were. A simple adjective such as "new" (ལས་བྱེད་པ་གསར་པ་) functions identically. The next example illustrates the importance of the tense of the verb (འགྲོ་གའི་ versus ཕྱིན་པའི་):

m. ཞི་ཅིང་ལ་ཕྱིན་པའི་ལས་བྱེད་པ་རྣམས་
Beijing to went nom.-of official
(the) officials who went (or have gone) to Beijing

These nominalized relative constructions can be used in sentences in either the subject or object slots. In the next three examples the nominalized construction ཞི་ཅིང་ལ་འགྲོ་གའི་ལས་བྱེད་པ་ཚོ་ acts as the subject of an active verb and so is placed in the instrumental case.

n. ཞི་ཅིང་ལ་འགྲོ་གའི་ལས་བྱེད་པ་ཚོས་ཀྱའོ་ཅོ་དབྱང་མཇལ་ཡི་རེད།
beijing to go nom. of official pl.-by chao-jiyang meet (h.) fut. compl./
The officials who are going to Beijing will meet Zhao Ziyang.

o. ཞི་ཅིང་ལ་འགྲོ་གའི་ལས་བྱེད་པ་ཚོས་ཀྱའོ་ཅོ་དབྱང་མཇལ་ཏ་རེད།
Beijing to go nom.-of officials pl.-by chao-jiyang meet (h.) past compl./
The officials who went to Beijing met Zhao Ziyang.

Note that although the verb "go" is in the present tense stem, it is translated as a past tense verb because of the final verb complement (མཇལ་ཏ་རེད།).

In the next example, the location of the verbal action is also a nominalized phrase.

p. ཞི་ཅིང་ལ་ཕྱིན་པའི་ལས་བྱེད་པ་ཚོས་ཕྱི་རྒྱལ་གྱིས་བཟོས་པའི་མགྲོན་ཁང་ལ་བཞུགས་པ་རེད།
Beijing to went nom.-of officials pl.-by foreign by made nom.-of hotel to stayed (h.) past compl./
The officials who went to Beijing stayed in a hotel which was built by foreigners.

q. དམག་མིས་མེ་མདའ་བརྒྱབ་པའི་སློབ་གྲྭ་ད་དེ་ཕྱི་རྒྱལ་གྱིས་བཟོས་པའི་སྨན་ཁང་དེར་ཤི་པ་རེད།
soldier-by shoot-of student that foreign by made hospital that-to die past compl./
The student who was shot by the soldiers died in the hospital that was built by the foreigners.

The core of this construction (in q.) is:

སློབ་གྲྭ་ད་དེ་སྨན་ཁང་དེར་ཤི་པ་རེད།
student that hospital that-to dies past compl./
That student died in that hospital.

The addition of the nominalizing phrase དམག་མིས་མེ་མདའ་བརྒྱབ་པ་ linked by the genitive explains *what kind of a student?*—one shot by soldiers. Similarly, the nominalized

phrase modifying "hospital" (ཕྱི་རྒྱལ་གྱིས་བཟོས་པའི་) conveys *what kind of a hospital?* — foreign-made.

r. རང་རྒྱལ་གྱིས་བཟོས་པའི་གནམ་གྲུ་མང་པོ་ཤར་ཀྱིང་དབུས་མར་དམག་བརྒྱབ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གྱིས་ཉོས་པ་རེད།
raŋgyɛɛkìì sǒǒbɛɛ nɔ̀mdru mɔŋgu shārliŋ ǔǔmar māà gyɔ̀bɛɛ gyɛɛgɔbki ñǒǒbɔreè
our country by made nom.-of airplanes many middle east-to war fight-of country by bought past compl./
Many airplanes which were made by our country were bought by countries fighting a war in the Middle East.

The core of example r. is རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་གནམ་གྲུ་ཉོས་པ་རེད་, "countries bought airplanes." It is elaborated by means of a complex nominalized verb construction. In the above example, the first segment—རང་རྒྱལ་གྱིས་བཟོས་པའི་གནམ་གྲུ་མང་པོ་—is the object (*what did they buy?*). The second segment—ཤར་ཀྱིང་དབུས་མར་དམག་བརྒྱབ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གྱིས་—is the subject. It breaks down into the main subject, "by countries" (རྒྱལ་ཁབ་གྱིས) modified by a long nominalized verbal phrase "who are fighting a war in the Middle East" (ཤར་ཀྱིང་དབུས་མར་དམག་བརྒྱབ་པའི་). The order of the subject and object phrases could be reversed:

s. ཤར་ཀྱིང་དབུས་མར་དམག་བརྒྱབ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གྱིས་རང་རྒྱལ་གྱིས་བཟོས་པའི་གནམ་གྲུ་མང་པོ་ཉོས་པ་རེད།
shārliŋ ǔǔmar māà gyɔ̀bɛɛ gyɛɛgɔbki raŋgyɛɛkìì sǒǒbɛɛ nɔ̀mdru mɔŋgu ñǒǒbɔreè
middle east-to war fight-of country by our country by made nom.-of airplanes many bought past compl./
Many airplanes which were made by our country were bought by countries fighting a war in the Middle East.

6.6.2 Negative nominalized constructions with ཡ་/ཝ་

Negative nominalized constructions parallel earlier forms, མ་ being used with past verbs and མི་ with non-past verbs.

a. ཡུལ་དེར་ཡར་རྒྱས་མི་གཏོང་བ་ནི་ནོར་འཁྲུལ་ཆེན་པོ་རེད།
place that-to improve no send nom. as-for mistake big is/
Not improving that place (in the future or present) is a big mistake. Or,
Not making improvements to that place is a big mistake.

b. ཡུལ་དེར་ཡར་རྒྱས་མ་བཏང་བ་ནི་ནོར་འཁྲུལ་ཆེན་པོ་རེད།
place that-to improve no sent nom. as-for mistake big is/
Not improving the area (in the past) was a big mistake. Or,
Not having made improvements to that place was a big mistake.

c. སོན་གསར་པ་མ་བཏབ་པའི་གྲོང་གསེབ་དེ་རྩོལ་པ་ཞེ་དྲགས་འདུག
seed new no plant nom.-of village that pl. poor very exist/
Those villages which did not plant the new seeds are very poor.

Note that changing the tense of the verb བཏང་ to present tense (འདེབས་) in sentence d. changes the tense of that part of the sentence:

d. སོན་གསར་པ་མི་འདེབས་པའི་གྲོང་གསེབ་དེ་ཚོ་ཤྱོ་པོ་ཞེ་དྲགས་འདུག།
seed new no plant nom.-of village that pl. poor very exist/
Those villages that are not planting the new seeds are very poor.

Nominalized verb phrases are frequently used with other verbs such as "know" and "see" to convey the idea that the nominal action was "known" or "seen." For example:

e. ཁོས་མོ་སོ་པ་ཡིན་པ་ཤེས་པ་རེད།
he-by she spy is nom.know past compl./
He knew that she was a spy. (lit., He—her being a spy—knew.)

f. ངས་ཆོས་རར་གྱུ་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཞལ་འདོན་བཞེན་པ་མཐོང་ཟུང་།
i-by religious class monk pl. by pray (h.) do (h.) pres. compl. saw got/
I saw the monks praying in the study area.

Note that both these verbs (མཐོང་ and ཤེས་) require their subjects to be in the instrumental case.

6.6.3 Nominalized constructions with the dative-locative

When the dative-locative is used in conjunction with a nominalized verb a variety of functions are expressed. We have already seen how this is used to express the infinitive.

a. ཁོས་ཚོང་ཁང་ནས་དེབ་ཅིག་ཉོ་བར་ཕྱིན་པ་རེད།
he-by store from book one buy nom.-to went compl./
He went to buy a book from the (a) store.

A second very important use of the dative-locative is to express the idea of "to" or "concerning" the verbal action. It typically becomes the object of the verbal action.

b. ཁོས་མེ་མདའ་ཉོ་བར་ཁོ་ཚོས་སྐྱོན་བརྗོད་བྱས་པ་རེད།
he-by gun bought nom.-to he pl.-by criticism did past compl./
They criticized his buying guns.

This phrase literally translates as: "To/concerning his buying guns, they criticized."

c. ཁོས་ཕྱི་རྒྱལ་ནས་ཉོས་པའི་སོན་དེ་བཏབ་པར་མི་ཁ་ཤས་ཀྱིས་ངོ་རྒོལ་བྱས་པ་རེད།
he-by foreign country from bought nom.-of seed that people several by opposition did past compl./
Several people opposed his planting seeds that had been bought from abroad.
(concerning planting that seed that was bought from abroad, . . .)

In b., the dative-locative marks "what was criticized" and in c., "what was opposed."

d. ཁོས་ཏུར་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་བྱེད་པར་བྱ་དགའ་ཞིག་ཐོབ་ཀྱི་རེད།

he-by diligence by work do nom.-to prize gain fut. compl./
He will get a prize for working diligently.

The entire first clause (ཁོས་རྩ་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་བྱེད་པར་) literally would be translated as: "to/concerning his doing work diligently, . . ."

The dative-locative particle may be preceded by a determinative.

e. ཁོས་རྩ་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་བྱེད་པ་དེར་བྱ་དགའ་ཞིག་ཐོབ་ཀྱི་རེད།
he-by diligence by work do nom. that-to prize one win fut. compl./
He will get a prize for working diligently. (The work is being done in the present.)

This could also be written:

f. ཁོས་རྩ་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་བྱེད་པ་དེ་ལ་བྱ་དགའ་ཞིག་ཐོབ་ཀྱི་རེད།
he-by diligence by work do nom. that to prize one gain fut. compl./
He will get a prize for working diligently.

If the present tense stem of the verb "do" (བྱེད་) is replaced by its past tense stem (བྱས་), the tense of the nominalized phrase becomes past:

g. ཁོས་རྩ་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་བྱས་པ་དེ་ལ་བྱ་དགའ་ཞིག་ཐོབ་ཀྱི་རེད།
he-by diligence by work do nom. that to prize one gain fut. compl./
He will get a prize for having worked diligently.

6.6.4 Negative constructions with the dative-locative

a. ཁོས་རྩ་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་མ་བྱས་པ་དེ་ལ་གཞུང་གྱིས་ཉེས་པ་བཏང་བ་རེད།
he-by diligence by work no did nom. that to government by punishment gave past compl./
The government punished his not having worked diligently. (. . . punished him for not having worked diligently.)

If the present tense stem of the verb "do" (བྱེད་) is used (as in example b.), it conveys that the work was done in the present or recent past, rather than in the more distant past.

b. ཁོས་རྩ་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་མ་བྱེད་པ་དེ་ལ་གཞུང་གྱིས་ཉེས་པ་བཏང་བ་རེད།
he-by diligence by work no do nom. that to government by punishment gave past compl./
The government punished his not working diligently.

If the main verb is placed in the future tense, for example གཏོང་གི་རེད་ in example c., then the overall meaning of the sentence changes to future tense.

c. ཁོས་རྩ་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་མ་བྱེད་པ་དེ་ལ་གཞུང་གྱིས་ཉེས་པ་གཏོང་གི་རེད།
he-by diligence by work no do nom. that to government by punishment gave fut. compl./
The government will punish him for not working diligently.

For the entire meaning to be future tense, the subordinate clause must have a conditional

clause connective such as ནི་. This is seen in example d.

d. ཁོས་དྲུར་བརྩོན་གྱིས་ལས་ཀ་མ་བྱེད་ན་གཞུང་གྱིས་ཉེས་པ་གཏོང་གི་རེད།
he-by diligence by work no do if government by punishment give fut. compl./
The government will punish him if (he) does not work diligently.

This type of sentence can be further complicated by nesting two nominalized phrases one within the other, for example, compare e. and f.

e. ཁོས་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་སོན་མི་འདེབས་པ་དེར་ཞིང་པ་ཁ་ previous གྱིས་སྐྱོན་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
he-by foreign country of seed no plant nom. that-to that farmer several by criticize do present compl./
Several farmers are criticizing his not planting the foreign seeds.

f. ཁོས་ཕྱི་རྒྱལ་ནས་ཉོས་པའི་སོན་མི་འདེབས་པ་དེར་ཞིང་པ་ཁ་ previous གྱིས་སྐྱོན་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
he-by foreign country from bought nom.-of of seed no plant nom. that-to that people several by criticize do present compl./
Several farmers are criticizing his not planting the seeds bought from abroad.

In example f. the core phrase is ཁོས་སོན་མི་འདེབས་པ་དེར་. Within that, another nominalized phrase has been inserted to modify "seed": ཕྱི་རྒྱལ་ནས་ཉོས་པའི་. We could further expand on this by inserting a time slot word or phrase such as "this year" (དེ་ལོ་), altering the meaning considerably depending where it is inserted. In sentence g. below, the *criticism* is occurring this year. In sentence h. they are criticizing his not planting the seed *bought this year* from abroad, and in sentence i. they are criticizing his not *planting this year* the seed bought from abroad.

g. ཁོས་ཕྱི་རྒྱལ་ནས་ཉོས་པའི་སོན་མི་འདེབས་པ་དེར་ཞིང་པ་ཁ་ previous གྱིས་ད་ལོ་སྐྱོན་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
he-by foreign from bought nom.-gen. seed no plant nom. that-to farmer several by this-year criticize pres. compl./
This year several farmers are criticizing his not planting the seeds bought abroad.

h. ཁོས་ད་ལོ་ཕྱི་རྒྱལ་ནས་ཉོས་པའི་སོན་མི་འདེབས་པ་དེར་ཞིང་པ་ཁ་ previous གྱིས་སྐྱོན་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
he-by this-year foreign from bought nom.-gen. seed no plant nom. that-to farmer several by criticize pres. compl./
Several farmers are criticizing his not planting the seed bought from abroad this year.

i. ཁོས་ཕྱི་རྒྱལ་ནས་ཉོས་པའི་སོན་ད་ལོ་མི་འདེབས་པ་དེར་ཞིང་པ་ཁ་ previous གྱིས་སྐྱོན་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
he-by foreign from bought nom.-gen. seed this-year no plant that-to farmer several by criticize pres. compl./
Several farmers are criticizing his not planting this year the seed bought from abroad.

Note that མི་འདེབས་པ་དེར་ could also be written མི་འདེབས་པར་.

j. ཁོས་ཕྱི་རྒྱལ་ནས་ཉོས་པའི་སོན་ད་ལོ་མི་འདེབས་པར་ཞིང་པ་ཁ་ previous གྱིས་སྐྱོན་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
he-by foreign from bought nom.-gen. seed this-year no plant nom.-to farmer several by criticize pres. compl./

Several farmers are criticizing him for not planting the seed bought from abroad this year .

Sometimes, however, it is more appropriate to use the English "without" for negative nominalized constructions with the dative-locative.

k. རྒྱུ་མཚན་མེད་པར་ཁོ་ཁོང་ཁྲོ་བ་བྱུང་།
reason not-exist nom.-to he angry past compl./
He got angry without reason (for no reason).

Note that the subject of the above example (ཁོ) does not have to be accompanied by the instrumental case since the verb ཁོང་ཁྲོ་བ་ is involuntary.

l. བོད་ནས་རྒྱ་གར་ལ་མ་ཕྱིན་པར་འདིར་ཡོང་བ་རེད།
tibet from india to no went nom.-to this-to come past compl./
(He, she, they) came here from Tibet without going to India.

The above sentence could be translated literally as: "In the manner of not having gone to India, (he, she, they) came here from Tibet ."

6.7 The use of རྒྱུ་ and ཡས་ or ཡག་

རྒྱུ་, ཡས་ and ཡག་ are important multi-functional particles.

6.7.1 Future constructions

In future contexts (indicated by a future temporal word such as སང་ཉིན་ or ཕྱི་ལོ་ or དོ་དགོང་) the particles ཡས་ or རྒྱུ་, when followed by a linking verb, express simple future action.

a. ཁོ་སང་ཉིན་འགྲོ་རྒྱུ་རེད།
he tomorrow go gyu-fut./
He will go (be going) tomorrow.

b. ཁོ་སང་ཉིན་འགྲོ་ཡས་རེད།
he tomorrow go ya-fut./
He will go (be going) tomorrow.

c. ཁོ་ཚོས་ཕྱི་ལོ་དགོན་པ་གསར་པ་ཞིག་རྩྭ་རྒྱུ་མ་རེད།
he pl.-by next year monastery new build gyu-fut. neg./
They will not build a new monastery next year.

d. དོ་དགོང་ཁོང་རྣམས་གཞིས་ཀ་རྩེ་ར་ཤེའགས་ཡས་མ་རེད།
tonight he (h.) pl. shigatse to go ya-fut. neg./
They (h.) will not go to Shigatse tonight.

e. ཁོས་དོ་དགོང་འདིར་ཁ་ལག་ཟ་རྒྱུ་རེད།
he-by tonight here food eat gyu fut./

He is going to eat here tonight.

ཀྱི་ can also convey the substantially different meaning of "has not been done yet" or "has yet to be done," regarding the verbal action. Generally it functions this way following a question that asks whether the verbal action has been done. For example,

f. (ཁོས་ཁ་ལག་ཟས་པས?) ཁོས་ཁ་ལག་ཟ་ཀྱི་རེད།
he-by food eat gyu-fut./
(Did he eat?) He has yet to eat.

g. ཁོས་དོ་དགོང་གི་ཁ་ལག་ཟ་ཀྱི་རེད།
he-by tonight of food eat gyu-fut./
He has yet to eat dinner.

h. ཁོས་རྡོ་རྗེ་ལ་གསལ་ལ་ཡི་གེ་ཞིག་གཏོང་ཀྱི་རེད།
he-by dorje to letter send gyu is/
He has yet to write Dorje (send Dorje a letter).

In the above types of sentence, ཡས་ cannot be substituted for ཀྱི་ to convey the "has yet to do" meaning. It always conveys the simple future tense.

i. ཁོས་རྡོ་རྗེ་ལ་གསལ་ལ་ཡི་གེ་ཞིག་གཏོང་ཡས་རེད།
he-by dorje to letter send ya-fut./
He will write Dorje (send Dorje a letter).

6.7.2 Past constructions

ཀྱི་ and ཡས་ are also used together with the verb ཐུང་ ("got") to express the idea that "someone got or did not get a chance or opportunity or possibility" to do the verbal action. For example,

a. ཁོ་ཁྱིམ་ལ་འགྲོ་ཀྱི་ཐུང་སོང་།
he market to go gyu got went compl./
He got a chance to go to the market.

b. ཁོས་ཁང་པ་རྩྭ་ཡས་ཐུང་བ་རེད།
he-by house build ya got past compl./
He got an opportunity to build a house.

c. མོས་ཁང་པ་རྩྭ་ཡས་མ་ཐུང་བ་རེད།
she-by house build ya neg. got past compl./
She did not get a chance to build a house.

d. ང་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་ཀྱི་མ་ཐུང་བ་རེད།
i school-to go gyu no got/
I did not get a chance to go to school.

6.7.3 Existential constructions

ཀྱི་ conveys the idea of "shouldn't do the verbal action" when used in the following pattern: vb. + ཀྱི་ + negative existential verb.

a. ཟེང་གཅིག་ལ་ཁ་ལགས་ཞེ་དུགས་ཤ་ཀྱི་མི་འདུག།
time one to food a lot eat gyu no-exist/
(One) should not eat a lot of food at one time.

b. དེབ་འདི་ཀློག་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད།
book this read gyu no-exist/
(One) should not read this book.

c. ཁྱོད་ན་གྱི་ཡོད་ཚེ་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་མི་འདུག།
you sick pres. if/ work do gyu no-exist/
If you are sick, (you) should not work.

ཡས་ is also used in this type of construction but conveys the totally different meaning of "there is not."

d. ཁ་ལག་ཞེ་དུགས་ཤ་ཡས་མི་འདུག།
food a lot eat ya no-exist/
There is not a lot of food to eat (for eating).

e. ལས་ཀ་བྱེད་ཡས་མེད་ཅང་། ཁོ་ཚོ་ཤ་ཁང་གསར་པ་ལ་ཁ་ལག་ཤ་བར་ཕྱིན་པ་རེད།
work do ya no-exist because/ restaurant new to food eat inf.went compl./
Because there was no work, (they) went to the new restaurant to eat.

Unfortunately, the complexity of these two particles does not end here because ཀྱི་ can also convey the above meaning of ཡས་. For example,

f. མི་དམངས་ཀྱི་ཡོང་འབབ་ཞེ་དུགས་འཕར་ཅང་། ཁྲོམ་ལ་དཔྱང་པོ་མཐོང་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད།
people of income a lot increase because/ market-to beggar see gyu no-exist/
Because the income of the people increased a lot, (one) does not see any beggars in the market.

g. དེང་སང་ཁོ་པ་ཚོར་འབྲས་དང་གྷོ་ཞིབ་ཤ་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད།
these days he pl.-to rice and flour eat gyu no exist/
These days they do not have rice and flour to eat (for eating).

Semantic context will ultimately determine which of these ཀྱི་ meanings is intended in any particular case.

6.7.4 Other constructions

ཀྱི་ and ཡས་ also nominalize verbs in the manner of པ་/བ་, but only for present or future time. For example, ཚོང་ཁང་འཛུགས་ཀྱི་ can mean "the future establishing of a store."

In the first two examples below, the nominalized constructions (with ཀྱི་ and ཡས་)

occur with existential constructions.

a. ཨོར་ཡི་གེ་གཏོང་རྒྱུ་ཡོད་འདུག།
he-to letter send gyu several exist/
She has several letters to mail. (To her there exist several letters *for* mailing in the future.)

b. ཨོར་ཡི་གེ་གཏོང་ཡས་ཡོད་འདུག།
she-to letter send ya several exist/
She has several letters to mail.

In the next series of examples, རྒྱུ་ and ཡས་ occur with active and involuntary verbs, functioning as the object.

c. ཁང་པ་གསར་པ་ཞིག་རྩྭ་གཏན་འཁེལ་བ་རེད།
house new one build gyu decide past compl./
(He, she, etc.) decided to build a new house. (*What was decided?*--the building of a new house was decided.)

d. ཁོས་དེབ་ཉོ་ཡས་ཀྱི་དངུལ་བརླགས་པ་རེད།
he-by book buy ya of money lost past compl./
He lost the money (which was) for buying books. (*What did he lose?*— the money for buying books.

e. ཁང་པ་རྩྭ་རྩྭའི་གྲྭིག་བྱས་པ་རེད།
house build gyu-of preparation did past compl./
(He, she, etc.) made preparations for building a house. (*What did they make preparations for?*—the building of a house.)

f. ཁོ་པ་རྒྱ་ནག་ལ་འགྲོ་རྩྭའི་འཆར་གཞི་དེ་གཏན་འཁེལ་མ་སོང་།
he china to go gyu-of plan that decided no went compl./
The plan for his going to China was not decided. (*What was not decided?*—the plan for him to go to China.)

g. ཕྱི་རྒྱལ་ལ་གཏོང་ཡས་ཀྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚོས་དབྱིན་ཇི་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་བཞིན་དུ་ཡོད་པ་རེད།
abroad to send ya-of student pl.-by english language study do pres. compl./
The students who are going to be sent abroad are studying (spoken and written) English. (*What students are studying English?*—those who are being sent abroad.)

h. རྒྱ་གར་ནས་འབྱོར་རྒྱུའི་བླ་མ་རྣམས་འབྲས་སྤུངས་ལ་བཞུགས་ཀྱི་རེད།
india from arrive gyu-of lama pl. drepung to stay fut. compl./
The lamas who are arriving from India will stay in Drepung (monastery).
(*What lamas will stay in Drepung?*—those who will arrive from India.)

A somewhat idiomatic pattern consists of verb. (non-past)+ རྒྱུ་ + ཡིད་. Together they convey the meaning that someone has "settled or decided" to do the verbal action.

i. ཁོ་ཚོས་བོད་ལ་འགྲོ་རྒྱུས་པ་རེད།
he pl.-by tibet to go gyu did past compl./
They decided to go to Tibet.

An important distinction between genitive (ཡས་ཀྱི་) and dative-locative (ཡས་ལ་) constructions emerges in constructions ending in existential verbs. For example, in j., the nominalized phrase plus the genitive modifies the subject, the "book," describing *what kind of a book it is* (it is a book for studying Tibetan). In example k., the same nominalized phrase, this time with the dative-locative, conveys *what the "book" is good for* (it is good for studying Tibetan).

j. བོད་སྐད་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཡས་ཀྱི་དེབ་འདི་ཡག་པོ་འདུག།
tibetan study do ya of book this good exist/
This book for studying Tibetan is good.

k. བོད་སྐད་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཡས་ལ་དེབ་འདི་ཡག་པོ་འདུག།
tibetan language study do ya to book this good exist/
This book is good for studying Tibetan.

This sentence could also have been written:

l. དེབ་འདི་བོད་སྐད་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཡས་ལ་ཡག་པོ་འདུག།
book this tibetan study do ya to good exist/
This book is good for studying Tibetan.

m. ཁ་ལག་བཟོ་རྒྱུའི་ཚལ་འདི་ཡག་པོ་འདུག།
food make gyu-of vegetable this good exist/
This vegetable for making food is good. (This *vegetable,* which is for making food, is good.)

n. ཁ་ལག་བཟོ་རྒྱུ་ལ་ཚལ་འདི་ཡག་པོ་འདུག།
food make gyu-to vegetable this good exist/
This vegetable is good *for* making food (cooking). (For making food—this vegetable is good.)

The dative-locative is also used with རྒྱུ་ and ཡས་ + active verbs (as in example o.), creating indirect objects that convey the notion of "to" or "concerning" or "for."

o. གཞུང་གིས་ཁོ་ཚོར་རོགས་རམ་བྱེད་རྒྱུར་དངུལ་གཡར་ཐུབ་རེད།
government by he pl.-to help do gyu-to money lend fut. compl./
The government will lend money to help them.

p. ཁོ་ཚོས་མི་མདའ་རྙིང་པ་ཉོ་རྒྱུར་ལས་བྱེད་པ་ཚོས་སྐྱོན་བརྗོད་བྱས་པ་རེད།
he pl.-by gun old buy gyu-to official pl.-by criticism did past compl./
The officials criticized their buying old guns.

6.8 The "pretend" particles: ཀྱལ་, མདོག་, མདོག་བདོག་, རྟོལ་, and རྫུལ་

The "pretend to" connectives are used with verbs to convey the idea that the subject is pretending to do the verbal action. They are commonly followed by the verb "to do."

In the first three examples the genitive particle links ཀྱལ་ with the verb. This is a very common pattern.

a. ཁོས་གྲོགས་པོ་ཡིན་པའི་ཀྱལ་བྱས་ནས་མགོ་སྐོར་བཏང་ཐ་རེད།
he-by friend is nom.-gen. pretend did having trick send past compl./
Pretending he was a friend, (he) tricked (him/her/them).

b. སྟག་དེས་ཉིད་ཀྱག་པའི་རྫུལ་བྱས་དེ་ཉལ་བཞིན་ཡོད།
tiger that-by fall asleep nom.-gen. pretend did having lied down pres. compl./
That tiger is lying there pretending to have fallen asleep.

c. ཚོང་པས་འཛིན་ཆས་རྙིང་མ་ཡིན་པའི་རྟོལ་བྱས་ནས་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་མི་ཞིག་ལ་བཙོང་ཡ་རེད།
trader-by furniture antique is nom.-gen. pretend did having foreign of person one to sold past compl./
The trader, pretending the furniture was antique, sold it to a foreigner.

d. ཁོས་གྲོགས་པོ་ཡིན་མདོག་མདོག་བྱས་ནས་མགོ་སྐོར་བཏང་ཐ་རེད།
he-by friend is nom.-gen. pretend did having trick send past compl./
Pretending he was a friend, (he/she) tricked (him/her/them).

e. ཅ་མ་གོ་ན་ཅ་གོ་མདོག་མ་བྱིད།
understand if understand pretend no do/
If (you) don't understand, don't pretend to understand.

f. ཁོས་གྲོགས་པོ་ཡིན་ཀྱལ་གྱིས་མགོ་སྐོར་བཏང་ཐ་རེད།
he-by friend is pretend by trick send past compl./
Pretending he was a friend, (he) tricked (him/them).

g. ཚོང་པས་ཆུ་ཚོད་རྙིང་མ་ཡིན་རྟོལ་གྱིས་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་མི་ཞིག་ལ་བཙོང་ཡ་རེད།
trader-by clock old is by foreigner one to sold past compl./
The trader, pretending the clock was old (antique), sold it to the foreigner.

A related but not identical usage conveys a negative connotation but not quite "pretending."

h. ཁོ་སློབ་གྲྭ་ཐོན་པའི་ཀྱལ་རེད།
he school graduated nom.-gen. pretend is/
He has graduated (from) school (but (I) don't think he knows much).

i. པད་མ་ཨ་མི་རི་ཀ་ནས་ཚུར་ལོག་ཡེབས་ནས་ཨིན་སྐད་ཤེས་པའི་ཀྱལ་རེད།
pema america from hither return come (h.) having english know pretend is/
Pema has returned (hither) from America, but (I) don't think she knows English well.

In still other contexts this clause connective conveys not the pejorative meaning of "pretend to," or "doubt," but rather Tibetan politeness. If someone offers a compliment, Tibetan custom holds that one should deny it, even if it is obviously true. Thus, if someone says you know Tibetan well, even if you are completely fluent, you are expected to disagree and say you know only a little. The particle ཞུལ་ is sometimes used for this function when, for example, someone says, "Dorje is now a great scholar and you were his teacher," and the person does not want to say "Yes, I was." Tibetans sometimes use ཞུལ་ in this context to convey politely something less than a straight affirmative, for example, "I am sort of his teacher" or " I suppose I am his teacher." Basically, it means I am his teacher, but it is a modest and polite mode of expressing this.

j. ང་ཁོའི་དགེ་རྒན་ཡིན་པའི་ཞུལ་རེད།
i he-of teacher is nom.-of pretend is/
I am supposed to be his teacher.

This "distancing" can also be used when the "student" is a bad person, in which case it dissociates him from the student. It can also be used to modestly avoid taking credit for something.

k. (ཁྱེད་རང་གིས་ཕྱག་ལས་གནང་ཚར་སོང་ངམ་) ངའི་ལས་ཀ་བྱས་ཚར་བའི་ཞུལ་ཡིན།
(you by work (h.) finish do past compl. ?) i-of work finish nom. gen. pretend is/
(Is your work finished?) My work is supposed to be finished [Actually he doesn't want to take credit for it, but it is finished].

6.9 The auxiliary verb ཐུབ་ ("to be able")

This verb has only only one stem and occurs immediately after the verb it modifies. It conveys the idea of "to be able" to do the action of the verb it modifies. ཐུབ་ takes the various verb complements (both positive and negative) the same as any other verb.

a. རྒྱ་གར་ལ་བཞུགས་པའི་གྲྭ་པ་ཚོ་བོད་ལ་གཟེགས་སྐོར་ལ་ཕེབས་ཐུབ་པ་རེད།
india to live (h.) nom.-of monk pl. tibet to tour to go (h.) able past compl./
The monks who live in India were able to go to Tibet on a ("sightseeing") tour.

b. རྒྱ་གར་ལ་བཞུགས་པའི་གྲྭ་པ་ཚོ་བོད་ལ་གནས་སྐོར་ལ་ཕེབས་ཐུབ་གྱི་རེད།
india to live (h.) nom.-of monk pl. tibet to pilgrimage to go (h.) able fut. compl./
The monks who live in India will be able to go to Tibet on a pilgrimage.

c. སློབ་ཕྲུག་དེ་ལ་དངུལ་མང་པོ་མེད་སྟབས་འཛིན་ཆས་ཉོ་ཐུབ་མ་སོང་།
student that to money much no exist because furniture buy able not went compl./
Because that student hasn't got much money, (he) was unable to buy furniture.

d. དལོ་ཞིང་ཁ་མང་པོ་བཏབ་ཐུབ་ཙང་ཞིང་པ་ཚོས་ཅ་ལག་ཞེ་དགས་ཉོ་ཐུབ་པ་ཕྱུང་བ་རེད།

this year field many planted able because farmer pl.-by thing very much buy able past compl./
Because they were able to plant many fields this year, farmers were able to buy many things.

e. ཨོ་དོ་དགོང་ཁྲིམ་ལ་འགྲོ་ཐུབ་ན་ཤ་དང་ཚལ་ཉོ་ཕི་རེད།
she tonight market to go able if meat and vegetable buy fut. compl./
If she is able to go to the market tonight, (she) will buy meat and vegetables.

f. འདམ་སེང་དེས་མཆོངས་མ་ཐུབ་ཅང་རེ་བོང་ཐར་ཁ་རེད།
lion that by jump no able because rabbit escape past compl./
Because the lion was unable to jump, the rabbit escaped.

6.10 Reading exercise: "A Wolf Has Arrived"

6.10.1 Tibetan text

ཐུང་ཀི་སྒིབས་བྱུང།

གཅང་རྒྱལ་རྩེ་རྩོང་ཁོངས་སུ་ཕུ་གྲེགས་གིས་ཉིན་ལྟར་ལུགས་ཀྱུ་གཅིག་དེད་རས་རི་སྟེང་དུ་འཚོ་བར་འགྲོ་ཡི་ཡོད། ཉིན་ཞིགས་ཕུ་གྲེས་ཐོག་བཏང་དུ་ཐུང་ཀི་སྒིབས་བྱུང་ཞེས་སྐད་ཐེངས་ཀ་ཤས་བརྒྱབ། རི་ཁྲེབས་སུ་ཞིང་ཀ་འདེབས་མཁན་དང་། མི་ཤིང་འཐུ་མཁན་ཚོས་ཐུང་ཀི་སྒིབས་བྱུང་ཞེས་པའི་འབོད་ཐུབ་ཚང་མས་ལས་ཀ་འཛགས་ནས་རོ་ར་དང་ཤོ་མ་བཅས་འཁྱེར་ཏེ་ལུགས་སྐྱོབ་པར་ཡོང་། མི་རྣམས་ཕུ་གྲའི་འབྲམ་དུ་སྒིབས་སྐབས་ལུགས་རྣམས་རྩ་བཞིན་ཡོད་པ་མཐོང་ཐས་ཚང་མས་ཕུ་གྲ་དེར་ཐུང་ཀི་ཀ་པར་འདུག་གམ་ཞེས་སྐད་ཅ་འདྲི་སྐབས་ཁོ་པས་ཏ་ཏ་ཞེས་གད་མོ་དགོད་ཀྱི་ཡོད། དེ་ནི་ཕུ་གྲ་དེས་ཅིད་མོ་རྩི་ཀྱི་ཡོད་པ་ཤེས་སྐབས་ཚང་མ་ཁོང་ཁྲོ་ཟས་ནས་ཕུ་གྲ་དེར་སྐྱོན་བརྗོད་བྱས་རྗེས་ལས་ཀ་ཅིང་པར་འགྲ་ཕྱིན། ཉིན་ཤས་སོང་རྗེས་མི་རྣམས་ཀྱི་ལས་ཀ་ཅིང་པའི་སྐབས་སུ་སྤུར་ཡང་ལུགས་རྩེ་རྩྭ་དང་རྩྭ་ཀི་སྒིབས་བྱུང་། ཐུང་ཀི་སྒིབས་བྱུང་། ཞེས་སྐད་བརྒྱབ་པ་ཐོས་ཏེ་ཚང་མས་སྔར་བཞིན་ལས་ཀ་བཞག་ནས་ཟོར་ར་དང་། ཤོ་མ་འཁྱེར་ནས་ལུགས་སྐྱོབ་པར་ཡོང་། ཡིན་ན་ཡང་མི་རྣམས་ལུགས་རྩེ་དེའི་རྩ་ལ་སྒིབས་དུས་ཐུང་ཀི་མེད་ཅང་སྤུར་ཡང་ཕུ་གྲ་དེས་མགོ་སྐོར་བཏང་བ་མི་རྣམས་ཀྱི་ཤེས་ནས་ཕུ་གྲ་དེར་གཤེ་གཏང་བ་དང་ནང་ལ་ལོག་ཕྱིན་པ་རེད། དེ་ནས་སྤར་ཡང་ཉེན་ཁ་ཤས་སོང་རྗེས་ཐུང་ཀི་སྒིབས་བྱུང་། ཐུང་ཀི་སྒིབས་བྱུང་། མགོགས་པོ་ཐུང་ཀི་གསོད་པར་ཤོག་ཅིས་ནས་ཕུ་གྲ་དེར་གཤེ་ཐེས་སྐད་ཆེན་པོ་བཏུབ། ཡིན་ནའང་རགས་རམ་ཁྱིད་མཁན་མ་སྒིབས། འོན་ཀང་དེ་རེས་རི་ཐུང་ཀི་དངོས་འབྲིལ་སྒིབས་ཤིང་། ཐུང་གིས་ཁ་ཆེན་པོ་གདུང་བཞིན་པར་ལུགས་ལ་སོ་བཏུབ་པ་དང་། ཕུ་གྲ་ཚུང་ཚུང་དེར་ཡང་སོ་ཅུག་པར་ཡོང་། ཕུ་གྲ་དེས་ཐུང་ཀི་སྒིབས་བྱུང་། ཐུང་ཀི་སྒིབས་བྱུང་། མགོགས་པོ་ཐུང་ཀི་གསོད་པར་ཤོག་ཞེས་སྐད་ཅུག་བཞིན་དུ་བྱོས་ཕྱིན། འོན་ཀང་ཁོ་པར་ཆྱོག་པར་ཡོང་མཁན་གཅིག་ཀང་མ་བྱུང་། སྤབས་ལེགས་པ་ཞིག་ལ་ཕུ་གྲ་དེ་ཉེབས་ནས་མར་རིལ་སྤབས་ཁོ་པའི་སྲོག་ཐར་ཐུབ་པ་རེད། འོན་ཀང་ཁོ་པའི་ལུག་ཀྱུ་རྣམས་ཐུང་ཀིས་ཚང་མ་བཟོས་སོ།།

6.10.2 Interlinear translation

wolf arrive past

1. tsang gyantse district belong to child one by day every sheep herd one herd having hill on to look-after inf. go usu. compl./ one day child
2. that-by suddenly wolf arrive past quote voice times several did/ hill side to field plant agentive and/ firewood collect
3. agentive pl.-by wolf arrive past quote-gen. cry heard as-soon all-by work leave having sickle and axe etc. carry having sheep
4. save-inf. come/ person plural child-of side to arrive time sheep plural grass eat pres. compl. see having all-by child that-to wolf
5. where exist ?/ quote ask when he-by ha ha quote laugh pres. compl./ that as-for child that-by play pres. compl. nom.
6. know because all angry having child that-to criticize did after work do infinitive return went/ day few went after people plural by
7. work do when to again shepherd small that-by wolf arrive past/ wolf arrive past/ quote yelled nom. heard
8. having all-by before like work leave having sickle and/ axe carry having sheep save infinitive come/ nevertheless person plural shepherd
9. that-of presence to arrive when wolf no-exist because again child that-by trick nom. people plural by know having child that-to scold did
10. and home to return went compl./ that after (from) again day several went after child that-by wolf arrive past/ wolf arrive past/
11. quick wolf kill infinitivecome quote say loud did/ however help do agentive no arrive/ however this-time
12. as-for wolf really arrive having/ wolf-by mouth big open manner-to sheep to bite and/ child small that-to
13. even bite infinitive come/ child that-by wolf arrive past/ wolf arrive past/ quick wolf kill infinitive come quote
14. yell manner fled went/ however, he-to save infinitive come agentive one even no got/ fortunately child that-to hill
15. side from downward fall because he-of life escape able past compl./ however he-of sheep herd plural wolf-by all ate sentence-final

6.10.3 Translation

A Wolf Has Arrived

In Tsang's Gyantse district, every day a child would herd a flock of sheep, going to look after them in the mountains. One day, that child suddenly shouted several times, "A wolf has arrived." As soon as those who were collecting firewood and farming on the side of the mountain heard the shout "A wolf has arrived," everyone left their work and

came carrying sickles and pickaxes to protect the sheep. When they arrived in the presence of the child, (they) saw the sheep grazing on grass and when all asked the boy, "Where is the wolf?" he laughed, "ha ha." As for that, they knew then the boy was playing a trick on them and got angry and criticized the boy. Then they returned to work. A few days after that when the people were working, once again (they) heard that small shepherd yell out, "A wolf has arrived. A wolf has arrived." As before, (when) they heard (this), all left their work carrying sickles and pickaxes and came to protect the sheep. However, when the people arrived in the presence of the shepherd, because there was no wolf, the people again knew that the child had tricked them. (They) scolded the child and (then) returned home. After that, after a few days had passed, once again the child cried out loudly, "A wolf has arrived. A wolf has arrived. Come quickly to kill the wolf." Nevertheless, no helpers came. However, that day a wolf really arrived. The wolf opening his mouth wide, bit (the) sheep and came to bite that child. The child fled shouting, "A wolf has arrived. A wolf has arrived. Come quickly to kill the wolf." Nevertheless, not even one person came to save him. Fortunately, because that child fell down the side of the mountain, he escaped (death). However, the wolf ate his entire herd of sheep.

6.10.4 Grammatical notes

1. The first segment consists of the title: སྤྱང་ཀི་རྒྱལ་བྱུང་.

The title is a quotation from the story. It is a simple involuntary verb construction so the subject, wolf (སྤྱང་ཀི་), is not placed in the instrumental case. The verb རྒྱལ་ is a one stem verb whose tense is determined by the verbal complement བྱུང་.

One might expect that the སོང་ third person past complement would have been used with རྒྱལ་ instead of the བྱུང་ first person past complement. However, བྱུང་ is used here to convey that the wolf arrived at the location where the speaker is. This is a common rule. For example, while སོང་ is used in ཁོ་བོད་ལ་རྒྱལ་སོང་ ("He arrived in Tibet"), བྱུང་ is used in ཁོ་འདིར་རྒྱལ་བྱུང་ ("He arrived here"). Similarly, the sentence ཁོ་ཀ་སང་རྒྱལ་བྱུང་ ("He arrived yesterday") conveys that "he" came to the place where the speaker is.

2. The second segment consists of two clauses: 1. གཙང་རྩེ་ཇོང་ཁངས་སུ་ཕྱུག་ཞིག་ཉིན་ལྟར་ལུག་ཕྱུག་ཅིག་དེད་ཟས་ 2. རི་སྐྱིང་དུ་འཚོ་བར་འགྲོ་ཡི་ཡོད་.

The first clause states where the action occurred—in an unnamed place that belongs to or is a part of (ཁངས་སུ་) Tsang (province)'s Gyantse district (རྩེ་). It is followed by the subject marked by the instrumental case particle (ཕྱུག་ཞིག་གིས་ - "by a child"). Because of the instrumental particle, we know that an active verb will appear somewhere down the line. But first a time-slot phrase is used: ཉིན་ལྟར་ ("every day"). This is followed by the object (ལུག་ཕྱུག་ཅིག་ - "a flock of sheep") and then the active verb (དེད་ - "herded").

Together they convey the meaning: "In (a place) belonging to Tsang's Gyantse district, a child herded a flock of sheep every day."

This is linked to the second clause by the ནས་ clause connective which here conveys: 1) that the second clause occurred simultaneously with the first clause, and 2) clarifies *how* the first clause occurred: he herded them in the manner of going to look after them in the mountains.

The second clause implicitly continues the subject ("the child") from the first clause, elaborating on what he did and where. It begins with a location phrase telling where the main verb (འགྲོ་ - "go") occurred, i.e., "on (or in) the mountain" (རི་སྟེང་དུ་). This is followed by the infinitive phrase "goes *to* look after/ take care of" (འཚོ་བར་འགྲོ་ཡི་ཡོད), which breaks down into the main verb འགྲོ་ ("to go") and the infintivized verb འཚོ་བར་ ("to take care of/ look after"). The object, the sheep flock, is implicit.

The second clause ends with the usual verb complement ཡི་ཡོད་, the clause thus meaning, "goes to look after in the mountains." Both clauses together mean, "A child was herding a flock of sheep every day by going to look after (them) in the mountains. "

3. The third segment consists of one sentence that contains a quotation: ཉིན་ཞིག་ཕྱུག་གྱི་དེས་རྩི་བྱར་དུ་སྤྲང་ཀི་སྲིབས་བྱུང་ཞེས་སྐད་ཐེངས་ཁ་ཤས་བཏུབ།.

It begins with the time-slot term ཉིན་ཞིག་ ("one day"), followed by the subject modified by a demonstrative in the instrumental case (ཕྱུག་དེས་ - "by that child"). This is followed by the adverbial phrase རྩི་བྱར་དུ་ ("suddenly"), which modifies the main active verb སྐད་བཏུབ་ ("shouted"). Thus, the subject "suddenly shouted."

What he shouted follows in the form of a simple involuntary sentence meaning "A wolf has arrived" (རྒྱང་ཀི་སྲིབས་བྱུང་). It is immediately followed by the quotation marking particle and the main active verb. However, the main verb phrase is split by another adverbial phrase meaning "several times" (ཐེངས་ཁ་ཤས་). Thus, "That child suddenly shouted several times."

4. The fourth segment consists of 4 clauses: 1.རི་ཕྲེའས་སུ་ཞིང་ཁ་འདེབས་མཁན་དང་། ཤི་ཀིང་འཐུ་མཁན་ཆོས་བྱུང་ཀི་སྲིབས་བྱུང་ཞེས་པའི་འབོད་སྐྱ་ཐོས་མ་ཐག་ 2. ཚང་མས་ལས་ཀ་བཞག་ནས་ 3. ཟོར་ར་དང་ཤོ་མ་བཅས་འཁྲིར་ཏེ་ 4. ལྷག་རྩོལ་བར་ཡོང་.

The long first clause has as its core a simple involuntary verb construction: subject ("the planters and firewood collectors") + verb ("heard" - ཐོས་) + object ("a cry/shout" - འབོད་སྐྱ་). The rest of the clause elaborates this event.

The clause begins with a phrase telling the location of the action: "on the face/side of the mountain" (རི་ཕྲེའས་སུ་). It is followed by a compound subject (x+y), each half of which is a nominalized phrase. The first half of the subject is ཞིང་ཁ་འདེབས་མཁན་("persons

who were planting fields"). This phrase has been nominalized by the agentive particle མཁན་, which was discussed in 5.16.

This is linked to the other half of the subject by the conjunctive particle དང་ ("and"). It is also a verbal phrase that has been nominalized by the agentive particle མཁན་ ("persons who were collecting firewood"). It is followed by ཚོས་, which consists of a pluralizing particle (ཚོ་) and the instrumental particle ས་. This conveys that there were a number of "firewood collectors" and "sowers," and that they did something, i.e., that they are the subject of an active sentence.

This is followed by a quotation of what the child said ("A wolf has arrived" - སྤྲུང་ཀི་ཞིབས་བྱུང་), followed in turn by the quotation particle ཞེས་. However, the quotation particle is part of a nominalized construction ཞེས་པའི་འབོད་སྐྱ་ ("a cry which said . . ."). Finally we get the involuntary verb ཐོས་, which means "to hear." Thus the subject heard the boy crying out, "A wolf has arrived." Note that we know this is a subordinate verb since it is involuntary—it cannot convey the action of the subject in the instrumental case.

This clause is linked to the next by the "immediate" clause connective མ་ཐག་ ("as soon as"—see 6.2). Thus the clause finally says, "As soon as the sowers and collectors heard the cry which said . . . ."

The second clause (ཚང་མས་ལས་ཀ་བཞག་ནས་) starts to explain what action they took when they heard this. It begins with a subject in the instrumental case ("by everyone" - ཚང་མས་) followed by the verbal phrase ལས་ཀ་བཞག་. This breaks down into the noun "work" (ལས་ཀ་) and the verb "to leave" (བཞག་), so that the clause means "everyone left (his) work." This is linked to the next clause by the ནས་ clause connective which here conveys a temporal relationship: having done A, B took place.

Clause three (རོར་ར་དང་ཀོ་མ་བཅས་འཐོར་ཏེ་) explains what took place. It has an implicit subject from clause two (i.e., ཚང་མས་). It begins with a compound object phrase, "sickle and pickaxe" (རོར་ར་དང་ཀོ་མ), followed by the inclusive particle བཅས་, which indicates that this listing of the two items is exhaustive (see 6.4). This is followed by the verb "carry" (འཐོར་) and the clause connective ཏེ་, which indicates simultaneous action with the next clause. Thus this clause means that while someone was "carrying pickaxes and sickles," simultaneously something happened.

Clause four (ལུག་སྐྱོབ་པར་ཡོང་) indicates what was done simultaneous with carrying the implements. It consists of a noun ("sheep") serving as the object of the infinitivized verb phrase "came *to* protect" (སྐྱོབ་པར་ཡོང་). Thus, clauses three and four convey, "carrying sickles and pickaxes, (everyone) came to protect (or save) the sheep."

The structure of the entire segment is: — ཚོས་ — ཐོས་མ་ཐག་ — བཞག་ནས་ — འཐོར་ཏེ་

—ལྷག་རྒྱབ་པར་ཡོང་.

5. The fifth segment consists of four clauses: 1. མི་རྣམས་ཕྱུག་གའི་འགྲམ་དུ་སྒེགས་སྐབས་ 2. ལྷག་རྣམས་ཙ་ཙ་བཞེན་ཡོད་པ་མཐོང་ནས་ 3. ཚང་མས་ཕྱུག་དེར་སྨྲང་ཀི་ཁ་པར་འདུག་གམ་ཞེས་སྐད་ཆ་འདྲི་སྐབས་ 4. ཁོ་པས་ཏ་ཏ་ཞེས་གད་མོ་དགོད་ཀྱི་ཡོད།

The first clause is an involuntary sentence, so the subject, "people" (མི་རྣམས་), is not in the instrumental case. Note that རྣམས་ is a pluralizing particle that is equivalent to ཚོ་ encountered above. This is followed by the object phrase ཕྱུག་གའི་འགྲམ་དུ་, which means "to the side of the child," and explains where the people "arrived" (སྒེགས་). The སྐབས་ clause connective links this clause to clause two, indicating that "when" the first clause took place, the second occurred.

The second clause (ལྷག་རྣམས་ཙ་ཙ་བཞེན་ཡོད་པ་མཐོང་ནས་) is an involuntary construction conveying that an unspecified subject ("the people" from the previous clause) saw (མཐོང་) something. What they saw was: ཙ་ཙ་བཞེན་ཡོད་པ་ ("sheep eating grass"). Note that the use of པ་ converts the present tense phrase "eating grass" (ཙ་ཙ་བཞེན་ཡོད་) into a nominalized phrase that we can translate as "the eating of grass." This then functions as the object of the verb "saw." What did they see?—they saw "the eating of grass by the sheep." The clause connective ནས་ conveys that the first clause having occurred, the next clause took place.

The third clause (ཚང་མས་ཕྱུག་དེར་སྨྲང་ཀི་ཁ་པར་འདུག་གམ་ཞེས་སྐད་ཆ་འདྲི་སྐབས་) begins with a subject in the instrumental case (ཚང་མས་ - "by everyone") followed by the object ཕྱུག་དེར་ ("to that child"). Next comes the direct quote, "Where is the wolf?" (སྨྲང་ཀི་ཁ་པར་འདུག་གམ་), followed by the quotation marker ཞེས་. The clause ends with the active verb "asked" (སྐད་ཆ་འདྲི་). Thus the clause says, "Everyone asked the child, 'Where is the wolf?'" The "when" clause connective (སྐབས་) links this clause with the next one.

The fourth clause (ཁོ་པས་ཏ་ཏ་ཞེས་གད་མོ་དགོད་ཀྱི་ཡོད་) starts with a pronoun ("he") in the instrumental case (ཁོ་པས་). This is followed by a quote "ha ha" (ཏ་ཏ་) and the quotation particle. Next comes the active verb phrase "laughing" (ཁད་མོ་དགོད་ཀྱི་ཡོད་). Together these mean, "He was laughing 'ha ha.'"

6. The sixth segment consists of four clauses: 1. དེ་ནི་ཕྱུག་དེས་ཟེད་མོ་ཟེ་ཀྱི་ཡོད་པ་ཤེས་སྐབས་ 2. ཚང་མ་ཁོང་ཁྲོ་ཟས་ནས་ 3. ཕྱུག་དེར་སྐྱོན་བརྗོད་བྱས་རྗེས་ 4. ལས་ཀ་བྱེད་པར་ལོག་ཕྱིན་.

The first clause parallels the structure of the second clause discussed immediately above in that it contains a direct object construction that is a nominalized verb phrase created by པ་. The subject of this clause is implicit, i.e., it continues to be "everyone" (ཚང་མས་). The verb is "knew" (ཤེས་). What everyone knew, the direct object, is a nominalized verb phrase: "the joking around by that child" (ཕྱུག་དེས་ཟེད་མོ་ཟེ་ཀྱི་ཡོད་པ་). In other words, the

simple active sentence, "The child was joking around" (ཕྲུག་དེས་ཅིད་མི་ཅི་ཀྱི་ཡོད་), was nominalized by ས་ to become "the joking around by that child." The "because" clause connective (སྟབས་) links this to the next clause.

Clause two is an involuntary sentence whose subject is everyone (ཚང་མ་) without the instrumental particle. It is followed by the involuntary verb "got angry" (ཁོང་ཁྲོ་ཟས་). The clause connective ནས་ again conveys *X having happened, Y occurred.*.

The subject in clause three is again implicit (i.e., "by everyone"). In this clause we first encounter the object phrase "to that child" (ཕྲུག་དེར་), followed by the verb phrase "scolded" (སྐྱོན་བརྡེད་བྱས་). The clause ends with the "after" clause connective (རྗེས་).

The final clause is an infinitive construction. The verbal phrase "work" is infinitivized by the dative-locative particle (ལས་ཀ་བྱེད་པར་), and is followed by a compound verb of motion (ལོག་ཕྱིན་), which means "returned." Thus the subject (again "everyone") "returned *to* do work."

Note that ལོག་ཕྱིན་ consists of two verbs, "return" and "went," which together convey, "returning went." This is a common pattern used to convey two simultaneous actions, one of which (the second verb) is "going" or "coming." For example, ཁོས་དེབ་གཅིག་འཁྱེར་ཡོང་བ་རེད་ means, "He came carrying a book."

Thus the core structure of this segment is — ཤིས་སྐབས་, — ཁོང་ཁྲོ་ཟས་ནས་, — སྐྱོན་བརྡེད་བྱས་རྗེས་, — ལོག་ཕྱིན་.

7. The seventh segment consists of five clauses: 1. ཉིན་གས་སོང་རྗེས་མི་རྣམས་ཀྱིས་ལས་ཀ་བྱེད་པའི་སྐབས་སུ་ 2. ཐུར་ཡང་ལྷག་རྡེ་ཆུང་ཆུང་དེས་སྐུང་གི་ཟིལས་བྱུང་། སྐུང་གི་ཟིལས་བྱུང་། ཞེས་སྐད་བཀུབ་པ་ཐོས་ཏེ་ 3. ཚང་མས་ཕྱར་བཞིན་ལས་ཀ་བཞག་ནས་ 4. རེར་ར་དང་། རྒོ་མ་འཁྱར་ནས་ 5. ལྷག་སྐྱོབ་པར་ཡོང་།.

The first clause begins with the short phrase ཉིན་གས་སོང་རྗེས་. It is a standard construction meaning "after several days" and can be treated simply as another time-slot phrase. It is followed by a subject in the instrumental case (མི་རྣམས་ཀྱིས་ - "by people") and then an active verb "working" (ལས་ཀ་བྱེད་). The clause ends with the "when" clause connective (པའི་སྐབས་སུ་). Thus together they mean, "After several days, when the people were working."

The second clause begins with an adverbial term meaning "once again" (སྐར་ཡང་), followed by an active sentence whose core is ལྷག་རྡེ་ཆུང་ཆུང་དེས་ . . . སྐད་བཀུབ་ ("by that small herder . . . cried out"). Between these is what the small herder called out—སྐུང་གི་ཟིལས་བྱུང་། སྐུང་གི་ཟིལས་བྱུང་ ("a wolf has arrived, a wolf has arrived") plus the quotation particle (ཞེས་). This active sentence is then nominalized by ས་, becoming "the shouting 'a wolf has come, a wolf has come,' by the small herder"). This acts as the object of the verb "heard" (ཐོས་). He heard what?—"He heard the shouting 'a wolf has come, a wolf has come' by the small

herder." The clause ends with the དེ་ clause connective which here conveys "after."

Clause three begins with a subject in the instrumental case ("by everyone" - ཚང་མས་) followed by the term "like before" (སྔར་བཞིན་). Then comes the active verb phrase and clause connective "having left (their) work" (ལས་ཀ་བཞག་ནས་).

Clause four uses "by everyone" as its implicit subject, and begins with the object phrase "sickles and pickaxes" (རེར་ར་དང་། རྐོ་མ་). Then the active verb "take/carry" (འཁྱེར་ནས་) appears with the ནས་ clause connective, conveying, "having taken (their) sickles and pickaxes."

Clause five is the infinitivized verb phrase encountered earlier, meaning "came to protect the sheep" (ལུག་སྐྱོབ་པར་ཡོང་).

8. The eighth segment consists of five clauses: 1. ཡིན་ན་ཡང་མི་རྣམས་ལུག་ཕྱེ་དེའི་རྒྱ་ལ་སྲིག་དུས་ 2. སྤྱོང་ཀི་མེད་ཙང་ 3. སྔར་ཡང་ཕྱུག་དེས་མགོ་སྐོར་བཏང་བ་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཤེས་ནས་ 4. ཕྱུག་དེར་གཤེ་གཤེ་བཏང་བ་དང་ 5. ནང་ལ་ལོག་ཕྱིན་པ་རེད།

The first clause is a simple involuntary construction: "The people arrived" (མི་རྣམས་སྲིག་ས). Between the subject and the verb is a phrase telling where they arrived: "in the presence of that herder" (ལུག་ཕྱེ་དེའི་རྒྱ་ལ་). The "when" connective (དུས་) links this to the next clause.

Clause two is a simple negative existential sentence with the "because" clause connective: "because there was no wolf" (སྤྱོང་ཀི་མེད་ཙང་).

Clause three begins with "once again" (སྲིར་ཡང་), followed by a nominalized phrase that acts as the object: "the tricking [in past tense] by that child" (ཕྱུག་དེས་མགོ་སྐོར་བཏང་བ་). This is followed by the subject in the instrumental (མི་རྣམས་ཀྱིས་) and the verb "knew" (ཤེས་). Thus clauses two and three convey, "Because there was no wolf, the people once again knew that the child had tricked (them)."

Clause four begins with the object (ཕྱུག་དེར་ - "to that child") followed by the active verb "scolded" (གཤེ་གཤེ་བཏང་). The subject is implicit ("by the people"). This clause is connected to the next clause of the segment by the conjunctive clause connective "and" (བ་དང་).

Clause five is the same verbal phrase we encountered earlier: "returned home" (ནང་ལ་ལོག་ཕྱིན་པ་རེད). Thus clauses four and five convey, "The people scolded the child and returned home."

9. The ninth segment consists of two clauses: 1. དེ་ནས་སྔར་ཡང་ཉེན་ཁ་ཤས་སོང་རྗེས་ 2. ཕྱུག་དེས་སྤྱོང་ཀི་སྲིལས་བྱུང་། སྤྱོང་ཀི་སྲིལས་བྱུང་། མཐོག་ས་ཡི་སྤྱོང་ཀི་གསོད་པར་ཤོག་ཅེས་སྨད་ཆེན་པོ་བརྒྱབ།

The first clause functions primarily to set the time, conveying "after that" (དེ་ནས་), "once again" (སྲིར་ཡང་), and "after several days passed" (ཉེན་ཁ་ཤས་སོང་རྗེས་).

The second clause is the same as encountered earlier except that an added infinitivized phrase occurs that means "come to kill the wolf quickly" (མགོག་པོ་སྒྲང་ཀི་གསོད་པར་མོག་). This is followed by a quotation marker (ཅེས་) and the verbal phrase "cried/ called out loudly" (སྐད་ཆེན་པོ་བཀྱབ). Note that the adjective "big" (ཆེན་པོ་) here functions as an adverb and is translated as "loudly."

10. The tenth segment consists of a single sentence: ཡིན་ནའང་རོགས་རམ་བྱེད་མཁན་མ་སྐྱེས་.

It begins with "nevertheless" (ཡིན་ནའང་), followed by a phrase nominalized by the "agentive particle" (རོགས་རམ་བྱེད་མཁན་ - "ones who help"). It ends with the negative verb: "not arrived" (མ་སྐྱེས་). Thus, "Nevertheless, helpers did not arrive."

11. The eleventh segment consists of three clauses: 1. འོན་ཀྱང་དེ་རེས་ནི་སྒྲང་ཀི་དངོས་འབྲིལ་སྐྱེས་ཤིང། 2. སྒྲང་ཀིས་ཁ་ཆེན་པོ་གདངོ་བཞིན་པར་ལྷག་ལ་སོ་བཀྱབ་པ་དང་། 3. ཕྱུག་རྒྱུང་རྒྱང་དེར་ཡང་སོ་ཐུག་པར་ཡོང་།.

This clause begins with another word that conveys "nevertheless" (འོན་ཀྱང་), followed by the time-slot word "as for this time" (དེ་རེས་ནི་). This is followed by the subject of an involuntary sentence, "the wolf," and then an adverb meaning "really" (དངོས་འབྲིལ་) and the verb "arrived." Together these convey, "Nevertheless, this time a wolf really arrived."

12. The twelfth segment consists of a single sentence: ཕྱུག་དེས་སྒྲང་ཀི་སྐྱེས་བྱུང་། སྒྲང་ཀི་སྐྱེས་བྱུང་། མགོག་པོ་སྒྲང་ཀི་གསོད་པར་མོག་ཞེས་སྐད་ཆུག་བཞིན་དུ་བྲོས་ཕྱིན།.

This segment is the same as earlier ones with the exception of the verb phrase སྐད་ཆུག་བཞིན་དུ་བྲོས་ཕྱིན་. In this phrase བཞིན་དུ་ adverbializes "to shout" so that it modifies the compound verb construction "fled went" (བྲོས་ཕྱིན་), conveying how he "fled," i.e., he "fled shouting."

13. The thirteenth segment consists of a single sentence: འོན་ཀྱང་ཁོ་པར་སྐྱེབ་པར་ཡོང་མཁན་གཅིག་ཀྱང་མ་བྱུང་།.

This involuntary sentence again begins with "nevertheless." Then comes the subject in the dative-locative ("to him" - ཁོ་པར་), followed by a nominalized infinitive verb phrase ("ones who come to protect" - སྐྱེབ་པར་ཡོང་མཁན་). The negativized verb that goes with this means "not got" (མ་བྱུང་). Thus, literally, "he (to him) did not get anyone coming to help." The term གཅིག་ཀྱང་ ("even one") modifies the verb, conveying that he got "not even one person coming to help."

14. The fourteenth segment consists of two clauses: 1. སྐལས་ལེགས་པ་ཞིག་ལ་ཕྱུ་ཀྱེ་རི་ལྷེབས་ནས་མར་རིལ་སྐབས་ 2. ཁོ་པའི་སྲོག་ཐར་ཐུབ་པ་རེད།.

The first clause is an involuntary sentence whose core is ཕྱུ་ཀྱེ་ . . . རིལ་ ("that child . . . fell"). It starts with a standard term meaning "fortunately" or "luckily" (སྐལས་ལེགས་པ་ཞིག་ལ་). This is followed by the subject, and then a phrase telling the location of the verbal

action, i.e., where he fell—"from the side of the mountain" (རི་ལྟེབས་ནས་). The word མར་ means downward and modifies the verb "to fall." This clause is linked to the next by a "because" clause connective (སྟབས་).

The second clause is also an involuntary sentence. It begins with a subject consisting of the possessive phrase "his life" (ཁོ་པའི་སྲོག་) and then the involuntary verb "escaped" (ཐར་), followed by the verb "to be able" (ཐུབ་). Together these convey, "His life was able to escape," or in better English, "He escaped with his life."

15. The last segment consists of a single sentence: འོན་ཀྱང་ཁོ་པའི་ལུག་ཕྲུ་རྣམས་སྤྱང་ཀིས་ཚང་མ་བཟོས་སོ།།

It starts with "nevertheless," and then the object phrase "his sheep flock" (ཁོ་པའི་ལུག་ཕྲུ་རྣམས་). This is followed by the subject marked by the instrumental case particle ("by the wolf" - སྤྱང་ཀིས་). Then comes the adverbial "all" or "completely" (ཚང་མ་) and the final verb "ate" (བཟོས་) with the sentence final particle སོ་. Thus, "Nevertheless, the wolf ate his sheep flock completely."

6.11 Vocabulary

གྲུང་གོ་	ch. China (drūŋgo)
གྲའོ་ཙེ་དཔུང་	p.n. Zhao Ziyang (drāo dzīyaŋ)
རྐོ་མ་	pick axe (gōma)
སྐད་ཆ་	conversation, speech; va. — འདྲི་ to ask (gēja trī)
སྐད་ཡིག་	spoken and written language, speech and writing (gēyiì)
སྐྱོན་བརྗོད་	criticism, criticizing; va. — བྱེད to criticize (gyŏnjöò chę̱è)
སྐྱོ་པོ་	with སེམས་ = sad (sēm gyōbo)
སྐྱོབ་	va. to save, to protect (gyōb)
ཁ་	mouth; va. — ཕྱེད་ to open one's mouth (kā dą̄ŋ)
ཁག་པོ་	difficult (kāgo)
ཁྱལ་	"pretend" clause connective, (kŭ̄ŭ̄)
ཁྱལ་བྱས་	"pretend" clause connective, (kŭ̄ŭ̄ chɛ̱è)
ཁོ་ཤ་	he (kōba)
ཁོངས་(སུ་)	part of, belonging to (kōŋsu)
ཁོས་	he (by) (kŏ̄ò)
ཁྱུ་	herd, flock (kyū)
ཁྱོད་	you (nh.) (kyŏ̄ò)
གད་མོ་	laugh, laughter; vi. — དགོད་ to laugh (gɛɛ̱mo gɛɛ̱è)
གལ་ཏེ་	"if" clause connective (kɛɛ̱de)
གལ་སིད་	"if" clause connective (kɛɛ̱sìì)
གྲ་སྒྲིག་	preparation; va. — བྱེད to prepare (trą̄dri chę̱è)
གྲུ་ཞི་	flour (trų̄shi)
གླ་ཆ་	wages (lāja)
གློ་བུར་ (དུ་)	sudden(ly) (lōburtu)
གློག་བརྙན་	movie (lōōñɛn)
དགའ་སྐྱོ	happiness, joy (gądro)
དགའ་བསུ་	welcoming; va. — ཞུ་ to

welcome (gəsu shu)

དགོད་ va. laugh (gödö)

མཁ་བསྐོར་ trick, trickery; va. — གཏོང་ to trick (go gɔ̈ɔ̈ or gogɔɔ dōŋ)

མགྱོགས་པོ་ quick, quickly (gyogo)

འགྱུར་ vi. to become, to change into (gyur)

མགྲོན་ཁང་ hotel, guest house (drönngan)

འགྲམ་དུ་ to/at the side, near to (dramdu)

རྒྱལ་ཁབ་ nation (gyɛ̈ɛ̈gəb)

རྒྱལ་རྩེ་ name of a town in Tsang area (gyandze)

རྒྱུ་ see 6.7 (gyu)

རྒྱུ་མཚན་ reason (gyumdzɛn)

རྐྱེན་ adverbializer (in the manner of) (gonɛ)

ངང་རས་ adverbializer (in the manner of) (ŋaŋnɛ)

དངོས་འབྲེལ་ really (ŋɔ̈nɛɛ̀)

སྔོན་མ་ formerly, in the past (ŋɔ̈nma)

བཅས་ enumerative particle (jɛ̄ɛ̀)

བཅས་པའི་ including (jɛ̄bee)

ཚང་ཁང་ bar, tavern (chāŋgan)

ཆོས་ལྡན་ p.n. Chunden (chɔ̈nden)

ཆོས་ར་ the study and debating area in a monastery (chɔ̈ra)

འཆར་གཞི་ plan (chāɔ̄shi)

ཇ་ tea (cha)

ཅིད་ཀྱི་ "as soon as" clause connective (ñiitu)

ཉིན་གསུམ་ several days (ñinshɛɛ̀)

ཉེས་པ་ punishment; va. — གཏོང་ to punish (ñēba dōŋ)

རྙིང་མ་ old (antique) (ñiŋmə)

གཏན་འཁེལ་ va. to decide (dēn kēē)

བཏང་ཡིག་ letter (correspondence) (dəŋyig)

བརྟན་པོ་ firm (dēmbo)

བརྟེན་ because (dēn)

བལྟས་ va. p. of ལྟ་ (dɛ̄ɛ̀)

སྟབས་ལེགས་པ་ཞིག་ལ་ id. fortunately (dəb legbəshiglə)

སྟེང་ on, on top of; the upper part (dēŋ)

ཐ་མག་ cigarette; va. — འཐེན་ to smoke (tāmaà tēn)

ཐར་ vi. to escape, to get free (tār)

ཐུབ་ vi. to be able (tūb)

ཐེངས་གཅིག་ one time (tēŋ jig)

ཐོན་ va. to leave, to depart (tɔ̈n)

ཐོབ་ vi. to win (tōb)

འཐུ་ va. to collect (tū)

འཐེན་ see ཐ་མག་

དང་བཅས་ see 6.4. e-g

དར་ཆ་ flag (tarja)

དེ་རེས་ this time (tarɛɛ̀)

དེད་ va. to drive a flock, herd (tɛ̈è)

དོ་དགོང་ tonight (togon)

དོ་དགོང་གི་ཁ་ལག་ dinner (togon ki kālaà)

དོན་གཅོད་ཁང་ bureau office (tönjögan)

དྲག་ vi. to recover (from an illness) (traà)

གདང་ see ཁ

བདག་པོ་ owner (daggo)

མངོག་མདོག་ "pretend" clause connective (dɔ̈ndoò)

འདིར་ here (dɛ̈ɛ̈)

འདྲི་ va. to ask (tri)

ཕྱེབས་ side of (dɛ̲b)

བསྡུས་ va. to collect (dɯ̲ɯ̀)

ན་ཚ illness; vi. — ནག to recover from an illness (nɑ̲dza trɑ̲à)

ནན་ཏན་ emphatically (nēndɛn)

ནོར་འཁྲུལ་ mistake; va. — བྱེད་ to make a mistake (nɔ̲ndru chɛ̲è)

གནས་སྐོར་ pilgrimage (nēēgɔɔ)

གནོད་སྐྱོན་ harm, damage; va. — གཏོང་ to harm, damage (nɔ̈ɔ̈gyön dōŋ)

པ་མ་རེད་ "not only" clause connective (bə mɑ̲sɛè)

པ་ད་གི་ "as soon as" clause connective (bə dɑ̲ga)

པ་དེ་མ་ཐག་(ཏུ) "as soon as" clause connective (bə te̲ mɑ̲tag

པ་ཙམ་ན་ "as soon as" clause connective (bə dzāmna)

པ་ཙམ་ནས་ "as soon as" clause connective (bə dzāmnɛ)

དཔལ་འབྱོར་ economy (bēnjɔɔ)

འཕར་ vi. to increase (pār)

སྤྱང་ཀི་ wolf (jāŋgi, jəŋgu)

ཕྱི་རྒྱལ་ foreign, foreigner (chi̱gyɛè)

ཕྱི་ལོ་ next year (chi̱lo)

པུ་གུ་ child (trūgu, būgu)

འཕྲལ་ "as soon as" clause connective (trɛ̄ɛ̄)

བ་ཙམ་ན་ "as soon as" clause connective (bə dzāmna)

བ་ཙམ་ནས་ "as soon as" clause connective (bə dzāmnɛ)

བྱ་དགའ་ prize (chɑ̲ga)

དབྱིན་ཇི་ English (i̱nji)

བྱོས་ va. p. of འབྱོས་ fled, ran away (trö̲ö̀)

དབུས་མ་ middle, see ཤར་གྱིང་

འབོད་ va. to call out (bö̲ö̀)

འབྲས་ rice (drɛ̲è)

ཧོད་དེ་ completely (bēt)

མ་ཐག་ "as soon as" clause connective (mɑ̲tɑà)

མར་ down, downwards (mɑ̲a)

མུ་མཐུད་ continuously, without a break or interruption (mu̲tüù)

མེ་རྡོག་ flower (me̲doò)

མེ་ཤིང་ firewood (me̲shiŋ)

དམག་ war; va. — རྒྱབ་ to make war (māà gyɔ̲b)

ཙམ་ན་ "as soon as" clause connective (dzāmna)

གཙང་ region in southwest Tibet (dzāŋ)

རྫ་ grass (dzā)

རྩེད་མོ་ playing, a game; va. — རྩེ་ to play (tsēēmo tsē)

རྩིས་ va. p. of རྩེ་ (see རྩེད་མོ་) (dzēè)

ཚད་མེད་ boundless (tsēmɛè)

ཚུལ་བྱས་ "pretend" clause connective (tsɯ̲ɯ̀ chɛ̲è)

འཚོ་ va. to look after, to take care of (tsō)

རྩོགས་ vi. to be/get exhausted, to be out of (dzɔ̲ɔ̀)

རྫོང་ district (dzɔ̲ŋ)

ཞལ་འདོན་ praying; va. — བྱེད་ or གནང་ to pray (she̲ndön che̲è or nāŋ)

ཞིང་ལས་ farm work (shiŋlɛè)
ཞིམ་པོ་ delicious (shimbu)
བཞག་ va. p. of འཇོག་: left (something) (shàà)
བཞུགས་ va. to sit (h.) (shùù)
ཟ་ va. to eat (sa)
ཟོར་ར་ sickle (sora)
ཟེའུ་ "pretend" clause connective (söö)
གཟིགས་བསྐོར་ tour (h.) (sīigɔɔ)
བཟོ་བཅོས་ correcting, repairing; va. — རྫུག་ or ཕྱིད་ to repair (sobjöö gyab or chèè)
ཡག་ nominalizing particle (ya)
ཡག་པོ་ good (yago)
ཡང་པོ་ light (not heavy) (yaŋbo, yaŋgo)
ཡང་སེ་ often (frequent) (yaŋse)
ཡར་རྒྱས་ development, progress; va. — གཏོང་ to develop, to improve (yargyɛè dōŋ)
ཡལ་ vi. to vanish (yɛɛ)
ཡས་ nominalizing particle (ya)
ཡི་གེ་ a letter in the alphabet (yigi)
ཡིན་ནའང་ but, nevertheless (yinayaŋ)
ཡོང་འབབ་ income (yoŋbəb)
རག་ vi. to obtain, to get (ràà)
རང་རྒྱལ་ our country, one's own country (raŋgyɛè)
རིལ་ vi. to fall (rii)
རོགས་རམ་ help, assistance; va. — ཕྱོད་ to help (rɔɔram chèè)
ལུང་ wind (lūŋ)
བརླགས་ vi. p. of ཟུག་: lost (lāà)
ལགས་ honorific word used after names and titles (làà)
ལུག་སྐྱུ་ herd/ flock of sheep (lugkyu)
ལུག་རྫི་ shepherd (lugdzi)
ལོ་མ་ leaf (loma)
ཤར་གླིང་དབུས་མ་ Middle East (shārliŋ ǖümə)
ཤས་ several (abbr. of ཤུ་ཤས་) (shēè)
ཤེས་ vi. to know (shēè)
ཤོག་ vi. imp., come! (shōò)
ཤེ་ཤེ་གདེ་ scolding; va. — གཏོང་.to scold (shēshe dōŋ)
སེམས་ mind (sēm)
སོ་ teeth; va. — རྩུག་ (འཚུབ་) to bite (sō gyəb)
སོ་པ་ spy (sōba)
སོགས་ enumerative particle (sɔ̄ɔ̀)
གསལ་པོ་ clear (sēēbo)
སླར་ཡང་ again (lāryaŋ)
སྲོག་ life (sɔ̄ɔ̀)
ཧ་ཅོ་ vi . to understand (hā kɔ)
ཧ་ཧ་ he he; ha ha (hāha)
ཧུར་ཐག་ diligent, energetically (hūrdaà)
ཧུར་བཏོན་ diligent, energetically (hūrdzɔ̀n)
ཨ་རི་ abbr. America (ərri)
ཨེམ་ཇི་ doctor (əmji)

Lesson Seven

7.1 The "not-only" clause connectives: མ་ཟད་, མ་ཚད་ and མི་ཚད་

These two clause connectives express the idea that "not only" did the action of the first clause occur, but also something else happened (as explained in the next clause). They are used with both past and non-past verb stems that have been nominalized by པ་/བ་ and ཀྱི་. These nominalized verb stems sometimes occur with the dative-locative particles, e.g., ལར་/བར་, or with the instrumental particles, e.g., ལས་/བས་.

a. ཁོ་ཚོ་རྒྱ་ནག་ལ་ཕྱིན་པ་མ་ཟད། རི་པེན་ལ་ཕྱིན་སོང་།
they china to went not-only/ japan to went compl./
Not only did they go to China, (they) went to Japan.

b. ཁོ་ཚོ་རྒྱ་གར་ལ་ཕྱིན་པ་མ་ཟད། རི་པེན་ལ་འགྲོ་གི་རེད།
they india to went not-only/ japan to go fut. compl./
Not only did they go to India, (they) will go to Japan.

c. ཁོ་ཚོ་རྒྱ་ནག་ལ་འགྲོ་རྒྱུ་མི་ཚད། རི་པེན་ལ་འགྲོ་རྒྱུ་རེད།
they china to go gyu not-only/ japan to go gyu fut. compl./
Not only will they go to China, (they) will go to Japan.

Very often one of the "also/even" words such as ཡང་ and ཀྱང་ will be used in the second clause.

d. གྲྭ་པ་དང་བླ་མ་རྣམས་རྒྱ་གར་ལ་ཕེབས་པ་མ་ཟད། འབྲུག་ལྟ་ལ་ཡང་ཕེབས་པ་རེད།
monk and lama pl. india to go not-only/ bhutan to also go past compl./
The monks and lamas not only went to India, (they) also went to Bhutan.

These clause connectives are also used in negative constructions.

e. ཞིང་པ་དང་འབྲོག་པར་རོགས་རམ་མ་བྱས་པ་མ་ཟད། བཟོ་པ་ལའང་བྱས་མ་སོང་།
farmer and nomad-to help neg. did not-only/ workers to-even did neg. went compl./
Not only did (he, she, etc.) not help the farmers and nomads, (he, she, etc.) didn't even help the workers.

f. ཁོ་ཚོས་དགོན་པ་དང་ལྷ་ཁང་གསར་པ་རྩྭ་གི་མེད་པ་མ་ཚད། དགོན་པ་རྙིང་པ་ལ་ཡང་ཉམས་གསོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད།
he pl.-by monastery and temple new build neg. pres. compl. not-only/ monastery old to even repair do neg. pres. compl./
Not only are they not building new monasteries and temples, (they) are not even repairing the old monasteries.

The "not-only" connectives are also used with the subjects of sentences to convey the idea of "not-only the subject, but. . . ." Subjects in such constructions are required to

be in the instrumental case.

g. ཞིང་པས་མ་ཚད་འབྲོག་པ་ཡང་འདུག།
farmer-by not-only nomad also exist/
Not only are there farmers, (there are) also nomads.

7.2 The "even though" clause connectives: ཀང་, ཡང་, འང་, རུང་, ནའང་, ན་ཡང་, མོད་, and དེ་ (དེའི་)

These clause connectives link clauses to convey the idea that "even though" the former happened or exists, the latter occurs or exists. "But" can also be used here. The various particles are used in accordance with the final letter of the verb as shown below. Recall also that ཀང་, ཡང་, and འང་ are used in other contexts to convey "also" and "even."

ཀང་ after final ག་, ང་, ད་, and ས་ (and other words that in ancient Tibetan had a final (5-slot ད་)
ཡང་ after final ང་, ན་, མ་, ར་, and ལ་
འང་ after final འ and vowel finals
རུང་, ནའང་, མོད་, དེ (དེའི་), and ན་ཡང་ after vowel finals

a. ས་ཆ་འདི་མཐོ་པོ་ཡིན་ཡང་། དགུན་ཁ་གྲང་མོ་ཞེན་དགས་མི་འདུག།
place this high is though/ winter cold very neg. exist/
Even though this place is high [in altitude], it is not very cold in winter.

b. མོར་པུས་གུ་བཞི་ཡོད་ཀང་། ཉིན་ལྟར་དཔུལ་ཁང་ལ་ལས་ཀ་བྱེད་པར་འགྲོ་བཞིན་ཡོད།
she-to child four exist though/ day every bank to work do inf. go usual compl./
Even though she has four children, (she) goes to work at the bank every day.

c. བོད་པའི་བཙན་བྱོལ་པ་དེས་ཀུ་གར་ལ་ལོ་ཁས་བསྡད་རུང་། ཀུ་གར་གྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་མ་བྱས་པ་རེད།
tibet-of refugee that-by india year several lived though/ india of language study neg. did past compl./
Even though that Tibetan refugee lived in India for several years, (he) did not study Hindi (lit., Indian language).

d. ཕྱི་ལོ་ཀུ་གར་ལ་སྡོད་ན་ཡང་། ཀུ་གར་གྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཀྱི་མ་རེད།
next year india to live though/ india of language study do neg. fut. compl./
Even though (he, she, etc.) will live in India next year, (he, she, etc.) will not study Hindi (lit., Indian language).

The particle མོད་ conveys the idea of "even though" but normally occurs with འོན་ཀང་ ("nevertheless") at the beginning of the next clause.

e. ཕྱི་ལོ་ཀུ་གར་ལ་སྡོད་མོད། འོན་ཀང་ཀུ་གར་གྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཀྱི་མ་རེད།

next year india to live though/ nevertheless india of language study do neg. fut. compl./

Even though (he) will live in India next year, nevertheless (he) will not study Hindi (lit., Indian language).

These particles are also used with negative verbal constructions.

f. ཁོ་ཚོར་མི་མདའ་མང་པོ་མེད་ཀྱང་། གཞུང་ལ་ངོ་ལོག་བྱེད་ཀྱི་རེད།

he pl.-to gun many no-exist though/ government to rebel do fut. compl./

Even though they do not have many guns, (they) will rebel against the government.

g. མོས་ཁ་འདོན་ཞི་དགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་དེའི། ནང་པ་མ་རེད།

she-by prayer lots do pres. compl. though/ buddhist no is/

Even though she prays a lot, (she) is not a Buddhist.

7.3 The "plan/intend to" clause connective: རྩིས

This clause connective usually takes the non-past stem of verbs and conveys that an actor plans or intends doing the verbal action.

a. ཇི་ལོ་མོ་བལ་ཡུལ་ལ་འགྲོ་རྩིས་ཡོད་པ་རེད།

next-year she nepal to go plan exist/

She plans to go to Nepal next year.

b. ངས་སྤྱི་ལོ་ལྷ་ས་ནས་ཡོང་བའི་རྒན་གོག་དེ་གཉིས་ལ་རོགས་རམ་བྱེད་རྩིས་ཡོད།

i-by last-year lhasa from come nom.-of old-people that two to help do plan exist/

I plan to help those two old people who came from Lhasa last year.

Past tense is commonly conveyed by adding the past tense stem of the verb "to do" to རྩིས (as in example c.).

c. གྲྭ་པ་ཚང་མས་ཁང་པ་རྩྭ་རྩིས་བྱས་མ་སོང་།

monk all-by house build plan did neg. past compl./

All the monks did not plan to build a house.

7.4 The "before" clause connective: མ་ + vb. (past stem) + གོང་ + dative-locative (ལ་, etc.)

This clause connective conveys the idea that "before" the main verbal action, another took place or will take place.

a. རྡོ་རྗེས་དོ་རྒྱབ་ནང་ལ་མ་ལོག་གོང་ལ་ཏང་གི་ཚོགས་འདུར་འགྲོ་རྩིས་འདུག

dorje-by tonight home to before return party of meeting-to go plan exist/

Before (he) returns home tonight, Dorje plans to go to the party meeting.

b. མོས་མ་ཉལ་གོང་དུ་ཁ་འདོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།

she-by before sleep pray do pres. compl./

She prays before (she) goes to sleep.

c. སློབ་གྲྭ་ཆོས་བོད་ལ་མ་ཕྱིན་གོང་ལ་བོད་སྐད་སློབ་སྦྱོང་བྱས་པ་རེད།
student pl.-by tibet to before went tibetan language study did past compl.
The students studied (spoken) Tibetan before (they) went to Tibet.

7.5 The verb དགོས་ ("to have to, to want")

This verb has only one stem but occurs both separately and together with other active verbs. When used as the main verb, it conveys the meaning of "want" or "need." When it accompanies an active verb, it immediately follows this verb (which is placed in the non-past) and conveys the meaning of "have to do" or "must do" the verbal action.

7.5.1 དགོས་ used alone as a main verb

In these constructions དགོས་ conveys the meaning of "wanting" or "needing" something. The subject of this verb normally requires the dative-locative case particle.

a. ཁྱེད་རང་ལ་ག་རེ་དགོས་སམ།
you to what want ?
What do you want?

b. ང་ལ་ཇ་མང་མོ་དགོས།
i to tea sweet want
I want sweet tea.

c. ཁོ་ལ་ཇ་མང་མོ་དགོས་པ་རེད།
he to tea sweet want
He wants sweet tea.

d. མོ་ར་ཇ་མང་མོ་དངོས་གནས་དགོས་ཀྱི་འདུག་གས།
she-to tea sweet really want pres. compl.?
Does she really want sweet tea?

e. མོ་ར་ཇ་མང་མོ་དངོས་གནས་མི་དགོས། ཇ་བསྭས་མ་དགོས།[1]
she-to tea sweet really neg. want/ tea tibetan want/
She really does not want sweet tea. (She) wants Tibetan style tea.

The following two sentences convey the "need" meaning of དགོས་. Context indicates which meaning is intended.

f. ཁོ་ཚོ་ཟླ་ཉིན་རྟ་གསར་པ་ཞིག་དགོས་པ་བྱུང་ཐ་རེད།
he pl. last-year horse new one have got past compl./
Last year they needed a new horse.

---

[1]Note that མ་ in the second clause does not convey the negative but rather is a part of the word བསྭས་མ་ ("Tibetan style tea").

g. གནམ་གྲུ་གཏོང་སྐབས་ལག་ཆིར་དགོས་པ་རེད།
airplane fly when permit have/
When (one) pilots an airplane, a permit (license) is needed.

7.5.2 དགོས་ used in conjunction with active verbs

In this role དགོས་ occurs with the full range of verbal complements.

Past constructions

Each of the following complements expresses completed past action.

Vb. (non-past)	+	དགོས་	+	ཐུང་བ་རེད།
"	+	"	+	ཐུང་སོང།
"	+	"	+	ཐུང་ཡོད་པ་རེད།
"	+	"	+	ཐུང་འདུག
"	+	"	+	ཐུང་ (for 1st person subjects)
"	+	"	+	པ་ ཐུང་བ་རེད།
"	+	"	+	པ་ ཐུང་ཡོད་པ་རེད།
"	+	"	+	པ་ ཐུང་འདུག

a. བུ་བཅོལ་ཁང་ལ་པུ་གུ་མང་པོ་ན་ཚང་ཞེས་ཆོ་སྐད་གཏོང་བར་འགྲོ་དགོས་ཐུང་བ་རེད།
nursery to children many sick because, doctor call inf. go have got past compl./
Because many children in the nursery were sick, (they) had to go to call the doctor.

b. ཁོ་ཚོས་ངོ་ལོག་ཆུག་དགོས་ཐུང་བ་རེད།
he pl.-by rebel act have got past compl./
They had to rebel.

Negative past constructions take one of the following forms:

Vb. (non-past)	+	དགོས་	+	མ་ཐུང་བ་རེད།
"	+	"	+	ཐུང་མ་སོང།
"	+	"	+	ཐུང་ཡོད་པ་མ་རེད
"	+	"	+	ཐུང་མེད།
"	+	"	+	མ་ཐུང་།
"	+	"	+	པ་ཐུང་ཡོད་པ་མ་རེད།
"	+	"	+	པ་མ་ཐུང་བ་རེད།
"	+	"	+	པ་ཐུང་མི་འདུག
"	+	"	+	པ་ཐུང་བ་མ་རེད།
"	+	"	+	པ་ཐུང་མི་འདུག
"	+	"	+	པ་ཐུང་མེད་པ་རེད་

c. ནཁིང་ཆར་པ་ཞི་དུགས་བབས་ཙང་ཞིང་ཁར་ཆུ་གཏོང་དགོས་མ་བྱུང་བ་རེད།
last year rain lots fell because field-to water send have no got past compl./
Because it rained a lot last year, (they) didn't have to irrigate the fields.

d. ཀུ་ཉིན་དམག་རྩྭ-སྐབས་ཕྲུ་གུཚོ་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་དགོས་བྱུང་མ་སོང་།
last year war do when, child pl. school-to go have got perf. neg./
Last year, when (they were) at war, the children didn't have to go to school.

དགོས་ occurs in dependent clauses with the following forms:

Vb. (non-past)	+	དགོས་	+ བྱུང་	+ clause connective (cc)
"	+	"	+ ཡོད་	+ cc
"	+	"	+ བྱུང་ཡོད་	+ cc
"	+	"	+ པ་ + བྱུང་	+ cc
"	+	"	+ པ་ + བྱུང་ཡོད་	+ cc
"	+	"	+ པ་ + མ་ + བྱུང་	+ cc
"	+	"	+ མེད་	+ cc
"	+	"	+ བྱུང་མེད་	+ cc
"	+	"	+ པ་ + མ་ + བྱུང་	+ cc
"	+	"	+ པ་ + བྱུང་མེད་	+ cc
"	+	"	+ cc	

e. ཁོ་ཚོས་གཞུང་ལ་དངུལ་སྤྲོད་དགོས་བྱུང་བ་མ་ཟད་འབྲུ་རིགས་ཀྱང་སྤྲོད་དགོས་བྱུང་བ་རེད།
he pl.-by government to money give have got perf. not only/ grain also give have got past compl./
They not only had to give money to the government, (they) also had to give grain.

f. ཁོ་ཚོས་གཞུང་ལ་ཁྲལ་ཆེན་པོ་སྤྲོད་དགོས་མ་བྱུང་ཡང་། ཡུལ་ལ་ཡར་རྒྱས་ཆེན་པོ་ཕེབས་པ་རེད།
he pl.-by government to tax big give have no got though/ country to improve big went past compl./
Even though they didn't have to give large taxes to the government, the country has improved a great deal.

g. ཁོ་ཚོས་ཐོན་སྐྱེད་ཆེ་རུ་གཏོང་དགོས་སྐབས། ལག་ཆ་གསར་པ་ཚད་སྤྱོད་ཀྱེད་དགོས་བྱུང་བ་རེད།
he pl.-by production big to send have because/tools new use did have got past compl./
Because they had to increase (make bigger) production, (they) had to use new tools.

Note that the tense of the dependent clause (ཐོན་སྐྱེད་ཆེ་རུ་གཏོང་དགོས་སྐབས་) is governed by the tense of the final verb (. . . བྱུང་བ་རེད་).

7.5.3 Non-past constructions

The following forms are commonly used to express present, usual-general, and

future actions.

Vb. (non-past)	+	དགོས་	+	རེད།	(1st and 3rd person)
"	+	"	+	ཡོད་པ་རེད།	(3rd person)
"	+	"	+	ཡོད།	(1st person)
"	+	"	+	ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།	(3rd person)
"	+	"	+	ཀྱི་འདུག	(3rd person)
"	+	"	+	ཀྱི་ཡོད།	(1st person)
"	+	"	+	ཀྱི་རེད།	(3rd person)

The negative forms of the above follow the same pattern as presented earlier.

ཡོད་པ་རེད།	becomes	ཡོད་པ་མ་རེད།
འདུག	becomes	མི་འདུག
རེད།	becomes	མ་རེད།
ཡོད།	becomes	མེད།

a. ད་ལྟ་ཁོ་ཚོ་སློབ་གྲྭ་ལ་འགྲོ་དགོས་རེད།
now he pl. school to go have is/
They have to go to school now.

b. ཞིང་ལས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་དགོས།
agriculture work improve do have/
(We, you, etc.) have to improve agricultural work.

c. ད་ལྟ་ང་དཔུལ་ཁང་ལ་འགྲོ་དགོས་ཡོད།
now i bank to go have exist/
I have to go to the bank now.

d. དཔྱིད་དུས་ཞིང་པས་མོན་པ་རྒྱག་དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
springtime farmer-by plow have usu. compl./
Farmers have to plow in the springtime.

e. དགུན་དུས་ཞིང་པས་མོན་པ་རྒྱག་དགོས་ཀྱི་མེད་པ་རེད།
wintertime farmer-by plow do have neg. usu.-compl./
Farmers do not have to plow in the wintertime.

This could also have been written:

f. དགུན་དུས་ཞིང་པས་མོན་པ་རྒྱག་དགོས་མ་རེད།
wintertime farmer-by plowing do have no.-is/
Farmers do not have to plow in the wintertime.

g. ང་ཚོ་སློབ་ཕྲུག་ཡིན་སྟབས་ང་ཚོས་ཞིང་ལས་བྱེད་དགོས་མེད།
i pl. student is since i-by agricultural work do have no-exist/
Because we are students, (we) do not have to do agricultural work.

h. ཁོས་ཨ་མི་རི་ཀར་ལོ་ཤས་སྟོད་དགོས་ཀྱི་རེད།
he-by america-to year several live have fut. compl./
He will have to live in America for several years.

i. ཁོ་ཁམས་ལ་འགྲོ་དགོས་ཀྱང་། ལོ་མང་པོ་སྟོད་དགོས་ཀྱི་མ་རེད།
he kham to go have though/ year many live have neg. fut. compl./
Even though he has to go to Kham, (he) will not have to live (there for) many years.

7.5.4 The དགོས་ + པ་རེད་ usual complement

This construction usually conveys usual or general statements. Note how the time-context words སྔོན་མ་, དེང་སང་, and རྒམ་རྒྱུན་ affect the meaning of examples a., b., and c.

a. སྔོན་མ་རྒྱ་ནག་ལ་ཞིང་འབྲོག་རྩོམ་ཁལ་ཆེན་པོ་སྤྲོད་དགོས་པ་རེད།
formerly china to farmers-nomads pl.-by tax big give have usual compl./
In the past, farmers and nomads in China had to pay (give) big taxes.

b. དེང་སང་རྒྱ་ནག་ལ་ཞིང་འབྲོག་རྩོམ་ཁལ་ཆེན་པོ་སྤྲོད་དགོས་པ་རེད།
these days china to farmers nomads pl.-by tax big give have usual compl./
These days, farmers and nomads in China have to pay (give) big taxes.

c. རྒམ་རྒྱུན་གྲོང་གསེབ་ཀྱི་གཞོན་པ་ཚོ་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་དགོས་པ་མ་རེད།
usually village of youths pl. school to go have usual compl. neg./
Usually village youths do not have to go to school.

7.5.5 དགོས་ constructions in the past conveying completed action

Tibetan distinguishes between past obligatory action that has been completed or carried out and general obligations or duties in the past. In English when we say, "He had to pay taxes," it could mean either that he actually paid them, or that he should have or was supposed to pay them (e.g., "He had to pay taxes but didn't"). Tibetan uses the བྱུང་ forms to convey the idea that not only did they "have to" do something — they did it!

a. སྔོན་མ་རྒྱ་གར་ལ་ཞིང་འབྲོག་རྩོམ་ཁལ་ཆེན་པོ་སྤྲོད་དགོས་པ་རེད།
formerly india to farmers nomads pl.-by tax big give have usual compl./
In the past, farmers and nomads in India had to pay (give) big taxes.

If the writer wanted to convey that not only was there an obligation, but that the obligation had been completed, he would have used one of the བྱུང་ forms.

b. སྔོན་མ་རྒྱ་གར་ལ་ཞིང་འབྲོག་རྩོམ་ཁལ་ཆེན་པོ་སྤྲོད་དགོས་བྱུང་བ་རེད།
formerly india to farmers nomads pl.-by tax big give have usual compl./
In the past, farmers and nomads in India had to pay (give) big taxes.

The negative forms parallel those encountered earlier.

c. སྔོན་མ་རྒྱ་གར་ལ་ཞིང་འབྲོག་རྩོམ་ཁལ་ཆེན་པོ་སྤྲོད་དགོས་པ་མ་རེད།

formerly india to farmers nomads pl.-by tax big give have neg. usual compl./
In the past, farmers and nomads in India did not have to pay (give) big taxes.

d. སྔོན་མ་རྒྱ་གར་ལ་ཞིང་འབྲོག་ཚོས་ཁལ་ཆེན་པོ་སྦྱིན་དགོས་མ་ཡིན་ར་རེད།
formerly india to farmers nomads pl.-by tax big give have neg. usual compl./
In the past, farmers and nomads in India did not have to pay (give) big taxes.

7.5.6 The use of དགོས་ in two-verb constructions

The following examples of དགོས་ function to convey the need either: 1. to make someone or something do a verbal action, or 2. to do something so as to make a verbal action come about.

a. ང་ཚོས་ཁོ་སང་ཉིན་འགྲོ་ཐུབ་པ་བྱེད་དགོས།
i pl.-by he tomorrow go able do have
We have to do something so that he will be able to go tomorrow.

b. ང་ཚོས་ཁོ་སང་ཉིན་འགྲོ་ཐབས་བྱེད་དགོས།[2]
i pl.-by he tomorrow go means do have
We have to do something so that he will (have the means to) go tomorrow.

c. ང་ཚོས་ཁོ་སང་ཉིན་འགྲོ་བྱེད་དགོས།
i pl.-by he tomorrow go means do have
We have to do something so that he will go tomorrow.

These three constructions are similiar in the sense that they convey that the actor has to do something so that something else will occur, but differ in terms of the degree of strength associated with what will be done. The first example normally conveys the strongest action, meaning you will go all out to create a situation so that he will be able to go. The second example is less strong, and the third is the weakest, conveying more that the actors will go to try to persuade him to go. These differences are not hard and fast, and the third pattern can also convey taking actions as well as just speech.

7.5.7 Further examples of དགོས་ with connectives in dependent clauses

In this position there are a number of very common patterns:

Vb.	+	དགོས་ + cc
"	+	དགོས་ + ཀྱི་ཡོད་ + cc
"	+	དགོས་ + ཀྱི་འདུག་ + cc
"	+	དགོས་ + ཡོད་ + cc

---

[2]Note that ཐབས་ conveys "means" or "methods."

" + དགོས་+ མེད་+ cc
" + མི་+ དགོས་+ cc
" + དགོས་+ ཀྱི་མེད་+ cc
" + དགོས་+ ཟུང་ +cc

a. སྔོན་མ་རྒྱ་གར་ལ་ཞིང་འབྲོག་ཚོས་ཕྱལ་ཆན་པོ་སྦྱིད་དགོས་ཟུང་སྐབས། ཁོ་ཚོར་འཚོ་བ་སྐྱོ་པོ་ཞེ་དགས་འདུག།
formerly india to farmers nomads pl.-by tax big give have usual compl./ he pl.-to livelihood nom. poor very exist/
In the past, because farmers and nomads in India had to pay (give) big taxes, they were very poor.

b. མོ་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་དགོས་པ་མ་ཟད། ཟ་ཁང་ལའང་ལས་ཀ་བྱས་དགོས་ཟུང་སོང་།
she school-to go have not-only/ restaurant to-also work did have got past compl./
Not only did she have to go to school, (she) also had to work in a restaurant.

c. མོ་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་མི་དགོས་པ་མ་ཟད། ལས་ཀ་ཡང་བྱས་དགོས་ཟུང་མ་སོང་།
she school-to go no have not-only/ work also did have got neg. past compl./
Not only did she not have to go to school, (she) also did not have to work.

7.6 Constructions using ཐག་ཆོད་

ཐག་ཆོད་ is used with the stem of adjectives to convey the meaning of "very" or "extremely." Thus ཡག་པོ་ becomes ཡག་ཐག་ཆོད་ ("extremely good"), and ཆེན་པོ་ becomes ཆེ་ཐག་ཆོད་ ("very big").

a. སྐྱན་ཁྲ་འདི་གསལ་ཐག་ཆོད་རེད།
report this clear very is/
This report is very clear.

b. གསར་འགྱུར་འདི་ནི་གསལ་ཐག་ཆོད་རེད།
news this as for clear very is/
This news is very clear.

c. ཁོ་ཚོས་ལས་ཀ་ཡག་ཐག་ཆོད་བྱས་པ་རེད།
he pl.-by work good very did past compl./
They did the work very well.

ཐག་ཆོད་ is also used with existential verbs. The pattern is: existential verb + ཐག་ཆོད་ + a linking verb. In these constructions it conveys the meaning of "certain."

d. མོ་དེང་སང་རྒྱ་ནག་ལ་ཡོད་ཐག་ཆོད་རེད།
she these days china to exist certain is/
It is certain (that) she is in China these days.

e. ཤིང་ནགས་འདིའི་ནང་འདམ་སིང་མེད་ཐག་ཆོད་རེད།

forest this-of in lion neg.-exist certain is/

It is certain that there are no lions in this forest.

f. ང་ཚོའི་གོ་ཁྲིད་སོ་ལ་མིན་ཐག་ཆོད་རེད།

i pl.-of leader spy neg.-is certain is/

It is certain that our leader is not a spy.

ཐག་ཆོད་ can also be used with active and involuntary verbs:

g. ཁོ་བོད་ལ་མ་ཕྱིན་ཐག་ཆོད་རེད།

he tibet to no went certain is/

It is certain that he did not go to Tibet.

h. ཁོ་ཡ་དེ་རིང་འབྱོར་གྱི་ཡོད་ཐག་ཆོད་རེད།

he today arrive pres. compl. certain is/

It is certain that he is arriving today.

ཐག་ཆོད་ can also be used as a noun where it means "settlement" (of a dispute). For example:

i. ཁ་མཆུ་དེ་ཐག་ཆོད་བྱུང་ཡ་རེད།

dispute that settlement got past compl./

A settlement was reached for that dispute.

7.7 Constructions with the verb ཟུ་ (ཞུས་)

When ཟུ་ is used as a verb it conveys the meaning "to say" or "to tell" or "to ask/request" something to or from a superior.

a. ངས་རྡོ་རྗེ་ལ་གནས་ཚུལ་ཚང་མ་ཟུས་ཡ་ཡིན།

i-by dorje la to situation all told past compl./

I told Dorje all about the situation.

b. ཞིང་པ་ཚོས་རྗོང་འགོ་ཁྲིད་རྣམས་ལ་བཀའ་མོལ་ཞུས་ཡ་རེད།

farmer pl.-by district of leader pl. to discuss (h.) past compl./

The farmers discussed (it) [or held a discussion] with the leaders of the district.

The honorific noun-verb compound (བཀའ་མོལ་ཞུས་) here conveys that the actors were lower in status and shows respect for the leader. If one wanted to convey respect to both the subject and object, གནང་ would be substituted for ཞུས་.

c. ཁོང་ཚོས་རྗོང་འགོ་ཁྲིད་རྣམས་ལ་བཀའ་མོལ་གནང་བ་རེད།

he (h.) pl.-by district of leader pl. to talk (h.) did (h.) past compl./

They talked with the leaders of the district.

Some common compounds that use ཟུ་ are:

བཀའ་དྲི་ཟུ་	དགའ་བསུ་ཟུ་	ཞབས་འདེགས་ཟུ་
to ask	to welcome	to serve

7.8 Constructions expressing "certainty": ངེས་, ལོས་, and ཤག

Like ཐག་ཆོད་, ངེས་ is used with active and involuntary verbs (the non-past stem) and linking/existential verbs to express the idea that it is "certain" that the verbal action will occur or that something certainly exists.

a. ལས་ཀ་འདི་ཁོས་ཉིད་ཐུབ་ངེས་རེད།
work this he-by do able certain is/
It is certain that he will be able to do this work.

b. གཞུང་གིས་ཕྲུ་གུ་མེད་པའི་ཆེན་ཁོག་རྣམས་ལ་རྒྱུན་གསོ་དགོས་ངེས་རེད།
government by child without nom.-of elderly pl. to welfare give need certain is/
It is certain that the government will have to give welfare to the elderly without children.

ལོས་ also conveys certainty.

c. ལས་ཀ་འདི་ཁོས་ལོས་ཉིད་ཐུབ།
work this he-by do able certain is/
It is certain that he will be able to do this work.

d. འདི་འདྲ་བྱས་ན་ཕན་ཐོགས་ལོས་ཡོད།
this like did if benefit certain exist/
If (one) does like this, there will certainly be a benefit.

ཤག་ conveys certainty but with the connotation of I "presume" or I "trust" or I "take it that":

e. ཁྱེད་རང་གིས་གནས་ཚུལ་དེ་ཤེས་ཡོད་ཤག་རེད།
you by news that know exist certain is/
(I) presume that you definitely know that news.

f. ཁྱེད་རང་གིས་དེབ་རྙིང་པ་དེ་ཀློག་ཡོད་ཤག་རེད།
you by book old that read certain is/
(I) trust that you certainly have read that old book.

g. ཁྱེད་རང་གིས་དེང་སང་སློབ་སྦྱོང་ཡག་པོ་ཉིད་ཀྱི་ཡོད་ཤག་རེད།
you by these days study good do pres. compl. definitely is
(I) take it that you are studying well these days.

Note should be taken that when ཤག་ is used directly after past verb stems, it conveys the perfect tense. This will be examined fully in a later lesson.

h. ཁོ་ཡས་དེབ་རྙིང་པ་དེ་བཀླགས་ཤག།
he-by book old that read perf./
He has read that old book.

7.9 The "together with" clause connectives: པ་དང་སྦྲགས་, པ་དང་ཚབས་ཅིག་, པ་དང་སྐབས་བསྟུན་, པ་དང་བསྟུན་, དང་ཚབས་ཅིག་, དང་མཉམ་དུ་, བསྟུན་, བསྟུན་རས་, དང་འབྲེལ་, and ཚབས་སྦྲགས་

These constructions convey several different meanings depending on context. First they convey the idea of a secondary act occurring together with or at the same time as a primary act. The latter action is somewhat incidental to the former — i.e., together with but secondary to A, B was done or took place.

a. པད་མ་ལ་གས་གཞིས་ཀ་རྩི་རུ་ཉེབས་པ་དང་སྦྲགས་ཇ་གཅིགས་ཀྱི་རེད།
pema la shigatse-to go together tea buy (h.) fut. compl./
Pema will buy tea together with going to Shigatse. [Together with or incidental to going to Shigatse,. . . —the buying of tea is the secondary action.]

b. རྒྱ་གར་ལ་མོ་གྲོགས་པོ་ཐུག་པ་དང་འབྲེལ་གནས་སྐོར་འགྲོ་གི་རེད།
india to she friend meet together pilgrimage go fut. compl./
Together with meeting a friend in India, she will go on pilgrimage. [Here the secondary action is the going on pilgrimage.]

c. ཁོ་གྲོགས་པོ་ཐུག་པ་དང་ཚབས་ཅིག་ཉོ་ཚ་རྒྱག་གི་རེད།
he friend meet together shop fut. compl./
Together with meeting a friend, (he) will go shopping.

d. ཕྲུ་གུ་ཆོས་དགོན་པར་སྒེབས་པ་དང་སྐབས་བསྟུན་མཆོད་མཇལ་ཞུས་སོང་།
child pl.-by monastery-to arrive together religious-visit did went compl./
Together with arriving at the monastery, the children did a religious visit.

e. ང་རྒྱལ་རྩེ་སྒེབས་བསྟུན་འབྲོག་པ་ཁ་ཤས་ཕྱད་བྱུང་།
i gyantse arrive together nomad several met got/
Together with arriving in Gyantse, I met several nomads.

f. ཁོས་མཆོད་མཇལ་ཞུ་བ་དང་བསྟུན་ལྟད་མོ་བལྟས་སོང་།
he-by religious visit do together with show watch went compl./
Together with doing a religious visit, he watched a show.

g. ཁོས་མཆོད་མཇལ་ཞུ་བ་དང་མཉམ་དུ་ལྟད་མོ་བལྟས་སོང་།
he-by religious visit do together with show watch went compl./
Together with doing a religious visit, he watched a show.

The use of དང་མཉམ་དུ་ in example g. conveys greater equality in the importance of the two actions.

h. ང་ཚོས་ཤ་ཉོས་པ་དང་ཚབས་ཅིག་ཐོ་ཚལ་ཉོས་པ་རེད།
i pl.-by mean bought together with vegetables bought/
Together with buying meat, we bought vegetables.

Many of these same particles are used adverbially to convey the meaning "together" or "together with."

j. ཁོ་ཚོ་ཚང་མ་ཆབས་ཅིག་ཡོང་ཐ་རེད།
he pl. all together came past compl./
All of them came together. (Or, They all came together.)

The following substitution produces no change in meaning:

k. ཁོ་ཚོ་ཚང་མ་མཉམ་དུ་ཡོང་ཐ་རེད།
he pl. all together came past compl./
All of them came together.

7.10 The "according to" clause connectives: (ཨ)་དང་སྦགས་བསྟུན་, (ཨ)་དང་བསྟུན་, བསྟུན་, བསྟུན་རས་, དང་འབྲིལ་, and གཞི་བཟུང་

Many of the clause connectives discussed in 7.9 convey a second major meaning — "according to" or "in keeping with" or "based on." Context determines which meaning is intended.

a. འཆར་གཞི་དང་སྦགས་བསྟུན་ལས་ཀ་བྱེད་དགོས་རེད།
plan accordance work do have/
(He, we, one, etc.) has to work in accordance with the plan.

b. རྩ་ཁྲིམས་གཞི་བཟུང་འཆར་གཞི་བཟོས་པ་རེད།
constitution accordance plan made past compl./
(He, she, etc.) made a plan in accordance with the constitution.

c. ཁོ་ཚོས་ཏང་གི་རྩ་ཁྲིམས་དང་འབྲིལ་འཆར་གཞི་གསར་པ་བཟོ་ཀྱི་རེད།
he pl.-by party of constitution accordance plan new make fut. compl./
They will make a new plan in accordance with the party's constitution

7.11 The "about to" clause connectives: གྱབས་, ལ་ཁད་ལ་, ཁ་ལ་ཁར་, ལ་ཁར་, ཁར་, གྱབས་བྱེད་, ཅི་, and ཅིར་

These clause connectives convey the idea that when the action in the first clause was "about to" occur, or "just before" it occurred, something else happened. They are used in two types of constructions: 1. in dependent clauses following a verb (non-past) and 2. following a verb and immediately followed by an existential, active or involuntary verb.

a. གནམ་གྲུ་འཕུར་ལ་ཁར་རྒྱུན་ཤོར་སོང་།
airplane fly just before damage went compl./
Just before the airplane took off, (it) got damaged.

b. ཁོ་མཁྱེན་ཁང་ནས་ཐོན་ལ་ཁད་ལ་ཁ་པར་འབྱོར་སོང་།
he hotel from depart about phone arrive went compl./

When he was about to depart from the hotel, (he) received a phone call.

c. ཁོ་ཆོས་ལྷོ་ཟ་གྱབས་འདུག།
he pl.-by food eat about exist/
They are about to eat food.

d. ཁོ་གཉིས་ནང་ལ་ལོག་གྱབས་ཡོད་པ་རེད
he two home to return about exist/
Those two are about to return home.

When the verb "to do" follows གྱབས་, the meaning conveyed is that the actor is getting ready to do the verbal action. For example,

e. ཁོ་ནང་ལ་ལོག་གྱབས་བྱིད་དུས་ཆར་པ་བཏང་སོང་།
he home to return about do when rain fell went compl./
When he was getting ready to return home, it rained.

f. ཁོ་པ་ཆོས་ཁ་ལག་བཟོ་གྱབས་བྱིད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
he pl.-by food make about do pres. compl./
They are getting ready to make food (a meal).

If the verb in such constructions is in the past tense, the overall meaning changes to "almost did" the verbal action. For example,

g. ཁོས་ཁ་ས་གླིག་བརྒན་ལ་འགྲོ་གྱབས་བྱས་པ་རེད།
he-by movie to go about did past compl./
He almost went to the movie yesterday.

h. ཁོ་ན་ནས་ཤི་གྱབས་བྱས་པ་རེད།
he sick having die about did past compl./
Having gotten sick, he almost died.

ཉེ་ and ཉེར་ are used with verb stems to convey the meaning of "about to" or "close to" the verbal action.

i. ཁོ་བོད་ལ་འགྲོ་ཉེར་རེད།
he tibet to go about is/
He is about to go to Tibet.

j. ནང་པ་དེ་ཆོ་ལྷ་སར་ཕེབ་ཉེར་སྐྱབས་པ་རེད།
buddhist that pl. lhasa-to depart about arrive past compl./
Those Buddhists are about to depart for Lhasa (lit., "it has arrived near to departure").

7.12 The polite imperative: vb. + དང་

དང་ is added to verbs when one wants to ask someone to do something in a polite way.

a. ཞོགས་པ་རྒྱ་པོ་ལང་ནས་དེབ་ཀླིག་དང་།

morning early get up having book read please/
(Please) get up early and read books.

b. མོར་རོགས་གནང་དང་།
she-to help please/
Please help her.

c. བོད་ལ་འགྲོ་དུས་མཆོད་མཇལ་ཞུས་དང་།
tibet to go when religious visit do please/
When you go to Tibet please make a religious visit.

d. ལྷ་སར་ཕེབས་དང་། ཇོ་བོ་རིན་པོ་ཆེ་མཇལ་གྱི་རེད།
lhasa-to go (h.) please/ jo rimpoche meet (h.) fut. compl.
Go to Lhasa. (You) will meet (encounter) the Jo Rimpoche (statue).

The negative of these would be:

e. ཞོགས་པ་ཐུ་པོར་དེབ་མ་ཀློག་དང་།
morning early-to book no read please/
(Please) do not read books in the early morning.

f. མོར་རོགས་མ་གནང་དང་།
she-to help please/
Please do not help her.

7.13 "Help" constructions: རོགས་གནང་ and རོགས་བྱིད་

རོགས་གནང་ and རོགས་བྱིད་ ("help") are used with the non-past stems of verbs to convey "please do" the verbal action.

a. རྒྱ་གར་ལ་ཕེབས་པ་དང་ཡིག་བྱིས་གཏོང་རོགས་གནང་།
india to arrived (h.) letter (h.) send please/
Please send a letter as soon as (you) arrive in India.

b. བོད་ཀྱི་གནས་རྐྱེན་གསལ་པོ་གཅིག་ཤོད་རོགས་བྱིད།
tibet of condition clear one tell please/
Please tell clearly (about) conditions in Tibet.

c. དོ་དགོང་རྒྱ་ཚོད་བརྒྱད་པར་ངའི་ནང་ལ་ཡོང་རོགས་བྱིད།
tonight o'clock eight-to i-of home at come/
Please come to my home at eight o'clock tonight.

d. སྨན་ཁང་འདི་ལ་ཉམས་གསོ་གནང་རོགས་གནང་།
hospital this repair do (h.)/
Please repair this hospital.

e. ཡི་གེ་འདི་རྡོ་རྗེ་ལ་གསལ་སྤྱ་ཕུལ་རོགས་གནང་།
letter this dorje la (h.) to give (h.) please/

Please give this letter to Dorje.

7.14. Reading exercises

7.14.1 Reading number one: "Agu dönba and a Rich Man"

7.14.1.1 Tibetan text

ཨ་ཀུ་སྟོན་པ་དང་མི་ཕྱུག་པོ།

ཨ་ཀུ་སྟོན་པའི་ཁྱིམ་གྱི་རྩ་མ་ཐོག་ཏུ་ཁོས་ཀྱེ་ཡུལ་དེར་དུད་ཚང་ཕྱུག་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་དེའི་སར་རྩམ་པ་གཡར་དུ་སོང་། འན་ཀུང་ཕྱུག་པོ་དེ་སེར་སྐ་ཆེན་པོ་ཡིན་ཙང་དེས་ཨ་ཀུ་རྩམ་པ་སྤར་མོ་གང་ཙམ་ཡང་གཡར་པོ་མ་བྱས། དེ་ནས་ཉིན་ཞག་སོང་ཇེས་ཨ་ཀུས་སྤར་ཡང་ཕྱུག་པོ་དེའི་ཁྱིམ་དུ་ཕྱིན་ནས་སྤང་ཆེན་པོ་ཞིག་གཡར་ཐ་དད་སྤྲགས་དེང་སང་ལྷ་སར་རྩམ་པ་གོང་ཆེན་པོ་ཡོད་ཙང་སང་ཉིན་རྩམ་པ་བཅོང་བར་འགྲོ་རྩིས་ཡོད་ཅེས་ཨ་ཀུས་ཟུར་ཏེ་ཕྱིན་ཟོག་ཏུ་ཕེབ་ཨ་ཀུ་ཁོས་ཞེས་ཁ་ཤས་ཀྱི་ཁྱིམ་ཚང་ཆད་ཟེར་གོང་དང་། ཁྱིན་ཆོང་གི་རྐོར་སོགས་ཞིག་པར་དེས་རྩི་དགའ་ཐག་ཆོད་ནས་བྱས་ནི་སང་ཉིན་ཉིན་ང་ཡང་ཁྱོད་མཉམ་དུ་ལྷ་སར་རྩམ་པ་བཅོང་བར་འགྲོ་ཡི་ཡིན་ཞེས་བཤད་། ཕྱི་ཉིན་ཕྱུག་པོ་དེས་ཞོགས་པ་ཐུ་པོ་ནས་ལངས་ཏེ་ཁལ་གཡག་ལ་རྩམ་པ་ཁལ་ཆུབ་གཅིག་བཀལ་ནས་ལྷ་སར་ཐོན་ཆུའི་གླ་ཨྱིག་ཅུག་ཚར་ནས་ཨ་ཀུ་བཟའ་རྩ་བཅུངས་ཏེ་རྩམ་པ་ཡིན་ཁལ་གྱིས་བོང་བུར་བཀལ་ནས་ཁྱིམ་མཉམ་དུ་ལྷ་སར་ཐོན། དེ་ཉིན་ཨ་ཀུ་སྟོན་པ་དང་ཕྱུག་པོ་ཁོང་གཉིས་ཉིན་ཞག་ཐུང་ངུ་ཟེར་ཏེ་ཁྱིམ་མཉམ་དུ་ལྷ་སར་ཐོན། དེ་ཉིན་ཨ་ཀུ་སྟོན་པ་དང་ཕྱུག་པོ་ཁོང་གཉིས་ཉིན་གང་བསྡོད་ནས་དགོན་ཏུལ་ཚུང་ཚུང་ཞིག་གི་ འཁྱམ་དུ་སྐྱིབས་པས་ཁོང་གཉིས་དོ་ནུབ་དགོན་པ་དེའི་ནང་ཁྱོན་ཏུ་ཕྱག་པ་ཐུག་སྟོང་བཙམ། ཉིན་གང་བསྐྱོད་པའི་ངལ་དུབ་ཀྱིས་ཕྱུག་པོ་ནི་ཉལ་མ་ཐག་གཉིད་ལ་ཤོར་ནས་ཤི་བ་ལྟར་དུ་གྱུར། ནམ་ཕྱེད་ཙམ་ལ་ཨ་ཀུ་སྟོན་པས་ཁ་ཁར་ཡར་ལངས་ཏེ་རང་གི་རྩམ་སྐྱིའི་ནང་གི་གཅིག་ཏུ་རྣམས་བོང་བུར་ཁྱེར་བ་དང་ཕྱུག་པའི་རྩམ་པ་ཁལ་ཆུབ་གཅིག་པོ་དེ་རང་གི་སྐྱི་མོའི་ནང་དུ་བཅུངས། དེ་ནས་ཨ་ཀུས་ཕྱུག་པོ་དེའི་རྩམ་སྐྱི་སྟོང་པ་དེ་ལྟ་སྐྱའི་ལག་ཏུ་བཞག་པ་དང་ཡང་རྩམ་པ་སྤར་མོ་གང་ཁྱིར་ནས་ལྟ་རྟེའི་ཁ་ལ་བྱུག་ཏུ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན་ནམ་ཞེས་ཁས་ལེན་ཏེ་ཕྱིན་ཟོག་ཏུ་ཕེབ་ཨ་ཀུ་སྟོན་པས་ཁ་ཁར་ཡར་ལངས་ཏེ་ཁོ་ཚོ་ལས་ཀྱི་ཐབས་ཤེས་ཀྱིས་ཕྱུག་པོ་ཁོང་ཁྲོ་ཤོར་ནས་ཁོ་ཚོ་ཉིད

7.14.1.2 Interlinear translation

Agu dönba and person rich

1. Agu dönba-of house of tsamba exhausted because he-by country that-to household rich one exist that-of place-to tsamba borrow to went/ nevertheless
2. rich that avarice great is because that-by agu-to tsamba handful full about even borrow no send/ that from day several went after
3. agu once-again rich that-of house to went having pan big one borrow together-with these days lhasa-to tsamba price big exist because
4. i tomorrow tsamba sell to go plan exist quote said/ talk that rich-by heard as-soon-as cat mouse see like hap-
5. py limitless got having now as-for profit big one obtain do need thought having he-by agu-to lhasa-of market-of goods price and/
6. selling of about etc. detail-to ask after he happy extremely having did if tomorrow i also you together lhasa-to tsamba sell to
7. go of is quote said/ the next day rich that-by morning early from arose having carrying yak to tsamba load one load having lha-
8. sa-to depart gyu-of prepare do finish agu wait having stayed/ agu dönba-by tsamba bag empty two of in straw stuff having
9. tsamba is pretend by donkey-to load having there arrive after he two together lhasa-to depart/ that day agu dönba and rich
10. he two day all go having monastery rubble small one of near to arrive because he two this-evening monastery that-of in stop overnight
11. do gyu-to agree/ all day go-of tired by rich as-for lie down as soon as fall asleep having death like to become/ mid-
12. night about to agu dönba-by quietly up arose having own of tsamba bag-of in of straw pl. donkey-to gave and rich-of tsamba
13. load single that itself of bag-of in to stuff/ then agu-by rich that-of tsamba bag empty that god statue-of hand to left and
14. also tsamba handful one carry having god statue that-of mouth to smear after only-then before like sleep lie-down/ dawn arose after rich that-by
15. oneself of tsamba load stayed without saw at-once agu called having sleep woke/ he two-by tsamba bag empty god statue-of hand to
16. exist saw/ agu dönba-by world people pl. by time long god no offering because god probably hungry having
17. means no got because you of tsamba ate past compl. quote said/ rich that-by god

this-by i-of tsamba only ate than
18. you to tsamba that no eat why quote asked to/ agu-by god you to like exist-by is quote answer give/ therefore
18. rich that-by sigh send manner i lhasa-to go neg.fut. compl./ you self alone go! quote said/ agu dönba-
19. by i alone go neg. fut. compl. quote said having he two together once-again house to return past compl./

7.14.1.3 Translation

Agu dönba and a Rich Man[3]

Because all of Agu dönba's family's tsamba was exhausted, he went to the house of a rich person in that area to borrow grain. However, because that man was very avaricious, he did not lend even a handful to Agu. Several days after that, Agu again went to that rich man's house and together with borrowing a (tsamba) roasting pan (from him), said, "These days because the price of tsamba is high in Lhasa, I plan to go to sell tsamba." As soon as the rich man heard that, like a cat spotting a mouse, he got very happy and thinking, "Now I have to do something so as to make a big profit," asked Agu in detail about prices and sales in the Lhasa market. After this, he got very happy and said, "Well then, tomorrow I also will go together with you to Lhasa to sell tsamba."

The next day, that rich man got up early and loaded a load of tsamba on his carrying yak and waited for Agu, all prepared to depart for Lhasa. Agu dönba stuffed two empty sacks with hay and straw and, pretending they were tsamba, loaded them on donkeys. After he arrived there (at the rich man's house), they left for Lhasa together. That day Agu dönba and the rich man went all day and, having arrived by a ruined small monastery, agreed to stay there that night.

The rich man, tired from traveling all day, lay down and immediately fell asleep (becoming) as if he were dead. At about midnight, Agu dönba quietly arose and gave the straw and hay from his sacks to the donkeys, filling his sacks with the tsamba from the rich man's load. After that, Agu put the rich man's empty tsamba bag in the hand of a statue of a deity and also carried a handful of tsamba, smearing it in the mouth of the statue. Then he slept like before. After dawn, as soon as the rich man saw that his load of tsamba was not there, he called Agu, waking him up. The two of them saw with certainty

---

[3] Agu dönba is Tibet's most famous folklore trickster. Poking fun at the rich, the hypocritical and the greedy, his stories are known and relished throughout Tibet.

the empty bags in the hand of the statue. Agu dönba said, "Because humans have not given offerings to the god for a long time, probably the god was hungry and had no means to get food so he ate your tsamba." The rich man asked, "How come the god ate only my tsamba and not yours?" Agu replied, "It is because the god likes you." Therefore, that rich man, sighingly said, "I am not going to Lhasa. You go alone!" Agu dönba said, "I will not go alone," and the two of them together again returned home.

7.14.1.4 Grammatical notes

1. The first segment consists of two clauses: 1. ཨ་ཕུ་བསྟན་པའི་ཁྱིམ་གྱི་རྩམ་པ་རྫོགས་ཀྱིན་ 2. ཁོས་ཡུལ་དེར་དུད་ཚང་ཕྱུག་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་དེའི་སར་རྩམ་པ་གཡར་དུ་སོང་.

The core of the first clause is the noun རྩམ་པ་ ("tsamba") and the involuntary verb རྫོགས་ ("got exhausted/finished"), with the remaining component ཨ་ཕུ་བསྟན་པའི་ཁྱིམ་གྱི་ ("Agudönba's house's/family's") modifying tsamba. Thus, what was exhausted was "Agudönba's family's tsamba." The clause connective ཀྱིན་ ("because"— see 5.9) links this with the second clause.

Clause two starts with the subject in the instrumental (ཁོས་). This is followed by a nominalized existential phrase (ཡུལ་དེར་དུད་ཚང་ཕྱུག་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་) that modifies "place" (ས་), explaining what kind of a place it is: "a place where there existed a rich family in that area." The genitive particle attached to the demonstrative "that" (དེའི་) links this modifying phrase to the noun "place" (ས་). If the demonstrative had been omitted (ཡོད་པའི་སར་), the phrase would have simply conveyed "a place where there existed. . . ." The addition of the demonstrative gives added emphasis to the specific place where that rich family lived. It is not translatable into English.

"Place," in turn, is joined with the dative-locative particle so that it conveys the location of the verbal action: "in/at a place."

The rest of this clause begins with the direct object "tsamba" (རྩམ་པ་). This is followed by an infinitive construction consisting of the first verb (གཡར་) + dative-locative particle (ད་) + main verb (སོང་): "went to borrow."

2. The second segment consists of two clauses: 1. ངོན་ཀུང་ཕྱུག་པོ་དེ་སེར་སྣ་ཆེན་པོ་ཡིན་ཙང་ 2. དེས་ཁ་ཁྱར་རྩམ་པ་སྒར་མོ་གང་ཙམ་ཡང་གཡར་པོ་མ་བྱས་.

The first clause is a simple linking verb construction describing the rich man. The second clause's subject དེས་ ("by that one") refers to the rich man. The active verb is "did not lend" (གཡར་པོ་མ་བྱས་), and the remainder modifies this verb. It consists of a "handful" (སྒར་མོ་), plus གང་, which here functions as "one," and ཙམ་, which means "approximately"

or "about as much." These together (ཐུར་མོ་གང་ཙམ་) convey "as much as one handful." "Even" (ཡང་), which is joined to this, is commonly used with negative verbs to convey "even as much as X, did not. . . ," or here, ཐུར་མོ་གང་ཙམ་ཡང་གཡར་པོ་མ་བྱས་: "did not lend even as much as a handful." Another example of this use of ཡང་ and གྱང་ is: ཁོས་ངར་སྐོར་མོ་གཅིག་ གྱང་སྤྲད་མ་སོང་ ("He did not give me even one dollar").

The above use of གོ་ to convey "one" in measurements is common. For example, ངར་ཇ་དཀར་ཡོལ་གང་སྤྲད་རོགས་གནང་ ("Please give me one cup of tea").

3. The third segment consists of four clauses: 1. དེ་ནས་ཉིན་ཤས་སོང་ཇེས་ཨ་ཁྱག་པོ་དེའི་ ཁྱིམ་དུ་ཕྱིན་ནས་ 2. སྒུ་ངར་ཆེན་པོ་ཞིག་གཡར་བ་དང་སྦྲགས་ 3. དེང་སང་ལྷ་སར་རྩམ་པ་གོང་ཆེན་པོ་ཡོད་ཙང་ 4. ངར་ཉིན་ རྩམ་པ་བཅོང་བར་འགྲོ་རྒྱུ་ཡོད་ཅས་བཤད་.

The first clause is a simple active construction beginning with the time-slot phrase (དེ་ནས་ + ཉིན་ཤས་སོང་ཇེས་ - "after that + after a few days passed"). The remainder is the verb "went" (ཕྱིན་), the location of his going (ཁྱག་པོ་དེའི་ཁྱིམ་དུ་ - "to the house of that rich man"), an adverbial word meaning "once again" (ཐུར་ཡང་), and the subject in the instrumental. The connective ནས་ links this to clause two.

The second clause consists of an implict subject (by Agu), the verb "to borrow" (གཡར་) and the object phrase "a big pan" (སྒུ་ངར་ཆེན་པོ་ཞིག་). Note that གཡར་ can mean both "borrow" and "lend." It is linked by the "together with" clause connector (see 7.9), which here conveys the idea that together with going to borrow a pan, he said.. . .

The third clause is a simple existential sentence, "the price of tsamba is high in Lhasa," linked to clause four by the "because" connective.

The final clause centers around an infinitive construction ("go to sell" - བཅོང་བར་ འགྲོ་), which in turn is modified by the "plan to" particle (རྩིས་), so that it means "plan to go to sell tsamba." The rest consists of the subject ("I") and the time of the verbal action, "tomorrow."

4. The fourth segment consists of six clauses: 1. སྐད་ཅ་དེ་ཁྱག་པོས་ཐོས་མ་ཐག་ 2. ཁྱམ་བུས་ཅི་ཅི་མཐོང་ བ་ལ་དགའ་སྟང་ཚད་མེད་བྱུང་སྟེ་ 3. ད་ནི་ཁེ་བཟང་ཆེན་པོ་ཞིག་ཐོབ་པ་བྱིད་དགོས་བསམས་ཏེ་ 4. ཁོས་ཁ་ཁྱར་ལ་སའི་ཁྲམ་ རའི་ཐོག་གོང་དང་། བྲིན་ཚོང་གི་སྐོར་སོགས་ཞིབ་པར་དྲིས་ཤེས་ 5. ཁོ་དགའ་ཐག་ཆོད་ནས་ 6. བྱས་ན་སང་ཉིན་ངར་ཁྱོད་ མཉམ་དུ་ལྷ་སར་རྩམ་པ་བཅོང་བར་འགྲོ་ཡི་ཡིན་ཞེས་བཤད་.

The first clause is a simple involuntary verb construction. The object comes first ("that speech"), followed by the subject ("by that rich man") and then the verb ("to hear") and the "as soon as" clause connective. Thus, "as soon as that rich man heard the speech."

The second clause begins with ལྟར་ ("like/as"), a common construction used to construct similes. In this case the phrase is: "like a cat seeing a mouse" (ཁྱམ་བུས་ཅི་ཅི་མཐོང་བ་ ལྟར་). Note that ལྟ་བུ་ could have been substituted for ལྟར་.

The second part of this clause means "got joy/happiness" (དགའ་སྐྱོ་. . . བྱུང་). It consists of "joy/happiness" and the modifying adverbial ཚད་མེད་ ("boundless" or "limitless"). Thus, "(He) got extremely happy like a cat seeing a mouse."

Clause three explains what the implicit subject (the rich man) "thought" (བསམས་). It utilizes the དགོས་ pattern explained in 7.5.6, which here conveys: "(I) *have* to do something so that (I) will get a big profit."

Clause four is an active sentence whose core structure is: ཁོས་ཨ་ཁུ་. . . དྲིས་ (by him to Agu . . . asked). The verb "asked" is modified by the adverb ཞིབ་པར་, which means "in detail."

What he asked is: རྩྭ་གོང་དང་། ཉིན་ཚོང་གི་སྐོར་སོགས་. རྩྭ་གོང and ཉིན་ཚོང་ are unproblematic, conveying "prices" and "sales." སྐོར་ is a common term used for "about" or "concerning" something. It is normally accompanied by the genitive particle. Thus, "he asked *about* prices. . . ." The remainder of the clause consists of two location phrases linked by the genitive: Lhasa's market's (ལྷ་སའི་ཁྲམ་རའི་ - lit., "of the market of Lhasa"). Thus, "he asked about prices and sales in Lhasa's market." One last element remains to be discussed: སོགས་. It was discussed in 5.4 where it was explained that with lists of enumerations it conveys the meaning of "et cetera" or "such as." Thus, "he asked about *such things* as the price. . . . "

The next two clauses describe how he felt (ཁོ་དགའ་ཐག་ཆོད་ནས་-"he, having felt very happy") and what he said (དྲུས་ན་སང་ཉིན་ང་ཡང་. . . འགྲོ་ཡི་ཡིན་ - "well then, tomorrow I also. . . will go"). There is also the infinitive phrase ལྷ་སར་ཙམ་པ་བཙོང་བར་ ("to sell tsamba in Lhasa").

5. The fifth segment consists of four clauses : 1. ཅི་ཉིན་ཕྱུག་པོ་དེས་ཞེགས་པ་ཐུ་པོ་ནས་ལངས་ཏེ་ 2. ཁཱལ་གཡག་ལ་རྩམ་པ་ཁལ་ཆུབ་གཅིག་བཀལ་ནས་ 3. ལྷ་སར་ཐོན་ཆུའི་གྲྭིག་བྱེད་པར་ཚོར་ནས་ 4. ཨ་ཁུ་བཟླགས་ནས་བསྡད་.

The first clause is straightforward: a temporal (ཅི་ཉིན་) + subject (ཕྱུག་པོ་དེས་) + adverb (ཐུ་པོ་ནས་) + verb (ལངས་) + clause connector (ཏེ་). The second clause is also simple. Its subject is continued from clause one ("by that rich man"), and it consists of the indirect object (ཁཱལ་གཡག་ལ་) + the direct object (རྩམ་པ་ཁལ་ཆུབ་གཅིག་) + verb (བཀལ་) + clause connector (ནས་).

Clause three starts with a nominalized phrase meaning "the departure for Lhasa" (ལྷ་སར་ཐོན་ཆུའི་). It is linked to "preparations" (གྲྭིག་) by the genitive, so that together they convey the meaning, "preparations for departing to Lhasa." The verbal phrase གྲྭིག་བྱེད་ ("to make preparations") in turn is modified by the verb ཚར་, which conveys the meaning of "finished" and is used with verbs by being placed immediately after their stem, for example: ཁོ་ཚོས་ཁ་ལས་རས་ཚར་སྐབས་ ("when they finished eating"). The final clause consists

of a common construction (see 5.11.2) wherein two verbs linked by ནས་ convey simultaneous action : ཨ་ཀུ་བསྡུགས་ནས་ + བསྡད་ "waiting for Agu, he stayed (there)."
6. The sixth segment consists of: 1. ཨ་ཀུ་བསྟན་པས་རྩམ་ཆུ་ལ་ཕོ་ཉ་གཉིས་ཀྱི་ནང་གཟའ་རྟུ་བཞུངས་ཏེ་ 2. རྩམ་པ་ཡིན་ཁུལ་གྱིས་བོང་བུར་བཀལ་ནས་ 3. དེ་གར་ཟིལ་བས་རྗེས་ 4. ཁོང་གཉིས་མཉམ་དུ་ལྷ་སར་ཐོན་.

The first clause is a simple active verb sentence. Beginning with the subject in the instrumental (ཨ་ཀུ་བསྟན་པས་), it is followed by the indirect object (རྩམ་ཆུ་ལྷོང་པ་གཉིས་ཀྱི་ནང་), the direct object (ཁཟན་རྟུ་), and the verb (བཞུངས་).

The second clause is a bit tricky. It begins with a verb phrase that has been first modified by the "pretend" particle (ཁྱལ་) (see 6.8) and then adverbialized by the instrumental particle (ཀྱིས་) (see 6.5.2). Thus, the linking verb construction "it is/was tsamba" (རྩམ་པ་ཡིན་) becomes "pretending it was tsamba" (རྩམ་པ་ཡིན་ཁུལ་) and then "in the manner of pretending it was tsamba" (རྩམ་པ་ཡིན་ཁུལ་གྱིས་). Clauses three and four are unproblematic.
7. The seventh segment consists of three clauses: 1. དེ་ཉིན་ཨ་ཀུ་བསྟན་པ་དང་ཕྱག་པོ་ཁོང་གཉིས་ཉིན་གང་བསྡོད་ནས་ 2. དགོན་ཏུལ་ཆུང་ཆུང་ཞིག་ཀི་འཐམ་དུ་སྲིབས་པས་ 3. ཁོང་གཉིས་དོ་ནུབ་དགོན་པ་དེའི་ནང་ཞག་སྡོད་བྱ་ཆུར་ཁ་འཆམ་.

The first clause consists of the time-slot phrase "that day" (དེ་ཉིན་), a complex subject, "the two of them, Agu and the rich man" (ཨ་ཀུ་བསྟན་པ་དང་ཕྱག་པོ་ཁོང་གཉིས་), the adverbial phrase "all day" (ཉིན་གང་), and the verb "went" (བསྡོད་). The second clause does not require comment.

The third clause contains a future nominalized verb phrase ཞག་སྡོད་བྱ་ཆུར་ ("the stopping overnight on a trip"), which functions as the object of the verb "agree" (ཁ་འཆམ་). Thus, what did they agree to? — to making an overnight stop.
8. The eighth segment consists of three clauses: 1. ཉིན་གང་བསྡོད་པའི་ངལ་དུབ་ཀྱིས་ཕྱག་པོ་ནི་ཉལ་མ་ཐག་ 2. གཉིད་ལ་ཤོར་ནས་ 3. ཤི་བ་ལྟར་དུ་གྱུར་.

The first clause starts with an adverbialized phrase ཉིན་གང་བསྡོད་པའི་ངལ་དུབ་ཀྱིས་ ("in the manner of being tired from going all day"). This modifies the verb "to lie down" (ཉལ), explaining that "being tired from going all day, (someone) lay down." The subject, i.e., the one who lay down, is "the rich man" (ཕྱག་པོ་ནི་), and the clause connector is the "as soon as" particle (མ་ཐག་). Thus together these mean, "Being tired from going all day, the rich man lay down, and as soon as he did so. . . ."

The second clause is the standard verb phrase conveying involuntarily falling asleep. The "having" clause connector links it to the third clause, which begins with another metaphorical phrase marked by ལྟར་-"like being dead" (ཤི་བ་ལྟར་). It ends in with the past tense verb གྱུར་ "became" or "changed into." This verb requires use of the dative-

locative so that the preceeding phrase is written ཤི་བ་ལྟར་དུ་ . Together they mean, "came to be as if he were dead."

9. The ninth segment consists of three clauses: 1. ནམ་ཕྱེད་ཙམ་ལ་ཨ་གུ་བསྐྲན་པས། 2. རང་གི་རྩམ་ཟྲིའི་ནང་གི་གཅན་རྟ་རྡམས་བོང་བུར་སྙེར་བ་དང་ 3. ཕྱུག་པའི་རྩམ་པ་ཁལ་ཆུབ་གཅིག་པོ་དེ་རང་གི་ཟྲི་ཨིའི་ནང་དུ་ བཆུངས་ .

The first clause begins with a time phrase meaning "at about midnight" (ནམ་ཕྱེད་ཙམ་ལ). ཙམ་ here modifies ནམ་ཕྱེད་ to convey the idea of "about" or "approximately." This is followed by the subject in the instrumental case (ཨ་གུ་བསྐྲན་པས་) and the verb "got up/arose" (ལངས་), here modified by the adverbial ཁ་ཁར་ ("quietly/silently/secretly"). Thus, "at about midnight, Agu quietly arose."

The subject of the next clause, Agu, is implicit. Clause two, therefore, begins with a long direct object phrase: རང་གི་རྩམ་ཟྲིའི་ནང་གི་གཅན་རྟ་རྡ་རྡམས་ ("the hay and grass inside his own tsamba bag"). This is followed by the indirect object, "to the donkey" (བོང་བུར་), and then the active verb "give" (སྙེར་).

Clause three starts with the direct object phrase "that single load of tsamba of the rich man" (ཕྱུག་པའི་རྩམ་པ་ཁལ་ཆུབ་གཅིག་པོ་དེ་). Next comes the indirect object phrase: "to the inside of (his) own tsamba bag" (རང་གི་ཟྲི་ཨིའི་ནང་དུ་). Finally the active verb "stuffed" (བཆུངས་). Thus, "(Agu) stuffed the single load of the rich man into his own tsamba bag."

10. The tenth segment consists of four clauses: 1. དེ་ནས་ཨ་ཁུས་ཕྱུག་པོ་དེའི་རྩམ་ཟྲི་སྟོང་པ་དེ་ལྟ་རྟའི་ལག་ཏུ་བཞག་པ་དང་ 2. ཡང་རྩམ་པ་ཟྲར་ཨ་གང་ཁྱེར་ནས་ 3. ལྟ་རྟུ་དེའི་ཁ་ལ་བྱགས་རྡེས་ 4. གཞི་ནས་ཐུར་གཞན་གཤེད་ཁལ་.

The first clause begins with the time-slot word "after that," and then the subject in the instrumental case (ཨ་ཁུས་). The object phrase ཕྱུག་པོ་དེའི་རྩམ་ཟྲི་སྟོང་པ་དེ་ ("that empty bag of that rich man") occurs next. Following this is the verb "leave" (བཞག་) and the indirect object "in the hand of a statue of a god" (ལྟ་རྟའི་ལག་ཏུ་). Thus, "after that, Agu left the empty tsamba bag of that rich man in the hand of a statue of a god, and. . . ."

The second clause begins with the word ཡང་ ("also" or "again"), followed by the object phrase རྩམ་པ་ཟྲར་ཨ་གང་ ("one handful of tsamba"), and the active verb in the past tense ཁྱེར་ ("carried/took"). The subject continues to be Agu. Thus together they mean, "also, having taken a handful of tsamba."

Clause three again does not mention the subject. It consists only of an active verb "smear" (བྱགས་), and the location of the verbal action, "in/to the mouth of that statue of the god" (ལྟ་རྟའི་ཁ་ལ་). Clauses two and three therefore translate as, "Also, having taken a handful of tsamba, (he) smeared it on the mouth of the statue of the god." The clause connector here is "after" (རྡེས་), so "Also, *after* having taken a handful of tsamba, (he) smeared it on the mouth of the statue of the god."

The fourth clause begins with གཞི་ནས་, a term which means "only then." It is followed by the time phrase སྔར་བཞིན་("like before") and the active verb གཉིད་ཉལ་ ("lie down to sleep"). བཞིན་ here functions as "as" or "like." Agu continues to be the implicit subject.

11. The eleventh segment consists of three clauses: 1. ནམ་ལངས་རྗེས་ 2. ཕྱུག་པོ་དེས་རང་ཉིད་ཀྱི་ རྩམ་པ་དོ་པོ་བསྟད་མེད་པ་མཐོང་འཕྲལ་ 3. ཨ་ཀུ་བོས་དེ་གཉིད་ལས་སད་.

The first clause "after dawn arose" (ནམ་ལངས་རྗེས་) functions as a time-slot phrase. Clause two consists of a subject (ཕྱུག་པོ་དེས་) and a nominalized verb phrase (རང་ཉིད་ཀྱི་རྩམ་པ་ དོ་པོ་བསྟད་མེད་པ་), which serves as the object of the verb "see" (མཐོང་). This nominalized verb phrase breaks down into: "his own tsamba load" (རང་ཉིད་ཀྱི་རྩམ་པ་དོ་པོ་) and the negative verbal phrase "not sitting there (lit., sitting there did not exist)" (བསྟད་མེད་). རང་ཉིད་ཀྱི་རྩམ་པ་དོ་ པོ་ could have been written: རང་ཉིད་ཀྱི་རྩམ་པའི་དོ་པོ་. The particle པ་ converts this into the nominalized phrase: "the not sitting there of the load of his own tsamba." Thus, the rich man saw what?—"He saw that his load of tsamba was not sitting there."

The "at once" clause connector links this to clause three which carries over implicitly the subject of clause two (the rich man). Clause three consists of the active verb "to call" (བོས་) and the object of the calling, Agu. Thus, "(the rich man) called Agu." The ཏེ་ clause connector here conveys that the "calling" woke him up (གཉིད་ལས་སད་). The phrase གཉིད་ལས་སད་ breaks down into "sleep" (གཉིད་), "from, than" (ལས་), and "awoke" (སད་).

12. The twelfth segment consists of one clause: ཁོང་གཉིས་པོས་རྩམ་སྒྲི་སྦྱོང་པ་ལྷ་སྐྱའི་ལག་ཏུ་ཡོད་པ་མཐོང་.

The subject of this phrase (ཁོང་གཉིས་པོས་) goes with the verb "see" (མཐོང་) — thus, "the two of them saw. . ." The object phrase (what they saw) consists again of a nominalized verb construction རྩམ་སྒྲི་སྦྱོང་པ་ལྷ་སྐྱའི་ལག་ཏུ་ཡོད་པ་ ("the empty tsamba bag existing in the hand of the deity").

13. The thirteenth segment consists of four clauses: 1. ཨ་ཀུ་བསྟན་པས་འཇིག་རྟེན་མི་རྣམས་ཀྱིས་དུས་ ཡུན་རིང་པོ་ལྷ་མ་གསོལ་བར་བརྟེན་ 2. ལྷ་ཕལ་ཆེར་སྐོགས་ནས་ 3. ཐབས་ཤས་མ་བྱུང་སྟབས་ 4. ཁྱིད་ཀྱི་ཚམ་པ་འཁམས་པ་ རེད་ཅེས་བཤད་.

These clauses convey Agu's explanation of where the tsamba went. The subject (ཨ་ཀུ་བསྟན་པས་) goes with the final verb "said" (བཤད་), the rest conveying what he said. His comment begins with an active verb sentence whose subject is "humans" (འཇིག་རྟེན་མི་རྣམས་ ཀྱིས་). The verbal action is "not make offerings" (མ་གསོལ་), and the object is "god" (ལྷ་). Modifying this is the phrase "for a long time" (དུས་ཡུན་རིང་པོ་). With the "because" connector, this means, "because humans have not made offerings to the god for a long time."

The next clause completes this stating that "the god was probably hungry "(ལྷ་ཤལ་ཆེར་སྐྱེས་). The "having" clause connective conveys that "having been hungry, . . ."

Clause three omits the subject and begins with the object "method" (ཐབས་ཤས་) and the verb "get" (བྱེད་), made negative by མ་. Together they convey "having not got any means [for alleviating the hunger]." The final clause concludes that the implied subject (the god) "ate your tsamba" (ཁྱོད་ཀྱི་ཙམ་པ་འཐམས་པ་རེད་). འཐམས་ is a special verb used for "eating tsamba."

14. The fourteenth segment consists of one clause: ཕྱུག་པོ་དེས་ལྷ་འདིས་ངའི་རྩམ་པ་ཁོ་ན་བཟས་པ་ལས་ཁྱོད་ཀྱི་རྩམ་པ་དེ་མི་ཟ་བ་གང་ཡིན་རྣམ་ཞིས་དྲིས་པར་.

The overall structure is ཕྱུག་པོ་དེས་. . . དྲིས་ ("by the rich man . . . asked"). What the rich man asked, however, is a bit complicated. In essence it is an active verb construction with two sub-clauses within it that have been nominalized.

The subject of the first clause within a clause is ལྷ་འདིས་ ("by this god"). The object is ངའི་རྩམ་པ་ (my tsamba), the active verb is བཟས་ ("ate"), and there is an adverb ཁོ་ན་ ("only"). It is nominalized by པ་ and then linked to the next sub-clause by ལས་, which here means "than" rather than "from." Together they mean, "Than that god eating only my tsamba, . . ." Other examples of this common use of ལས་ are ཚལ་ལས་ཤ་ཐོང་ཆེ་: ("Meat is more expensive than vegetables") and འདིར་ཡོང་བ་ལས་ལྷ་སར་ཕྱིན་ན་ཡག་གི་རེད་ ("Rather than coming here, if (you) go to Lhasa it will be better").

The second sub-clause begins with the phrase ཁྱོད་ཀྱི་ཙམ་པ་ ("your tsamba") and is followed by མི་ཟ་བ་ ("not eating"). This in turn is followed by the interrogative phrase གང་ཡིན་རྣམ་, which means "why." Together the two sub-clauses convey: "Than that god eating only my tsamba, your tsamba not eating, why?" Or in normal English, "Why did that god eat only my tsamba and not yours?"

Finally, note that the verb "asked" (དྲིས་པར་) is nominalized with the dative-locative. This construction conveys "to or concerning the asking," indicating that what follows is the answer to that question (see 6.6.3).

15. The fifteenth segment consists of one sentence: ཨ་ཀུས་ལྷ་ཁྱེད་ལ་མཉེས་པོ་ཡོད་པས་རེད་ཅེས་ལན་བཏབ་.

The main structure of this is: ཨ་ཀུས་. . . ལན་བཏབ་ ("Agu replied. . ."). What he replied was: ལྷ་ཁྱེད་ལ་མཉེས་པོ་ཡོད་པས་རེད་. This is a simple existential construction consisting of subject (ལྷ་) + object (ཁྱེད་) + dative-locative (ལ་) + adjective (མཉེས་པོ་) + existential verb (ཡོད་པས་རེད་). Together these mean, "The god likes you."

Note that the existential verb ཡོད་པས་རེད་ is a new construction that conveys "it is because. . . ." This, therefore, would be translated as "it is because the god likes you."

This construction is equivalent to: ཡོད་པ་ཡིན་ཙང་རེད་. Several other ways to express this are: (a) ཡོད་པ་ཡིན་པས་ན་རེད་, (b) ཡོད་པ་ཡིན་པས་ནའོ་, (c) ཡོད་པས་སོ་, (d) ཡིན་པས་སོ་, (e) ཡོད་པས་དབང་གིས་རེད་, or negative existential verbs such as (f) མེད་པས་སོ་ or (g) མིན་པས་སོ་.

16. The sixteenth segment consists of three clauses: 1. དེས་ན་ཕྱག་པོ་དེས་དབུགས་རིང་གཏོང་བཞིན་པར་ 2. ང་ལྟ་སར་འགྲོ་ཡི་མིན། 3. ཁྱེད་རང་གཅིག་པུར་རྒྱགས་ཤིག་ཅེས་བཤད་.

The first clause begins with དེས་ན་ ("therefore"), another in the class of words that function as clause connectors but are placed at the head of the second of two clauses. Others in that class that occurred in earlier lessons are: འོན་ཀྱང་, བྱས་ཙང་, and ཡིན་ན་ཡང་. The remainder of the clause is a simple active construction consisting of a subject in the instrumental case, and the active verb ("sighed" - དབུགས་རིང་གཏོང་). It is modified by བཞིན་པར་, which here conveys the meaning that "while in the process of X, something else was done." In this case the second action is conveyed by the final verb, "said" (བཤད་). Thus, something was said in the manner of or while sighing. Note that "sigh" in Tibet is considered an active verb.

Clause two is a simple negative construction. Clause three is another simple construction consisting of the subject ("you"), an adverb ("alone" - གཅིག་པུར་), and a verb ("go away" - རྒྱགས་).

The particle ཤིག་ is a common form used with verbs ending in ས་ to convey the imperative.

17. The seventeenth segment consist of two clauses: 1. ཨ་ཇུ་བསྡན་པས་ང་གཅིག་པུར་འགྲོ་གི་མིན་ཅེས་བཤད་ནས་ 2. ཁོང་གཉིས་མཉམ་དུ་ཟླར་ཡང་ཁྱིམ་ལ་ཕྱིར་ལོག་སོང་.

The first clause consists of a direct speech segment, "Agu said, "I will not go alone." It is linked to clause two by the "having" clause connective, constructing the phrase "having said, . . ." Clause two ends the story with a simple descriptive active sentence: "The two of them together, once again, returned to (their) house."

7.14. 2. Reading number two: "Coming from Afghanistan to Pakistan"

7.14.2.1 Tibetan text

ཨཕ་གྷ་ནི་སི་ཐན་ནས་པ་ཀི་སི་ཐན་བར་དུ་ཡོང་བ་[4]

འདི་གར་ཚགས་པར་ཁང་དུ་ཁ་ར་ཆི་ནས་ཀློག་འཕྲིན་འབྱོར་གསལ། ཕྱི་ལོ་ 1978 ལོ་ཨཕ་གྷ་ནི་སི་ཐན་ལ་ཟིང་འཁྲུག་ལང་རྩིས་ང་ཚོ་པ་ཀི་སི་ཐན་བར་བློས་བྱོལ་དུ་ཡོང་ཅང་། ལམ་ཁ་ལ་ཉི་ཟ་མང་པོ་གོམ་པ་བརྒྱབ་པའི་དུས་ལ་སྐབས་རེ་

[4]This reading selection is a simplified newspaper article.

ལྷོ་ཆས་ཚད་དེ་ཁན་གོག་ན་ནས་ཤི་པ་མ་ཚད། མཚམས་མཚམས་གནམ་གྲུས་མེ་མདའ་བརྒྱ་ནས་མི་མང་པོ་བསད་པ་རེད། འོན་ཀྱང་པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་ས་མཚམས་སུ་ཟིབས་ཆེ་པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་གཞུང་དང་། རོགས་རམ་ཚོགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ང་ཚོར་སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོའི་སྒོ་ནས་ལྷོ་ཆས་དང་། གོས་ལོགས། སྨན་སོགས་སྐྱོབ་གསོ་གནང་བས་ང་ཚོར་ཕན་ཐོག་ཆེན་པོ་བྱུང་།

ས་མཚམས་དེར་རྒྱ་ཁ་ཤས་བརྡད་རྗེས་ང་ཚོ་ཚང་མ་གཞིས་ཆགས་ཏིད་ཆེད་པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་ལྷོ་ཡུགས་སུ་བཏང་ཞིང་། ཐོག་མར་གཞིས་ཆགས་འདི་ར་ཟིབས་ནས་དུ་བར་ང་ཚོས་ཀུར་བརྟོན་གྱིས་ཤེང་ནགས་སྐྱག་པོ་བཅད་པ་མ་ཟད། ས་ཞིང་གསར་པ་མང་པོ་བཟོས་པ་དང་། ཁང་པ་དང་། སློབ་གྲྭ། ལག་ཤེས་བཟོ་གྲྭ། ཚོང་ཁང་བཅས་གསར་པ་བརྒྱབ་པས་མ་ཚད། ཕྱི་ལོ་ཡང་ང་ཚོས་སྨན་ཁང་ཞིག་ཅུག་ཅིས་ཡོད། དཔའ་པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་ལྷོ་ཡུགས་ཀྱི་གཞིས་ཆགས་འདི་ར་ཨཕ་གྷ་ནི་སི་ཐན་གྱི་མི་ཁྲི་གཅིག་ཙམ་ཡོད་པ་རེད།

7.14.2.2 Interlinear translation

afghanistan from pakistan up-to come

1. here newspaper house to karachi from telegram arrived clear/ year 1978 year afghanistan to disturbance
2. arose after i pl. pakistan up-to refugee to come having/ road today many walk when sometimes
3. food exhausted having old sick having die not only/ sometimes airplane-by gun fire having people many kill past compl./
4. nevertheless pakistan of boundary to arrived when pakistan of government and/ help association pl. by i pl.-to compassion
5. great-of door from food and/ clothes/ medicine etc. relief do (h.) because i pl.-to benefit great got/
6. border that-to month several stayed after i pl. all settle do for pakistan of south side to sent having/
7. formerly settlement this-to arrive having now until i pl.-by diligence by forest dense cut not only/ fields new
8. many made and/ house and/ school/ handicraft factory/ store etc. new built because not only/ year
9. also i pl.-by hospital one built plan exist/ now pakistan of settlement this-to afghanistan of person 10,000
10. one about exist/

7.14.2.3 Translation

Coming from Afghanistan to Pakistan

(What follows is according to) a cable that arrived at this newspaper office from Karachi. In 1978, after disturbances arose in Afghanistan, we came seeking refuge in Pakistan. When we were walking on the road for many days, sometimes we were out of food and the elderly got sick and died. Not only that, but sometimes airplanes shot (at us) and killed many people. Nevertheless, when we arrived at the Pakistan border, the Pakistan government and relief agencies compassionately gave us aid in the form of food, clothes, medicines, etc. Because of this, we benefited greatly.

After we stayed at the border for several months, we were sent to southern Pakistan for the purpose of resettling all of us. From the time (lit., "when") we arrived initially at the resettlement camp until now, we not only energetically cut down a dense forest, but we made many new fields and newly built such things as houses, stores, schools, and handicraft centers. Not only that, but next year we even plan to build a hospital. There are now about 10,000 Afghanistan refugees in this resettlement camp in the south of Pakistan.

7.14.2.4. Grammatical notes

1. The first segment consists of the title: ཨཕ་ག་ནི་སི་ཐན་ནས་པ་ཀི་སི་ཐན་བར་དུ་ཡོང་བ་.

བར་དུ་ usually means "up to" or "until," and here it is used with ནས་ (in its prepositional function of "from") to convey: "from" X "up to" Y. The subject is implicit here so that this translates as "the coming from X to Y."

2. The second segment consists of the sentence: འདི་གར་ཚགས་པར་ཁང་དུ་ཁར་ཆི་ནས་བྱིག་འཕྲིན་འབྱོར་གསལ།.

This sentence is one of a number of standard ways that newspaper articles begin by indicating the source of the story. In this case it informs us that the story derives from a telegram from Karachi. The first part འདི་གར་ཚགས་པར་ཁང་དུ་ conveys the location of the verb འབྱོར་ ("to arrive") — "(it arrived) in the newspaper office here." The rest of this segment is straightforward until the final word གསལ་ ("clear"). In newspapers this has come to mean "as was stated in" or "according to" rather than "clear." Other parallel phrases used equivalently in newspapers are: གསལ་ལྟར་, དོན་, དོན་དུ་, བརྗོད་ན་, ལྟར་, and དོན་ལྟར་ན་.

3. The third segment consists of two clauses: 1. ཕྱི་ལོ་ 1978 ལོ་ཨཕ་ག་ནི་སི་ཐན་ལ་རྩེད་འགྱུག་ལང་ས་རྗེས་ 2. ང་ཚོ་པ་ཀི་སི་ཐན་བར་བྱོས་བྱོལ་དུ་ཡོང་ཅིང་.

བར་ in clause two is a variant of བར་དུ་ in clause one above, conveying the meaning "up to." Therefore, "they fled (up) to Pakistan."

The construction སྙིས་བྱོལ་དུ་ functions here as an adverbial conveying in what manner they came—they came seeking refuge.

4. The fourth segment consists of five clauses: 1. ལམ་ཁ་ལ་ཉི་མ་མང་པོ་གོམ་པ་བརྒྱབ་པའི་དུས་ལ་ 2. སྐབས་རེ་ལྟོ་ཆས་ཆད་དེ་ 3. ཚན་གོག་ན་ནས་ཤི་བ་མ་ཚད། 4. མཚམས་མཚམས་གནམ་གྲུས་མི་མདའ་བརྒྱབ་ནས་ 5. མི་མང་པོ་བསད་པ་རེད་.

Clause one begins by specifying the location of the verbal action, namely, "on the road" (ལམ་ཁ་ལ་). It is followed by the main verb ("walked") and a phrase meaning "many days." Together these mean "(they) walked many days on the road." Note that the clause connective དུས་ལ་ is identical with the more common སྐབས་ (སྤྱི་).

Clause two is a sentence based on the involuntary verb ཆད་ ("to be short of, missing"). ལྟོ་ཆས་ ("food") conveys what is in short supply—food—and སྐབས་རེ་ ("sometimes") conveys when this occurs.

Clause three is another involuntary sentence that begins with the subject — "old people" (ཚན་གོག་)—followed by the involuntary verb "to be sick" (ན་). It is linked to the verb ཤི་ ("to die") by the ནས་ connective so that together they convey, "old people having become ill, died." The clause ends with the "not only" clause connective (མ་ཚད་), so that, "not only did old people get sick and die."

The fourth clause begins with the adverb of time "sometimes" (མཚམས་མཚམས་), followed by the subject in the instrumental case: "by planes" (གནམ་གྲུས་). The clause ends with the verbal phrase "fired guns" (མི་མདའ་བརྒྱབ་)

The fifth clause continues the subject of the previous clause ("by planes"). It begins with the object phrase མི་མང་པོ་ ("many people"), followed by the active verb "killed" (བསད་པ་རེད་). Together these convey, "Planes fired guns and killed many people."

5. The fifth segment consists of three clauses: 1. འོན་ཀྱང་པ་ཀི་སི་ཐན་ཀྱི་ས་མཚམས་སུ་ལྷིབས་ཚེ་ 2. པ་ཀི་སི་ཐན་ཀྱི་གཞུང་དང། རོགས་རམ་ཚོགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ང་ཚོར་སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོའི་སྟོན་ལས་ལྟོ་ཆས་དང། གོས་ལོགས། སྨན་སོགས་སྐྱོབ་གསོ་གནང་བས་ 3. ང་ཚོར་ཡན་ཐོག་ཆེན་པོ་བྱུང་།.

འོན་ཀྱང་ ("nevertheless") in clause one is one of the clause connectives that occur at the beginning of the second clause rather than at the end of the first. It is followed by a phrase that specifies the location (པ་ཀི་སི་ཐན་ཀྱི་ས་མཚམས་སུ་-at/on the border of Pakistan) of the verb "to arrive." The "when" clause connective links this with clause two.

The second clause begins with a long subject in the instrumental case that consists of two elements joined by the conjunction "and" (དང་): པ་ཀི་སི་ཐན་ཀྱི་གཞུང་ ("Pakistan's government") and རོགས་རམ་ཚོགས་པ་ ("aid agencies"). Both of these are modified by the

pluralizer རྣམས་ and the instrumental གྱིས་. The subject's action is "gave relief aid" (སྐྱོབ་གསོ་གནང་).

The rest of the segment consists of the indirect object ང་ཚོར་ ("to us"), the adverbial phrase སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོའི་སྐོན་ནས་ ("in the manner of great compassion"), and the direct object—what was given as relief aid, namely, ལོ་ཆས་དང་། གོས་ལོག། སྨན་སོགས་ ("foodstuffs, clothes, medicines, and so forth"). Note again that the use of སོགས་ conveys that this list is incomplete, in other words, it means "etc." or "and so forth." Thus, together these mean, "Pakistan's government and Relief Agencies compasionately gave us relief aid of foodstuffs, clothes, medicines, etc."

6. The sixth segment consists of three clauses : 1. སྤ་མཚམས་དེར་ཟླ་བ་ཁ་ཤས་བརྒྱད་རྗེས་ 2. ང་ཚོ་ཚང་མ་གཞིས་ཆགས་ཐྱེད་ཆེད་ 3. པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་ལྷོ་ཕྱོགས་སུ་བཏང་ཞིང་.

The first has "we" as its implicit subject. It begins with the location of the action, "on that border" (སྤ་མཚམས་དེར་), followed by a time phrase meaning "several months" (ཟླ་བ་ཁ་ཤས་), and then the verb "to sit, stay, live" (བསྡད་). Thus, "(we) stayed on that border for several months."

The second clause consists of an object phrase, "all of us" (ང་ཚོ་ཚང་མ་), an active verb, "to settle permanently" (གཞིས་ཆགས་ཐྱེད་), and the "for the purpose of" particle (ཆེད་), so that together the clause conveys, "for the purpose of settling all of us." The article does not specify who wanted to do that.

The third clause says what was done to accomplish this. An unnamed subject "sent" (བཏང་) an unnamed object ("us") to the south of Pakistan (པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་ལྷོ་ཕྱོགས་སུ་).

7. The seventh segment consists of five clauses: 1. ཐོག་མར་གཞིས་ཆགས་འདིར་སྒྲིབས་ནས་ 2. དེ་བར་ང་ཚོས་རྩུབ་བརྒྱན་གྱིས་ཤིང་ནགས་སྐྱག་པོ་བཅད་པ་མ་ཟད། 3. སྐབས་ཁོང་གསར་པ་མང་པོ་བཟོས་པ་དང་། 4. ཁང་པ་དང་། སློབ་གྲྭ། ལག་ཤེས་བཟོ་གྲྭ། ཚོང་ཁང་བཅས་གསར་པ་བརྒྱབ་པས་མ་ཚད། 5. ཕྱི་ལོ་ཡང་ང་ཚོས་སྨན་ཁང་ཞིག་རྒྱ་ཆུང་ཅིས་ཡོད་.

The first clause is an involuntary sentence with the implicit subject "we" and the core verb "to arrive" (སྒྲིབས་). The location of the arriving is གཞིས་ཆགས་འདིར་ ("in this settlement"). The clause begins with the term ཐོག་མར་ ("at first"). Together these convey, "At first, having arrived in this settlement."

The second clause is linked to clause one by དེ་བར་, which means "up to now." Thus, it conveys that "from having arrived in the settlement up to now. . . ." The clause, however, is basically an active sentence with the subject ང་ཚོས་ ("by us") doing "cutting" (བཅད་) of dense forests (ཤིང་ནགས་སྐྱག་པོ་). The adverbial phrase རྩུ་བརྒྱན་གྱིས་ ("energetically") modifies the active verb. The "not-only" clause connective (མ་ཟད་) is joined to these, conveying: "Not only did we energetically cut dense forests. . . ."

The third clause continues what the subject ("we") did, namely, "made" (བཟོས་)

"many new fields" (སྣ་ཞིང་གསར་པ་མང་པོ་).

The fourth clause continues this by listing other things the subjects did, namely, ཁང་པ་དང་། སློབ་གྲྭ། ལག་ཤེས་བཟོ་གྲྭ། ཚོང་ཁང་བཅས་གསར་པ་བཏུབ་ ("built newly houses, schools, handicraft centers, and stores"). Whether each of these is plural or singular is a matter of context. This ends with a "not-only" (ཡས་མ་ཚད་) clause connective linking this to clause five.

The fifth clause states what the same subject plans to build (རྒྱག་རྩིས་ཡོད་) next year (ཕྱི་ལོ་): a hospital (སྨན་ཁང་).

8. The eighth segment consists of a single sentence: དེ་ཙ་པ་ཀི་སི་ཐན་ཐྱི་ལྷོ་ཕྱོགས་ཀྱི་གཞིས་ཆགས་འདིར་ ཨབ་ག་ནི་སི་ཐན་ཐྱི་མི་ཁྲི་གཅིག་ཙམ་ཡོད་པ་རེད་.

This clause is an existential sentence whose basic structure is "in this settlement in the southern part of Pakistan (པ་ཀི་སི་ཐན་ཐྱི་ལྷོ་ཕྱོགས་ཀྱི་གཞིས་ཆགས་འདིར་) there exist (ཡོད་པ་རེད་) about 10,000 Afghanis (ཨབ་ག་ནི་སི་ཐན་ཐྱི་མི་ཁྲི་གཅིག་ཙམ་)." The clause starts with the time-slot word "now" (དེ་ཙ་).

7.15 Vocabulary

བཀའ་དྲི་	asking (h.); va. — ཞུ་ (gōndri shu)
བཀའ་མོལ་	talk, discussion, conversation (h.); va. — གནང་ (h.) (gāmöö̀ nān)
བཀལ་	va. p. of འཁལ་: loaded (gēē)
སྐད་གདོང་	va. to call, invite (gēè dōŋ)
སྐབས་རེ་	sometimes (gōbre)
སྐོར་	about, concerning (gōō)
སྐྱོན་ཤོར་	vi. to get damaged, hurt (gyŏn shōō)
སྐྱོབ་གསོ་	welfare (gyōbso)
ཀ་ཀར་	quietly (kāga)
ཀ་འཆམ་	vi. to agree (kā chām)
ཀ་འདོན་	prayers, praying; va. — བྱེད་ (kāndön chēè)
ཀ་ར་ཆི་	Karachi (kāraji)
ཀ་ལ་ཀར་	"about to" clause connective (kāla kār)
ཁམས་	Kham (eastern area of Tibet) (kām)
ཁར་	"about to" clause connective (kār)
ཁལ་	a volume measure (kēē)
ཁལ་རྒྱབ་	a load (kēēgyəb)
ཁལ་གཡག་	a carrying/ transportation yak (kēēyaà)
ཁེ་བཟང་	profit (kēbsaŋ)
ཁོ་ན་	only (kōna)
ཁོང་གཉིས་པོ་	the two together (kōŋ ñībo) (h.)
བྱིར་	va. p. of འབྱིར་ took, carried (kēr)
ཁྲི་གཅིག་	10,000 (trījig)
གུ་ཁྲིད་	leader, boss (gudri)
གོང་	"before" clause connective གོང་ + dative-locative (ལ་ etc.) (gɔ̀n)

གོམ་པ་ walking, steps, va. — རྒྱག་ (gomba gyaà)

གོས་ལོག་ clothing (gölɔ̀)

གྱུར་ vi. p. of འགྱུར་ became (gyur)

གྲ་སྒྲིག་ preparation; va. — བྱེད་ (trədriì)

གྲབས་ "about to "clause connective (drəb)

གྲབས་བྱེད་དུས་ "about to" clause connective (drəb chedüù)

རློག་འཕྲིན་ cable, telegram, telex (lōgdrin)

དགའ་སྐྱོང་ happiness (ganaŋ)

དགའ་བསུ་ welcome, va. — ཞུ་ (gəsu shu)

དགོན་ཏྲུལ་ ruined monastery (gönhrü)

དགོས་ have to; want to (gödò)

འགམས་ va. to eat tsamba (gam)

འགྲོ་འཁྲིད་ leader (gudri)

རྒྱག་ va. auxiliary verb used with nouns: to build, shoot , etc., pres./fut. of རྒྱབ་ (gyaà)

རྒྱགས་ va. to go (gyuù)

རྒྱེ་མོ་ bag, sack (gyemo)

བཏུངས་ va. p. of རྒྱོང་: stuffed (gyaŋ)

བཏུད་པ 8th (gyɛba)

བསྒུགས་ va. p. of སྒུག་: waited (guù)

ངལ་དུབ་ tired (ŋeedub)

ངེས་ certainty particle

དངོས་གནས་ really (ŋɔ̄nɛè)

མངར་མོ་ sweet (ŋāāmo)

སྔ་ལོ་ last year (ŋālo)

གཅིག་ཏུ་ alone (jīgu; jīgbu)

གཅིག་པོ་ a single item, one alone (jīgbu)

བཅད་ va. p. of གཅོད་: cut (jɛè)

ཆད་ vi. to be missing, short of (chɛè)

ཆབས་སྒྲགས་ "together with" clause connective (chābdraà)

ཆུ་གཏོང་ va. to irrigate (chū dōŋ)

ཆུ་ཚོད་ o'clock; hour (chōdzöò)

ཆེ་རུ་ increasing, bigger; va. — གཏོང་ (to make bigger, larger); vi. — ཕྱིན་ (to become bigger, larger) (chēru)

འཇིག་རྟེན་མི་རྣམས་ human beings (jigden minə)

བརྗོད་ན་ see གསལ་

ཉིན་གང་ all day (ñingaŋ)

ཉེ་ "about to" particle (ñe)

ཉེར་ sm. ཉེ་ (ñer)

ཉོ་ཚོང་ shopping (ñobja)

གཉིད་ sleep (ñìì)

གཉིད་སད་ vi. and va. to be awoken or awake from sleep (ñīì sɛè)

གཉིད་ལས་སད་ sm. གཉིད་སད་ (ñīì lɛè sɛè)

མཉམ་དུ་ together (ñəmdu)

མཉེས་པོ་ like (h.) (ñēēbo)

སྙན་ཞུ་ report (ñēshu)

སྙིང་རྗེ་ compassion (ñīŋje)

ཏང་ political party (dāŋ)

ལྟ་བུ་ similar, like, as (dəbu)

ལྟར་ similar, like, as (dār)

ལྡོ་	food (dō)
སྦྱིར་	va. to give (dēē)
སྟོང་པ་	empty (dōŋba)
བསྟུན་	"according to," "together with" clause connective (dūn)
བསྟུན་རས་	sm. བསྟུན་ (dūnnɛ)
ཐག་ཆོད་	"very" or "extremely" (tāgjöö)
ཐབས་	means, methods (tāb)
ཐབས་ཤས་	means, methods (tābshɛè)
ཐོག་མར་	initially (tōōmaa)
ད་ཆ་	now (tạcha)
ད་བར་	until now (tạbar)
དང་ཆབས་ཅིག་	"together with" clause connective (dạŋ chābji)
དང་མཉམ་དུ་	"together with" clause connective (dạŋ ñāmdo)
དུད་ཚང་	household, family (düdzan)
དེ་གར་	there (tẹgar)
དོ་དགོང་	tonight (tọgoŋ)
དོ་ནུབ་	tonight (tọnub)
དོ་པོ་	a load (dọbo)
དོན་	see གསལ་ (tön)
དོན་ཀ་རྣ་	see གསལ་ (töndarna)
དོན་དུ་	see གསལ་ (töndu)
དྲིས་	va. p. of འདྲི་: asked (trị)
འདི་གར་	here (dịgar)
ན་འང་	even though (nạ aŋ)
ན་ཡང་	even though (nạ yạŋ
ནམ་ཞྱེད་	midnight (nạmjeè)
གནས་རྟུལ་	situation; news, events, conditions (nɛ̄ɛ̄dzüü)
པ་ཀི་སི་ཐན་	Pakistan (bāgisidan)
པ་དང་ཆབས་ཅིག་	"together with" clause connective (bədaŋ chābji)
པ་དང་སྦྱན་བསྟུན་	"together with" clause connective, "according to" clause connective (bədaŋ tāb dūn)
པ་དང་བསྟུན་	"together with" clause connective, "according to" clause connective (bədaŋ dūn)
པ་དང་སྦྲགས་	"together with" clause connective (bədaŋ drạà)
ཕན་ཐོགས་	benefit (pēndoò)
ཕལ་ཆེར་	probably (pɛ̄ɛ̄jee)
བར་དུ་	up to (bə̣do; pạrtu)
ཕོང་གུ་	donkey (phụŋgu)
བོས་	va p. of འབོད་: called, shouted (bọ̈ò)
བྱས་ན་	well then (chɛ̣na)
བྱུགས་	va. to smear (jụù)
བྱིན་ཚོང་	sales, marketing (drị̈ndzoŋ)
བྱོས་བྱོལ་	seeking refuge, fleeing (drọ̈jöö)
དབུགས་རིང་	sighing, a sigh; va. — གཏོང་ (ūrịŋ dōŋ)
འབྲུག་ཡུལ་	Bhutan (drụgyüü)
འབྲིལ་	"together with" clause connective (drẹ)
འབྲིལ་	"according to" clause connective (drẹ)
སྦར་མོ་གང་	a handful (bạrmo gạn)
མ་ + vb. གོང	"before" clause connective མ + vb. གོང་ (mạ . . . gọŋ)

མ་ཙང་ "not only" clause connective (matsɛ̀)
མ་ཟད་ sm. མ་ཙང་ (masɛ̀)
མོད་ "even though" clause connective (mö̀ö̀)
མོན་པ་ཀྱག་ va. to plow (mõnba gyàà)
སྨན་ medicine (mɛ̄n)
ཙམ་ about, approximately (dzām)
ཙི་ཙི་ mouse (dzi̱dzi)
བཙན་བྱོལ་པ་ refugee (dzɛ̄njöba)
ཙ་ཁྲིམས་ constitution (dzādrim)
ཙམ་སྐྱི་ small bag for carrying tsamba
ཙམ་པ་ tsamba (roasted barley flour) (dzāmba)
ཙི་ཤ་ "plan/intend to" clause connective (dzi̱)
ཚགས་པར་ཁང་ newspaper office (tsāgbar kāŋ)
ཚར་ vi. to be finished (tsār)
མཚམས་མཚམས་ sometimes (tsāmtsām)
ཞག་རྡོད་ an overnight stop on a trip (sha̱gdöö̀)
ཞབས་འདེགས་ serving, service; va. — ཤུ་ (h.) to serve (sha̱bdeg shu̱)
ཞིབ་པ་ detailed, in detail (shi̱bə)
ཤུ་ va. to say, ask or tell (to someone of equal or higher status) (shu̱)
ཤུས་ va. p. of ཤུ་ (shüǜ)
ཤུམ་བུ་ cat (shi̱mi; shu̱mbu)
ཤེས་པ་ morning (sha̱ɔ̱gɛ; sha̱gba)
གཞི་ནས་ only then (shi̱nɛ̀)
གཞི་བཟུང་ "according to" clause connective (shi̱suŋ)
གཞིས་ཆགས་ resettlement, resettling (shi̱jaà)
གཞོན་པ་ youth (shönnu)
བཞིན་ as, like (shi̱n)
ཟིང་འཐུག་ disturbance, riot; uprising; vi. — ལང་ས་ (si̱ŋdru la̱ŋ)
ཟོག་ཁོང་ price of goods (sɔ̱ɔ̀goǹ)
གཟན་རྫི་ hay and straw (sɛ̱ndzə)
བཟས་ va. p. of ཟ་: ate (sɛ̱̀)
ཟ་ཉིན་ last year (dɔ̱ñin)
ཟླ་བ་ month (da̱wa)
འང་ "even though" clause connective (a̱ŋ)
ཡོད་པས་རེད་ it is because (yö̱bɛreè)
རང་ self (ra̱ŋ)
རང་ཉིད་ one's own (ra̱ŋñiì)
རི་བིན་ Japan (ri̱bin)
རིང་པོ་ long (ri̱ŋgu)
རུང་ "even though" clause connective (ru̱ŋ)
རོགས་རམ་ཚོགས་པ་ relief/ aid agency (rɔ̱ram tsɔ̄gba)
ལ་ཁད་ལ་ "about to" clause connective (la khɛla)
ལག་ hand (la̱g)
ལག་ཁྱེར་ permit (la̱ggye)
ལག་རིས་བཟོ་གྲྭ་ handicraft workshop (la̱gsheè sɔ̱dra)
ལམ་ཁ་ road (la̱ŋga)
ལའང་ even (ləa̱ŋ)
ལས་ than; from (lɛ̱̀)
ལོ་གསར་ new year (lɔ̱sar)
ལོས་ certainty particle (lö̱ö̀)

ཤག་	certainty particle (shaà)
ཤས་	several (shēè)
ཤིག་	imperative particle after final ས (shi̱g)
ཤིང་ནགས་	forest (shi̱ŋnaà)
ས་ཆ་	place (sāja)
སམ་	question particle used after final "s"
སེར་སྣ་	avaricious (sērna)
གསར་འགྱུར་	news (sāngyuu)
གསལ་	used in newspapers to convey source: "as was stated in" (sēl)
གསལ་ལྟར་	see གསལ་
གསོལ་	va. to make offerings (sõõ)
བསུམ་མ་	Tibetan style tea (sũmə)
ལྕང་	roasting pan (lāŋa)
ལྷ་	a god (lhā)
ལྷ་སྐུ་	statue of a god (lhāgu)
ལྷོ་ཕྱོགས་	southern direction (lhōjoò)
ཨ་ཀུ་བསྟན་པ་	p.n. (əgu dõmba)
ཨཕ་སྒཱ་ནི་སཱི་ཐན་	Afghanistan (āb ghānisitēn)

Lesson Eight

8.1 Cardinal numbers

གཅིག་	one	བཅོ་ལྔ་	fifteen
གཉིས་	two	བཅུ་དྲུག་	sixteen
གསུམ་	three	བཅུ་བདུན་	seventeen
བཞི་	four	བཅོ་བརྒྱད་	eighteen
ལྔ་	five	བཅུ་དགུ་	nineteen
དྲུག་	six	ཉི་ཤུ་	twenty
བདུན་	seven	སུམ་བཅུ་	thirty
བརྒྱད་	eight	བཞི་བཅུ་	forty
དགུ་	nine	ལྔ་བཅུ་	fifty
བཅུ་	ten	དྲུག་བཅུ་	sixty
བཅུ་གཅིག་	eleven	བདུན་བཅུ་	seventy
བཅུ་གཉིས་	twelve	བརྒྱད་བཅུ་	eighty
བཅུ་གསུམ་	thirteen	དགུ་བཅུ་	ninety
བཅུ་བཞི་	fourteen	བརྒྱ་ (ཐམ་ཡ་)	one hundred

As is evident from the above list, the numbers eleven through nineteen are constructed by adding the number ten (བཅུ་) before the numbers one to nine. Thirteen is, therefore, "ten" (བཅུ་) + "three" (གསུམ་). Note that with the numbers fifteen and eighteen, བཅུ་ changes to བཅོ་.

The numbers twenty to ninety are constructed the opposite way: by adding "ten" (བཅུ་ or ཅུ་) after the numbers three through nine. Thus thirty is "three" (སུམ་) + "ten" (ཅུ་). Note, however, that the number "three" changes its form slightly, being written སུམ་ rather than གསུམ་. The number "two" in "twenty" does likewise. The number "ten" is also sometimes written without the prefixed "བ," i.e., as ཅུ་.

Counting within each of the sets of ten (e.g., 20s, 30s) is somewhat complicated by the fact that each set of ten requires a separate particle.

ཙ་	for the twenties	ཅོ་	for the sixties
སོ་	for the thirties	དོན་	for the seventies
ཞེ་	for the forties	ཉ་	for the eighties
ང་	for the fifties	གོ་	for the nineties

For example:

ཉིས་ཀྱ་རྩ་གཉིས་	22	དྲུག་ཅུ་ཅོ་བདུན་	67
སུམ་ཅུ་སོ་བཞི་	34	བརྒྱད་ཅུ་ཉ་བརྒྱད་	88

བཞི་བཅུ་ཞེ་ལྔ་	45	དགུ་བཅུ་གོ་གསུམ་	93
ལྔ་བཅུ་དྲུག་	56	བདུན་བཅུ་དོན་བདུན་	77

The hundreds are written as follows:

བརྒྱ་ (ཐམ་པ་)	100	དྲུག་བརྒྱ་	600
ཉིས་བརྒྱ་	200	བདུན་བརྒྱ་	700
གསུམ་བརྒྱ་	300	བརྒྱད་བརྒྱ་	800
བཞི་བརྒྱ་	400	དགུ་བརྒྱ་	900
ལྔ་བརྒྱ་	500	སྟོང་ཕྲག་གཅིག་ or ཆིག་སྟོང་	1,000

Counting in the hundreds = the hundred number + དང་ + the remaining number. For example:

བརྒྱ་དང་བརྒྱད་	108	གསུམ་བརྒྱ་དང་བཞི་བཅུ་དགུ་	349
ཉིས་བརྒྱ་དང་ལྔ་བཅུ་དྲུག་	256	དགུ་བརྒྱ་དང་བརྒྱད་བཅུ་བྱ་བདུན་	987

For numbers with zeros such as 108, an alternative way to express them is by the term བཅུ་མེད་ ("without ten"), which really means the "ten's place" in arithmetic. For example, the number 108 could be written: བརྒྱ་དང་བཅུ་མེད་བརྒྱད་. Sometimes even the དང་ is omitted and 108 would be written: བརྒྱ་བཅུ་མེད་བརྒྱད་ .

Counting in thousands:

1,000	སྟོང་ཕྲག་གཅིག་ or གཅིག་སྟོང་	6,000	སྟོང་ཕྲག་དྲུག་ or དྲུག་སྟོང་
2,000	སྟོང་ཕྲག་གཉིས་ or ཉིས་སྟོང་	7,000	སྟོང་ཕྲག་བདུན་ or བདུན་སྟོང་
3,000	སྟོང་ཕྲག་གསུམ་ or གསུམ་སྟོང་	8,000	སྟོང་ཕྲག་བརྒྱད་ or བརྒྱད་སྟོང་
4,000	སྟོང་ཕྲག་བཞི་ or བཞི་སྟོང་	9,000	སྟོང་ཕྲག་དགུ་ or དགུ་སྟོང་
5,000	སྟོང་ཕྲག་ལྔ་ or ལྔ་སྟོང་	7,520	བདུན་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་ཉི་ཤུ་

Counting in ten thousands:

10,000	ཁྲི་གཅིག་ or གཅིག་ཁྲི་	70,000	ཁྲི་བདུན་ or བདུན་ཁྲི་
20,000	ཁྲི་གཉིས་ or ཉིས་ཁྲི་	80,000	ཁྲི་བརྒྱད་ or བརྒྱད་ཁྲི་
30,000	ཁྲི་གསུམ་ or གསུམ་ཁྲི་	90,000	ཁྲི་དགུ་ or དགུ་ཁྲི་
40,000	ཁྲི་བཞི་ or བཞི་ཁྲི་	96,000	ཁྲི་དགུ་དང་སྟོང་ཕྲག་དྲུག་ or དགུ་ཁྲི་དྲུག་སྟོང་
50,000	ཁྲི་ལྔ་ or ལྔ་ཁྲི་	85,695	བརྒྱད་ཁྲི་ལྔ་སྟོང་དྲུག་བརྒྱ་དགུ་བཅུ་ལྔ་
60,000	ཁྲི་དྲུག་ or དྲུག་ཁྲི་		

Counting in hundreds of thousands:

100,000	འབུམ་གཅིག་	or	ཆིག་འབུམ་
200,000	འབུམ་གཉིས་	or	ཉིས་འབུམ་
300,000	འབུམ་གསུམ་	or	(ག)སུམ་འབུམ་
400,000	འབུམ་བཞི་	or	བཞི་འབུམ་
500,000	འབུམ་ལྔ་	or	ལྔ་འབུམ་
600,000	འབུམ་དྲུག་	or	དྲུག་འབུམ་

700,000	འབུམ་བདུན་	or	བདུན་འབུམ་
800,000	འབུམ་བརྒྱད་	or	བརྒྱད་འབུམ་
900,000	འབུམ་དགུ་	or	དགུ་འབུམ་

Tibetans in Tibet, however, nowadays typically use ཁྲི་ ("ten thousand") to express larger numbers, for example, 100,000 would be ཁྲི་བཅུ་ ("ten ten thousands").

For millions and higher:

1,000,000	སཡ་གཅིག་
10,000,000	ཉི་ཁ་གཅིག་
100,000,000	དུང་སྐྱར་གཅིག་
1,000,000,000	དུང་སྐྱར་བཅུ་

Millions can also be conveyed using ཁྲི་ (10,000). For example, 1,000,000 could be written ཁྲི་བརྒྱ་ ("one hundred ten thousands").

8.2 Ordinal numbers

Ordinal numbers with the exception of "first" are expressed by placing the particle པ་ after the cardinal number.

first	དང་པོ་	fifth	ལྔ་པ་	ninth	དགུ་པ་
second	གཉིས་པ་	sixth	དྲུག་པ	tenth	བཅུ་པ
third	གསུམ་པ	seventh	བདུན་པ	eleventh	བཅུ་གཅིག་པ་
fourth	བཞི་པ་	eighth	བརྒྱད་པ་	twelfth	བཅུ་གཉིས་པ་

8.3 Percentages

The most common way to express percentages in Tibetan is to place cardinal numbers after བརྒྱ་ཆ་, the word for percent.

one percent	བརྒྱ་ཆ་གཅིག་	ten percent	བརྒྱ་ཆ་བཅུ་
two percent	བརྒྱ་ཆ་གཉིས་	fifty percent	བརྒྱ་ཆ་ལྔ་བཅུ་
	seventy-five percent	བརྒྱ་ཆ་བདུན་བཅུ་དོན་ལྔ་	

Another way to express percentage is through fractions. This is done by placing a number (1-10) before ཆ་ and then another number after it. The first number indicates whether it is fourths, fifths, etc., while the second number indicates how many fourths, fifths, etc.

one quarter	བཞི་ཆ་གཅིག་	four fifths	ལྔ་ཆ་བཞི་
three quarters	བཞི་ཆ་གསུམ་	one sixth	དྲུག་ཆ་གཅིག་
two fifths	ལྔ་ཆ་གཉིས་	five eighths	བརྒྱད་ཆ་ལྔ་
two thirds	གསུམ་ཆ་གཉིས་		

8.4 Months

Tibetans use three terms for month. ཟླ་ is a neutral word that can refer to either Western months or months in the Tibetan lunar calendar.

First month	ཟླ་དང་པོ་	Seventh month	ཟླ་བདུན་པ་
Second month	ཟླ་གཉིས་པ་	Eighth month	ཟླ་བརྒྱད་པ་
Third month	ཟླ་གསུམ་པ་	Ninth month	ཟླ་དགུ་པ་
Fourth month	ཟླ་བཞི་པ་	Ten month	ཟླ་བཅུ་པ་
Fifth month	ཟླ་ལྔ་པ་	Eleventh month	ཟླ་བཅུ་གཅིག་པ་
Sixth month	ཟླ་དྲུག་པ་	Twelfth month	ཟླ་བཅུ་གཉིས་པ

ཟོད་ཟླ་ is used exclusively for "Tibetan (lunar) month" and སྤྱི་ཟླ་ is used exclusively for "Western month." For example, སྤྱི་ཟླ་ལྔ་པ་ would be the fifth Western month or "May." Similarly, ཟོད་ཟླ་ལྔ་པ་would be the fifth Tibetan month (roughly mid-June to mid-July).

When only ཟླ་ is used, context will indicate which calendar is meant, e.g., if the sentence starts with སྤྱི་ལོ་ ("Western year") 1959 then the Western month is obviously intended.

8.5 Tibetan numerals

You will have noticed that each page in this book presents both the English and Tibetan written numerals. The latter are listed below.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
༡	༢	༣	༤	༥	༦	༧	༨	༩	༡༠
གཅིག་	གཉིས་	གསུམ་	གཞི་	ལྔ་	དྲུག་	བདུན་	བརྒྱད་	དགུ་	བཅུ་

In written materials, numbers (particularly the larger ones) are usually expressed by written numerals rather that by spelling them out.
For example:

1971	༡༩༧༡	1883	༡༨༨༣
1967	༡༩༦༧	1926	༡༩༢༦
1954	༡༩༥༤	1989	༡༩༨༩

8.6 "Or" and "whether or not" constructions

"Or" constructions parallel the question particles discussed in 1.11 in that the last letter of the first element is attached to the letter "m" (མ་); e.g., in (a.) below, གི་ becomes གམ་.

a. ལྷག་གམ་རང

sheep or goats

b. ཁྱེད་རང་གིས་ལུག་གམ་ར་ཉོས་སམ།
you by sheep or goat bought ?/
Did you buy a sheep or a goat?

If the final of the first syllable is a vowel, འམ་ is attached.

c. ར་འམ་ལུག་
goats or sheep

d. སློབ་གྲྭ་པ་ཚོས་ཞིང་ལས་བྱེད་པའམ། ཚོང་བརྒྱབ་པ་རེད།
student pl.-by farming did or/ trade did past compl./
The students farmed or traded.

"Whether or not" constructions are similarly formed.

e. ཁོས་རྒྱ་གར་ལ་འགྲོ་གི་ཡོད་དམ་མེད་ང་ལ་བཤད་མ་སོང་།
he-by india to go pres. compl. or no-exist i-to said neg. went compl./
He didn't tell me whether or not he is going to India.

This, of course, literally means, "He didn't tell me whether he is going to India or not going to India."

f. ཁོ་ཚོས་ཁོ་བོད་ལ་སྡོད་དུས་གྲྭ་པ་ཡིན་རམ་མིན་འདྲི་གི་འདུག།
he pl. by he tibet to live when monk is or no-is ask pres. compl./
They are asking whether or not he was a monk when he lived in Tibet.

g. ཁོས་འདིར་ཉི་མ་ཁ་ཤས་སྡོད་དམ་སང་ཉིན་འགྲོ་རྒྱུ་ཡིན་པ་ང་ལ་མ་བཤད།
he-by here day several live whether-or-not tomorrow go fut. compl. i to no said/
He didn't tell me whether he will stay here for several days or go tomorrow.

The more usual manner of forming "whether or not" constructions consists of joining positive and negative linking or existential verbs without any intervening particles. Thus ཡིན་མིན་ conveys "whether it is or is not" (in the linking verb sense) and ཡོད་མེད་ "whether there is or is not" (in the existential verb sense). In essence, wherever a linking verb would be used, ཡིན་མིན་ is used, and wherever an existential verb would be used, ཡོད་མེད་ is used. Thus, in example h., the sentence "He is Chinese" requires a linking verb, so ཡིན་མིན་ is used.

h. ཁོ་རྒྱ་མི་ཡིན་མིན་ངས་ཤེས་ཀྱི་མེད།
he chinese is no-is i-by know neg./
I do not know whether or not he is Chinese.

i. ཁོ་བོད་ལ་སྡོད་དུས་གྲྭ་པ་ཡིན་མིན་འདྲི་གི་འདུག།
he tibet to live when monk is no-is ask pres. compl./
(They, he, etc.) are asking whether or not he was a monk when he lived in Tibet.

j. ཁོ་ཚོས་ཁོ་ཁ་ལག་ཟ་རྒྱུ་ཡིན་མིན་འདྲི་གི་འདུག།
he pl.-by he food eat fut. is no-is ask pres. compl./
They are asking whether or not he will eat.

Examples k. and l. illustrate how the tense of such constructions is altered by changing the stem of the verb and the verb complement.

k. ཁོས་ཁ་ལག་ཟས་ཡོད་མེད་འདྲི་གི་འདུག།
he food ate is no-is ask pres. compl./
(They, he, etc.) are asking whether or not he has eaten.

l. ཁོས་ཁ་ལག་ཟ་གི་ཡོད་མེད་འདྲི་གི་འདུག།
he food eat pres.-compl. is no-is ask pres. compl./
(They, he, etc.) are asking whether or not he is eating.

Abbreviated forms are also commonly used with active or involuntary verbs to convey this. For example:

ཟ་རྒྱུ་ཡིན་མིན་ > ཟ་མིན་ ཟས་ཡོད་མེད་ > ཟས་མེད་ ཟ་གི་ཡོད་མེད > ཟ་མེད་

m. ཁོས་ཁ་ལག་ཟས་མེད་འདྲི་གི་འདུག།
he food ate no-is ask pres. compl./
(They, he, etc.) are asking whether or not he ate.

When ཡིན་མིན་ and ཡོད་མེད་ constructions are used with interrogatives such as གང་, སུ་, ཅི་, ཇི་, and ག་ they convey not the idea of "whether or not," but rather a simple interrogative meaning.

n. འདི་གང་ཡིན་མིན་བཤད་མ་སོང་།
this what is is-not said no went compl./
(They, he, etc.) didn't say what this is. (What this is, or what this is not, (they, he, etc.) did not say.

o. ཁོ་གང་དུ་འགྲོ་གི་ཡོད་མེད་སུས་ཀྱང་ཤེས་ཀྱི་མེད་པ་རེད།
he where go pres.compl. no-exist who-by even know pres. compl. neg./
Nobody knows where he is going (or not going).

p. ཞྭ་མོ་འདི་ག་ནས་ཉོས་མེད་དན་ཀྱི་མི་འདུག།
hat this where from bought no-exist remember pres. compl. neg./
(I) don't remember where (I) bought the hat from.

q. གང་གིས་ཁོ་ན་ལ་ཡིན་མིན་ཁོས་ཇེམ་ཆི་རར་བཤད་སོང་ངམ།
what by he sick nom. is is-not he-by doctor -to said past compl. ?/
Did he tell the doctor what made him sick?

r. ཁོ་ལ་དངུལ་གང་ཙམ་ཐུང་ཡོད་མེད་མོས་ཤེས་པ་རེད།
he to money how much got exist no-exist she-by knew past compl./
She knew how much money he got.

s. ཁོ་ཚོས་ཁོས་ཉེ་མ་ག་ཚོད་ལས་ཀ་ཡུས་ཡོད་མོད་ཐོ་རྒྱབ་པ་རེད།
he pl-by he-by days how many work did exist no-exist list acted past compl./
They recorded how many days he worked.

t. ཁོ་ཚོ་ག་དུས་ནང་ལ་འགྲོ་གི་ཡོད་མེད་དོ་སྣང་མ་ཐུང་།
he pl. when home to go pres. compl. no-exist notice no got/

(I) didn't notice when they go home.

u. ཁོའི་ཁང་པ་གང་གི་ཡིན་མིན་ངས་ཤེས་ཀྱི་ཡོད།
he-of house which is is-not i-by know pres. compl./
I know which is his house.

v. མི་འདི་སུ་ཡིན་མིན་སུས་ཀྱང་ཤེས་མེད་པ་རེད།
person this who is is-not who-by even knew perf. compl.neg./
No one at all knew who the man was.

w. དེབ་འདི་སུའི་ཡིན་མིན་འདྲི་གི་འདུག།
book this who-of is-not ask pres. compl./
(They, he etc.) are asking whose book this is.

x. སུས་དེབ་འདི་ཉོས་མེད་བཀའ་འདྲི་གནང་སོང་།
who-by book this bought no-exist question (h.) did (h.) went compl./
(They, he etc.) asked who bought the book.

8.7 "With" constructions using དང་

We have already encountered དང་ as the conjunction "and," e.g., རོར་བུ་དང་པད་མ་— "Norbu and Pema." However, it also can convey the meaning "with."

a. ཁོས་པད་མ་དང་ཁ་ལགས་ཟས་པ་རེད།
he-by pema with food ate past compl./
He ate with Pema.

b. ཨ་མེ་རི་ཀས་རྒྱ་གར་དང་དམག་རྒྱབ་སོང་།
america-by india with war made went compl./
America made war with India.

There are a number of standard compounds that use དང་ with this meaning. Some of these have already been discussed in 7.9 and 7.10:

དང་མཉམ་དུ་	དང་ལྡན་རྒྱས་	དང་འདྲ་བ་	དང་ལྡན་པ་
together with	together with (h.)	similar to (with)	possessing, having
དང་མཐུན་པ་	དང་འབྲེལ་	དང་མི་འདྲ་བ་	དང་བསྟུན་
compatible with/ in accordance with	related to/with	dissimilar to/with	in accordance with

c. མི་འདི་དང་མཉམ་དུ་ཕྱིན་པ་ཡིན།
man this together with went past compl./
I went (together) with this man.

d. ཆོས་དང་མཐུན་པའི་སློབ་དེབ་ཅིག་ཇོམ་པ་ཡིན།
religion compatible with-of textbook a wrote past compl./
I wrote a textbook that is compatible with religion.

e. མོས་ཁྲིམས་དང་མཐུན་པའི་ལས་ཀ་བྱས་པ་རེད།
she-by law in accordance with work did past compl./

She worked in accordance with the law.

8.8 "Coincidental" constructions: དང་སྦྱབས་བསྦྱན་ and �ཀོར་ + dative-locative

There are two common ways to convey that an action occurred secondarily or coincidentally with or to another action.

a. རི་པིན་ལ་འགྲོ་དགོས་པ་དང་སྦྱབས་བསྦྱན་ངས་ཀྱང་གོར་ཕྱིན་པ་ཡིན།
japan to go have nom. and coincidental i-by china-to went past compl./
(I) had to go to Japan, so coincidental with that, I went to China.

b. ཁོང་བོད་ལ་ཨེབས་ཀོར་ལ་བལ་ཡུལ་ལ་ཨེབས་སོང་།
he tibet to go incidental to nepal to go went compl./
He (h.) went (h.) to Tibet and incidental to that went to Nepal.

c. ཁྱེད་རང་ལས་ཀ་ནས་ལོག་པའི་ཀོར་དུ་ངའི་ནང་ལ་ཨེབས་རོགས་གནང་།
you work from return incidental to i-of home to go help do/
On your way home from work, please come to my house.

This particle can also be used with nouns:

d. ཁོས་ལས་ཀའི་ཀོར་ལ་སློབ་སྦྱོང་བྱས་པ་རེད།
he-by work-of incidental to study did past compl./
Incidental to his work, he studied. (i.e., during his spare time)

8.9 Constructions using སྟེང་: "on top of," "on," and "in addition to"

The term སྟེང་ was encountered in 5.10 where it conveyed "at the time of." It is also used to convey the physical meaning of "on" or "on top of." It commonly requires addition of the genitive particle.

a. རིའི་སྟེང་ལ་ར་དང་གཡག་མང་པོ་འདུག།
mountain on to goat and yak many exist/
There are many goats and yaks on top of the mountain.

b. ཡར་ཀླུང་གཙང་པོའི་སྟེང་ལ་རྩུ་གློག་ས་ཚེགས་ཤིག་བཙུགས་པ་རེད།
yarlung river on to hydroelectric station one established past compl./
(They, he, etc.) established a hydroelectric station on the Yarlung Tsangpo (river.)

སྟེང་ is also used as a verbal connective to convey the meaning of "on top of" or "in addition to" in verbal clauses. In such constructions the pattern is: པའི་/བའི་སྟེང་ལ་. These constructions also require ཀྱང་/ཡང་ ("also") in the second clause.

c. མོས་ཚལ་ཉོས་པའི་སྟེང་ལ་ཤིང་ཉག་ཀྱང་ཉོས་པ་རེད།
she-by vegetables bought on fruit also bought past compl./
On top of buying vegetables, she also bought fruit.

d. ཚོང་ཁང་དེར་ཅ་ལག་སྣ་ཚོགས་ཡོད་པའི་སྟེང་ལ་གོང་ཡང་ཁ་པོ་འདུག།
store that-to things various exist on price also cheap exist/
In addition to having various things, that store also has cheap prices.

The meaning of "in addition to" can also be conveyed in conjunction with nouns and noun phrases.

e. བོད་ལ་རྒྱོ་མོ་ལུང་པའི་སྐང་ལ་ལྷ་མོ་ཚོགས་པ་གཞན་དག་ཀྱང་ཡོད་པ་རེད།
tibet to kyomolungga on opera group other also exist/
In Tibet, in addition to Gyomo lunga, there are also other opera troupes.

f. ཁོས་བོད་སྐད་ཤེས་པའི་སྐང་ལ་སྐད་ཡིག་གཞན་དག་ཀྱང་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
he-by tibetan know on language other also know usu. compl./
In addition to knowing Tibetan language, he also knows other languages.

Another meaning conveyed by སྐང་ is "at the time of" or "in the midst of doing" or "while." It was encountered earlier in Lesson Five (5.10). It should be noted that this meaning can usually be differentiated from the above meanings partly because it is not accompanied by ཀྱང་/ཡང་ in the second clause, but mainly from semantic context.

g. མོས་ཁ་པར་གཏོང་བའི་སྐང་ལ་ཁོ་ཚོ་བྱེབས་པ་རེད།
she-by telephone send on he pl. arrived past compl./
While she was phoning, they arrived.

h. མི་དམངས་རྣམས་སོན་འདེབས་པའི་སྐང་ལ་ཆར་པ་བབས་པ་རེད།
people pl. seed plant on rain descend past compl./
While the people were planting, it rained.

i. ཁོང་ཚོ་ལས་ཀ་བྱེད་པའི་སྐང་རེད།
he pl. work do on is/
They are in the midst of working.

8.10 Reading exercise: "The Golden Axe"

The rest of this lesson consists of a lengthy reading selection containing new words but no new major grammatical constructions. Its aim is to reinforce and solidify previously encountered patterns and skills by providing a coherent segment of modern literary Tibetan in a familiar style. To make this reading more realistic, no interlinear translation will be included.

8.10.1 Tibetan text

གསེར་གྱི་སྣ་རེ་

སྔར་ལྷག་བསམ་ཟེར་བའི་ཕྱུ་གུ་ཆུང་ཆུང་ཞིག་ཡོད།1 ཁོ་པའི་ཁྱིམ་གྱི་འཆོ་བ་ཏ་ཅང་སྐྱོ་པོ་ཡིན་ཙང་ཕ་མ་གཉིས་ཀས་ཁོ་པ་ས་བདག་གི་ཁྱིམ་དུ་ལས་ཀ་བྱེད་པར་བཏང་།2 ཁོ་པས་ཉིན་ལྟར་ཞོན་པའ་ནས་དགོང་མོ་བར་ལས་ཀ་ཏ་ཅང་མང་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།3 འོན་ཀང་ས་བདག་གིས་ཁོང་ལ་བྱོད་ར་ཐུབ་ལུགས་བྱེད་ཀྱི་འདུག་ཅེས་སྐྱོན་བརྗོད་བྱས།4 ཉིན་ཞག་ལྷག་བསམ་རེ་ལ་མེ་ཤིང་འབྱུ་བར་འགྲོ་བའི་ལམ་གར་ཟམ་པ་ཞིག་ནས་འགྲོ་སྐབས་གཟབ་གཟབ་མ་བྱས་སྐབས་སྣ་རེ་ཆུ་ནང་དུ་ལྷུང་ཞིང་།5 ཆུ་

དེ་ནས་ལེན་མ་ཐུབ་ཙང་ལྷག་བསམ་སེམས་ཁྲལ་བྱུང་སྟེ་སྐྱ་རེ་མེད་ན་མི་ཤིང་འགྲུ་མི་ཐུབ་པ་དང་། མི་ཤིང་མེད་ན་ས་བདག་གིས་གཤེ་གཤེ་དང་ཉེས་དྲུང་གཏོང་གི་རེད་བསམ་སྤྱབས་ལྷག་བསམ་དང་བསྟུན་གི་ངང་ནས་མཆི་མ་བཏང་།6

ཐོ་ཡུར་སྐ་ར་དྲུང་ལས་དཀར་བའི་ཚད་པོ་ཞེག་དེ་གར་ཡོང་ནས་ལྷག་བསམ་ལ། ཐུ་ཁྲོད་ཅི་ཕྱིར་མཆི་མ་གཏོང་གི་འདུག་ཞེས་དྲིས།7 ལྷག་བསམ་གྱིས་སྐྱ་རེ་ཚུ་ནང་དུ་ལྷང་བའི་གནས་ཚུལ་རྣམས་ཚད་པོར་བཤད།8 ཚད་པོས་ངས་དུ་ལྷ་ཚུ་ནང་ནས་སྐྱ་རེ་ལེན་གྱི་ཡིན་ཅེས་བཤད་དེ་ཚུ་ནང་དུ་མཆོངས།9 ཡུད་ཙམ་སོང་རྗེས་ཚད་པོས་ཚུ་ནང་ནས་གསེར་གྱི་སྐྱ་རེ་ཞེག་ཐྲངས་ཏེ་ལྷག་བསམ་ལ། ཐུ་སྐྱ་རེ་འདི་རེད་དམ་ཞེས་དྲིས།10 ལྷག་བསམ་གྱིས་མིག་ལྷས་རྗེས་དེ་ནི་གསེར་གྱི་སྐྱ་རེ་ཞེག་ཡིན་པ་མཐོང་བས་མགོ་གས་མགོ་བ་ཡུག་གཡུག་བྱས་ནས་སྤོ་བ་ལག་ཐུབ་ཐུབ་རྗེས་རྗེ་ཆེ་འདི་ངའི་སྐྱ་རེ་མ་རེད་ཅེས་ལན་བཏབ།11 དེ་ནས་ཚད་པོས་སྐར་ཡང་ཆུའི་ནང་དུ་མཆོངས་ནས་དཔུལ་གྱི་སྐྱ་རེ་ཞེག་ཐྲངས་ཏེ་ཐུ་སྐྱ་རེ་འདི་ཁྱེད་ཀྱི་རེད་དམ་ཞེས་དྲིས།12 དཔུལ་གྱི་སྐྱ་རེ་འདི་ཡང་ལྷས་ནས་ལྷག་བསམ་གྱིས་སྐར་ཡང་མགོ་བ་ཡུག་གཡུག་བྱས་ནས་སྤོ་བ་ལག་ཐུབ་ཐུབ་རྗེས་རྗེ་ཆེ་སྐྱ་རེ་དེ་ཡང་ངའི་མ་རེད་ཅེས་ལན་བཏབ།13 ཚད་པོས་སྐར་ཡང་ཚུ་ནང་དུ་མཆོངས་ནས་ལྷག་ཐུབ་གྱི་སྐྱ་རེ་ནག་ཐིང་ཐིང་ཞེག་ཐྲངས་ཏེ་ཐུ་སྐྱ་རེ་འདི་ཁྱེད་ཀྱི་རེད་དམ་ཞེས་དྲིས།14 ལྷག་བསམ་གྱིས་ལྷ་སྐབས་དེ་ནི་དངོས་གནས་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐྱ་རེ་ཡིན་པས་དགའ་མཆོངས་ཆུག་བཞིན་པར་སྐྱ་རེ་ཚུར་ཐྲངས་པ་དང་སྤྲགས་ཐུབ་པོ་ལག་ཐུབ་ཐུབ་རྗེས་ཡང་ཡང་ཞུས།15 ཚད་པོ་དེས་ལྷག་བསམ་གྱི་མགོ་ལ་ཅིའི་ཅིའི་ཅིད་ཁྱེད་ཀྱི་ཐུ་ཁྲོད་ཀྱི་རེད་བཞིན་པར་ཁྱེད་རི་དངོས་འབྲེལ་ཕྱུག་ཡག་པོ་ཞེག་རེད་ཁྱོད་མི་ཚེ་སྐྱིད་པོ་ཡོང་གི་རེད་ཅེས་བཤད་ཏེས་ཚད་པོ་ཐོ་བྱར་དུ་ཡལ་ནས་མཐོང་ཙུ་མེད་པར་ཐུར།16

ལྷག་བསམ་གྱིས་སྐབས་དེར་ཚད་པོ་དེ་ནི་ཐུ་མའི་དང་སྲོང་ཡིན་པ་གཞི་ནས་ཤེས་པ་དང་མུ་མཐུད་མེ་ཤིང་འཐུ་བར་སོང་།17 ཁོ་པའི་སྐྱ་རེར་དང་སྲོང་གིས་ཅིའི་བའི་དབང་གིས་སྐྱ་རེ་རྩོ་པོ་ཞེ་དགོས་ཆགས་ཏེ་ཤིང་མཐོགས་པོ་བཅད་ནས་ཁྱིམ་ལ་ལོག་པ་རེད།18 ས་བདག་གིས་ཁོ་པ་ཐུ་པོ་དེ་འདྲ་ལོག་ཡོང་བ་མཐོང་ཁོས་སྐྱིད་ལུག་ཅིའི་འདུག་ཅེས་གཤེ་གཤེ་བཏང་བས་ལྷག་བསམ་གྱིས་གནས་ཚུལ་རྣམས་ཚང་མ་གསལ་པོ་བཤད་སྐབས་ས་བདག་ཁོང་ཁྲ་བཞིན་པར་ཁྱོད་ཀྱིས་གསེར་དང་དབུལ་གྱི་སྐྱ་རེ་མ་སྐྱངས་པར་ལྷགས་ཀྱི་སྐྱ་རེ་དེ་ཁྱེར་བ་ནི་དངོས་གནས་མི་ལྷགས་པ་ཞེག་རེད་ཅེས་ཁ་དྲང་བཏང་།19

ཕྱི་ཉིན་ཞོགས་པ་ཐུ་པོ་རས་ས་བདག་གིས་ལྷག་བསམ་ལས་ཀ་གཞན་ཁྱེད་པར་བཏང་བ་དང་། ཁོ་པ་རང་ཉིད་མི་ཤིང་འཐུ་མཁན་དབུལ་པོ་ཞེག་ཏུ་བཙུས་ཏེ་སྐྱ་རེ་གོག་པོ་ཞེག་ཁྱེར་རས་རི་ལ་མི་ཤིང་གཅོད་པར་འགྲོ་ཁུལ་བྱས།20 ཁོ་པས་ཟམ་པའི་ཐོག་ལ་སྤེའུ་བས་སྐབས་སྐྱ་རེ་དེ་ཚུའི་ནང་ཏུ་ལྷུང་བའི་གནས་རི་སྐད་ཀྱས་ཆོན་པས་དུས་པ་རེད།21 སྐབས་དེར་དྲང་སྲོང་སྤར་ཡང་དེ་གར་ཡོང་།22 ས་བདག་གིས་མིག་ཚ་ཕྱིས་བཞིན་པར་ངའི་སྐྱ་རེ་ཚུའི་ནང་དུ་ལྷང་སོང་བས་ཁྱིམ་དུ་ལོག་ན་ངའི་དཀོན་པས་ཉེས་ཀྱི་རེད་ཞེས་བཤད་མ་ཐག་དྲང་སྲོང་གིས་ཐུར་བཞིན་ཚུའི་ནང་དུ་མཆོངས་ཏེ་ལྷས་སིང་ཁོ་པའི་ལྷགས་ཀྱི་སྐྱ་རེ་ཁོ་པར་སྤྲད།23 ས་བདག་གིས་འཕྲལ་དུ་མགོ་བ་གཡུག་གཡུག་བྱས་ཏེ་ངའི་ངའི་མ་རེད་ཅེས་བཤད།24 དྲང་སྲོང་གིས་ཡང་བསྐྱར་ཚུའི་ནང་དུ་མཆོངས་ནས་དབུལ་གྱི་སྐྱ་རེ་ཞེག་ཐྲངས་བས་ས་བདག་གིས་མིག་ཆེན་པོ་གདངས་ནས་ལམ་སིང་དབུལ་གྱི་སྐྱ་རེ་འདི་ཡག་པོ་འདུག། འོན་ཀང་གསེར་གྱི་སྐྱ་རེ་ཞེག་བྱང་ན་ཡག་གོས་རེད་ཅེས་བཤད།25 དྲང་སྲོང་གིས་དབུལ་གྱི་སྐྱ་རེ་དེ་ས་བདག་གི་ཀང་

ཡའི་འགྲམ་དུ་དབྱུགས་ཏེ་སྤུར་ཡང་ཆུའི་ནང་དུ་འཕྲལ་ནས་གསེར་གྱི་སྣ་རེ་ཞིག་བླངས་པ་རེད།26 སྣ་བདག་གིས་གསེར་གྱི་སྣ་རེ་དེ་ཡག་པོ་ཞེ་དྲགས་འདུག་ཞེས་ཡང་ཡང་བཤད་ནས་དྲང་སྲོང་གི་ལས་གསེར་གྱི་སྣ་རེ་ཚུར་བླངས་པ་དང་སྣ་སྟེང་ནས་དྲྭལ་གྱི་སྣ་རེ་དེ་ཡར་བསྐྱགས་ཏེ་ལག་པ་རེར་ཁྱེར་ནས་དགའ་ཐོན་ཆོད་པ་རེད།27 སྐབས་དེར་དྲང་སྲོང་ནི་ཡང་སྐུར་ཡལ་སྣབས་སྣ་བདག་གིས་སྣ་རེ་གཉིས་ཀ་ཁྱེར་ན་ཡག་པོ་འདུག་བས་མ་ནས་མགོགས་པོ་ཕྱིན་འཕྲལ་ཁོ་པ་ཆུའི་ནང་ལྟུང་སྟེ་ཤི་བ་རེད།28

8.10.2 Translation

The Golden Axe

Formerly, there was a small boy named Lhaksam. Because he (his family's livelihood) was very poor, his parents sent him to work in the house of a lord. That boy Lhaksam used to work very hard every day from morning to night. Nevertheless, the lord criticized him, saying, "You are acting lazy." One day, Lhaksam went to the hills to collect firewood and was not careful when he was going on top of a bridge along the road so the axe fell into the water. He was unable to get it from the water. He thought, therefore, that without the axe he would be unable to collect firewood, and without firewood, the lord would scold and beat him. He cried from fright.

Suddenly, an old man with a beard whiter than a conch shell came there and asked Lhaksam, "Boy, why are you crying?" Lhaksam told the old man the events of the axe falling into the river. The old man said, "I will get the axe from the water," and jumped into the river. After a moment, he emerged from the water carrying a golden axe and asked Lhaksam, "Boy, is this your axe?" Lhaksam looked and seeing that it was a golden axe, quickly shook his head and answered, "Old man, thank you, but this is not my axe." After that the old man again jumped into the water and emerged bringing a silver axe. He asked the child, "Boy, is this your axe?" Even though this axe was good, Lhaksam once again shook his head and replied, "Old man, thank you. This axe also is not mine." The old man again jumped into the river and (this time) brought a completely black iron axe. He asked the child, "Boy, is this axe yours?" Lhaksam looked at it and because it was really his own axe, jumped for joy, took the axe, and said over and over, "Old man, thank you." The old man stroking Lhaksam's head said, "You really seem a good boy. You will have a happy life." After saying that, the old man suddenly vanished from sight.

Lhaksam then (lit., at that time) knew that he (the old man) must be an ascetic lama and continued to collect firewood. Because the ascetic lama stroked his axe, the axe had become very sharp and he cut the wood quickly and returned home. Because the lord saw that he had come home so early he (thought), "He is being lazy," and scolded him. Lhaksam explained all the events to him. Because of this the lord got angry and verbally abused him, "You are really an idiot for taking the iron axe instead of (lit., rather than) the gold and silver axes."

The next day, early in the morning, the lord sent Lhaksam to do different work.

(Then), pretending he was a poor firewood collector, he himself took an old beat up axe and acted as if he was going to cut wood in the mountains. When he arrived on top of the bridge, he purposely threw the axe into the water, and (started) crying loudly. At that time, the ascetic once again come to that place. The lord, while wiping the tears from his eyes, said, "My axe fell into the water. If I return home my lord will beat me." As soon as he said that the ascetic, as before, jumped into the water and immediately gave him his iron axe. The lord shook his head and said, "This is not my axe." The ascetic again jumped into the water and brought out a silver axe. The lord stared at it wide-eyed and immediately said, "This silver axe is good, but if I get a golden axe it will be best." The ascetic threw the silver axe by the feet of the lord and again entered the water and brought a golden axe. The lord said over and over again, "That gold axe is very good," and took the gold axe from the ascetic's hands. He (also) picked up the silver axe from the ground and, carrying one in each hand, was extraordinarily happy. At that time the ascetic again disappeared. Because of that the lord thought, "If (I) take the two axes it will be good," and went quickly (home). (However), as soon as (he went), he fell in the water and died.

8.10.3 Grammatical notes

1. The first segment consists of a single sentence: ཐུར་ལྷག་བསམ་རེར་བའི་ཕྲུ་གུ་རྒྱང་རྒྱང་ཞེས་ཡོད་.

The first word of this sentence is another of the temporal terms meaning "formerly" or "in the past." The remainder of the clause is a simple existential sentence —"there was a small child." The phrase ལྷག་བསམ་རེར་བའི་ཕྲུ་གུ་ illustrates a common way in which names are expressed: *name* + རེར་བ་ + *gen.* + *noun.* This glosses as, "A child who was called Lhaksam."

2. The second segment consists of two clauses: 1. ཁོ་པའི་ཁྱིམ་གྱི་འཚོ་བ་ཉ་ཅང་སྐྱོ་པོ་ཡིན་ཙང་ 2. ཕ་མ་གཉིས་ཀས་ཁོ་པ་ས་བདག་གི་ཁྱིམ་དུ་ལས་ཀ་བྱེད་པར་བཏང་.

The first clause is a linking verb construction that begins with the possessive subject: "his family's livelihood" - ཁོ་པའི་ཁྱིམ་གྱི་འཚོ་བ་. It breaks down into the head word "he" + gen. + "family" (ཁྱིམ་) + gen. + "livelihood." This clause is linked by the "because" clause connective.

The second clause is typical of active sentences in that it begins with the subject in the instrumental (ཕ་མ་གཉིས་ཀས་). The main verbal phrase consists of the infinitive construction: sent to work (ལས་ཀ་བྱེད་པར་བཏང་). The remainder explains who was sent to work (he - ཁོ་པ་), and where he was sent to work ("to the landlord's house" - ས་བདག་གི་ཁྱིམ་དུ་).

3. The third segment is a simple active verb sentence conveying the usual mode: ཁོ་པས་ཉིན་ཕྱར་ཞོགས་པ་ནས་དགོང་མོ་བར་ལས་ཀ་ཉ་ཅང་མང་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་.

It contains the common pattern "from X up to Y" (X ནས་ Y བར་(དུ་)), or in this

case "from morning until (up to) evening." Note that "very" (ཉ་ཚང་) must come before the adjective it modifies.

4. The fourth segment consists of a single sentence: འོན་ཀྱང་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ཁོང་ལ་བྱོད་ར་སྐྱེད་ལྷག་ཅིད་ཀྱི་འདུག་ཅེས་སྐྱོན་བརྗོད་བྱས་.

It is linked to the previous segment by "nevertheless" (འོན་ཀྱང་). This is followed by the subject ("by the lord" - ས་བདག་གིས་), the object ("to him" - ཁོང་ལ་), the main verb ("scolded" - སྐྱོན་བརྗོད་བྱས་), and a quotation of the scolding (བྱོད་ར་སྐྱེད་ལྷག་ཅིད་ཀྱི་འདུག་ཅེས་).

5. The fifth segment consists of three clauses: 1. ཉིན་ཞིག་ལྷག་བསམ་རི་ལ་མི་ཤིང་འཐུ་བར་འགྲོ་བའི་ལམ་གར་ཟམ་པ་ཞིག་གི་ཐོག་ནས་འགྲོ་སྐབས་ 2. གཟབ་གཟབ་མ་བྱས་སྤྱས་ 3. ཆུ་རི་རྒྱུ་མདང་དུ་ལྷུང་ཞིང་.

The first clause is difficult since it consists of sub-clauses nestled within sub-clauses. The essence of the clause is "when Lhaksam was going" (ལྷག་བསམ་. . .འགྲོ་སྐབས་). Then there are two location modifying units: "on a bridge"—literally, from on top of a bridge" (ཟམ་པ་ཞིག་གི་ཐོག་ནས་) and "on a road" (ལམ་གར་). Note that རྒྱང་ནས་ could be substituted for ཐོག་ནས་.

Modifying "road" is the nominalized verbal phrase རི་ལ་མི་ཤིང་འཐུ་བར་འགྲོ་བའི་, which explains what kind of a road it was—"it was a road on which Lhaksam was going to collect firewood in the mountains." Thus, this clause means, "One day when Lhaksam was going on a bridge on the road to collect firewood in the mountains, . . ."

The second clause consists of only a negative verb ("was not careful" - གཟབ་གཟབ་མ་བྱས་) and the "because" clause connective སྤྱས་.

The third clause is a simple involuntary verb construction: ཆུ་རི་རྒྱུ་མདང་དུ་ལྷུང་, "the axe fell into the water." The Tibetan term རྒྱུ་ conveys not only water, but in cases like this also "river." This could also have been written with the genitive: ཆུ་རི་རྒྱུའི་མདང་དུ་ལྷུང་. This clause is joined with the next segment by the conjunctive clause connector ཞིང་.

6. The sixth segment consists of five clauses: 1. རྒྱུ་དེ་མས་ལེན་མ་ཐུབ་ཙང་ 2. ལྷག་བསམ་སེམས་ཁྲལ་བྱུང་སྟེ་ 3. ཆུ་རི་མེད་མ་མི་ཤིང་འཐུ་མི་ཐུབ་པ་དང་། 4. མི་ཤིང་མེད་མ་ས་བདག་གིས་གཤེ་གཤེ་དང་ཉེས་དྲང་གཏོང་གི་རིད་བསམ་སྤྱབས་ 5. ལྷག་བསམ་དང་ངས་སྐྱག་གི་ངང་མས་མཆི་མ་བཏང་.

The first clause consists of the active verb "to take" (ལེན་), a negative particle, and the auxiliary verb "be able" and conveys "not being able to take (the axe) from that water." Note that the subject is omitted and has to be inferred.

The second clause consists of the subject Lhagsam and the involuntary verb "worried" (སེམས་ཁྲལ་). Thus, "because (he) was unable to take (the axe) from the water, Lhagsam was worried." The clause ends with the "having" connective (སྟེ་). What follows in clauses three, four, and five is what Lhaksam was worried about.

Clause three reveals a very common structure that consists of two sub-parts: 1) "if (I) do not have the axe" (ཆུ་རི་མེད་ན་), and 2) "(I) will not be able to collect firewood" (མི་ཤིང་འཐུ་མི་ཐུབ་). The difference between the negative particle here (མི་) and that in clause one

(མ་) is due to tense: མི་ normally is used in present-future constructions. These thoughts are incomplete, however, and ས་དང་ connects them to the rest of what Lhaksam was worried about.

Clause four begins with the sub-clause, "if (I) do not have firewood" (མི་ཤིང་མེད་ན་), and then the main subject of Lhaksam's thought, "the lord will scold and beat (me)" (ས་བདག་གིས་གཤེ་གཤེ་དང་ཉེས་དྲང་གཏོང་གི་རེད་). Note that the Tibetan does not specify the object ("me"), and abbreviates གཤེ་གཤེ་གཏོང་ and ཉེས་དྲང་གཏོང་ into གཤེ་གཤེ་དང་ཉེས་དྲང་གཏོང་. Thus, once again, we see a single construction that in English would be sentences within sentences: སྐུ་རེ་མེད་ན་མི་ཤིང་འབྱུ་མི་ཐུབ་པ་དང་། མི་ཤིང་མེད་ན་ས་བདག་གིས་གཤེ་གཤེ་དང་ཉེས་དྲང་གཏོང་གི་རེད་ within རྒྱ་དེ་ནས་ལེན་ས་ཐུབ་ཙང་། ཡག་བས་མ་ཕྱིས་སེམས་ཁལ་བྱུང་སྟེ་ . . . བས་མ་.

The "because" clause connective (སྟབས་) links this to the last clause. It consists of the subject followed by a གི་ངང་ནས་ type adverbial phrase meaning "in the manner of being frightened" (དངངས་སྐྱག་གི་ངང་ནས་). Then this section ends with the active verb "cried" or "shed tears" (མཆི་མ་བཏང་). Note that the syllable མ་ is not the negative particle but a part of the word for tears (མཆི་མ་).

7. The seventh segment consists of two clauses: 1. ཐོ་ཐུར་ཐུར་ན་དྲང་ལས་དཀར་བའི་ཞད་པ་ཞིག་དེ་གར་ཡོང་ནས་ 2. ཡག་བས་མ་ལ། ཐུ་ཚོད་ཅི་ཕྱིར་མཆི་མ་གཏོང་གི་འདུག་ཞེས་དྲིས་.

The subject of the first clause is "an old man" (ཞད་པ་ཞིག་) and the verb is "to come" (ཡོང་). The clause begins with the adverbial "suddenly" (ཐོ་ཐུར་) and is followed by a typical "X *than* Y" comparative phrase—དྲང་ལས་དཀར་བའི་ "conch than white" (whiter than conch). This phrase is then joined to the subject by the genitive so that it describes him—"an old man with a beard whiter than a conch shell." The last element in this clause is the term དེ་གར་ ("there"), which explains where the old man came to. Thus, the entire clause means, "Suddenly, an old man with a beard whiter than a conch shell came there."

The "having" connective links this to the next clause, which contains no explicit subject. Context, however, indicates clearly that the subject of this active construction is the "old man." The main verb of the clause is "asked" (དྲིས་) and everything else indicates what was asked and to whom it was asked. The old man's question is a straightforward interrogative construction: "you why crying" or "why are you crying" (ཁྱོད་ཅི་ཕྱིར་མཆི་མ་གཏོང་གི་འདུག་). Note that use of the non-past tense stem of the verb (གཏོང་) conveys the present tense here. If past tense were to be conveyed this would have been written: ཁྱོད་ཅི་ཕྱིར་མཆི་མ་བཏང་ཞེས་དྲིས་.

8. The eighth segment consists of the sentence: ཡག་བས་མ་ཕྱིས་སྐུ་རེ་ཚུ་ནང་ལྷུང་བའི་གནས་ཚུལ་རྣམས་ཞད་པོར་བཤད་.

This is a simple active verb sentence: "by Lhaksam—to the old man—told" (ཡག་བས་མ་ཕྱིས་ཞད་པོར་བཤད་). The remainder explains what he told him. As is so common, this is accomplished by means of a nominalized phrase: "the events of the axe falling into the

river" (སྣ་རི་ཆུ་ནང་དུ་ལྷུང་བའི་གནས་ཚུལ་རྟམས་).

9. The ninth segment consists of two clauses: 1. ཐུན་པོས་ངས་དཔྱ་ཆུ་ནང་ནས་སྣ་རི་ལེན་གྱི་ཡིན་ཅེས་བཤད་དེ་ 2. ཆུ་ནང་དུ་མཆོངས་.

The first clause conveys what the old man said: "I will get the axe from the river" (ངས་དཔྱ་ཆུ་ནང་ནས་སྣ་རི་ལེན་གྱི་ཡིན་ཅེས་), and the second, what he did: "jumped in the river" (ཆུ་ནང་དུ་མཆོངས་).

10. The tenth segment consists of two clauses: 1. ཡུད་ཙམ་སོང་རྗེས་ཐུན་པོས་ཆུ་ནང་ནས་གསེར་གྱི་སྣ་རི་ཞིག་བླངས་ཏེ་ 2. ཕྱག་བསམ་ལ། བུ་སྣ་རི་འདི་རིད་དམ་ཞེས་དྲིས་.

The first clause begins with ཡུད་ཙམ་སོང་རྗེས་ ("after a moment passed"), a time-slot phrase that is similar to the one encountered in Lesson Five (ཉིན་གས་སོང་རྗེས་ - "after several days passed"). The first clause is straightforward, although note should be taken that the past tense stem of the verb "to take/get" (ལེན་) is བླངས་.

The second clause contains a question (བུ་སྣ་རི་འདི་རིད་དམ་ - "Son, is this your axe?") asked by the old man (the implicit subject). The word བུ་ is a common term of address for young boys. It does not here convey a real son, although in other contexts it does, for example, ངའི་བུ་རྡོ་རྗེ་ཟེར་བ་དེ་རིད་ ("My son is the one called Dorje").

11. The eleventh segment consists of four clauses: 1. ཕྱག་བསམ་གྱིས་མིག་ཕྱས་རྗེས་ 2. དེ་ནི་གསེར་གྱི་སྣ་རི་ཞིག་ཡིན་པ་མཐོང་བས་ 3. མཇུག་སྐྱུར་མགོ་བོ་གཡུག་གཡུག་བྱས་ནས་ 4. ཐུ་བོ་ལགས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་འདི་ངའི་སྣ་རི་མ་རེད་ཅེས་ལན་བཏབ་.

The first clause is unproblematic. The second clause contains a nominalized linking verb phrase (གསེར་གྱི་སྣ་རི་ཞིག་ཡིན་པ་ - (it) being a golden axe), which functions as the object of the verb "see." Thus, *what did he see?*—he saw that it was a golden axe. The "because" connective (བས་) links this clause so that "because he saw that it was a golden axe, . . ."

Clause three is also straightforward, although it should be noted that while མགོ་བོ་གཡུག་གཡུག་བྱས་ means only "shake one's head," Tibetans use this for shaking one's head to say no.

Clause four contains a direct quote (ཐུ་བོ་ལགས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་འདི་ངའི་སྣ་རི་མ་རེད་ཅེས་) and the final verb "answered" (ལན་བཏབ་).

12. The twelfth segment consists of three clauses: 1. དེ་ནས་ཐུན་པོས་སྐར་ཡང་ཆུའི་ནང་དུ་མཆོངས་ནས་ 2. དངུལ་གྱི་སྣ་རི་ཞིག་བླངས་ཏེ་ 3. བུ་སྣ་རི་འདི་ཁྱེད་ཀྱི་རེད་དམ་ཞེས་དྲིས་.

The first two clauses describe what the old man did ("having jumped . . . and having taken the silver axe"), and the third clause states what he asked.

13. The thirteenth segment consists of three clauses: 1. དངུལ་གྱི་སྣ་རི་འདི་ཡང་ལྷས་ནས་ 2. ཕྱག་བསམ་གྱིས་སྐར་ཡང་མགོ་བོ་གཡུག་གཡུག་བྱས་ནས་ 3. ཐུ་བོ་ལགས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་སྣ་རི་དེ་ཡང་ངའི་མ་རེད་ཅེས་ལན་བཏབ་.

The first clause is the same as earlier ones with the addition of འདི་ཡང་ ("this also, this even"). Thus, he looked at "this also." Note that མིག་ལྷས་ and ལྷས་ are equivalent. The

second and third clauses have also been encountered earlier with the addition of "once again" (ལྡོར་ཡང་) in clause two and "that also" (དེ་ཡང་) in clause three.

14. The fourteenth segment consists of three clauses: 1. ཁད་པོས་སྨན་ཡང་ཆུ་ནང་དུ་མཛོངས་ནས་ 2. ཕྱགས་ཀྱི་སྣ་རེ་ནག་ཐིང་ཐིང་ཞིག་བྱངས་ཏེ་ 3. བྱ་སྣ་རེ་འདི་ཁྱིད་ཀྱི་རེད་དམ་ཞེས་དྲིས་.

A new element in clause two is ཐིང་ཐིང་. When it is added to a color word it conveys "completely that color." Thus སྔོ་ཐིང་ཐིང་ is "completely blue" and སེར་ཐིང་ཐིང་ is "completely yellow."

15. The fifteenth segment consists of five clauses: 1. ཕྱག་བསམ་གྱིས་ལྟ་སྐབས་ 2. དེ་ནི་དངོས་གནས་རང་ཉིད་ཀྱི་སྣ་རེ་ཡིན་པས་ 3. དགཱབ་མཆོངས་ཏུག་བཞིན་པར་ 4. སྣ་རེ་ཚུར་བྱངས་པ་དང་སྦྲགས་ 5. ཕྱོ་བོ་ལགས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞེས་ཡང་ཡང་ཞུས་.

The first and second clauses are straightforward, although རང་ཉིད་ in the second clause is a typical word that conveys "oneself." It can also convey "himself" or "herself" depending on context. Here one would translate it as "my own."

The third clause consists of a verb (དགཱབ་མཆོངས་ཏུག་-"jumping joyfully") with the "while in the act" particle བཞིན་པར་, together conveying "while in the process of joyfully jumping . . ." This is followed by another short clause: "(he) took the axe hither (towards him)." It, in turn, is linked to what follows by པ་དང་སྦྲགས་, the "together with" clause connective, conveying that "together with" taking the axe, something else happened. That something else is stated in clause five.

It is a direct speech clause, "Old man, thank you" (ཕྱོ་བོ་ལགས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞེས་). The use of the verb ཞུས་ ("said," "asked") conveys respect to the person being addressed, i.e., that the speech is going from a person of lower status to one of higher status. If this respect dimension had been ignored, the verb བཤད་ could have been used with no change in referent meaning. ཡང་ཡང་ is an adverb meaning "over and over again."

16. The sixteenth segment consists of five clauses: 1. ཁད་པོ་དེས་ལྷག་བསམ་གྱི་མགོ་ལ་བྱིལ་བྱིལ་བྱེད་བཞིན་པར་ 2. ཁྱེད་ནི་དངོས་འབྲེལ་ཕུ་ཁག་པོ་ཞིག་རེད་ 3. ཁྱོད་མི་ཚེ་སྐྱིད་པོ་ཡོང་གི་རེད་ཅེས་བཤད་རྗེས་ 4. ཁད་པོ་ཀླ་བར་དུ་ཡལ་ནས་ 5. མཐོང་ཆུ་མེད་པར་གྱུར་.

The first clause consists of a noun + a declarative in the instrumental (ཁད་པོ་ + དེས་). The object with the dative-locative particle follows this (ལྷག་བསམ་གྱི་མགོ་ལ་). Then comes the verb (བྱིལ་བྱིལ་བྱེད་) and བཞིན་པར་, which conveys "while in the act of doing the verbal action." Together these mean "while that old man was (in the process of) stroking Lhaksam's head, . . ."

This is followed by the old man's speech which consists of two sentences. The first is a linking construction conveying that "you" (ཁྱོད་ནི་) "are" (རེད་) "really a good boy" (དངོས་འབྲེལ་ཕུ་ཁག་པོ་ཞིག་). This is followed by another sentence conveying that "a happy life" (མི་ཚེ་སྐྱིད་པོ་) "will come" (ཡོང་གི་རེད་) "to you" (ཁྱོད་). The sentence ends with the direct quote marker ཅེས་, the verb "said" (བཤད་), and the temporal ("after") clause connective

(རྗེས་).

The fourth clause consists of an involuntary verb construction. The subject is "old man" (ཁྱད་པོ་) and the verb is "vanished (ཡལ་), modified by the adverb "suddenly" (ཐོག་ཙམ་དུ). It conveys that "the old man vanished suddenly."

The last clause consists of the verbal phrase མེད་པར་གྱུར་. This is a common construction meaning "came into the (or a) state of not being or not existing." It is preceded by what came into this state: "the seeing (of him)" (མཐོང་ཚུལ་). Note that ཚུལ་ here nominalizes the verb མཐོང་. This may seem a rather strange way to convey this meaning, but it is very typical of Tibetan.

17. The seventeenth segment consists of two clauses: 1. ལྷག་བསམ་གྱིས་སྐབས་དེར་ཁྱད་པོ་དེ་ནི་ཐུབ་དབང་སོང་ཡིན་པ་ཁཱ་ཤེས་པ་དང་ 2. མུ་མཐུད་མི་ཤིང་འཐུ་བར་སོང་.

The first clause inverts the usual sentence order by placing the time slot term (at that time - སྐབས་དེར་) after the subject (ལྷག་བསམ་གྱིས་). The clause ends with the verb "knew" (ཤེས་). It is modified by the adverbial term གཞི་ནས་, which conveys "only then." Thus, "Lhaksam, at that time, only then knew. . . ." What he knew is conveyed by the nominalized linking verb construction ཁྱད་པོ་དེ་ནི་ཐུབ་དབང་སོང་ཡིན་པ་ ("the old man being an ascetic lama"), so that together they translate as, "Lhaksam knew that the old man was an ascetic lama."

This clause is linked with the next by the "and" connective (པ་དང་). The final clause is a simple infinitive construction with the implicit subject "he," the verb "went" (སོང་), and the infinitivized verbal phrase "to collect firewood" (ཤིང་ཤིང་འཐུ་བར་). མུ་མཐུད་ is an adverbial meaning "continuing without a break." It conveys here that the boy continued on his original task, collecting firewood. སོང་ in the phrase འཐུ་བར་སོང་ functions not as a past tense marker but as the past tense stem of the verb "to go" (འགྲོ་). It is the equivalent of ཕྱིན་.

18. The eighteenth segment consists of four clauses: 1. ཁོ་པའི་སྡེ་རར་དང་སྦྱོང་གིས་བྱིལ་བའི་དབང་གིས་ 2. སྡེ་རྡོ་ཡི་ཁྲ་དགས་ཆགས་ཏེ་ 3. ཤིང་མགྱོགས་པོ་བཅད་ནས་ 4. ཁྱིམ་ལ་ལོག་པ་རེད་.

The first clause starts with an object phrase "to his axe" (ཁོ་པའི་སྡེ་ར་). It is followed by the subject in the instrumental (དང་སྦྱོང་གིས་) and then the verb "stroked" (བྱིལ་). "Thus, the ascetic stroked his axe. . . ." This clause is linked to the next clause by the "because" verbal clause connective (པའི་དབང་གིས་). Thus, "because the ascetic stroked his axe. . . ."

The second clause is an involuntary construction based on the verb "became" (ཆགས་). The subject of the sentence is "the axe," and what the axe became is "very sharp" (རྡོ་ཡི་ཁྲ་དགས་).

This is linked to the third clause by the gerundive verbal clause connective (ཏེ་). Clause three has an implicit subject (by him) and consists only of the verb "cut" (བཅད་), the adverb "quickly" (མགྱོགས་པོ་), and the object "wood" (ཤིང་). Thus, "because the ascetic

stroked his axe, the axe became very sharp and cut the wood quickly."

This is linked to clause four by the verbal clause connective (ནས་), to make "*having* cut the wood quickly. . . ." Clause four begins with the object ཁྱིམ་ལ་ (to the house), followed by the verb "returned" (ལོག་ + ཡ་རེད་). Thus, "having cut the wood quickly, he returned home."

19. The nineteenth segment consists of five clauses: 1. ས་བདག་གིས་ཁོ་ཡ་སྟེ་ཡོ་དེ་འདྲ་ལོག་ཡོང་བ་མཐོང་སྐབས་ 2. ཁོས་ཇྭེད་ལྷག་བྱེད་ཀྱི་འདུག་ཅེས་གཤེ་གཤེ་བཏང་བས་ 3. ལྷག་བསམ་གྱིས་གནས་ཚུལ་རྣམས་ཚང་མ་གསལ་པོ་བཤད་སྟབས་ 4. ས་བདག་ཁོང་ཁྲོ་ཅ་བཞིན་པར་ 5. ཁྱོད་ཀྱིས་གསེར་དང་དངུལ་གྱི་སྟ་རེ་མ་བྱང་པར་ལྷགས་ཀྱི་སྟ་རེ་དེ་ཁྱེར་བ་ནི་དོན་གནས་པ་མིལྷགས་པ་ཞིག་རེད་ཅེས་ཁ་དྲུང་བཏང་.

The first clause begins with the subject in the instrumental case ("by the landlord" - ས་བདག་གིས་). The verb that goes with this is མཐོང་ ("see"). Thus, "the lord saw" something.

What he saw is presented as a nominalized verb phrase: ཁོ་ཡ་སྟེ་ཡོ་དེ་འདྲ་ལོག་ཡོང་བ་ ("his returning early like that"). This is structurally identical with a clause encountered earlier: ཞད་ཡོ་དེ་ནི་བྲ་མའི་དྲང་སྲོང་ཨིན་པ་ཤེས་ ("that old man being an ascetic lama, (he) knew").

Note that དེ་འདྲ་ is commonly used with adjectives to convey "like that" or "so." In this case ཆེན་ཡོ་དེ་འདྲ་ means "big like that" or "so big."

The "when" clause connective (སྐབས་) links this clause to clause two, which begins with the pronoun "he" in the instrumental (ཁོས་). This pronoun refers to the lord and goes with the subsequent active verb "scold" (ཁ་ཤེ་གཤེ་བཏང་). Thus, what he did was to scold someone, here the boy. However, in typical literary Tibetan style, the object, the boy, is left implicit, context conveying this. The remainder of the clause is the content of what he said or scolded, ཇྭེད་ལྷག་བྱེད་ཀྱི་འདུག་ ("[you] are acting lazy"). In English we would to translate this as, "He scolded him saying, "You are lazy."

The "because" clause connective (བས་) links this to clause three which consists of the simple active verb construction, "Lhaksam said/told. . . " (ལྷག་བསམ་གྱིས་. . .བཤད་). In this clause the object, ("to the lord"), is implicit.

What Lhaksam told the lord was: གནས་ཚུལ་རྣམས་ཚང་མ་ (news + plural + all — i.e., "all the news, events, or situation"). The redundancy of using the plural marker རྣམས་ plus ཚང་མ་ ("all") is typical. Either one could have been left out with no change in meaning. Note also that the adverb "clearly" (གསལ་པོ་) modifies the verb བཤད་. It could have been placed in the dative-locative (གསལ་པོར་).

This clause is linked to clause four by another of the "because" clause connectives, སྟབས་. Like English, good style in Tibetan requires avoiding repetition of words.

Clause four is an involuntary verb construction conveying that the subject experienced something—"got angry" (ཁོང་ཁྲོ་ཅ་). Since the verbal action is involuntary, the

subject is not placed in the instrumental case. The verbal complement (བཞིན་པར་) here conveys not "while," but "in the manner of," and the clause is a derived adverbial meaning "angrily"—"in the manner of being angry." It modifies the final verb ཁ་དྲོང་བཏང་ ("verbally abuse"). Thus, "angrily, (he) verbally abused (him)."

The rest of this segment expresses what he said in his verbal abuse. It begins with a long nominalized verb phrase: ཁྱོད་ཀྱིས་གསེར་དང་དངུལ་གྱི་སྣ་རེ་མ་ལྷངས་པར་ལྕགས་ཀྱི་སྣ་རེ་དེ་ཁྱེར་བ་ནི་, which means, "as for your (by you) bringing that iron axe in the manner of not taking the gold and silver axes." Note that མ་ལྷངས་པར་ would normally be translated here as "without taking."

This section is followed by དངོས་གནས་མི་ཤུགས་པ་ཞིག་རེད་, which means (you) "are really an idiotic person."

20. The twentieth segment consists of four clauses: 1. ཕྱི་ཉིན་ཞོགས་པ་ཐུ་ཡི་ནས་ས་བདག་གིས་ལྷག་བསམ་ལས་ཀ་གཞན་ཁྱོད་པར་བཏང་བ་དང་། 2. ཁོ་པ་རང་ཉིད་མི་ཤིང་འཐུ་མཁན་དབུལ་པོ་ཞིག་ཏུ་བརྩིས་ཏེ་ 3. སྣ་རེ་གོག་པོ་ཞིག་ཁྱེར་ནས་ 4. རི་ལ་མི་ཤིང་གཅོད་པར་འགྲོ་ཐལ་བྱས་.

The first clause begins with a long time-slot statement: ཕྱི་ཉིན་ཞོགས་པ་ཐུ་ཡི་ནས་ ("the next day day, from early morning"). This is followed by the subject in the instrumental (ས་བདག་གིས). The subject's action is contained in the verb བཏང་ ("sent"), which is part of an infinitive construction meaning "sent to do other (གཞན་) work" (ལས་ཀ་གཞན་ཁྱེད་པར་བཏང་).

The conjunctive connective ལ་དང་ links this clause to the next which begins with a reflexive subject "he himself" (ཁོ་པ་+ རང་ཉིད་). The verb associated with this is བརྫུས་ which means "pretended," and the long phrase immediately preceding བརྫུས་ (མི་ཤིང་འཐུ་མཁན་དབུལ་པོ་ཞིག་ཏུ་) indicates what was pretended — "to be a poor firewood collector." Note that the object (མི་ཤིང་འཐུ་མཁན་དབུལ་པོ་ཞིག་ཏུ་) ends, as usual, with the dative-locative particle (ཏུ་). This phrase contains a shorter verb phrase converted to the agentive by means of མཁན་— མི་ཤིང་འཐུ་མཁན་ ("a person who collects firewood"). དབུལ་པོ་ then functions as an adjective modifying the previous phrase (མི་ཤིང་འཐུ་མཁན་) so that it conveys: "a poor person who collects firewood."

The particle ཏེ་ (the gerundive clause connective) links this to clause three, conveying simultaneous action: "pretending to be . . ., (he) did something."

Clause three tells what he simultaneously did: he took an old beat-up axe. It is linked to the next clause by the gerundive clause connective. Thus, clauses two and three translate: "pretending to be a poor firewood collector, he took an old axe."

The fourth clause is another infinitive clause conveying that he went to cut wood in the mountains. However, by inclusion of the "pretend"particle ཀྱལ་ (འགྲོ་ཀྱལ་བྱས), the clause conveys that "he pretended to go to. . . ."

21. The twenty-first segment consists of three clauses: 1. ཁོ་པས་ཟམ་པའི་ཐོག་ལ་སྒེབས་ཤས་ 2. སྣ་རེ་དེ་ཆུའི་ནང་ཤང་བཙུགས་ནས་དབུགས་དྲྭ་ 3. ཤད་ཀྱགས་ཆེན་པོས་དུས་པ་རེད་.

The first clause begins with the subject in the instrumental (ཁོ་པས་). This, however, relates not to the involuntary verb ཞེས་ ("arrive") in this clause but rather to the active verbs དབྱུགས་ ("threw") in clause two and དས་ "cry" in clause three.

Clause two introduces a new adverb, ཀང་བཙུགས་ནས་ ("intentionally, purposely"), so that "at the time (he) arrived on the bridge, he intentionally threw that axe into the river." This is linked by the gerundive clause connective to the third clause.

Clause three consists of the active verb "cry" (དས་), modified by the adverbial phrase "loudly" or "in a loud voice" (སྐད་ཀྱས་ཆེན་པོས་). Note that this is an example of the instrumental functioning to create an adverbial (see 5.5.2). Together they convey, "When he arrived on the bridge, (he) intentionally threw the axe into the river and cried loudly . . . ."

22. The twenty second segment consists of the simple sentence: ཤེས་རབ་དེར་དྲང་སྲོང་སྤར་ཡང་དེ་གར་ཡོང་.

The sentence begins with the time-slot term "at that time" (ཤེས་རབ་དེར་). This is followed by the subject, "the ascetic" (དྲང་སྲོང་), and the verb "to come" (ཡོང་). Between these is the location of the verbal action—"there-to that place" (དེ་གར་). The verb ཡོང་ is also modified by the adverbial "once again" (སྤར་ཡང་). Together they convey, "At that time, the ascetic once again came there."

23. The twenty third segment consists of six clauses: 1. ས་བདག་གིས་མིག་ཆུ་ཕྱིས་བཞིན་པར་ 2. ངའི་ཤུ་རེ་ཆུའི་ནང་དུ་ཤུང་སོང་བས་ 3. ཁྱིམ་དུ་ལོག་ན་ 4. ངའི་དཔོན་པོས་ཉེས་ཀྱི་རེད་ཞེས་བཤད་མ་ཐག་ 5. དྲང་སྲོང་གིས་ཐུར་བཞིན་ཆུའི་ནང་དུ་མཆོངས་ཏེ་ 6. ལམ་སེང་ཁོ་པའི་ཐུགས་ཀྱི་ཤུ་རེ་ཁོ་པར་སྣང་.

The first clause is a simple active construction with its subject in the instrumental (ས་བདག་གིས་). The active verb is "wiped" (ཕྱིས་) and the object is "tears" (མིག་ཆུ་). Together they mean, "The landlord wiped (his) tears." The clause connector is (བཞིན་པར་ - "while") Thus, "the lord, while wiping (his) tears, . . . "

The second clause is one half of the landlord's statement that ends in clause four with the verb བཤད་. It is an involuntary sentence construction whose subject is "my axe" (ངའི་ཤུ་རེ་). The involuntary verb here is "fell" (ཤུང་), and the location of the involuntary falling is "in the river/water" (ཆུའི་ནང་དུ་). The past complement སོང་ completes this construction. This clause is linked by the "because" connective (བས་), so that it means, "Because my axe fell into the water . . ."

The third clause continues the landlord's speech with a short conditional phrase, "if I return home" (ཁྱིམ་དུ་ལོག་ན་). The fourth clause ends the speech with an active construction consisting of the subject "by my lord" (ངའི་དཔོན་པོས་) and the verb "beat" (ཉེས་), accompanied by a future complement (ཀྱི་རེད་). Clauses three and four, therefore, conveys: "If I return home my lord will beat (me)." The "as soon as" clause connective (མ་ཐག་) links this with clause five.

Clause five narrates an action: "by the ascetic (དྲང་སྲོང་གིས་), like before (ཐུར་བཞིན་), jumped into the river" (དྲང་སྲོང་གིས་ཐུར་བཞིན་ཆུའི་ནང་དུ་མཆོངས་).

This is linked to clause six by the "having connective" so that "having jumped in the river," the subject in clause five (དྲང་སྲོང་གིས་) "gave" (སྤྲད་) something. The direct object phrase consists of a phrase with two genitives ཁོ་པའི་ལྕགས་ཀྱི་སྣ་རེ་—he of iron of axe, in which "he-of (his)" modifies "iron of axe (iron axe)" so that it is "his iron axe." This is followed by the indirect object "to him." Thus, "immediately (the old man) gave his (the lord's) axe to him (the lord)."

24. The twenty fourth segment consists of two clauses: 1. ས་བདག་གིས་འཕྱལ་དུ་མགོ་བོ་གཡུག་གཡུག་བྱས་ཏེ་ 2. འདི་ངའི་མ་རེད་ཅེས་བཤད་.

The subject in the first clause is in the instrumental and the active verb is "shook (head)" ([མགོ་བོ་] གཡུག་གཡུག་བྱས་).

The second clause contains a linking verb statement , "this is not mine," with the following main active verb: "said" (བཤད་). These two convey that "the lord immediately shook his head no and said, This is not mine.

25. The twenty fifth segment consists of six clauses: 1. དྲང་སྲོང་གིས་ཡང་བསྐྱར་ཆུའི་ནང་དུ་མཆོངས་ནས་ 2. དྲུལ་ཀྱི་སྣ་རེ་ཞིག་བྱངས་བས་ 3. ས་བདག་གིས་མིག་ཆེན་པོ་གདངས་ནས་ 4. ལམ་སང་དྲུལ་ཀྱི་སྣ་རེ་འདི་ཡག་པོ་འདུག། 5. འོན་ཀྱང་གཞིར་ཀྱི་སྣ་རེ་ཞིག་ལྡུང་ན་ 6. ཡག་པོས་རེད་ཅེས་བཤད་.

The first two clauses parallel ones previously encountered. The third clause is an active verb construction linked to what follows by the "having" connective. However, the third clause really functions as an adverb modifying the verb བཤད་ ("said") in clause six, answering the question, "*the lord said how?*—in the manner of opening his eyes wide."

Clause four begins with another adverb (ལམ་སང་ - "at once"), which modifies "said." It is followed by what was said, namely that "this is good."

Clause five starts with "even though" (འོན་ཀྱང་). The rest of this segment is straightforward. This could have been written ཡག་པོ་འདུག་ཀྱང་.

26. The twenty sixth segment consists of three clauses: 1. དྲང་སྲོང་གིས་དྲུལ་ཀྱི་སྣ་རེ་དེ་ས་བདག་གི་ཤང་པའི་འགྲམ་དུ་དབྱུགས་ཏེ་ 2. ཏྲ་ཡང་ཆུའི་ནང་དུ་འཕྲལ་ནས་ 3. གཞིར་ཀྱི་སྣ་རེ་ཞིག་བྱངས་པ་རེད་.

The first clause is another simple active construction: དྲང་སྲོང་གིས་ . . . དབྱུགས་. The direct object is "that axe" (སྣ་རེ་དེ་) and the location of the verbal action (where he threw it) is ས་བདག་གི་ཤང་པའི་འགྲམ་དུ་. The second and third phrases parallel those encountered earlier.

27. The twenty seventh segment consists of five clauses: 1. ས་བདག་གིས་གཞིར་ཀྱི་སྣ་རེ་དེ་ཡག་པོ་ཞེ་དགས་འདུག་ཞེས་ཡང་ཡང་བཤད་ནས་ 2. དྲང་སྲོང་གི་ལག་པ་ནས་གཞིར་ཀྱི་སྣ་རེ་ཚུར་བྱངས་པ་དང་ 3. ས་ཤིང་ནས་དྲུལ་ཀྱི་སྣ་རེ་དེ་ཡར་བསྐྱགས་ཏེ་ 4. ལག་པ་རེ་རེར་ཁྱེར་ནས་ 5. དགའ་ཐག་ཆོད་པ་རེད་.

The first clause is a typical active construction presenting direct speech (ས་བདག་གིས་ . . .བཤད་). The second clause is another standard type construction describing an activity with the subject ("by the lord") implicit. Note again that the verb "take" (ཁྱེར་ས་) often is

preceded by ཙོང་ a term meaning "hither" or "toward oneself."

The third clause describes an activity, "picking up the silver axe from the ground." Note that ཡར་ ("upwards") is commonly used with the verb བསྐྱེགས་ ("pick up").

28. The final segment consists of six clauses: 1. རྐབས་དེར་དྲང་སྲོང་ནི་ཡང་སྐྱར་ཡལ་སྦྲབས་ 2. སྟ་བདག་གིས་སྐ་རེ་གཉིས་ཀ་བྱིར་ན་ 3. ཡག་པོ་འདུག་བསམ་ནས་ 4. མགོགས་པོ་ཕྱིན་འཕྲལ་ 5. ཁོ་པ་ཚུའི་ནང་དུ་ལྷུང་སྐྱེ་ 6. ཤི་བ་རེད་.

It follows the standard pattern of actions linked by clause connectives: ...སྦྲབས་...ན་ ...ནས་ ...འཕྲལ་ ...སྟེ་.

8.11 Vocabulary (Beginning with this lesson, pronunciation notation will not be included)

བཀའ་འདྲི་	asking; va.—ཞུ་ (h.)		happy
ཀང་པ་	foot	དགུ་	nine
ཀང་བཏུགས་ནས་	purposely	དགུ་བཅུ་	900
ཁྱགས་པ་	idiot	དགུ་བཅུ་དང་བཅུད་ ཀྱ་གྱ་བདུན་	987
སྐད་	voice	དགུ་ཁྲི་	90,000
ཁ་བརྡུང་	verbally abuse; va. — གཅོང་	དགུ་བཅུ་	90
ཁྱོད་ར་	you	དགུ་སྟོང་	9,000
ཁྲི་	10,000	དགུ་པ་	ninth
ཁྲི་དགུ་	90,000	དགུ་འབུམ་	900,000
ཁྲི་དགུ་དང་སྟོང་ ཕྱག་དྲུག་	96,000	དགོང་མོ་	night
ཁྲི་བཅུད་	80,000	མགོ་	head
ཁྲི་ལྔ་	50,000	མགྱོགས་མྱུར་	quickly
ཁྲི་གཅིག་	10,000	རྒན་པོ་	old man
ཁྲི་གཉིས་	20,000	བརྒྱ་ཆ་	percent
ཁྲི་དྲུག་	60,000	བརྒྱ་ཆ་གཅིག་	one percent
ཁྲི་བདུན་	70,000	བརྒྱ་ཆ་གཉིས་	two percent
ཁྲི་བཞི་	40,000	བརྒྱ་ཆ་བཅུ་	ten percent
ཁྲི་གསུམ་	30,000	བརྒྱ་ཆ་ལྔ་བཅུ་	fifty percent
ཁྲིམས་	law	བརྒྱ་ཆ་བདུན་ཅུ་ དོན་ལྔ་	seventy-five percent
གོ་	nineties	བརྒྱ་(ཐམ་པ་)	100
གོག་པོ་	old, beat up	བརྒྱ་དང་བཅུད་	108
གྱ་	eighties	རྒྱིད་ལུག་	lazy
གྱུར་	vi. p. of འགྱུར་	བརྒྱད་	eight
དགའ་མཆོངས་	jumping for joy; va. — རྒྱག་	བརྒྱད་ཁྲི་	80,000
དགའ་ཐག་ཆོད་	vi. to be or become very		

བཅུད་ཕྲི་ལྔ་སྟོང་དྲུག་ བཅུ་དགུ་བཅུ་	
གོ་ལྔ་	85,695
བཅུད་བརྒྱ་	800
བཅུད་ཀྱུ་	80
བཅུད་ཆ་ལྔ་	five eighths
བཅུད་སྟོང་	8,000
བཅུདཔ་	eighth
བཅུད་འབུམ་	800,000
བསྡུག་	va. to pick up
བསྡུགས་	va. p. of བསྡུག་
ང་	fifties
ངའི་	my
ངུས་	va. to cry
དངངས་སྐྲག་	fright
དངུལ་	silver
ལྔ་	five
ལྔ་ཕྲི་	50,000
ལྔ་བརྒྱ་	500
ལྔ་བཅུ་	50
ལྔ་ཆ་གཉིས་	two fifths
ལྔ་ཆ་བཞི་	four fifths
ལྔ་སྟོང་	5,000
ལྔ་པ་	fifth
ལྔ་འབུམ་	500,000
སྔ་པོ་	early
སྔར་བཞིན་	like/as before
ཅི་ཕྱིར་	why
གཅིག་ཕྲི་	10,000
གཅིག་སྟོང་	1,000
གཅོད་	va. to cut
བཅད་	va. p. of གཅོད་
བཅུ་	ten
བཅུ་དགུ་	nineteen
བཅུ་གཅིག་	eleven
བཅུ་གཅིག་པ་	eleventh
བཅུ་གཉིས་	twelve
བཅུ་གཉིས་པ་	twelfth
བཅུ་དྲུག་	sixteen
བཅུ་བདུན་	seventeen
བཅུ་པ་	tenth
བཅུ་མེད་	the ten's place in a number
བཅུ་བཞི་	fourteen
བཅུ་གསུམ་	thirteen
བཅོ་ལྔ་	fifteen
བཅོ་བརྒྱད་	eighteen
ལྕགས་	iron
ཆིག་སྟོང་	1,000
ཆིག་འབུམ་	100,000
ཆུ་རླུང་ས་ཆོགས་	hydroelectric station
ཆོས་	religion, dharma
ཉི་ཤུ་	twenty
ཉིས་ཕྲི་	20,000
ཉིས་བཅུ་	200
ཉིས་བཅུ་དང་ལྔ་བཅུ་ ད་དྲུག་	256
ཉིས་སྟོང་	2,000
ཉིས་འབུམ་	200,000
ཉེས་	va. to beat, hit
ཉེས་བརྡུང་བྱིད་	va. to beat
གཉིས་པ་	second
སྤུ་རེ་	axe
སྟོང་ཕུག་གཅིག་	1,000
ཐིང་ཐིང་	adjective used to convey "completely" with certain colors
ཐོ་	a list; va. — ཐུག་: to make a list, to record
ཐོག་ནས་	from on top
དང་མཉམ་དུ་	together with
དང་བསྟུན་	in accordance with
དང་མཐུན་པ་	compatible with

དང་འདྲ་བ་	similar to (with)
དང་ལྡན་པ་	possessing, having
དང་པོ་	first
དང་འབྲེལ་	related to, joined with
དང་སྦྲགས་	see སྦྲགས་
དང་མི་འདྲ་བ་	dissimilar to (with)
དང་ལྷན་ཅིག་	together with (h.)
དུང་	conch shell
དུང་ཕྱུར་གཅིག་	100,000,000
དུང་ཕྱུར་བརྒྱ་	1,000,000,000
དེ་གར་	there
དེ་འདྲ་	like that
དོ་སྣང་བྱེད་	vi. to notice, to pay attention to
དོན་	seventies
དྲང་སྲོང་	an ascetic
དྲན་	vi. to remember
དྲུག་	six
དྲུག་ཁྲི་	60,000
དྲུག་བརྒྱ་	600
དྲུག་ཅུ་	60
དྲུག་ཆ་གཅིག་	one sixth
དྲུག་སྟོང་	6,000
དྲུག་པ་	sixth
དྲུག་འབུམ་	600,000
བདུན་	seven
བདུན་ཁྲི་	70,000
བདུན་བརྒྱ་	700
བདུན་ཅུ་	70
བདུན་སྟོང་	7,000
བདུན་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་ཉི་ཤུ་	7,520
བདུན་པ་	seventh
བདུན་འབུམ་	700,000
སྡོད་	va. to stay, live, reside
ནག་སྐྱེང་སྐྱང་	completely black
གནས་ཚུལ་	news, events, situation
རྣོ་པོ་	sharp
དཔོན་པོ་	lord
ཕྱོ་པོ་(ལག་ས་)	old man (h.)
ཕྱི་ཟླ་	Western month
ཕ་མ་	parents
ཕྱི་ཉིན་	the next day
ཕྱིས་	va. to wipe
བོད་ཟླ་	Tibetan (lunar) month
བྱིལ་	va. to stroke, caress
བྱིལ་བྱིལ་	stroking; va. — བྱེད་
བྱེ་བ་གཅིག་	10,000,000
བླ་མའི་དྲང་སྲོང་	an ascetic lama
བླངས་	va. p. of ལེན་: took
དབྱུགས་	va. to throw
སྦྲགས་	"together with" connective
མི་ཚེ་	life, a lifetime
མིག་ཆུ་	tears
མིག་ཆེན་པོ་གདང(ས)་	va. to open one's eyes wide
མེད་པར་གྱུར་	vi. to come into a state of not existing
མྱ་ར་	beard
ཚ་	twenties
ཚོམ་	va. to write, compose, author
འཇུལ་	va. to enter
འཇུས་	va. to pretend
ཞེ་	forties
ཞོགས་པ་	morning
ཤོར་	incidental particle
གཞན་	other, different
གཞི་ནས་	only then
བཞི་ཁྲི་	40,000
བཞི་བརྒྱ་	400
བཞི་ཅུ་	40

བཞི་ཆ་གཅིག་ one quarter
བཞི་ཆ་གསུམ་ three quarters
བཞི་སྟོང་ 4,000
བཞི་པ་ fourth
བཞི་འབུམ་ 400,000
ཟམ་པ་ bridge
གཟབ་གཟབ་ careful
ཡག་ཤོས་ best
ཡང་ཡང་ over and over
ཡར་ up, upwards
ཡར་ལྷུང་གཙང་པོ་ the (Yarlung) Tsangpo River
ཡིན་མིན་ whether is or is not
ཡུད་ཙམ་ a moment
གཡུག་གཡུག་བྱེད་ va. to shake
ཡོད་མེད་ whether exists or does not
རེ་ sixties
རེ་རེ་ each
ལན་བཏབ་ va. p. of ལན་འདེབས་
ལན་འདེབས་ va. to answer, respond, reply
ལམ་གྱི་ road
ཤུགས་ཆེན་པོ་ strong, tough; loud
ས་བདག་ landlord
ས་ཡ་གཅིག་ (or ཁྲི་བཅུ་ཐམ་པ་) 1,000,000
སུ་འདྲ་ཞིག་ like who; whoever; what kind of a
སུམ་ཅུ་ 30
སེམས་ཁྲལ་ worries; va. — བྱེད་
སོ་ thirties
སྤྱིད་འཛིན་ president; rule; va. — བྱེད་: to act, serve as president; to rule
སློབ་དེབ་ textbook
གསུམ་ཁྲི་ 30,000
གསུམ་བཅུ་ 300
གསུམ་བཅུ་དང་བཞི་བཅུ་དགུ་ 349
གསུམ་ཆ་གཉིས་ two thirds
གསུམ་སྟོང་ 3,000
གསུམ་པ་ third
གསུམ་འབུམ་ 300,000
གསེར་ gold
བསམ་ va. to think
རྟ་ཅང་ very
ལྷག་བསམ་ p.n. Lhaksam

PART TWO

Lesson Nine

9.1 Constructions with ཐབས་ ("way, means")

ཐབས་ (which was first introduced in 7.5.6) expresses the idea of "the means to do" or "the way to do" something. It is used with the present (or non-past) stem of verbs in the following format: Vb. (pres.) + ཐབས་ + existential verb (positive or negative). For example, འགྲོ་ཐབས་ཡོད་པ་མ་རེད་ conveys the idea that "there is no way or means to go."

a. སོན་གསར་པ་མེད་པར་བརྟེན། ཐོན་སྐྱེད་ཡར་རྒྱས་གདོང་ཐབས་ཡོད་པ་མ་རེད།
Because there are no new seeds, there is no way to improve production.

b. ཁོ་རྒྱ་གར་ནས་འདིར་ཚུ་ཆོད་གཉིས་ནང་འབྱོར་ཐབས་མི་འདུག།
There is no way for him to arrive here from India in two hours.

c. ཨེམ་ཆི་ཡུ་ས་ནས་འདིར་ཚུ་ཆོད་གཅིག་ནང་ལེགས་ཐབས་མེད་སྐྱས།
Because there was no way for the doctor to come here from Lhasa in an hour,
ནད་པ་དེ་སྨན་ཁང་ལ་བསྐྱལ་ཏ་རེད།
(They, he, she, etc.) took the patient to the hospital.

ཐབས་ is also commonly used in negative constructions with the verb བྱལ་ ("to separate") conveying the meaning of "no way to do the verbal action."

Vb. (non-past) + ཐབས་+བྱལ་ཏ་རེད་

Vb. (non-past) + ཐབས་+དང་+བྱལ་ཏ་རེད་

d. ཁོ་བལ་ཡུལ་ནས་འདིར་ཚུ་ཆོད་གཉིས་ནང་འབྱོར་ཐབས་བྱལ་ཏ་རེད།
There was no way for him to arrive here from Nepal in two hours.

e. ནད་པ་དེ་སྨན་ཁང་ལ་སྐྱེལ་ཐབས་བྱལ་སྐྱས། ཨེམ་ཆི་ཞིག་སྐད་བཏང་སོང་།
Because there is no way to take the patient to the hospital, (they, he, she, etc.) called a doctor (to come).

ཐབས་ is also sometimes used in conjunction with the verb བྱེད་ ("to do") where it conveys the idea of "trying to do." The pattern is: Vb. (non-past) + ཐབས་ + བྱེད་ + verbal complement.

f. ཁོ་ཆོས་གཞུང་གསར་པ་ཞིག་འཛུགས་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
They are trying to establish a new government.

g. བོད་པ་མང་པོས་འབྲུག་ཡུལ་ནས་བལ་ཡུལ་བར་དུ་ཡོང་ཐབས་བྱས་པ་རེད།
Many Tibetans tried to come to Nepal from Bhutan.

h. ཁོས་བྱོས་ཐབས་བྱས་ཀྱང་། ཕྱ་ཀུ་དང་སྐྱེ་དམན་ཡོད་སྐྱས་བྱོས་མ་ཐུབ་པ་རེད།
Even though he tried to escape, because (he) had a wife and children, (he) was unable to escape.

ཐབས་ can also nominalize verb phrases and therefore can be used with indefinites such as ཅིག་:

i. འདིར་ཆུ་གཏོང་ཐབས་ཅིག་གནང་དང་།
Please irrigate here. (lit., Do or make a way/method so that one can irrigate here.)

9.2 The auxiliary verbs "to dare to": ཕོད་ and ནུས་

ཕོད་ and ནུས་ are used with verb stems to convey the meaning of "daring to do" the verbal action.

a. སློབ་གྲྭ་པ་ཚོས་དགེ་རྒན་ལ་དྲི་བ་འདྲི་ཕོད་ཀྱི་མ་རེད།
The students will not dare to ask the teacher questions.

b. སློབ་ཕྲུག་དེས་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་མི་དེ་ལ་དྲི་བ་མང་པོ་དྲིས་ཕོད་མ་སོང་།
That student did not dare to ask the foreigner many questions.

c. ངས་དེ་བྱེད་ནུས་ཀྱི་མི་འདུག།
I do not dare to do that.

d. དེང་སང་ཁོང་ཚོས་མི་དམངས་ལ་བརྡེས་བཅོས་བྱེད་ཕོད་དམ།
Do they dare to abuse the people these days?

e. འབྲོག་པ་དེས་གནམ་གྲུའི་ནང་འགྲོ་ཕོད་ཀྱི་མེད་ཙང་། རྟ་བཞོན་སྐྱེ་ཕྱིན་སོང་།
Because the nomad did not dare to go into the airplane, (he) went riding a horse.

f. གྲོང་གསེབ་པ་འདིས་ནགས་ཚལ་ནང་འགྲོ་མ་ཕོད་སྟབས། ནང་ལ་བསྡད་པ་རེད།
Because this villager did not dare to go into the forest, (he) stayed at home.

g. དམག་མིས་གྲོང་གསེབ་དེ་ལ་རྩེ་གྲ་བྱ་བཤད་ཕོད་དམ།
Did the soldier dare to cause trouble to that village?

h. གྲྭ་པས་གཡག་བསད་ཕོད་མ་སོང་།
The monk did not dare to kill the yak.

9.3 The "let alone/far from" clause connectives: ཡ་བཞག་, ཨར་བཞག་, and ཡ་ཅི་

ཡ་བཞག་ and ཨར་བཞག་ both are generally preceded by ཀྱེ་ or ཡས་/ཡག་. They convey the meaning "let alone X , (they, he, etc.) did Y" or "far from X being done, Y was done."

a. ང་ཚོར་རོགས་རམ་བྱེད་ཀྱེ་ཨར་བཞག་གནོད་སྐྱེན་བཏང་བ་རེད།
Let alone helping us, (they, he, etc.) did us harm. (Or, Far from helping us, they did us harm.)

b. ཕྱི་ཀུ་ཁ་ནས་བོད་ཡིག་སློབ་སྒྲུང་བ་ཀྱེ་ཡ་བཞག་ལས་ཀ་ཡང་ཡག་པོ་བྱེད་ཀྱི་མེད།
Let alone studying written Tibetan, some children are not even doing (their) work

well. (Or, Far from studying written Tibetan. . . .)

c. ཁོས་དགེ་ཚན་ལ་ཡི་གེ་གཏོང་ཐུབ་པར་ཡང་གཏོང་གི་མི་འདུག།
Far from sending a letter to the teacher, (he) does not even call him (by phone).

d. གྲྭ་པ་དེས་དགོན་པར་སྡོད་ཐུབ་མཆོད་མཛའ་ལ་ཡང་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་མ་རེད།
The monk does not even go for religious visits, let alone stay in the monastery.

e. ཕྱི་རྒྱལ་ཀྱི་ཡུལ་སློར་བྱོ་འཆམ་པ་དེས་བོད་པའི་ཁ་ལག་ཟ་ཐུབ་ཅི་འབྱས་ཀྱང་ཟ་གི་མི་འདུག།
Let alone eating Tibetan food, that foreign tourist doesn't even eat rice.

Past tense constructions are typically formed by using past tense verb stems or past time words:

f. ཁོས་ཡིག་གས་པོར་ཡི་གེ་བཏང་ཐུབ་པར་ཡང་བཏང་མ་སོང་།
He did not even make a phone call, let alone sending a letter to his friend.

g. ཟླ་ཉིན་སོ་ནམ་པ་དེས་ཚགས་པར་བཀྲགས་ཐུབ་ཡི་གེ་ཐུང་ཐུང་ཞིག་ཀྱང་བཀྲགས་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད།
Last year, that farmer did not even know how to read a short letter, let alone reading a newspaper.

Note that even though example g. ends with a present tense verbal complement, it conveys past tense because of the initial time element ("last year" - ཟླ་ཉིན་)

h. ཁོང་ཆོས་ནད་པ་དེ་སྨན་ཁང་ལ་བསྐྱལ་ཐུབ་པར་བཞག་སྨན་ཡང་མ་ཉོས།
Let alone taking the patient to the hospital, (they) did not even buy medicine (for him).

9.4 The "excluding" clause connective: ཕྱིར་

The particle ཕྱིར་ is used with nouns to convey "aside from," "not including," "with the exception of," "except for," and "excluding."

a. ཨ་ཞང་ཕྱིར་རྣང་མི་དྲུག་ཡོད།
Excluding uncle, (I) have six family members.

b. སློབ་ཕྲུག་འགའ་ཤས་ཕྱིར་ཚང་མས་བོད་སྐད་སློབ་སྦྱོང་བྱས་པ་རེད།
Excluding several students, all studied Tibetan.

c. ཚེ་རིང་གིས་གཟའ་ཉི་མ་ཕྱིར་ཉིན་ལྟར་དཔེ་མཛོད་ཁང་དེབ་ཀློག་པར་འགྲོ་གི་འདུག།
Excluding Sunday, Tsering goes to the library to read books every day.

d. བཀྲིས་ཕྱིར་སློབ་ཕྲུག་ཚང་མ་ཚོགས་འདུར་སྤྱིགས།
Excluding Tashi, all students arrived at (came to) the meeting.

e. གྲྭ་པ་གཅིག་ཕྱིར་གཞན་དག་ཚང་མས་ཤ་ཟས་སོང་།
With the exception of one monk, all the others ate meat.

When ཕྱིར་ is used with nominalized verbs it conveys the meaning of "not only" and "in addition to." It normally requires ཡང་ ("also/even") in the second clause.

f. ལྷ་སར་སྒེན་པ་ཕྱད་ས་ཆ་གཞན་དག་ལ་ཡང་སྒེན།
Not only did (they, he, etc.) go to Lhasa, (they, he, etc.) also went to other places.

g. ལྷ་སར་འགྲོ་རྒྱུ་ཕྱད་རྩྭ་རྩེ་ཡང་འགྲོ་གི་རེད།
Not only will (they, he, etc.) go to Lhasa, (they, he, etc.) will also go to Gyantse.

h. མོས་ཚལ་ཉོས་པ་ཕྱད་ཤིང་དོག་ཀྱང་མང་པོ་ཉོས་སོང་།
Not only did (she) buy vegetables, (she) even bought lots of fruit.

9.5 The "danger of" clause connective: ཉེན་

This particle comes from the word ཉེན་ཁ—"danger." It is used primarily as a verbal auxiliary to convey that there is a danger that the verbal action is going to occur. For example:

a. ཡུལ་གཉིས་པར་དམག་ཡོང་ཉེན་ཡོད་པ་རེད།
There is a danger that war will break out (come) between those two countries.

b. ཁ་ལག་འདི་ཟས་ཆེ་ན་ཉེན་འདུག།
If (you, he, she, etc.) eat this food, there is a danger (you, he, etc.) will get sick.

c. དེང་སྐབས་མི་དམངས་རྣམས་སྐྱིད་པོ་ཡོད་ཙང་། ངོ་ལོག་རྒྱག་ཉེན་ཡོད་པ་མ་རེད།
Because people are happy these days, there is no danger of (them) revolting.

d. དམག་མི་དེ་ཚོས་གྲོང་གསེབ་ནང་བཙན་འཛུལ་བྱེད་ཉེན་བྱུང་སྐབས་མི་དམངས་རྣམས་ཚོགས་འདུ་འཚོགས་པ་རེད།
Because there was danger of soldiers invading the village, the people held a meeting.

9.6 The auxiliary verb ཤོང་: "to experience"

This verb is used with non-past verb stems to convey the idea of "having experience" with respect to the verb.

a. ཁོ་ཚོ་བོད་ཇ་འཐུང་ཤོང་ཡོད་པ་རེད།
They have experienced (the drinking of) Tibetan tea.
(They have drunk Tibetan tea.)

b. ང་བལ་ཡུལ་ལ་འགྲོ་ཤོང་ཡོད་ཀྱང་། དེར་ཡུན་རིང་སྡོད་ཤོང་མེད།
Even though I have gone to Nepal (experienced going to Nepal), I have not stayed there for a long time (have not had the experience of staying there for a long time).

c. གསར་འགྱུར་འདི་འདྲ་གོ་མ་ཤོང་།
(I) have not heard (any) news like this.

d. རེ་བོང་ཆེན་པོ་འདི་འདྲ་སྐས་ཀྱང་མཐོང་མྱོང་ཡོད་པ་མ་རེད།
No one has ever seen a rabbit as big as this. (lit., even by whomever rabbit big like this seeing not experienced)

e. རྒྱ་མི་དེ་བོད་ལ་འགྲོ་མྱོང་ཡོད་ཀྱང་བོད་སྐད་ཤེས་ཀྱི་མི་འདུག།
Even though the Chinese person has gone to Tibet (has had the experience of going to Tibet), he does not know Tibetan.

f. བསོད་ནམས་ཀྱིས་གྲྭ་པ་བྱེད་མྱོང་བ་རེད།
Sonam has experienced being monk.

g. ཁོང་རྒྱ་གར་ལ་ཕེབས་མྱོང་ཡོད་སྐབས་གྲྭ་པ་མང་པོ་གཟིགས་པ་རེད།
Because he (h.) has gone to India (had the experience of going to India), he saw (h.) many monks.

9.7 "Seem" constructions using བཟོ་

བཟོ་ is used with the non-past stem of verbs to convey the idea that "it seems" that the verbal action will occur.

a. ཆར་པ་གཏོང་བཟོ་འདུག།
It seems as if it will rain.

In this usage, བཟོ་ actually forms a verbal noun: "What exists?—the likelihood that it will rain." The next example shows this nominalized verb ("increase"+ བཟོ་) modified by the adjective "big."

b. ཟ་ཆས་ཀྱི་གོང་ཚད་ནི་འཕར་བཟོ་ཆེན་པོ་འདུག།
It seems very likely that the price of foodstuffs will increase. (There is a great likelihood that the price of foodstuffs will increase.)

c. ཁོ་ཚོ་མགྱོགས་པོ་ཡོང་བཟོ་འདུག།
It seems as if they will come soon.

d. ཁོ་རྒྱ་གར་ལ་འགྲོ་བཟོ་འདུག།
It seems he will go to India.

e. ལྗང་པ་དེ་མགྱོགས་པོ་ཡར་རྒྱས་འགྲོ་བཟོ་མི་འདུག།
It doesn't seem that country will develop quickly.

བཟོ་ sometimes joins with existential and linking verbs.

f. མོ་བོད་པ་མིན་བཟོ་འདུག།
It doesn't seem as if she is a Tibetan.

g. ཁོ་པར་དཔལ་ཡོད་བཟོ་མི་འདུག།

It doesn't seem as if he has money.

བཟོ་ also occurs in more complex constructions:

h. གྲྭ་པས་ངོ་ལོག་ཐུག་བཟོ་མཐོང་ཙང་། གཞུང་གིས་མི་མང་པོ་འཛིན་བཟུང་བྱས་པ་རེད།

Because (the government) saw that it seemed as if the monks would revolt, the government arrested many people.

Another way to express "seem/does not seem" is to add པ་/ཀ་ (མི་) འདུག་ to the present tense stem of verbs:

i. ཁོ་རྒྱ་གར་ལ་འགྲོ་པ་མི་འདུག།

It does not seem he will go to India.

བཟོ་ is also used in a construction consisting of the dative-locative + the verb "to look" + the conditional "if" (ལ་བཤམས་ན་) to convey the idea that "if one looks at how something seems," one can make an assessment about something else. It will often be translated as "based on. . . ."

j. དུ་རང་གི་གནམ་གཤིས་དེའི་བཟོ་ལ་བཤམས་ན་དོ་དགོང་ཆར་པ་གཏོང་བ་འདུག།

Based on how this morning's weather seems, it will rain tonight.

k. མི་དེའི་བཟོ་ལ་བཤམས་ན་རྒྱ་གར་པ་རེད།

Based on how this person seems, (he) is an Indian.

9.8 The "completed/finished" auxiliary verbs: རིན་, ཚར་, and གྱིས་

These verbs follow the past stems of active verbs and convey that the verbal action is completed or finished. The last of these, གྱིས་, has an honorific connotation so generally is not used for oneself.

a. བོད་ནས་ཡོང་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་ལས་ཀ་དེ་ཁ་ས་བྱས་རིན་པ་རེད།

The ones who came from Tibet completed that work yesterday.

b. དེབ་གསར་པ་བཀླགས་རིན་ནས་ངས་བརྙན་འཕྲིན་བཤམས་པ་ཡིན།

After finishing reading the new book, I watched television.

c. ཁོང་ཚོས་རྒྱ་མིའི་ཁ་ལག་རས་ཚར་སོང་ངས།

Have they finished eating the Chinese food?

d ཁོང་ཚོའི་ལས་ཀ་ཚང་མ་གནང་གྱུབ་ཙང་བོད་ལ་ཕེབས་ཐུབ་གྱི་རེད།

Because (they) have finished all their work, they are able to go to Tibet.

e. ཁོ་ཚ་ས་ནས་ཐོན་རིན་སོང་ཞེས་ང་ཚོར་ལན་འབོད་བྱུང་།

We received the message, "He departed (finished departing) from Lhasa."

f. སློབ་གྲྭ་པ་ཚོས་ཇ་འཐུང་རིན་འཕུལ་འཛིན་གྱར་ཕྱིན།

As soon as students finished drinking tea, (they) went to class.

g. ལས་ཀ་ཚང་མ་བྱས་མ་རིན་གོང་ལ་ནང་ལ་འགྲོ་ཐུབ་གི་མ་རེད།

(You) cannot go home before (you) finish all (your) work.

9.9 Emphatic negative adverbs: ནམ་ཡང་, གཏན་ནས་, གང་ཡང་, ཆུན་ནས་, ཙ་ཚ་ནས་, and ཁྱོན་ནས་

There are six common emphatic negatives: གཏན་ནས་, ནམ་ཡང་, གང་ཡང་, ཆུན་ནས་, ཙ་ཚ་ནས་, and ཁྱོན་ནས་.

When used with negative active and involuntary verbs, the term ནམ་ཡང་ means "never."

a. ཁོས་འཇིན་གྲྭར་ནམ་ཡང་ཕྱིན་པ་རེད།
He never went to class.

On the other hand, the term གང་ཡང་ expresses the idea of "not at all" or "not in any amount" when used with negative active and involuntary verbs.

b. ངས་མོ་ལ་དངུལ་གང་ཡང་གཏོང་གི་མ་རེད།
I will not give her any money at all.

The remaining particles can convey either meaning depending on context.

c ཁོ་ཚོ་བོད་ལ་ཁྱོན་ནས་ལོག་ཐུབ་གྱི་མ་རེད།
They will never be able to return to Tibet.

d. གྲྭ་པ་ཞན་ཁོག་དེས་རྒྱག་རྟུན་ནམ་ཡང་མི་དང་པ་མ་རེད།
That old monk never tells lies.

e. ངས་མོ་ལ་དངུལ་ཁྱོན་ནས་གཏོང་གི་མེན།
I will never give money to her.

However, when these verbs are used with negative existential or linking verbs they convey the meaning of "not at all."

f. ལུང་པ་དེར་འབྲོག་པ་ཙ་ཚ་ནས་ཡོད་པ་མ་རེད།
There are no nomads at all in that place.

9.10 "Want" constructions using འདོད་, མོས་, ཀོ་, and སེམས་

འདོད་ ("want," "desire") generally follows the verb it modifies, with that verb being placed in the non-past stem. It is followed by an existential verb.

a. ཚོང་པ་ཚོར་ཚྭ་ཚོང་རྒྱག་འདོད་ཡོད་པ་རེད།
The traders want to trade (barter/sell) salt.

Note that the subject (ཚོང་པ་ཚོ་) may or may not be placed in the dative-locative.

b ཞིང་པ་ཚོ་ཀུང་ཅུ་ལ་ཞུགས་འདོད་ཡོད་པ་མ་རེད།
The farmers do not want to participate in the commune.

འདོད་ often occurs with the ཐུབ་ complement.

c. ཁོང་གཉིས་པོ་ཅིང་ལ་འགྲོ་འདོད་ཐུབ་མ་སོང་།

Those two did not want to go to Beijing.

འདོད་ is also used with the verb ཐོབ་:

d. མོས་ཆང་ས་ཆུག་འདོད་ཐོབ་ཀྱི་མིད་ཅང་། ནང་ནས་བོས་ཕྱིན་པ་རེད།
Because she does not want to get married, (she) ran away from home.

This could also have been written:

e. མོས་ཆང་ས་ཆུག་འདོད་མིད་ཅང་། ནང་ནས་བོས་ཕྱིན་པ་རེད།
Because she does not want to get married, (she) ran away from home.

f. གཞུང་གིས་སྐྱབས་བཅོལ་བར་རོགས་རམ་ཐོད་འདོད་མ་བྱས་པ་རེད།
The government did not want to help the refugees.

མོས་ ("to like"), གོ་ ("mind") and སེམས་ ("mind") are used interchangeably with འདོད་.

g. ཁོ་ཆུ་གར་ལ་འགྲོ་མོས་ཡོད་པ་རེད།
He wants to go to India.

h. དགེ་ཚན་རྣམས་པེ་ཅིང་ལ་ཕེབས་སེམས་ཡོད་པ་རེད།
The teachers want to go to Beijing.

9.11 "Hope" constructions using རེ་, འདུན་, and ཐ་/པའི་རེ་ཐ་

འདུན་, རེ་, and ཐ་/པའི་རེ་ཐ་ are used in constructions that parallel those of འདོད་, མོས་, and སེམས་.

a. ཁོ་པེ་ཅིང་ལ་འགྲོ་རེ་ཡོད་པ་རེད།
He hopes to go to Beijing.

b. མོ་པེ་ཅིང་ལ་འགྲོ་བའི་རེ་ཐ་ཡོད།
She hopes to go to Beijing.

c. ངོ་ལོག་པས་གཞུང་གི་དམག་མི་དེ་ཚོ་རྒྱ་མིད་གཏོང་རེ་བྱས་པ་རེད།
The rebels hoped to annihilate those government soldiers.

d. ཁོས་ལས་ཀ་རྩ་བ་བརྩོན་བྱས་པར་བརྒེན། ཁོ་ལ་བྱ་དགའ་སྒོ་འདུན་ཡོད་པ་རེད།
Because he worked diligently, he has hopes of winning a prize.

e. དང་མི་དེ་ལ་མའོ་ཀྱུ་ཞི་མཇལ་འདུན་ཆེན་པོ་བྱུང་ཐ་རེད།
That party member had great hopes of meeting Chairman Mao.

f. བཀྲིས་ཀྱིས་ཆུ་གར་ལ་འགྲོ་འདུན་ཐོད་ཀྱི་འདུག།
Tashi is hoping to go to India.

g. ཨ་མས་བུ་དེ་ཕྱི་ཆུལ་ནས་མགྱོགས་པོ་ཡོང་རེ་བྱས་པ་རེད།
The mother hoped that her son will come quickly from abroad.

9.12 "Manner" constructions: སྐྱངས་, ལྟགས་, and ཚུལ་

These three verbal particles are used immediately after the present (non-past) stem of the verbs they modify, conveying the idea of "the manner of doing" the verbal action. The resultant compounds function as derived nouns. For example, in sentence a. planting rice becomes "the way/manner of planting rice." It is then modified by the adjective "new," conveying the sense, "a new way of planting rice."

a. ཁོས་ཞིང་པ་ཚོར་འབྲས་འདེབས་སྐྱངས་གསར་པ་གཅེག་སློབ་སྟོན་བྱས་པ་རེད།
He taught the farmers a new way to plant rice.

b. ཁོ་ཚོས་གནམ་གྲུ་བཟོ་སྐྱངས་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད།
They don't know how (the way) to make airplanes.

c. གཡོག་པོས་ངོ་ལོག་བཅུབ་ཚུལ་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་བཤད་སོང་།
(They, he, she, etc.) told the history of how the servants rebelled.

d. ཁོས་མོའི་ལུང་པ་ཆེན་པོ་ཡོད་ལྟགས་ཤོད་ཀྱི་འདུག
He is telling about the size of her country (the manner of its being big).

When one of these particles is used with an adjective stem (as in e.), the linking or existential verb is not required.

e. གྱང་བྲན་རིང་ལྟགས་ཡག་ཚུལ་དང་། མ་རྟའི་རིང་ལྟགས་རྟ་མེད་བཟོ་དགོས་ལྟགས་སོགས་ཁྲབ་བསྟགས་མང་པོ་བྱས་པ་རེད།
(They) made many announcements about (proclaiming) such things as how good communism is and how capitalism has to be annihilated.

These particles are often used in conjunction with ལ་སྐས་ན་ ("if you look at").

f. ཁང་པ་འདི་ཚོའི་རྒྱབ་སྐྱངས་ལ་སྐས་ན། ལྷ་སར་འདྲ་པོ་འདུག
If you look at how these houses are built, (they are) similar to (others in) Lhasa.

g. མི་དེའི་སི་སྤྲན་ཟ་སྐྱངས་ལ་སྐས་ན། ཁོ་ཨ་མེ་རི་ཀའི་མི་མ་རེད།
If you look at the manner in which that man eats hot chili, he is not American.

9.13 Perfect tense

The perfect tense is made by joining a verb directly to one of the existential verbs such as འདུག་ or ཡོད་པ་རེད་, i.e., vb. past stem + existential verb.

a. ཁོས་དེབ་དང་སྐུ་གྲ་ཉོས་ཡོད་པ་རེད།
He has bought a book and a pen.

b. ཁོས་དེབ་དང་སྐུ་གྲ་ཉོས་ཡོད་པ་རེད་པས།
Has he bought a book and a pen?

This, of course, could also have been:

c. ཁོས་དེབ་དང་སྐུ་གྲ་ཉོས་ཡོད་པ་རེད་དམ།
Has he bought a book and a pen?

འདུག་ is also commonly used.

d. འབྲོག་པ་ཚོ་ལྷ་སར་སྒྲིབས་མི་འདུག།
The nomads have not arrived in Lhasa.

e. འབྲོག་པ་ཚོ་ལྷ་སར་སྒྲིབས་འདུག།
The nomads have arrived in Lhasa.

f. འབྲོག་པ་ཚོ་ལྷ་སར་སྒྲིབས་འདུག་གམ།
Have the nomads arrived in Lhasa?

In spoken Tibetan the perfect tense particle ཀིན་ is normally used in third person positive constructions. It is also sometimes utilized in written materials.

g. འབྲོག་པ་ཚོ་ལྷ་སར་སྒྲིབས་ཀྱི།
The nomads have arrived in Lhasa.

Perfect tense is used in subordinate clauses as follows:

h. སྤྲ་དེས་ལུག་མང་པོ་བསད་ཡོད་ཙང་འབྲོག་པ་ཞིག་ཀྱིས་སྤྲ་དེ་མི་མདའ་བཏུབ་པ་རེད།
Because that tiger has killed many sheep, a nomad shot the tiger.

i. གཞུང་གིས་མི་དམངས་ལ་རོགས་རམ་བྱས་ཡོད་ཙང་ཁོ་པ་ཚོས་གཞུང་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱས་པ་རེད།
Because the government has helped the people, they supported the government.

First and second person "perfect" constructions use ཡོད་ and མེད་:

j. ངས་དེབ་དང་སྐུ་གྲྭ་ཉོས་ཡོད།
I have bought a book and a pen.

k. ངས་དེབ་དང་སྐུ་གྲྭ་ཉོས་མེད།
I haven't bought a book and a pen.

l. ཁྱེད་རང་གིས་དེབ་དང་སྐུ་གྲྭ་ཉོས་ཡོད་པས།
Have you bought a book and a pen?

9.14 "Would have" constructions

When ས་/བ་ཡོད་ is used with the past stem of verbs in conjunction with a subordinate verb in a perfect tense conditional ("if") construction (e.g., སྤྲད་ཡོད་ན་ - "if had given"), the idea of "would have" is conveyed.

a. ཕྱི་རྒྱལ་ནས་རོགས་རམ་སྤྲད་ཡོད་ན་ཁོ་ཚོ་ར་དམག་ཕྱོད་པ་ཡོད།
If help had been given from abroad, they would have won the war.

b. ཕྱི་རྒྱལ་ནས་རོགས་རམ་སྤྲད་ཡོད་ན་ཁོ་ཚོའི་དམག་ཀོར་བ་མེད།
If help had been given from abroad, they would not have lost the war.

c. རྡོ་རྗེ་ཁ་ས་སྒྲིབས་ཡོད་ན་གནས་ཚུལ་ཚང་མ་ཤེས་པ་ཡོད།
If Dorje had arrived yesterday, (he) would have known all about the situation.

d. མོ་ནང་ལ་བསྡད་མེད་པ་ཤེས་ཡོད་ན་ང་ཚོ་མོའི་ནང་ལ་འགྲོ་བ་མེད།

If (we) had known that she was not staying at home, we would not have gone to her home.

e. ཡི་གེ་དེ་ཁ་སང་འབྱོར་ཡོད་ན་དས་དེ་རང་ཁ་པར་གཏོང་བ་མེད།

If the letter had been received yesterday, I would not have called today.

f. མི་དམངས་རྣམས་ནས་ཁིང་ལས་ཆུ་བཙོན་བྱས་ཡོད་ན། གྲོང་གསེབ་དེར་ཡར་རྒྱས་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད་བཞུགས་རེད།

If people had worked hard, the village would have improved a lot.

When this form is used in constructions that are not conditional, the meaning of "will be" is conveyed. Such constructions are used when there is considerable certainty about the future action.

g. ཟླས་སང་ཉིན་ཁ་ལག་བཟོ་བ་ཡོད།

She will make food tomorrow.

9.15 The "be fit/worthy" particles: ཉན་, ལོ་, and རུང་

ཉན་ and ལོ་ are placed after verbs to convey being "fit" or "worthy" of the verbal action. For example:

a. ཤ་འདི་ཟ་ཉན་ཐུབ་རེད་པས།

Is this meat fit for eating?

b. ཐ་མག་འདི་འཐེན་ཉན་ཐུབ་མ་རེད།

This cigarette is not fit to smoke.

c. ཤ་འདི་རྙིང་པ་ཡིན་སྤྱས་ཟ་ལོ་པ་མི་འདུག

Because this meat is old, it is not fit to eat.

d. གོས་ལོག་དེ་རྩ་དྲལ་ཡིན་ཟོང་གོན་ཉན་པ་མི་འདུག

Because the clothes are torn, they are not fit to wear.

ཉན་ is also used to convey the meaning of "allowed" when used in constructions conveying a general statement, for example, e. below.

e. ཐ་མག་འཐེན་ཉན་ཐུབ་མ་རེད།

One is not allowed to smoke cigarettes. (Or, Smoking cigarettes is not allowed.)

In this usage, ཉན་ functions identically with རུང་ ("allow").

f. ཐ་མག་འཐེན་རུང་ཐུབ་མ་རེད།

One is not allowed to smoke cigarettes.

Other examples of རུང་ are:

g. དགོན་པའི་ནང་དུ་ཆང་འཐུང་རུང་གི་མ་རེད།

One is not allowed to drink beer in the monastery.

h. དགོན་པ་འདིའི་ནང་ལ་གྲྭ་པས་ཤ་ཟ་རུང་གི་རེད།

In this monastery the monks are allowed to eat meat.

9.16 The "possible" auxiliary verb: སྲིད་

སྲིད་ is placed after verbs to convey its being "possible" to do the verbal action. It is more often used with a negative particle to convey that the verbal action is impossible.

a. ལས་ཀ་འདི་བྱེད་མི་སྲིད།
It is not possible to do this work.

b. འདི་འདྲ་བྱས་ན་ཁེ་བཟང་ཆེན་པོ་ཡོང་སྲིད་ཀྱི་མ་རེད།
If you do like this, it will not be possible to obtain a big profit.

c. ཁེ་བཟང་ཆེན་པོ་ཡོང་མི་སྲིད་ན་ཅ་ལག་ཉེང་མ་དེ་ཚོ་ཉོ་གི་མེད།
If it is not possible to get a large profit, (I) will not buy those old things.

9.17 Reading exercises

Lengthy grammatical narrative analyses will no longer be utilized in Part Two . Instead, grammatical explanations will be provided via brief notes.

9.17.1 Reading number one: "The Wolf and the Hunter"

9.17.1.1 Tibetan text

སྤྱང་ཀི་དང་རྨ་བ།

གནོ་རབས་ཚོའི་ཤོད་སྲོལ་ལ་1 གནའ་ཐ་མི་ཞིག་ལ་སྤྱང་ཀི་ཞིག་ནགས་ཚལ་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་ཟས་འཚོལ་བཞིན་ཡོད་པ་རེད2། བསམ་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ཞིག་ལ་3 སྤྱང་ཀི་དེ་ཟས་འཚོལ་བའི་ལམ་བར་4 ཐོ་བྱར་དུ་རྨ་བ་ཞིག་བཀོལ་ཡའི་དོང་ཁྲིའི་ནང་དུ་ལྷུང་། སྤྱང་ཀིས་དོང་ཁྲིའི་ནང་ནས་སྐད་ཀྱགས་ཆེན་པོས་དགེ་བ་ཡོང་སྲོག་རོགས་གནང་5 ཞེས་སྐད་དན་ཏུགས་གི་ཡོད་པ་རེད། སྐབས་དེར་རྨ་ཞིག་གིས་ཐོས་ནས་དོང་ཁྲིའི་ནང་ལྷ་སྐབས་དེའི་ནང་སྤྱང་ཀི་ཞིག་གིས་ངའི་ནང་ལ་ཕྱུག་གཅིག་པུར་ལུས་སོང་བས་དེ་ལྟ་སྟོང་ཁྱེད་མཁན་མེད་སྡུབས་6 ཚང་མ་ལྷོགས་ཤི་ཐེབས་ཀྱི་རེད་ཅེས་ཟེར་ནས་ངྱ་བཞིན་ཡོད་པ་མཐོང་7། ར་དེས་དོགས་རྩེན་ཆེན་པོའི་ངང་8 སྤྱང་ཀིར་གལ་ཏེ་9 དལ་ངར་ཁྱོད་བསྒྲུབས་ན་ཁྲོད་ཀྱིས་ང་བཟའ་ཆུ་ཡིན་པས་སྟོབས་མི་ཉན་ཞེས་བཤད། སྤྱང་ཀིས་ལག་གཉིས་ཀྱི་ཐུབ་མོ་སྤྱར་ནས་ཁྱེད་ཀྱིས་ང་བསྒྲུབས་ན་བཀའ་དྲིན་མཆོ་ལས་ཟབ་པས་10 ངས་དགོན་མཆོག་གསུམ་ལ་མནའ་སྐྱིལ་དམ་བཅའ་བཞག་ནས་11 དུས་ནམ་ཡང་ཁྱེད་ལ་གནོད་འཚེ་གང་ཡང་12 གཏོང་གི་མེན་ཞེས་ཁུ་བ་འཐེན་པ་རེད། སྤྱང་ཀིས་ཁུ་བ་ཡང་ཡང་འཐེན་སྤྲས་ར་དེས་སེམས་ཀྱིས་མ་བཅོད་པར་མཐར་ཀོ་ཐག་ཅིག་བཅལ་ནས་ས་དོང་ནང་བཏང་སྟེ་སྤྱང་ཀི་ཐག་པར་དྲངས་ཏེ་དོང་ཁྲིའི་ཕྱི་རུ་བཏེགས་པ་རེད། སྤྱང་ཀིས་ངང་ཉིད་དོང་ཁྲི་ལས་ཐར་མ་ཐག་13 ལམ་སེང་ར་བཟའ་སྤྲས་མི་བདེ་བས14། ཁོས་ངག་འཇམ་ཚིག་མཐས་15 ཀྱི་སྟོ་ནས་ཁྱེད་ཀྱིས་ངའི་སྲོག་བསྒྲུབས་པ་གནང་བའི་བཀའ་དྲིན་དེ་ངས་ནམ་ཡང་བརྗེད་མི་སྲིད16། འོན་ཀང་ད་ལྟ་ང་ལྷོགས་ཤི་ཐེབས་གྱབས་17 ཁྱད་ཀྱི་འདུག་པས་ཁྱེད་ཀྱིས་སྤུར་ཡང་ངའི་སྲོག་སྐྱོབ་ཐབས་ཤེག་

18 གནང་དང་19 ཞེས་བཤད་པ་རེད། ཞི་དུལ་སེམས་བཟང་གི་ར་དེས་སྤྱང་ཀི་ཁྱོད་ཀྱིས་ང་ལ་གནོད་འཚེ་གང་ཡང་གཏོང་རྒྱ་མེད་པའི་མནའ་བསྐུལ་དམ་བཅའ་བཞག་སོང་ཞེས་བཤད་པས་སྤྱང་ཀིས་ང་ནི་ཤ་གཟན་སྐྱེགས་ཆགས་20 ཡིན་པས་ཁྱོད་ཀྱོང་ན་གནས་འགྲིགས་21 ཞེས་བཤད། ར་དེའི་སེམས་ལ་དེ་སྤྱང་ཀིའི་ཁ་ནས་ཐར་ཐབས་བྱལ་སོང་སྤམ་ནས་སེམས་ནང་འཕྱོད་པ་དེག་པོ་སྐྱེད་དེ་རྟོད་པའི་ཚེ་ཀྱོ་བོ་ར་དུ་རི་ཁོང་ཞིག་ཤ་ཟ་ཡི་ཁ་ནས་ཐོག་མཚོངས་ཀྱུ་དང་བཅས་ཏེ་22 མདུན་དུ་སྐྱབས་ཡྱུང་བས་རས་ལམ་སེང་རི་ཁོང་ལ་ཁྱེད་ཀྱིས་ང་ཤ་འདི་ར་ཡྱུང་བའི་གནས་ཚུལ་ལ་ང་གཉིས་སུ་བདེན་ཐྱི་དཔང་པོ་ཞིག་གནང་རོགས་ཞེས་23 ཞུ་བ་འཁེན་པ་རེད། རི་ཁོང་གིས་བྱག་རྡོ་ཞིག་གི་རྟིང་ལ་ལང་ས་ནས་རྟ་ཅོག་ཀྲོང་བྱས་ནས་ར་དང་སྤྱང་ཀིས་བཤད་པའི་གནས་ཚུལ་རྣམས་ཅན་ཇིས་ཁྱེད་ཀྱིས་ཀར་ཐྱུ་མཚན་འདུག་པས་ངས་ཁྱོད་གཉིས་སུའི་སྐད་ཆ་བདེན་པ་ཡིན་མིན་24 མ་ཤེས་པས་སྔོན་ལ་ཁྱོད་གཉིས་ཀྱིས་ཐོག་མའི་གནས་ཚུལ་ལྱུང་ལུགས་རྣམས་25 ངས་མཐོང་སར་སྐར་ཡང་ཐེངས་གཅིག་ཐྱིས་དང་26 ངས་གནས་ཚུལ་རྣམས་དངོས་སུ་མཐོང་ཇེས་གཞི་ནས་27 སུ་བདེན་ཤན་འབྱིད་ཀྱིད་ཐུག་ཅེས་བཤད་པ་རེད། སྤྱང་ཀིས་སྔར་གྱི་དོང་རྟེའི་ནང་མཚོངས་ཇེས་ར་ཉིད་དོང་གི་ཡྱི་ལ་ཐོན་ཐབས་མེད་པ་ཤེས་28 ཏེ་སྐར་ཡང་ར་འབབོད་29 ནས་ང་སྐྱོབ་རོགས་30 ཞེས་ཞུ་བ་ཡང་ཡང་འཐེན་པ་རེད། སྐབས་དེར་རི་ཁོང་གིས་དོང་རྟེའི་ཁ་ནས་མར་བལྟས་ཏེ་དྲིན་ལན་ལོག་འཇལ་བྱེད་མཁན་31 ཁྱོད་ཀྱོན་པས་སྐྱོབ་པར་ཡོང་བར་བསྐྱགས་32 ནས་སྲོད་ཅིག་33 ཅེས་སྨས། དེ་ནས་རི་ཁོང་དང་ར་གཉིས་དགའ་སྤྲིའི་ངང་མཉམ་དུ་ནགས་ཚལ་གྱི་ཡྱོགས་སུ་བསྐྱོད་དོ་34 །།།

9.17.1.2 Translation

The Wolf and the Hunter

According to sayings (passed down) from previous generations, in ancient times there was a wolf who searched for food in a forest. Incredibly, that wolf suddenly fell into a pit-trap set by a hunter while on the road in search of food. The wolf shouted loudly in anguish, "Obtain merit. Please save me." At that time a goat heard (the shouts) and looked into the pit. When he did this, he saw a wolf crying. (The wolf said,) "(My) children are left at home alone and there is no one to look after them, so now they will all starve to death." That goat was very suspicious and said to the wolf, "If I help you now, you will eat me. You are not fit for saving." The wolf clasped his two hands together (in prayer-like fashion) and pleaded, "Because your kindness is as deep as the ocean, if you save me, I swear to konchosum that I will never harm you at all."

Because the wolf pleaded over and over again, the goat could not tolerate it and finally searched for a leather rope and threw it into the pit. The wolf grabbed the rope and (the goat) lifted him to the outside of the pit. As soon as the wolf escaped from the pit, feeling uneasy about immediately eating the goat, he smoothly and cleverly said, "The gratitude (I have) for saving my life is impossible to forget. Nevertheless, because I

am about to starve to death, now once again please take action to save me." That peaceful and kind goat said, "Didn't you, wolf, swear an oath that you would never harm me?" The wolf said, "Because I am a carnivore, how is it okay to let you go?" That goat thought, "I have no way to escape from the mouth of that wolf," and felt very regretful. While he was sitting there (like that), suddenly a rabbit, running and jumping, arrived before him. The goat at once pleaded to the rabbit (saying), "You now please act as a judge to say who is right regarding the events that have occurred here." The rabbit got up on top of a boulder (and with) his ears standing erect listened to the stories told by the goat and the wolf. After that he said, "Because both of you have reasons, I do not know which of your comments to believe. You two reenact how things first came to be, so that I can see it myself. Then and only then will I be able to say who is correct." The wolf then jumped into the former pit and after that knew that he couldn't get out (without help) and once again called, "Goat" and pleaded over and over, "Please save me." After that, the rabbit went to the edge of the pit and looked in. He said, "You, who are one who does not repay kindness, can wait until the hunter comes to save you!" Then the goat and rabbit happily went together in the direction of the forest.

9.17.1.3 Grammatical notes

1. གོད་སྲོལ་ལ་ is a common phrase (pattern = vb. non-past.+ སྲོལ་ ("custom") + dat.-loc.) conveying "as is commonly said" or "according to what people traditionally say." Here it is modified by གོན་རབས་ཚེའི་ to convey "as was traditionally said in past generations."

སྲོལ་ can also be used with non-past stems of verbs in the pattern: vb.+ སྲོལ་+ existential verb. Used this way it conveys the meaning "there is" or "there is not" a custom of. . . . For example, འབྲོག་པས་ཉ་ཀ་ཟ་སྲོལ་མི་འདུག། means "There is no custom of nomads eating fish." And ཀྲུ་མིས་ཉ་ཀ་ཟ་སྲོལ་འདུག་ means "There is a custom of Chinese eating fish."

2. In more sophisticated writings this would have been expressed as འཆོལ་བཞིན་པར་.

3. This is a common phrase used to mean "something that passes beyond the mind," i.e., that is unimaginable.

4. བར་ or བར་དུ་ means "in between" and is commonly used to mean "between" beginning and finishing the journey. In this sense it conveys the meaning "while on the road." A similar example is: གནམ་གྲུ་གནམ་བར་དུ་སྐྱོན་བོར་སོང་—"The plane got damaged on the way" (lit., in the sky between starting and finishing). བར་དུ་, however, also can mean "up to." For example, བོད་བར་དུ་མོ་མཉམ་དུ་འགྲོ་གི་ཡིན་—(I) will go together with her *up to* Tibet."

5. This construction disaggregates into two sentences: "Obtain merit" (དགེ་བ་ཡོང་) and "Please save me" (སྐྱབས་སྐྱོབ་རོགས་གནང་). For examples of རོགས་གནང་ constructions see 7.13.
6. The verb "left behind" (ལུས་) is modified by the adverb "alone" (ཁ་ཅིག་པུར་), conveying that her children were left behind alone.

Following this there is a construction consisting of the active verb phrase "to look after" (སྐྱོང་སྐྱོང་བྱེད་), which has been transformed by the agentive particle (མཁན་) to convey "the one or person who looks after." Now functioning as a noun, this existential sentence means, "because there was no. . . ."
7. This is a long nominalized construction starting with "by a goat" (ར་ཞེས་གསོལ་). Thus a goat saw the wolf crying (while) saying. . . ."
8. The adverbializing particle དང་ here converts the noun + adjective compound "great doubt" into an adverbial unit meaning "in the manner of having great doubt." It then modifies "say" (བཤད་) so that it explains how or in what manner he said it.
9. Recall that གལ་ཏེ་. . .ན་ is one of the "if" clause connectives.
10. མཚོ་ལས་ཟབ་ is a common phrase meaning "deeper than the ocean," with ཟབ་ coming from the adjective ཟབ་པོ་ ("deep," "profound"). The addition of the instrumental particle (མཚོ་ལས་ཟབ་པས་) adjusts the phrase so as to say, "*because* your kindness is deeper than the ocean. . . ."
11. མནའ་སྐྱེལ་དམ་མཚའ་བཞག་ is an example of a redundant construction in that both མནའ་སྐྱེལ་ and དམ་མཚའ་བཞག་ convey "taking an oath" or "swearing." Redundant constructions such as these are very common. This oath is taken "on" (ལ་) the དཀོན་མཆོག་གསུམ་ ("three precious things [the Buddha, the clergy and the doctrine]").
12. The "amount" or "quantity" emphatic negative གང་ཡང་ is discussed in 9.9. The construction means "never" will do it "in any amount."
13. མ་ཐག་ is one of the "as soon as" clause connectives (see 6.2).
14. The phrase སྐབས་བདེ་པོ་ means "convenient" or "easy to do" and is often used after active verb constructions to convey that it is "convenient" to do the verbal action. For example, དེང་སང་ཁ་པར་གཏོང་སྐབས་བདེ་པོ་པདུག་ means: "Nowadays it is convenient to telephone."

This construction is also often used as སྐབས་བདེ་བས་, where it means "because it is convenient." In this example this phrase is negativized to convey "inconvenient" or "hard to do" in the mental rather than physical sense. In other words, here it means "uncomfortable" rather than physically difficult—thus, "because it was hard (he was uncomfortable) to eat the goat at once."

15. ངག་འཇམ་ཚོག་མཐས་ consists of two noun + adjective constructions in which only the adjective stems (འཇམ་) and (མཐས་) are used. The conjunction "and" has been omitted. This type of construction is very common.

16. Here we see both an emphatic negative (ནམ་ཡང) and the "possible" auxiliary verb (སྲིད་), together emphatically conveying the idea, "it is not possible ever that I will forget."

17. ཐུབས་ is explained in 7.11.

18. ཐབས་ཤིག་ is explained in 9.1.

19. གནང་དང་ is explained in 7.12.

20. ཤ་གཟན་སྲོག་ཆགས་ is a compound consisting of two nouns: "carnivore" (ཤ་གཟན་) and "sentient creature" (སྲོག་ཆགས་).

21. ག་ནས་འགྱིས་ is a phrase asking, "How could that be okay?" It will be discussed in a later lesson.

22. དང་བཅས་ཏེ་ here conveys "along with" or "together with" (see 6.4 e.-h.).

23. The construction ང་གཉིས་སུ་བདེན་ཀྱི་དཔང་པོ་ཞིག་གནང་རོགས་ breaks down into the phrase ང་གཉིས་སུ་བདེན་ ("(between) we two, who (is) true/correct"), which is linked to དཔང་པོ་ཞིག་ ("a judge") by the genitive. The resultant phrase means "a judge who (will decide) which of us (we two) is correct."

གནང་རོགས་ is a polite imperative meaning "please do/act (as a judge)." Its use is explained in 7.12.

Semantic context indicates that སུ་ here is not the dat.-loc. particle but the interrogative "who." In other sentences it can convey the dat.-loc., e.g., ང་གཉིས་སུ་ཁོས་དངུལ་སྤྲད་ཟྲུང་། ("He gave money to we two").

24. ཡིན་མིན་ ("is is-not") conveys whether something "is" or "is not." For example, in the sentence འདི་ཆེན་པོ་ཡིན་མིན་སྣ་, ཡིན་མིན་ is followed by the verb སྣ་ ("to look") and means "look whether (this) is or is not (big)" (see 8.6).

In this story it is used with བདེན་པ་, meaning "is or is not true." The entire segment means "I do not know (མ་ཤེས་པ) (regarding) you two (ཁྱོད་གཉིས་) whose talk (སྨྲེ་སྐད་ཆ་) is true (or not true) (བདེན་པ་ཡིན་མིན་)."

25. This construction uses ལྟགས་ to transform the verbal phrase ཐོག་མའི་གནས་ཚུལ་ཟླུང་ ("the first events came about") into "the manner in which the first events came about." The plural particle emphasizes that there are multiple events or actions.

26. This is a difficult clause. The main verb is བྱིས་, the imperative stem of the verb "do": བགྱིད་. Note that this is not the instrumental particle. This verb is followed by the polite imperative particle དང་ so that the two mean "please do!"

སྐར་ཡང་ཞིང་གཅིག་ functions adverbially, conveying that the verbal action was done "once again," or "one more time." མཐོང་སར་ means "to the place where something is seen," or "in my field of vision." The pattern whereby ས་ is used with verbs to convey "the place where the verbal action occurred" is discussed in 10.13.

27. གཞི་ནས་ is one of the connective particles that occur at the start of the second of two clauses. It conveys "then and only then." For example, དེབ་ཀློག་ནས་གཞི་ནས་ཤེས་པ་རེད། — "Having read the book, then and only then did I know."

28. This use of the verb མིད་ plus the nominalizer པ་ plus ཤེས་ is common. It means "knew that there was no way" (see 6.6.2).

29. The verb འབོད་ means "to call" or "to cry out." Thus, what he called out was the word "goat." This would have been clearer if the direct quote particle had been used, for example, ར་ཅེས་འབོད་.

30. རོགས་ following a verb functions identically with གནང་རོགས་ (see note 23) meaning "please do the verbal action."

31. དྲིན་ལན་ལོག་འཛལ་བྱེད་མཁན་ is a construction that consists of the verb phrase དྲིན་ལན་འཛལ་ ("to show gratitude, to repay someone's kindness") plus ལོག་ ("opposite" or "backwards") which transforms it to དྲིན་ལན་ལོག་འཛལ་ ("not showing one's gratitude").

The addition of the verb བྱེད་ plus the agentive particle མཁན་ makes the whole thing a noun phrase modifying "you" (ཁྱོད་) and meaning, "You who are a person who does not repay kindness."

32. རྒྱུ་པར་ཡོང་བར་བསྒུགས་ is a verbal phrase consisting of two infinitives: "wait for (a hunter) *to* come *to* save (you)."

33. བསྒུགས་ནས་སྡོད་ཅིག་ consists of two verbs linked by the simultaneous gerundive ནས་ to mean "staying in the manner of waiting" (see 5.11.2). ཅིག་ is a particle used with verbs to convey the imperative. Here it means "stay!"

34. ཏོ་ is a sentence-ending construction made by adding an "o" vowel to the final letter of the sentence.

9.17.2 Reading number two: "The Brief History of Ramoche (Temple)'s Jo (Statue)"

9.17.2.1 Tibetan text

ར་མོ་ཆེའི་ཇོ་བོའི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྡུས་བཤད་པ།

ར་མོ་ཆེ་གཙུག་ལག་ཁང་ནི། གླིང་ཀྲི་པ་ལ་སའི་དྷང་ཐུགས་སུ་གནས་ཡོད། རྒྱ་བཟའ་ཀོང་ཇོ་བོད་ལ་མནའ་མར་ཡོང་དུས་རྟེན་

སྐལ་དྲུ་ཛོ་བོ་ཀཀྱ་མུ་ནེ་དགྱང་ལོ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་ཚད་གཞི་ལྷར་བྱས་པ་1 དེ་ནུ་རས་ནས་བོད་ཀྱི་ལྷ་ས་གདན་དྲངས་པ་ཞིག་རེད། ཕྱར་གདན་དྲངས་དུས་དལྡེ་ར་མོ་ཆེའི་ས་ཆ་དེར་ཤིང་རྟ་འཁོར་ལོ་བྱེ་ཐང་དུ་ལུས་ནས་མི་མང་པོས་དྲུད་ཀྱང་དྲུད་མ་ཐུབ་2 སྤྱས་ས་ཆ་དེར་ནུ་བཅས་ཅིག་རྩང་གཏིང་ནས་ཁར་པོ་ནུབ་སྐེ་དལྡེ་ར་ཆེ་3 གཙུག་ལགས་ཁང་ཆགས། ཤོད་སྲོལ་ལ་དེའི་འོག་ལ་ཀླའི་ཞོ་བྲང་ཡོད་རེར།4 བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་སྲོང་བཙན་སྒམ་པོ་ལ་བཙུན་མོ་ལྕ་ཡོད་པ་དང་། བཙུན་མོ་རེ་རེར་གཙུག་ལགས་ཁང་རེ་5 ཡོད་6 རྒྱ་བཅའི་གཙུག་ལགས་ཁང་ནི་ར་ཆེ་གཙུག་ལགས་ཁང་ཡིན་7། དེའི་ཁ་རྒྱ་ནས་ཀྱ་ཤར་ལ་གཏད་ཡོད། སྲོང་བཙན་སྒམ་པོ་འདས་ཤེས་མང་སྲོང་མང་བཙན་ཀྱིས་སྲིད་འཛིན་པའི་དུས་སུ་རྒྱ་ནས་དམག་ཡོང་བའི་གཏམ་ཐོས་ཏེ་ཛོ་ཀཀྱ་མུ་ནེ་ར་མོ་ཆེ་ནས། བབ་བཅའི་གཙུག་ལགས་ཁང་ར་ས་འཕྱལ་སྟང་གཙུག་ལགས་ཁང་8 དུ་གདན་དྲངས་ནས་སྤས་པ་མ་ཟད། དེ་དུང་སྒོ་ལ་ཞལ་བ་བྱས་ཏེ་དེའི་ཐོག་9 འཇམ་དཔལ་དབྱངས་ཀྱི་སྐུ་ཞིག་བྲིས་པ་རེད། རྒྱ་དམག་གིས་ཛོ་བོ་ནོར་དེ་འཕྱལ་སྟང་གཙུག་ལགས་ཁང་ནས་ཛོ་མོ་བཏྲོད་ཏོ་རྗེ་དེ་ཡུ་སའི་ཤར་ཡོག་ཁ་རྒྱལ་ཁང་ཐང་གདན་དྲངས་པའི་རྗེས་སུ། སངས་རྒྱས་ཛོ་བོ་ཀཀྱ་མུ་ནེ་མིན་པ་ཤེས་ཏེ་བོར་བ་དང་། རྗེས་སུ་ཛོ་བོ་དེ་ར་མོ་ཆེར་གདན་དྲངས་ནས་བཞག་པ་རེད། སྤས་པའི་ཛོ་བོ་ཀཀྱ་མུ་ནེ་དེ་ར་ས་འཕྱལ་སྟང་གཙུག་ལགས་ཁང་དུ་བཞག་སྟབས། ལྷ་ཁང་གཉིས་ཀར་ཛོ་བོ་གཉིས་བརྗེ་འཕྱལ་ཤོར་10 ཡོད།།།

9.17.2.2 Translation

The Brief History of Ramoche (Temple)'s Jo (Statue)

Ramoche temple is located in the north of Lhasa. When Kongjo, the Chinese bride (of King Songtsen Gambo), came as a bride to Tibet, she brought with her to Lhasa as part of her dowry a statue of the Shakyamuni Buddha at the age of 12. In the past, when they were transporting it, the horse cart (that was carrying it) got stuck in the sand at the place where the present day Ramoche is. Even though many people pulled (to free it), (they) were unable to free it, so at that place the Chinese bride laid the foundation stone and constructed what became the temple of Ramoche. According to oral legends, it is said that there was a nāga's palace beneath that spot. Tibet's king Songtsen Gambo had five queens. Each of the five queens had a temple. As for the Chinese bride's temple, it was Ramoche temple. Its door faced east to China. After Songtsen Gambo died, at the time Mangsong Mangtsen ruled, (he) heard news of war coming from China and moved the statue of Jo Shakyamuni from Ramoche to the Nepalese bride's temple, the Tsuglakang [i.e., today's Jokhang], and buried it. Not only that, but (he) also plastered over the door and on top of that drew (an image) of Manjusri. The Chinese soldiers, mistaking the statue of Jo Akshobhya for the Jo (Shakyamuni) statue, took it from the Tsuglakang and

carried it to the he Ogyɛtaŋ plain in the east of Lhasa. At that place they realized that it was not the Shakyamuni statue and threw it away. Later, that Jo (Akshobhya) statue was taken to Ramoche and left there. The buried Jo Shakyamuni statue was left in the Tsuglakang temple. Consequently, the two Jo statues in the two temples came to be mistakenly exchanged.

9.17.2.3 Grammatical notes

1. ཤར་བྱས་པ་ or ཤར་བྱས་ནས་ has two basic functions. On the one hand it conveys the meaning intended here, namely, "just like." Thus ཤར་བྱས་པ་ conveys that the statue was "just like" Shakyamuni when he was at the physical size (ཚད་ཀྱི་) of 12 years old. Another example of this usage is: མོས་རི་མོ་དེ་ཤར་བྱས་ནས་བྲིས་པ་རེད། ("She drew it just like that picture").

In other contexts it also can mean "acting just like," conveying the idea that the subject is different from that which he or she is compared with. The "acting like" function of ཤར་བྱས་ is seen in the following examples:

a. ཁོས་ར་ཤར་བྱས་ནས་བྱག་ལ་འཛེགས།
He climbed the rock just like a goat. (indicates he is not a goat)

b. ཉང་མི་ཤར་བྱས་ནས་མོས་མའོ་ལ་སྤྲོད་ར་བཤད།
She praised Mao just like a party member. (indicates she is not a party member)

2. The pattern བྱད་ཀྱང་བྱད་མ་ཐུབ་ conveys the idea that "even though they tried to do X, they were unable to do X." In this case, even though they tried to pull it out, they were unable to pull it out (free it). The first verb in such constructions is in the non-past stem (if it has one), and the second in the past tense stem. For example:

a. ཆུ་འདྲིན་ཀྱང་དང་མ་ཐུབ་
Even though (they, he, etc.) tried to irrigate, (they, he, etc.) were unable to irrigate (get the water to flow).

3. ར་ཆེ་ is an abbreviation for ར་མོ་ཆེ་, one of Lhasa's two most famous temples.

4. ཟེར་ here acts as a verb conveying "it is said."

5. Tibetan uses རེ་རེ་ ("each each") to convey that each X had a Y. The normal pattern is: X + རེ་རེར་ ("to each X") + Y + རེ་ ("each Y"). Thus, here, "to each queen, there existed a temple each."

6. The absence of any clause connective or even space after ཡོད་ is common.

7. རེད་ could be used here as well.

8. ར་སྣ་འཕྲུལ་སྣང་གཙུག་ལག་ཁང་ is the full name of Lhasa's famous Cathedral or Tsuglakang.

9. སོགས་ has many functions, one of which conveys "on top of." It is discussed in detail in Lesson 12.

10. The involuntary verb ཤོར་ means "to lose" something (either physical or a contest). However, it is also used with other verbs to convey the involuntary happening of something negative. In this case, the phrase བརྗེ་འཕྲལ་ཤོར་ consists of "exchange" + "mistake" and ཤོར་. Together they mean "(involuntarily and) mistakenly came to be exchanged."

9.18 Vocabulary

ཀུང་ཧྥེ་	ch. commune
ཀོ་ཐག་	leather rope
ཀུའུ་ཞི་	ch. chairman
ཀློང་ཀློང་	standing erect
ཀླུའི་ཕོ་བྲང་	nāga's palace
དཀོན་མཆོག་གསུམ་	the three precious things (the buddha, the clergy, and the dharma)
བཀའ་དྲིན་	kindness
བཀྱིས་	abbr. of བཀུ་ཤིས་
སྐད་ངན་	anguished cry; va. — རྒྱག་
སྐད་བཏང་	va. p. of སྐད་གཏོང་ called
སྐུ་	statue; body (h.)
སྐྱག་རྫུན་	a lie; va. — བཤད་
སྐྱབས་བཅོལ་བ་	refugee
སྐྱེད་	vi. to grow, increase, widen; see འགྱོད་པ་
བཀོས་	va. p. of ཀོ་: dug
བསྐྱབས་	va. p. of སྐྱོབ་: saved
ཁ་	1. mouth; 2. edge; 3. direction
ཁོ་པ་ཚོ་	they
ཁྱབ་བསྒྲགས་	announcement
ཁྱོན་ནས་	emphatic negative
ཁྲོད་	among
ག་ནས་འཐྱོག་	how could that be okay?
གང་ཡང་	emphatic negative
གྱང་བྷན་རིང་ལུགས་	communism
གོ་	vi. to hear
གོང་ཚད་	rate/level of price
གོན་	va. to wear
གྱིས་	va. imp. of བགྱིད་: did
གྲུབ་	1. "completed/finished" auxiliary verb; 2. vi. to obtain, achieve
གྲོང་གསེབ་པ་	villager
དགུང་ལོ་	age (h.)
དགེ་བ་ཡོང་	vi. to get merit
འགྱོད་པ་	regret; vi. — སྐྱེད་
རྒན་རབས་	elder or previous generation
སྟང་	on, on top
རྐུ་བཟའ་ཀོང་ཇོ་	p.n. (the Chinese wife named Kongjo)
རྒྱབ་སྐྱོར་	support; va. — བྱེད་
རྫུན་ནས་	emphatic negative
ངག་འཇམ་ཚིག་སྨན་	id. speaking gently and cleverly, smoothly
ངུ་	va. to cry
ངུས་	va. p. of ངུ་
ངོ་ཤེས་པ་	an acquaintance

དངོས་སུ་ really, truly, actually
གཅིག་པུར་ alone
ཆང་ beer
ཆང་ས་ marriage; va. — ཆུག་
ཆཆོངས་རྒྱག་ jumping and running
ཇོ་བོ་ Jo (name of the Buddha) (also used to refer to the famous statue in the Lhasa Cathedral)
ཇོ་བོ་མི་བསྐྱོད་དེ་ཇེ་ the Buddha (Jo) Akshobhya
ཇོ་བོ་ཤཱཀྱ་མུ་ནི་ the Buddha (Jo)Shakyamuni (also used to refer to the famous statue in the Lhasa Cathedral)
འཇམ་དཔལ་ དབྱངས་ Manjusri
རྗེས་ after
བརྗེ་འཕྲུལ་ mistakenly exchanged; vi. — ཤོར་
བརྗེད་ vi. to forget
ཉ་ཤ་ fish meat
ཉན་ 1."fit/worthy" particle; 2. vi. to listen
ཉེན་ "danger of" clause connective
ཉེན་པ་ danger
རྩོག་པ་ trouble, difficulty; va. — བཀད་ to cause trouble
སྙམ་ va. to think (h.)
སྟུ་ག་ pen
བརྙན་འཕྲིན་ television
ཏང་མི་ party member
གཏད་ va. p. of གཏོད་: faced
གཏན་ནས་ emphatic negative
གཏམ་ news; conversation, talk; proverb
གཏོད་ 1. va. to aim at, face towards, direct towards; 2. vi. to hand over, give
བཏེགས་ va. p. of འདེག་: lifted
དེན་སྐལ་ dowry
གྱེས་སྐྱོང་ looking after, caring for; va. — བྱེད་
གྱི་ཡི་ "let alone/far from" clause connective
གྱུ་བཞག་ "let alone/far from" clause connective
གྱར་བྱས་ just like, as, like
གྲོགས་ཤི་ starving to death; vi. — ཞིགས་
སྟངས་ "manner" particle
སྟབས་མི་བདེ་བ་ inconvenient; unfortunate
བལྟས་ va. p. of གླ་: looked
བསྟོད་ར་ praise; va.— གཏོང་
ཐག་པ་ rope
ཐབས་ way, means, methods
ཐབས་བྱེད་ (vb. + —) to try to do the verbal action
ཐབས་བྲལ་ (vb. + —) no way/means to do verbal action
ཐལ་མོ་སྦྱར་ va. to clasp one's hands together (as in show of devotion or respect)
ཐུང་ཐུང་ short
ཐོག་མ་ beginning, first, start
ཐོབ་ vi. to win; to get, obtain
མཐར་ finally, at last, in the end
མཐོང་ས་ the place where something is seen, the field of vision
འཐུང་ va. to drink
དཔ་རང་ this morning
དེའི་ of that
དེར་ there
དོ་ sentence-ending particle

དོང་	pit
དོང་རྫི་	pit trap
དྲངས་	va. p. of འདྲེན་
དྲི་བ་	a question; va. — འདྲི་: to ask
དྲིན་ལན་ལོག་འཛལ་	va. to act ungrateful, to not repay kindness
དྲིས་	va. p. of འདྲི་
དྲུག་	six
དྲུད་	va. p. of འདྲུད་: pulled, dragged
གཏན་དྲངས་	va. p. of གཏན་འདྲེན་: transported, carried
བདེན་	true, right
མདོར་བསྡུས་	brief, abbreviated
འདས་	vi. p. of འདའ་: died
འདི་འདྲ་	like that
འདུན་	"hope" particle
འདོད་	"want" particle
འདྲི་	va. to ask
འདྲེན་	1. va. to lead, pull, draw, bring, transport, convey; 2. to invite; 3. to quote
ཕྱོགས་	opposite
རང་མི་	family (household) member
རྣམ་ཡང་	emphatic negative
རྩེས་	va. to dare to
གནང་	va. to do (h.)
གནའ་སྤྱི་མོ་	ancient time, in the past
གནོད་འཚེ་	harm, damage
མནའ་རྒྱལ་དམ་བཅའ་	swearing an oath; va. — འཇོག་ (p. བཞག)
ན་ཚོག་	ear
པ་མི་འདུག་	"does not seem" pattern
དཔང་པོ་	witness; judge
ཕར་བཞག་	"let alone/far from" clause connective
ཕྱིད་	1. "excluding" clause connective; 2. va. to take off (clothes); 3. va. to expel; 4. va. p. of འབྱིད་
ཕོད་	va. "to dare to" auxiliary verb
ཕྱི་	outside
ཕྱོགས་	direction
འཕྲུལ་སྣང་གཙུག་ལག་ཁང་	p.n. of Lhasa Cathedral (sometimes called the Jokang in Western literature)
བར་	in between; up to
བར་དུ་	see བར་
བལ་ཡུལ་	Nepal
བལ་བཟའ་	name of the Nepalese bride of King Songtsen Gambo
བོད་སྐད་	Tibetan language
བོད་ཇ་	Tibetan tea
བོད་ཡིག་	written Tibetan, Tibetan writing
བོར་	va. p. of འབོར་: threw, flung
བྱང་	north
བྱེ་ཐང་	desert
བྲག་	rock, boulder
བྲག་རྡེ་	boulder
བྲལ་	separate; for its use with ཐབས་ see 9.1
བྲིས་	va. p. of འབྲི་: drew; wrote

བྱོས་	va. p. of འབྱོས་: fled
བློ་	mind; "want" particle
སྐས་	va. p. of སྐོ་: buried
མ་རྟའི་རིང་ལུགས་	capitalism
མང་སྲོང་མང་བཙན་	p.n. of a Tibetan king
མོ་	she
མོའི་	her
མའོ་	p.n. Mao (Zedung)
མོས་	1. to like, agree; 2. by her (she+instrumental); 3. "want" particle
མྱོང་	auxiliary verb "to experience"
སྨོས་	va. p. of སྨྲོ་: said
གཙུག་ལག་ཁང་	temple; also used as abbr. for འཕྲུལ་སྒང་གཙུག་ལག་ཁང་
བཙལ་	va. p. of འཚོལ་: searched
བཙུན་མོ་	queen
རྩ་བ་རྣས་	emphatic negative
རྩབ་ཏུལ་	torn, tattered
རྟིག་མདུད་	foundation of a building; va. —འདེད་སས་ (p. བཏིང་): to lay a foundation
ཚད་	a level, limit
ཚད་གཞི་	size, standard, criteria, rate
ཚར་	the "finished/completed" auxiliary verb
ཚུར་	hither, toward this side
ཚུལ་	"manner" particle
ཚྭ་	salt
མཚོ་ལས་ཟབ་པ་	deeper than the ocean
འཚོགས་	va. to assemble, convene, hold a meeting
འཚོལ་	va. to search, look for
འཛིན་གྲྭ་	a class (in school)
འཛིན་བཟུང་	arresting; va. —བྱེད་
འཛེགས་	va. to climb
ཞལ་བ་	plastered wall
ཞི་དྲུལ་ སེམས་བཟང་	peaceful and kind
ཞུ་བ་འཕྲིན་	va. to make a request, beseech
གཞན་དག་	others, another
ཟ་	va. to eat
ཟས་	1. food; 2. va. p. of ཟ་
ཟིན་	the "completed/finished auxiliary verb
གཟའ་ཉི་མ་	Sunday
བཟོ་	1."seem" construction particle; 2. va. to make
བཟོད་པ་	tolerating; va. — སྐྱེམ་
ཟི་རྒྱལ་ཁང་	p.n. of a plain near Lhasa
འོག་	beneath, under
ཡུན་རིང་	long time
ཡུལ་སྐོར་སྤྱི་ འཆམ་པ་	tourist
ཡོང་	va. to come
གཡོག་པོ་	servant (male)
ར་མོ་ཆེ་	Ramoche (name of a temple in Lhasa)
ར་ས་འཕྲུལ་སྣང་	p.n. for Lhasa Cathedral
རུང་	1. "be fit/worthy" particle; 2. even though
རེ་	"hope" particle
ལ་ཡང་	even to
ལམ་བར་	on the road
ལན་སྤྲོད་	va. to reply, answer in kind, act in response to, counter
ལུགས་	"manner" particle

ལུང་ཡ་ place; country

ལུས་ 1. vi. to be left behind, forgotten, left over; 2. vi. to get stuck, bogged down

ལོ་ "be fit/worthy" particle

ལོ་རྒྱུས་ history

ཤ་ཟན་ a meat eater, carnivore

ཤག་ third person perfect tense particle

ཤན་འབྱེད་ va. to separate, differentiate, distinguish between

ཤར་ 1. vi. to arise, rise; 2. east

ཤིང་རྟྭ་ fruit

ཤིང་རྟ་འཁོར་ལོ་ horse cart

ཤེས་ va. to know

ཤོད་སྲོལ་ as is commonly said, according to a saying; according to an oral legend

སྐད་དོང་ pit; tunnel

སུས་ by whom

སོ་ཐུན་ hot chili, cayenne pepper

སེམས་ 1. mind; 2. "want" construction particle

སོ་ནམ་པ་ farmer

སྤྱིད་ vi. "possible" auxiliary verb

སྲོག་ཆགས་ living, animate, sentient creature/being

སྲོང་བཙན་སྒམ་པོ་ p.n. Songtsen Gambo (Tibetan king)

སྲོལ་ "way/custom of doing" particle

སློབ་སྟོན་ advice, teachings

བསམ་ཡུལ་ལས་ incredibly, beyond one's imagination

མ་མ་ mother

མ་ཞང་ uncle (maternal)

མར་པོ་ construction; va. —ཀྱི་

Lesson Ten

10.1 The "while" clause connective ཀྱལ་

ཀྱལ་ is placed after non-past verb stems to signify "while" the verbal act was going on.

a. ང་ཚོ་ཁྱིམ་ལ་འགྲོ་ཀྱལ་མོས་ཁ་ལཱཁ་བཟོས་པ་རེད།
While we were going to the market, she made the food.

b. ངས་ལྟད་མོ་ལྟ་ཀྱལ་ཁོ་ནང་ལ་ལོག་པ་རེད།
While I was watching the show, he returned home.

c. ཁོ་ཚོས་ཁ་ལཱཁ་ཟ་ཀྱལ་ངས་ཚཧས་པར་བཀྲཧས་པ་ཡིན།
While they were eating food, I read the newspaper.

ཀྱལ་ is also used with demonstratives:

d. ཁོ་ཚོས་ངོ་ལོག་བརྒྱབ་པ་རེད། དེའི་ཀྱལ་དུ་....
They rebelled. While that was going on....

10.2 Past-present constructions

To express an action that was done (in the past) and is still being done (at present), the following pattern is employed: past stem of a verb + དང་ + the present (non-past) stem of the verb + བཞིན་ or མྱས་ + a final complement or clause connective. For example:

a. དམག་མི་ཚོས་དམག་བརྒྱབ་དང་རྒྱག་བཞིན་པ་རེད།
The soldiers were and are fighting.

b. དམག་མི་ཚོས་དམག་བརྒྱབ་དང་རྒྱག་མྱས་རེད།
The soldiers were and are fighting.

c. གྲྭ་པ་དེ་ཚོས་དཔེ་ཆ་བཀླཧས་དང་ཀློག་བཞིན་པ་རེད།
Those monks were and are reading books.

d. གཞུང་གིས་ཁྲལ་བསྡྲས་དང་སྡུ་མྱས་རེད།
The government was and is collecting taxes.

e. གྲོང་ཁྱེར་དེར་ཡར་རྒྱས་བཏང་དང་གཏོང་བཞིན་པ་ཡིན་ཙང་། ངས་སྐར་པར་ཕྱིན་པ་ཡིན།
Because that city was and is improving, I went to see it.

10.3 Adjectives and adjectival constructions

10.3.1 Basic adjective form

Almost all true adjectives (i.e. non-derived ones) have a basic, a comparative, and

a superlative stem. The basic stem is the one we have frequently encountered, for example, ཆེན་པོ་ ("big") and མང་པོ་ ("many"). The basic form, therefore, is normally disyllabic with the second syllable being པོ་. However, you will recall that we have encountered "irregular" adjectives that do not take པོ་, for example, གསར་པ་ ("new") and ཆུང་ཆུང་ ("small").

As indicated earlier, adjectives follow the noun they modify so that "red book" becomes "book red" in Tibetan (དེབ་དམར་པོ་). We have also seen that adjectives are used with existential and linking verbs, for example: དེབ་དེ་ཆེན་པོ་འདུག། ("That book is big") but དེབ་དེ་དམར་མོ་རེད། ("That book is red"). There is no simple rule regarding this but, with the exception of colors, adjectives normally take existential verbs.

When the adjective modifies a nominal, case endings normally are attached to it. For example, སློབ་ཕྲུག་གིས་བཟོས་སོང་། becomes སློབ་ཕྲུག་མང་པོས་བཟོས་སོང་།.

a. སློབ་ཕྲུག་མང་པོའི་ནང་ནས་ཁོ་ལ་བྱ་དགའ་ཐོབ་པ་རེད།
From among many students, he won a prize.

b. མི་མང་པོར་རྟ་འདུག།
Many people have horses. (To many people, there exist horses.)

10.3.2 The comparative form of adjectives

The comparative stem (adj. comp.) of most adjectives is the first syllable of the basic adjective form. For example, ཡག་ is the comparative stem of ཡག་པོ་ and མང་ of མང་པོ་. Some adjectives, however, have slightly different comparative stems, for example, ཆེ་ is the comparative stem of ཆེན་པོ་.

Comparative adjectival constructions of the type "X is bigger, whiter, etc. than Y" have the following pattern: X + ལས་ ("than") + adj. comp. plus an optional གི་རེད་.

a. ཕྲུ་གུ་འདི་ལས་དེ་ཡག་གི་རེད།
That child is better than this one. (Than this child, that one is better.)

b. ལྭ་ལས་གཡག་ཆེ།
Yak are bigger than sheep.

The comparative idea can also be expressed by placing the པ་/ཀ་ nominalizing particles after the comparative stem, for example, ཆེ་པ་ ("the bigger one").

c. ཕྲུ་གུ་ཆེ་བ་དེ་སློབ་ཕྲུག་རེད།
The bigger (older) child is a student.

d. མོས་ཀྱ་མོ་ཡག་པ་དེ་ཉོས་སོང་།

She bought the better hat.

e. ང་རྩོའི་དགེ་ཆན་ཕྱི་དགེ་ཆན་གཞན་དག་ལས་རྒྱུང་རིང་ཐ་ཞིག་འབྲི་གི་རེད།
Our teacher will write a longer story than the other teacher.

f. ཕྲུ་གུ་ཆ་ག་དེ་ཚོས་ཞིང་ལས་བྱེད་མྱོང་ཐ་རེད།
The older children have done (experienced) agricultural work.

g. ཕྲུ་གུ་ཆ་ག་དེའི་ཨ་མ་ཤི་ཐ་རེད།
The mother of the older children died.

Nominalized comparative adjectives also express the comparative degree when used with existential verbs.

h. ཐུབ་ཁང་དེ་ལས་འདི་རྒྱང་ག་ཡོད་པ་རེད།
This temple is smaller than that one.

Often ཀྱང་ ("also, even") is used after ལས་ for emphasis.

i. ཐུབ་ཁང་དེ་ལས་ཀྱང་འདི་རྒྱང་ག་ཡོད་པ་རེད།
This temple is even smaller than that one.

Nominalized comparative adjectives, however, do not always convey the comparative meaning. When they are part of relative clauses modifying a noun or nominal, they sometimes convey the adjectival meaning. Only context will differentiate these two meanings.

j. ངས་གནམ་གཤིས་གྲང་བའི་ལྗང་པར་ཕྱིན་པ་ཡིན།
I went to a place which has a cold climate. [What kind of a place? — one which has a cold climate.]

But:

k. རྒྱ་ནག་ནང་གི་མཐོན་ཁང་ཆེ་བའི་འགྲིད་རྣམས་རི་བཅུ་ལ་ལྷ་སྐོར་ལ་ཕྱིན་པ་རེད།
The heads (leaders) of the bigger hotels in China went on a (sightseeing) tour to Japan.

When the instrumental particle is used with nominalized adjectival stems, the meaning of "because . . . " is conveyed.

l. ཁོ་འཚོ་བ་སྐྱོ་བས་བརྙན་འཕྲིན་གསར་པ་ཞིག་ཉོ་མི་ཐུབ།
Because his livelihood is poor, (he) is unable to buy a new television set.

m. ཁོར་དངུལ་མང་བས་བརྙན་འཕྲིན་ཡག་པོ་ཞིག་ཉོ་ཐུབ་སོང་།
Because he has much money, (he) was able to buy a good television.

Dative-locative particles and verbs such as གཏོང་ ("to send"), བྱེད་ ("to do"), or འགྲོ་ ("to go") are often used together with comparative adjective stems (comp. adj. stem + dat.- loc. + vb.). These constructions convey the comparative meaning.

n. རྒྱ་ནག་གི་མི་འབོར་ཆེ་རྒྱས་གི་ཡོད་པ་རེད།
The population of China is increasing. (. . . is going bigger)

o. ང་ཚོས་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་མང་དུ་གཏོང་དགོས།
We have (need) to do more Tibetological research.

However, when *nominalized adjectival stems* are used with the dative-locative instead of the simple comparative stem (ཆེ་བར་ versus ཆེ་རྒྱ་), an adverbial meaning is conveyed.

p. ཁོས་གསལ་བར་མཐོང་པ་རེད།
He saw it clearly.

The dative-locative performs the same function with basic adjective stems:

q. ཁོས་གསལ་པོར་མཐོང་པ་རེད།
He saw it clearly.

10.3.3 Augmentation of nominalized adjective stems with the particles: ཆས་, ཤིན་ཏུ་, ཞི་དགས་, དོག་ཅམ་, ཕན་ཐུ་, ཇེ་, and ཇེ་ ... ཇེ་.

ཆས་ and ཤིན་ཏུ་ are placed in front of nominalized adjective stems to convey the meaning of "very" or "extremely" with regard to the adjectival meaning. For example, ཆས་ཡག་པ་ means "extremely good."

a. ས་ཆ་ཆས་མང་བར་བཟོ་གྲྭ་འདུག།
There are factories in very many places.

[In this example the basic noun-adjective unit is ས་ཆ་མང་པོ་ ("many places").]

b. ས་ཆ་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བའི་ནང་ལ་བཟོ་གྲྭ་མང་པོ་འདུག།
There are many factories in this very big place.

ཞི་དགས་ ("lots") is also used to modify and augment adjectives, but it conveys different meanings when joined to basic and comparative adjectival stems. With the basic adjective it conveys simply the idea of "very" or "extremely."

c. སྒྲུང་འདི་ཞི་དགས་རིང་པོ་འདུག།
This story is very long.

However, when it is used with a nominalized adjective stem it conveys the idea of "very" but with respect to the comparative degree.

d. སྒྲུང་འདི་ཞི་དགས་རིང་བ་འདུག།
This story is very much longer.

ཆས་, ཞི་དགས་, and ཤིན་ཏུ་ can be used with the གི་རེད་ comparative pattern to express

"very, very much" or "much —er."

e. འདི་ལས་འདི་ཤིན་ཏུ་ཆེ་གི་རེད།
This is much bigger than this.

f. དེབ་གཞན་དག་དེ་ལས་དེབ་འདི་ཞེ་དྲགས་རིང་གི་རེད།
This book is much longer than that other book.

g. ཕ་ previous་ལས་ལུག་ previous་ཆས་ཤིམ་གི་རེད།
Mutton is much more delicious than fish.

Even greater emphasis can be conveyed when both ཆས་ and ཤིན་ཏུ་ are used together.

h. འདི་ལས་འདི་ཆས་ཤིན་ཏུ་ཆེ་གི་རེད།
This is very much bigger than this.

i. སྨད་ previous་ལས་ལུག་ previous་ཆས་ཤིན་ཏུ་ཤིམ་གི་རེད།
Mutton is very much more delicious than beef.

Less extreme augmentation is conveyed by the two words དོག་ཙམ་ and ཕྱན་ཙུ་, both of which mean "a little."

j. ཕ་ previous་ལས་ལུག་ previous་དོག་ཙམ་ཤིམ་གི་རེད།
Mutton is a little more delicious than fish.

k. འདི་ལས་འདི་ཕྱན་ཙུ་ཆེ་གི་རེད།
This is a little bigger than this.

Both ཆས་ and ཇེ་ are used to augment the comparative constructions that consist of the comparative adjective stem + dat.-loc. + གཏོང་ and འགྲོ་, e.g., ཆེ་རུ་འགྲོ་ ("become bigger") and ཆེ་རུ་གཏོང་ ("make bigger").

l. རྒྱ་ནག་གི་མི་འབོར་ཇེ་ཆེ་རུ་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད།
The population of China is increasing a lot. [. . . is becoming much bigger]

m. ང་ཚོས་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཆས་མང་དུ་གཏོང་དགོས།
We have to do much more Tibetological research.

The idea of more and more (e.g., "greater and greater" or "bigger and bigger") is conveyed by the pattern: ཇེ་ + adjective comparative stem + ཇེ་ + adjective comparative stem + dative-locative:

n. རྒྱ་ནག་གི་མི་འབོར་ཇེ་ཆེ་ཇེ་ཆེ་རུ་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད།
The population of China is increasing more and more. [. . . is becoming bigger and bigger]

o. ང་ཚོས་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཇེ་མང་ཇེ་མང་དུ་གཏོང་དགོས།
We have to do more and more Tibetological research.

p. གནམ་གྲུ་ཇེ་མཐོ་ཇེ་མཐོར་ཕྱིན་པ་རེད།
The plane went higher and higher.

For stylistic reasons, Tibetans sometimes use two different adjective stems with the same meaning in such constructions. For example, in sentence q. the adjectives ངན་ and རྨུག་, both of which mean "bad," are employed.

q. གནས་རྟུལ་ཇེ་ངན་ཇེ་རྨུག་ཏུ་ཕྱིན་སོང་།
The situation became worse and worse.

The same meaning can be conveyed by two other patterns:

1. comp. adj. stem + ནས་ + comp. adj. stem + dative-locative, or
2. comp. adj. stem + dative-locative + comp. adj. stem + dative-locative

For example:

r. ང་ཚོས་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་མང་ནས་མང་དུ་གཏོང་དགོས།
We have to do more and more Tibetological research.

s. གནམ་གྲུ་མཐོ་རུ་མཐོ་རུ་ཕྱིན་པ་རེད།
The plane went higher and higher.

t. གནས་རྟུལ་ངན་དུ་རྨུག་ཏུ་ཕྱིན་སོང་།
The situation became worse and worse.

10.3.4 The superlative degree: ཤོས་

Superlative constructions are formed by adding ཤོས་ to the comparative adjective stem. For example, ཆེན་པོ་ becomes ཆེ་ཤོས་ ("biggest").

a. གཡག་ཆེ་ཤོས་བོད་ལ་ཡོད་པ་རེད།
The biggest yaks are in Tibet.

b. ཨེ་མདའ་འདི་ཆུང་ཤོས་རེད་དམ།
Is this the smallest gun?

10.3.5 Excessive constructions: དགས་ or ཤོན་

Constructions conveying "too much" of an adjectival meaning (e.g., "too big") are formed by :

1. placing the auxiliary verb དགས་ after the comparative stem of adjectives, either with or without a normal verbal complement

a. རྟ་འདི་ཆུང་དགས་ཀི་རེད།
This horse is too small.

b. རྟ་འདི་ཆུང་དགས།
This horse is too small.

c. རྟ་འདི་ཆུང་དགས་པ་རེད།
This horse was too small.

2. placing སྐྱོན་ after the comparatve adjective stem. It is followed by the various existential verbs or the verb བྱུང་.

d. རྟ་འདི་ཆེ་སྐྱོན་ཡོད་པ་རེད།
This horse is too big.

e. རྟ་འདི་ཆེ་སྐྱོན་བྱུང་བ་རེད།
This horse was too big.

10.3.6 Derived adjectives

Nouns and nominals are converted into adjectives in a variety of ways. One of the most common is by adding either ཆེན་པོ་ ("big") or ཚ་པོ་ ("hot") after a noun. For example, ཡོན་ཏན་ ("knowledge") is adjectivized by adding ཆེན་པོ་ so that ཡོན་ཏན་ཆེན་པོ་ means "knowledgeable."

a. མི་ཡོན་ཏན་ཆེན་པོ་འདི་གཉིས་ཀྱིས་དེབ་རྙིང་པ་ཞིག་ཉོས་པ་རེད།
The two knowledgeable persons bought an old book.

b. མི་འདི་ཡོན་ཏན་ཆེན་པོ་འདུག
This person is knowledgeable.

In a similar fashion the noun སྐག་རྫུན་ ("lie") becomes adjectivized by adding ཚ་པོ་ so that སྐག་རྫུན་ཚ་པོ་ = "mendacious."

c. མི་སྐག་རྫུན་ཚ་པོ་འདི་སུའི་གྲོགས་པོ་རེད་དམ།
This mendacious person is whose friend?

Another way to adjectivize nominals is by placing ལྡན་པ་, དང་ལྡན་པ་, or ཅན་ after a noun. These constructions convey the meaning of "having" or "possessing" the nominal quality. For example, རྩ་བརྩོན་ means "diligence" or "hard work," whereas རྩ་བརྩོན་ཅན་ means "diligent" (having the quality of diligence).

d. མི་འདི་རྩ་བརྩོན་ལྡན་པ་ཞིག་རེད།
This person (man) is diligent.

e. མི་རྩ་བརྩོན་ཅན་འདི་ཕྱི་རྒྱལ་ལ་ཕྱིན་པ་རེད།
The diligent person went abroad.

f. མི་རྩ་བརྩོན་དང་ལྡན་པ་འདིས་དེབ་གསུམ་ཉོས།

The diligent person bought three books.

g. ཇུར་བརྩོན་ཅན་གྱི་སློབ་གྲྭ་ཆོར་བྱ་དགཔའ་སྦྱད་པ་རེད།
(They) gave the diligent students a prize.

Such adjectivized nominals can be modified by other adjectives.

h. ཁོས་རྒྱལ་ཁབ་ཡར་རྒྱས་ཅན་མང་པོར་ཕྱིན་པ་རེད།
He went to many developed countries.

The existential verb ཡོད་ can also be used to adjectivize nominals.

i. མི་ཇུར་བརྩོན་ཡོད་པ་འདི་འདིར་འདུག།
The diligent person is here.

There are also derived adjectives that use མེད་པ་ or དང་བལ་བ་ to convey the negation of the basic nominal meaning. For example, ཇུར་བརྩོན་མེད་པ་ and ཇུར་བརྩོན་དང་བལ་བ་ mean "not possessing the quality of diligence" or "lazy."

j. སློབ་གྲྭ་པ་ཇུར་བརྩོན་མེད་པ་དེ་ཤི་བ་རེད།
That lazy student died.

k. ཤིང་ནགས་དང་བལ་བའི་རི་གོ་དེ་
That mountain which is without forests (i.e., that unforested mountain)

10.3.7 Conjunction of adjectives: དང་, ཞིང་, ལ་, and ཁར་

Adjectives are joined together in a number of different ways. One way is by means of the conjunction དང་ ("and").

a. སྒམ་འདི་དམར་པོ་དང་ཆུང་ཆུང་རེད།
This box is red and small.

Another more common construction places ཞིང་ (or one of its complementary forms ཅིང་ and ཤིང་) between the adjectives. The adjective occurring before ཞིང་ is usually the comparative stem, while that following ཞིང་ occurs in both the comparative and basic forms.

b. ལུང་པ་དེ་ཚ་ཞིང་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཞིག་འདུག།
That place is (one that is) hot and large.

c. ཁོ་ནི་སེམས་ཀྱགས་ཆེ་ཞིང་ཇུར་བརྩོན་ཅན་གྱི་འགོ་ཁིད་ཞིག་རེད།
He is a leader who is enthusiastic and diligent.

Another common conjunctive constructive uses ལ་ or ཁར་ in place of ཞིང་. It is usually translated by "as well as."

d. ཁོ་ནི་སེམས་ཀྱགས་ཆེ་ལ་ཇུར་བརྩོན་ཅན་གྱི་འགོ་ཁིད་ཞིག་རེད།

He is a leader who is enthusiastic as well as diligent.

e. ལྡང་པ་འདི་གནམ་གཤིས་སྨང་ཁར་ཐོན་སྐྱེད་ཆུང་བ་ཞིག་རེད།
This place is one that is cold as well as one that has poor production.

When one wants to modify a noun with two adjectives, sometimes the two are simply listed one after another. For example:

f. ཁོ་པས་ཚགས་པར་རྙིང་པ་མང་པོ་ཉོས་སོང་།
He bought many old newspapers.

g. མོས་དེབ་སྣན་རིང་པོ་ཅིག་བཀླགས།
She read a long and interesting book.

10.3.8 Adjectival constructions using ལོས་

When ལོས་ is used with the comparative stem of adjectives it conveys the interrogative meaning of "how much." For example,

a. རྟ་དི་ཆེ་ལོས་འདུག།
How big is that horse?

b. ཁོ་པས་མི་མདའ་མང་ལོས་ཉོས་པ་རེད།
How many guns did he buy?

10.4 Verbal constructions with ལ་ and ཁར་

10.4.1 ལ་ as a verbal clause connective

One function of vb. + ལ་ parallels its use with adjectives by conveying the meaning of "as well as." Note that ཡང་ (ཀྱང་/འང་-"also") is normally used in this type of construction.

a. ཚོགས་པ་དེའི་ནང་དུ་ཞིང་པ་ཡོད་ལ་འབྲོག་པ་ཡང་འདུག།
There are nomads as well as farmers in that association.

b. ཁོ་ཚོས་ཞིང་ལས་བྱེད་ལ་ཚོང་ལས་ཡང་རྒྱག་བཞིན་ཡོད།
They do agricultural work as well as trading.

A second, less common function of ལ་ conveys the meaning of "with respect to" or "concerning" or "because" (see c.). Only context will differentiate these two meanings.

c. དཔེ་ཆ་དེ་ཚོ་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་ཐོབ་མིན་ལ་བལ་ཡུལ་ནས་མགྱོགས་པོར་བསྐུར་ཐུབ་ཀྱི་རེད་དམ།
With respect to (my) not (being able to) obtain those books from the library, can (you, etc.) send them quickly from Nepal?

10.4.2 ཀང་ as a verbal clause connective

One function of ཀང་ parallels that of ལ་ in conveying the meaning of "as well as."

a. ཁོ་པ་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་ཀང་བཟོ་གྲྭ་ལའང་འགྲོ་ཡ་རེད།
He goes to school as well as to the factory.

In this usage ཀང་ is interchangeable with ལ་. Note also that འགྲོ་ཡ་རེད་ is the "usual" verb complement.

A second function of ཀང་ is to convey the meaning of "in addition to" or "on top of."

b. སྟར་ཡོད་པའི་དམག་མི་གསུམ་སྟོང་ཀར་དུ་བཏེག་སྟོང་གསར་པ་བཙུག་ཡ་རེད།
In addition to the 3,000 Tibetan soldiers that previously existed, (they) recruited 1,000 new ones.

c. དུད་ཚང་༢༨༠ལ་གློག་འཕྲུག་ཐུབ་པ་བྱུང་ཀར་ལམ་ཀ་གསར་པ་བཟོས་པ་རེད།
As well as being able to electrify (bring [put in] electricity) to 280 households, (they, he, etc.) built a new road.

A third function of ཀང་ is to convey the meaning of "just before." It is used with the non-past stem of verbs to accomplish this.

d. ཉལ་ཀར་སོ་འཁྲུད་དགོས།
Just before going to sleep, (you) have to brush (your) teeth.

e. ཕྲུ་གུ་དེ་སྐྱེ་ཀར་ཨ་མ་ཞེ་དྲགས་ན་ཡ་རེད།
Just before that child was born, (its) mother was very sick.

Semantic context differentiates this meaning from the "as well as" meaning.

10.5 Verbal constructions using: མ་ + vb. (past stem) + ན་

This clause construction links two clauses to indicate that "if the verbal action does not occur," or "unless the verbal action is done," something will happen.

a. ཁྱེད་རང་ལས་ཀ་འདི་མ་བྱས་ན་དམག་མིས་ཉེས་ཀྱི་རེད།
If you do not do this work, the soldiers will beat you.

b. ཁོང་ལྷ་སར་ཟླ་བ་འདིའི་ནང་ལ་མ་ཕེབས་ན་བྱ་དགའ་རགས་ཐོ་མ་རེད།
If he (h.) does not go (h.) to Lhasa this month (i.e., unless he goes to Lhasa this month), (he) will not get the prize.

c. ཁྱེད་རང་ศ་མ་ཟས་ན་གོད་ཁིག་ཡོགས།
If you do not eat meat you will be hungry.

d. དགུན་ཁ་གོས་ལོག་མཐུག་པོ་མ་གོན་ན་ཁྱག་ཐེ་རེད།
If you do not wear thick clothing in winter you will get cold.

e. ཁོ་བོད་ལ་མ་ཕྱིན་ན་ཇོ་བོ་རིན་པོ་ཆེ་མཇལ་མི་ཐུབ།

Unless he goes to Tibet, (he) will not be able to visit the Jo Buddha (the famous statue in the Jokang).

10.6 The "unless" clause connective: ན་/ནས་མ་གཏོགས་

One mode of expressing "unless" is by the pattern: vb. (past stem) + ན་མ་གཏོགས་ or ནས་མ་གཏོགས་.

a. ཁྱེད་རང་མགྱོགས་པོ་ཕྱིན་ན་མ་གཏོགས་གནམ་གྲུ་ཐོན་ཀྱི་རེད།
Unless you go quickly, the plane will leave.

The previous མ་ + vb. + ན་ construction could be substituted for this (see b.).

b. ཁྱེད་རང་མགྱོགས་པོ་མ་ཕྱིན་ན་གནམ་གྲུ་ཐོན་ཀྱི་རེད།
Unless you go quickly, the plane will leave.

c. ད་ལྟ་ཁ་ལག་ཟས་ནས་མ་གཏོགས་གང་མོ་ཆགས་གི་རེད།
Unless (you) eat the food now, it will become cold.

d. ཁོ་ཚོས་མི་མདའ་གསར་པ་མང་པོ་བཟོས་ན་མ་གཏོགས་དམག་ཕམ་ཉེས་ཡོང་གི་རེད།
Unless they make many new guns, (they) will lose the war.

10.7 མ་གཏོགས་ as a clause connective expressing "except for"

When མ་གཏོགས་ is used together with the instrumental case and the པ་ཡོད་/བ་ཡོད་ and པ་མེད་/བ་མེད་ ("would have") subjunctive verbal complements, it conveys the meaning "except for X, Y would have (or would not have) occurred."

a. ཁོས་རོགས་རམ་བྱས་པས་མ་གཏོགས་ང་ཚོ་ད་ཏག་ལས་ཆེན་པོ་ཡང་བ་ཡོད།
Except for the help he gave, we would have had great difficulties.

b. གནམ་གྲུའི་ནང་ལ་ཕྱིན་པས་མ་གཏོགས་དེ་རིང་སྒེའས་པ་མེད།
Except for going by plane, (I) would not have arrived today.

10.8 "Each" constructions using རེ་རེ་... རེ་ or རེ་རེ་

Tibetan conveys the notion of "each" somewhat differently than English. Whereas English requires that only the object be accompanied by "each," e.g., "He gave *each* man a book," Tibetan requires that both the direct and indirect object be accompanied by "each." For example, "He gave *to each* man a book *each*."

a. ཁོས་མི་རེ་རེར་དེབ་རེ་སྤྲད་པ་རེད།
He gave each man a book.

b. ཁང་པ་རེ་རེར་སྒོ་རྟགས་རེ་རེ་ཡོད་པ་རེད།
Each house has a house number.

The instrumental particle is also used:

c. མི་རེ་རེས་མི་མདའ་རེ་བཟོས་པ་རེད།
Each person made a gun. (*By* each person, gun each made.)

Either རེ་ or རེ་རེ་ can be used in genitive case constructions (see d. below).

d. མི་རེ་རེའི་ཁང་པར་ཁ་གདན་རེ་ཡོད།
There is a rug in each person's house.

10.9 Constructions with the verb "to change, alter": འགྱུར་

The normal use of this verb is presented in examples a and b.

a. ང་ཕྱི་རྒྱལ་ལ་སྡོད་བཞིན་པར་ཉང་གི་སྲིད་ཇུས་ཧད་དེ་འགྱུར་སོང་།
While I was living abroad, the party's policy changed completely.

b. འདི་འདྲ་བྱས་ན་ཁོ་ཚོའི་བསམ་རྩལ་འགྱུར་གྱི་མ་རེད།
If (you, etc.) act like that, their opinion will not change.

འགྱུར་ in its nominalized form (འགྱུར་བ་), however, is used with the verbs "to go" (འགྲོ་, etc.) and the verb to "send" (གཏོང་) to convey respectively, (1) to passively "get changed/altered," and (2) to actively "change or alter."

c. ཁོ་ཚོའི་བསམས་རྩལ་ལ་འགྱུར་བ་ཕྱིན་པ་རེད།
Their opinion (got) changed.

d. ཁོས་ཁོ་ཚོའི་བསམས་རྩལ་ལ་འགྱུར་བ་བཏང་བ་རེད།
He changed their opinion.

10.10 "Without" clause connective constructions using མ་ + vb. + བར་/པར་

This construction conveys the meaning of "without" doing a verbal action.

a. སློབ་གྲྭར་མ་ཕྱིན་པར་ཡི་གེ་ཤེས་གྱི་མ་རེད།
Without going to school, (one, etc.) will not be able to know how to read (lit., not understand writing/letters).

b. ཡུན་རིང་མ་སོང་བར་ཁོ་ཚོ་འདིར་སྒྲིབས་བྱུང་།
Without much time having passed, they arrived here.

c. ལས་ཀ་ཡག་པོ་མ་བྱས་པར་བྱ་དགའ་སྦྱོབ་ཀྱི་མ་རེད།
Without doing a good job, (one, etc.) will not get a prize.

d. གནམ་གྲུའི་ནང་མ་ཕྱིན་པར་ཉིན་གཉིས་ལ་རྒྱ་གར་ལ་སྒྲིབས་གྱི་མ་རེད།
Without going by airplane, (one, etc.) will not be able to arrive India in two days.

e. གྲྭ་པ་མ་བྱས་པར་དགོན་པའི་ནང་སྡོད་གྱི་མ་རེད།
Without being monk, (one, etc.) will not be able to stay in the monastery.

This construction can also convey the related meaning of "so as not to."

f. མི་ཤིང་མ་སྡོད་པར་དཏུལ་སྐད་པ་རེད།
So as not to give (them) firewood, (he, she, etc.) gave money.

10.11 "Until" clause connective constructions using: མ་ + vb.+ བར་/པར་དུ་

It should be noted that with the exception of the dative-locative particle (དུ་), this construction is identical to that in 10.10.

a. ཁོ་འདིར་མ་ཡོང་བར་དུ་སྐུལ་གསོ་སྡོད་ཀྱི་མ་རེད།
Until he comes here, (they) will not give him welfare.

b. གྲྭ་པས་ཞལ་འདོན་མ་གནང་བར་དུ་གསོལ་ཇ་འཐུལ་ཀྱི་མ་རེད།
Until the monks pray (h.), (he,she, etc.) will not give (h.) (he, she, etc.) tea (h.) .

c. ངས་མི་ཤིང་མ་འཐུ་བར་དུ་མི་གཏོང་མི་ཐུབ།
Until I collect firewood, (I) am unable to make a fire.

10.12 Constructions with འཕྲོ་, འཕྲོ་ར་, and འཕྲོས་ ("left over, uncompleted"): vb.+ འཕྲོ་ (འཕྲོ་ར་, འཕྲོས་) + ལུས་ or བཞག་

a. དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ནས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་བྱི་འཕྲོ་ར་ལུས་པ་རེད།
Gedun Chömphel did not complete writing a history of Tibet.

This could also have been written:

b. དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ལགས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་བྱི་འཕྲོ་ལ་ལུས་པ་རེད།
Gedun Chömphel did not complete writing a history of Tibet.

c. རྡོ་རྗེ་ལགས་ཕྱག་ལས་གནང་འཕྲོས་བཞག་སྟེ་བོད་ལ་ཕེབས་པ་རེད།
Dorje left (his) work unfinished and went to Tibet.

This could also have been written:

d. རྡོ་རྗེ་ལགས་ཕྱག་ལས་གནང་འཕྲོ་ལུས་ཏེ་བོད་ལ་ཕེབས་པ་རེད།
Dorje left (his) work unfinished and went to Tibet.

e. དེབ་འདི་མགྱོགས་པོ་མ་ཀློག་ན་ཀློག་འཕྲོར་ལུས་ཀྱི་རེད།
If (he, she, they, you) don't read this book quickly, it will get left over (unread).

f. སློབ་གྲྭ་ལ་དེས་ཇ་འཐུང་འཕྲོ་བཞག་སྟེ་འཇེན་གྲྭར་ཕྱིན་སོང་།
The student went to class leaving (his) tea unfinished.

g. མོས་ལས་ཀ་བྱེད་འཕྲོས་བཞག་མི་འདུག
She didn't leave (her) work unfinished.

10.13 The "location" particles: ཡུལ་ and ས་

These particles are used with the non-past stem of verbs to express the idea of

"the place where" or "a thing on/at/in/to which" or "a person to whom" the verbal action is done. Thus, ལས་ཀ་བྱེད་ས་ means "the place where the work is being done."

a. ཁོའི་ལས་ཀ་བྱེད་ས་གཅར་ཡོད་པ་རེད།
Where is the place he works at?

b. གྲོང་ཁྱེར་འདིར་ལྟད་མོ་ལྟ་ཡུལ་མང་པོ་འདུག།
In this city, (there) are many places to see shows.

c. ཁོས་དམག་རྒྱག་ས་ཕྱིན་པ་རེད།
He went to the place where the war (was being) fought.

This could also convey, depending on context, "He went to the place where the war is being fought."

d. ང་ཚོ་ཚོགས་འདུ་འཆོག་ས་དེར་མགྱོགས་པོར་འགྲོ་དགོས།
We have to go quickly to the place where the meeting is convened.

e. མོས་སྐད་ཆ་ཤོད་ཡུལ་དེ་བཀྲིས་རེད་དམ།
That person to whom she is talking, is it Tashi?

f. རེ་མོ་འདིའི་འབྲི་ས་རས་རེད་པས།
The thing on which this picture is painted, is it cloth?

g. མོའི་རོགས་བྱེད་ས་མང་ཆེ་བ་ཁྱིམ་ཚང་སྐྱོ་པའི་ཀུ་ཕྲུག་ཚོ་རེད།
Most of the persons whom she helps are children of poor families.

10.14 "Like what," "how," and "what kind of" constructions: ཇི་ལྟར་ or ཇི་ལྟ་བུ་

ཇི་ལྟར་ and ཇི་ལྟ་བུ་ can function as adverbial interrogatives literally asking "like what" or "how" with regard to the verbal action. In example a. ཇི་ལྟར་ modifies the verbal phrase "to trick" (མགོ་བསྐོར་བཏང་), asking "like what" or "how" did he trick.

a. ཨ་ཁུ་སྒོམ་པས་ཁྱིམ་མཆེས་དེ་ལ་མགོ་བསྐོར་ཇི་ལྟར་བཏང་ག་རེད་དམ།
How did Agu dönba trick that neighbor?

b. ཨ་ཁུ་སྒོམ་པས་རྣམ་འགྱུར་ཇི་ལྟ་བུ་ཞིག་བསྟན་པ་རེད།
What kind of an appearance (expression) did Agu dönba show?

c. སློབ་གྲྭ་པ་ཇི་ལྟ་བུ་ཞིག་ལ་བྱ་དཁའ་ལྷོབ་བམ།
What kind of a student won the prize ?

d. ང་ཚོས་ཇི་ལྟར་བྱས་ན་ས་ཞིང་ལས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་དགོས།
What (like what) should we do to improve farm work?

These are also used with existential and linking verbs. For example:

e. ལྗང་པ་འདི་ལ་ལུགས་སྲོལ་ཇི་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡོད་དམ།
What kind of customs do they have in this country?

ཇི་ལྟར་ and ཇི་ལྟ་བུ་ are also used in non-interrogative constructions, sometimes

functioning as indefinite or relative clauses and sometimes meaning "just like. . . ."

f. སྒོ་མས་ཇི་ལྟར་གསུངས་པ་དེ་བཞིན་གྱི་པས་ཐྱེད་དགོས།
Monks should do just like (whatever) the Lama said.

g. ཁྱོད་ར་སློབ་དེབ་ནང་ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་དེ་ལྟར་ཐྱེད་ན་འགྲིག་ཀྱི་རེད།
If you do just like what is in the textbook, it will be all right.

h. གྲོང་འཁྱེར་ནང་ཚོང་ཁང་ཇི་ལྟར་ཡོད་པ་ལྟར་གྲོང་གསེབ་ནང་ཡོད་པ་མ་རེད།
There are no shops in villages like those in the city.

i. འཕྲུལ་འཁོར་དེ་བརྙན་འཕྲིན་ནང་ཇི་ལྟར་བསྟན་པ་ལྟར་ཡག་པོ་འདུག
This machine is as good as the one shown on TV.

j. ཁ་སང་ཁོང་ཚོ་སྐད་ཆ་ཇི་ལྟར་བྱུང་མེད་ངས་ཤེས་མ་བྱུང་།
I did not know what kind of conversation they had (or didn't have) yesterday.

10.15 Reading exercises

10.15.1 Reading number one: "Agu dönba Cuts Down A Walnut Tree"

10.15.1.1 Tibetan text

❀ ཨ་ཁུ་སྟོན་པས་སྐར་སྤོང་བཅད་པ།

ཀཀ། སྔོན་ཨ་ཁུ་སྟོན་པའི་ཁྱིམ་མཚེས་ཕྱུག་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་དེས་ཨ་ཁུ་སྟོན་པར་བརྟེས་བཅོས་1 ཀྱིས་ཨ་ཁུའི་སྐྱིའུ་ཁང་ཁི་ཁིག་ཏུ་སྐར་སྤོང་ཞིག་བཙུགས། ལོ་ལྟར་དབྱར་ཁ་ཤར་བ་དང་སྐར་སྤོང་གི་ལོ་འདབ་ཆུས་ཏེ་ཨ་ཁུ་སྟོན་པའི་ཁྱིམ་གྱི་སྐྱིང་གི་དཀར་ཆ་བསྒྲིགས་ནས་ཉིན་མོའང་2 སྤྲོན་མེ་ཟུར་དགོས་པའི་མཚམས་སུ་སྐྱེས། ཨ་ཁུ་སྟོན་པའི་བསམ་པར་ངན་པར་ངན་ལན་མ་བཏོགས་ན3། བརྟེས་བཅོས་ཀྱིད་མཁན་མང་དུ་འགྲོ་ངེས་རེད་སྐམ་ནས་ཉིན་ཞིག་ཤིང་རེ་པོ་ཕྱག་དུ་ཁ་ནས་ཕྱུག་པོ་དེའི་སྐྱིའི་མདུན་ནས་4 སོང་། དེ་ཕྱུག་པོས་མཐོང་ནས། ཨ་ཁུ་སྟོན་པ། ཁྱོད་རང་ཤིང་ཕྱག་པར་ཁུར་ནས་གང་དུ་འགྲོ་རྩིས་ཡོད་དམ་ཞེས་5། ཨ་ཁུ་སྟོན་པས་ཅུ་ལས་པའི་རྣམ་འགྱུར་ཞིག་བསྟན་ནས། ཁྱིད་ཀྱིས་དུད་མ་མཁྱེན་ནམ་6། དེ་རིང་ལྟས་ནས་སྐར་ཤིང་ཅོ་མཁན་ཚོང་པ་འབྱོར་ནས་སྐར་ཤིང་འདོམ་གང་7 རེར་སྐོར་མོ་བཙུ་རེ་སྤྲོད་ཀྱི་འདུག། ཁྱེད་ཀྱི་སྐར་སྤོང་དེ་བཅོང་ན་མ་མཐར་ཡང་དཀྲལ་སྐྱོང་ཕྱག་8 མང་པོ་རག་ཀི་རེད། ཡིན་ནའང་མགོགས་པོ་མ་ཡིནས་ན་ཚོང་པ་འགྲོ་གྲབས་འདུག་ཅེས་ལ། ཕྱུག་པོའི་བསམ་པར་ངའི་སྐར་སྤོང་དེ་ནི་སྤྲོམ་ལ་རེང་བས་9 གོང་ཆེན་པོ་རག་ཙུ་ཕེ་ཚོམ་མེད་10 བསམ་ནས་སྐར་སྤོང་དེ་ལམ་སེང་བཅད་དེ་ཚོང་ལ་སོང་། གྲོང་ཁྱེར་ལ་སྲིབས་དུས་ཤིང་ཅོ་མཁན་གཅིག་ཀུང་མེད་11 སྐབས། ཕྱུག་པོ་ཁོང་ཁྲོ་ཚད་མེད་ཅང་སས་ཤིང་དེ་ཐུག་ཤིང་དུ་བཅོང་ནས་བོང་ཁུར་བཞིན་ནས་ཁྱིམ་དུ་ལོག། དེའི་ཕྱི་ཉིན་ནོར་བདག་ལ་ཨ་ཁུ་སྟོན་པ་ཐུག་ནས་ཁོས་ཁོང་ཁྲོ་ཆེན་པའི་སྤྲོ་ནས་ཁྱེད་ཀྱིས་ང་ལ་མགོ་སྐོར་བཏང་སྟེ། གྲོང་ན་ཤིང་ཅོ་མཁན་ཚོང་པ་གཅིག་ཀུང་མི་འདུག་ཅེས་བཤད། ཨ་ཁུ་སྟོན་པས། ང་ཡིས་ཕྱུག་པོར་མགོ་སྐོར་གཏོང་གལ་ཡོད12། མགྲོགས་ཙམ་13 མ་ཡིནས་ན་ཤིང་ཅོ་མཁན་ཚོང་པ་འགྲོ་གྲབས་འདུག་ཅེས་ཞུས་མ་བྱུང་ངམ14། ཁྱེད་རང་ཕྱིས་དྲགས་པའི་ཀྱེན་ཁྱིས་རེད་15 ཅེས་བཤད་

པས་ཕྱག་པོ་ཁོ་ནི་ཤོད་འདི་ཤོད་མེད་པར་16 ཐུ་རེ། ཞག་སྐོན་པའི་ཁང་པར་ཉི་མ་དྲོ་པོ་བྱུང་ཁར་17 དཀར་ཆ་ཡང་གསལ་པོ་བྱུང་ངོ་།

10.15.1.2 Translation

Agu dönba Cuts Down A Walnut Tree

Formerly, Agu dönba had a wealthy neighbor who took advantage of him by planting a walnut tree outside Agu's house's window. Every year, as soon as summer started, the leaves on the tree grew and blocked the light from (reaching) Agu's window, making it necessary to light a lamp even during the day. At this juncture, Agu thought, "If one does not respond in kind to bad deeds, those who abuse one will certainly increase." (So) one day, he put a long piece of wood on his shoulder (carried it) and went in front of the door of the wealthy man. The wealthy man saw him and asked, "Agu dönba, where are you planning to go carrying a pole like that on your shoulder?" Agu dönba showed the appearance of surprise and said, "You still do not know? Today, walnut tree buyers arrived from Lhasa who are paying 100 dollars for each arm's length of walnut wood. If you sell your walnut tree, at the very least, you will obtain many thousands of dollars. Nevertheless, if you do not go quickly, they are about to leave." The wealthy man thought, "Because my walnut tree is thick and tall, I will certainly get a high price for it." So he immediately cut down the tree and went to sell it. When he arrived in the city, because there was not one tree buyer, the wealthy man got angry and sold it as firewood and returned home riding on a donkey. The next day, the wealthy man met Agu dönba, and angrily said, "You deceived me! There was not even one buyer of wood in town." Agu dönba replied, "How could I deceive a wealthy man (like you)? Didn't I tell you, 'If you do not go quickly the traders who are buyers are ready to go?' It is because you were too late." The wealthy man was unable to retort. Agu dönba's house (from then on) was warm and light.

10.15.1.3 Grammatical notes

1. The term བརྡེས་བཅོས་ is often translated as "abuse" but here it conveys not physical abuse but "taking advantage of one's position or power" or "bullying." It is adverbialized by the instrumental particle གྱིས་ and explains how the rich neighbor planted the tree. See 6.5.2 for an explanation of this kind of adverbialization.

2. འང་ is the form of ཀྱང་ and ཡང་ ("even, also") that is used after syllables ending in a vowel. It attaches directly to the stem. In this segment it conveys the meaning that "*even* in daytime, it had reached the point where there was a need to light a lamp."

3. The pattern of noun or adjective + ལན་བསྒྲགས་ conveys "responding in kind" in the manner of the noun or adjective. Thus དན་ལན་བསྒྲགས་ conveys "respond with evil" and བཟང་ལན་བསྒྲགས་ means "respond with kindness." Consequently, དན་ལན་མ་བསྒྲགས་ན་ conveys "unless (one) responds to evil."

4. The use of ནས་ here conveys "via" or "by," i.e., ཕྱག་པོ་དེའི་སྒོའི་མདུན་ནས་སོང་ ("went by the front of the door of that rich person").

5. This use of the dative-locative with nominalized verbs (དེས་པར་) is explained in 6.6.3. རྩིས་, the "plan to" particle, is explained in 7.3.

6. མ་མཐོན་ནམ་ is a negative question meaning "don't you know?" Here it is joined to ད་དུང་ ("still") and means "You still don't know?"

7. གང་ is typically used in measurements to mean "one." For example, ངར་ཇ་དཀར་ཡོལ་གང་སྦྱིན་རོགས་གནང་ ("Please give me one cup of tea"). Similarly, with measurement units such as ཇི་མ་ (a *jin* or half kilogram) one would say ཇི་མ་གང་ for "one *jin*."

8. ཤག་ has two meanings. Earlier we saw it meant "shoulder," but here it conveys round numbers in multiples of ten, i.e., "tens," hundreds," thousands," "ten thousands," and so on.

9. ལ་ in སྦོམ་ལ་རིང་བ་ ("thick as well as long") functions as an adjectival conjunctive meaning "as well as" (see 10.3.7). Note that the addition of the instrumental particle (རིང་བས་) here means "because."

10. The nominalized phrase གོང་ཆེན་པོ་རག་ཐུ་ conveys a future action: "the obtaining of a high price." It modifies the verbal phrase ཐེ་ཚོམ་མེད་ ("having no doubts"), explaining what it is he has no doubts about.

11. གཅིག་ཀྱང་མེད་ is a common phrase meaning "there was not even one" of something, in this instance, "buyers" (ཉོ་མཁན་).

12. ག་ལ་ཡོད་ is a pattern consisting of ག་ལ་ ("how could I") + ཡོད་ ("dare"), meaning "how could I dare." Other such ག་ལ་ phrases are presented in Lessons 11 and 12.

13. The use of ཙམ་ in མཐོག་ཙམ་མ་ཕེབས་ན་ conveys a meaning akin to "-ish" or "sort of" in English, in this instance, "if you do not go sort of quickly."

14. ཁྱོས་མ་བྱུང་ངམ་ is a negative rhetorical question construction: "Didn't I tell you?"

15. ཕྱིས་དགས་པའི་ཆེན་གྱིས་རེད་ is a common pattern consisting of adj. stem + དགས་པའི་ཆེན་གྱིས་རེད་. It conveys the meaning that "it is because of too much of the adjective,"here, "too late." For example, དེ་ནི་ཁྱེད་རང་སྐྱོ་དགས་པའི་ཆེན་གྱིས་རེད་—"As for that, it is because you are/were too

poor." Another example is: དཔར་ཡིག་ཚད་ཡག་པོ་བྱུང་པ་དེ་ནམ་རྒྱུན་སློབ་སྦྱོང་ཡག་པོ་བྱས་པའི་ཕྱིན་ཀྱིས་རེད། "The doing well on your examination this time is because you usually study hard (well)." 16. ཅི་ཤོད་འདི་ཤོད་མེད་པར་ is a pattern that consists of ཅི་ + vb. + དི་ + vb. + མེད་པར་, meaning "to be unable to do anything regarding the verbal action." Here it conveys that he was unable to say anything (respond). Another example of this is: ཁོས་ཀུ་མ་ཀུ་དུས་ངང་ལ་འབྱོར་ཏེ་ཁོ་ཅི་བྱིད་འདི་བྱིད་མེད་པར་སྐྱེའུ་ཁྲིང་ནས་མཆོངས་སོང་།—"I arrived home when he was (in the act of) stealing, and since there was nothing he could do, he jumped out of the window." 17. ཁར་ here functions as an adjectival conjunctive (see 10.3.7).

10.15.2 Reading number two: "The 'Prayer-Festival' Holiday"

10.15.2.1 Tibetan text

སྨོན་ལམ་དུས་ཆེན་

བོད་ཀྱི་སྐད་གཞས་ལྟན་པའི་1 ལུ་སའི་སྨོན་ལམ་ཆེན་མོ་ནི་སྤྱི་ལོ་ཆིག་སྟོང་བཞི་བརྒྱ་བཅུ་མེད་བཞིའི་ལོར་རྟེ་ཙོང་ཁ་པ་ཆེན་པོས་2 ལུ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ་གྲྭ་པ་སྟོང་ཕྲག་བཞིར་ཞིག་ཁྲལ་ཆེན་ཞིག་གསར་འཛུགས་གནང་བ་དེ་3 རེད། དྲུ་ལའི་ཟླ་མ་སྐུ་འཕྲེང་ལྟ་པ་མཆོག་ནས་སྨོན་ལམ་ཉིན་ཉི་ཤུ་ཙ་གཅིག་རིང་ལུ་སའི་ཐྲིང་བསྒོར་ནང་ཚུད་དུ་དཔང་ཆ་ཚ་ཚང་འབྱས་སྤུང་ཆོགས་ཆེན་ཞལ་ངོར་གནང་སྟབས་དེའི་རིང་4 ཁྲིམས་ཀྱི་དབང་ཆ་འབྱས་སྤུང་ཆོགས་ཆེན་ཞལ་ངོ་ནས་ཅུང་པ་རེད།།

བོད་ཟླ་དང་པོའི་ཚེས་བཞི་ཉིན་5 སྨོན་ལམ་གླལ་འཛིན་ཅེར་བ་ཅིད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། གླལ་འཛིན་ཅེར་6 བ་གྲྭ་པ་སོ་སོའི་7 སྡེད་ས་ག་པར་ཡོད་མེད་8 ངོ་སྨོད་ཅུས་པ་རེད། ཚེས་ལྟ་ཉིན་ནས་བཟུང་9 སྨོན་ལམ་དངོས་གཞི་འགོ་ཚུགས་ཀྱི་རེད། དེའི་རིང་བོད་གཞུང་ནས་ཧ་ཐུག་འཁྱིད་དཔུལ་སོགས་10 དཀྱིགས་བཅར་11 གནང་པ་མ་ཅད། དཔུང་ལྟ་སའི་ཕྱུག་པོ་ཁག་གིས་མང་ཧ་དང་འཁྱིད་སོགས་འབྲལ་ཡས་12 ཀྱི་ལུགས་སྤེལ་ཡོད། ཚེས་བཅོ་ལྟ་ནི་བཅོ་ལྟ་མཆོད་པ་ཅེར་བའི་གལ་ཆེའི་དུས་ཆེན་དེ་རེད། དེ་ཉིན་དགོངས་དོ་སྡིབ་མཆམས་སུ་ལུ་སའི་བར་སྐོར་ནང་དུ་མཆོད་པ་མང་པོ་སྒྲིག་གཤམ་བྱ་ཐི་རེད། མཆོད་པ་ཆེན་པོ་དེ་ཚོ་ནི་མར་ཚོན་ཁས་བཅོས་པའི་རེས་བཅོ་13 མཇོས་པོ་མང་པོ་ཤིང་སྒོམ་ཆེན་པོའི་སྡེར་དུ་བཀོད་པ་ཞིག་རེད། མཆོད་པ་འདི་ཚོའི་ཆ་ཚུང་ཆ་སྟོམས་ལ་མིའི་ཨར ༸ཙམ་ཡོད་པ་རེད། དྲུ་ལའི་ཟླ་མ་མཆོག་གིས་མཆོད་པར་གཅིགས་པར་ཞེབས་པ་དང་། དེའི་རིང་བར་སྐོར་ནང་དུ་དམག་མི་བཀམ་ནས་མང་ཚོགས་རྣམས་བར་སྐོར་དུ་ཡོང་མི་ཆོག་14། དྲུ་ལའི་ཟླ་མས་མཆོད་པར་གཅིགས་གྲུབ་རྗེས་མང་ཚོགས་རྣམས་མཆོད་པ་མཇལ་བར་ཡོང་ཐེ་རེད།

སྤྱི་ཚོགས་རྟེང་པའི་སྐབས་ལ་སྨོན་ལམ་ལ་སེ་ར་ནས་གྲྭ་པ་སྟོང་བཅུད་ཀྱི་གཡས་གཡོན་15 དང་། འབྲས་སྤུང་ནས་གྲྭ་པ་ཆེ་གཟིའི་ཙམ། དགའ་ལྡན་ནས་གྲྭ་པ་ལྟ་སྟོང་ཙམ་ཞུགས་ཐི་ཡོད་པ་མ་ཅད་དུ་དུང་དགོན་ཁག་16 གཞན་དག་ནས་ཀྱང་17 དགེ་

འདུན་མང་པོ་ཕེབས་ཀྱི་འདུག་གོ།།

10.15.2.2 Translation

The "Prayer-Festival" Holiday

As for Lhasa's "Great Prayer-Festival," which is famous in Tibet, it is the prayer meeting in which thousands of monks participate in Lhasa's Cathedral (Tsuglakang) temple. It was established in the year 1404 by the great (lama) Tsongkaba. Because the Fifth Dalai Lama gave all power within Lhasa's outer circumambulation road to the Disciplinary Officers of Drepung, judicial decisions were made by the Drepung Disciplinary Officers for the 21 days of the festival (lit., during that time).

On the 4th day of the 1st Tibetan month, the event called "arranging the rows" is done. The (activity) called "arranging the rows" (involves) showing (lit., introduces) the monks where their seats are. From the 5th onwards, the "prayer festival" really begins. During the time (of the festival), the Tibetan government not only gives tea, stew, and money distributions (to the monks) but there was also the custom that rich people in Lhasa give tea and money gifts (to the monks) in accordance with traditional amounts. As for the 15th, it is the important festival known as the "Offering of the Fifteenth." On that day, at dusk, (they) erect many "offerings" in the Bargor (circular path) of Lhasa. As for these big "offerings," they consist of many beautiful artistic forms made from colored butter that have been put on a large scaffolding. These "offerings" on the average are 15 meters high. The Dalai Lama comes to view the "offerings" and at that time soldiers are stationed in the Bargor and the common people are not allowed to come into the Bargor. After the Dalai Lama has finished seeing the offerings, the people come to have an audience with the "offering."

During the old society, not only did about 8,000 monks from Sera, 10,000 from Drepung, and about 5,000 from Ganden participate in this, but many monks came even from other monasteries.

10.15.2.3 Grammatical notes

1. ལྡན་པ་ here adjectivizes སྐད་གྲགས་ ("fame"), making it སྐད་གྲགས་ལྡན་པ་ ("famous")—see 10.3.6. Note that the genitive links this phrase to the noun phrase it modifies.

2. Tsongkapa (ཙོང་ཁ་པ་) is the name of the founder of the Gelugpa sect. རྗེ་ ("lord") and ཆེན་པོ་ ("great") are commonly added to denote respect.

3. Note that the segment བོད་ཀྱི་རྒྱལ་གསས་ལྷན་པའི་ལྷ་སའི་སྨོན་ལམ་ཆེན་མོ་ཞིག་ལོ་ཆག་སྟོང་བཞི་བརྒྱ་བཅུ་མིད་བཞིའི་ལོ་རྩ་རྩེ་ཅོང་ཁ་པ་ཆེན་པོས་ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ་གྲྭ་པ་སྟོང་ཕྲག་ལག་ཁང་དུ་གྲྭ་པ་སྟོང་ཕྲག་ལག་ཁའི་ཚོགས་ཆེན་ཞིག་གསར་འཛུགས་གནང་བ་དེ་རེད། is really nothing more than a linking verb construction: . . . ནི་ . . . དེ་རེད་ ("As for X, it is Y").

What makes this construction difficult, however, is its use of an object phrase that is a nominalized verbal construction (བྱེ་ལོ་ཆག་སྟོང་བཞི་བརྒྱ་བཅུ་མིད་བཞིའི་ལོ་རྩ་རྩེ་ཅོང་ཁ་པ་ཆེན་པོས་ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ་གྲྭ་པ་སྟོང་ཕྲག་ལག་ཁའི་ཚོགས་ཆེན་ཞིག་གསར་འཛུགས་གནང་བ་) that itself contains a nominalized verb construction functioning as a relative clause (བྱེ་ལོ་ཆག་སྟོང་བཞི་བརྒྱ་བཅུ་མིད་བཞིའི་ལོ་རྩ་རྩེ་ཅོང་ཁ་པ་ཆེན་པོས་ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ་གྲྭ་པ་སྟོང་ཕྲག་ལག་ཁའི་). The overall nominalized phrase is "the establishing newly of a meeting in 1404 by Tsongkapa which had several thousand monks participating in Lhasa's Tsuglakhang cathedral." It explains what "Tibet's famous Lhasa Great Prayer Festival" (བོད་ཀྱི་སྐད་གྲགས་ལྡན་པའི་ལྷ་སའི་སྨོན་ལམ་ཆེན་མོ་ནི་) is.

The nominalized sub-clause (i.e., the clause within the nominalized clause)—གྲྭ་པ་སྟོང་ཕྲག་ལག་ཁག་ཞུགས་པའི་ ("several thousand monks who participated ")—modifies ཚོགས་ཆེན་ ("meeting") describing what kind of a meeting it was, namely that it was a meeting "of several thousand monks." This could have been written: གྲྭ་པ་སྟོང་ཕྲག་ལག་ཁ་ཡོད་པའི་.

4. The syllable རིང་ here does not mean "long" but rather "duration," this function being related to its use as one of the "when" connectives discussed in 5.10. དེའི་རིང་ means, therefore, "for the duration of that" (the 21 days). Note that this phrase could have included a dative-locative particle: དེའི་རིང་ལ་.

5. This could be expressed in a less abbreviated manner as: བོད་ཀྱ་དང་པོའི་ཚེས་པ་བཞི་གི་ཉིན་.

6. ཟེར་བ་ here conveys the meaning "the one called" (see 5.17.4 13). Thus it translates as "They do that which is called སྨོན་ལམ་གླིང་འཇིན་ on the 4th day of the Tibetan 1st month."

7. སོ་སོ་ here conveys the meaning of "each his own," "individually," "separately." Thus གྲྭ་པ་སོ་སོའི་སྡོད་ས་ means "each monk's individual residence (or the place where each lives)." སོ་སོ་ can also take the instrumental case particle, for example, གྲྭ་པ་སོ་སོས་སྨོན་ལམ་གྱོན་པ་རེད་— "Each monk prayed separately" and the dative-locative particles, for example, ངས་གྲྭ་པ་སོ་སོར་འགྲིད་ཆུབ་པ་ཡིན་—"I gave alms to each monk (individually)." Note that སྡོད་ས་ consists of སྡོད་ + ས་, this pattern being explained in 10.12.

8. The pattern གཡར་ཡོད་མིད་ is explained in 8.6.

9. The term ནས་བཟུང་ conveys "from X onwards." Thus, ཚེས་ལྔ་ཉིན་ནས་བཟུང་ means "from the fifth onwards."

10. This is a standard way to list an enumeration. ཇ་སྦྲན་འཁྱིད་དངུལ་སོགས་ consists of four items: ཇ་ (tea), སྦྲན་ (porridge), འཁྱིད་ (alms [can be goods in kind]), དངུལ་ (money). Use of སོགས་ indicates that the list is not complete so it is normally translated as "etc.".

11. དཀྱིལ་འཁོར་ is probably derived from Hindi. It refers to doing something in a usual or customary way.

12. ཡས་ is a verbal nominalizer that is explained in 6.7.

13. ཆོན་ཁས་བཟོས་པའི་རིས་བཟོ་ is a common relative construction conveying "X which is made from Y." Here it means "shapes which are made from colored butter."

14. ཆོག་ is an auxiliary verb meaning "allowed" that is used after other verbs to indicate "allowed" or "not allowed" with respect to that verbal action. In this case, མི་ཆོག་ following ཡོང་ means "not allowed to come." This verb is presented in more detail in 11.9.

15. གཡས་གཡོན་ literally means "left and right" but with numbers conveys "more or less."

16. ཁག་ is a pluralizing particle that when used with nouns conveys a plurality of different kinds of unit, sections, sectors, or parts. Thus, མེ་མདའ་ཁག་མང་པོ་འདུག་ means "many different kinds of guns." Here དགོན་ཁག་ means from different monasteries but not necessarily from all monasteries.

17. The combination of རྣས་ཀྱང་ means "also from" or "even from."

10.16 Vocabulary

དཀའ་ངལ་	difficulties
དཀར་ཆ་	light
དཀར་ཡོལ་གང་	one cup
དཀྱིལ་འཁོར་བཅར་	regularly, in a usual or customary way
བགོད་	va. p. of འགོད་: put into, onto
བཀྲམ་	va. p. of འགྲེམས་: spread, distributed, stationed (soldiers)
མཁད་གྲགས་ལྡན་པ་	famous
སྐུ་འཕྲེང་ལྔ་པ་	fifth incarnation (in a line of incarnations)
སྐྱེ་	va. to give birth
སྐྱོན་	excessive particle
བསྐུར་	va. p. of སྐུར་: sent
ཁ་གདན་	small rug (usually 3' x 5')
ཁག	pluralizing particle
ཁར་	conjunctive particle for adjectives, verbal clause connective
ཁྱེར་	va. p. of འཁྱེར་: carried
ཁྱོད་ར་	you
མཁྱེན་	va. to know (h.)
འཁྲུད་	va. to wash, brush (teeth)
འགྱུར་	vi. to be/get changed, altered
འཆིད་	alms (gift usually of money) to monks; va. — ཆུག་
གླལ་འཇོན་	the rite of arranging the rows where monks sit

in the Great Prayer Ceremony

ལྷོངྡ་ town, city

ལྷིང་བསྐོར་ outer circumambulation road in Lhasa

ལྷགས་འཇུགས་ va. to electrify, to put in electricity lines

དགེ་འདུན་ monk (h.)

དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་ p.n. (Gedun Chömphel)

དགོང་དྲོ་ evening

འགོ་རྩོམས་ va. to begin, start

འཕྲིག་ vi. to be okay, all right

ཆུ་ཆེན་པོ་ large

ཆུལ་རབས་ history

ཆུས་ vi. to become plentiful, abundant

སྒམ་ box

སྒེའུ་ཁུང་ window

སྒོ་ door

སྒོ་རྟགས་ house number

སྒོར་མོ་ dollar

སྒྲིག་གཤོམ་ erecting, arranging; va. — བྱེད་

སྒྲུང་ story

སྒྲོན་མེ་ lamp

བསྒྲིབས་ va. p. of སྒྲིབ་: blocked, covered, concealed

ངན་ bad

ངན་ལན་བསྒྲུགས་ va. to respond to evil with evil

ངངོས་གཞི་ really

ངན་ having, possessing

བཅུག་ va. p. of འཇུག་: put in, recruited

བཅོ་ལྔ་མཆོད་པ་ "offering on the fifteenth" (the butter sculpture ritual conducted on the 15th of 1st Tibetan month)

ཚ་སྙོམས་ average

ཚ་ཚང་ complete; all

ཚུང་བ་ younger; smaller

ཆེ་བ་ older; bigger

ཆེས་ augmentive particle

ཆོག་ 1. ready; 2. allow

མཆོག་ honorific word used after names and titles

མཆོད་པ་ an offering

ཇི་ལྟ་བུ་ "like what," "just like"

ཇི་ལྟར་ "like what," "just like"

རྗེ་ augmentive particle

རྗེ་ཙོང་ཁ་པ་ Je Tsongkaba (founder of the Gelukpa sect)

ཉིན་མ་ a day

ཉིན་མོ་ day time

བརྙན་འཕྲིན་ television

དཱུ་ལའི་བླ་མ་ Dalai Lama

དོག་ཙམ་ a little bit

ཤུར་སྡོང་ walnut tree

བསྟན་ va. to show

ཐུག་པ་ stew, porridge

ཐེ་ཚོམ་ doubt

མཐུག་པོ་ thick

དང་ and

དུས་ཆེན་ festival, holiday

དྲག་ excessive particle ("too")

དྲོ་པོ་ warm

འདོམ་ a length measurement equal to a person's outstretched arms

ལྡན་པ་ having, possessing

སྡུག་	bad
ན་མ་གཏོགས་	the "unless" clause connective
ནང་ཚུད་	within
ནས་མ་གཏོགས་	the "unless" clause connective
ནས་བཟུང་	from X onwards
ནོར་བདག་	wealthy person
གནམ་གཤིས་	climate, weather
རྣམ་འགྱུར་	appearance
སྣང་	va. to light
སྤྱི་ཚོགས་	society, social
སྤྱི་ལོ་	a year in the Western calendar
ཕམ་ཉེས་ཡོང་	vi. to be defeated, lose
ཕྱིས་དྲགས་པ་	too late
ཕྱག་	even numbered units of ten, hundreds, thousands, etc.
ཕྱག་པ་	shoulder
ཕྱན་ཏྭ་	a little
འཕྲོ་	left over, uncompleted
བར་བསྐོར་	the Barkor (circular path in Lhasa)
བུ་ཕྲུག་	child, children
བུད་ཤིང་	firewood
བོད་རིག་པ་	Tibetology, Tibetological
དབང་ཆ་	power
འབྲི་	va. to write
སྦོམ་	thick
མ་	1. "unless" clause connective; 2. "until" clause connective
མ་མཐར་ཡང་	at the very least
མ་གཏོགས་	clause connective expressing "except for"
མང་ཚོགས་	the people
མར་ཚན་ཁ་	colored butter
མི་འབོར་	population
མིའི་རྟར་	eng. meter
སྨོན་ལམ་དུས་ཆེན་	Lhasa's Great Prayer Festival
ཆེས་	"th" as used with dates, i.e., the 10th of June
ཆོས་ཆེན་ཞལ་ངོ་	head disciplinary officer in monastery
ཆོན་ཁ་	color
འཇེན་གྲ་	class (in a school)
ཞིང་	conjunctive particle for adjectives
ཞིབ་འཇུག་	research; va. — ཟྱིད་
ཞེ་དགས་	the augmentation particle
བཞོན་	va. to ride
ཡུལ་	the location particle
ཡོན་ཏན་	knowledge
གཡས་གཡོན་	left-right; both sides; approximately
རས་	cloth
རི་བོ་	hill, mountain
རི་མོ་	picture, drawing
རིང་པོ་	long
རིང་བ་	longer
རིས་བཟོ་	shape (of a drawing, sculpture)
རེ་རེ་	each
ལ་	1. conjunctive particle for adjectives; 2. verbal clause connector (see lesson)
ལན་བསྒྲུགས་	va. p. of ལན་སྒྲུག་: responded in kind

ལུགས་སྲོལ་	custom
ལོ་སྐར་	every year
ལོ་འདབ་	leaf
ལོས་	"how"—in adjectival constructions
ཤིང་སྒྲོམ་	scaffold
ཤིན་ཏུ་	the augmentation particle
ཤུལ་	the "while" connective
ཤོས་	the superlative degree particle
ས་	the location particle
ས་སྐྱིབ་མཚམས་	at dusk
སེ་རྭ་	Sera (monastery)
སོ་སོ་	each one's, individually, separately
སྐྱིད་དུས་	policy, strategy
གསར་འཛུགས་	newly establish
བསམ་ཚུལ་	thought, opinion
ཉ་ལས་	vi. to be surprised

Lesson Eleven

11.1 The "time to do" auxiliary verb: རན་

This verb follows the non-past stem of verbs to convey that "it is/was time" to do the verbal action.

a. དེ་རྒྱལ་རྩེ་ལ་འགྲོ་རན་འདུག།
Now it's time to go to Gyantse.

b. དེ་ཁོང་ཚོ་ཞལ་ལགས་མཆོད་རན་འདུག།
Now it's time for them to eat dinner. (h.)

c. ཁྱེད་རང་ཕེབས་རན་སོང་ན་ང་ལ་གསུངས་རོགས་གནང་།
Please tell me if it is time for you to leave. (h.)

d. དེ་ཉ་ཆང་འཐུང་རན་མི་འདུག།
It's not time to drink beer now.

རན་ itself takes various verbal connectives:

e. ཐུགས་སྤྲོར་འགྲོ་མ་རན་གོང་ལ་འགྲོ་རྒྱུ་ཡོད་པ་མ་རེད།
(One) should not go to the party until it's time to go.

11.2 Constructions using the phrases གལ་ཡོད་, གལ་ཅང་, and གལ་འགྱིགས་: "how can it be okay?"

གལ་ཡོད་, གལ་ཅང་, and གལ་འགྱིགས་ all convey the notion that some action is not acceptable or should not be done, implying an element of shock and/or disdain. These constructions generally convey conditional meaning: "Given X, how could it be all right/okay to do Y?"

a. སློབ་ཕྲུག་ཚོས་འཇིན་ཁྲྭ་མ་གྲོལ་གོང་ལ་ནང་ལ་ལོག་རྒྱུ་གལ་ཡོད།
How can it be okay for students to return home before class is over? (i.e., Students should not return home before class is over).

b. ཞིང་པས་དཔྱིད་ཀ་སོན་མ་བཏབ་པར་ལྷ་སའི་གྲོང་འཁྱེར་ནང་ལ་སྡོད་རྒྱུ་གལ་ཡོད།
How is it okay for farmers to stay in Lhasa and not sow their seeds in spring?

c. ལྷ་སར་སྐྱབས་ནས་ཇོ་བོ་མ་མཇལ་ན་གལ་འགྱིགས།
How could it be all right if you didn't visit the Jo Rimpoche statue after arriving in Lhasa?

d. དགོན་པར་སྐྱབས་ནས་མཆོད་མཇལ་མ་ཞུས་པར་ལོག་ན་གལ་ཅང་།
How could it be okay to return without making a religious visit after arriving at the monastery?

e. ཁྱ་མས་ཆོས་མ་ཤེས་ན་གལ་འགྱིགས་

How could it be all right if a Lama does not know religion?

f. ཐ་མས་ཇུན་གསུང་བ་གལ་རུང་།
How could it be all right if a Lama tells lies?

11.3 Constructions using གལ་ + vb. (non-past)

གལ་ is also used directly with active verbs to ask "how can" such a thing as the verbal action occur. Again it conveys shock at the idea.

a. འབྲོག་པས་རྟ་ཤ་གལ་ཟ།
How could nomads eat horse meat?

b. ལག་ཁྱེར་མེད་པར་བོད་ལ་གལ་འགྲོ།
How can one go to Tibet without a permit?

c. དམག་མིས་ཕྲུ་གུར་མི་མདའ་གལ་ཆུག
How can the soldiers shoot children?

d. གྲྭ་གནན་འགོགས་དེ་ལ་མི་མདའ་ཆུག་གལ་ཡོད།
How can one dare to shoot that old monk?

e. ཕྲུ་གུ་ཆུང་ཆུང་དེས་མཚན་མོ་ཕྱི་ལ་འགྲོ་གལ་ཡོད།
How can that small child dare to go out in the night?

Past tense is conveyed by context and past tense words. For example:

f. ཐ་ཉིན་དམག་ཆུབ་དུས་སྤྱི་གཙོ་སྤྱི་ནས་གྲྭར་འགྲོ་གལ་ཡོད།
How could the students dare to go to school during the war last year?

གལ་ is also frequently used with སྲིད་ ("to be possible"), conveying the meaning of "how is it possible" to do the verbal action or for the verbal action to occur. It implies that there is no possibility or, sometimes, no custom for the action in question to occur. Note that the verbs are nominalized.

g. ཉི་མ་ནུབ་ནས་ཤར་བ་གལ་སྲིད།
How is it possible for the sun to rise in the west?

h. གྲྭ་པས་དགོན་པའི་ནང་ཚང་སྡ་བཙུབ་པ་གལ་སྲིད།
How is it possible for monks to marry in the monastery?

i. ལྷ་སར་བྱིབས་ནས་བོད་པ་མ་མཐོང་བ་གལ་སྲིད།
How is it possible to not see Tibetans after you arrive in Lhasa?

j. སློབ་གྲྭ་བས་ར་སྒྲོང་མ་བྱིད་པར་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མའི་ཡིག་ཚད་གཏོང་ཐུབ་པ་གལ་སྲིད།
How is it possible for students to pass the college exam without doing homework?

11.4 Constructions using the phrase དོན་ཅི་ཡོད་

དོན་ཅི་ཡོད་ follows the non-past stem of verbs conveying "what is the point/reason/purpose" of doing the verbal action. In certain contexts it is also used to ask

"why."

a. ཁྱེད་རང་འདིར་བྱེབས་མ་ཐག་ཏུ་ཁོ་ལ་ཁ་པར་གཏོང་དགོས་དོན་ཅི་ཡོད།
What is the point of needing to phone him as soon as you arrived here?

b. ཁོང་ཚོམ་ནས་མཁྱགས་པོ་དེ་འདྲ་ལོག་དགོས་དོན་ཅི་ཡོད་པ་རེད།
Why does he have to return home from the market as fast as this?

c. ཁོ་དམག་མི་མིན་པར་དམག་སྡར་ནང་སྡོད་དགོས་དོན་ཅི་ཡོད།
Because he is not a soldier, what is the point of (him) having to stay in the base?

d. ཁོང་གིས་དེ་འདྲ་གསུངས་དོན་ཅི་ཡོད། ངས་ཤེས་མ་སོང་།
I didn't know what is the point of his saying that.

e. ལྟད་མོ་དེ་ང་ཚོས་ཐེངས་ཁ་ཤས་མཐོང་ཟིན། ཡང་བསྐྱར་ལྟ་དགོས་དོན་ཅི་ཡོད།
Because we saw the show several times, what is the point of having to watch it again?

f. མི་དམངས་སྐྱིད་པོ་ཡོད་ན་ངོ་ལོག་རྒྱག་དོན་ཅི་ཡོད།
If people are happy, what is the point of revolting?

11.5 Constructions using the pattern vb.+ རྒྱུ་གང་ཡོད་: "What is there to be . . ."

This pattern is used with the present (non-past) tense stem of verbs. It asks rhetorically what is the reason for doing the verbal action.

a. འདི་འདྲ་བྱས་ན་ཞེད་རྒྱུ་གང་ཡོད།
What is there to be afraid of if you act (do) like this?

b. དགེ་རྒན་ལ་སྐད་ཆ་དྲིས་པར་ངོ་ཚ་རྒྱུ་གང་ཡོད།
What is there to be embarrassed at if you ask the teacher questions?

c. ཇི་ཚ་རྒྱག་དགོས་མེད་ན་ཚོང་ཁང་ནང་ལ་འགྲོ་རྒྱུ་གང་ཡོད།
Why go to the store if you don't have to do shopping?

d. ཁྱེད་རང་གྲྭ་པ་མིན་པར་གྲྭ་ཆས་གོན་རྒྱུ་གང་ཡོད།
Why wear monk's clothes if you are not a monk?

This pattern can also be used with the perfect tense complement in the first clause:

e. འདི་འདྲ་བྱས་ཡོད་ན་ཞེད་རྒྱུ་གང་ཡོད།
If this is what you have done, what is there to be afraid of?

11.6 Constructions using ཐ་ན་: "even"

ཐ་ན་ is normally placed at the start of the second of two clauses and typically is accompanied by ཀྱང་ ("even/also").

a. སྐྱེ་དེ་མི་ཆེན་པས་མ་ཟད། ཐ་ན་ཕྲུག་ཀྱང་ཁ་གོ་ཐུབ་ཀི་རེད།
Let alone adults, even children are able to understand that story.

b. དཔེ་ཆ་དེ་བླ་མས་མ་ཟད། ཐ་ན་གྲྭ་པ་གསར་པ་ཞེག་གིས་ཀྱང་གློག་ཤེས་ཀི་རེད།
Let alone Lamas, even a new monk knows how to read that book.

c. ཟ་འཐུང་ནི་ཐ་ན་དུད་འགྲོས་ཀྱང་ཤེས་ཀི་ཡོད་པ་རེད།
Even animals know how to drink and eat. (lit., As for eating and drinking, even animals know.)

d. ཚོང་ཁང་དེའི་ནང་ཐ་ན་མུ་སི་ཡན་ཆད་ཚོང་ཐུ་ཡོད་པ་རེད།
That shop sells even everything upwards from (larger than) matches.

ཡན་ཆད་ in example d. normally means "upwards of," or "above," or "more than," including the item mentioned; for example, བཅུ་ཡན་ཆད་ conveys the meaning "ten and above" and ཟླ་པ་བཅུ་པ་ཡན་ཆད་ means "from the tenth month onwards." In a parallel fashion, མུ་སི་ཡན་ཆད་ means "from matches upwards" or "everything from a match onwards," i.e., a match and everything larger.

11.7 Causative constructions

11.7.1 Constructions using འཇུག་ (p. བཅུག་)

There are several ways to form causatives. One places the verb འཇུག་ ("to put in" or "insert into") immediately after the non-past stem of a verb. This conveys the strongest, most coercive expression of causation (X made Y do something)—direct force or coercion. Such constructions sometimes include the dative-locative particle immediately after the non-past stem of the verb as in b. below.

a. གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་ཀྱིད་བཅུག་པ་རེད།
The government made the monks do agricultural work.

b. གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་ཀྱིད་དུ་བཅུག་པ་རེད།
The government made the monks do agricultural work.

c. སང་ཝོད་གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་ཀྱིད་དུ་འཇུག་གི་རེད།
The government will make the monks do agricultural work next year.

11.7.2 Constructions using བཟོ་

A second causative construction uses དགོས་ and བཟོ་ after verb stems (non-past). It literally means "made it necessary for them to do the verbal action." This generally conveys the idea that the actor did something so that someone had to do the action in question.

a. གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་ཀྱིད་དགོས་པ་བཟོས་པ་རེད།
The government made the monks (have to) do agricultural work.

b. འགོ་ཁྲིད་ཚོས་ཁོ་ཚོ་ལམ་སེང་འགྲོ་དགོས་པ་བཟོ་གི་མ་རེད།

The leaders will not make them have to go immediately.

ཀྱི་ is often used to indicate that the action that someone is being made to do is in the future.

c. གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་བྱེད་དགོས་ཀྱི་བཟོས་པ་རེད།

The government made monks have to do agricultural work (in the future).

In example c. the main verb ("made") is in the past tense (བཟོས་པ་རེད་), while the object of the verb, "the future doing of fieldwork," is in the present/future tense (ཞིང་ལས་བྱེད་དགོས་ཀྱི).

ཀྱི་ can also be used alone with བཟོས་:

d. གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་བྱེད་ཀྱི་བཟོས་པ་རེད།

The government made the monks do agricultural work (in the future).

Another way to express future tense is via the future tense stem of verbs:

e. གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་བྱ་དགོས་བཟོས་པ་རེད།

The government made the monks have to do agricultural work (in the future).

When བཟོ་ is added to nominalized verb stems (non-past), a causative meaning is also conveyed.

f. གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་བྱེད་པ་བཟོས་པ་རེད།

The government made the monks do agricultural work.

g. གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་བྱེད་མཁན་བཟོས་པ་རེད།

The government made the monks agricultural workers.

h. གཞུང་གིས་གྲྭ་པ་རྣམས་ཞིང་ལས་བྱེད་མི་བཟོས་པ་རེད།

The government made the monks agricultural workers.

11.7.3 Constructions using བྱེད་

The verb བྱེད་ can be substituted for བཟོ་ to convey a causative meaning. Causative constructions using བྱེད་ follow nominalized verb stems and generally imply causation due to indirect means such as inducements or incentives rather than direct force or the threat of it. Thus in sentence a. below, the implication is that the doctor would have been ordered to come with the threat of force hanging over his head, while in sentence b., he would have been coaxed or induced to come.

a. ཁོས་ཨེམ་ཆི་འདི་འདིར་ལམ་སེང་ཡོང་དུ་བཏུག་པ་རེད།

He made this doctor come here at once.

b. ཁོས་ཨེམ་ཆི་དེ་འདིར་ལམ་སེང་ཡོང་བ་བྱས་པ་རེད།

He made (did something so that) that doctor come here at once.

A somewhat stronger causative voice than b. would be conveyed by:

c. ཁོས་ཅིམ་ཆི་འདི་འདིར་ལམ་སེང་ཡོང་དགོས་པ་བཟོས་པ་རེད།
He did something so that this doctor had to come here at once.

d. གཞུང་གིས་དགོན་པ་ཉམས་གསོ་བྱེད་ཐུབ་པ་བྱས་པ་རེད།
The government made (did something to make) it possible to repair the monastery.

e. ཞིང་པ་གསར་པ་ཚོས་ཐོན་སྐྱེད་བཅུ་ཆ་འཕར་བ་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པ་རེད།
The new farmers are acting so that production can increase 10%.

f. ང་ཚོས་ཁོང་དབྱིན་སྐད་མགྱོགས་པོ་ཤེས་པ་བྱས་པ་ཡིན།
We made him learn English quickly. (We did things so that he learned [came to know] English quickly.)

11.8 "Let" or "allow" constructions using the verb འཇུག་

A source of confusion in reading Tibetan stems from the fact that འཇུག་ is also used to convey the meaning of "let do" or "allow" in grammatical constructions identical with the causative ones discussed above. Only context can differentiate the two.

a. ཁོ་ཚོས་མོ་ལྷ་སར་འགྲོ་རྒྱུ་བཏུག་པ་རེད།
They made her go to Lhasa. Or, They allowed her to go to Lhasa.

b. ཁོ་ཚོས་མོ་ལྷ་སར་འགྲོ་མ་བཏུག་པ་རེད།
They did not allow her go to Lhasa.

c. མོས་ཁྱི་འདི་ཤ་ཟ་དུ་བཏུག་པ་རེད།
She let the dog eat the meat.

While བཏུག་ in c. could be taken to convey "made," normally it would have been written with an extra modifier such as ཤུ་རྩེགས་རྒྱབ་རྟས་ ("insist") if that was intended:

d. མོས་ཤུ་རྩེགས་རྒྱབ་རྟས་ཁྱི་འདི་ཤ་ཟ་རྒྱུ་བཏུག་པ་རེད།
She made the dog eat the meat.

e. ངས་ཁོ་ལ་བཀྲ་ཡིག་ཞིག་འབྲི་རྒྱུ་བཏུག་པ་ཡིན།
I let (or made) him write a letter.

Negative constructions, however, normally convey "not allowed":

f. གཞུང་གིས་དམག་མི་རྣམས་ལ་མི་མདའ་རྒྱག་རྒྱུ་བཏུག་མ་སོང་།
The government did not allow the soldiers to shoot guns.

11.9 "Allow" constructions using the auxiliary verb ཆོག་

ཆོག་ is used with verbs to convey the idea of "allowing" or "permitting" the verbal action to occur. With some verbs, both the past and non-past stems can be used, but with others, only the past stem is permissible. For example, in example a. the non-past tense

stem of the verb "talk" (གོད་) is not used but in b. and c. both stems of the verb are used.

a. དམག་མི་འདི་ཚོར་ང་ཚོས་སྐད་ཆ་བཤད་ཆོག་ཀི་མ་རེད།
We are not allowed to talk to these soldiers.

b. ལག་ཆིར་མེད་པར་རྒྱ་ནག་ལ་འགྲོ་ཆོག་ཀི་མ་རེད།
Without a permit (visa), (one) cannot go to China.

c. ལག་ཆིར་མེད་པར་རྒྱ་ནག་ལ་ཕྱིན་ཆོག་ཀི་མ་རེད།
Without a permit (visa), (one) cannot go to China.

d. ཕྱ་ཁང་དེའི་ནང་ན་ཞྭ་མོ་གོན་ཆོག་ཀི་མ་རེད།
It is not permitted to wear a hat in that temple.

e. དེང་སང་བོད་ལ་ལྷ་སྤྲོར་བ་ཕྱིན་ཆོག་ཀི་ཡོད་པ་རེད་པས།
Are tourists allowed to go to Tibet these days?

f. ཀྲ་ཉིན་བོད་ལ་ལྷ་སྤྲོར་བ་ཕྱིན་ཆོག་སོང་ངས།
Were tourists allowed to go to Tibet last year?

11.10 "I'll do" volunteering constructions using the auxiliary verb ཆོག་

When ཆོག་ is used at the end of a sentence following the past tense stem of verbs, it conveys the idea that "I volunteer to do" the verbal action.

a. ཁྱེད་རང་གི་པུ་ཁུ་སྐྱེ་སྐབས་ཁྱིམ་གྱི་ལས་ཀ་ཚང་མ་ངས་བྱས་ཆོག།
When your child is born, I'll do all the housework.

b. ཁྱེད་རང་ཁ་ལག་བཟོས་དགོས་ཡོད་སྟབས་ང་ཚོས་ཤ་ཉོ་བར་ཕྱིན་ཆོག།
Because you have to make the food, (if you want) we'll go to buy the meat.

Another way of expressing this is through the pattern: vb.+ པས་ཆོག་.

c. ངས་དུས་ཆུ་ནང་ནས་སྐ་རེ་ལེན་པས་ཆོག་ཅེས་བཤད་པ་རེད།
(He) said, "I'll get the axe from the water now."

11.11 "Ready to do" constructions using: ཆོག་ and ཆོག་ཆོག་

ཆོག་ and ཆོག་ཆོག་ are also used with verb stems to convey the meaning of "ready to do the verbal action." Usually this means ready in the sense of having completed the packing and preparations for the trip or for some task.

a. ང་རྒྱལ་རྩེར་འགྲོ་ཆོག་ཡིན།
I am ready to go to Gyantse.

b. ཁྱོད་རྒྱལ་རྩེར་འགྲོ་ཆོག་ཡིན་པས།
Are you ready to go to Gyantse?

c. ཁ་སང་ངས་རྒྱལ་རྩེར་ཕྱིན་ཆོག་ཡིན་ཀྱང་། གནམ་གྲུ་སྤེལ་བས་མ་བྱུང་།

Even though I was ready to go to Gyantse yesterday, the plane did not come.

d. ཁ་ལག་བཟོས་ཚོག་ཡིན།

The food is ready to make.

11.12 "Approve" or "agree" constructions using the verb འཐུས་

When the verb འཐུས་ is used after another verb, it conveys the meaning of "approval" ("permission") being given for the action of the first verb. In example a. approval was given to establish monk soldiers.

a. གཞུང་གི་ཞབས་ཞུར་སེར་དམག་དྲང་སྲོང་འཛུགས་འཐུས་བྱུང་ཡ་རེད།

It was approved to establish (enrolling) monk volunteer soldiers to serve the government.

b. ཁོང་ཚོས་དེ་སྐར་གཅིག་ན་འཐུས་ཀྱི་རེད།

If they do (like) that, (it) will be approved. (h.)

c. བོད་ལ་ཨེའས་འཐུས་ཞིས་བཀའ་ཨེའས་ཕག།

An order has come that it was approved to go to Tibet.

d. ལས་ཀ་དེ་འདྲ་བྱས་ན་འཐུས་མིན་བཀའ་འདྲི་ཞུས་སོང་།

(They, he, etc.) asked whether (it) would be approved (or not) if (they, he, etc.) did work (like) that.

e. ང་ཚོས་དེ་སྐར་གཅིག་འཐུས་ཁོང་ལ་ཞུས་པ་ཡིན།

We told him that we approved doing like that.

Sometimes context requires that འཐུས་ be translated as "all right."

f. ཁོའི་དྲི་བ་དེ་ལ་ཁྱོད་རས་ལན་དེ་འདྲ་ཞིག་རྒྱབ་ན་འཐུས་ཀྱི་རེད།

It will be all right if you answer his question like that.

An alternative form for this is འགྲིགས་.

g. ཁོའི་དྲི་བ་དེ་ལ་ལན་དེ་འདྲ་ཞིག་རྒྱབ་ན་འགྲིགས་ཀྱི་རེད།

It will be all right if (you) answer his question like that.

11.13 "No choice" and "no way" constructions using ཀ་མེད་, ཐབས་མེད་, ཐབས་བྱལ་, ཚད་མེད་, མཐུ་མེད་, ཚད་བྱལ་, and རང་

All but the last of the above terms is used in the following pattern: མ་ + vb. + —. They convey "no choice" but to do the verbal action.

a. ཁོ་འདིར་མ་ཡོང་ཀ་མེད་རེད།

He had no choice but to come here.

b. ང་བོད་ལ་ལོ་གཉིས་བསྡད་དགོས་བྱུང་སྐབས་བོད་སྐད་མ་བཟུབས་ཐབས་མེད་བྱུང་།

Because I had to live in Tibet for two years, I had no choice but to learn Tibetan.

c. ངའི་གཞུང་གིས་གློས་མཐུན་དེར་ཆ་འཇོག་མི་བྱེད་མཐུ་མེད་བྱུང་།

My government had no choice but to abide by that agreement.

Note that changing the stem of the verb in b. to non-past changes the overall tense (see c.).

d. ངས་བོད་ལ་ལོ་གཉིས་སྡོད་རྒྱུ་ཡིན་སྟབས་བོད་སྐད་མ་སློབ་ཐབས་བྱེད་རེད།

Because I will live in Tibet for two years, I will have no choice but to learn Tibetan.

Another semantically identical "no choice" pattern consists of: མ་ + vb. + རང་ + vb.

e. ཁོང་འདིར་མ་ཕེབས་རང་ཕེབས་རེད།

He had no choice but to come here. (h.)

f. སྲིད་གཞུང་ཡག་པོ་མེད་ཙང་། ངོ་ལོག་མ་རྒྱབ་ཐབས་བྱེལ་བྱུང་ག་རེད།

Because the government was not good, (they, he, etc.) had no choice but to rebel.

Note that ཡག་པོ་མེད་ཙང་ is translated as past tense because of the past tense of the second clause.

g. བག་ལེབ་མེད་པར་བཏེན། ཁོ་ཚོ་འབྲས་མི་ཟ་ཐབས་མེད་རེད།

Because there is no bread, they have no choice but to eat rice.

h. ཁོར་ལས་ཀ་གཞན་དག་མེད་ཙང་། འདི་མ་བྱེད་རང་བྱེད་རེད།

Because he has no other work, he has no choice but to do this.

i. ཁོ་ཚོར་བཙན་གནོན་གཏོང་གི་ཡོད་པས། ཕྱི་རྒྱལ་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་དུ་མི་འགྲོ་ཀ་མེད་ཡིན་པ་རེད།

Because (they, he, .etc.) are oppressing them, (they) have no choice but to seek refuge abroad.

When no negative precedes the verb, many of these can be used to convey that there is no way the verbal action can/could occur. For example:

j. ཤིང་སྡོང་སྦོམ་པོ་ཡིན་ཙང་གཅོད་ཐབས་བྱེལ་བ་རེད།

Because the tree is thick, there is no way to cut it down.

11.14 Constructions expressing the idea of "about" and "concerning": སྐོར་ and ཐད་

སྐོར་ and ཐད་ are two important words that convey "about" and "concerning." They typically are linked to the words they modify by the genitive particle and often are followed by the dative-locative particles. In example a. below, སྐོར་ conveys what kind of a petition he submitted.

a. ཁོས་འབྲོག་པའི་འཚོ་བའི་སྐོར་སྐན་ཞུ་ཞིག་ཕུལ་བ་རེད།

He submitted a petition concerning the livelihood of the nomads.

In example b., however, སྐོར་ is part of an adjectivized nominal clause modifying "petition"

(སྒོམ་ཀྱི་).

b. འབྲོག་པའི་འཚོ་བའི་སྐོར་གྱི་སྒོམ་ཀྱ་འདི་ང་ཚོས་ཀློག་དགོས།
We must read this petition about the livelihood of the nomads.

c. དམག་མིས་མི་དམངས་དགྱེལ་ལ་མི་མདའ་བཀྱབ་སྐོར་ཚགས་པར་ནང་ཏིས་ཡོད་པ་རེད།
The newspaper contained (an article) concerning the soldiers shooting amongst the people.

d. ཁོས་ཀྱ་ཉིན་བོད་ལ་ཡུལ་བསྐོར་སྤྱི་འཆམ་བྱས་སྐོར་གཏམ་བprevious་བྱས་སོང་།
He gave a speech concerning his visit to Tibet last year.

Note that if the writer had intended to convey that he gave the speech last year, the sentence would probably have been written: ཁོས་བོད་ལ་ཡུལ་བསྐོར་སྤྱི་འཆམ་བྱས་སྐོར་ཀྱ་ཉིན་གཏམ་བཤད་བྱས་སོང་།

e. ང་ཚོས་འབྲོག་ལས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་རྒྱའི་སྐོར་ལ་འཆར་གཞི་ཞིག་བགོད་པ་ཡིན།
We made a plan concerning improving animal husbandry.

f. ཨ་མི་རི་ཀ་པ་དེས་ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་གི་སྐོར་ལ་དེབ་ཅིག་བྲིས་ཡག།
The American has written a book concerning the Cathedral in Lhasa.

g. རྒྱལ་ཁབ་དེའི་སྐོར་ངས་གང་ཡང་ཤེས་ཀྱི་མེད།
I don't know anything (at all) about that nation.

ཐད་ performs the same function even though its use is not completely interchangeable with སྐོར.

h. གནས་རྟུལ་འདིའི་ཐད་ལ་ཁོས་བསམ་འཆར་བཤད་ཡོད་པ་མ་རེད།
He hasn't given (spoken) his opinion regarding this situation.

ཐད་ is also used to convey the meaning "by means of." In this role it generally occurs with རས་, i.e., ཐད་རས་.

i. བཟོ་ལས་ཀྱི་ཐད་རས་ཁོ་ཚོ་གཞིས་ཆགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
(They) are settling them by means of (giving them) industrial work.

11.15 Rhetorical negative constructions

Rhetorical negative constructions convey the idea "isn't it . . ." or "aren't there . . .?" or "are there not. . . ." For example:

a. བོད་མི་ནི་ཆོས་པ་མ་རེད་དམ།
As for Tibetans, aren't they (considered) "religious people?" (are they not religious people)

Note that if this were not in the negative, the simple interrogative idea would be conveyed:

b. བོད་མི་ནི་ཆོས་པ་རེད་དམ།
As for Tibetans, are they (considered) "religious people"?

c. བོད་ལ་དགོན་པ་ཆེན་པོ་མང་པོ་ཡོད་པ་མ་རེད་དམ།
Aren't there many big monasteries in Tibet?

d. གཅིག་ལ་དམྱལ་བ་མ་རེད་པས།
Isn't there hell everywhere?

e. རོ་ཞིག་མཐོང་བས་པ་ཕའི་སྙིང་ནད་ལང་པ་མིན་ནམ་བསམས།
(He) thought, "Because (father) saw a corpse, (perhaps) father's heart disease has started up?" [In colloquial = ñiŋnɛ̀ laŋgi mɛ̀dro sām.]

f. བུས་ཞ་ཕའི་རྐང་པའི་རྨ་དེ་དྲག་མེད་དམ་བསམས།
The son thought, "(perhaps) the sore on father's leg is healing?"

If a conditional is used (e.g., g.), a probable future action is conveyed.

g. ཚ་ལུ་མ་ཁ་གཤགས་ན་ལྷ་མོ་གནམ་ལ་འཕུར་མི་ཡོང་ངམ་དགོངས་ནས་སྐྲག།
Thinking, "If (I) split open the orange, will not the goddess fly into the sky?" (he) was frightened. (If I split . . . .probably the goddess will fly . . . .)

h. རྒྱལ་སྲས་ཕྱིར་ལོག་ཡེབས་རྒྱུ་མི་འདུག་པས་འདྲི་ཡིས་བཟས་པ་མ་ཡིན་ནམ།
Because the prince has not returned, might not a demon have eaten (him)? (perhaps a demon ate him)

i. གལ་ཏེ་ཨ་མ་དང་པ་ཕ་གཉིས་བསྡད་ཡོད་ན་གཏམ་བཟང་འདི་གོ་དུས་དགའ་པོ་གྱ་ཚད་ཡོང་ཞེ་མ་རེད་དམ་བསམས།
(He) thought, "If mother and father were alive (lit., "living"), when (they) heard this good news how much gladness would they have not had? (i.e., they would have been so happy.)

Another function of this type of construction is to convey "didn't I. . . ?"

j. དམག་མི་ཡོང་ཞེ་རེད་ངས་ཁྱས་མ་བྱུང་ངམ།
Didn't I tell you that soldiers will come?

11.16 Double negatives

Tibetan makes frequent use of double negative constructions. There are several common past tense constructions:

1. མ་ + vb. (past) + ས་ + neg. linking verb—མ་བྱས་པ་མ་རེད་
2. vb. + མིན་པ་ +neg. linking verb—བྱིད་རྒྱུ་མིན་པ་མ་རེད་
3. མི་ + vb. (pres. or non-past) + ས་ + ཡོང་ཞེ་མ་རེད་—མི་བྱེད་པ་ཡོང་ཞེ་མ་རེད་
4. མ་ + vb. (past) + ས་ + neg. existential verb—མ་བྱས་པ་ཡོད་པ་མ་རེད་
5. མ་ + vb. (past) + ས་ + བྱུང་ + neg. existential verb—མ་བྱས་པ་བྱུང་མི་འདུག་ (or ཡོད་པ་མ་རེད་)

The first, second, and third of these express the idea that "it is not that the verbal action was not done."

a. ཁོ་ཚོས་རྩ་བརྩོན་མ་བྱས་པ་མ་རེད། དགེ་ཐེན་ཡག་པོ་མི་འདུག།
It is not that they were not diligent, (they) did not have a good teacher (the teacher wasn't good). (i.e., it means they were diligent.)

b. ཁོས་ཁ་ལག་འདི་ལ་དགའ་པོ་མ་བྱས་པ་མ་རེད། ཁོ་ན་ག་རེད།
It is not that he did not like the food, he was sick.

c. ཁོ་ཚོས་རྩ་བརྩོན་མ་བྱས་པ་མིན་ཀྱང་། ཁོ་ཚོས་རྩ་བརྩོན་མ་བྱས་པ་རེད་ལབ་པ་རེད།
Even though it is not that they didn't work diligently, they said they did not work diligently.

d. ཁོས་ཁ་ལག་བཟོ་རྒྱུ་མིན་པ་མ་རེད།
It is not that he is not going to make food.

e. ཁོས་ངལ་རྩོལ་བྱེད་རྒྱུ་མིན་པ་མིན་ཀྱང་། ཞོར་ལ་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཀྱི་རེད།
Even though it is not that he will not do (manual) labor (i.e., even though he will do manual labor,) (he)will study in his spare time.

f. ཁོས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་མི་གོད་པ་ཡོང་གི་མ་རེད།
He will not not talk about Tibetan history. (i.e., he will talk about Tibetan history.)

The fourth and fifth constructions express the idea that "there is nothing with regard to the verbal action that was not done" or "there was nothing (or hasn't been anything) with regard to the verbal action that was not done."

g. ཁོ་ཚོས་རྩ་བརྩོན་མ་བྱས་པ་ཡོད་པ་མ་རེད།
There isn't anything (or there is nothing) they didn't work diligently at.

h. མོས་བོད་པའི་ཁ་ལག་མ་ཟས་པ་བྱང་ཡོད་པ་མ་རེད།
There is not any Tibetan food that she has not eaten.

Double negative constructions are also used in subordinate clauses. Some typical examples are:

i. ཁོས་རྩ་བརྩོན་མ་བྱས་པ་མེད་ཀྱང་། གཞུང་གིས་ཁོར་བྱ་དགའ་མ་སྦྱིན་པ་རེད།
Even though there isn't anything he hasn't done diligently, the government didn't give him a prize.

j. གཞུང་གིས་སྐྱབས་བཅོལ་བ་དེ་ཚོར་རོགས་རམ་མ་བྱས་པ་བྱང་མེད་ཙང་། ཁོ་ཚོ་ཕྱུག་པོ་ཆགས་པ་རེད།
Because there hasn't been anything that the government hasn't done to help the refugees, they have become rich.

First person constructions take མེད་.

k. ངས་བོད་པའི་གཞས་མ་གོ་བ་མེད།
There isn't any Tibetan song I haven't heard.

Perfect tense double negatives are commonly formed as follows: vb. (past) + མེད་ + པ་ + neg. linking verb.

l. ཁོ་ཚོས་བྱོས་ཐབས་བྱས་མེད་པ་མ་རེད། ཕྱིལ་སིས་འཛིན་བཟུང་བྱས་ཡོད་པ་རེད།
It isn't that they (have not tried or) did not try to flee, the police have arrested (them).

m. ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་མེད་པ་མིན་པ་མ་ཟད། གྲུབ་འབྲས་ཀྱང་ཡག་པོ་བྱུང་འདུག།
Not only isn't it that they haven't worked, (they) have even achieved a lot [lit., they even got a good result].

By substituting མི་ for མ་, and by using the present (non-past) verb stem, present/usual tense double negative constructions are formed. Note should be made, however, that མ་ + vb. + མ་རེད་ constructions can also be used to express present time if context dictates.

n. ཁོ་ཚོས་དུ་བརྩོན་མི་བྱེད་པ་མ་རེད། དགེ་ཐུན་ཡག་པོ་མི་འདུག།
It is not that they are not diligent, (they) don't have a good teacher.

o. ཁོས་ལས་ཀ་བྱེད་མི་དགོས་པ་མ་རེད། ཁོ་ན་གཡོ་ཡོད་པ་རེད།
It isn't that he does not have/need to work, he is sick.

p. ཁོ་ཚོས་དུ་བརྩོན་མི་བྱེད་པ་མིན་ཡང་། གཞུང་གིས་བྱ་དགའ་སྤྲོད་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད།
Even though it isn't that they are not diligent, the government is not giving them a prize.

q. ཁོ་ཚོས་ཁ་ལག་མི་ཟ་བ་ཡོད་པ་མ་རེད།
There is not (does not exist any) food they do not eat.

Double negative constructions also occur with linking and existential verbs.

r. བོད་པའི་ནང་ལ་ནང་པ་མིན་པ་ཡོད་པ་མ་རེད།
Among Tibetans, there is not anyone who is not a Buddhist.

s. རྒྱ་ནག་ལ་གནམ་གྲུ་མེད་པ་མ་རེད།
It is not that China has no planes.

t. དེང་ནང་ལ་ལོག་སྤྱོད་པ་མེད་པ་མིན་པ་ར་བཅེན། ལས་འགྲུལ་ཞིག་བྱེད་དགོས།
Because it is not that there are no reactionaries in the party, (we) must make a campaign (against them).

u. ལྗང་པ་དེ་ལ་དམག་མེད་པ་བྱུང་མེད།
In that country, there has never been (a time) without war.

Present (usual) constructions are also formed by: vb. (pres. or non-past) + ཀྱི་མེད་ + པ་ + མ་རེད་.

v. ཁོ་ཚོས་འདེབས་ལས་ཡག་པོ་བྱེད་ཀྱི་མེད་པ་མ་རེད། དེ་ལོ་ཆར་པ་ཞེ་དྲག་བབས་མ་སོང་།
It isn't that they are not planting well, it did not rain a lot this year.

w. དེང་སང་ཁོ་ནང་ལ་སྡོད་ཀྱི་མེད་པ་མ་རེད། མཚན་ལས་ཀྱིད་པར་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད།
It is not that he is not living at home these days, (he) goes to work at night.

Constructions using མི་ + vb. (non-past) + པ་ + ཀྱིད་ + རྒྱུ་ + neg. existential verb convey the idea of "should not not do" or, put positively, that "the action should be done"

x. ཕྱིད་རང་གིས་མི་སྐྱོ་པོར་རོགས་རམ་མི་ཀྱིད་པ་ཀྱིད་རྒྱུ་མེད།
You shouldn't not help the poor people. (i.e., You should help. . . .)

y. ཁོ་ལ་སྐད་ཆ་མི་ཤོད་པ་ཀྱིད་རྒྱུ་ཡོད་པ་མ་རེད།
(You) shouldn't not talk to him. (i.e., You should talk . . .)

11.17 Double negative constructions with གཏན་ནས་, རྩ་བ་ནས་, ཐུན་ནས་, གྱེན་ནས་, and ནམ་ཡང་

These emphatic negative terms ("never," "not at all") when used in double negative constructions convey something less than the absolute negative sense. Thus, whereas གཏན་ནས་ཤེས་ཀྱི་མིན་ means "(I) don't know anything (about something)," གཏན་ནས་མ་ཤེས་པ་མིན་ means "it is not that (I) don't know anything (about something)" (i.e., I know a little).

a. གནས་བསྐོར་བ་དེ་ཚོས་ལམ་གཏན་ནས་མ་ཤེས་པ་མིན་ཀྱང་། གསལ་པོ་ཤེས་ཀྱི་མི་འདུག།
Even though the pilgrims did not completely not know the road, (they) did not know it clearly.

b. ཁོང་བོད་ལ་ཐེངས་མང་པོ་ཕེབས་མེད་ཀྱང་། རྩ་བ་ནས་ཕེབས་མ་མྱོང་བ་མ་རེད།
Even though he hasn't gone to Tibet many times, it is not that (he) has never experienced going there.

c. བཀྲིས་ཀྱིས་ཆང་གཏན་ནས་མ་འཐུང་བ་མིན་ཀྱང་། ཁེ་དུགས་འཐུང་གི་མི་འདུག།
Even though Tashi has not never drunk beer, he doesn't drink much.

d. འབྲོག་པས་ནམ་རྒྱུན་ཆང་འཐུང་གི་མེད་ཀྱང་། རྩ་བ་ནས་མ་འཐུང་བ་མ་རེད།
Even though nomads usually do not drink beer, it is not that (they) never drink it.

e. དེང་སང་ལྷ་སར་ལྷ་སྐར་བ་མང་པོ་གཏོང་གི་ཡོད་པ་མ་རེད་དེ། རྩ་བ་ནས་མི་གཏོང་བ་མ་རེད།
Even though these days (they) are not sending (allowing) many tourists to go to Lhasa, it is not that (they) are completely not sending (them).

f. ཕྲུ་གུ་དེས་སློབ་གྲྭར་གཏན་ནས་མ་ཕྱིན་པ་བྱས་མེད་པ་མ་ཟད། དགོང་མོ་ནང་ལ་མ་ལོག་པ་ཡང་ཀྱིད་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་རེད།
Not only does this child never not go to school, (he) even doesn't not return home in the evening. (He sometimes goes to school and returns home in the evening.)

11.18 Double negative constructions with ཐུབ་, དན་, མཐོང་, བསམ་, and ཤེས་

a. ཁོས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཤོད་མི་ཐུབ་པ་ཡོང་གི་མ་རེད།

It won't come about that he won't be able to talk (about) Tibetan history.
(He will (definitely) be able to talk (about) Tibetan history.)

Note the difference when we switch to an existential verb:

b. ཁོས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཤོད་མི་ཐུབ་པ་ཡོད་པ་མ་རེད།
There is nothing (about) Tibetan history he is unable to talk (about).

c. ཁོས་ངལ་རྩོལ་མ་ཐུབ་པ་མིན་ཙང་ང་ཚོས་མི་གླ་རར་དགོས།
We have to hire (him) because he is not unable to do hard work.

d. ཁོ་ཡོང་མ་ཐུབ་པ་མ་རེད། མ་ཡོང་ག་རེད།
Its not that he was unable to come, (he) didn't come.

e. ཁོ་ཚོའི་ནང་ནས་བོད་ཡིག་འབྲི་ཀློག་མི་ཐུབ་པ་ཡོད་པ་མ་རེད།
There is no one among them who is unable to read and write Tibetan.

f. ཁོ་འདིར་ཡོང་རྒྱུ་མིན་པ་དྲན་མ་སོང་།
(He) didn't remember that he wasn't coming here.

g. ཁོས་ནང་ལ་མ་བཞུགས་པ་མཐོང་མ་བྱུང་།
(I) didn't see him (when) he was not staying at home. (I never saw him not staying at home.)

h. ཁོས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་མི་ཤེས་པ་མ་རེད། བཤད་འདོད་མེད་པ་རེད།
It is not that he doesn't know Tibetan history, (he) doesn't want to talk (about it).

11.19 Constructions with གྱི་: vb.+ གྱི་ + ཡིད་ or བྱས་

This pattern conveys a number of rather different meanings. The first is to "try to" do the verbal action.

a. ཁོས་དགག་པ་རྒྱབ་གྱི་བྱས་པ་རེད་དེ། མ་ཐོབ་པ་རེད།
Even though he tried to rebut (it), (he) did not win.

This conveys that the speaker did not really think he could win but tried anyway.

A second common meaning for this construction is to "pretend to" do the verbal action:

b. ཁོས་འགྲོ་གྱི་བྱས་ནས་ཉལ་བཞུད་པ་རེད།
Pretending to go (out), he slept.

c. ཁོས་བཙོང་གྱི་བྱས་ནས་སྤྱས་པ་རེད།
Pretending to sell it, he hid it.

A third usage conveys that the speaker does not like something or considers the action done to be inappropriate. For example:

d. ཁོས་ཁང་པ་རྒྱབ་གྱི་བྱས་ནས་རྟོགས་ཟློ་བཟོས་པ་རེད།

Because he built a house it brought problems.
This sentence conveys that the writer feels the subject did not have to build the house.

11.20 Reading exercises

11.20.1 Reading number one: "The Urine of the Precious Gem"

11.20.1.1 Tibetan text

❧❧།། །། ནོར་གཅིན་བཏང་པ།1

སྔར་བོད་ཀྱི་ལྷོ་ཕྱོགས་སྐེ་གདོང་ཟེར་བའི་ཡུལ་ན་2 སྐེ་གདོང་རྒྱལ་པོ་ཟེར་བ་ཞིག་ཡོད་པ་དེར་3 ཐྲོན་པོ་ཉི་ཚེས་བཟང་པོ་ཟེར་བའི་ཏོ་ཙོ་རུ་ཅང་བཀུ་བ་ཞིག་4 ཡོད། ཉིན་ཞིག་ཉི་ཚེས་བཟང་པོས་རྒྱལ་པོར་ཞུས་པར5། རྒྱལ་པོ་རེན་པོ་ཆེ6། གཞན་ཀྱིས་རྫ་ཆའི་ནོར་བུ་རྣམས་ཕྱིར་བཀོན་ནས་བོད་ཟེར་བའི་ཡུལ་རྒྱ་ནག་7 གི་ཡོད་པ་དེ་ནི་8 བརྗེད་ཉམས་ལྡན་ཞིང་9 སྙན་གྲགས་ཆེན་པོ་འདུག། ང་ཚོའི་ནོར་བུ་རྣམས་བང་མཛོད་ནང་དུ་བཅུག་ནས་བཞག་པ་དེར་ཚོ་མེད་པ་ཞིག་རེད། ཅེས་ཞུས་པར། རྒྱལ་པོས་དེ་འདྲ་ཡིན་ན་ང་ཚོས་བང་མཛོད་ནང་ནས་ནོར་བུ་རྫ་བ་ཆ་ཤོས་དེ་བཀོན་ཏེ་སང་ཉིན་ཚོས་བཟང་པོ་ཁྱོད་ཀྱིས་འདི་ཟེར་བུ་རྫ་འདུག་དགོས་ཞེས་ཟེར་ཏེ་ཕྱིར་བཏང་ཡོད།

དེའི་སང་ཉིན་ཐུ་དྲོ་ཤར་ཕྱི་མཚམས་སུ་10 ཉི་ཚེས་བཟང་པོས་རྒྱལ་པོའི་ནོར་བུ་རྫ་འདུང་ཚ་ཤོས་དེ་བང་མཛོད་ནང་ནས་བཀོན་ཏེ་ཟང་ཉིན་ཀྱི་ཁྲིམ་དུ་ཐུས་ཇེས་ལམ་སེང་ཆུ་འཐམ་དུ་ཕྱེན་ནས་འཐུག་པ་ཚེན་པོ་ཞིག་བཀོག་སྟེ་རྒྱལ་པོའི་ཡོ་བྱང་གི་ནུབ་ངོས་རི་ལྷེབས་ཤིག་གི་ཐོག་ཏུ་བསྒངས་ནས་བཞག་པ་དེར་11 ཉི་ཟེད་ཡོག་པའི་སྐབས་སུ་དངོས་འབྲེལ་བོད་ཟེར་ཚེན་པོ་སྤྲོ་བཞིན་ཡོད། སྐབས་དེར་ཉི་ཚེས་བཟང་པོས་མགོག་ཐུར་རྒྱལ་པོའི་དྲུང་དུ་ཐུག་ཕྱེན་ནས།12 རྒྱལ་པོ་རིན་པོ་ཆེ། ཁྱང་ཤེལ་བསྡམས་ཏེ་ཡོ་བྱང་གི་ཡང་སྐེང་ནས་ནོར་བུའི་བཏིང་ཉམས་ལྡན་པའི་ཟེད་ཟེར་ལ་གཟིགས་པར་ཕེབས་དང་།13 ཞེས་བཤད་པར། རྒྱལ་པོས་བྲིལ་འཚབ་བང་ཐོར་14 ཚང་མ་འཁྲིད་དེ་ཡོ་བྱང་གི་ཡང་སྐེང་ནས་ལྟ་སྐབས་རྒྱལ་པོའི་བསམ་པར་ནོར་བུའི་ཟེད་ཟེར་དངོས་འབྲེལ་འཕྲོ་བཞིན་འདུག་སྟམ་དུ་དགའ་ཐག་ཆོད་ནས་ཅིན་གྱང་གི་ལྟོ་ཆས་ཀྱང་ཡོ་བྱང་གི་ཡང་སྐེང་དུ་བཟས་དེ་ཅིན་གང་བཤས་པའི་མཐར་15 ཕྱི་དྲོ་ཤ་བཞུད་ལ་ཉི་བའི་སྐབས་སུ་16 ནོར་བུའི་ཟེད་ཟེར་ཆུང་དུ་ཆུང་དུ་འཕྲོ་བཞིན་འདུག་པས་ཁྱོད་རང་ཡ་གིར་མགོག་ཐུར་ལྟ་བར་ཀུགས་དང་ཞིས་བཤད་པ་ལྟར་17 ཉི་ཚེས་བཟང་པོས་ལྟ་བར་ཕྱིན་རྗེས་ཆུར་ཀུགས་ཡོང་18 ནས་དེ་དཔེ་བསགས་འདུག། ནོར་བུས་ནོར་གཅིན་བཏང་ནས་བློས་ཞུས་པར་ཀྱལ་པོས་སྐད་ཆ་དེ་ཐོས་འཕྲལ་ལྟ་བར་ཕྱིན།

ཡ་གིར་སྲིབས་སྐབས་དངོས་འབྲེལ་འབྱགས་པ་བཞུར་བའི་བཞའ་བརྟན་དོག་ཙམ་ལས་མེད་པ་མཐོང་སྐབས་ཀྱལ་པོས་དེ་

ནི་དཔེ་བསྡུས་འདུག། དེ་ཇི་སྐད་བྱས་ནས་ལེགས།19 དེའི་འདྲའི་རོར་བྱའི་ཡངས་པ་ལ་ཚང་20 ཞེས་བཤད་ནས་གཅིག་འདི་བྱིད་མིད་པར་གྱུར21 ॥

11.20.1.2 Translation

The Urine of the Precious Gem

Formerly, in the area in southern Tibet called Nedong, there was a king called King Nedong who had a very intelligent minister called Ñijösaŋbo. One day Ñijösaŋbo said to the king, "King Rimpoche, others take out their precious gems and make them sparkle in the light. As for that, it is a grand and fame-producing thing. Leaving our precious gems in our storeroom is senseless." The king said, "If that is so, then take out our most precious gem and you, Ñijösaŋbo, make it shine in the light tomorrow."

The next day, early, at the time the sun rose, Ñijösaŋbo took out the king's most precious gem from the treasury and took it to his house and buried it there. After this, he immediately went to the bank of a river, broke off a piece of ice, and (went) up the side of a hill to the west of the king's palace and left it standing up there. At the time when the sun's rays hit that, there really was a great glittering. At that time, Ñijösaŋbo quickly went running to the king and said, "King Rimpoche, bring a telescope. Come to see a glorious glittering gem from the roof of the palace."

The king hurried, taking along all his retinue and ministers. When they looked from the roof of the palace the king thought in his mind, "The gem's glitter is really shining," and was extremely happy. He even ate his noon meal on the roof, (staying) looking all day. Finally, in the late afternoon when the sun was close to setting, because the glitter from the gem was getting less and less, (the king) said, "You go quickly over there to look!" Accordingly, Ñijösaŋbo went to look and afterwards came running back and said, "Oh my goodness. The gem has urinated gem-urine and fled away. King Rimpoche, go at once to the place where the gem was left to see." The king went to look as soon as he heard this.

When he arrived over there, he really saw only (nothing other than) the wetness of the melted ice. He said at that time, "Now, oh my goodness. Now what is better to do? Oh, what a shame (to lose) a gem such as this." And there was nothing he could do.

11.20.1.3 Grammatical notes

1. The title is a cryptic phrase meaning "gem-urination." It is actually an abbreviation of the phrase རོར་བྱས་རོར་གཅིན་བཏང་, which means "(by) the precious gem did a gem-urination." The normal term for "urinate" is གཅིན་ཡ་བཏང་ but here the story embellishes by indicating that a gem urinated, calling it a gem-urination, although at this point what that really means is not clear. Linguistically, the phrase is constructed by adding the first syllable of the word gem (རོར་) to urine (རོར་ + གཅིན་) and dropping the ཡ་ in གཅིན་ཡ་བཏང་.

2. ན་ as used here in ཡུལ་ན་ conveys neither the "if" verbal connective, nor the verb "be sick." Instead it is another of the dative-locative particles meaning "in," "at," "to."

3. དེར་ marks the subject in what is basically an existential sentence ("to the king, existed X"—སྣེ་གདོང་རྒྱལ་པོ་...དེར་...X...ཡོད). Between སྣེ་གདོང་རྒྱལ་པོ་ and དེར་ is the nominalized phrase ཟེར་བ་ཞིག་ཡོད་པ་, which means "was one who was called." Thus, the entire construction means "to that one who was called Nedong King. . . ."

4. The phrase ཤེས་རྟོག་ཅང་བཀྲ་ཤིས་ breaks down into ཤེས་ ("intellect"), རྟོག་ཅང་ ("very"), བཀྲ་ཤ་ ("bright, sharp"), and ཤིས་ ("a/one"). Together they mean "one who was very intelligent." It is modified via the genitive to སློབ་པ་ཉི་ཛོས་བཟང་པོ་ཟེར་བའི་ ("who was called Minister Ñijösaŋbo"). These together convey "one who was very intelligent who was called Minister Ñijösaŋbo." They tell what the King had: "he had one who was very intelligent called. . . ."

5. The ར་ in ཞུས་པར་ is an example of the dative-locative used with nominalized verb stems to convey "concerning" the verbal action (see 6.6.3). Here it is used to introduce the minister's direct speech, i.e., what he said to the king. It would be translated literally as "concerning what the minister said to the king."

6. The use of རིན་པོ་ཆེ་ here does not convey that the king was an incarnate lama. It is used merely as a polite honorific.

7. See 11.7.1 for the explanation of འཇུག་. Here ཕྱི་བཏོན་ནས་འདི་ཟེར་འཕྲོ་ཐུབ་འཇུག་ conveys that after taking it out (of the treasury), he made it so that it shone.

8. The particle ནི་ marks the completion of the nominalized subject of this existential construction ("X is Y"). The X is "as for others making (their) precious gems shine" (ཁྱེན་གྱིས་རྩ་ཆིའི་རོར་བུ་རྣམས་ཕྱི་བཏོན་ནས་འདི་ཟེར་འཕྲོ་ཐུབ་གྱི་ཡོད་པ་དེ་ནི་).

9. The particle ཤིང་ functions here as an adjectival conjunctive (see 10.3.7), joining བརྡིད་

ཅམས་ལྡན་ and སྟན་གྱས་ཆེན་པོ་.

10. The particle མཚམས་སུ་ is one of the "when" connectives (5.10).

11. The phrase བསྒྲངས་ནས་བཞག་ means "having set (it) up, left it." It is modified by a phrase indicating the location of the "setting up": རྒྱབ་རྡོས་རི་ལྟེབས་ཤིག་ཕེ་ཐོག་ཏུ་ ("on the face of a mountain in the west"). The last portion of the phrase (པ་དེར་) nominalizes it: བསྒྲངས་ནས་བཞག་པ་དེར་ ("to that which was set up and left ").

12. The combination རྒྱུག་ཕྱིན་ is a typical pattern conveying simultaneous action, in this case, "went running."

13. The particle དང་ functions here as a polite imperative conveying "please" come (7.12).

14. Tibetan authors frequently use abbreviations such as བློན་འཁོར་, which consists of the first syllables of both བློན་པོ་ ("minister") and འཁོར་བཅས་ ("retinue").

15. མཐར་ ("finally, in the end, at last") is a word that usually is placed at the start of the second of two syllables (མོས་བོད་ཡིག་ལོ་མང་པོ་སློབ་སྦྱོང་བྱས་པ་དང་། མཐར་བོད་ཡིག་ཤེས་པ་རེད་). It is used here, however, as a verbal clause connective being joined to the verb by the genitive particle. It conveys, "looked all day, and in the end. . . ."

16. (ལ་) ཉེ་བའི་སྐབས་སུ་ is a phrase conveying "at the time when it was close to. . . .."

17. ཤར་ occurs with nominalized verbs to convey "like" or "in accordance with" or "in the manner of." Here it means "in accordance with what he said."

18. རྒྱུགས་ཡོང་—like རྒྱུག་ཕྱིན་—also conveys simultaneous action—"came running." Note that རྒྱུགས་ is sometimes spelled with a final "s."

19. ཇི་ཤར་ + vb. + ན་ + ལེགས་ is a common construction that means, "how is it best to do the verbal action?"

20. ཤངས་པ་ལ་ཚང་ is a common spoken phrase meaning "Oh, what a shame."

21. གཅིད་འདི་ཕྱིད་མིད་པར་གྱུར་ is a common phrase meaning"he came into a state in which there was nothing that could be done."

11.20.2 Reading number two: "The Origin of Shodön [The "Curd" or "Opera" Festival]"

11.20.2.1 Tibetan text

ཞོ་སྟོན་གྱི་ཡོང་ཁུངས་

ཞོ་སྟོན་ཞེས་པ་ནི་བོད་ཟླ་དྲུག་པའི་གནམ་གང་ནས་འགོ་བཙུགས་ཏེ་བདུན་ཕྲག་ཤས་རིང་སྐྱུ་རུལ་འཁྲབ་ནས་ལྷ་སར་སྤྲོ་སྐྱིད་གཏོང་བའི་དུས་སྟོན་ཞིག་རེད། ཐར་གཞུང་ས་དཔའ་ལྷན་པོ་བྱང་གིས་1 ཞོ་སྟོན་ཉིད་ཟླ་ཁག་2 འབྲས་སྤུངས་དགོན་པར་ཉིད་སྤྱལ་3 བྱུང་འདུག། དེའི་དུས་བོད་ལ་ལྷ་མི་ཆོགས་པ་ཁག་བཙུགཉིས་ཡོད་པ་ཚང་མ་4 ལོ་ལྟར་དུས་ཚོད་དེར་འབྲས་སྤུངས་དགོན་པར་འཁྲབ་སྟོན་དུ་ཡོང་5 དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།

བོད་ཀྱི་ལྷ་མི་ནི་ཐུར་གྱབ་ཐང་སྟོང་ཡོ་རེར་མཁན་བོད་ལ་ལྷགས་ཐག་རམ་པ་ཁག་བཙུ་ལྷག་ཙམ་རྒྱབ་ཤོང་པ་དེས་6 ལྷགས་རམ་ཀྱི་འགྲོ་སོང་ཆེད་དུ། ལྷ་སའི་ནུབ་ངོས་ཀྱི་རྩ་ཤུལ་ལྷགས་རམ་ལས་གྲ་7 ནས་ཕོ་མི་མཇོས་པ་དང་སྐད་གདངས་ལེགས་པ་འདམ་གསེས་ཀྱིས་ཀླུ་གར་ཆོགས་པ་ཞིག་སྒྲིག་འཛུགས་བྱས། ཆོགས་པ་དེས་ལྷ་སའི་མང་ཆོགས་ལ་འཁྲབ་སྟོན་བྱས་སྐབས་མང་ཆོགས་རྣམས་ཏང་ཁངས་ཏེ་ཀླུ་གར་ཁ་རྣམས་ལྷ་ཡུལ་ནས་ཡིབས་པའི་ལྷ་མི་ནང་བཞིན་འདུག་ཅེས་བསྒྲགས་ཤང་ཆོགས་རྣམས་ཏང་ཁངས་ཀྱི་ཀླུ་གར་ཁ་རྣམས་ལྷ་ཡུལ་ནས་ཡིབས་པའི་ལྷ་མི་ནང་བཞིན་འདུག་ཅེས་བསྒྲགས་བརྗོད་བྱས་པ་དེ་ནས་བརྒྱུད་ལྷ་མི་རེར་བའི་ཐ་སྙད་དེ་ཚགས་པ་རེད། དཔར་ལྷ་མོའི་འཁྲབ་གཞུང་དུ། འགྲོ་བ་བཟང་མོ་དང་། སྡང་སྣའོད་འབྲུམ། གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མ། པད་མ་འོད་འབར། ཆོས་ཀུལ་ནོར་བཟང་། གཙུང་ཡོ་དོན་ཡོད་དོན་གྲུབ། དྲི་མེད་ཀུན་ལྡན། རྒྱ་བཟའ་བལ་བཟའ། རས་ཆུང་སོགས་ཡོད་པ་རེད།

དཔེར་ན་འགྲོ་བ་བཟང་མོའི་འཁྲབ་གཞུང་དུ་སྡར་མོན་དུ་ཀུལ་པོ་ཀ་ལ་དབང་པོ་ཐེར་བ་ཞིག་ལ་བཙུན་མོ་ཀ་ཤང་བདུད་མོ་ཐེར་མཁན་ཞིག་ཡོད། ཉིན་ཞིག་ཀུལ་པོ་རི་དྭགས་ཀུག་པར་འགྲོ་དུས་ཀུལ་པོའི་ཁྱི་བརླག་པ་འཆོལ་དུ་འགྲོ་སར་8 མི་ཚང་གཅིག་ལ་ཚན་ཚོན་གཉིས་དང་བྱ་མོ་ཅང་ཞང་ཁི་མཇེས་མ་འགྲོ་བ་བཟང་མོ་ཐེར་བ་ཞིག་བཙས་9 ཡོད་པ་རེད། བྱ་མོ་དེ་ཀུལ་པོས་མཐོང་མ་ཐག་ཀུལ་པོ་ཤིན་ཏུ་དགའ་ནས་ལམ་སེང་བཀའ་བཏང་སྟེ་བྱ་མོ་དེ་རང་གི་མནའ་མར་བསྐོང་10 སྟེ་སྲས་སྲོས་ཡང་གཉིས་བྱུང་བ་རེད།

བཙུན་མོ་ཅ་ཤང་བདུད་མོས་དེ་ལ་མི་དགའ་བ་ཆེན་པོ་11 བྱས་ཏེ་རང་ལ་དགའ་བའི་12 བློན་པོ་དང་ངན་འབྲེལ་གྱིས་ཀུལ་པོ་བཙོན་དུ་བཏུག་པ་དང་འགྲོ་བ་བཟང་མོ་གསོད་བྱབས་བྱས་13 ཀུང་མོ་རྩ་འཕྲལ་གྱིས་གནམ་ལ་འཕུར་སྐབས་བསད་མ་ཐུབ་པར་ཤོར།14 འོན་ཀྱང་ཕྱ་གུ་གཉིས་བྲོས་མ་ཐུབ་སྐབས་ཅ་ཤང་བདུད་མོས་ལམ་སེང་ཐག་རིང་དུ་གསོད་པར་གཏོང་དུས་གསོད་མཁན་གྱིས་བྱ་མོ་དེར་སྙིང་རྗེ་ནས་གསོད་མ་མྱས་པར་བཞག་པས་ལུས།15 བྱ་དེ་ནི་རི་སྙིང་ནས་མར་དབྱུགས་ཀྱང་ཚ་མའི་སྤྱལ་པ་ཚོད་དཀར་པོའི་གཤོག་པའི་སྙིང་དུ་བླངས་པས་མ་ཤི་བ་རེད། བྱ་ལྟ་སྡས་ཀུལ་པོ་དེ་ཡུལ་པད་མ་ཅན་རྒེའི་རྒྱལ་སྲིད་པར་སྐྱབས་ལུང་པ་

དེའི་མི་སེར་རྣམས་ནས་ཁོང་ཚུལ་པོར་བསྒོས། ཚུལ་པོ་དེས་དམག་དྲངས་ནས་ཀ་ཤང་བདུད་མོ་དང་དམག་འཐབ་མཐར་བདུད་མོ་ཕམ་ནས་ཤི་ཏ་དང་། རང་གི་ཕ་ཀུ་དབང་པོ་བཙོན་ཁང་ནས་བཏོན་ཞིང་མ་འགྲོ་བ་བཟང་མོ་རྣམ་མཁའ་ནས་ཐྱིར་ཕེབས་ཐུབ་པ་བྱུང་། ཚུལ་བཙུན་གཉིས་ཀྱིས་ཀྱང་དུས་ཡུན་གང་ཙམ་ནས་ཀྱ་མོ་ལྷ་གཅིག་ཀུན་བཟང་རྩ་ཚོད་ནས་རང་ཡུལ་དུ་འབྱོར། ཚུལ་པོ་ཀ་ལ་དབང་པོས་སྐར་བཞིན་ཚུལ་སྲིད་བསྐྱངས་པས་མི་སེར་ཚང་མར་བདེ་སྐྱིད་ཆེན་པོ་བྱུང་བ་རེད།

རྗེས་སུ་ཚུལ་བ་སྐུ་འཕྲེང་བདུན་པ་སྐལ་བཟང་ཀུ་མཚོའི་སྐབས་ནས་ལྷ་མོ་མང་ཆེ་བ་འབྲས་སྤུངས་ནས་ནོར་ལྷ་སྦྲིང་ཁར་བྱོས་ཏེ་ཞོ་སྐྱན་ལྷ་མོ་འཁྲབ་ཡུལ་གཅོ་བོ་དེ་ནོར་ལྷ་སྦྲིང་ཁར་ཕྱུར་པ་རེད།

ལྷ་མོ་བ་ཚང་མས་ཆེས་ཉེ་ཤུ་དགུའི་ཉེན་རྩེ་ཕྱག་ལས་ཁྲུངས་སུ་འབྱོར་ཐོ་བཀོད། དེ་ནས་འབྲས་སྤུངས་ཚོ་བྱང་ཀ་རིམས་ཕུད་ཕུལ་དེ་འབྲས་སྤུངས་དགོན་པའི་ནང་ཚུད་ཟིན་ཏོག་བཀོས་ཀྱིས་འཁྲབ་སྒོལ་ཡོད། ལྷ་ས་དང་སྒོང་གསེབ་ཡས་མས་ནས་ལྷད་མོ་བ་མང་པོ་དེ་ཉིན་འབྲས་སྤུངས་དགོན་པར་འཛོམས་ཤིང་འབྲས་སྤུངས་པ་ཆོས་འཁྲུལ་པ་ཆོར་སྡེ་ལེན་གང་ཟབ་16 ཅྱད་ཀྱི་རེད། རེར་སྒོལ་ལ། འབྲས་སྤུངས་ཀྱི་སྐོར་སྐད་གཏམས་ཆེན་པོ་དེས། གྲྭ་པ་གྲྭ་ཀུང་17 སྤྲང་པོར་བཏང་།18 ཞེས་པའང་དེ་ནས་བྱུང་པ་རེད། ཀོ་སྐོན་དེ་ནི་འབྲས་སྤུངས་དགོན་པར་དགེ་འདུན་རྣམས་དབྱར་གནས་ཞེས་ཆར་དུས་ཀྱི་མཚམས་སུ་བཞུགས་པའི་སྐབས་དང་བསྡུན་གནའ་བོའི་དུས་སུ་ཁོ་ཚོ་སྐོན་མོ་དྲངས་སྒོལ་ནས་ཁོ་སྐོན་ཞེས་གྲགས་པ་རེད།19

བོད་རྒྱ་བདུན་པའི་ཆེས་གཅིག་ཉིན་ནོར་གྱིང་20 པོ་བྱང་དུ་ཞལ་ཕྱད་འབྱལ་བ་དང་དེ་ནས་བདུན་གཅིག་རིང་ལྷ་མོའི་ལོ་རྒྱུས་རེ་21 ཉིན་གང་འཁྲབ་དེ་དགོང་མོ་དམག་སྐར་ཁག་ནས་རྩ་སྒྲིག་ས་ལམ་ཡང་ཞུ་སྒོལ་ཡོད།

དེ་ནས་ལྷ་མོའི་ཆོགས་པ་ཁག་ཆོས་ལྷ་སའི་ནང་གི་སྐུ་དྲག་ཁག་དང་ཐུབ་ཁག་ལ་འཁྲབ་སྒོན་ཁྱེར་པ་དང་། འཁྲབ་སྒོན་སྐབས་ ལྷ་མོ་བ་ཚང་མར་ཁ་བཏགས་གཡོག་པ་དང་ཧ་འབྲུ་དཔུལ་བཅས་ཀྱི་གསོལ་རས་ཆན་པོ་གནང་ཡོང་།22 དེ་ནས་ལྷ་མོ་འཁྲབ་མཁན་གྱིས་ལྷ་ཁྱུལ་འཁེན་པ་དང་། དཔུང་སྒྲིན་བདག་ལ་ཐུ་བ་ལམ་འགྲོ་23 དང་། སྐུ་ཆེར་བར་ཆད་མི་ཡོང་བའི་སྒོན་འདུན་ཡང་ཞུ་ཁྱབ་ཅིང་རེས་ཤིག་ཟེར།

སྒྲི་ཆོགས་རྩིང་པའི་ནང་དུ་སྐད་གཏགས་ཡོད་པའི་ལྷ་མོའི་ཆོགས་པ་སྐྱོར་མོ་ལུང་བ་ཕུད། དེ་མིན་24 ཚང་མ་གྲོང་གསེབ་ཁཁ་ནས་ཡོང་པ་ཤ་སྟག་25 རེད། དཔེར་ན་གྲོང་གསེབ་ནས་ཡོང་བའི་ལྷ་མོ་བ་ཆོས་ལྷ་ས་ལྷ་མོ་འཁྲབ་པའི་དུས་ཆོད་ཕུད། ཆུན་དུ་གྲོང་གསེབ་ནང་ཉིད་ལས་ཀྱིས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། ལྷ་མོ་ཆོགས་པ་གཀྱིས་ཞིལ་པ་ནི་ཡྱི་ཁ་ཡར་ལུང་ནས་ཡིན་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཅུང་པ་ནི་སྐོད་ངམ་རིང་། ཚང་དཀར་བ་རིན་སྤུངས་ནས་རེད།

རིག་གནས་གསར་བཟོ་ཆེན་པོའི་ནང་རྩིང་གཙར་བཟློག་རེར་བའི་ལས་འགྲུལ་ཆུགས་ནས་བོད་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་དང་རིག་གནས་ཡུལ་གོམས་གཤིས་ལུགས་སོགས་ལ་གཏོར་བའིག་ཚབས་ཆེན་བྱུང་སྐབས་བོད་དུ་ལྷ་མོ་ཡང་ཅ་བ་ནས་འབྲལ་ཏུ་མ་

བཅུག་པ་རེད། ༡༩༨༠ ལོ་ནས་བཟུང་སྤྱིད་དྲུས་ལྷག་ཏུ་སོང་ནས་ལྷ་མོ་རིམ་བཞིན་འཐབ་མགོ་ཚུགས་པ་དང་། ༡༩༨༣ ལོ་ནས་བཟང་ཞེ་སྡེན་ཡང་བསྐུར་གསོ་བྱུང་ཡོད་པ་རེད། དུ་ལྷའི་སྐྱེ་མོ་ལྷང་པ་ནི་བོད་སྡོངས་ལྷ་མོ་ཚོགས་པ་ཡིན་པ་དང་། ལྷ་མོ་བ་ཚོའི་ཡོགས་ཀྱང་ཆུལ་ཁབ་རང་ནས་སྤྲོད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། དེ་མིན་ལྷ་མོ་ཚོགས་པ་གཞན་དག་ཚང་མ་ལས་ཞེར་ལྷ་མོ་ཚོགས་པ་ཀྱང་ཀྱང་རེད།།

11.20.2.2 Translation

The Origin of Shodön [The "Curd" or "Opera" Festival]

Shodön is the festival that begins on the 30th day of the 6th month of the Tibetan calendar. It goes on for several weeks after that (date), with artistic performances and picnics (being held) in Lhasa. In the past, the custom arose whereby the Tibetan government held this opera festival in Drepung monastery. All twelve opera (literally "goddess") associations had to gather annually at Drepung monastery to perform the operas at this time.

As for (the origin of the) Tibetan opera:

The yogin called Tangdong Gyebo, (the one) who had constructed more than one hundred iron-link bridges in Tibet, (began it) in the past in order to pay for the expenses of the iron bridges. He selected attractive girls and boys with good voices from a work site at Chushul (south of Lhasa) and organized (them into) a dance troupe. When they performed the opera in Lhasa, all the people were surprised and said that it was as if the performers had come from the realm of the gods. They received so much praise from the public that from that time onward the name "lhamo" ("goddess") came (into use for their performances) As of now, there (are a number of) opera stories such as: Drowasangmo, Nangsaömbum, Sugiñima, Pemeömbar, Chögyenorsang, Jungpo Dönyödöndrup, Drimegunden, Gyasabesa, and Rechung.

(To give an) example (of the plot of an opera, let us take) the play Drowasangmo: A long time ago in Mon there was a king called Galawangbo who had a queen called Hashangdümo. One day when the king was going hunting he lost his dog, and at the place where he was looking for it, he met a family consisting of an old couple and a very beautiful girl whose name was Drowasangmo. As soon as the king saw the girl he felt extremely happy and summoned the girl to the palace as his bride. After that they had

two children.

Queen Hashangdümo did not like that at all and, conspiring with ministers who liked her, put the king in prison and tried to kill Drowasangmo. However, she flew into the sky and escaped, so they couldn't kill her. Nevertheless her two children were not able to run away. Hashangdümo immediately ordered them taken to a remote area and killed. At this time the men taking them felt compassion for the girl and did not dare to kill her. As for the boy, they threw him from a high mountain but a white vulture who was an emanation of his mother came at once and carried him on (its) wings, saving his life. When Lhasegyebo, the boy, reached the place called "Pemajen," the local people selected him as their king. He then sent his soldiers (to) battle with Hashangdümo. She was finally defeated and died. Then Lhasegyebo took his father, Galawangbo, out of prison and his mother, Drowasangmo, was able to return from the sky. Some years later, the king and queen were also able to find out about their daughter, Lhachikgünsang, and she arrived back home. King Galawangbo ruled his country like before, and because of this all the people were very happy.

Later, (during) the era of the 7th Dalai Lama, most of the operas moved from Drepung to Norbulingka, which became the main site of the Shodön opera performances.

On the 29th, all of the opera associations register their arrival with the Tseja Office. After that, they perform their "first day" show in the "Palace" at Drepung. Having done that, there is a custom that they divide into groups and perform different operas in Drepung monastery. On that day many guests from Lhasa and the nearby villages gather at Drepung, so the Drepungers (the monks) welcome the guests excellently (with generous hospitality). Thus there is a saying, "The famous Drepung opera festival makes a common monk a beggar." This opera festival is called Shodön because long ago at the time the monks stayed in the monastery during the rainy season at "summer retreat" there was a custom of inviting (them to a) party (at which) curds (were served), and therefore it became known as the "curd festival."

On the 1st day of the 7th month of the Tibetan calendar they have to perform the "offering show" at Norbulingka palace. After that, for one week, each opera is performed for a whole day. It is a tradition that in the evening (at the end of the performances), soldiers of the different regiments line up in rows to salute them (the performers).

After that, the troupes perform for aristocratic families and for high lamas at their

residences in Lhasa. At the time of the performance, all the opera performers have scarves put around their necks and will be given a large present consisting of tea, barley, and money. The opera performers shout at this time, "May the gods be victorious," and also offer wishes for the patrons (donors) to have success in their business and no harm in their lives. The reason for these opera troupes having to come to Lhasa is that there was a government opera tax.

In the "old society," with the exception of the famous Gyomo lunga opera troupe, all the others came only from villages. The opera troupes who came from the villages were always (engaged in) doing agricultural work except when they come to Lhasa to perform. As for the opera association Tashishöpa, it is from Yarlung in Lhoka. Similarly, Jungba is from Ngamring in Dö, and Gyang karwa is from Rimpung.

During the Great Cultural Revolution a movement called "Destroy the old, begin the new" was started and such things as Tibetan religion, culture, and native customs were seriously destroyed. At this time in Tibet the opera performances also were absolutely not allowed. Since 1980, the government policy has become looser and opera performances were gradually started. Since 1985, the Opera Festival also started again. Gyomo lunga currently is the Tibet National Opera Association, their salary being paid by the state. Besides this, all the other groups are just spare-time opera associations.

11.20.2.3 Grammatical notes

1. དགའ་ལྡན་ཕོ་བྲང་ was the name of the Dalai Lama's residence in Drepung monastery at the time of the 5th Dalai Lama and became the name of the government he headed. གཞུང་སས་ means "place of the government" and is commonly used with དགའ་ལྡན་ཕོ་བྲང་ when the government is meant.

2. ཞོ་སྒྲུན་ཟྭད་རྩོལ་ཁག་ breaks down into ཞོ་སྒྲུན་ ("the name of the festival"), ཟྭད་རྩོལ་ ("activities, work, duties"), and ཁག་, the pluralizer described in 10.15.2.3.16. Together they mean the various activities of Shodön. A genitive particle could have been used here: ཞོ་སྒྲུན་གྱི་ཟྭད་རྩོལ་ཁག་.

3. སྤྱལ་, as described in Lesson 9 (9.17.1.3.1), is used after verbs to convey "the custom" of doing the verbal action. Here it means that "the government made it the custom that the various activities of Shodön would be done at Drepung monastery."

4. The clause དེའི་དུས་བོད་ལ་ལྷ་མོ་རྩེགས་པ་ཁག་བཏུ་གཉིས་ཡོད་པ་ཚང་མ་ consists of the existential

sentence "there were twelve different opera troupes in Tibet at that time" (དེའི་དུས་བོད་ལ་ཡོད་མི་ཚོགས་པ་ཁག་བཅུ་གཉིས་ཡོད་པ་རེད་), which was nominalized by ending it as (ཡོད་པ་). It then becomes the subject of the clause, being modified by "all" (ཚང་མ་). Thus, "all twelve of the Opera troupes that existed in Tibet at that time. . . ."

5. འཕྲོ་སྟོན་ is used here as a verb ("to perform a play"), so that the phrase འཕྲོ་སྟོན་དུ་ཡོང་ becomes "came to perform a play."

6. This phrase consists of the subject/actor ("the one called Siddhi [གྲུབ་པོབ་] Tangdong Gyebo" [ཐང་སྟོང་རྒྱལ་པོ་རེར་མཁན་]) plus a long nominalized phrase ("who had the experience of building") and then an instrumentalized demonstrative (དེས་) conveying: "by that Siddhi Tangdong Gyebo." Thus,"By that one, the Siddhi Tangdong Gyebo who had built. . . ."

Between གྲུབ་པོབ་ཐང་སྟོང་རྒྱལ་པོ་རེར་མཁན་ and དེས་ is a phrase (modifying the former) that says "who had built over 100 iron-link bridges in Tibet" (བོད་ལ་ཡུགས་ཐག་རེམ་པ་ཁག་བརྒྱ་ལྷག་ཙམ་རྒྱབ་ཡོད་པ་).

7. This phrase could also be written with genitive particles: རྟེ་ཀུལ་གྱི་ཡུགས་རེམ་གྱི་ལས་གྲ་.

8. The phrase རྒྱལ་པོའི་ཁྱི་བརླག་པ་འཚོལ་དུ་འགྲོ་སར་ breaks down into "to the place (where they were) going (འགྲོ་སར་) to search (འཚོལ་དུ་) for the king's lost dog (རྒྱལ་པོའི་ཁྱི་བརླག་པ་)." རྒྱལ་པོའི་ཁྱི་བརླག་པ་ is a nominalized phrase meaning "the king's dog which was lost."

9. The use of བཅས་ here conveys that the enumeration is complete, i.e., inclusive (see 6.4). Here it means that there were only the three of them in the household.

10. བུ་མོ་དེ་རང་གི་མནའ་མར་བསྐྱོང་ the dative-locative particle after མནའ་མ་ conveys "as"—"summoned that girl *as* his bride."

11. མི་དགའ་བ་ཆེན་པོ་ means "a great not liking," the syllable མི་ here functioning as a negative ("no") rather than the word "man." The use of བྱས་ verbalizes this.

12. The phrase རང་ལ་དགའ་བའི་ ("who liked self") refers to the queen and modifies and describes བློན་པོ་དང་ངན་འབྲེལ་ ("ministers and accomplices"): "the ministers and accomplices who liked (herself) the queen."

13. We encountered གྲུབས་ in 7.11 where it conveyed "about" to do the verbal action. This clause reveals a second meaning for གྲུབས་: "prepare" to do the verbal action. Thus, གསོད་གྲུབས་བྱས་ཀྱང་ conveys "even though (they) prepared to kill (her)."

14. The dative-locative particle makes the phrase བསད་མ་སྤུབ་པར་ ("not able to kill") an

adverbial phrase modifying ཐོར་ ("escape"). Thus, "she escaped in the manner of not being able to be killed."

15. པས་ལུས་ is a pattern used with active verbs to convey that the subject was "left behind" or "left over." In this case it is redundant, emphasizing that the girl was left alive. Other examples of this are:

དུས་ཚོད་དག་དུ་མ་བྱིས་པས་ལུས་པ་རེད།

(He, she, etc.) didn't arrive there at the exact time and was left behind.

ཁང་པ་དེ་ཆུང་དུས་པས་ལུས།

That house was too small so it was left (i.e., not sold or rented).

Sometimes the dative-locative is also used with ལུས་.

ཁོའི་ལས་ཀ་ཚང་མ་བྱེད་མ་ཐུབ་བར་ལུས།

He was unable to do all his work, and some was left (unfinished).

16. གང་ plus an adjective stem conveys "as X as possible." This གང་ཟག་ means as good as possible and གང་མང་ means "as many as possible."

17. ཆུང་ is used with nouns to mean "completely." The usual pattern is to take the first syllable of the noun and repeat it followed by ཆུང་. Thus གྲྭ་པ་གྲྭ་ཆུང་ means "completely a monk" or "a true monk." Similarly ཨྱགས་པ་ཨྱགས་ཆུང་ means "a complete idiot."

18. This use of the noun + dative-locative + གཏོང་ parallels the adjective + dative-locative + གཏོང་ constructions seen in 10.3.2 q. Here གཏོང་/བཏང་ conveys "made into a beggar," whereas ཆེ་རུ་བཏང་ means "made bigger."

19. This segment is a bit confusing. དགོན་པར་དགེ་འདུན་རྣམས་དབྱར་གནས་ཞིས་ཆར་དུས་ཀྱི་མཚམས་སུ་བཞུགས་པའི་སྐབས་དང་བསྟུན་གནའ་བོའི་དུས་སུ་ཞེ་ཡི་སྟོན་མོ་དྲངས་སྟེལ་ནས་ཞེ་སྟོན་ཞིས་གྲགས་པ་རེད། breaks down first into དགོན་པར་དགེ་འདུན་རྣམས་དབྱར་གནས་ཞིས་ཆར་དུས་ཀྱི་མཚམས་སུ་བཞུགས་, which means "the monks stay in the monastery during the rainy season which is called 'yarne' (summer retreat)."

This is followed by སྐབས་དང་བསྟུན་, "in accordance with that time/condition," and then by གནའ་བོའི་དུས་སུ་ཞེ་ཡི་སྟོན་མོ་དྲངས་སྟེལ་, which conveys "in ancient times there was a custom of a yogurt banquet being brought." The last section says "from this it came to be known as 'shodön' (ཞེ་སྟོན་) Thus, the entire segment means: "in accordance with the monks in Drepung monastery staying during the rainy season in 'summer retreat,' in the past there was the custom of a yogurt banquet, and from this it came to be known as 'shodön.'"

20. ནོར་གྲིང་ is a standard abbreviation for ནོར་ཐུ་གྲིང་ཁ་.

21. The use of རེ་ ("each") in བདུན་གཅིག་རིང་ལྟ་མོའི་ལོ་རྒྱུས་རེ་ཉིན་གང་འཁྲབ་ conveys that "during one week each opera history (story) is performed for an entire day." Note that རིང་ here means "during."

22. This use of ཡོང་ immediately following a verb (གསོལ་རས་གནང་) is a common way to convey that the verbal action will occur or will come to be. Here it means "large gifts will be given" or "they will give large gifts." The recipients are all the performers (ལྟ་མོ་ཁ་ཚང་མར་).

23. ཐུ་བཀའ་མཛོད་ is a standard phrase meaning "may your deeds be successful."

24. This combination of ཕྱིན་ ("except for") and དེ་མིན་ ("besides that") is typical of the stylistic redundancy often used in literary Tibetan. It literally means "except for Gyomo lunga, beside that. . . ."

25. The use of ཀ་སྐྱེས་ with nominalized verbs conveys that "only" the verbal action occurred or was done. Here it means "they come only from villages."

11.20.3 Reading number three: "Concerning the National Minorities in China"

11.20.3.1 Tibetan text

རྒྱ་ནག་ནང་གི་གྲུངས་ཀྱང་མི་རིགས་ཀྱི་སྐོར་

རྒྱ་ནག་ནང་གི་གྲུངས་ཀྱང་མི་རིགས་ཀྱི་མང་ཤོས་དང་ཀྱང་ཤོས་སུ་ཡིན་ན་ཅི་ར་ན།1 རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཁབ་ལ་གྲུངས་ཀྱང་མི་རིགས་ལྔ་བཅུ་ང་ལྔ་ཡོད་པའི་ནང་ནས་མི་གྲུངས་མང་ཤོས་ཀྱི་མི་རིགས་ནི་ཧྥོང་རིགས་ཡིན་ཞིང་། དེ་ལ་མི་གྲུངས་ཁྲི་ ༡༢༠ ལྷག་ཙམ་ཡོད། མི་གྲུངས་ཀྱང་ཤོས་ཀྱི་མི་རིགས་ནི་ཇོ་ཀྱི་རིགས་ཡིན་ཞིང་། དེ་ལ་མི་གྲུངས་ ༡༩༠༠ ལྷག་ཙམ་ལས་མེད། ཁྱབ་ཆ་ཤོས་ཀྱི་མི་རིགས་ནི་ཧུའི་རིགས་ཡིན་པས་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་ས་ཆ་ཀྱན་ལ་ཁྱབ་ཡོད། རང་རྒྱལ་དུ་ས་ཁྱོན་2 ཆ་ཤོས་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་ནི་ཞིན་ཅང་ཡུ་གྱར་རང་སྐྱོང་ལྀོང་ཡིན་ཞིང་། དེའི་ས་ཁྱོན་ལ་སྦྱི་ལེ་གྱ་བཞི་ ༡༩༩༤༠༠ ཡོད། གྲུངས་ཀྱང་མི་རིགས་ཆེས་མང་བའི་ཞིང་ཆེན་ནི་ཡུན་ནན་ཞིང་ཆེན་ཡིན་ཞིང་། དེར་གྲུངས་ཀྱང་མི་རིགས་ཀྱི་ཀུ་རུ་བཞི་གནས་ཡོད། གྲུངས་ཀྱང་མི་རིགས་ཆེས་མང་བའི་གྲོང་ཁྱེར་ནི་རྒྱལ་སྡེ་ཉིན་ཡིན་ཞིང་། དཔང་ལེ་ཉིན་དུ་གྲུངས་ཀྱང་མི་རིགས་རིགས་ལྟ་བཅུ་ང་བཞི་ཡོད།།

11.20.3.2 Translation

Concerning the National Minorities in China

In China, if you ask which national minority (minority nationality) has the most population and which one has the least, from among China's 55 minorities the nationality with the biggest population is the Zhuang nationality. It has more than 13,000,000 people. The smallest population is the Hote nationality, which has only a little more than 1,400 people. As for the most widespread nationality, it is the Hui nationality. It has spread to all the areas of the nation. The Sinjiang Uighur Autonomous Region has the largest land area—1,646,800 square miles of land. The province with the most national minorities is Yunnan province. There are 24 national minorities living there. The city with the most national minorities is the capital, Beijing. Up to now, there are 54 national minorities in Beijing.

11.20.3.3 Grammatical notes

1. An interrogative such as སུ་ཡིན་ན་ + ཟེར་ན is a common way to ask a rhetorical question. It means: "If you ask which (or who) is. . . ." If we change the interrogative part to གང་རེད་ཟེར་ན་ the meaning conveyed is "if you ask what it is."

2. The particle ཁྱོན་ (all over; size in area) modifies ས་ (earth, land), indicating the area or size of the land. Thus ས་ཁྱོན་ཆེ་གོས་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་ conveys "the province with the largest area."

11.21 Vocabulary

ཀ་མེད་	"no choice" (11.13)
ཀ་ལ་དབང་པོ་	p.n.
ཀུན་	all, entire, every
ཀྲུང་རིགས་	Zhuang nationality (found in southern China)
དཀར་པོ་	white
དཀྱིལ་	among
བཀའ་གཏོང་	va. to summon, order to come
བཀའ་ཕེབས་	vi. to receive an order/instructions, to have an order come or arrive
བཀོག་	va. p. of འགོག་: broke off
བཀོད་	va. p. of འགོད་: made; wrote
བཀྲ་ཤ་	bright, sharp
བཀྲིས་ཞོལ་པ་	p.n. of an opera troupe
ཙམ་	noun or adjective + — conveys "completely" the nominal/adjectival meaning
ཙམ་ཙམ་	only

སྐད་གྲགས་	famous; fame
སྐད་གདངས་ལེགས་པ་	a good voice
སྐལ་བཟང་རྒྱ་མཚོ་	Kesang Gyatso (the p.n. of the 7th Dalai Lama)
སྐྱེ་དགུ་	noble, aristocrat (h.)
སྐྱེ་ཚེ་	life (h.)
སྐྱོང་	va. to rule, govern; to protect, take care of
སྐྱེས་མི་ལྷང་པ་	p.n. of an opera troupe
བསྐོང་	va. to summon, order to come
བསྐོས་	va. p. of བསྐོ་: appointed, selected as
བསྐྱངས་	va. p. of སྐྱོང་
བསྐྱར་གསོ་	recovery; restoration; va. —ཕྱིད་
སྐྲག་	va. to frighten
ཁ་བདུགས་	ceremonial scarf
ཁ་གཤགས་	va. to split open
ཁག་བགོས་	va. to divide into sections, parts
ཁྱབ་	vi. to spread, become widespread
ཁྱབ་ཆེ་ཤོས་	most widespread
ཁྱོན་	all, all over; size in area; all told
ཁྱོན་ནས་	negative emphatic term
འཁྱགས་པ་	ice
ཁྲལ་	tax
འཁྲབ་སྟོན་	1. performance, presentation, va. —ཕྱིད་; 2. va. to perform a show, play, opera
འཁྲབ་གཞུང་	script (story) for a play, opera, movie
གྱ་	"try to" and "pretend to" particle (va.+གྱ་+ཕྱིད་ or བྱས་)
གྱ་ཕྱིད་འདི་ཕྱིད་མེད་པར་གྱུར་	id. came into a state in which there was nothing that could be done
གྱ་ལ་	"how can" + vb. (non-past)
གྱ་ལ་འགྲིགས་	"how can it be okay"
གྱ་ལ་ཡོད་	" "
གྱ་ལ་རུང་	" "
གྱ་ལ་ལོད་	"how could one dare"
གྱ་ས་གྱ་ལ་	everywhere
གཅང་ཙམ་ནས་	after some time (དུས་ཡུན་+—)
གཅང་ཟབ་	as good as possible
གྱགས་	to be known as
གྱངས་ཀྱང་མི་རིགས་	minority nationality
གྱུ་ཆས་	monk's dress, clothes
གྱུབ་ཐོབ་	a great yogin, siddhi
གྱུབ་འབྲས་	achievement, result
གྱུ་བཞི་	square
གྱོལ་	vi. to be over, finished, to let out (e.g., a class or meeting)
གྱོས་མཐུན་	agreement
གླ་	va. to hire
གླས་	va. p. of གླ་
གླུ་གར་པ་	a performer
གླུ་གར་ཚོགས་པ་	musical association, dance troupe
དགག་པ་	rebuttal; va.—རྒྱག་

དགེ་འདུན་(པ་) monk (h.)
དགོངས་ va. to think (h.)
འགོ་བཙུགས་ va. p. of འཇུག་
འགྲུལ་པ་ traveler, passenger
འཚོ་བ་བཅང་ཚོ་ p.n. of an opera
འཚོ་སྐོང་ expenses; va.— གཏོང་ to pay expenses
ཀན་ཀོན་ old person
ཀན་ཀོན་གཉིས་ old couple
ཁོད་ vulture
ཀུ་བཟའ་ བལ་བཟའ་ p.n. of an opera
ཀུང་དཀར་པ་ p.n. of an opera troupe
ཀུངས་ཤིལ་ telescope
ཀུལ་སྲས་ prince
ཀུལ་སྲིད་ reign, ruling a kingdom; va. — བསྐྱངས་ to rule, reign
ཀྱོ་གང་ཡོད་ "what is there to be"
ཀྱེ་ཅིན་ reason
ཀྱེག་ va. to run
ཀྱེན་ཏུ་ continuously, all the time, always
རྒྱུ་རྩལ་འཕྲབ་ va. to do an artistic performance
རྒྱོག་འཛུགས་ organization; va. — བྱེད་
ངན་འབྲེལ་ conspiring, plotting, collaborating (for evil); va. — བྱེད་
ངམ་རིང་ p.n. of a district in West Tibet
ངོ་ཚ་བ་ embarrassed, embarrassing
ཉི་དྲོ་ morning
ཉར་བཞིན་ as or like before
བསྟགས་བརྗོད་ praise; va. — བྱེད་
གཅིན་པ་ urine; va. — གཏོང་
གཏུང་པ་ p.n. of an opera troupe
གཏུང་པོ་དོན་ཡོད་ དོན་གྲུབ་ p.n. of an opera
ལྕགས་ཐག་རྒམ་པ་ iron link bridge
ལྕགས་རྒམ་ abbr. iron link bridge
ཆ་འཇོག་ abiding by; va. — བྱེད་
ཆུ་གྲུལ་ p.n. of a place south of Lhasa
ཆེ་ཤོས་ biggest; most
ཆོ་ abbr. sense, meaning
ཆོག་ 1. "I will do it" particle; 2. allow; 3. ready to do
ཆོས་ཀུལ་ རོར་བཅང་ p.n. of an opera
ཆོས་པ་ religious person/ people
ཆོས་ལུགས་ a religion; religious doctrine
མཆོད་མཇལ་ཞུ་ va. to go on a religious visit to a monastery or temple to make offerings
མཆོད་མཇལ་ཞུས་ va. p. of མཆོད་མཇལ་ཞུ་
འཆར་གཞི་ a plan; va. — འགོད་
འཆར་གཞི་བཀོད་ va. p. of འཆར་གཞི་འགོད་
ཇི་ལྟར་ (like) what; how (to do)
འཇུག་ 1. va. to put in, insert into; make do (p. བཅུག་); 2. va. to let, allow
འཇིད་ཀྱམས་ལྡན་པ་ grand, magnificent
ཉི་ཆོས་བཅང་པོ་ p.n.
ཉི་མ་བཞུད་ vi. to set (for the sun)

ཉི་འོད་ sunlight; va. — ཤོག་ to receive sunlight

ཉིན་གང་ all day

ཉིན་གུང་ noon

ཉུང་ཤོས་ least

ཉེ་བ་ close

རྙིང་གོར་གསར་འཛུགས་ slogan: "destroy the old, start the new"

རྙོགས་པ་ problem, difficulty; va. — བཟོས་ to make problems, difficulties

སྙན་གྲགས་ fame

སྙིང་ནད་ heart disease

ཏག་ཏག་ exactly, precisely

ཏང་ party

གཏན་ནས་ emphatic negative term

གཏམ་བཟང་ good news

གཏམ་བཤད་ speech; va. — བྱེད་

ག�ོར་བཤིག་ destroying; va. — གཏོང་

བཏང་ཡིག་ letter (correspondence)

བཏོན་ va. p. of འདོན་: took out

སྤྱིད་ the entire region of westernmost Tibet

སྤྱན་ཟླ་ feast, banquet

པ་རྟེན་ term, technical word

པ་ན་ "even"

པང་སྒོང་ཀློལ་པོ་ p.n. of a famous lama

པད་ about, concerning

པབས་བློ་ "no choice" construction

པབས་མེད་ "no choice" construction

མཐུ་མེད་ "no choice" construction

འཕབ་ va. to fight, struggle

འཕྲས་ vi. to be approved, to be agreed

དྲང་སྲོངས་ volunteer

དུས་སྐྱེན་ holiday, festival

དེ་ནས་བཟུང་ since that time

དེ་རང་ that itself

དོན་ཅི་ཡོད་ "what's the use," "why"

དག་ vi. to heal, get better, recover

དངས་ va. p. of འདེན་

དེ་མེད་ཀུན་ལྡན་ p.n. of an opera and its main character

དྲུང་ presence, near

འདྲེ་ demon, ghost, evil spirit

བདུན་(ཕྲག་) a week

བདེ་སྐྱིད་ happiness, joy, well-being

འདམ་གསེས་ 1. choosing, selecting; va. — ཀྱི་; 2. va. to choose, select

འདེབས་ལས་ planting (work); va.— བྱེད་

འདྲེན་ va. to lead; to draw; to pull; to bring

ནང་པ་ a Buddhist

ནང་བཞིན་ like, similar to

ནམ་མཁའ་ sky

ནམ་ཡང་ emphatic negative term

ནུབ་ west

ནུབ་ངོས་ western side, direction

ནོར་བུ་ precious gem

ནོར་སྒེར་ abbr. of ནོར་བུ་སྒེར་ཁ་

ནོར་བུ་སྒེར་ཁ་ Norbulingka ("the jewel park"—summer palace of Dalai Lama)

གནང་སྦྱིན་ gift, present

གནམ་གང་ thirtieth day of the month

གནའ་བའི་ ancient time

སྔང་སྐ་འོད་འབུམ་ p.n. of an opera

རྫོང་གདོང་	p.n. of a place in southern Tibet
རྫོ་ལིན་	hospitality; va. — ཕྱིད་ receive guests, travelers
བསྒམས་	va. to take, bring, carry (h.)
པད་མ་ཅན་	p.n. of a place
པད་མ་འོད་འབར་	p.n. of an opera
ཕྱ་ལི་སི་	police
དཡེ་བསགས་འདུག་	id. Oh my goodness!
དཔེར་ན་	for example
ཕྱོགས་	va. p. of ཕྱི་: moved, shifted residence
ཀྱི་ལི་	kilometer
ཀྱི་ལི་གྱུ་བཞི་	square kilometer
ཀློག་པ་	an emanation
ཀློ་	vi. to sparkle, see འོད་ཟེར་
ཀློ་རྒྱུད་	party, recreation; va. — གཏོང་ to enjoy oneself
ཁངས་	vi. to feel regret, to be sorry
ཁངས་པ་ལ་ཚང་	id. a common spoken phrase meaning "Oh, what a shame."
ཁམ་	vi. to lose, be defeated
ཁོ་མོ་	male and female
ཁོ་བྲང་	1. palace; 2. at Drepung, the term ཁོ་བྲང་ refers to the palace of the Dalai Lama, which is known as དགའ་ལྡན་ཁོ་བྲང་
ཁོག་	vi. to get, catch involuntarily (e.g., an illness)
ཁོགས་	salary
ཁྱི་	outside
ཁྱེ་དོ་	(late) afternoon
འཁྱོ་	vi. to shine, radiate, emanate
གཏ་ལིབ་	bread
གང་མཛོད་	storeroom, treasury
བར་ཆད་	hindrance, obstruction
བྱ་ག་ལམ་འགྲོ་	good fortune in business/ work
བྱེད་སྒོ་	activities, work, duties
བྱེལ་འཚབ་	hurry, rush
ཚ་བྱང་	the "corporation" of a lama
ཚོ་རིག་	intellect
ཚོ་རིག་བཟང་པོ་	intelligent
ཚོན་པོ་	minister
དབྱར་གནས་	the summer retreat of monks
དབྱིན་སྐད་	English language
འབྱོར་ཐོ་	arrival report, registration; va. — བཀོད་ to make an arrival report; to register
འབྲོག་ལས་	dairy work
ཕྱིན་བདག་	patron, donor
མང་ཆེ་བ་	the majority, mostly
མང་ཚོགས་	public, the masses
མང་པོས་	most
མི་གྲངས་	population, the number of people
མི་གྲར་	hired person; worker; va. — ཟུ་ to hire a worker
མི་ཚང་	family

མི་འདྲ་བ་	different
མི་སེར་	serf; subject; citizen
མུ་སེ་	matches (for fire making)
མོན་	p.n. of a place
དམག་སྒར་	military camp/ garrison
དམག་དྲངས་	va. p. of དམག་འདྲེན་
དམག་འདྲེན་	va. to wage war, to lead troops into battle
དམྱལ་བ་	hell
མཁ	wound, sore
སྨོན་འདུན་	wish, desire; va. — བྱེད་
བཙན་གནོན་	oppressing; va.— གཏོང་
བཙོན་	prison
རྟ་འཕངས་	valuable
རྟ་ཆེ་	precious; sacred
རྟ་བ་ནས་	with negative constructions = never, completely not
རྟད་ཚོད་	vi. to find out about something, to get information on something
རྟེ་ཕུག་ལས་ཁུངས་	p.n. of a treasury office in traditional Tibetan government
ཚ་པོ་	1. hot; 2. strong (answer)
ཚགས་པར་	newspaper
ཚད་བྲལ་	"no choice" term
ཚད་མེད་	"no choice" term
ཚབས་ཆེན་	serious, severe
ཚུགས་	vi. p. of འཚུགས་
མཚན་མོ་	night
མཚན་ལས་	night work; va. — བྱེད་ to work at night
འཚུགས་	vi. to get established, founded, started, begun
འཇམ་གླིང་	world
འཛུགས་	va. to establish, found, start, begin
འཛོམས་	va. to come together, to congregate, to assemble
རྫུ་འཕྲུལ་	miracle; magic
རྫུན་	lie
ཞབས་ཞུ་	service
ཞལ་ཕྱད་	the first offering of something; va. — འབྱལ་ to give/make the first offering [With respect to the opera festival it refers to giving a first performance, which is a sampler of the different plays.]
ཞིང་ཆེན་	province, state
ཞིན་ཅང་ཡུ་གྱར་	Sinjiang Uighur (Autonomous Region)
ཞེན་	vi. to be afraid
ཞོ་	curd, yogurt
ཞོ་སྟོན་	opera festival
ཞོར་	spare time
གཞས་	song
གཞས་ཕྱད་	first day performance of an opera [With respect to the opera festival it refers to giving a first performance, which is a sampler of the different plays.]
གཟུང་སྐད་དགའ་ལྡན་	

ཡོ་བྱད་ p.n. of the traditional government of Tibet

གཞིས་ཆགས་ resettling, settling people; va. — ཤིད་

བཞའ་བརླན་ wetness, dampness, moisture

བཞུར་ vi. to melt

ཞེར་མཁན་ the one called

ཞེར་སྲོལ་ (ལ་) as the traditional/ customary saying goes

གཟིགས་ཕྱད་ first day performance of an opera; va. — འབྱལ་ [With respect to the opera festival it refers to giving a first performance, which is a sampler of the different plays.]

གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མ་ p.n. of an opera

བཟུང་ see glossary: རྟས་བཟུང་

བཟོ་ 1. va. to make; 2. causative particle

བཟོ་ལས་ industrial work

འོད་ཟེར་ sparkling light; vi. — སློ་ to sparkle, glitter

ཡང་བསྐྱར་ again

ཡང་སྟེང་ on top; roof

ཡར་ལུང་ p.n. of a place in ཕྱི་ཁ

ཡས་མས་ vicinity; up and down; about; approximately

ཡུན་རྣན་ཁྲིང་ཆེན་ Yunnan province

ཡུལ་བསྐོར་སློ་བ་ sightseeing visit, tour

ཡུལ་གོམས་གཤིས་ལུགས་ native customs, habits, way of life

ཡོང་ཁུངས་ origin; resources

གཡོགས་ va. to put something on someone, to dress someone

རང་ part of the "no choice" construction

རང་སྐྱོང་ལྷོར་ཁ་ an autonomous region

རང་སློབ་ homework; self-study

རུང་ "time to do" particle

རས་ཆྱང་ p.n.

རིག་གནས་ culture

རིག་གནས་གསར་བཙེ་ཆེན་པོ་ the "Great Cultural Revolution"

རིན་སྤུངས་ p.n. of a district in Tibet

རྲེ་སྤྱིག་ va. to march in formation, to line up in rows

རྲེ་སྤྱིག་ས་ལམ་ term used in traditional society for military salute, presenting of arms; va. — ཀྱི་

ཤ་ corpse

ལས་གྲ་ workshop; work site

ལས་འགུལ་ campaign

ལས་ཀོར་ spare time (after work)

ལོག་སྤྱོད་པ་ reactionaries

ཤ་སྟག་ only

ཤིང་ཅང་ཡུ་གུར་ Sinjiang Uighur (Autonomous Region)

ཤིང་བཟོ་བ་ carpenter

གཤོག་པ་ wings

ས་ཁྱོན་ area, size in area

ས་ལམ་ Hindi salutation: "salaam"

སང་ཚེད་ next year

སེར་དམག་	monk soldiers
སྲས་སྡེས་	children (h.)
སྲིད་ཇུས་	policy
སྲོལ་	custom (vb.+ — = custom of doing the verbal action)
སློང་	va. to cause to stand up
བསློངས་	va. p. of སློང་
གསོལ་རས་	gift; tip (h.); va. — གནང་
བསམ་འཆར་	opinion
ཉ་གོ་	vi. to understand
ཉ་ཤང་བདུད་མོ་	p.n.
ཉང་སངས་	vi. to be surprised, be shocked
ཉའི་རིགས་	Hui nationality
ཉོ་ཀྱ་རིགས་	Hote nationality
ལྷ་རྒྱལ་ལོ་	"May the gods be victorious"
ལྷ་གཅིག་ཀུན་བཟང་	p.n.
ལྷ་མོ་ཚོགས་པ་	opera association, troupe
ལྷ་ཡུལ་	realm, place of the gods
ལྷ་སྲས་རྒྱལ་པོ་	p.n.
ལྷག་ཙམ་	a little more
ལྷུག་(པོ་)	loose
ལྷོ་ཁ་	p.n. of region southeast of Lhasa
ལྷོ་ཕྱོགས་	southern direction, side
ཨ་ཕ་	father
ཨུ་ཚུགས་	insisting; va. — རྒྱག་

Lesson Twelve

12.1 Constructions with the particle ཐོག་

ཐོག་ is used to convey a variety of very different meanings and is one of the more confusing grammatical particles. The following sections explain its main uses.

12.1.1 The "on" function of ཐོག་

One of the main functions of ཐོག་ is to convey the idea of "on" or "on top of." When used in this manner it may immediately follow the noun it modifies (example a.) or may be preceded by a genitive particle (example b.). It may also be followed by a dative-locative particle as in a. and b.

a. ཆུ་ཐོག་ལ་སྡོད་པའི་མི་ཆོ་སྐྱོ་པོ་ཞེ་དྲགས་འདུག།
The people who live on the water are very poor.

b. ཡར་གླུང་གཙང་པོའི་ཐོག་ཏུ་ཆུ་གློག་སྐམ་ཚོགས་ཤིག་བཙུགས་པ་རེད།
(They) established a hydro-electric station on the Yarlung Tsangpo River.

Sometimes ཐོག་ is best translated as "in," "at," or "among" in English.

c. ཞིང་པ་ཚོས་རྟ་བཞོན་ནས་ལྗི་ཐང་ཐོག་ཏུ་ཤིང་སོན་འདེབས་མྱས་རེད།
The farmers are sowing tree seeds in the desert from horseback. (lit., Riding a horse, the farmers are sowing. . .)

d. བསམ་ཚུལ་འབྲི་དབ་ཀྱི་ཐོག་ཏུ་ངས་བསམ་འཆར་ཞིག་བྲིས།
I wrote a suggestion in the "suggestion book."

e. མང་ཚོགས་ཐོག་སོ་པ་མང་པོ་འདུག།
There are many spies among the masses.

f. གསོལ་སྤྲན་ཐོག་ཁོས་གཞས་བཏང་ཐ་རེད།
He sang a song at the banquet.

12.1.2 The "via" function of ཐོག་

ཐོག་ can also function to convey the meanings of "via," "by means of," and "through." Only semantic context differentiates these from the "on" function.

a. མོས་གནམ་ཐོག་ལ་བཏང་ཨིག་དེ་བཏང་།
She sent that letter by air.

When the "by means of" meaning is intended, ཐོག་ནས་ is usually used.

b. ཁོ་པས་གྲྭའི་ཐོག་ནས་གྲོང་ཁྱེར་གསར་པར་སྤྱོས་པ་རེད།
He moved by boat to a new city.

However, in many cases such as the following example, the difference between "via" and

"by means of" is indistinct.

c. ཁོས་མོར་ཁ་པར་གྱིས་ནས་སྐད་ཆ་བཤད་སོང་།
He spoke to her by telephone.

It should be noted that another way to convey the meaning of "via" is by means of a བརྒྱུད་ནས་ construction.

d. ངས་རྒྱ་གར་བརྒྱུད་ནས་བོད་ལ་བཏང་ཡིག་ཁ་ཤས་བཏང་ཡིན།
I sent several letters to Tibet via India.

12.1.3 The "in addition to" function of གྱིས་

Another use of གྱིས་ expresses the meaning of "in addition to." It can be used with nouns and verbs.

a. ཡོན་ཏན་སྤྱད་པའི་དངུལ་གྱིས་སྔོན་ཁྲི་གཉིས་བསྒར་དུ་སྤྱད་པ་རེད།
In addition to the money which was given before, (they, he, etc.) again gave 20,000 dollars.

b. འཐུས་མིར་བདམས་གྱིས་ཁང་གི་དྲུའུ་ཅིའི་ལས་ཀ་བྱས་དགོས་བྱུང་སོང་།
In addition to being selected as a delegate, he had to do the work of party chairman.

Note that སྐང་ (cf. 5.10) also functions to convey "in addition to."

c. འཐུས་མིར་བདམས་པའི་སྐང་ལ་ཁོས་ཁང་གི་དྲུའུ་ཅིའི་ལས་ཀ་བྱས་དགོས་བྱུང་སོང་།
In addition to being selected as a delegate, he had to do the work of party chairman.

12.1.4 The "during," "at the time of," and "when" functions of གྱིས་

a. ཆུ་ཚོད་༡༠་གྱིས།
at ten o'clock

b. ཕྲུ་གུ་ཚོས་ལང་སར་གྱིས་རྒྱལ་གྱུ་བཏང་བ་རེད།
The children sang the national anthem when they got up.

c. རྐུ་མ་དེ་མཚན་མོ་རྟོག་ཞིབ་གྱིས་འཛིན་བཟུང་བྱས་པ་རེད།
(They) arrested the thief during their evening inspection.

12.1.5 The "concerning" function of གྱིས་

Finally, གྱིས་ can also convey the meaning of "concerning," or "with regards to," or "about." When this is intended, གྱིས་ typically is preceded by the genitive and may or may not have a dative-locative particle following it.

a. འཇར་གཞི་དེའི་གྱིས་རྒྱ་གར་གཞུང་གིས་གྲོས་མོལ་གནང་བ་རེད།
The Indian Government held discussions about that plan.

b. ཁོ་ཚོའི་གྱིས་ལ་རྩད་གཅོད་བྱས་པའི་སྐབས་སུ་

At the time (they) did an investigation concerning them, ...

12.2 Verbal constructions using མདོག་པ་ཡོ་

This construction follows the non-past stem of verbs to mean "seems (or "doesn't seem") likely to occur" with respect to the verbal meaning.

a. སློབ་ཕྲུག་ཚོས་དུ་ལོ་འབྲུག་ཡུལ་ལ་འགྲོ་མདོག་པ་ཡོ་རེད།
It seems that the students are going to go to Bhutan this year.

b. ཐ་ཅིན་སྒེའབ་པའི་ལས་མི་ཚོས་མགྱོགས་པོ་ལོག་མདོག་པ་ཡོ་མི་འདུག།
It doesn't seem likely that the workers who came last year will return quickly.

c. སང་ཅིན་མོ་ཁྱིམ་ལ་འགྲོ་མདོག་པ་ཡོ་རེད།
It seems that she is going (to go) to the market tomorrow.

d. སློབ་ཕྲུག་དེས་སློབ་སྦྱོང་ཆུ་བཏོན་ཏེད་མདོག་པ་ཡོ་འདུག།
It seems that the student studies diligently.

e. བུ་མོ་དེས་གཞས་གཏོང་མདོག་པ་ཡོ་མི་འདུག།
It doesn't seem likely that the girl will sing a song.

12.3 "Shouldn't" constructions: རུང་ + negative existentials

"Shouldn't" constructions are formed by combining the non-past stem of a verb + རུང་ + a negative existential verb.

a. གཞུང་གིས་ས་བདག་ལ་རོགས་རམ་བྱེད་རུང་ཡོད་པ་མ་རེད།
The government shouldn't help the landlords.

b. བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་འཕྲལ་ཀུང་ཏེ་འཛུགས་རུང་མི་འདུག།
(You) shouldn't establish communes as soon as (an area has been) liberated.

"Shouldn't" constructions also occur in dependent clauses.

c. ཁྱེད་རང་ཀུང་ཏེ་འཛུགས་རུང་མེད་པ་མ་ཟད། མཉམ་འབྲེལ་ཚོང་ཁང་ཡང་འཛུགས་རུང་ཡོད་པ་མ་རེད།
Not only shouldn't you establish a commune, (you) also shouldn't establish a cooperative store.

12.4 "What kind of" constructions: གང་འདྲ་ཞིག, ཅི་འདྲ་ཞིག, and ཇི་འདྲ་ཞིག

These are common interrogative phrases that follow nominals and demonstratives.

a. རླངས་འཁོར་འདི་གང་འདྲ་ཞིག་རེད།
What kind of car is this?

b. ཁོ་ལ་ལས་ཀ་ཅི་འདྲ་ཞིག་ཡོད་དམ།
What kind of work (job) does he have?

c. ཁོ་ཚོས་ལྷད་མོ་གང་འདྲ་ཞིག་ལ་ཕྱིན་པ་རེད།
What kind of a show did they go to?

d. རྒྱུ་མཚན་གང་འདྲ་ཞིག་གིས་རིང་འཁྲུག་བྱུང་ཡ་རེད།
What was the reason for the uprising?

These constructions, however, do not necessarily ask a question, for example:

e. འཕྲུལ་འཁོར་འདི་ཇི་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ངས་ཤེས་ཀྱི་མེད།
I don't know what kind of a machine this is.

f. ཁོ་ལ་ཁང་པ་གང་འདྲ་ཞིག་ཡོད་ང་ལ་བཤད་མ་བྱུང་།
(He) didn't tell me what kind of a house he has.

When these are used with ཡང་ (or ཀྱང་), they convey the idea of "whatever" or "any kind."

g. ཁོས་ལས་ཀ་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཡང་བྱས་པ་རེད།
He did whatever kind of work it was.

h. ཕྲུ་གུ་འདིས་དེབ་གང་འདྲ་ཞིག་ཀྱང་ཀློག་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
This child will be able to read any kind of book.

12.5 "Lots of ways" constructions: གང་ཅི་ and གང་དང་ཅི་

These constructions precede verbs and convey the idea that the verbal action was done in a lot of different ways or with respect to many different things/aspects.

a. ཁོས་ཞིང་ལས་རློབ་སྦྱོང་གང་ཅི་བྱས་པ་རེད།
He studied lots of aspects of farming.

Note should be made that with regard to the difference between གང་ཅི་ and ཞི་དགས་ "lots," the latter conveys the idea that a great deal of studying was done, whereas གང་ཅི་ conveys the idea that a lot of different aspects or dimensions of the object were studied.

b. ཁོ་ཚོར་རོགས་རམ་གང་ཅི་ཐོབ་ཡོད་པ་རེད།
They got lots of kinds of aid.

c. ཁོས་ཞིང་པ་ཚོར་གང་དང་ཅིའི་སློབ་གསོ་བྱས་པ་རེད།
He educated the farmers in many things.

12.6 "By all means/ in all respects" constructions: གང་ཐད་ནས་, གང་ས་ནས་, གང་གི་ཐད་ནས་, གང་གི་ཐོག་ནས་, གང་ཅིའི་ཐད་ནས་, གང་ཅིའི་ཐོག་ནས་, and གང་གི་ཚ་ནས་

The constructions listed above can convey either the idea of "all sorts of means/ methods" or that of "all sorts of aspects." Context determines which is intended.

a. མོས་གང་ཅིའི་ཐད་ནས་ཕྲུ་གུ་དེ་སློབ་གྲྭར་གཏོང་ཐབས་བྱས་པ་རེད།
She tried all means to send the child to school.

b. ལུང་པ་འདིར་གང་ས་ནས་མཐུན་ཉེན་ཡག་པོ་འདུག།
In all respects, this country has good resources.

c. བོད་མི་ཚོ་གང་ཅིའི་ཐད་ནས་གཞིས་ཆགས་བྱས་ཡོད་པ་རེད།

(They) have resettled the Tibetans by all means.

12.7 "To whom" constructions (སུ་ + dative-locative): སུར་ and སུལ་

a. ཁོ་ཚོས་སུལ་རོགས་རམ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
Who are they helping? (They are helping whom?)

b. མི་འདིས་སུལ་སྐད་ཆ་བཤད་སོང་ངམ།
To whom did this man talk?

c. མི་འདི་ཚོས་སུལ་སྐྱོན་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
Who are these men criticizing?

d. འདི་སུལ་སྤྲོད་དགོས་རེད།
To whom do (they, he, etc.) have to give this?

12.8 "Whose" (སུ་ + genitive: སུ་ཡི་ and སུའི་) and "by whom" (སུ་ + instrumental: སུས་ and སུ་ཡིས་) constructions

a. ཕྲུ་གུ་འདི་སུའི་རེད་དམ།
Whose child is this?

Note that དམ་ here is optional.

b. ཁོ་ཚོ་སུའི་དྲུང་དུ་ཕྱིན་པ་རེད།
Whom did they go to see? (To whose presence did they go?)

c. མི་འདི་ཚོས་སུའི་དོན་ལ་ངལ་རྩོལ་ཆེན་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
For whose purpose/benefit are these men laboring so much?

d. འདི་སུའི་ཡིན་ཞེས་པ་རེད
(They, he, etc.) asked, "Whose is this?"

e. ལས་ཀ་འདི་སུའི་ཡིན་ངས་ཤེས་ཀྱི་མེད།
I don't know whose work this is.

f. ཁང་པ་འདི་སུས་ཉོས་པ་རེད།
Who bought this house?

g. ལས་ཀ་འདི་སུས་བྱེད་ཀྱི་རེད།
Who will do this work?

h. དེབ་འདི་སུས་སུལ་སྤྲད་པ་རེད།
Who gave this book to whom?

i. དེབ་འདི་སུས་བྲིས་པ་རེད་དམ།
Who wrote this book?

The addition of the "even/also" particle conveys the meaning "even by whomever":

j. འདི་སུས་ཀྱང་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
Anyone will be able to do this. (This can be done even by whomever.)

k. འདི་སུས་ཀྱང་ཟ་གི་མ་རེད།
No one will eat this. (This will not be eaten even by whomever.)

l. ཁོ་ལ་སུས་བཤད་ཀྱང་ཉན་གི་མ་རེད།
(He) won't listen whoever tells him.

m. བཙོན་པ་ཚོས་སུ་ཡི་ལས་དོན་ལ་ཡང་ཐེ་ཧུས་བྱེད་ཀྱི་མ་རེད།
The prisoners will not interfere even (in) whoever's work (i.e., in anyone's work).

n. སུས་གཞུང་ལ་སྐྱོན་བརྗོད་བྱས་ཀྱང་འཛིན་བཟུང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
Whoever criticizes the government is arrested.

སུ་འདྲ་ཞིག་ ("like whom") functions the same as སུ་ in indefinite constructions but conveys more emphasis.

o. མི་དེ་སུ་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཁོས་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
He knows who that man is.

p. ཁོས་སུ་འདྲ་ཞིག་ལ་ཁ་པར་བཏང་བ་མོད་ཀྱི་མི་འདུག
He isn't saying whom he called.

q. མོས་སུ་འདྲ་ཞིག་ལ་ཡང་སྐད་ཆ་མོད་ཆོག་གི་མ་རེད།
She cannot talk to anyone.

r. སུ་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཡང་ཁྱེར་དགོས་ཀྱི་འདུག
Whoever (it) is, a permit is needed.

s. ཁོས་སུ་འདྲ་ཞིག་གི་ནང་ལ་བསྡད་པ་ཤེས་མ་བྱུང་།
(I) didn't know at whose house he stayed.

12.9 "Why" constructions: གང་ཡིན་ཅི་ན་, གང་ཡིན་ཟེར་ན་, གང་གིས་ཤེ་ན་, ཅིས་ཤེ་ན་, ཅིའི་ཕྱིར་ཞེས་ན་, and ཅི་ལ་ཟེར་ན་

These all function to relate two clauses so that the latter explains the former. They can be translated literally as "if you ask why" (the preceding clause occurred).

a. ཁོ་རྒྱ་གར་ལ་སྐྱིད་པོ་བྱུང་མི་འདུག། གང་གིས་ཤེ་ན། ཁོ་ཚ་ཚ་ལ་དགའ་པོ་མི་འདུག
He was not happy in India because he does not like the heat. (lit., If one asks why he does not like the heat, . . .)

b. བོད་ཀྲི་དང་པོའི་ནང་གྲྭོང་ལྷ་ས་མི་མང་ཤོས་འཛོམས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། གང་ཡིན་ཅི་ན། ལྷ་ལྷན་སྐྱོན་ལམ་ཆེན་མོ་ཞེས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དུས་ཆེན་ཆེ་ཤོས་དེ་ཚུགས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།
Most people gather in Lhasa city in the first month of the Tibetan calendar. If you ask why, it is because it is the time when the biggest religious festival, the Monlam Chemo, starts.

c. དེང་སང་མི་མང་པོས་རི་ཡིན་ཐུ་ཅ་ལག་ཉོ་གི་འདུག། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེས་ན། དེ་ཚོ་སྤུས་ཀ་དག་པོ་དང་གོང་ཁ་པོ་ཡོད་པ་རེད།
These days many people are buying Japanese things. If you ask why, it is because they are of good quality and cheap.

d. བོད་མི་དམངས་ནས་གྲྭབ་ཐོབ་ཐང་སྤོང་ཀུལ་པོར་བསྒྲགས་བཙོང་ཞི་ཡོད་པ་རེད། གང་ཡིན་ཟེར་ན། ཁོང་གིས་ལྷག་ཐག་ཟམ་

པ་བཀྲ་ཤི་མང་ཆོགས་ལ་ཕན་ཐོགས་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད་པ་རེད།

The Tibetan people praise Siddhi Tangdong Gyebo because he constructed iron chain bridges that benefited the people greatly.

12.10 "Everywhere" construction: གཡས་གལ།

This is a colloquial expression that sometimes appears in writing to convey the idea of "everywhere."

a. ཁོས་གཡས་གལ་ཕྱིན་པ་རེད།

He went everywhere.

b. གཡས་གལ་རི་པིན་ཀྱི་རླངས་འཁོར་གསར་པ་མང་པོ་མཐོང་སྲིད་འདུག།

Many new Japanese cars can be seen everywhere.

12.11 "It's a pity" constructions: གང་དག, ཅི་དག, གང་ཞིག་དག, and ཅི་ཞིག་དག

These constructions are used as sentence final complements. They exclaim sorrow, sympathy, or regret. The nearest English equivalents are "oh," "too bad," and "what a pity."

a. མི་མིག་མེད་པ་དེ་ཅི་དག།

That man without eyes, what a pity!

b. ཁོ་ཚོར་དཀའ་ངལ་བྱུང་ན་གང་དག།

It's a pity if they have difficulties.

c. སྐྱབས་བཟོལ་བ་དེ་ཚོར་རོགས་རམ་བྱེད་མི་ཐུབ་ཙང་གང་ཞིག་དག།

It's too bad that (I) am unable to help those refugees.

d. འབྲོག་པ་ཚོང་པ་སྐྱོ་པོ་དེ་ལ་ཁེ་བཟང་མ་རག་ན་ཅི་ཞིག་དག།

If that poor nomad trader doesn't get profit, what a pity!

12.12 "However much . . . that much" constructions: interrogative + ཙམ་ + vb.+ དེ་ཙམ

These constructions express the idea that "however much one does the verbal action, that much of something else will happen." Common interrogatives used in these constructions are གང་, ཇི་, ཅི་, ག་ཚད་, གང་ཙམ་, and ག་ཚོད་.

a. ལས་ཀ་ཇི་ཙམ་བྱས་པ་དེ་ཙམ་ཟླ་ཆ་ཐོབ་ཀྱི་རེད།

However much (you) work, that much of a wage (you) will obtain.

b. དེབ་གང་ཙམ་ཀློག་པ་དེ་ཙམ་ཤེས་ཀྱི་རེད།

However many books (you) read, that much (you) will know.

c. གོམ་པ་གང་ཙམ་རྒྱབ་པ་དེ་ཙམ་གཟུགས་པོར་ཡན་ཐོགས་ཡོང་གི་རེད།

However much (you) walk, that much (your) body will benefit.

d. ལུང་པ་ཡར་རྒྱས་གང་ཙམ་བཏང་བ་དེ་ཙམ་མི་དམངས་རྣམས་སྐྱིད་པོ་ཡོང་གི་རེད།

However much a country is developed, that much happiness will come to the people.

12.13 "How could" constructions with གང་ནས་ and གང་པར་

These are used to convey the rhetorical question "how could . . .," even though the literal meaning of these particles is "where" and "from where."

a. ཁོ་ཚོས་ང་ཚོར་དམག་འཐུག་ཏིད་གང་ནས་རྟུས་ཀྱི་རེད།
How could they dare to make war with us?

b. ངས་ཁྱེད་རང་ལ་རོགས་མ་བྱས་ན་གང་ནས་འགྲིགས།
How could it be all right if I did not help you?

c. ཕྲུ་གུ་འདི་གཅིག་པོར་ཁྱིམ་ལ་གཡར་འགྲོ་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
How could this child be able to go to the market alone?

12.14 Constructions with ཚད་(ལ་)

Depending on context, this construction conveys "whenever," "whoever," or "whatever."

a. ཁོས་མི་འཕྲད་ཚད་ལ་སྐད་ཅ་བྱེད་ཀྱི་འདུག།
He talks to whatever person (he) meets.

b. བླ་མ་དེས་དུས་ཆོད་བྱང་ཚད་ལ་ཁ་འདོན་ཏེད་ཀྱི་འདུག།
Whenever the Lama gets time, (he) prays.

c. སློབ་གྲྭ་ལ་དེས་དེབ་མཐོང་ཚད་ཀློག་གི་འདུག།
Whenever the student sees a book, (he) reads (it).

d. བསོད་ནམས་ཀྱིས་གསར་འགྱུར་གོ་ཚད་ཚང་མ་མོ་ལ་བཤད་སོང་།
Whatever news Sonam heard, (he) told her everything.

12.15 "According to" and "based on" constructions with ལ་གཞིགས་ཏེ་ and ལ་དཔག་སྟེ་ (ན་)

The meaning conveyed by these constructions is: "based on" or "according to" or "in accordance with" X, Y occurred or will occur.

a. དེ་ལོའི་གནམ་གཤིས་ལ་གཞིགས་ན་ཐོན་སྐྱེད་ཡག་པོ་ཡོང་གི་རེད།
According to this year's climate, production will be good.

b. མི་མང་ཉུང་ལ་དཔག་སྟེ་ཁ་ལག་བཟོ་དགོས།
In accordance with the quantity (number) of people, (we) have to make food.

c. སློབ་ཕྲུག་དེའི་སློབ་སྦྱོང་ཏེད་སྐད་ལ་གཞིགས་ཏེ་ཀུ་དགའ་ཐོབ་ཀྱི་མ་རེད།
Based on the student's manner of studying, (he) will not win a prize.

d. ཚོང་པ་དེའི་ཁེ་བཟང་བྱང་སྐད་ལ་གཞིགས་ན་མཁྱགས་པོ་ཕྱག་པོ་ཆགས་ཀྱི་རེད།
Based on that trader's manner of making profit, (he) will soon become rich.

12.16 "Go right ahead" constructions with ཀྱང་ཐེབ་ or ཀྱང་གནང་

These ཀྱང་ constructions are used with verbs to tell someone to "go right ahead" and do the verbal action.

a. གལ་སྲིད་ང་རྒྱ་ཚོད་བརྒྱད་པར་མ་སྐྱེལས་ན་ཁྱེད་རང་ཚེབས་ཀྱང་གནང་རོགས་གནང་།
If I do not arrive at 8 o'clock, you please go right ahead and go.

b. ཁྱེད་རང་ཚོ་ཡུག་རོགས་ཞུ་དགོས་འདུག་ན་གསུང་ཀྱང་གནང་རོགས་གནང་།
If you need to ask for help, please go right ahead and say it.

c. ལས་ཀ་དེ་ཐེབ་ཀྱང་བྱས་ན་འགྲིག་གི་རེད།
If you go right ahead and do that work, it will be all right.

d སྐད་ཆ་དེ་འདྲ་བཤད་ཀྱང་བྱས་ན་འགྲིག་གི་མ་རེད།
If you go right ahead and speak like that, it will not be all right.

12.17 "Everything" constructions with གང་ན་ཅི་ཡོད་

This construction means "everything" or, more literally, "whatever exists."

a. ཁོའི་ཅ་ལག་གང་ན་ཅི་ཡོད་རྣམས་མོ་ལ་སྦྱིད་པ་རེད།
He gave her whatever things he had.

b. ཚོང་ཁང་དེའི་ནང་གང་ན་ཅི་ཡོད་ཚང་མ་གོང་ཁ་པོར་འཚོང་གི་འདུག
Whatever is in that shop is being sold cheaply.

c. མོའི་འཇིན་ཆས་གང་ན་ཅི་ཡོད་སྔ་ལོ་ཁོ་ཚོས་ཉོས་སོང་།
They bought all her furniture last year (whatever furniture she had).

12.18 "Immediately" constructions with འཕྲལ་ + vb. + ཐེབ་, གཏོང་, and ཐུག་

འཕྲལ་ ("at once") was encountered earlier as a clause connective particle (6.2). Here it conveys the same meaning ("at once/immediately") but is used in constructions where it is placed before the main verb. In this role it adds "quickly/immediately" to the verbal meaning.

a. ངར་དངུལ་དོག་ཙམ་འཕྲལ་གཡར་ཐེབ་རོགས་གནང་།
Please lend me a little money at once.

b. ཏར་འབྱོར་པ་དང་འཕྲལ་བསྐྱོད་བྱས་པ་ཡིན།
As soon as the telegram arrived, (I) immediately went.

12.19 "May it come" constructions: vb.+ པ་/ཀ་ or པར་/ཁར་ ཤོག་

These constructions are used to convey the exclamation "may something come (or not come) to pass."

a. སང་ཉིན་ཆར་པ་མ་གཏོང་བ་ཤོག

May it not rain tomorrow.

b. འཇིག་ཀྲིང་ཡོངས་ལ་ཞི་བདེ་ཡོང་བར་མོག།
May peace come to the entire world.

c. ང་ཚོའི་སློབ་གྲྭར་ལག་ཆེད་པོ་ལོའི་འགན་བསྡུར་གྱི་ཐུ་དགའ་ཐོབ་པ་མོག།
May our school win the prize for the basketball competition.

12.20 Reading exercises

12.20.1 Reading number one: "The Love of the Male and Female Swan"

12.20.1.1 Tibetan text

ངང་པ་ཨོ་མོའི་མཛའ་གཏུགས།

མོན་ཏ་རིའི་གཤམ་དུ་གཞོན་ནུ་རྔོན་པ་དབུལ་པོ་1 ཞིག་ཡོད། ཁོང་གིས་ཡིད་འོང་མཛེས་སྡུག་ལྡན་པའི་2 གཞོན་ནུ་མ་ཞིག་ལ་སྙིང་རས་བརྩེ་བ་དང་གཞོན་ནུ་མས་ཀྱང་ཁོ་པར་སྙིང་རས་བརྩེ་པོ་ཡོད། གཞོན་ནུ་མའི་པ་ལ་ནི་འདོད་ཡམས་ཏ་ཅང་ཆེན་པོ་ཡོད་པས། ཁོ་པས་གཞོན་ནུ་མར་རྩུ་དང་གཉིས་ཀྱི་ཕུག་པོ་ཞིག་གི་ཁར་བག་མར་འགྲོ་དགོས་ཟེར་ནས་གཞོན་ནུ་མ་དེ་ཁང་པའི་ནང་དུ་བཅུག་སྟེ་གཞོན་ནུ་ངོ་ན་དེ་དང་ཐུག་འཕྲད་བྱེད་དུ་འཇུག་གི་མེད།3 མཚན་མོ་ཞིག་གཞོན་ནུ་མ་དེས་ཁྱིམ་ལས་ཐོན་ཏེ་ངོ་ན་དང་མཉམ་དུ་ཐག་རིང་གི་ཡོགས་སུ་བདེ་སྐྱིད་ཀྱི་འཆོ་བ་འཆོལ་བར་སོང་།

གཞོན་ནུ་མའི་པ་ཡ་དང་ཕྱུག་པོ་གཉེས་པོས་རྩ་བཞོན་ནས་ཇེས་འདེད་གཏོང་བར་ཡོང་སྟེ། ཕྱུག་པོས་མདའ་འཕང་ཐེངས་གཅིག་ལ་4 གཞོན་ནུ་ངོ་ན་བསད། གཞོན་ནུ་མས་རང་གི་སྙིང་ལྟོགས་ལ་འཐུད་ནས་སེམས་སྡུག་ཆེན་པོས་མིག་ཆུ་བཏང་། གཞོན་ནུ་མའི་མཆི་མ་དེ་ངོ་ན་པའི་རྨ་ཁའི་ཐོག་ཕྱོང་མ་ཐག་གཞོན་ནུ་ངོ་ན་པ་དེ་ངང་པ་དཀར་པོ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ནས་གཞོན་ནུ་མ་ཆུབ་ཁུ་ཁར་ཏེ་མཁའ་དབྱིངས་སུ་འཕུར་ནས་སོང་། ཁོང་གཉིས་ཐག་རིང་གི་ཡོགས་སུ་འཕུར་ཏེ་བྱག་ཕྱག་ཅིག་གི་ནང་དབྱལ་ཡང་སྤྲོ་བ་ལྟན་པའི་འཆོ་བ་སྐྱིལ་བཞིན་བསྡད།

སྙིན་དུས་ཤར་བས་ངང་པས་གཞོན་ནུ་མར་ང་ནི་ལྷོ་ལ་དགུན་དུས་སྐྱིལ་བར་འགྲོ་དགོས་པས་ཁྱིད་ཀྱིས་འདི་གར་སེམས་པ་སྐྱིད་པའི་ངང་ང་སྐུག་སྟོད་ཁྱིད་རོགས། ཐུང་ཆུང་མེ་ཏོག་ཤར་མ་ཐག་ང་ཕྱི་ར་ལོག་ཡོང་ངེས་ཡིན། ཞེས་བཤད། དགུན་དུས་གང་ངར་ཏ་ཅང་ཆེ་ཞིང་། གཞོན་ནུ་མས་ཐག་རིང་གི་ཡོགས་སུ་ཕྱིན་པའི་ངང་པ་དྲན་ནས་སེམས་སྡུག་གིས་ཆུན་པས་5 ནད་ཀྱིས་གདུངས།6

ཆི་ཤིང་འདབ་ལོ་ཆུས་ཤིང་མེ་དོག་བཞད་པའི་དཔྱིད་དུས་སུ་ངང་པ་ཕྱི་ར་ལོག་ཡོང་སྐབས་གཞོན་ནུ་མ་ནི་ནད་ཀྱིས་མན་ར་ཆེ་ལས་འདས་ཟེན་པ་མཐོང་། ངང་པ་སེམས་པ་སྐྱོ་ཐག་ཆོད་དེ་མིག་ཆུ་བཏང་། ཁོ་པའི་མིག་ཆུ་གཞོན་ནུ་མའི་མིག་གི་ཐོག་ལྟུང་མ་ཐག་གཞོན་ནུ་མ་དེ་འངང་ངང་པ་དཀར་པོ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་པས་མཁའ་དུ་ནམ་མཁའི་མཐོང་ས་སུ་འཕུར་ཏེ། དེ་ནས་བཟུང་ཁོང་གཉིས་དུས་ཚོད་སྐད་

ཅིག་ཅཨ་ཡང་ཁ་བྲལ་གྱི་མེད་པ་རེད།

12.20.1.2 Translation

The Love of the Male and Female Swan

There was a poor young hunter (living) at the foot of Montari. He loved a beautiful young girl with all his heart, and the girl loved him from her heart too. (But) because the young girl's father was a very greedy person, he told the young girl that she had to go as the bride of a man who was both powerful and wealthy. He kept (lit., put) the young girl in the house and did not allow her to meet the young hunter. One night, the young girl left her home and went with the hunter to a distant place to search for a happy life.

The girl's father and the rich man came riding horses in pursuit of them. The rich man shot one arrow and killed the young hunter. The young girl embraced her lover and cried with great sadness. As soon as the tears of the girl dropped on the opening of the young hunter's wound, the hunter turned into a white swan and flew away into the sky carrying the girl on his back. The two of them flew for a long distance and (then) lived happily in a cave even though they were poor.

Because autumn came, the swan said to the young girl, "I have to go south to spend the winter. Please wait here happily for me. I will definitely return as soon as the meadow flowers bloom." But because it was very cold during the winter and the young girl missed the white swan who had flown far away and was sad, she was afflicted with illness.

In springtime, (when) the leaves on the trees were growing and the flowers were blooming, the swan came back and saw that the young girl had died of illness. The swan felt extremely sad and cried. As soon as his tears dropped on the girl's eyes, she also became a white swan, and together (they) flew away into an opening in the sky. Ever since then, those two have never separated for even an instant of time.

12.20.1.3 Grammatical notes

1. གཞོན་ཀུ་རྨོན་པ་ consists of the two nouns "young man" and "hunter." Together these describe a single person: "a young man who was a hunter." This is a common pattern with nouns describing types of persons (but not things), for example: དེར་གྲྭ་པ་འབྲོག་པ་གཅིག་འདུག་ "There is a monk who is a nomad here." Note that the first of the two nouns, in this case གཞོན་ཀུ་ ("young man"), is considered more emphasized.

2. ཡིད་ཁོང་མཛེས་སྡུག་ལྡན་པའི་ consists of two nominals: ཡིད་ཁོང་ ("attractiveness") and མཛེས་སྡུག་ ("beauty"). These have been transformed to adjectivals by ལྡན་པ་ (see 10.3.6). The entire phrase then modifies བཙུན་ཀུ་མ་ ("young girl").

3. སྐྱ་འཕྲད་བྱེད་དུ་འཇུག་གི་མེད་ is the type of construction discussed in 11.8. འཇུག་ here conveys "allowed." Note that while grammatically this could also be translated as "did not make (her) meet the young hunter," it makes no semantic sense here. Note also that དང་ in this construction means "with."

4. སྐྱེས་གཅིག་ལ is a standard construction conveying do/did the verbal action "one time." The verbal action here is "shot an arrow" (མདའ་འཕང་). For example, ཁོས་དེབ་ཀློག་སྐྱེས་གཅིག་ལ་དོན་ལྟ་ཚང་མ་ཤེས་པ་རེད།—"Reading the book one time, he understood the meaning completely."

5. The ཀྱིན་ verbal connective constructions (conveying "because") are discussed in 5.9. Here ཀྱིན་ + the instrumental particle is used with a nominal སེམས་སྡུག ("sadness") to convey "because" or "by"—("because of sadness").

6. The cause of རན་ཀྱིས་གདུངས་ ("suffer from illness") is conveyed in the two preceding clauses: དགྱན་དུས་གྲང་ངར་ཏ་ཅང་ཆེ་ཞིང་ and གཙོན་ཀུ་མས་ཐག་རིང་གི་ཡོགས་སུ་ཕྱིན་པའི་ངང་པ་དྲན་ནས་སེམས་སྡུག་གིས་ཀྱིན་པས་. Thus, she was sick because of the extreme cold and her sadness at missing the swan.

12.20.2 Reading number two: "The Wish-fulfilling Gem Necklace".

12.20.2.1 Tibetan text.

ཡིད་བཞིན་ནོར་བུའི་ 1 དོ་ཤལ།།

གནའ་རབས་སུ་རྒྱལ་པོ་ཞིག་ཡོད། ཁོང་དགྱང་ལོ་བཞི་བཅུ་རྩ་སོན་སྐབས་གཞི་ནས་སྲས་མོ་ཞིག་བྱུང་། སྲས་མོ་དེ་ནི་གཤིས་ཆུད་ལ་ཟླ་ཐོས་ལྟན་པ་དང་། མཛེས་ཤིང་ 2 ཡིད་དུ་ཁོང་བ་ཞིག་ཡོད་པས་རྒྱལ་པོས་རང་གི་མིག་འབྲས་ལྟར་གཅེས་སྐྱོང་གནང་བ་མ་ཟད།3 ཆུ་མ་རྩ་ཆེན་ཞིག་གདན་དྲངས་ནས་སྲས་མོར་བཀྲ་ཤིས་ལྷ་མོ་ཞེས་མཚན་བཏགས། མི་རྣམས་ཀྱིས་ཁོང་ལ་སྲས་མོ་བཀྲས་ལྷ་4 ཞེས་འབོད་ཀྱི་ཡོད།

སྲས་མོ་བཀྲས་ལྷའི་སྐྱེ་སྐར་ཀྱི་རྟེན་འབྲེལ་དེ་ལོ་གསུམ་རེའི་ཐོག་ཐེངས་རེ་ 5 བྱས་ནས་རྒྱལ་པོ་དང་བཙུན་མོ་རྣམ་གཉིས་ཀྱིས་གསོལ་སྨོན་གྱི་རྒྱུས་གཟོམ་ཀྱི་ཡོད། སྲས་མོ་བཀྲས་ལྷ་དགུང་ལོ་བཅུ་དགུར་སོན་པའི་ལོ་དེར་སྐྱེ་རྟེན་འབྲེལ་སྡུར་ལས་གྲུབ་ཅིང་། ཐེ་ཚོམས་ལྷན་པའི་རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་ནང་རིན་ཆེན་ཁྲེད་དུ་བཞུས་པ་ལྟར་ 6 དང་རྣམ་པར་བཀྲ་བའི་རྒྱན་མཆོར་གྱིས་བཅུས་པ་དང་། སྐུ་མགྲོན་ཚང་མ་དགའ་སྤྲིའི་ངང་ལ་རོལ་བཞེན་ཡོད་སྲས་མོ་བཀྲས་ལྷ་སྐུ་ཏིག་ལ་སོགས་པའི་རིན་ཆེན་ལྷ་ཆོགས་ཀྱིས་བཅུན་ནས་ལྷ་ཡི་བུ་མོ་ལྷ་བུར་གྱུར་ཡོད།

དག་དང་བྱ་ཏུ་སུམ་ཅུ་སོ་གསུམ། གཡུ་དྲུག་ཅུ་རེ་དྲུག་བཅས་རིན་ཆེན་ལས་འགྲུབ་པའི་7 ཡིད་ཐཱིན་རོང་བྱའི་དོ་ཤལ་དེ་བྱམས་བརྩེའི་ངང་སྙས་མོ་བཀྲས་ལྷའི་མཁུལ་ལ་བསྒོམ།

མུ་ཏིག་སོགས་རིན་ཆེན་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་བཀྲམ་པའི་ཞོ་བྱང་གི་གཞལ་མ་ཁྱུ་གཅིག་གིས་བསོད་ནམས་ལྡན་པའི་སྙས་མོར་བསྐོར་ཞིང་དགའོ་སྤྲིའི་ཐུ་གར་འཁྱབ། སྙས་མོ་བཀྲས་ལྷས་ཡབ་ཡུམ་གཉིས་ཀྱིས་དེན་ཐྱིས་སྐྱོང་བར་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་ཆེད་རྐུ་ཆེ་ཡུན་རས་ཡུན་དུ་གནས་པར་ཤོག་ཅེས་པའི་ཐུ་ཐུང་ཅེས་སོ།8

སྒོ་བྱར་དུ་ཐུང་དམར་དཀར་པོ་འཛུམས་9 ནས་ནམ་མཁའ་འཕེབས་པ་དང་སྣ་གཞིར་མུན་པ་རྟུབ་པ་སྐྱོག་འཁྱུགས་པ་དང་། འབྲག་སྒྲ་བསྒགས་པས་10 ཆུལ་པོ་དང་བཙུན་མོ་གཉིས་སྐྱག་ཐག་ཆོད་ནས་རང་གི་གཅེམ་ཚུང་དུ་བྱོས། སྐབས་དེར་ཡ་མཚན་ཅན་གྱི་བྱ་སྐག་གཅིག་གིས་སྙས་མོ་ཁྱེར་ཏེ་སྐྱིད་ཁུང་ནས་འཕུར་སོང་བ་རེད། ཆུལ་པོ་དང་བཙུན་མོ་རྣམ་གཉིས་ནི་རང་གི་སྙས་མོ་བརླགས་པའི་སེམས་སྡུག་གིས་གདུང་བའི་ཁྲོད་དུ་གནས། རི་མོ་མཁན་མཁས་པ་གདན་དྲངས་ཏེ་སྙས་མོ་བཀྲས་ལྷའི་སྐུ་བརྟན་ཚོན་ཞིག་བྱིས་ནས་གང་སར་སྡུར་འགྱེལ་བྱས་པ་མ་ཟད། དཔྱད་གསལ་ཏེ་སྙས་མོ་གང་ཡོད་ཤེས་ནས་11 སྟན་སོང་ཞུ་མཁན་ལ་གསོལ་རས་དཔྱལ་རྩ་མྲིག་པ་12 བཏུ་སྒོད་ཙུ་དང་། གསལ་ཏེ་སྙས་མོ་སྐྱོབ་ཐུབ་མཁན་ཡོད་ན་དེར་མི་ཚེ་གཅིག་རིང་འདང་བའི་གསེར་སེ་ཕག་བཏུ་ཐམ་པ་སྒོད་13 ཙྪ། གསལ་ཏེ་སྐྱོབ་མི་དེ་གཞིན་པ་ཡིན་ན་སྙས་མོའི་མག་པར་ཅུ་བཅས་ཡིན་ཞེས་རྩ་ཚོག་བཀླག།

སྒོག་རོང་ཞིག་གི་ནང་དུ་དབུལ་ཞིང་ཡོངས་པའི་མ་བུ་དུད་ཚང་ཞིག་ཡོད་ཐུམས་བརྩེ་ལྡན་པའི་ཚ་མའི་མིང་ལ་ཚེ་སྐྱིད་ཟེར་བ་དང་དཔའ་ཉམས་ལྡན་པའི་བུ་ཡི་མིང་ལ་ཏོ་རོ་ཟེར་ཞེང་། ཏ་ཅང་མཐོང་བར་དགོན་པའི་14 སེར་དག་ཆེན་པོ་དེས་ཤིང་ཁང་ཀྱག་ཀྱག་བཟེས་པ་དང་། ཞིང་ནང་གི་ལྗང་པ་རྣམས་སེར་བས་བརྟུངས་བར་བཏེན་ཚ་མས་ཞིང་ནང་གི་ལྗང་པ་རྣམས་ཡར་སྐྱོར་བ་བྱ་ཡིས་ཁང་པ་ཉམས་གསོ་ཀྱིད་ཡོད། ཚ་མ་ཚེ་སྐྱིད་ངལ་དུབ་ཀྱིས་ཁྱིམ་དུ་ཧ་འཐུང་སྤགས་བཟས་15 ཁྱིད་པར་འགྲོ་དགོས་བསམས། ཕྱི་ར་ལོག་ཀྱིད་པའི་ལམ་བར་དེགས་ལྡན་སེང་གེའི་ངར་སྐད་བཏུབ་པ་ལྟོ་ཐར་དུ་ཐོས་མ་ཐག་མགོ་ཡར་བཏེགས་ནས་ལྟ་སྐབས་གང་ལས་དཀར་བའི་སེང་གེ་ཞིག་གིས་ཁ་ཚེས་ཆེར་གདངས་ནས་མདུན་དུ་མཚོང་ཡོང་གི་ཡོད་པ་མཐོང་བས་ཚ་མ་སྐྱག་ཐག་ཆོད་དེ་འགྱེལ་བ་དང་བ་ལྟོ་རོར་ལྟོ་རོར་ཞེས་བོས། བྱ་ཡིས་སེང་གེའི་ངར་སྐད་དང་ཚ་མའི་འབོད་སྐྱ་ཐོས་མ་ཐག་སྟ་རེ་འཕྱར་བཞིན་ཕྱིན། སེང་གེ་དཀར་མོས་ཚ་མའི་ཤང་པར་སོ་བཏབ་ནས་འདུད་ཕྱིན་པས། ལྟོ་རོར་གྱིས་སྟ་རེ་གཞུ་སྐབས་སྟ་རེའི་མགོ་བྱད་དེ་ཐག་རིང་སར་ཚ་མའི་ཤང་པར་སོ་བཏུབ་ནས་འདུད་ཕྱིན་པས། 16 དང་སྟ་རེའི་ཡུ་བ་སེང་གེའི་སྐལ་སྟིང་དུ་ཤུགས་ཆེ་ཐེབས་སྟབས་གཏུམ་དུག་ཆེ་བའི་སེང་གེ་དཀར་མོ་དེས་དངངས་སྐྱག་གི་སྒོ་ནས་ཚ་མའི་ལྟམ་ཁྱིར་ནས་བློས་ཕྱིན། ཚ་མ་ཚེ་སྐྱིད་ལ་ལྟམ་ཆ་དེ་རང་ལས་མེད་པས་བྱ་ལྟོ་རོར་གྱིས་རང་དགར་བསྐྱུར་ག་ལ་སྲིད། ཁོང་གིས་སྟ་རེ་ཡར་བསྐྱགས་ཏེས་ཡུ་བ་བཏན་པོར་བསྐར་ནས་གོམ་སྟབས་མཐོག་ཡོའི་ངང་རེ་མཐོའི་ནས་གསེལ་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་ཇེས་འདེད་གཏོང་བར་ཕྱིན།

འདི་འཕྲོས་ལྟོ་ཚན་བཅུ་གསུམ་པར་གཅེགས་

12.20.2.2 Translation

The Wish-fulfilling Gem Necklace

In ancient times there was a king. When he reached the age of forty, only then did he get a daughter (was a daughter born to him). That daughter had good character, was wise, and was very beautiful. Because of this, the king took care of her like his own eyes. Not only that, he (also) invited a venerable lama who named her Tashi Lhamo ["auspicious goddess"]. (Afterwards) people called her Princess "Drelha."

Princess Drelha's birthday celebration was done every three years. (At this time) the king and queen prepared an elaborate banquet. On the year when Princess Drelha was 19 years of age, (they) made a birthday celebration more elaborate than in the past. The inside of the king's magnificent palace had been decorated with beautiful ornaments and with many precious jewels strung like beads on a rosary. All the guests were enjoying themselves. Princess Drelha was adorned with pearls and other different kinds of precious gems and had become like a daughter of the gods (goddess). In the midst of the exchange of good wishes, the king lovingly put on Princess Drelha's neck a precious gem necklace made from precious gems such as 19 nine-eyed *si* stones, 33 (pieces of) coral, and 66 (pieces of) turquoise.

(At this time) a group of the palace's female singers wearing pearls and many other precious gems surrounded the fortunate princess, singing and dancing. Princess Drelha sang a song in order to show gratitude to her parents (for their kindness), which said, "May (they) live forever!"

Suddenly it became stormy, the sky clouded over, the earth became dark and there was lightning and thunder. The king and the queen were very frightened and fled into their living quarters. At that time a strange eagle (appeared in the hall) and flew from the window carrying the princess. The king and queen were sad over the loss of their daughter. (They) summoned an expert artist who drew a color picture of Princess Drelha, which they put up everywhere. Beside that, they also disseminated an edict saying, "If anyone knows where the princess is and reports it, (he, she) will be rewarded with 10 horse-hoof-sized (ingots) of silver. If someone saves the princess, he will be rewarded with one hundred bricks of gold, a sum that will be sufficient for one's whole life. (And) if the one who saves her is a young man, he will be taken (into the family) as a bridegroom."

In a gorge there was a poor family (consisting) of a mother and son. The name of the kind mother was Tsekyi and the name of the brave son was Lodor. Due to a hailstorm of proportions rarely seen, their wooden house had become lopsided and the sprouts in the field had been beaten down. Because of this, the mother was working in the fields propping up the stalks and the son was repairing their house. The mother Tsekyi got very tired and thought, "I have to go home to drink tea and eat *pak* (roasted barley dough)." On the road (she was) returning (on), she suddenly heard the roar of a ferocious lion. As soon as (she) heard it, (she) lifted her head, looked, and saw a lion whiter than snow leaping towards her (to the front) with its mouth open very wide. She was extremely scared, collapsed, and called, "Son Lodor, Lodor." As soon as the son heard the shouts of his mother and the lion's roar, he took an axe and went running. Because the white lion had bitten his mother's leg and was dragging her (away), Lodor struck (a blow) at (the lion) with his axe. At that time the head of the axe became unstuck and flew off (lit., slipped off) far away. The handle (however) hit the lion hard on its back. The fierce white lion was frightened by this and fled carrying his mother's shoe. (Lodor thought,) "Since Mother Tsekyi had just that one pair of shoes, how could her son give it up?" After he picked up the axe (head), he fixed it on the handle firmly (and) then went quickly into the forest on the high mountain to chase after (the lion).

See Lesson 13 for the continuation.

12.20.2.3 Grammatical notes

1. The phrase ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ means "wish-fulfilling gem" and by extrapolation is also used for the Dalai Lama. Here it refers to the gem.

2. This segment consists of 4 adjectivals: (1) གཤིས་ཆུད་བཟང་ལ་, (2) ཐུབ་གོས་ལྡན་པ་དང་།, (3) མཛེས་ཤིང་, and (4) ཡིད་དུ་འོང་བ་ strung together by the conjunctives ལ་, དང་, and ཤིང་. See 10.3.7 for a discussion of adjective conjunction.

3. Although this placement of "not only" may seem semantically inappropriate here, there is nothing wrong with it in Tibetan semantics.

4. This is an abbreviation of the name བཀྲ་ཤིས་ལྷ་མོ་. Normally the first and third syllables are joined, but in this case Tibetan convention uses བཀྲས་ instead of བཀྲ་.

5. སྐབས་ in the phrase ལོ་གསུམ་རེའི་སྐབས་ཁར་ conveys "at" (see 12.1.4). The particle རེ་ ("each") was explained in 10.8.

6. The phrase བརྗེད་ཉམས་ལྡན་པའི་རྒྱལ་པོའི་པོ་བྱང་ནང་རིན་ཆེན་ལྷོང་དུ་བཏུས་པ་ལྟར་ illustrates three

common ways that Tibetans convey flowery descriptions. In the first segment, an adjectivized nominal (འཇེད་ཀྱམས་པ་ན་) modifies "palace" through the genitive particle ("a palace that was magnificent—a magnificent palace"). In the second part, རིན་ཆེན་ཕྲེང་དུ་བཙུས་པ་, ལྟར་ ("like") is used to create a simile—"precious gems strung like (beads) on a rosary." In the third part, རྣམ་པར་བཀྲ་བའི་, the adjective བཀྲ་ཤ་ ("beautiful") is modified by the adverbial རྣམ་པར་ ("completely"), which both are then linked to the noun "decorations" (རྒྱན་མཆོར་) through the genitive particle.

7. The phrase རིན་ཆེན་ལས་འགྱུར་པ་ ("came from precious gems") modifies རྡོ་ཤལ་ ("necklace"). It should be noted that ལས་ here means "from" rather than its more usual "than."

8. Recall that ས་ indicates the end of a sentence (see 6.10.3.14).

9. རླུང་དམར་འཚུབས་ means "to storm" and དག་པོ་ functions adverbially conveying "fiercely."

10. This is a common way to list a series of verbal actions (ནམ་མཁའ་འཕེབས་པ་དང་ས་གཞི་རྫུན་པ་རྟག་པ་ཐོག་འཁྱགས་པ་དང་། འབྲག་ཐུལ་བཐུགས་པས་). Four verb phrases are linked here by the པ་དང་ clause connective or just listed consecutively.

11. གལ་ཏེ་ . . . ན་ ("if") is normally written གལ་ཏེ་ . . . ནེ་.

12. This literally means "silver made in the shape of a horse hoof."

13. This construction breaks down into མི་ཚེ་གཅིག་རིང་ ("for the duration of one lifetime") and འདང་བའི་གསེར་ས་ཕག་བཅུ་ཐམ་པ་སྦྱིད་ ("give 100 bricks of gold which are/will be sufficient for").

14. ཏ་ཅང་མཐོང་བར་དཀོན་པའི་སེར་དུག་ཆེན་པོ་ is an interesting construction. The core is the noun "hailstorm" (སེར་དུག་), which is modified by both the adjective "big" (ཆེན་པོ་) and the preceding phrase via the genitive particle. That phrase starts with the adverb "very" (ཏ་ཅང་), which modifies "rare" (དཀོན་ཤ), which in turn modifies the nominalized verb "seeing" (མཐོང་བར་).

15. In this construction the verbal phrase "eat *ba* and drink tea" (ཇ་འཐུང་སྐས་བཅས་) function as noun and thus are verbalized by ཡིད་. It could have also have been written ཇ་འཐུང་པ་དང་སྐས་བཅས་པར་འགྱོ་.

16. In the phrase སྟ་རིའི་མགོ་བྱད་དི་ the verb བྱད་ ("to come off, get unstrung") conveys that the head of the axe slipped off as he was in the action of striking the lion.

12.21 Vocabulary

ཇྭག་ཇྭག་	crooked, zig-zag
དཀོན་	rare, scarce
བཀྲ་བ་	multicolored, beautiful, lovely; bright
བཀྲ་ཤིས་ལྷ་མོ་	p.n.
བཀྲམ་	va. to spread out, disperse
བཀྲས་ལྷ་	abbr. བཀྲ་ཤིས་ལྷ་མོ་
རྒྱང་	"go right ahead" particle
རྐུ་མ་	thief; va.— རྐྱ་ to steal
སྐད་ཅིག་	a moment, an instant
སྐུ་མཁྱོན་	guest (h.)
སྐུ་བརྙན་	statue, image, portrait (h.)
སྐྱེལ་	1. va. to deliver; 2. va. to spend time
སྐྱེས་སྐར་	birthday
སྐྱོན་	1. "too" particle; 2. error, mistake; 3. damage, harm
སྐྱོར་	va. to support, prop up
བསྐོར་	va. to surround
བསྐྱར་	again
བསྐྱུར་	va. to give up, abandon, throw away
ཁ་བྱལ་	vi. to separate, to divorce
ཁྱར་	va. p. of འཁྱར་
ཁེ་པོ་	cheap
ཁྱུ་	herd, group
ཁྱེར་	va. p. of འཁྱེར་
མཁའ་དབྱིངས་	sky
འཁྱུད་	va. to embrace, hug
འཁྲབ་	va. to act, perform
གཅན་རས་	"how could" construction
གཅལ་	"how could" construction
གང་གི་ཚ་རས་	"by all means/in all respects" construction
གང་གི་ཐད་རས་	"by all means/in all respects" construction
གང་གི་ཐོག་རས་	"by all means/in all respects" construction
གང་གིས་ཀི་ན་	"why" construction
གང་ཅི་	"lots of ways" construction
གང་ཅིའི་ཐད་རས་	"by all means/in all respects" construction
གང་ཅིའི་ཐོག་རས་	"by all means/in all respects" construction
གང་ཐད་རས་	"by all means/in all respects" construction
གང་དང་ཅི་	"lots of ways" construction
གང་དུག་	"it's a pity" construction
གང་འདྲ་ཞིག་	"what kind of" construction
གང་ན་ཅི་ཡོད་	"whatever exists" construction
གང་ས་རས་	"by all means/in all respects" construction
གང་ཞིག་དུག་	"it's a pity" construction
གང་ཡིན་ཅི་ན་	"why" construction
གང་ཡིན་ཟེར་ན་	"why" construction
གང་ས་ར་	everywhere, all over
གོམ་སྟབས་	step
ཀྱ་རྒྱས་	elaborate preparations; va. — བྱེད་; — གཞོམ་ to make elaborate preparations
གྱང་ངར་	cold, coldness
རྒྱ་	boat
རྒྱལ་ཐོབ་ཐང་སྒྲུབ་	a great yogin, siddhi
རྒྱོག་རོང་	gully, gorge, deep ravine
རྒྱོས་མོལ་	discussion; va. — བྱེད་
རྒྱུ་	song
རྒྱུ་གར་	song and dance

གློག་འཁྲུགས་	lightning
དགུན་དུས་	winter time
མགྲིལ་	neck, throat
མཐིན་དབྱངས་	voice
འགྱེལ་	vi. to fall, collapse
འགྲན་བསྡུར་	competition; va. — ཤེད་
འགྲིགས་	vi. to be all right, okay
འགྲུབ་	vi. to be achieved, fulfilled, completed; to be gathered, assembled
ཀུ་དངུལ་	Chinese silver
ཀུན་མཚོན་	ornament, decoration
ཀུལ་གླུ་	national anthem
ཀུབ་ཏུ་	the back side
ཀུས་	vi. to flourish, thrive, grow
ཀྱི་	1. "should not" particle; 2. va. to string beads, flowers, gems
ཀྱེ་དབང་	wealth and power
སྐར་	va. to fix, to put on a handle
སྐལ་	the back (of a person or animal)
སྐུག་རྩོད་	stay waiting; va. — ཤེད་
སྐུ་	door
སྐོར་	dollar or rupee or yuan
སྐྱོན་	va. to put on (h.)
བཀྲམ་	va. to adorn, decorate
བཀྲུད་	via, through
བཀྱེས་	va. p. of ཀྱེ་
བསྐར་	va. p. of སྐར་
བསྐྱོན་	va. p. of སྐྱོན་
ངང་པ་	swan
བསྔགས་བརྗོད་	praise; va. — ཤེད་
ཅི་དགོ་	"it's a pity" construction
ཅི་འདྲ་ཞིག་	"what kind of" construction
ཅི་ཞིག་དགོ་	"it's a pity" construction
ཅི་ལ་ཟེར་ན་	"why" construction
ཅིས་ཀྱི་ན་	"why" construction
གཅེས་སྐྱོང་	taking care of, protecting, defending; va. — ཤེད་
བཅིངས་འགྲོལ་	liberation; va. — གཏོང་
ལྕགས་ཐག་ཟམ་པ་	iron-link bridge
ཆ་	pair, match
ཆུ་ལྡོག་	hydroelectric
ཆུ་ལྡོག་ས་ཚོགས་	hydroelectric station
ཆེས་ཆེར་	very much bigger
ཇི་འདྲ་ཞིག་	"what kind of" construction
ཇེས་འདེད་	chasing, pursuing; va. — གཏོང་
ལྗང་པ་	a sprout, a plant
ཉར་	va. to keep, hold
གཉིས་པོ་	the two together
མཉམ་འབྲེལ་	cooperation, cooperative
སྙན་ཞིང་	report; petition; va. — ཞུ་
སྙིང་པོགས་	bosom friend
ཏར་	telegram, cable; va. — གཏོང་
གཏུམ་དག་	fierce, savage, violent
བཏགས་	va. p. of འདོགས་
ཏ་མིག་	hoof of horse
ཏེན་འབྲེལ་	ceremony, celebration
ཏེན་འབྲེལ་ཕྱི་སྐོན་འདུན་	good wishes offered at a celebration (e.g., "best of luck, long life"), va. — ཞུ་
ཏོག་ཞིབ་	inspection; va. — ཤེད་
ཐུ་བུ་	similar, like
ཐུན་དུས་	autumn
ཐག་རིང་	distant, far
ཐུག་འཕྲད་	meet; va. — ཤེད་
ཐེ་ཇས་	interference; va. — ཤེད་
ཐེབས་	vi. to get hit, struck by

སྤྱིས་	1. on; 2. via; 3. in addition to; 4. during; at the time when; 5. concerning
མཐུན་ཀྱེན་	resource
མཐོང་ས་	opening, gap, hole
འཐིབས་	vi. to be overcast, cloudy
འཐུས་མི་	a delegate
དག་པོ་	good quality
དུས་ཆེན་	festival; occasion
དུས་ཚོད་	time
དེ་ནས་བཟུང་	from that time onwards
དེ་ཙམ་	"how ever much . . ., that much" construction
དོ་ཤལ་	necklace
དྲིན་ཉིས་སྐྱོང་	va. to look after with kindness, to be kind to
དྲེགས་	vi. to be arrogant, haughty; to be ferocious
གདན་དྲངས་	va. p. of གདན་འདྲེན་
གདན་འདྲེན་	1. va. to summon, call; 2. va to invite
གདུངས་	vi. to suffer from, be tormented by
བདམས་	va. p. of འདམ་
མདའ་	arrow; va. — རྒྱག་
མངོག་ཏུ་པོ་	"seems likely to occur"
འདང་	vi. to suffice, to be enough
འདབ་ལོ་	leaf
འདི་གར་	here, over here
འདོད་ཆགས་	greed, avarice
འདོད་ཆགས་ཆེན་པོ་	greedy
འདྲུད་	va. to drag, pull
ལྡན་པ་	having, possessing
བདུངས་	va. p. of དུང་
ནགས་གསེབ་	forest, jungle
ནད་	illness, disease
ནམ་ཡང་	always
མནར་	vi. to suffer, to be oppressed
རྣམ་	honorific term used for second and third person
རྣམ་པར་	perfectly, completely
དཔའ་ཉམས་	heroic, courageous, spirited
དཔའ་ཉམས་ལྡན་པ་	heroic
ཕྱེ་མ་	name of the staple Tibetan food that is made from roasted barley flour and kneaded with tea or water
ཕུང་རྒྱས་མེ་དོག་	meadow flower
ཕྱུས་ཀ་	quality
དཔྱིད་དུས་	springtime
ཕྱུག་པ་ལྡན་པ་	happy, joyful, cheerful
ཚོང་	vi. to be destitute, devoid of
ཕྱག་རོགས་ཞུ་	va. to request help (h.)
ཕྲེང་	rosary; string of beads, jewels, flowers; va. — (དུ་) བཏུས་ to string beads, jewels, flowers
འཕང་	va. to shoot, to fire a weapon
འཕུར་	va. to hoist, raise, lift up
འཕྲད་	va. to meet
འཕྲལ་	at once, immediately
བཁྲ་མ་	bride
བྱད་	vi. to come off, to become unstrung
བོད་མི་	Tibetan person
བྱ་རྒྱག་	Tibetan eagle
བྱམས་བཅུ་	love
བྱུ་རུ་	coral

བྱིས་	va. p. of འབྱི་
བློ་གྲོས་ལྡན་པ་	wise, understanding
བློ་དོར་	p.n.
འབྲུག་སྒྲ་བསྒྲགས་	vi. to thunder
སྒྲུར་འགྲེམ་	a poster, va. — ཕྱིད་ to put up a poster
མ་ཀུ་	abbr. mother and son
མག་པ་	bridegroom who comes to live with wife's family
མང་ཆུང་	quantity, amount, number
མིག་འབྲས་	eyeball
མིང་	name
མུ་ཏིག་	pearl
མུན་པ་རུབ་	vi. to become dark, night, twlight
མོན་	p.n. of an area
ཙམ་	about, approximately
བཅོང་	va. p. of འཆོང་
བཅོན་པ་	prisoner
ཅོ་ཆེན་	precious, sacred
ཅོ་ཆོག་	public notice, edict, proclamation; va. — བཀྱམ་ to proclaim, announce an edict
ཆད་གཅོད་	investigation; va. — ཕྱིད་
ཆི་ཤིང་	a plant
བརྩེ་	va. to love
བརྩེ་པོ་	love
ཚ་བ་	heat
ཚད་	1. level, limit, scale; 2. also particle used in "every time/whenever/whoever/whatever" constructions
ཚུགས་	vi. p. of འཇུག་
ཆེ་རྒྱུད་	p.n.
ཆོན་ཁྲ་	colored
མཚན་	a name (h.)
མཚན་འདོགས་	va. to name, give a name (h.)
མཚན་བཏགས་	va. p. of མཚན་འདོགས་
འཚོང་	va. to sell
མཛའ་གཏུགས་	love
མཛེས་ཤིང་ཡིད་དུ་འོང་བ་	beautiful, charming, attractive
མཛེས་སྡུག་	beauty
འཛམ་གླིང་	the world
འཛིན་བཟུང་	arrest; va. — ཕྱིད་
འཛོམ་	vi. to be collected together, to be congregated, to be gathered
འཛོམས་	vi. p. of འཛོམ་
ཞི་བདེ་	peace
གཞས་མ་	singer (female)
གཞུ་	va. to hit, strike
གཞིས་ཆགས་	resettling; va. — ཕྱིད་
གཞོན་ནུ་མ་	young girl
བཞད་	vi. to bloom (flower)
རྐྱལ་	vi. to fall (off something)
གཟི་	a type of precious stone that is black with dot-like designs that Tibetans refer to as "eyes"
གཟིམ་ཆུང་	living quarters, living room (h.)
བཟང་	kind, sincere, good
ཡ་མཚན་ཅན་	strange, unusual
ཡབ་ཡུམ་	parents; father and mother (h.)
ཡར་	upwards
ཡར་ལུང་གཙང་པོ་	name of the main east-west river in Tibet
ཡིད་དུ་འོང་བ་	beautiful, pleasing
ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་	precious gem

ཕིད་འོང་མཛེས་
  རྒྱག་ལྡན་པ་ beautiful, pretty
ཡུ་བ་ handle
ཡུན་ duration
ཡུན་རས་ཡུན་དུ་ forever, everlasting
གཡུ་ turquoise
རང་དགར་ 1. leaving something as it is; va. — བཏྲུར་ or བཞག་ to leave as it is; 2. on one's own, free
རི་བྲག་ rivers and hills; country, side scenery
རི་མཐོ་ high mountain
རི་མོ་མཁན་ painter, artist
རིན་ཆེན་ precious, valuable
རོལ་ vi. to enjoy
རླངས་འཁོར་ car, automobile
ཀློང་དམར་
  དྲག་པོ་ storm, hurricane, typhoon; vi. — འཆུགས་ to storm
ལ་དཔག་(སྐྱེ་) (ན་) according to
ལ་གཞིགས་
  (ཀྱི་) (ན་) according to
ལག་རྩེད་ཐོ་ལོ་ basketball; va. — རྩྭ་
ལས་དོན་ work
ལས་མི་ worker
ལུང་པ་ place, country
ཤིང་ཁང་ wooden house
ཤིང་སོན་ tree seed
ཤུགས་ strength, power
གཤམ་ (དུ་) beneath, below
གཤིས་རྒྱུད་ character, personality
གཤོམ་ va. to set out, to arrange, to prepare
ས་ཐག་ a brick
ས་ཆོགས་ station
ས་གཞི་ earth
སུ་འདྲ་ཞིག་ like who, like whom
སུ་ཡི་ "whose"
སུ་ཡིས་ "by whom"
སུ་ལ་ "to whom"
སུའི་ "whose"
སུར་ "to whom"
སུས་ "by whom"
སེར་བ་ hail
སེང་གེ་ lion
སེམས་སྡུག་ sadness, depression
སེར་དྲག་ hail storm; vi. — བབས་
སོན་ va. to reach, to receive
སྲས་མོ་ 1, daughter (h.); 2. also a term of address for daughters of the aristocracy or royalty—In this case since it is the daughter of a king, it is translated as "princess."
གོས་ལ་སྦྱོན་ banquet, feast; va. — གོཏོམ་ to give a banquet
བསམ་ཚུལ་
  འབྲི་དེབ་ suggestion book
བསོད་ནམས་ luck, merit, good fortune; person's name
རྫུད་ཅི་ ch. chairman
ལྷ་ལྡན་ Lhasa
ལྷམ་ boot, shoe
ལྷོ་ south

Lesson Thirteen

13.1 Word formation: introduction

As we have seen, virtually all Tibetan syllables have independent meanings. This "monosyllabic" nature of Tibetan affords tremendous flexibility not only in expressing new ideas and concepts, but also in expressing old ones in new ways. In fact, it is a mark of literary ability and accomplishment to manipulate and recombine syllables (morphemes) creatively. For the student, however, this means that you will often encounter new combinations even for very standard ideas. Thus, in order to read written Tibetan successfully, the basic structure underlying word formation must be understood and this will be the subject of the following sections.

13.1.1 Nominal compounds

Nominal compounds consist of two syllables,[1] each of which is a non-derived noun.

13.1.2 Synonymic compounds

These consist of two syllables which are synonyms. The meaning of the compound word is identical to the overall meaning of the component parts. For example, སྟོབས་ཤུགས་ ("power, strength") is comprised of two syllables: སྟོབས་ ("power, strength") and ཤུགས་ ("power, strength").

a. སྟོབས་ཀྱིས་ས་མང་པོ་བཟུང་བ་རེད།
(They) seized many areas by force.

b. སྟོབས་ཤུགས་ཀྱིས་ས་མང་པོ་བཟུང་བ་རེད།
same as a.

Other common synonymic compounds are:

གྲངས་འབོར་	quantity, number, amount	སྒྲ་སྐད་	sound, voices
དཀའ་ངལ་	difficulty	རེ་འདུན་	hope
དུས་སྐབས་	time, period	ངོ་གདོང་	face
བུ་ཕྲུག་	children	གྲལ་རིམ་	class (social)

13.1.3 Premodifying compounds

In these constructions the first syllable modifies the second. Thus, in the word སྨན་ཁང་ ("hospital"), the syllable སྨན་ ("medicine") describes what kind of a ཁང་ (ཁ་) (house,

---

[1] Four-syllable compounds will be discussed following the section on two syllable units.

establishment") it is. Some other common examples are:

གནམ་གྲུ་	sky + boat = airplane
ཞིང་ཆུ་	agricultural field + water = irrigation water
ས་བདག་	land + owner = land owner, landlord
སློབ་ཕྲུག་	school + children = student
དམག་མི་	war + person = soldier
གནམ་གཤིས་	sky + nature/character = weather, climate
གློག་འཕྲིན་	electricity + correspondence/communication = telegram

13.1.4 Conjunctive compounds

Like premodifying compounds, the component syllables in these compounds also have different meanings, but here the relationship between them is one of conjunction rather than modification. For example, "workers and farmers" consists of the first syllable of the word བཟོ་པ་ ("workers") and the first syllable of the word ཞིང་པ་ ("farmers"). The meaning is the combination of the two: "workers and farmers."

a. བཟོ་པ་དང་ཞིང་པ་མང་པོས་ཚོགས་འདུ་བྱས་པ་རེད།
Many workers and farmers held a meeting.

b. བཟོ་ཞིང་མང་པོས་ཚོགས་འདུ་བྱས་པ་རེད།
Many workers and farmers held a meeting.

Some other common conjunctive compounds are:

གནས་དུས་	place and time
ཞིང་འབྲོག་	farmers and nomads
དཔེ་སློབ་	teachers and students
རྒྱ་བོད་	China/Chinese and Tibet/Tibetans
ལོ་ཟླ་	years and months
རྟ་དྲིལ་	horses and mules

13.1.5 Polar compounds

In these constructions each of the syllables has an opposite meaning, but the overall meaning of the compound is either conjunctive or an abstract notion deriving from both. For example, ཕ་མ་ literally consists of ཕ་ ("father") and མ་ ("mother") and as a compound can mean either "father and mother" or "parent(s)." Other common compounds are:

ཉིན་མཚན་	day + night; all the time
ཕོ་མོ་	male + female; sex
གཞུང་སྐར་	government + private; everything

Adjectives are more commonly used as the components of polar compounds.

They are discussed in the next section.

13.1.6 Adjectival polar compounds

The polar type of adjectival compound functions the same as the nominal polar compound discussed above. It consists of two comparative adjective stems having opposite meanings. The overall meaning is either conjunctive or an abstract notion deriving from both. For example:

ཆེ་ཆུང་	big + small = size
རིང་ཐུང་	long + short = length, distance
ཚ་གྲང་	hot + cold = temperature
བཟང་ངན་	good + bad = quality
སྐམ་ཇོན་	dry + wet = dampness
མཐོ་དམན་	high + low = height

13.1.7 Adjectival postmodifying compounds

These consist of a noun in the first syllable slot and the first syllable of the basic adjective form in the second. The adjective in the second syllable describes the noun in the first, and the resultant compound is a new noun. The main difference between this construction and that of normal adjectival modification is that only the first syllable of the adjective is used. For example, ཚོགས་ཆེན་ ("big meeting, general assembly meeting, plenary meeting") consists of the noun ཚོགས་ ("meeting, assembly") and the first syllable of ཆེན་པོ་ ("big").

a. ང་ཚོགས་ཆེན་ལ་འགྲོ་གི་ཡིན།
I'm going to the general assembly meeting.

b. ཁོང་གིས་ཚོགས་ཆེན་ཐོག་གསུང་བཤད་གནང་ཐ་རེད།
He gave a speech at the big meeting.

Other common examples of this are:

རྒྱལ་ཡོངས་	nation/kingdom + all over/all = nationwide, national
སྤྱི་མཐུན་	mind/thought/ + harmonious/similar/ friendly = state of having the same opinions/thoughts = comrade
ལས་གསར་	work/worker + new = new work/worker
མི་ངན་	man + bad/evil = evil person

13.1.8 Verbal compounds

Verbal compounds consist of N.-Vb., Adj.-Vb., and Vb.-Vb. combinations. In all of these, the resultant compound is a nominal, which then can be used with verbalizers such as

བྱེད་ or རྒྱག་ to make verbal constructions.

13.1.8.1 Premodifying compounds : Adj. -Vb.

As was the case with the earlier premodifiers, the first syllable (here the adjective stem) describes or modifies the second. For example, ལེགས་རྟོག་ ("good/thorough understanding") consists of ལེགས་པོ་ ("good") and རྟོག་ ("to understand").

a. ཁོ་ཚོར་མི་དམངས་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་ལེགས་རྟོག་ཡོད་པ་མ་རེད།

They do not have (a) good understanding of public opinion.

This combination can also be used with a verbalizer.

b. ཁོ་ཚོས་མི་དམངས་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་ལེགས་རྟོག་མ་བྱས་པ་རེད།

They did not act (so as to) understand public opinion well.

Other common examples are:

གསར་བརྗེ་	new + change = revolution
དགའ་བསུ་	happy + receive = welcome
གསལ་སྟོན་	clear + show = demonstration
གསར་བཟོ་	new + make = new (i.e., not used) product
གསར་གཏོད་	new + create, found = invention, new creation
གསར་འཛུགས་	new + establish = (newly) establish, (new) construction

c. རྒྱ་ནག་གིས་མེ་ཤུགས་འཕྲུར་མདེལ་ཐྲི་རྡེན་གཞི་གཅིག་གསར་འཛུགས་བྱས་པ་རེད།

China has newly established a missile base.

13.1.8.2 Synonymic compounds: Vb.-Vb.

When the meaning of both syllables in the compound are the same, the original meaning does not change but a nominal is created.

For example, འགྲོ་བསྡོད་—go + go = going

a. ལྷ་སར་ཕྱི་རྒྱལ་མི་རིགས་འགྲོ་བསྡོད་བཀག་འདོམས་བྱས་པ་རེད།

(They) prohibited foreign nationalities (from) going to Lhasa.

b. ཁོ་ཚོས་ལྷ་སར་འགྲོ་བསྡོད་བྱས་པ་རེད།

They went to Lhasa.

Other examples are:

འཛིན་བཟུང་	hold/grasp+ hold/seize = arrest, seizure, capture
ཤེས་རྟོགས་	know + know = knowledge
མཇལ་འཕྲད་	meet + meet = meeting (h.)
གསུང་བཤད་	say + say = speech
འགྱོ་འགྱུར་	change + change = change
འཕེལ་རྒྱས་	increase + increase = development

གཡོ་འགུལ་ shake/move + shake/move = shaking; moving

13.1.8.3 Verbal summation compounds: Vb.-Vb.

These compounds consist of syllables (verb stems) with different meanings. The overall meaning is the summation of the two independent ones. For example, བཅོས་བསྒྱུར་ ("reform") is comprised of བཅོས་ ("to correct") and བསྒྱུར་ ("to change"). Like the earlier example, these function as nouns and take the standard verbalizers. Some common compounds are:

འཛུགས་བསྐྲུན་	plant/erect + make = construction, building, development
འབོད་བསྐུལ་	call + urge/incite/demand action = appeal
སྲུང་བཙི་	defend + respect = respect, honor
གསོག་འཇོག་	save + keep = deposit, savings
འཕུར་བསྐྱོད་	fly + go = flying

13.1.8.4 Verbal polar compounds: Vb.-Vb.

These compounds consist of verbs with opposite meanings. The overall meaning is usually the abstract idea derived from the two syllables, although it may also be simply the conjunctive meaning with each syllable retaining its independent meaning. For example, འགྲོ་སྡོད་ breaks down into "going" and "staying" and together means either "movement" or "going and staying" ཚོ་ཚོང་ ("buying + selling") has the general meaning of "trading."

a. ཁོའི་འགྲོ་སྡོད་སྐོར་སུས་ཀྱང་ཤེས་ཀི་མི་འདུག།
Nobody knows (anything) about his movements.

b. ང་ཚོ་འགྲོ་སྡོད་ཐག་ཆོད་མ་སོང་།
We didn't decide whether to go or stay.

Other examples of this type of compound are:

བཤད་ཉན་	telling + listening
འབྲི་ཀློག་	writing + reading
ཐོབ་ཤོར་	winning + losing
ཟ་བཏུང་	eating + drinking
རྒྱལ་འདྲིན་	transport to + transport from = shipping

13.1.8.5 Verbal premodifying compounds: Vb. + N.

In these compounds the first syllable (verb) modifies the second syllable, e.g., སྡོད་ཁང་ = "live" + "house" with the overall meaning "a house to live in" or "residence." Some common examples are:

འགྲོ་ལམ་	go + road = a road (to go on)

རོགས་དངུལ་	help + money/finance = money to help, aid funds, relief money
མོ་ཕྱུགས་	plough + cattle = draft animals
འབྲི་དེབ་	write + book = book to write in, notebook

13.1.8.6 Verbal premodifying compounds: N. + Vb.

Like other premodifying constructions, the first syllable modifies the second. For example, "spring planting" breaks down into the first syllable དཔྱིད་ ("spring") (from དཔྱིད་ཀ་) and the verb འདེབས་ ("to plant/sow"). The first syllable tells us what kind of a planting it was: a "spring planting." This nominal compound can then be verbalized.

a. ཞིང་པ་ཚོས་དཔྱིད་འདེབས་ཀྱི་གྲ་སྒྲིག་བྱེད་ཀྱི་འདུག།

The farmers are making preparations for spring planting.

b. ཞིང་པ་ཚོས་དཔྱིད་འདེབས་བྱེད་བཞིན་འདུག།

The farmers are doing spring planting.

Other common examples of this are:

རང་སྐྱོང་	self + govern/rule = self-governing, autonomous
བཙན་འཇུལ་	force + enter = forceful entrance, invasion, aggression
སྨན་བཅོས་	medicine + treat = medicinal treatment
སྐྱོན་བརྗོད་	mistake + tell = criticism

13.1.8.7 Verbal sequential compounds: Vb.-Vb.

In these constructions the first verb takes the past stem (if it has more than one stem) and the second the non-past. The overall meaning derives from the action of the second verb on the first. For example, in བཅིངས་འགྲོལ་ the first syllable means "to bind" and the second "to release," with the overall meaning "to release or untie that which was bound." This compound is used to express the modern concept of political "liberation." Another example is ཉམས་གསོ་ ("repair, renovation"), which literally means "taking care of or rearing that which has become deteriorated."

Sequential compounds are usually idiomatic in the sense that the meaning is not easily derivable from the constituent elements. Like the other compounds cited earlier, they are verbalized by standard verbs such as བྱེད་.

13.1.9 Quadrisyllabic compounds

Quadrisyllabic compounds consist of two disyllabic compounds. The relationship between these two disyllabic units is that of premodification, i.e., the first disyllabic compound modifies the second. When a quadrisyllabic compound is encountered, each of

the two disyllabic sub-units should be analyzed separately before the overall meaning is determined. The glossary will usually contain these. For example:

a. རྒྱ་བོད་ས་མཚམས།
Sino-Tibetan border (what kind of a border?—the Sino-Tibetan one)

We can substitute for either of the disyllabic compounds:

b. རྒྱ་བོད་དམག་མི་
Chinese and Tibetan soldiers

c. བལ་བོད་ས་མཚམས་
Tibeto-Nepalese border

Other examples are:

d. མི་དམངས་སྨན་ཁང་།
people's hospital

e. གནམ་གྲུ་འཕང་ཐང་།
airport

f. དམངས་གཙོ་བཅོས་བསྒྱུར།
democratic reform

13.2 "Time to do" particles: ལོང་ and ཁོམ་

These particles are used following the non-past stems of verbs. They convey that there was or was not "time to do" the verbal action.

a. ཨ་ས་ཚ་མས་ཁྱིམ་ནས་ཚལ་ཉོ་ལོང་བྱུང་མི་འདུག།
Mother didn't have time to buy vegetables from the market yesterday.

b. བཀྲིས་ཞོགས་པ་སྐྱ་པོ་མ་ལངས་ཏང་། ཇ་འཐུང་ལོང་མེད་པར་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་དགོས་བྱུང་བ་རེད།
Because Tashi didn't get up early in the morning, he had to go to school without having time to drink tea.

c. བསོད་ནམས་ལགས་གྱང་གསེང་ལ་མ་གཏོགས་ཉན་ཏེ་གཟེགས་ལོང་ཡོད་པ་མ་རེད།
Sonamla doesn't have time to watch television except during vacation.

d. མདང་དགོང་ད་ཆོས་སྐྱག་བརྟན་ཆ་ཚང་བལྟ་ཁོམ་མ་བྱུང་། གང་གིས་ཞེས་ན་ཕྱིས་པ་ཞིག་དུགས་ཆགས་སོང་།
Last night we didn't have time to watch the movie completely. If you ask why, it is because it became too late.

e. སང་ཉིན་ཁྱེད་རང་ནང་ལ་བཞུགས་ཁོམ་ཡོད་པས།
Do you have time to stay at home tomorrow?

f. ཟླ་ཉིན་ད་བོད་ལ་འགྲོ་དུས་མཆོད་མཇལ་ཞུ་ཁོམ་བྱུང་།
Last year, when I went to Tibet, I had time to go on religious visits.

g. ཨ་ས་ངས་ཁོ་ལ་སྐད་ཆ་བཤད་ཁོམ་བྱུང་མ་སོང་།
I didn't have time to talk to him yesterday.

h. སང་དགོང་ཁོང་ཆོ་ནང་ལ་རྒྱོད་ལོང་ཡོད་པ་མ་རེད།

They will not have time to stay at home tomorrow night.

13.3 Vb. + ཁག་པོ་ constructions

ཁག་པོ་ is used after verbs to convey that it was difficult to do the verbal action.

a. རླུང་ཁང་མེད་ན་དབུགས་གཏོང་ཁག་པོ་རེད།
If there is no window, it is difficult to breathe.

b. ལམ་ག་དེ་འགྲོ་ཁག་པོ་ཡོད་པ་རེད།
It is difficult to go on that road.

c. ཁོང་གི་ཡིག་ཆེས་དེ་ཀློག་ཁག་པོ་ཡོད་པ་མ་རེད།
His letter (handwriting) is not difficult to read.

13.4 Vb. + བདེ་པོ་ constructions

These constructions parallel those with ཁག་པོ་ but convey that it was easy to do the verbal action.

a. རླུང་ཁང་ཡོད་ན་དབུགས་གཏོང་བདེ་པོ་རེད།
If there is a window, it is easy to breathe.

b. ལམ་ག་དེ་འགྲོ་བདེ་པོ་ཡོད་པ་རེད།
It is easy to go on that road.

c. ཁོང་གི་ཡིག་ཆེས་དེ་ཀློག་བདེ་པོ་ཡོད་པ་མ་རེད།
His letter (handwriting) is not easy to read.

13.5 Reading exercise: "The Wish-Fulfilling Gem Necklace," continued from Lesson 12

13.5.1 Tibetan text

སྨོན་ཚན་བཅུ་གཉིས་པའི་འགྲེལ།

ན་གཞོན་སྨོ་རོ་ཅིས་དབུགས་ཏུལ་བཞིན་པར་ནགས་གསེབ་ཏུ་ཁྲིད་དུ་སེང་གེ་འཚོལ་བར་ཕྱིན་པ་དང་ནམ་མཁར་1 རྒྱུ་པ་ལྟ་བུའི་ཐང་ཤིང་ཆེན་པོ་ཞེག་གི་འོག་ཏུ་ཉིབས་སྐབས་སེང་གེ་དཀར་མོ་དེ་གར་ཡིབས་ནས་བསྡད་2 ཡོད་པ་མཐོང་མ་ཐག་སྨོ་རོ་ཁོང་ཁྲོ་མེ་ལྟར་འབར་ནས་3 སྐ་རེ་གཞུ་སྐབས་ཏང་ལང་ཞེས་པའི་སྐྱེ་ཞེག་ཐོག་མེ་སྐག་འཕྱར་བ་དང་ལག་གཉིས་ཀྱང་སྦྲིད། ཡང་བསྐྱར་ཞེབ་པར་ལྟ་སྐབས་དེ་རེ་རོ་ཡི་སེང་གེ་ཞེག་ཡིན་པ་རེད།4 འཇིག་རྟེན་ཐོག་ཡ་མཚན་ཅན་གྱི་བྱ་བ་འདི་འབྲ་ཡོད་པ་ཐེ་5 ཞ་མའི་ལྟམ་མི་རོ་ཡི་སེང་གེའི་ཁའི་མདེ་རང་དུ་ཡོད། ན་གཞོན་སྨོ་རོ་ཅིས་ཞེབ་ཚགས་ངང་ལྟམ་ཚུར་བླངས་ནས་ཞམ་ཕྱག་མདེ་དུ་བཅུག་པ་དང་སྦྲགས་དགའ་བའི་འཇུམ་མདངས་ཕྱུར།

ན་གཞོན་སྨོ་རོ་ཅིས་མགོ་བོ་ཅིན་དུ་བཏེགས་ཏེ་ལྟ་སྐབས་མིག་ལམ་དུ་དོ་ཤལ་ཞེག་ཐང་ཤིང་གི་ཡལ་གའི་སྟེང་དུ་དཔྱངས་

ནས་6 ཡོད་པ་མཐོང་7། ཁོ་པས་ཡང་བསྐྱར་ཞིབ་པར་ལྟ་སྐབས་ཡ་མཚན་ཆེ་བའི་བསམ་པ་སྐྱེས་8། ཏླ་རོར་གྱིས་ཡར་ལང་ནས་དོ་ཤལ་ལེན་དགོས་སྐམ་ཡང་9 ལག་གིས་སྟོབ་ཀྱི་ཨེད། ཤིང་རྡོང་གི་རྩེ་ལ་འཛེགས་བསམ་ཀྱང་ཤིང་རྡོང་སྤོམ་པས་འཁྱུད་ཐབས་བྱལ། དེས་ན་ཁོ་པས་ཤིང་རྡོང་ཐོག་སྐ་རས་ཁ་ཤོ་ཁ་ཤས་བཏོན་དེ་ཡར་འཛེགས་ན་འཛེགས་བདེ་ཡོ་10 ཡོང་སྐམ་བཞིན་པར་སྐ་རེ་ཞིག་གཞུས་མ་ཐག་འཛིགས་རྣམ་དགོད་སྐྱས་11 གྲོག་རོང་གཡོ་ག་དང་ནམ་མཁར་བྱག་ཅ་འཁོར། དུས་མཚུངས་སྐ་རེ་ཡང་ཚུར་འཕར་ཡོང་ག་རེད། ཏླ་རོར་ཁ་ཐག་ཐབས་ཅད་དེ་ཅི་བྱ་གཏོལ་ཤེད་དུ་གྱུར་ནས་ཁོང་ཁྲིའི་ངང་སྐ་རེ་གཡུགས་ཏེ་ཕི་ཤེང་གིའི་ཐོག་དུ་བསྡད་ནས་ཏོན་ཐོར་བཞིན་པར་དེའི་མགོ་ལ་བྱིལ་བྱིལ་བཏང་།

ཞེ་མ་ཡ་མཚན་ཆེ་ག་ཞིག་ལ་12 ཁོ་གཞོན་དེས་རྡོ་ཕི་ཤེང་གིའི་མིག་གཅིས་ནས་འོད་ཟེར་འཕྲོ་ག་དང་ཁ་ཆེན་གདངས་པ་དང་སྦུགས་འོད་ཆེམ་ཆེམ་འཕྲོ་བའི་སྐ་རེ་གཅིག་སྐྱུག་ཡོང་ག་མཐོང་། དགའ་ཐ་རབ་ཏུ་འཕེལ་བའི་ཁོ་གཞོན་དེས་གཤིར་ཀྱི་སྐ་རེ་ཡར་བསྐྱགས་ཏེ་ཤིང་རྡོང་ལ་ཆུབ་པས་ཚ་ཤག་ཅེས་པའི་སྐྱ་དང་བཅས་13 ཐང་ཤིང་དེ་ཕྱེད་གཤགས་སུ་ཕྱིན་14 ནས་གཞོགས་གཅིག་ཏུ་འགྲེལ། ཏླ་རོར་ཀྱིས་མགོགས་སྐྱར་དོ་ཤལ་ཚུར་བླངས་ཏེ་ཡིད་ཆགས་ནས་འཛོག་འདོད་མེད་པ་ལྟ་བུར་15 ཐུར་སྐྱོབ་པ་དང་འབྲུག་སྐྱ་རབ་ཏུ་བསྐྱགས་ཏེ་ཡ་མཚན་ཅན་ཐུབ་དེ་ནམ་མཁའ་ནས་མར་འབབ་ཡོང་19 ཞིང་། ཐུབ་དེས་གཡོག་པ་བརྐང

ཀྱིས་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུའི་དོ་ཤལ་དང་གསེར་ཀྱི་སྐ་རེ་སིང་གེ་ཚད་པོར་ཕུལ། སིང་གེ་ཚད་པོས་མགོ་པོ་གཡུག་བཞིན་པར་གསེར་ཀྱི་སྐ་རེ་དེ་ངས་ཁྱེད་ལ་ཕུག་རྒྱས་སུ་ཕུལ་བ་ཡིན་དོ་ཤལ་དེ་ཁྱེད་ཀྱིས་ཀྱི་དོ་བདག་ལ་ཕྱིར་སྤྲོད་ཕྱེད་དགོས་པ་ཞིག་རེད་ཅེས་བཤད། ཟླ་རྡོར་ཀྱིས་འཕྲལ་མར་དོ་བདག་གང་དུ་ཡོད་དམ་ཞེས་དྲིས། ཚད་པོས་དལ་པོའི་ངང་ཐག་རིང་ཐང་ཡོངས་སུ་ཡོད་ལ་རྡོང་པོའི་འོག་ཏུའང་24 ཡོད་པས་རྡོན་ལ་ཐག་རིང་ཀྱི་དོ་བདག་དེ་འཆོལ་བར་འགྲོ་དགོས་པ་དང་། དེ་རྗེས་རྡོང་པའི་འོག་གི་མི་དེ་སྐྱོབ་ཐབས་ཀྱིད་དགོས་ཞེས་ལན་བཏབ།

ཨོ་གཞོན་ཀྱིས་བསམ་པ་རྣམ་དག་གི་སྒོ་ནས་ངས་ཐག་རིང་གི་དོ་བདག་ཇི་ལྟར་བྱས་ནས་25 འཕྲང་པ་ཁྱེད་26 ཐུབ་བམ་ཞེས་དྲིས། ཚད་པོས་ཁད་མོ་དགོད་བཞིན་པར་ཁྱེད་ཀྱིས་རྒྱུ་འབྲས་བཅིས་ཏེ་27 འཆོལ་བར་འགྲོ་དགོས་ཞེས་བཤད། ཨོ་གཞོན་ཀྱིས་མགོ་བོ་ལྷུག་ལྷུག་ཡང་ཡང་ཁྱེད་བཞིན་པར་ཚད་པོར་ཞལ་ཀྱིས་ཞུས། ཁོང་ཁྱེམ་དུ་ཕྱིར་ལོག་བྱས་རྗེས་ཙ་མར་འཐུང་ཚུ་28 རིམ་དག་བླངས་པ་དང་ རྩམ་པ་སྐྱེ་མོ་དག་བདག་གསལ་རྗེས་རྩ་བའི་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུའི་དོ་ཤལ་དེ་ཁྱེར་ནས་སྐིད་པར་འདོ་ཆེམ་ཆེམ་འཕྲོ་བའི་གསེར་ཀྱི་སྐ་རེ་གཟེར་ནས་ཐག་རིང་དུ་དོ་ཤལ་ཀྱི་བདག་པོ་འཆོལ་དུ་ཕྱིན།

ཟླ་རྡོར་ཀྱིས་ཉིན་ཞག་མང་པོ་འགྲུལ་བཞུད་བྱས་ཏེ་སྒོང་ཆོ་མང་པོར་སྐད་ཆ་དྲིས་ཤིང་། མཐར་རྒྱལ་པོ་ཡོད་སའི་སྒོང་ཁྱེར་དུ་འབྱོར། ཁྲོམ་གཞུང་དུ་མི་ཡིས་ཁིངས་པ་དང་ཁྲོམ་ར་ནི་ཉ་ཅང་འཁྱག་པོ་ཡོད། མི་རྣམས་ཀྱིས་ཀུ་ཆིག་ཐོག་གི་ཆོན་ཁ་ཅན་ཀྱི་སྒས་མོ་བཀྲས་ལྟའི་འདུ་པར་ལ་ལྟ་བཞིན་ཡོད། ལྟག་པར་དུ་སྒས་མོའི་མགུལ་ཀྱི་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུའི་དོ་ཤལ་ལ་ཐོ་གཞོན་དོ་སྣང་ཆེན་པོ་བྱུང་བས་ཁོང་ཐོས་ཙམ་ཕྱག་རང་ནས་དོ་ཤལ་དེ་མར་བཏོན་དེ་གཉིས་སྡུར་སྐབས་ཁུད་པར་ཐུ་ཙམ་ཡང་མེད་སྐབས་ཁོང་རང་དབང་མེད་པར་ཐོ་བ་འཕེལ་ཞིང་འཛེམ་མདངས་ཕྱུང་། ཨོ་གཞོན་ཀྱིས་ལག་གཉིས་པོས་ཆོན་ཁ་ཅན་ཀྱི་སྒས་མོ་བཀྲས་ལྟའི་འདུ་པར་དེ་མར་བརྟན་མ་ཐག་སྡུང་རྒམག་གཉིས་ཡོང་ནས་ཐོ་བྱང་ཅིག་ནས། རྒྱལ་པོ་དང་བཅུན་མོ་ཁྲིས་ཤོང་ཞེས་ཐོ་ཡིག་ཞིག་ཡོད་ཟང་ཟིང་ནས། ཁོང་ཚོ་ཤོག་ཁ་ཤས་ཀྱི་ཐོག་ཏུ་ཡིག་ཚགས་ཀྱི་ཐོ་ཡིག་ཚུ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན་ཟེར་ཞུས། ཨོ་གཞོན་ཀྱིས་ཁོང་ཚོའི་ཐོ་ཡིག་ཚུ་ཀློག་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད་ཟེར་ལན་བཏབ་པའི་རྗེས་ཤོག་ཁ་ཚུ་ཕྱིར་སྤྲོད་ཞུས། ཁོང་ཚོས་ཐོ་ཡིག་ཚུ་ཀློག་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད་ཟེར་ཞུས་པའི་རྗེས་ཤོག་ཁ་ཚུ་ཕྱིར་སྤྲོད་ཞུས། ཨོ་གཞོན་ཀྱིས་ཁོང་ཚོའི་ཐོ་ཡིག་ཚུ་ཀློག་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད་ཟེར་ལན་བཏབ

igniting and struck with the axe. At that time, he heard the sound "tanglang," and sparks flew. His hands become numb. When he looked again carefully (at the lion), it was a stone lion. 'There are really astonishing things like this in the world' (he thought), 'mother's shoe is in a stone lion's mouth.' Then young man Lodor carefully took the shoe out (of the stone lion's mouth) and put it in his pocket and a smile of joy appeared (on his mouth).

When young man Lodor raised up his head and looked, he saw in his field of vision a necklace hanging on the branch of the pine tree. He looked again carefully and very weird thoughts occurred (concerning what was going on). Lodor got up and even though he thought he should take the necklace, his hand could not reach it. He thought he would climb to the top of the tree, but the tree was too thick to cling to [lit., he had no way to cling to it because it was thick]. Consequently, he thought that if he could make some notches (in the tree trunk) with his axe it would be easy to climb. As soon as he started to hit the tree with his axe, a frightening laughing sound (occurred) that made the ravine shake and filled the sky with its echo. At the same time the axe also bounced back to him [i.e., did not stick in the tree trunk]. Lodor was desperate. He had no way to do anything, so became stymied and angrily threw away his axe and sat stunned on the lion and absent-mindedly stroked its head.

Oh my, it was amazing. That young man saw light shining from the two eyes of the stone lion and saw it open its big mouth and vomit out a glittering axe. That extremely joyous youth picked up the golden axe and struck the tree making the sound "tsashag." The pine tree split into two pieces and fell down to one side. Lodor quickly took the necklace, and liking it [becoming attached to it], didn't want to leave it. Suddenly a storm arose and all the leaves got rolled up, so Lodor became extremely frightened. At this moment [lit., immediately], a hail storm with (hail) as big as walnuts came and fell stronger and stronger [lit., bigger and bigger]. He was terrified and so he moved underneath the stone lion's belly and sat there. While it was lightning and thundering a lot, a strange big bird came down from the sky. That bird flapped its wings and roared in a loud voice, "Who is the one who cut down my 'soul tree'? Who is the one who took away my precious gem necklace?" That voice [lit., noise], shook the leaves of the pine tree like lightning (making them) fall onto the ground. While the young man was looking at the weird bird, (he) remembered [lit., it came to his mind] that previous generations customarily said, "Heavy hail is a ferocious ghost which damages crops and kills sheep and goats," and got extraordinarily angry. Lodor came out from underneath the lion and in a loud voice said, "My mother gave birth to me to kill leopards, and my father brought me up to annihilate ghosts." Then he threw the axe and immediately the bird became black, made a cry of anguish, and vanished into the thick forest.

When Lodor raised the golden axe and went quickly to pursue the big bird, a

strong hand seized him. As he turned back and looked, he saw an old man with a head and beard whiter than a conch shell. He gave a respectful greeting to the old man, and the old man patted the young man's shoulder and said smilingly, "You also are a powerful lion." When Lodor looked back the stone lion had disappeared. He took hold of the old man's hand and asked him, "Are you the stone 'uncle' lion?" Uncle lion, giving a smile, sat down at the bottom of the fallen down pine tree and took some snuff in a lively fashion. The young man Lodor gave the precious gem necklace and the golden axe to the old lion. The old lion, shaking its head, said, "I gave the axe to you as a gift. That necklace is one which you have to give back to its owner." Lodor immediately asked, "Where is the owner?" The old man slowly answered, "It is far away in the east—under a tree. At first you should go to search for the distant owner; after that you should try to save the person who is under the tree."

The young man asked sincerely, "What should I do so as to be able to meet that far away owner?" The old man laughed and said, "You have to search in accordance with karmic law." The young man nodded again and again left the old man. After returning home he brought nine wooden barrels of drinking water and ground nine sacks of tsamba (barley flour) for his mother. Then, carrying the precious gem necklace with him, he stuck the glittering golden axe in his belt and left to search far away for the owner of the necklace.

Lodor traveled for many days and asked questions in many villages. Finally, he arrived in the city of a king. The market area was full of people and the marketplace was flourishing and lively. The people were looking at the colored picture of Princess Drelha on an edict. The young man in particular paid great attention to the precious gem necklace on the princess's neck. He took the necklace out of his pocket and compared the two. When he did that, because there was no difference, not even so much as a single strand of hair, he spontaneously became happy and smiled. The young man took the picture of Princess Drelha with his two hands, and as soon as he did that, two policemen came and took Lodor to the palace. (They) reported to the king and queen, "A person has found the princess's necklace." The king and queen hurriedly came out. The young man (bowed), putting his knee on the floor to show respect, and reported in detail to the king how he found the necklace. The king and queen were extremely happy and ordered the youth Lodor to lead the chief steward with 369 bodyguard troops and depart immediately to save the princess.

See Lesson 14 for the continuation.

13.5.3 Grammatical notes

1. Note that ནམ་མཁར་ is ནམ་མཁའ་ + the dative-locative particle.

2. ནས་ here joins ཕེབས ("hide") and བསྡད ("stayed"), conveying that both are occurring simultaneously—"staying (there) hiding." See 5.11.2.

3. X + མེ་ལྕར་འབར་ is a commonly used simile meaning "X caught fire like a flame." Here, X is his anger (ཁོང་ཁྲོ་).

4. The use of ཨིན་པ་རེད་ here conveys some uncertainty, i.e., "It seems it is. . . ."

5. The use of སྟེ་ in ཡོད་པ་སྟེ་ conveys the "defining function" discussed in 5.11.3. In other words, what follows ཡོད་པ་སྟེ་ explains what the amazing deed was—namely, that the stone lion had his mother's shoe in its mouth.

6. ནས་ acts here as a simultaneous clause connector—"hanging it existed." See 2., above, and 5.11.2.

7. This core of this segment is ན་གཞོན་སྒོ་ངོར་གྱིས་ . . . མཐོང་ ("the youth Lodor saw . . ."). What he saw in his field of vision when he raised his head and looked was the existence of the necklace hanging on the branch of a pine tree.

8. བསམ་པ་སྐྱེས་ means " a thought was born." ཡ་མཚན་ཆེ་བའི་ conveys what kind of a thought—"(a thought) of great amazement." Together these mean he "was amazed."

9. ཡང་ here acts not as "also" but as the "even though" clause connective. Thus སྙམ་ཡང་ means "even though he thought."

10. Here the use of ཡོང་ in ཡར་འཛེགས་ན་འཛེག་བདེ་པ་ཡོང་ conveys future action—"if I climb up, it will be easy to climb."

11. The use of ཐྲོ་ following the verb དགོད་ ("to laugh") is a common pattern of vb.+ noun. In it the verb modifies the noun, explaining something about it. Thus, here it conveys "the sound of laughing" (what kind of sound?—a sound of laughing). This joins with འཇིགས་ངམ་ to become a quadrisyllabic compound—"a frightful laughing sound."

12. ཇི་མ་ཡ་མཚན་ཆེ་བ་ཞིག་ལ་ is an idiomatic phrase meaning "How strange."

13. དང་བཅས་ conveys "along with"; see 6.4 e.-h.

14. We have seen how the verb "to go" joins with the comparative stem of adjectives and the dative-locative particle to convey "becoming bigger" (ཆེ་རུ་འགྲོ་). It also can be linked with verb stems to convey "become. . . ." Thus ཕྱེད་ཀ་གས་སུ་ཕྱེན་ here means "became split in half."

15. ལྟ་བུར་ in the clause ཡིད་ཆགས་ནས་འཛོག་འདོད་མེད་པ་ལྟ་བུར་སྣང་ conveys the added meaning of "it seems." The author is conveying that "it seems he didn't want to leave it."

16. Written Tibetan abounds in abbreviations. ཤིང་ལི་ is a typical one in that it combines the first syllables of two words, here—ཤིང་རྩྭ་ and ལི་མ་.

17. The phrase ཆི་ཆུང་སྦྲུ་ཁ་ཙམ་ means "size approximately that of a walnut."

18. སེར་དུག་ཆོས་ཆར་བཏང་ is a pattern in which ཆོས་ augments a comparative construction (see 10.3.3 l.-m.). Here it means, "hail was increasing a lot."

19. ཡོང་ conveys two simultaneous actions: "descending coming" (see 8.10.3.19).

20. The use of ཙམ་ in the phrase གཡོག་པ་བརྡབ་ཙམ་བྱས་ illustrates a common pattern: vb. + ཙམ་ + བྱེད་. It is used to refer to "a little" of the first verbal action; in this case it conveys that the eagle flapped its wings once or twice.

21. ཙམ་ here functions the same as it did in note 20 above.

22. The combination of རེད་ + འདུག་ conveys somewhat more certainty than རེད་ by itself.

23. གར་སོང་མེད་ is a standard idiomatic construction meaning literally "where he went, no exist." It conveys that someone vanished and the narrator does not knows where.

24. The particle ལ་ in the clause ཐག་རིང་ཤར་ཕྱོགས་སུ་ཡོད་ལ་རྩྭ་པའི་འགྲམ་དུའང་ acts as a clause connective meaning "as well as" (see 10.4.1). Thus, "as well as being far away in the east, it was also under a tree."

25. ཇི་ལྟར་བྱས་ན་ is used to convey "how or what should be done." Here it means, "What should I do so as to be able to meet the owner?" (See also 10.14.)

26. This "causative" use of nominalized verb + བྱེད་ conveys the meaning of "doing something to achieve the action of the first verb" (i.e., doing something so as to meet the owner) (See 11.7.3).

27. The phrase ཆུ་འབྲས་བཅིངས་ literally means "to abide by or adhere to the law of karma" (cause and effect), but really means to do the honest and proper thing, in this case, searching for the real owner of the necklace.

28. As we saw in note 11, here again he have a vb.+ noun compound: འཐུང་ཆུ་ It conveys the meaning of "water for drinking."

29. ལ་ is required in མི་གཅིག་ལ་ ("to a person" or "to someone") because the verb "to find" requires the person who found something to be marked by the dative-locative.

13.6 Vocabulary

བཀག་འདོམས་	prohibition; va. — བྱེད་	སྐད་ཅོར་	shouting, clamor; va. — ཐུག་ to shout
བཀའ་ཤད་	va. p. of བཀའ་འཕེབས་	སྐུ་སྲུང་	bodyguard
བཀའ་འཕེབས་	va. to order, to command		

སྐམ་རྩྭ་ dry + wet = dampness
སྐེད་པ་ waist
སྐྱུགས་ vi. to vomit
སྐྱེལ་འདྲིན་ transporting, transportation, shipping
སྐྱེས་ vi. p. of སྐྱེ་
ཁ་ཕྱིར་གཏུས་ va. to turn one's body backward (e.g., to look at something)
ཁ་མོ་ harelip; gap, rift
ཁེངས་ vi. p. of འཁེངས་
འཁེངས་ vi. to be full (with)
ཁོམ་ "time to do" particle
ཁྱད་པར་ difference
ཁྲོམ་གཞུང་ main street, business section
ཁྲོམ་ར་ market, market place
འཁྲུག་པོ་ lively, active
གར་སོང་མེད་ id. disappearance, vanishing
གྲུང་གསེང་ holiday
གུས་འདུད་ respect, reverence; va. — ཕྱེ་ (h.)
གུས་ཞབས་ respect, reverence
གྲེན་ uphill, upwards
གྲལ་རིམ་ class (social)
གྲངས་འབོར་ quantity, number, amount
གྲུང་ཤ་དོད་པོ་ alert, lively, active
གྲོང་ཚོ་ town, village
དགའ་བ་ happiness
དགེ་སློབ་ teachers and students
བགྲེས་སོང་ an older person (h.)
འགྲུལ་བཞུད་ traveling, traffic
འགྲོ་བསྐྱོད་ go + go = going
འགྲོ་སྡོད་ go + stay = movement
འགྲོ་ལམ་ go + road = road (to go on)
རྒྱ་བོད་ China/Chinese and Tibet/Tibetans
རྒྱལ་ཡོངས་ nationwide, national
རྒྱུ་འབྲས་ cause and effect, karma; vi. — བཟོས་ to do the proper, honorable, moral, upright thing
རྒྱུན་དུ་ always, at all times
རྒྱུད་མོ་ bag, sack
རྒྱུས་ sound
རྒྱུས་སྐད་ sound, voice
བསྒྱིལ་ va. to roll up, to wind up
ངར་མ་ strong, powerful
ངོ་གདོང་ face
ཅི་བྱ་གཏོལ་མེད་ helpless, without a viable alternative, stymied; vi. — འགྱུར་
གཏུས་ va. to turn
བཅག་ va. p. of གཅོག་
བཅིངས་འགྲོལ་ liberation, va. — གཏོང་
བཅོས་བསྒྱུར་ reform; va. — གཏོང་ to reform
ཙོག་ཙོག་ nod, nodding; va. — བྱེད་
ཆེ་ཆུང་ big + small = size
ཆེད་བསྐུལ་ special appeal
ཆེམ་ཆེམ་ glittering
མཇལ་འཕྲད་ meet + meet = meeting (h.)
འཇིག་རྟེན་ the world (of samsara)
འཇིགས་རྩལས་ དཔོད་སྐྲ་ frightening laugh
འཇུས་ va. p. of འཇུ་

འཇོག་	va. to leave; to put
ཉིན་མཚན་	day and night, 24-hour period
ཉིན་ཞག་	day (including night—24-hour day)
རྙེད་	vi. to find, to discover
སྐྱོབ་	vi. to be able to reach something, to be able to touch
དུང་ལང་	tanglang (a sound)
དན་ཏི་	ch. television
བཏགས་	va. p. of འདེགས་
རྟ་དྲིལ་	horses and mules
རྩེན་གཞི་	base
སྐར་ཁ་	walnut
སྐྱེགས་	power, strength
ཐག་ཆོད་	vi. to be decided
ཐང་ཤིང་	pine, fir tree
ཐོག་	lightning
ཐོབ་ཤོར་	winning and losing
མཐོ་དམན་	high + low; height
འཐུང་ཆུ་	drinking water
དལ་པོ་	slow, leisurely
དུས་སྐབས་	time, period
དུས་མཚུངས་	at the same time; contemporaneously
དེ་མ་ཉིད་དུ་	immediately, at once
དེ་མ་ཐག་	suddenly
དོ་བདག་	owner
དྲི་ལན་	answer a question, reply
གདངས་	va. to open (one's mouth)
གདུག་རྩུབ་ཅན་	cruel, ferocious, savage
གདོང་འདྲི་	ghost
བདེ་པོ་	easy
མདང་དགོང་	last night
འདུ་པར་	picture, portrait; photograph
རྡོ་	stone, rock
རྡོག་ཐོན་	leaving a place for good; va. — ཕྱིན་
སྨུག་སྐད་	complaining, grumbling
སྡོང་པོ་	tree
བརྡབ་	va. to beat against; to bang
བསྡུར་	va. to compare
ནག་འཁྲིགས་	vi. to become dark
གནམ་གྲུ་འབབ་ཁང་	airport
གནས་དུས་	place and time
སྣ་ཐག་	snuff; va. — འཐེན་
པུས་མོ་	knee
དཔུང་པ་	shoulder
དཔུང་ཚོགས་	troops, military force
དཔྱངས་	vi. to be hanging, dangling
དཔྱིད་འདེབས་	spring planting
ཐུ་ཙམ་	a little bit, lit., about one hair (in size)
ཐུགས་འཕེལ་	vi. to have happiness be increased
ཕ་	father
ཕར་	over there, thither
ཕོ་འགྱུར་	change
ཕོ་མོ་	male + female; sex
ཕོ་གཞོན་	young man
ཕོ་གསར་	young man
ཕྱག་རྟགས་	present, gift (h.)
ཕྱག་ཡིག་	letter (h.)
ཕྱག་མཛོད་	steward, treasurer, manager

ཕྱི་ཡོ་	late
ཕྱིར་	back
ཕྱུང་	va. p. of འབྱིན་
ཕྱུར་	va. p. of འཕྱར་
ཕྱེད་གཅགས་	split in half; vi. — (སྡ) འགྲོ་ to become split in half; va. — (སྡ) གཏོང་ to split in half
འཕར་	vi. to bounce up; to fly up
འཕྱར་བསྐྱོད་	flying
འཕེལ་	vi. to increase, to multiply; to develop
འཕེལ་རྒྱས་	development, improvement
འཕོ་འགྱུར་	changing, altering
འཕྱར་	vi. to raise up, to hoist
འཕྱུར་	vi. to rise, swell upwards (like waves or smoke or sparks)
འཕྲད་	va. to meet
འཕྲལ་མར་	at once, immediately
བལ་བོད་	Tibeto-Nepalese
བུ་ཕྲུག་	children
བྱག་ཅ་	echo; vi. — འཁོར་ to echo
བྱ་ཤིང་	soul tree (tree in which one's བྱ་ resides)
བློ་མཐུན་	comrade
བློ་ལ་ཤར་	vi. to come to mind
དགང་མེད་པར་	involuntarily, spontaneously
དབུགས་ཉལ་	vi. to sigh
འབབ་ཁང་	station
འབར་	vi. to ignite, catch fire
འབོད་བསྐུལ་	appeal; va. — བྱེད་
འབྱིན་	va. to make; to produce; to cast, throw
འབྲི་ཀློག་	writing and reading
འབྲི་དེབ་	book to write in, notebook
ཐོར་	side of the body; belly
ཐྲིན་	vi. 1. to become numb; 2. vi. to sneeze
མ་	mother
མི་ངན་	evil person
མི་རིགས་	race; nationality
མིག་ལམ་	field of vision
མེ་	fire; vi. — འབར་ to burn
མེ་སྐམ་	spark
མེ་གཏོས་འཕུར་མདེལ་	missile
དམངས་གཙོ་	democratic
མོ་ཕྱགས་	draft animals
སྨན་བཅོས་	medicinal treatment
རྩ་བ་	root, base
ཙེ་	top, tip, peak
བཙིས་	va. p. of བཙི་: adhered to, acted in accordance with
ཚ་གྲང་	hot and cold; temperature
ཚ་ཤག་	tshashak (a sound)
ཚོགས་ཆེན་	general assembly
འཛུགས་བསྐྲུན་	construction, building, development
འཛུམ་མདངས་	smiling demeanor; va. — འཕྱུར་; —འབྱིན་
འཛུམ་རྒྱལ་	a smile, a laugh
ཞལ་ཟྭིས་	vi. to separate, part, split (h.)
ཞལ་ལག་	food (h.)
ཞིང་ཆུ་	irrigation
ཞིང་འབྲོག་	farmers and nomads

གཞུང་སྐྱེར་ government and private; everything
གཡོགས་ the side (of)
ཟ་བཏུང་ eating + drinking; food
རྒྱག་ 1. vi. to be stuck (in) 2. pain; vi. — རྒྱག་; 3. vi. to be pricked
རྩོམ་ wooden barrel
གཟིག་ leopard
གཟེར་ va. to wear, put on
བཟང་ངན་ good and bad; quality
བཟུང་ va. to seize, hold
ཉེ་སྐྱག་པོབས་ཟད་ desperate, helpless
ཡ་མཚན་ surprise, wonder, amazement
ཡལ་གཅ་ branch
ཡིད་ཆགས་ vi. to get, become attached to
ཡིབས་ va. to hide
གཡུགས་ va. to throw
གཡོ་ va. to move, shake
གཡོ་འགྱུལ་ moving, shaking
རང་སྐྱོང་ self governing, autonomous
རུན་ time to do
རབ་ཏུ་ thoroughly; completely
རིང་ཐུང་ long and short; length, distance
རེ་འདུན་ hope; va. — རྟེན་ to hope for
རོགས་དངུལ་ aid/relief money
ལག་ hand
ལམ་སྟེ་ guiding, leading; va. — འཁྲིད་
ལས་གསར་ new work
ལེགས་རྟོགས་ good understanding
ལོ་ཟླ་ year and month
ལོང་ "time to do" particle
ཤིང་སྡོང་ tree
ཤིང་ལོ་ tree and leaf
ཤེས་རྟོགས་ knowledge
བཤད་ཉན་ telling + listening
སང་དགོང་ tomorrow night
སྲུང་དམག་ bodyguard troops
སྲུང་བརྩི་ respect, honor, abide by
གསར་གཏོད་ invention, new creation
གསར་བཟོ་ make newly; new product
གསལ་སྟོན་ demonstration
གསུང་བཤད་ speech (h.)
གསོག་འཇོག་ deposit, saving
གསོས་ va. to rear, feed, nourish
བསམ་པ་རྣམ་དག་ sincere, earnest, genuine
བསམ་རྩོལ་ thought; opinion
ཧོན་པོར་ vi. to be shocked, surprised
ཨ་ཕུ་ uncle (paternal)
ཨམ་ཁྲག་ pocket formed by fold of dress
ཨེ་མ་ oh my

Lesson Fourteen

14.1 Constructions using the verb ཡིན་ as an auxiliary

These constructions consist of vb. + ཡིན་. They convey two different meanings, the first of which can be either "whatever," "whichever," "whoever," or "all kinds of" with regard to the verb modified.

a. བླ་མའི་བཀའ་སློབ་ཡིན་ཡིན་ལགས་ལིན་བསྒར་དགོས།
Whatever the lama's advice is, (one) should put it into practice.

b. གཏད་ཆེ་བའི་དོན་ཡིན་ཡིན་ངས་ཁ་ཤ་ཁྱེད་ལ་འདྲི་བར་ཡོང་གི་ཡིན།
Father, for all kinds of important issues, I'll come to ask you.

c. ལྷ་སར་སྐྱིབས་ཡིན་པ་ཀུ་ལ་མ་མཐོང་ག་མ་སྲིད་པ་རེད།
Whoever arrives in Lhasa, it is impossible not to see the Potala.

d. སོ་རམ་པ་ཡིན་ཡིན་ཞིང་ལས་བྱེད་དགོས་པ་རེད།
Whoever is a farmer has to do field work.

e. ཁྲིམས་འགལ་བྱས་ཡིན་བཙོན་ཁང་ལ་འགྲོ་རྒྱུ་མ་གཏོགས་ཡོད་པ་མ་རེད།
Whoever breaks the law, there is no other way but to go to jail.

f. ལྟད་མོ་དེ་མཐོང་ཡིན་སུ་ཡིན་ཀྱང་དེ་ལ་མི་དགའ་བ་ཡོང་གི་མ་རེད།
Whoever sees that show, there is nobody who doesn't like it.

Sometimes the meaning is better translated as "if X, then Y."

g. ཤ་ལམ་འཁྲལ་མེད་ཡིན་ཡིན་གོང་ཆེན་པ་བྱེད་ཀྱི་རེད།
If the diamond is real, (it) will be expensive.

h. གནས་ཚུལ་འདི་ཚགས་པར་ནང་བཀོད་ཡིན་མི་ཚང་མས་ཤེས་ཀྱི་རེད།
If this situation is written (about) in the newspaper, everybody will know (about it).

i. བོད་པ་ཡིན་ཡིན་རྩམ་པ་ཟ་མྱོང་ཡོད་པ་རེད།
If (he) is a Tibetan , (he) has experienced eating tsamba (parched barley flour).

14.2 The "do it again" particle: སྐྱོར་

This particle is used following the present or non-past stem of verbs: vb. + སྐྱོར་ + ཐུག or བྱེད་. It conveys that the verbal action was repeated.

a. ཁོས་བཏང་ཡིག་དེ་ཀློག་སྐྱོར་ཐེངས་གསུམ་བཐུག་པ་རེད།
He repeated reading that letter three times.

b. ཁོས་ལས་ཀ་དེ་བྱེད་སྐྱོར་བྱེད་དགོས་བྱུང་བ་རེད།
He had to do that work again.

c. མོས་སློབ་གྲྭར་གཏོང་རྒྱའི་ཡི་གེ་དེ་བྱི་སྐྱོར་བྱེད་དགོས་བྱུང་སོང་།
She had to again write the letter which (she) is going to send to the school.

d. བཀའ་མོལ་དེ་གསུང་སྐྱོར་ཞིག་གནང་དང་།

Please say it again.

e. ཁ་སྐ་རྒྱར་ནས་འབྱོར་བའི་ཚགས་པར་དེའི་ནང་གསར་འགྱུར་སྣན་པ་ཞིག་འདུག། བྱས་ཙང་ངས་ཀློག་སྐྱོར་བརྒྱབ་པ་ཡིན།

There was some interesting news in the newspaper that I received from India yesterday, so I read it again.

14.3 The auxiliary verb ཐལ་

One main use of ཐལ་ is to convey involuntary action in the sense that something was not intended to happen but did.

a. སྐད་ཆ་དེ་ཤོད་ཡག་མིན་ཀྱང་ཁ་ནས་ཐལ་བ་རེད།

That speech was not for telling but it just (got) blurted out.

In the next example, the subject didn't intend to go, but did so because he met his friend.

b. ཁ་སང་ལྷད་མོར་འགྲོ་ཡག་མིན་ཀྱང་གྲོགས་པོ་ཐུགས་མཉམ་དུ་འགྲོ་བར་ཐལ་སོང་།

Even though I wasn't intending to go to the show yesterday, I met (my) friend and went together (with him).

A second major use of ཐལ་ is to convey "an excess of" something.

c. ཆང་ཐལ་ཆེ་བ་འཐུང་ན་ན་གི་རེད།

If (you) drink too much (an excessively large amount of) beer (you) will get sick.

d. མོ་ཊོར་མགྱོགས་ཐལ་ཆེ་བ་བཏང་ན་ཕྱ་ལི་སིས་འཛིན་བཟུང་ཐྱེད་ཀྱི་རེད།

If (one) drives too fast, the police will arrest (you).

e. ལས་ཀ་ཇི་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་ཐལ་མ་དགོས་པ་ཐྱེད་གལ་ཆེན་པོ་རེད།

It is important that whatever work you do, you should not do it to excess.

14.4 Hypothetical constructions: དཔང་དུ་བཏང་ན་, ཚ་བཞག་ན་, and ཆ་ནས་མཆོན་ན་

These constructions convey the meaning "if we hypothetically say X, then Y."

a. གྲོང་གསེབ་དེར་དུད་ཚང་ ༢༠༠༠ ཡོད་པའི་དཔང་དུ་བཏང་ན་དེའི་ནང་བཀྲ་ཆ་ ༥༠ ཙམ་ཚོང་པ་རེད།

If we say hypothetically that there are 2,000 families in that village, then about 15% of them are traders.

b. སྐུ་མཁོན་ཚང་མ་ཕེབས་པར་ཆ་བཞག་ན་མི་གྲངས་ ༡༥༠ ཙམ་ཐྱེད་ཀྱི་རེད།

Hypothetically, if all the guests come, then there will be about 150 people.

c. ལུང་པ་དེའི་ཐོན་སྐྱེད་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཆ་ནས་མཆོན་ན་མི་དམངས་ཚང་མ་ཕྱུག་པོ་ཆགས་དགོས་ཀྱི་རེད།

If (we) say hypothetically that production in that country will increase, then all the people have to (should) become rich.

d. ལུང་པ་དེའི་ཐོན་སྐྱེད་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་བའི་ཆ་ནས་མཆོན་ན་མི་དམངས་ཚང་མ་ཕྱུག་པོ་ཆགས་དགོས་ཀྱི་རེད།

If (we) say hypothetically that production in that country has increased, then all the people have to (should) get rich.

e. ཁོ་རྒྱ་གར་ལ་ཕྱིན་པའི་དཔང་དུ་བཏང་ན་ཡང་རྒྱན་རིང་པོ་སྡོད་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད།

Even if we hypothetically say that he will go to India, (he) won't be able to stay long.

14.5 "For example" constructions: དཔེར་ན་ and དཔེར་ན་ཆ་བཞག་ན་

དཔེར་ན་ and དཔེར་ན་ཆ་བཞག་ན་ convey "for example."

a. བོད་ལ་ལྷ་མོའི་ཚོགས་པ་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད། དཔེར་ན། རྒྱུར་མོ་ལུང་པ། གཅུང་པ། རྒྱང་དཀར་བ་སོགས་ཡོད་པ་རེད།
In Tibet there are many opera associations. For example, Gyomo lunga, Chungba, Gyangkarwa, etc.

b. སྔོན་མ་བོད་ལ་གྲྭ་པ་ཁ་ཅང་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད། དཔེར་ན་ཆ་བཞག་ན། འབྲས་སྤུངས་གཅིག་པུར་གྲྭ་པ་ཆིག་ཁྲི་ཅམ་ཡོད།
Formerly, there were very many monks in Tibet. For example, in Drepung alone there were about 10,000 monks.

14.6 Constructions using ཏེས་

ཏེས་ is used after the present (non-past) stems of verbs to convey "planning" or "making plans" to do the verbal action.

a. མོས་མགྱོགས་པོ་ཆང་བཟའ་ཐུག་ཏེས་བྱེད་ཀྱི་འདུག།
She is making plans to get married quickly.

b. ཟླ་ཉིན་ཁོས་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་ཏེས་བྱས་པ་རེད།
Last year he made plans to go to school.

c. ཁོང་ཚོ་ཁང་པ་སྤོ་ཏེས་བྱེད་ཀྱི་འདུག
They are planning to move their residence.

14.7 Constructions with ཆིད་

ཆིད་ is used before verbs to convey that the verbal action was specially done.

a. ཁོ་ཚོང་ཐུག་པར་ཀུ་གར་ལ་ཆིད་ཁོན་བྱས་སོང་།
He left for India specially to do trading.

b. དེའི་སྐོར་ལ་ཁོ་ལ་ཁ་པར་ཆིད་གཏོང་བྱེད་ཀྱི་ཡིན།
(I) will specially telephone him regarding that.

c. ཁྱོ་མོ་བཟོ་རྒྱུ་རས་ཆིད་ཉོས་བྱས་པ་རེད།
(They, he, etc.) specially bought material to make a hat.

14.8 Reading exercise: "The Wish-Fulfilling Gem Necklace," continued from Lesson 13

14.8.1 Tibetan text

སྤྲོལ་ཚན་བཅོ་གསུམ་པའི་འགྲེས་

དེ་ལྟར་ངང་ཉིན་མཚན་བསྡུད་དེ་སྐྱོད་པས་མཐར་ཉིན་བཅོ་ལྔ་ལས་མ་འགོར་བར་1 ཏ་དམག་དཔུང་ཆོགས་རྣམས་གདོན་འབྲི་སྟོད་སྣའི་ནགས་ཚལ་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་འབྱོར་ག་དང་འགྲེལ་རྟེན་པའི་ཐང་ཤིང་སྟོང་པོའི་འགྲམ་དུ་སྐྱབས་སྐབས་དམག་མི་རྣམས་ཏ་

ཐོག་ནས་བབས་ཏེ་ཐང་ཆད་ནས་ནུས་ཀྱས་མིད་པར་2 ས་ཐོག་ཏུ་ཉལ་ཀྱི་ཡོད་ཅེང། ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོས་སྐང་ཚུང་གི་སྒོ་ནས་3 ཐང་ཤིང་སྒོང་པོ་དེའི་འོག་ཏུ་ཡོད་པ་རེད་དམ་ཞེས་སྐད་ཆ་དེས། ཏོ་རོར་ཀྱིས་ཏ་སྐ་བཀྱས་པ་དང་ཏ་ཚོད་ཇེས་གཞི་ནས་ཁ་ཤར་བསྒོས་ཏེ་དེ་གར་རེད། སྐུ་ངོ། ཐང་ཤིང་སྒོང་པོ་དེའི་འོག་ཏུ་རེད་ཅེས་ལན་བཏབ། ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོས་ངལ་དུབ་ཀྱིས་མན་ར་བའི་དམག་མི་རྣམས་ལ་ཏ་ལུགས་གཞུང་པ་དང་སྐད་ཀྱས་ཆེན་པོས་ དུད་འགྲོ་ཚོ། མགོགས་པ་ཡར་ལངས་ཏེ་ཤིང་སྒོང་དེ་ཤར་དབོར་ཞིག་4 ཅེས་ཁ་དྲུང་བཏང། ཤིང་སྒོང་ཏ་ཅང་སྐོམ་པ་དེ་སྐུལ་ཙམ་ཡང་5 བྱིད་ཐབས་བྱལ་བར་བཅེན་པ་གཞོན་དེས་གསེར་ཀྱི་སྦ་རེས་ཤིང་སྒོང་དེ་དུམ་བུར་བཅད་པ་དང་དམག་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཤིང་དུམ་དེ་ཚོ་དབོར།

དེ་ནས་བྱག་ཁུང་ཆེན་པོ་ཞིག་མངོན་པས་དམག་མི་རྣམས་ཏོན་ཐོར་ག་དང་ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོས་མར་ལྟ་སྐབས་ཤུན་པ་ནག་ཅང་ འཇིགས་སུ་ཟང་ག་ཞིག་ཡོད་པས་ཁོ་པ་སྐྱག་ཐག་ཚོད་ནས་འདར་གསིགས་ཤོར་6། ཡིན་ནའང་ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོས་མིག་ཏེག་ཏེག་བྱས་ནས་ཁྲིལ་གང་དགོད་བཞིན་པར་ཡོ་གཞོན་ལ་མགོགས་པ་མར་བོབས་ཤིག་7། སྐས་མོ་སྒོལ་ཐུབ་པ་ཡིན་ན་8 སྐས་མོའི་མག་པ་ཁྱིད་ཀྱིས་བྱིད་ཚོད་ཆོག་9། འོན་ཀང་ཁྱོད་ཀྱིས་གྱས་ཞབས་ཤེས་པ་བྱས་10 ཏེ་སྐས་མོ་སྟོན་ལ་ཡར་གཏོང་དགོས་ཞེས་བཤད། དེ་ཇེས་དམག་མི་ཆོར་མི་གཅིག་ཤོང་བའི་ཁོ་ཐུན་སྒོགས་ཤིག་བཅོ་ལྔ་བཅུག། དེ་ནས་ཟླ་རོར་ཐག་ཁུང་ནང་དུ་མར་བཏང། ཕྱན་པ་ནག་པའི་ འབྲི་ཁུང་ཁུང་དེ་ནི་བཞའ་ཆན་ཆ་ལ་འཇིགས་སུ་རང་བ་ཞིག་ཡོད། ཡ་མཚན་ཅན་ཀྱི་ཐག་ཁུང་དེའི་ནང་ཟིག་གི་མཐོ་དང་མི་རུས་ཀྱིས་ཁིངས་ནས་ཡོད། མེ་ཕྱང་ནང་ཤིང་དུམ་བུ་འགའ་ཞིག་ལ་མི་ཚུང་ཚུང་འབར་བཞིན་ཡོད་མེ་མདངས་དེ་ས་ཐོག་ཏུ་འགྱིལ་བའི་སྐས་མོ་བཀས་ཐལ་ཕྱི་ལུས་པོར་འཕྱོ་བཞིན་ཡོད། ཁོ་མོས་སྐད་ཀྱས་ཚུང་ངུས་སྒོ་ཀྱ་ལེན་བཞིན་ཡོད་པ་རེད།

གཞོགས་བྱང་ངོས་སུ་ཐག་ཁུང་ཆུང་ཚུང་ཞིག་ཡོད་ཅིང་གདོན་འབྲི་དེ་དེའི་ནང་ཡིབས་ནས་ཟ་ཁ་གསོ་བཞིན་11 བསྡད་ཡོད། ཁོ་པས་སྐས་མོ་བཀས་ལྷའི་སྒོ་ཀྱ་ཐོས་ཇེས་སྐན་སྣང་ཆ་ཤོ་ཉིད་བཞིན་པར་ར་ཟ་ཆུ་12 ཀུན་པོ་ཆུང་ཚུང་ཁྱོད། ད་དུང་གཞས་ཐོང་དང་13 ངའི་ཟླ་ཁ་གསོས་ཇེས་ཁྱོད་ཀ་ཐོར་རུས་ཐོར་བཏོ་ཆུ་ཡིན་ཅེས་སྐད་ཀྱས་ཆེན་པོས་གཤེ་གཤེ་བཏང། སྐས་མོ་སྐྱག་ཐག་ཆོད་ནས་འདར་ག་དང་ཁྲར་ཁྱོ་ངང་ཡར་ལངས་ནས་ཕྱོགས་བཞིར་གསོན་ལམ་འཚོལ་སྐབས་ཀློ་བྱར་དུ་དངོས་པོ་ནག་ཏིལ་ཏེག་མར་འབབ་ཡོང་ཐ་མཐོང་སྐས་མོའི་སེམས་པར་སྐར་ཡང་གདོན་འབྲི་གསར་པ་ཞེག་ཡོང་ཐི་འདུག་སྐམ་ནས་དེ་བས་སྐག་ཐག་ཆོད་དེ་ཐིལ་འཚབ་ངང་ཡིབས་ནས་བསྡད།

གདོན་འབྲེས་མི་ཡི་རོག་སྐྱ་ཐོས་ཙ་ཐག་ཁོང་ཁྲ་ལངས་ནས་ཚར་ཐོན་པས་དེ་ནི་ཁོ་པར་རྣས་སྒོན་གཏོང་མཁན་གྱི་པོ་གཞོན་དེ་ཡིན་པ་མཐོང། ཁོ་པས་གདུག་རྩུབ་ཆེ་བའི་སྒོ་ནས་གང་ཚོ་དགོད་བཞིན་པར་ཡག་པོ་ཐུང་ ཡག་པོ་ཐུང་ སྒོ་རྩར་སྒེ་ཁྱིན་ནས་ཞགས་པ་ཨོ་བར་སྲིབས་ཐུང་ངས་14 ཁྱིད་ལ་ཤོད་རྩྭར་15 བྱད་མེད་སུམ་བརྒྱ་སུམ་ཙུ་སོ་གསུམ་བཟས་པ་ཡིན་ སྒེས་པ་དག་བརྒྱ་དག་བཅུ་གོ་དག་བཟས་པ་ཡིན། དེ་ཇང་ཁྱོད་བཟས་ན་གང་ས་ཚད་ལོན་སོང་ཞིས་བཤད། གདོན་འབྲེས་སྐད་ཆ་བཤད་ཚར་ཇེས་ཏུར་སྒྲ་དང་བཅས་པའི་སྒོ་ནས་འཕུར་པའི་ཤོག་པ་དེའ་བཞིན་པར་ཆེ་ཚུང་སྐར་ཁ་ཙམ་ཀྱི་སིར་དུག་ཡའ་སྒེ་ཡོ་གཞོན་

དང་སྐས་མོའི་མགོ་སིར་བས་བརྟུངས། སྒོ་རྡོར་གྱིས་ལག་གཡོན་མས་སྐས་མོར་སྐྱང་སྐྱོབ་དང་། ལག་གཡས་པས་གསེར་གྱི་སྐྱ་རེ་མཛོན་པོར་འཕྱར་ནས་སིར་ཏ་བཀག་པས་གདོན་འདྲེ་ཁོང་ཁྲོ་ཆེན་པོ་ལང་ནས་ནམ་མཁའ་ལ་བརྡབས་ཏེ་སིར་ཏ་སྤར་ལས་ཆེ་བ་ཕབ་སྐྱེ་བྱག་ཕྱག་ནང་སིར་ཏ་གང་སར་འཕར་བཞིན་ཡོད།

པོ་གཞོན་དེའི་བསམ་པར་སེར་དྲག་ཏི་འགའ་ཆེ་བ་ལས་གདོན་འདྲེ་དང་ཤི་གསོན་གྱི་འཐབ་རྩོད་བྱས་ན་དགའ་སྐམ་སྐྱེ་སྐད་ཆན་པོ་ཞིག་བཏུབ་པ་དང་སྐྱགས་རྣས་ཀྱགས་ཡོད་ཚད་བཏོན་ནས་སྐྱ་རེ་གཡུགས་པས་གདོན་འདྲེ་དེ་ཕྱིང་གཤགས་སྡུ་བཏང་བ་དང་གདོན་འདྲེའི་ཁྲག་དེ་སྒོ་རྡོར་གྱི་གདོང་དང་ལུས་པོ་ཡོངས་ལ་འཐོར། བསམ་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ཞིག་ལ་གདོན་འདྲེའི་ཁྲག་ལ་དུག་ཡོད་པར་བཟེན་པོ་ཞིག་དེའི་གདོང་པ་འཆོགས་ནས་སོལ་བ་ལྟ་བུར་གྱུར། པོ་གཞོན་དེས་ལུས་ཀྱི་ན་རྩྭ་དུག་པོ་བཟོད་བཞིན་པར་རྣས་ཀྱགས་གང་ཡོད་ཀྱིས་ཙམ་ཕྱག་ནང་ནས་འདོད་ཆམ་ཆམ་འཕྱོ་བའི་ཡིད་བཞིན་རོལ་བྱའི་དོ་ཤལ་དེ་མར་བཏོན་ནས་སྐས་མོའི་མགུལ་ལ་སྒོན་ཏེ་གྱས་པར་འོས་པའི་སྐས་མོ་ལགས། ཁྱེད་ཅིད་འཕྲལ་དུ་གདོན་འདྲེའི་བྱག་ཁུང་ལས་ཞལ་ཕྱེས་དགོས་ཅེས་བཤད་པས་སྐས་མོའི་ཐུགས་ལ་གཡོ་འཁལ་ཏུ་ཤང་དབང་མེད་པར་སྐྱན་ཆབ་ཡྱང་། སྐས་མོ་རང་ཅིང་གཅེག་པུར་ཡར་འགྲོ་འདོད་མེད་ཀྱང་མེས་པ་བཟང་བའི་པོ་གཞོན་དེས་ཡུ་ཚུགས་བཏུབ་མཐར་སྐས་མོ་བཀྱས་ལྷོ་ཀོ་བའི་ཁྲོན་སྒྲོགས་ནང་ཡར་འཛུལ། སྐས་མོས་རང་ཅིང་ཀྱི་རིན་ཆེན་ཕ་ལམ་ཀྱི་སོར་གདུབ་དེ་མར་ཕྱད་ནས་པོ་གཞོན་དེའི་མཇུག་མོར་གཡོས་ཤིང་། བཅེ་སེམས་ཟབ་མོའི་ངང་འདི་ནི་བཞེས་རོགས་གནང་། ང་ཁྱེད་དང་མཉམ་དུ་པོ་བྱང་ནང་དུ་ཕྱི་རལ་གྱི་ཡིན་ཞེས་བཤད།

སྒོ་རྡོར་སེམས་འགལ་ཐེབས་བཞིན་པར་སོར་གདུབ་ཕར་ཕྱལ་ཏེ་ང་ལ་ལག་རྟགས་མི་དགོས། དང་པོ་ནས་ང་ལ་བསམ་དོན་གཅིག་ཁོ་ན་16 ལས་མེད། དེ་ནི་གདོན་འདྲེ་མེད་པ་བཟོ་ཐུབ་དེ་ཡིན་ཅེས་ལན་བཏབ། དེས་ན་སྐས་མོ་བཀྱས་ཕྱས་པོ་གཞོན་དེའི་ལག་ནས་བཟུང་སྐྱ་ཡུ་ཚུགས་ཀྱིས་སོར་གདུབ་དེ་སྒོ་རྡོར་གྱི་མཛུབ་མོར་གཡོས་ཤོང་། སྐབས་དེར་ཁྲོན་སྐྱགས་ལ་འགྱལ་སྐྱོང་ཐེབས་པས་དྲིལ་བུའི་སྐྱ་སྒགས་ཤིང་། བྱག་ཁུང་གི་ཁར་སྡུང་ནས་རྡོད་པའི་དམག་མི་ཆོས་དྲིལ་སྐྱ་ཐོས་མ་ཐག་སྐས་མོ་བཀྱས་ལྷ་ཡར་འཐེན། པོ་གཞོན་དེའི་བསམ་པར་དམག་མི་ཆོས་སྐས་མོ་ཡར་འཐེན་རྡེས་ལམ་སིང་ཁྲོན་སྐྱགས་དེ་མར་གཏོང་ངེས་ཡིན་སྙམ། འོན་ཀྱང་བསམ་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ཞིག་ལ་བྱག་ཁུང་གི་ཁ་དེ་འུང་ཞིས་པའི་སྐྱ་དང་བཅས་རྡོ་ཆན་ཞིག་གིས་བཀག་པ་དང་སྐྱགས་ཕྱག་མཛོད་ཆན་མོས་བཀའ་ཐབ་པའི་སྐྱ་དང་ཏ་ཡི་རྒྱ་མོ་ཐུབ་པའི་སྐྱ་ཐག་རིང་དུ་སོང་བ་བཅས་ཐོས། སྒོ་རྡོར་ཁོང་ཁྲོ་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་ལང་ནས་གསེར་གྱི་སྐྱ་རེས་ཕ་བོང་ཚང་མ་གཏོར་ཀྱང་ཕྱིར་ཕྱོགས་ཐོག་ཏུ་ཐུབས་ཟད་པའི་གཡས་སུ་ཕྱང་སྐབས་སྒོ་བྱར་དུ་གདོན་འདྲེའི་དབུས་ཀྱི་ཐོད་པ་ལ་ཐོག་ཏུ་ཕྱང་ཞིང་ཁྲོ་སྐྲག་ཅིང་ཁྲོ་ཤུགས་ཆེ་བ་ལྟ་བུར་ཀྱུ་སྐྱ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན་ཏེ་ཁོང་གི་ཐུགས་ཀྱི་ཁྲོ་ཤུགས་ཀྱི་ཚད་ལས་ཁྲོ་ཤུགས་ཆེ་བ་ཞིག་ཡོད་པ

བཞད། བློ་ངོར་ཀྱིས་གླས་བཏུད་གཅིག་ཞུས་ནས་སེམས་སྐྱོ་ཡིའི་ངང་གལ་ཏེ་ཁྱིད་ཀྱིས་ང་གདོན་འདྲིའི་ཐུགཔ་འདི་ནས་ཕྱིར་ཐོན་ཐུབ་པ་གནང་17 ན་ངས་རིན་ཆེན་སོར་གདུབ་འདི་ཁྱེད་ལ་འབུལ་ཐུབ་ཀྱི་ཡིན་ཞེས་བཤད། སེང་གེ་ཚད་པོས་གད་མོ་དགོད་བཞིན་པར་ཡིད་ཐང་ཆད་ཀྱི་གལ་ཡོད་18 ཅེས་ལན་བཏབ། དེ་ནས་ཚད་པོ་དེས་འགྲེ་ལོག་ཅིག་བཏུབ་མ་ཐག་གང་ངས་ལྟར་དཀར་བའི་སེང་གེ་ཞིག་ལ་ཐུར་དུ་སོ་ཐོག་པུར་བསྡད། ཚོ་རྣ་ཀྱིས་སེང་གེར་བཞིན་སྐབས་སེང་གེས་སྐད་ཐུ་སྐྱོག་ཐྱེ་བར་སྣང་མཐོང་སུ་འཕྱར་ནས་བྱག་ཁང་འགྲམ་དུ་འབྱོར་བ་དང་ཡོ་གཞིན་ཀྱིས་གསེར་ཀྱི་རྣ་ཆེན་གཏོར་ནས་སེང་གེས་ཁོ་བྱག་ཁང་གི་ཕྱི་ལ་བསྐྱལ། བྱག་ཁང་གི་ཕྱི་ལ་ཐོག་མ་ཐག་སེང་གི་དེ་ཚད་པོ་ཞིག་ཏུ་ཐུར་ནས་ཡོ་གཞིན་དེར་ཡེབས་ཤིག ཀུལ་པོའི་གྲོང་དུ་ཡེབས་ཤིག ཁྱེད་ལ་བདེ་སྐྱིད་སྤྲོད་མཁན་ཞིག་ཡོང་གི་རེད་ཅེས་བཤད། ཚོ་རྣ་སེམས་འགྱལ་ཐེབས་བཞིན་པར་གོམ་ཞིང་ཆེན་པོས་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་ཕྱོགས་སུ་སོང་།

ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོས་ཐུང་གང་འཛོམས་ཤིང་མཛེས་ཐུག་ལྟན་པའི་སྒས་མོ་བཀྲས་ལྷའི་སྒོག་བསྐྲབས་པ་རེད་ཅེས་གྲོང་མི་ཚོས་གོ་ཐོས་བྱུང་བ་དང་། ཀུལ་པོ་དང་བཙུན་མོ་གཉིས་པོས་ཡོ་བྱང་གི་མདུན་དུ་མི་མང་པོའི་ཁྲིད་ན་ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོ་སྒས་མོའི་མཁར་པར་བསུ་བཞིན་ཡོད། མི་རྣམས་ཀྱིས་དགའ་སྐྱོ་ཚད་མེད་ཀྱི་རྣོ་རས་རེ་འགས་ལགས་ཏུ་ཁ་བཏགས་འཁྲུར་བ་དང་། རེ་འགས་ཚང་གི་དམ་པི་བཏེགས་པ། རེ་འགས་སྐད་གསང་མཐོང་མཐའ་འཁོར་བ་དང་ཞལས་པོ་ཀུག་བཏགས་ཤིག་པར་འཚང་ཀ་ཤིག་ཤིག་ངང་ཡོ་བྱང་གི་རྣོ་མོའི་མདུན་དུ་ཡོང་བཞིན་ཡོད་ཅེས་ཀུལ་པོའི་ཡོ་བྱང་གི་རྣོ་མོའི་མདུན་དུ་དུས་ཆེན་ཀྱི་རྣམ་པ་ལྟར་ཞིང་། སྐུ་སྲུང་བ་ཆོས་བཇིད་ཉམས་ལྟན་པའི་རྣོ་རས་རྩ་བསྡུར་གཉིས་བསྒྲིགས། ཀུལ་པོ་དང་བཙུན་མོ་གཉིས་ཀྱི་སྐུང་གི་འཛེམ་མདངས་སྣོན་བཞིན་པར་ཁྲི་ཐོག་ཏུ་བཞུགས།

ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོ་བྱང་ཁོག་ཕྱིར་བཞིན་པར་རང་ཆེ་རང་བཀུར་གྱི་རྣོ་རས་གོམ་པ་རེ་རེ་བྱས་ཏེ་སེའུ་རྣམས་འཛེགས། ཀུལ་པོ་སྐུ་ངོ་མས་ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོར་གསེར་དངུལ་ལ་སོགས་པའི་ནོར་བུའི་རིགས་དང་། དཔོན་གོས། རལ་གྲི་བཅས་གསོལ་རས་གནང་། སྐབས་དེར་བཙུན་མོས་ཡོ་བྱང་ནང་གི་གཡོག་མོ་རྣམས་ལ་སྒས་མོ་བཀྲས་ལྷ་གདན་འདྲིན་ཞུ་བར་བཏང་བ་དང་ཚང་མའི་མདུན་དུ་ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོ་དང་ 19 གཉིན་རྣིག་ཐྲིད་ཀྱི་ཐུའི་བཀའ་ཤག། སྐབས་དེར་དགའ་འགོད་ཀྱི་རྣམས་ཁིངས་པ་དང་སྒས་མོ་བཀྲས་ལྷ་ཡོ་བྱང་ནང་ནས་མར་ཡོང་སྐབས་ཕྱག་མཛོད་ཆེ་མོས་ཁྱོན་ཆས་ཁྱོན་ཡོད་པ་མཐོང་བ་ལས་གདོན་འདྲིའི་དུག་ཁྲག་གིས་སྐྱས་སྐྱོན་བའི་ཡོ་གཞིན་དེ་མཐོང་ཐུབ་ཀྱི་ཡིང་། ཁོ་མོས་ཕྱག་མཛོད་ཆེན་མོའི་མགོ་སྐར་འོག་ཏུད་པ་གཞི་ནས་གསལ་པོ་ཤེས་པ་དང་ཁོང་ཁྲོ་ཚད་ཤེད་ལངས་ནས་བློ་བྱར་དུ་ཁོ་མོ་དྲན་པ་ཐོར་ནས་འགྱེལ།

ཀུལ་པོས་གཡོག་མོ་རྣམས་ལ་སྒས་མོ་མགྱོགས་མྱུར་ཡར་སྐྱོར་དགོས་པའི་བཀའ་གནང་བ་དང་དེའི་ཐུ་མཚན་གང་ཡིན་ཞེབ་དཔྱོད་བྱེད་པའི་སྐབས་འདིར་མདོག་ཏུ་ཅང་ངན་པའི་20 མི་ཞིག་གིས་ལག་གཉིས་པོས་སྒས་མོ་བཀྲས་ལྷའི་རིན་ཆེན་ཕ་ལམ་གྱི་སོར་གདུབ་པའི་ཐོར་བརྒྱ་ཙམ་ཡོའི་མདུན་དུ་ཡོང་སྟེ་ཕྱག་ཕྱག་དང་བཅས་སྒས་མོ་ཕལ་ཆེར་རིན་ཆེན་ཕ་ལམ་གྱི་སོར་གདུབ་འདི་ཐོར་བརྒྱ་ཏུ་སོང་བའི་ཅིན་ཨིན་ནམ་21། ངས་མགྱོགས་པོ་འབུལ་བར་ཡོང་བ་ཡིན་པས་སྒས་མོས་འདི་ཅིས

བཞེས་རོགས་གནང་ཞེས་ཞུས། སྐད་ཆ་དེ་བཤད་ཚར་རྗེས་པོ་གཞོན་དེས་སོར་གདུབ་ཁར་ཕུལ་ནས་ཟོ་ཐག་ཆོད་ཡིའི་ངང་ཕྱིར་ལོག་སོང་ཞིང་། ཟོན་པོ་རྣམས་ཏོན་ཐོར་ནས་གཡས་གཡོན་དུ་མིག་ཅི་རིར་བལྟས་ཏེ་བསྡད། སྤས་མོས་གཟབ་གཟབ་བྱས་ཏེ་ལྟ་སྐབས་པོ་གཞོན་དེ་ངོ་ཤེས་མིང་ཁོང་ནི་ ཁོང་ནི་ ཁོང་ནི་ང་ཡི་སྤྱི་ཟླ་མཁན་དྲིན་ཆེན་ངོ་མ་དེ་རེད་ཅེས་བསྡུད་མར་བཤད།

ཆུལ་པོ་དང་ བཙུན་མོ་ བྱན་འཁོར། ཟླུན་པོ་བཅས་ཚང་མ་ཉང་སངས་པ་དང་། དེར་ཡོད་ལྟད་མོ་ལྟ་མཁན་ཀྱིས་ཀྱང་སྐད་ཆུང་གསར་ཟླིང་སྐྱ་ཚོགས་ཀྱིང་བཞིན་ཡོད། ཆུལ་པོས་པོ་གཞོན་དེ་འཕྲལ་དུ་ཡར་ཁྲིད་ཤོག་ཅེས་བཀའ་བསྩལ་ཐ་དད་ཟླུན་པོར་ཟླ་རྡོར་ལ་གསོལ་རས་ཆུ་དང་ལ་རྟ་ཆིག་པ་བཅུ་ཐམ་པ་སྒྲིད་ཅེས་བཀའ་གནང་། དེས་ན་པོ་གཞོན་ཟླ་རྡོར་ཀྱིས་མི་མང་པོའི་ཁྲིད་དུ་སྐད་ཀྱགས་ཆེན་པོས་ཆུལ་པོས་ང་ལ་གསོལ་རས་གནང་བར་22 སྐྱགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་ཆུ་ཡིན། ཁོན་ཀྱང་ངས་སྤས་མོ་སྐྱོག་པ་ནི་དངུལ་ཀྱི་དོན་དུ་མ་ཡིན་པར་ཆུལ་པོའི་བཀའ་དྲིན་བསམ་ཤེས་དང་མི་དམངས་ཀྱི་དོན་དུ་གནོད་ཉེ་ཆེད་མེད་པ་བཟོ་ཆུའི་ཆེད་དུ་ཡིན་ཞེས་ཞུས་ནས་སྐར་ཡང་ཁྱེར་ལོག་སོང་།

མཇེས་ལྷན་སྤས་མོས་སྐྱོ་བྱར་དུ་པོ་གཞོན་དེར་འཁྱུད་དེ་གྲས་མོ་སྐྱོག་མཁན་པོ་གཞོན་སུ་ཡིན་ལ་མ་ལྷོས་པར་23 དེ་མཁྱུ་པར་བཞེས་ཆུའི་ཡབ་ཀྱི་བཀའ་ཡོད། ཁྱེད་ཁྱེར་ལོག་སོང་ན་གཅིག་ཅེས་དྲྭ་བཞེན་པར་བཤད། དེས་ན་ཟླུན་པོ་འཁོར་དང་བཅས་པ་དགའ་སྐྱོ་རབ་དུ་འཕེལ་ཞིང་། ཕུག་མཇོད་ཆ་མོ་ནི་ཇ་ཚ་ཁ་སྐྱིང་ཀྱི་གན་སུ་གྱར། སྤས་མོས་དེ་བས་སེམས་འགྲལ་ཐེབས་པའི་ངང་གཞོན་པར་ཡིད་སྐྱོན་དང་བཅས་པ་ཞིག་ཅིས་ཀྱང་ཟེར་ཆོག་ཅེས་ཁས་ལེན་ཏེ་ཕྱིར་ལོག་སོང་། ཁྱེད་ཀྱིས་གྲས་མོའི་གཡོ་ལྡང་མེད་པའི་བསམ་པར་ཡིད་ཆེས་གནང་ཆུའི་རེ་བ་ཡོད། ཁྱེད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཇི་ལྟར་ངན་པ་དང་ཁྱིམ་གཞི་ཇི་ལྟར་ཉག་གཅིག་ཀྱི་གཏོང་ཚུལ་ཡང་ཡང་བྱས། སྤས་མོའི་ཕུག་གིས་བྱིལ་བྱིལ་བྱིད་ཀྱགས་ཤོད་བཞིག་པར་ལག་གཉིས་པོས་ཕོ་གཞོན་ཀྱི་གདོང་ལ་བྱིལ་བྱིལ་ཡང་ཡང་བྱས། སྤས་མོའི་ཕུག་གིས་བྱིལ་བྱིལ་བྱིད་སྐབས་ཕུག་གང་། རེ་གས་པར་ལྟར་རྩ་ཁ་རྣམས་གསོས་ཏེ་ཕོ་གཞོན་ཀྱི་གདོང་པ་ཐུར་ལྟར་འདུ་ཆགས་པོར་གྱུར།

ཆུལ་པོ་སྤྱི་ཁ་རབ་ཏུ་འཕེལ་ནས་ཁོང་སྐྱང་མཁན་པ་དེ་ཁྱི་ཐོག་ཏུ་གདན་དྲངས་ནས་རང་ཉིད་དང་བཙུན་མོའི་དབུས་སུ་བཞག། ཆུལ་པོས་ཡར་བཞིངས་ནས་ཁོང་ཁྱོ་ཆེན་པོས་ཕུག་གི་འཁར་བ་ཡར་བཏེགས་ནས་དྲག་དམག་ལ་གཡོ་སྐྱ་ཆེ་བའི་ཕུག་མཇོད་ཆེ་མོ་མར་ཁྲིད་དེ་མག་པའི་གོྲན་ཆས་རྣམས་འབྱད་དགོས་པ་དང་གསོལ་རས་སྐྱང་པ་རྣམས་ཚུར་བླངས་ནས་ཚང་མ་ཡོ་གཞོན་དེར་སྐྱོང་དགོས་པའི་བཀའ་ཕབ། ཆུལ་པོ་དང་བཙུན་མོ་རྣམ་གཉིས་སྐུ་ངོ་མས་ཡོ་གཞོན་དང་སྐས་མོ་གཉིས་ཀྱི་གཉེན་སྐྱིག་བག་སྐོན་ཀྱི་གཅོ་གཉེར་གནང་བ་དང་། གཉེན་སྐྱིག་བག་སྐོན་མཇུག་བསྡིལ་རྗེས་ཡོ་གཞོན་དེས་སྐུ་སྤྱང་ཁྲིད་ནས་ཀྱམས་བརྒྱ་ལྷན་པའི་ཚ་མ་ཚེ་སྐྱིད་བསྡུ་བར་ཡོང་། དེ་ནས་བཟུང་སྤས་མོ་དང་ལྷན་དུ་བདེ་སྐྱིད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་འཚོ་བ་བསྐྱལ་ནས་སྐོང་ཚུ་བྱང་བ་རེད། །

14.8.2 Translation

Continued from Lesson 13

Finally, by going continuously day and night, the cavalry force arrived after only 15 days had elapsed at the side of the fallen pine tree in the forest where the demon lived. At this time, the soldiers dismounted and, being exhausted and bereft of energy, lay down on the ground. The chief steward asked in a demeaning tone, "Is it below this pine tree?" Lodor took off his saddle and let his horse loose and only then turned back and answered, "It is here. Your lordship, it is under this pine tree." The chief steward hit his fatigued soldiers with his whip and in a loud voice verbally abused them saying, "Animals, get up quickly. Move this tree away." (However), they could not move that very thick tree even a little bit, so the youth cut the tree into pieces with his golden axe. The soldiers carried the pieces away.

Then a large cave became visible. The soldiers were astonished. When the chief steward looked down into it, it was scary and dark and he got frightened and started shaking. Nevertheless, the chief steward, wide-eyed, gave a sarcastic laugh and told the young man, "Go down! If you are able to save the princess, it is okay for you to become the princess's husband. Nevertheless, you should show [lit., know] respect and send the princess up first." After that he made the soldiers make a well-bucket of leather that would hold one person. Then they lowered Lodor into the cave. As for that black cave of the demon, it was humid and scary. The inside of that weird cave was filled full with cattle heads and human bones. There was a small fire with several pieces of wood burning, and the fire's glow was glittering on the body of Princess Drelha, who had collapsed on the floor. She was softly singing a sad song.

On the north side there was a small cave in which the demon was hiding while his wounds healed. When he heard Princess Drelha's sad song he was very annoyed and scolded (her) loudly, "You corpse-eating small thief, (go ahead and continue to) sing! After my wound is healed, I'll annihilate you [lit., destroy your bones and flesh]." The princess was very frightened and shivered. She got up unsteadily and looked in all four directions seeking a way to stay alive. When (she did this) suddenly she saw a round black thing descending toward her. She thought, "another demon is coming," and got very scared. She hurriedly hid.

As soon as the demon heard the sound of a person's feet he got angry and came out (lit., down). As he saw that the noise was the young man who had wounded him, he laughed viciously and said, "It's good. It's good. Having brought your neck to the door,

have you come to buy a lasso? I have something to tell you. I have eaten 333 women and 999 men. Today if I eat you, I'll reach my goal (i.e., 1000)." After the demon finished speaking, he flew off making the sound "hurdra." He flapped his wings and made hail the size of walnuts fall. The heads of the youth and princess were pelted by hail. Lodor protected the princess with his left hand and with his right hand raised the golden axe high and blocked the hail. The demon was very angry at this and flapped his wings so that hail even bigger than before fell. In the cave, hail bounced about everywhere.

The youth thought that rather than dying under the hail it would be better to have a life or death battle with the demon. He yelled loudly and threw the axe with all his strength. The demon was split in half, its blood splattering all over Lodor's face and body. Incredibly, the demon's blood had poison in it so the youth's face burned and became like coal. The youth, tolerating (his) body's extreme pain with whatever strength he had left, took out the glittering "wish-fulfilling gem" necklace from his pocket and put it on the princess's neck and said, "You, princess, who are worthy of respect, you have to leave this cave immediately." The princess was moved immeasurably by this and cried uncontrollably. The princess herself did not want to go up alone, but the kind youth insisted and finally Princess Drelha entered into the leather bucket. The princess took off her precious diamond ring and put it on the youth's finger. With deep love, she said, "As for this, please take it. I shall return to the palace together with you."

Lodor was deeply moved and gave the ring back answering, "I do not want any gift. From the start, I have had only one wish. As for that, it is to completely destroy the demon." Consequently, Princess Drelha seized the youth's hand and, insisting, put that ring onto Lodor's finger. At that time the bucket moved a bit and its bell rang. The soldiers who were guarding the edge of the cave pulled up the princess as soon as they heard the ringing. The youth thought that the soldiers would definitely send the bucket down immediately after they brought up the princess. However, incredibly, (he) heard the sound "ung" at the edge of the cave and a big boulder blocked the opening. And (he heard) the sound of the chief steward's orders and the sound of the horses' hooves growing distant. Lodor became furious and broke up all the boulders with his golden axe. But he was unable to get out. He was left without the means for doing anything. At this time he suddenly saw a white light coming out from the small cave of the demon . Lodor thought that the demon had again recovered. He was going quickly to hit him with the golden axe when the loving old man-lion came out from the small cave and said, "Greetings to you. You not only have destroyed that demon, benefiting the people, you

have also obtained a diamond ring." And then he laughed. Lodor showed his respect and said sadly, "If you are able to get me out of this demon's cave, I will give you this precious gem ring." The old man-lion answered laughing, "What is there to be discouraged about?" Then the old man rolled over and as soon as he did this he became the lion as white as snow. He sat crouched on the ground. When Lodor mounted the lion, the lion yelled and flew into the sky arriving at the edge of the cave. The youth (then) destroyed the big rock with his golden axe and the lion delivered him outside of the cave. As soon as he arrived outside the cave the lion became the old man and said to the youth, "Go! Go to the king's city! You will meet a person who will give you happiness." Lodor was touched and went toward the city quickly (lit., with big steps).

"The chief steward saved the clever and beautiful princess," the villagers heard, and the king and queen both were in the front of the palace in the midst of many people to welcome the chief steward as the princess's groom. The people were extremely happy, crowding into the front of the door of the palace, some carrying ceremonial scarves in their hands, others carrying flasks of beer, and others dancing and singing songs with loud and clear voices. The front of the main door of the palace had the appearance of a festival with the bodyguard troops lined up grandly in two rows. The king and queen, smiling happily, sat on top of (their) thrones.

The chief steward threw out his chest and proudly climbed the stairs step by step. The king himself gave the chief steward precious things such as gold and silver, the outfit of a lord's clothes, and a sword. At that time, the queen ordered the palace servants to ask Princess Drelha to come and (decreed) that (she will) marry the chief steward in front of all. At that time, when happy sounds filled the air, Princess Drelha came down from the palace. When she saw that it was not the youth who had been wounded by the demon's blood but only the chief steward all dressed up, only then did she understand that she had been tricked by the chief steward. She got extremely angry and suddenly fainted and fell.

The king ordered the maidservants to prop up the princess quickly, and when they inquired as to the reasons for this, a very ugly person held up the princess's diamond ring high in the air with his two hands and came to the king. He did the show of respect and said, "Probably the princess lost this diamond ring (so) I came quickly to give it (to her). Princess, please take it." After he said that the youth gave (her) the ring and decisively returned (started to leave). The chief steward was stunned and stayed staring wide-eyed to the left and right. The princess carefully looked and recognized the youth and said repeatedly, "As for him. As for him. As for him. The person who saved me (lit., my

saving person), the real one to whom I owe gratitude, it is that one."

The king, queen, serfs, servants, and ministers all were shocked and the people who were there to watch the show were also quietly discussing (this). The king immediately ordered, "Bring the youth here at once." (He then) ordered the ministers to give Lodor 100 ingots of silver as a gift. Because of that, Lodor, who was in the midst of many people, said loudly, "King, I thank you for giving me a gift. Nevertheless, as for my saving the princess, it was not for silver. It was to eliminate harm to the people and through thoughts of gratitude for the king." (Having said this, he) again (began to) leave.

The beautiful princess suddenly hugged the youth and crying, said, "Respected savior, young man, regardless of who you are, taking you (lit., that one) as my bridegroom is the order of my father. How is it okay for you to return?" Consequently, the ministers and the retinue became very happy. As for the chief steward, he became embarrassed. The princess, holding thoughts of love and desire for the youth even more than before, expressed her innermost thoughts saying, "I give to you ,who are completely sincere and courageous, my love and loyalty. I hope that you will believe my completely deceitless thoughts. However ugly your appearance, and however humble your social background, I want to go with you." (Saying this she) caressed the youth's face with her two hands again and again. When the princess's hand caressed (his face), wherever the hand touched, the wounds healed and the youth's face became handsome like before.

The king became extremely happy and personally invited the youth to the throne and put (him) between himself and the queen. Then the king stood up and angrily lifted his walking stick, ordering the soldiers to bring the deceitful chief steward, take off his bridegroom's clothes, and give his gifts all to the youth. The king and queen themselves personally took charge of the marriage celebration of the princess and the youth. After the marriage celebration, the youth took (some) bodyguard troops and came to welcome (bring) his loving mother Tsekyi. From then on (they) lived happily together with the princess.

14.8.3 Grammatical notes

1. འགོར་ is an involuntary verb that conveys "time elapsed/passed." Thus ཉིན་བཅོ་ལྔ་འགོར་ means "15 days passed." In this story a common construction is used to convey "only 15 days elapsed" (ཉིན་བཅོ་ལྔ་ལས་མ་འགོར་བར་). Literally this translates as, "than 15 days, did not elapse."

ཉིན་མཚན་བསྡད་དེ་སྐྱོད་ is a simultaneous construction meaning "going continuously

night and day."

2. The pattern of noun + མེད་པར་ negativizes and adverbializes the nominal. Thus ནུས་ཤུགས་མེད་པར་ means "in the manner of being without strength." Similarly ཁོང་ཁྲོ་མེད་པར་བཤད་ would mean "said (it) without anger."

3. This is another adverbial construction conveying doing something in the manner of "looking down" on someone or something.

4. This use of ཞིག་ after a verb (དོོར་) conveys the imperative (2.5.2).

5. The pattern of vb.+ ཙམ་བྱེད་ is explained in 13.5.3.20. It conveys that just a little of the verbal action was done. The addition of ཡང་ and a negative (or བྱལ་) conveys that "even" a little bit was not done. Here the phrase means, "There was no way they were able to move that very thick tree even a little."

6. གོར་ is an involuntary verb that is used with nouns to convey that an action involuntarily or uncontrollably occurred. Thus, here he "involuntarily shivered." Similarly མིག་ཆུ་གོར་ conveys that "(he, she, etc.) involuntarily cried." When used with respect to games and contests, however, གོར་ means "to lose."

7. Note that in the construction བོཌས་ཤིག་, the verb is an imperative stem.

8. སྐྱོབ་ཐུབ་པ་ཡིན་ན་ conveys the same meaning as སྐྱོབ་ཐུབ་ན་.

9. ཆོག་ here means "allowed" (see 11.9).

10. The phrase ཤེས་པ་བྱས་ here conveys the meaning "know." The larger clause means, "You know how to act respectful and. . . ." Another example of this pattern is:

ལུགས་སྲོལ་ཤེས་པ་བྱས་ནས་སྐད་ཀྱི་བོད་ཡིག་ཐོག་འབྲི་དགོས།

Knowing the customs, you should write the report in Tibetan.

This pattern also, however, can convey the more active notion that you should *make* yourself know or do something to *find out* about something. For example:

འཇིན་གྲྭར་མ་འགྲོ་སྔོང་ལ་སློབ་གྲྭའི་སྒྲིག་ལམ་ཤེས་པ་བྱེད་དགོས།

Before you go to class you should know (do something to find out) the school's rules.

ལུང་པ་དེའི་གནམ་གཤིས་ཤེས་པ་བྱས་ནས་གོས་ལོག་ཆྱེར་དགོས།

You should know about the weather in that area and take clothes (accordingly).

11. In the phrase མ་ཁ་གསོོ་བཞིན་བསྡད་ཡོད་ the particle བཞིན་ conveys that he was staying there "while" his wound was healing.

12. རོ་ཟ་ཙྷ་ is a derogatory slang phrase meaning "corpse eater."

13. This is another colloquialism that is comprised of the imperative stem of the verb གཏོང་(སྤོངས་) and the polite imperative particle དང་. It is used here in the sense of a dare: "Go ahead and do that, and I'll. . . .".

14. This is another colloquial expression that conveys sarcasm. The first part—ཡག་པོ་ལྷུང་ ཡག་པོ་ལྷུང་—means "very good, very good." It is followed by a traditional saying used when someone brings about his own destruction: "Carrying one's neck, arriving at the doorstep

to buy a lasso."

15. The use of གོད་རྒྱུར་ here is idiomatic, conveying, "I have something to tell you." For example, a common construction using this is ངས་ཁྱོད་ལ་གོད་རྒྱུར་ . . . ("I have something to say, . . ."), followed by what the person has to say.

16. The main pattern here is ང་ལ་གཅིག་ལས་མེད་—Than one, I do not have" or "I have only one." The addition of ཙམ་ན་ ("only") emphasizes having *only* one.

17. The vb.+ སྤྱད་པ་ + གནང་ means "do something so as to be able to do or achieve the verbal action." In this instance the phrase means: "if you are able to do something to get me out of this demon's cave."

18. See 11.2.

19. དང་ here mean "with."

20. Although ངན་པ་ normally means "evil" or "mean," with མདོག་ in this context it means ugly.

21. The use of the negative linking verb and the interrogative particle (མིན་ནམ་) here conveys a negative rhetorical question which means, "probably it is . . . ." (see 11.15).

22. The use of the dative ར་ after གནང་བ་ indicates the object or reason for the youth's thanks. In other words, "Thanks *for* . . . ."

23. མ་ལྷོས་པར་ conveys "regardless of" through a variety of constructions that generally include "whether something is X or Y" or "whether something happens or does not happen." For example,

 སང་ཉིན་ཆར་པ་གཏོང་མིན་ལ་མ་ལྷོས་པར་ཁོང་ཚོ་གྲོང་ཁར་ཞེབས་རྩིས་འདུག།

Regardless of whether it rains tomorrow, they plan to go to the park.

སློབ་ཕྲུག་ཏུ་བརྩོན་ཅེ་ཚུང་ལ་མ་ལྷོས་པར་ཚང་མར་གསོལ་རས་རག་པ་རེད།

Without regard to the students' diligence, all received prizes.

14.9 Vocabulary

ཀོ་བ་	leather
བཀག་	va. p. of འགོག་
བཀའ་ཤག་	ordered, commanded
བཀའ་བསྩལ་	va. to give an order
བཀའ་སློབ་	advice; va. — གནང་ (h.)
བཀྲིས་བདེ་ལེགས་	congratulations, greetings; va. — ཞུ་
རྐུན་པོ་	thief
སྐད་གསང་	clear voice
སྐུ་དོ་	title of address for government officials (in Tibet)
སྐུ་དོ་མ་	in person (h.)
སྐེ་	neck, throat
སྐྱེས་པ་	man, male
སྐྱེ་ཤེས་	song of sadness; tragic drama
སྐྱོད་	va. to go
སྐྱོར་	"do it again" particle
སྐྲག་	vi. to be scared, afraid
སྒོང་	va. p. to stretch, to

	extend, to raise (hand)
བཏུངས་	va. p. of ཏུང་
ཁ་སྐྱིངས་	vi. to be embarrassed, ashamed
ཁ་ཕར་སློག་	va. to face/turn backwards, to reverse direction
ཁ་ཕར་བསློགས་	va. p. of ཁ་ཕར་སློག་
ཁས་བླངས་	va. p. of ཁས་ལེན་
ཁེངས་	full
ཁྱད་པར་	difference
ཁྱར་ཁྱོར་	abbr. ཁྱར་རེ་ཁྱོར་རེ་
ཁྱར་རེ་ཁྱོར་རེ་	unsteady, precarious, unstable
ཁྱིམ་གཞི་	property, wealth
ཁྱེད་ཅིད་	you (h.)
ཁྲག་	blood
ཁྲི་	throne
ཁྲིམས་འགལ་	vi. to break/violate the law
ཁྲིལ་གད་	jeering, ridiculing, laughing at
ཁྲོན་སྐྱེགས་	ladle for use in a well
བཀའ་ཕབ་	va. to order, command
འཁོར་	vi. to get (an idea, thought)
འཁྲིད་	va. to take, lead, guide
འཁྲུལ་མེད་	real, genuine
གང་ཙམ་	"however much" constructions
གལ་	important
གུས་	1. respect; reverence; 2. humble term for "I"
གུས་བཏུད་	respect; reverence; va. — ཕྱི་
གུས་པ་	respect, reverence
གུས་མོ་	humble term for "I" (for females)
གོ་ཐོས་	vi. to hear
གོམ་ཞིང་	the width/size of a step or stride
གོན་	va. to dress, put on clothes
གོན་ཆས་	clothes
གྲངས་ཚད་	quantity, number, rate
གྲོང་མི་	resident of a- གྲོང་ཚོ་
གྲོང་ཚོ་	village, town
དགའ་ཞེན་	love and loyalty; va. — ཕྱི་
མགོ་སྐོར་འོག་འཚོང་	vi. to be or get tricked, duped
འགལ་	vi. to be in violation, contradict
འགུལ་	va. to move, shake
འགུལ་སྐྱོད་	moving, shaking; vi. — ཞེབས་
འགོར་	vi. to elapse, pass (of time)
འགྲེ་ལོག་	tumbling, rolling over (on ground or floor, etc.); va. — རྒྱག་
རྒྱུ་རྫི་	wealth, riches, property
རྒྱུལ་	va. to move, shake
བརྒྱིགས་	va. p. of རྒྱིག་
ངང་པ་	yellowish, cream-colored
ངན་སེམས་	evil-mindedness, cruelty, meanness
ངོ་མ་	in person
ངོས་	side, direction
མངོན་	vi. to become visible, evident, to appear
ངོམ་བཟེད་	majestic, splendid, grand

ཅན་	having, possessing
བཅངས་	va. p. of འཆང་
བཅོས་	1. va. to make, create; 2. to treat
ལྕགས་རིགས་	metal(s)
ཆ་བཞག་ན་	"hypothetical" construction
ཆ་རྐས་མཚོན་ན་	"hypothetical" construction
ཆུ་ཞག་	tears
ཆིན་	"specially" particle
འཆང་	va. to hold, keep (in mind)
འཆི་	vi. to die
དུས་	"planning" particle
འཇིགས་སུ་རུང་བ་	scary, frightening
ཉམ་ཐག་	misery, misfortune
ཉིན་ཞག་	twenty-four-hour day; day and night
གཉེན་སྦྱིག་བག་སྐོན་	marriage celebration
རྙེད་	vi. to find, discover
སྤྲན་པོ་	interesting
སྤྱི་	va. to pursue, run after
བསྤྱིས་	va. p. of སྤྱི་
གཏམ་གླེང་	conversation, discussion; va. — བྱེད་
གཏེར་ཁ་	a mine
རྟ་རྒྱ་	saddle
རྟ་ལྕག་	horsewhip
རྟ་དམག་	mounted troops, cavalry
སྟོན་	va. to show
བསྟར་	va. to put into practice
བསྟུད་	va. to do successively, in succession, repeatedly
བསྟུད་མ་	successively, one after another, repeatedly
ཐང་ཆད་	to be tired, fatigued
ཐལ་	the involuntary action verb ("too much" or "too fast")
ཐལ་འཕྱོང་	dust storm
ཐུགས་	mind (h.)
ཐུགས་ཚྭ་	party (h.)
ཐེབས་	vi. to undergo; to get hit; to reach
ཐོངས་	va. imp. of གཏོང་
མཐོན་པོ་	high
འཐབ་རྩོད་	struggling, fighting; va. — བྱེད་
འཐེན་	va. to pull, drag
འཐོར་	vi. to be scattered, dispersed
དམ་ཕེ་	flask (usu. for beer, wine)
དར་ཞིང་ཆུས་པ་	flourishing, prosperous
དུག་	poison
དུམ་བུ་	part, portion, piece, section
དེ་ལྟར་	in that manner, like that
དེ་ལྟར་ངང་	in that manner, like that
དེ་ཙམ་	that much
དོན་	issue, question, matter
དྲན་པ་ཐོར་	vi. to lose consciousness
དྲིལ་བུ་	bell
གདོང་(པ་)	face
གདོན་འདེ་	demon
མདངས་	complexion, radiance; shade of color
འདབ་	times
འདར་	vi. to tremble, shake, shiver
འདར་གསིག་	shivering
འདུ་ཚགས་པོ་	good-looking, handsome

ཨང་པར་ photograph

རྡེག་ va. to beat against, bang against, to clap, flap (wings)

རྡོ་སྐལ་ coal

རྡེག་(པ་) 1. a step, stride; 2. sole of shoes

རྡེག་སྒྲ་ sound of a step

སྡུག་བསྔལ་ suffering, misery

བསྡུ་ va. to gather

ན་རྒྱ་ pain, illness

ནག་ཏིལ་ཏིལ་ black and round (thing)

ནུས་ཤུགས་ strength, power

གནད་ཆེ་ important

མནར་གཅོད་ oppression, torture

རྣམ་ཤེས་ soul, mind, consciousness

སྔ་ལྔ་ five kinds

སྣང་(བ་) impression, feeling, sensation

སྣང་ཚུད་ low esteem, low regard; va. — བྱེད་ to show contempt, disdain

སྣར་ va. to stretch

བསྣར་ va. p. of སྣར་

པོ་ཏ་ལ་ Potala (Dalai Lama's palace in Lhasa)

དཔའ་ངར་ heroic, brave, courageous

དཔུང་ཆེགས་ military force, troops

དཔེར་ན་ for example

དཔེར་ན་ཆ་བཞག་ན་ same as དཔེར་ན་

དཔོན་གོས་ clothes for a lord, chief, aristocrat

པགས་ skin (of people as well as of foods)

སྤྱང་གྲུང་

ཧཅིམས་པོ་ intelligent, clever

སྤྱན་ཆབ་ tears (h.); vi. — ཤོར་ to shed tears, cry

སྤྲོ་བ་ joy, happiness; vi. — འཕེལ་ to increase/develop joy and happiness

ཕབ་ va. p. of འཕེབས་: caused to descend/come down

ཕར་ thither, away, over there

ཕུན་སུམ་ཚོགས་ id. all the good things

ཕུད་ va. p. of འབུད་

ཕེབས་སྐྱེས་ wait; va. — ཞུ་ (h.)

ཕྱིན་ "all kinds of" verbal auxiliary

ཕྱིར་ back, back to (usu. with ལོག་ = return back)

འཕེལ་རྒྱས་ increasing, an increase, development

བབས་ vi. p. of འབབ་: descended, fell down (as with snow), landed, dismounted

བུད་མེད་ woman, female

བོབས་ vi. imp. of འབབ་

བོར་བརླག་ loss, losing, theft; vi. — ཏུ་སོང་ or — ཤོར་

བྱ་བ་ work, deeds, actions

བྱ་ཐབས་མེད་ vi. to be without the means of doing, to be unable to do

བྱག་ཕུང་ cave

བྱན་འགོར་ abbr. serfs and servants/attendants

བྱང་གོག་ chest; vi. — ཕྱིར་ to stick out one's chest (with pride)

ཏོ་སྤག་ཆོད་པོ་	decisive
དབང་ཆེན་	p.n.
དབང་དུ་བཏང་ན་	"hypothetical" construction
དཔོར་	va. to transport, move from one location to another
འབྱད་	va. to take off
དབྱིབས་	shape, form, figure
མི་རུས་	human bone
མིག་ཏེག་ཏེག་	wide-eyed, fixed stare
མུན་པ་	darkness, ignorance
མེ་ལྕེ་	a flame
མེ་ཕུང་	heaped up fire
མེད་པར་བཟོ་	va. to destroy, annihilate
མོ་ཊར་	car
རམས་སྐྱེན་	injury; va. — གཏོང་
སྤིན་མ་	eyebrow
ཙམ་	a little
ཙོག་པུར་	crouching, squatting
གཙོ་གཉེར་	chief guest
བཙོན་ཁང་	prison, jail
ཅིས་བཞེས་	va. to take over (h.)
བརྩེ་གདུང་	love
ཚེག་འཇམ་	gentle, kind, pleasant talk
ཚུད་	vi. p. of འཚུད་
ཚོད་མེད་	immense, boundless, limitless
མཚམས་སྤྲིན་	colored clouds
མཚོན་བྱེད་	representative, indicator, symbolic
འཚང་ག་ཤིག་ཤིག་	crowded, squashed in
འཚོགས་	vi. to get burned
འཚུད་	vi. to get put into/under
མཛེས་སྡུག་ལྡན་པ་	beautiful
ཞགས་པ་	lasso; va. — རྒྱག་
ཞིབ་དཔྱོད་	investigating, examining, checking; va. — ཟིན་
ཟཝ་ཚན་	wetness, moisture, humidity
ཟེང་	1. va. to get up, arise; 2. to build, erect (h.)
ཟེངས་	va. p. of ཟེང་
ཟེས་	va. to take (h.)
ཟབ་མོ་	deep, profound, thorough
ཟོག་	livestock, cattle
ཟོར་	"it seems to" particle
ཟུང་	a sound
འོད་	light
འོས་པ་	worthwhile, worthy, appropriate
ཡིད་	mind, thought
ཡིད་ཕྱང་ཆད་	vi. to be discouraged, disappointed, sad
ཡོད་ཚད་	all, everything
ཡོབ་རྡུང་	spurring
གཡས་	right
གཡས་པ་	the right one (e.g., for hands)
གཡོ་སྒྱུ་	cunning, deceit
གཡོ་ལྗོངས་	dishonesty, deception
གཡོག་མོ་	servant (female)
གཡོན་	left
གཡོན་པ་	the left one (e.g., for hands)
རང་ཆེ་རང་བཀུར་	conceit(ed)
རང་དབང་	freedom, liberty, independence
རང་དབང་ མེད་པར་	uncontrollably (lit., in the manner of without

freedom)

རན་ vi. to be time to do

རལ་གྲི་ sword

རས་ woven cotton or synthetic material, fabric

རིགས་ kind, category, thing

རུ་བསྟར་ a line, row

རུ་སྐྱེ་ leader or head of a column, line, row

རེ་འགས་ some, several

རེག་ va. to touch

ལག་ལིན་ practice

ལམ་སྟེ་ leadership, guidance; va. — འཁྲིད་

ལུས་པོ་ body

ལོན་ vi. to reach, to get

ཤ་ཐོར་རུས་ཐོར་ destroying flesh and bone, ripping to sheds, annihilating

ཤི་གསོན་ dead or alive

ཤོང་ vi. to fit, hold, have room

བཤུ་ va. to peel, skin, take off

སྐེབ་ step (on stairs)

སྐྱན་སྐང་ irritated, bothered, fed up; va. — ཟིན་

སེམས་སྐྱོ་པོ་ sad

སེམས་འགུལ་ moved emotionally; vi. — སྐྱེས་

སེམས་པ་ thoughts

སེམས་འཚབ་ worried, anxious, nervous

སོར་གདུབ་ ring (for finger)

སོལ་བ་ coal

སྐད་ bridle

སྐྱང་ va. to guard, defend, protect

སྐྱང་སྐྱོབ་ defending, safe-guarding, protecting; va. — ཟིན་

སྐྱང་དམག་ guards, bodyguards, defending troops

གསོ་ vi. to heal

གསོན་པོ་ live, alive

གསོན་ལམ་འཚོལ་ va. to seek a way to stay alive

བསམ་དོན་ desire, wish, goal

བསུ་ va. to receive, to welcome

བཟློག་ va. p. of སློག་

ཧུར་སྒྲ་ hurdra (a sound)

ཚུལ་བསམ་ རྣམ་དག་ sincere, genuine, cordial

ཚུལ་བསམ་ རྟོལ་མེད་ complete sincerity, openness

ཞུ་རྩུག་ insistence, persistence

Lesson Fifteen

15.1 ཀས་ཆི་ constructions

ཀས་ཆི་ is placed at the end of a sentence to mean "maybe" or "perhaps."

a. ཁ་སང་ང་རྩོལ་དགོན་པའི་ནང་ཐུག་པའི་གྲྭ་པ་གཞོན་གཞོན་དེ་ཨེམ་ཆི་ཡིན་ཀས་ཆི།
Perhaps the young monk we met in the monastery yesterday is a doctor.

b. ཅུ་གར་ནས་སྤྱིལས་པའི་ཚོང་པ་དེ་ལ་ཅ་ལཀ་རྙིང་མ་འཚོང་རྒྱུ་ཡོད་ཀས་ཆི།
Maybe the merchant who came from India has old things (antiques) to sell.

c. སང་ཉིན་འདིར་ཚོགས་འདུར་ཕེབས་རྒྱུའི་མཁས་པ་དེས་དེང་དུས་འཛམ་གླིང་གི་དཔལ་འབྱོར་སྐོར་གྱི་གསུང་བཤད་ཅིག་གནང་ཀས་ཆི།
Maybe the expert who will be coming to the meeting here tomorrow will give a speech regarding the world's current economy.

d. ཁང་པ་དེའི་ནང་སྡོད་མཁན་མེད་ཀས་ཆི།
Perhaps there is no one living in this house.

15.2 Constructions using vb. + པས་རེད་

When པས་རེད་ is used at the end of sentences it conveys the notion of "because."

a. ཟ་ཁང་དེར་རྒྱ་པར་མི་མང་པོ་ཡོང་ག་དེ་ཁ་ལག་ཞིམ་པོ་ཡོད་པས་རེད།
Many people are always coming to that restaurant because the food is delicious.

b. མོས་ཁྱེད་རང་ལ་ཡང་ཡང་ཁ་པར་གཏོང་ཡས་དེ་མོ་ཁྱེད་རང་ལ་དགའ་པོ་ཡོད་པས་རེད།
Her calling you often is because she loves (likes) you.

c. དེང་སང་ཡུལ་དེར་ལྷ་སྐོར་ག་མང་པོ་མི་འགྲོ་བ་ནི་ལྷིང་ཁ་ཐེགས་མེད་པས་རེད།
As for many tourists not going to that country these days, it is because there is no peace there.

15.3 "Manner of" constructions using ཐོག་ས་

ཐོག་ས་ is used after the present or non-past stem of verbs to convey the "manner" of doing the verbal action. It functions the same as སྐད་ས་ (9.12).

a. མི་དེའི་སྐད་ཆ་ཤོད་ཐོག་ས་ཁྱོད་ནི་ཁོ་གཙང་པ་ཡིན་པ་འདུ།
If you listen to the manner in which that person talks, he probably is from Tsang.

Note that འདུ་ (which normally = "similar") conveys that something or some action is "probable" or "seems to be" when used after verbs. For example, མི་མེ་རི་ཀའི་ནང་ལ་དམག་མི་མང་པོ་ཡོད་པ་འདུ།—"There probably are many soldiers in America." Similarly, ཁོ་ཁ་ས་བོད་དུ་ཕེབས་པ་འདུ།—"It seems he probably went to Tibet yesterday."

b. དེང་སྐབས་ཀྱི་སྲིད་ཇུས་འགྲོ་སྟུགས་དང་གསྟུན་ནས་ལས་ཀ་བྱེད་དགོས་པ་རེད།
One should work in accordance with the manner in which policy is going these days.

c. ལས་བྱེད་པ་དེས་ལས་ཀར་ཤུར་བརྩོན་བྱེད་ལ་གཞིགས་ན་ཁོ་ལ་བྱ་དགའ་ཐོབ་རྒྱུ་ཉམ་ཆུང་རེད།
Based on the way that cadre did his work diligently, he will definitely get an award.

15.4 གསལ་ constructions

གསལ་ is used after verbs (and before linking and existential verbs) to convey that the verbal action occurred "clearly. "

a. དམག་མིས་མི་མདའ་བརྒྱབ་པ་ང་ཚོ་ཚང་མས་མཐོང་གསལ་ཡིན།
We all clearly saw the soldiers shooting guns.

b. དེང་སང་རྒྱ་ལ་རྒྱང་ཆ་ཡོད་པ་ཤེས་གསལ་རེད།
It is clearly known that there are disturbances in China these days.

c. ཁོང་གི་ཕྱག་ཡིག་ནང་འགོད་གསལ་ཁོང་གང་མཁྱོགས་ཤེའས་ཀྱི་ཡིན་གསྟུང་ཤག།
According to what was clearly written in his letter, he has said he will come as soon as possible.

d. ཞིང་པས་སྟན་ཁུ་ཕྱལ་གསལ་ལ་གཞིག་ན་ཐོན་སྐྱིད་ཡག་པོ་བྱུང་ཤག།
Based on what was clear in the farmers' report, they have got a good crop yield.

e. གནས་རྟོལ་དེ་འབྱོར་གསལ་ལྟར།
According to the news (we) clearly received, ...

15.5 Alternative ན་ constructions

ན་ normally follows the past stem of verbs to convey "if." However, it also has another very different meaning that can be discerned only by context. Sometimes, as the following examples illustrate, ན་ conveys the meaning of "because" or "as" something happened.

a. ཁོང་དེ་རིང་ཤེའས་ཀྱི་མིན་གསྟུངས་བྱུང་ན་ ང་ཚོས་ཤེའས་སྐྱག་ཁྲ་དགོས་མི་འདུག།
As he said that he wouldn't come today, we do not have to wait for him.

b. འདི་གར་མཐུན་ཆེན་འཛོམས་པོ་འདུག་ན་ང་ད་དུང་ལོ་རེ་རྩྭང་རྩོད་འདོད་འདུག།
Because there are plentiful resources here, I still want to stay a couple of years more.

c. ཨ་སྣ་བསོད་ནམས་ཀྱིས་ཨ་པར་བཏང་བྱུང་ན་ཁོང་སང་ཉིན་བོད་ལ་ཐོན་རྒྱུ་གཏན་འཁེལ་འདུག།
Because Sonam called me yesterday, (it means) he has decided to leave for Tibet.

d. འདི་ཡོགས་ཁྲན་ང་ཐུགས་པོ་བདེ་ཐང་ཡོད་ན་ཐུགས་ཁྲལ་གཏན་ནས་གནང་མི་དགོས།
As I am feeling very well here (lit., this side), (you) don't have to worry at all.

15.6 སྐད་ constructions

སྐད is used after verbs to convey "it is said" that the verbal action exists or occurred.

a. ཁོ་ལ་དཔལ་མང་པོ་ཡོད་སྐད་འདུག།

It is said that he has a lot of money.

b. ནཱ་ཉིན་བལ་ཡུལ་དང་རྒྱ་གར་གཉིས་བར་རྩེགས་ཐུ་བྱུང་སྐད་འདུག།
It is said that there was a disturbance between Nepal and India last year.

15.7 བསྐྱར་ constructions

བསྐྱར་ constructions consist of བསྐྱར་ + vb. + ཡིད་ and convey a sense of "repeating" or "redoing" the verbal action.

a. གནས་རྩལ་དེ་ཚོ་རྩོགས་འདུ་བསྐྱར་བཤད་བྱས་པ་རེད།
Those events were re-discussed at the meeting.

b. མོས་སློབ་ཚན་ཚང་མ་བསྐྱར་སྦྱོང་ཡིད་ཀྱི་རེད།
She will restudy all the lessons.

c. ཁོས་ཡི་གེ་དེ་བསྐྱར་བིས་ཡིད་དགོས་བྱུང་སོང་།
He had to rewrite the letter.

d. ཁོའི་ཀྭ་མོ་ཚོང་ཁང་ལུས་ཏང་། ཁོ་བསྐྱར་ལོག་ཡིད་དགོས་བྱུང་ན་རེད།
Because he left his hat at the store, he had to return again.

15.8 Reading exercise: "Chapter One: Meeting the Jowo"

This reading selection is taken from Chapter One of གཙུག་གཡུ་ ("The Turquoise Headpiece"), a wonderful novel published in Tibet in 1985. Its author, Penjor Langdun, originally wrote the chapters as magazine stories and only later wove them into a full-length novel.

"The Turquoise Headpiece" tells the story of an old man and his son who leave their home in Amdo (Qinghai Province) to make a pilgrimage to the statue of the Buddha (called the Jo Rimpoche) in Lhasa's Cathedral. Their goal is to present the turquoise headpiece stone of the old man's late wife to the Jo as a religious offering.

The section presented in this lesson deals with the last leg of their journey to Lhasa. It starts with the father in the temple of the goddess Gungthang, which is located about 5 miles east of Lhasa. This selection has been slightly abbreviated and altered.

15.8.1 Tibetan text

ལེའུ་དང་པོ། ཇོ་བོ་མཇལ་བ།

〰 ། ཕ་ཆན་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་སྤོང་ཆན་ས་ལ་འགྲེལ་བ་ལྟར་ཀྱི་བརྒྱང་ཕྱོགས་འཆལ་རྩིས་སུ་ཕུས་ཨོའི་ལྟ་ང་ས་ལ་བཙུགས་ཏེ་ཐལ་ཨོ་ཐྱི་ཐོར་བགོད་ནས་གསོལ་བ་འདི་ལྟར་བཏབ་པོ། "1 གྱང་ཐང་ལྟ་ཨོས་མཁྱེན་རྒྱ། བདག་ཅག་ནི་དཔལ་ཆེན་མི་ལུས་ཐོབ་ཀྱང་སྐྱེ་བ་ཐོན་མ་བསོད་ནམས་མ་བསགས་པའི་ཀུན་ཁྱེས་དང་བར་ཐུག་དགའ་ལས་2 ཁོ་ནའི་ངང་མི་ཚེ་འདས། དེ་ནི་ཚེ་ཕྱི་མའི་དོན་ཕུན་བྱ་བཟླྷབ་ཕྱིར་གནས་སྐོར་ལ་ཡོང་ནས་ལྟ་སའི་ཇོ་བོའི་ཞལ་མཇལ་ཙམ་བྱ་རྒྱའི་འདུན་པ་ཁོ་ན་འཆང་བཞིན་

ཕ་ཡུལ་ནས་ཐོན་ཏེ་དུས་ཡུན་རྒྱ་ཐ་དད་ཀྱི་ཚམ་ཀྱི་རིང་ལ་དགོན་སྡེ་དང་གནས་ཆེན་བཞི་བཅུ་ཚམ་བསྐོར་ཟིན་པ་དང་། དེ་ནི་ཕྱི་མོ་ཁྱེད་ཀྱི་སྐུ་གཟུ་ལྟ་བའི་ཚེས་ཆེན་བཅོ་ལྔ་ལ་ཛོ་བོའི་ཞལ་མཇལ་རྒྱུའི་དུས་སུ་སྤྱིབས་པས། ཕྱི་མོ་ཁྱེད་ཀྱིས་ང་གཅིས་ཁ་བྱ་གཅིས་ལ་དེའི་བར་དུ་བར་ཆད་མི་ཡོང་བའི་སྐུབས་འཇུག་ཅི་ནས་ཀྱང་ཡོད་པ་ཞུ་" ཞེས་སྨོན་ལམ་བཏབ་རྗེས།

ཕྱ་ཁང་གི་ཕྱི་རོལ་དུ་ཐོན། དེ་མ་ཐག་ཏུ་འབྲུག་སྐད་ལྷེར་ལྷེར་དུ་སྨྲིག་ཅིང་ནམ་མཁའ་ནས་ཐྱོག་འཐུག་ས། ཤད་ཡོ་ཕྱན་ཆོགས་ཀྱིས་གནམ་ལ་བལྟས་པས་སྤྲིན་ནག་ཁང་ལོང་དུ་གཡོ་བཞིན་པ་མཐོང་ནས་འཕུལ་དུ་དྲག་ཆར་ཞེག་འབབ་རྒྱུར་ངེས་3 སོ་བསམས་ཏེ་ཉེ་འཁྲམ་དུ་མི་ཚང་ཞིག་ཡོད་པ་དེའི་སྐྱིའི་འོག་ཏུ་འཛུལ་ནས་བཙུད། ཕ་ཤན་ཕྱན་ཆོགས་ཀྱིས་ལག་པ་གཡས་པས་ཕྱེང་བ་གཏོང་བཞིན་དུ་ཁ་ནས་མ་ཉེ་འདོན། མ་ཉེ་ཕྱེང་སྐོར་གཅིག་མ་འཁོར་གོང་ནས་4 དྲག་ཆར་ཆེན་པོ་ཞིག་བབས་པས་མགོ་གས་སྐྱར་བུ་ཆུང་དེ་པང་དུ་ཉར་ནས་ཕྱི་སྐྱིའི་ཐོག་5 འོག་ཏུ་མ་ཉེ་འདོན་བཞིན་དུ་ཆར་དྲག་འདི་གང་མགོ་གས་ཆད་ན་ཅི་མ་རུང་6 སྐམ་པའི་སྐབས་སུ་མི་ཚང་དེའི་ཁྱིམ་འཛིན་མ་སྐྱེ།7 ན་ཚོད་དར་ལ་བབས་པའི་8 བྱད་མེད་ཅིག་གིས་ངང་ཁྱི་ཕྱི་སྐྱིའི་ཐོག་འོག་ཏུ་ཕྱི་མི་ཡོད་པ་ཤེས་ནས་ལྟ་བར་ཡོང་དུས་བགྲེས་སྐྱོམ་དང་ངལ་དུབ་ཀྱིས་མནར་བས་མདོག་སྐྱོ་9 ལ་ཀ་རིད་པའི་ཁད་པོ་ཞིག་གིས་པང་དུ་བྱ་ཆུང་ངུ་ཞིག་ཁ་ནས་ཁ་བྱ་གཅིས་གཅིག་ལ་འཐམས་ནས་བསྡད་ཡོད་པ་མཐོང་།

དེ་ནས་ཁྱིམ་འཛིན་མ་དེས་ཁོ་གཅིས་གང་ནས་ཡོང་བ་དང་། གང་དུ་འགྲོ་བ། དོན་ཅི་བསྟུབ་ཕྱིར་ཡོང་བ་སོགས་ཞིབ་ཕྲ་རིས་པ་ལ་ཁ་ཏན་ཕུན་ཆོགས་ཀྱིས་ལན་ཇི་མ་ཇི་བཞིན་10 དྲང་པོར་སྨྲས་པས་གནས་ལུགས་རྣམས་རྟོགས་ཤིང་། ཁོ་གཅིས་ལ་མགོ་ནས་མཇུག་བར་ཞིབ་པར་ལྟ་དུས་ཁ་ཏན་ཕུན་གྱི་ཕྱུ་པ་ནི་ཕྱན་པས་ཁིངས་ཤིང་ཀང་པའི་ཕུས་མོ་གཅིས་དོར་མའི་ཕྱི་ལ་ཕྱུང་། ཕྱམ་མཐིལ་ཟད་ནས་ཀང་མཐིལ་ས་ལ་རེག། བྱ་དེ་ནི་ཀང་ཕྱམ་གྱོན་ཆུ་ཕྱ་ཅི། ཐ་ན་དོར་མའང་མེད་པར་ཁས་གོས་ཐུང་ཐུང་ཟད་ཐུལ་ཞིག་གོན། སྐུ་ལོ་ནི་འཕྱིངས་ནས་རལ་པར་གྱུར། གདོང་ལ་སོལ་བ་བསྐྱས་པ་ཕྱར་ཀྱི་དྲིག་པ་ཆགས་བཞིན་འདུག བདོག་དངོས་ཀྱི་ཆ་ནས་མཚོན་ན་11 ཕ་ཤན་ཀྱི་ཞམ་ཕྱག་ཀྱ་ཝོར་པ་ཁ་ཆག་གཅིག་དང་། ཕྱ་པའི་གོང་བར་ཕྱགས་ཁཁ་གཅིག་དང་། ལག་པར་འཁར་བ་དང་ཀྱི་སྡུང་གཅིག་སྟོགས་12 ཀྱི་དབྱུག་པ་ཞིག་ལས་ཅི་ཡང་མེད་པ་མཐོང་། ཚུལ་དེ་མཐོང་བས་ཁྱིམ་འཛིན་མའི་སེམས་ལ་སྙིང་རྗེ་དང་ཐེ་ཚོམ་དུ་སྐྱེས་པ་དང་། ཁོང་གི་བསམ་པར་འདི་ནས་ཕྱ་སར་ཕྱི་ཤེ་བོའི་ཞལ་མཇལ་ཞུ་བར་ཞོགས་ལས་གཅིག་གི་དུས་ཚོད་ལས་མི་འགོར་ཡང་། ང་ནི་ད་བར་མཚོད་མཇལ་ཐེངས་གཅིས་ལས་ཞུ་མ་མྱོང་། ཕ་བྱ་འདི་གཅིས་ནི་ཤོག་ཞལ་མཇལ་ཐེངས་གཅིག་འཐོབ་ཕྱི་རྟ་བ་དྲྭ་ཚམ་གྱི་རིང་དཀའ་བ་སྤྱད་ནས་ཡོང་བའི་སྙིང་དེ་ལྟ་བུ་བཀྲིད་པའི་ཚོས་ཁོ་ཚོས་ཁོ་ཤེས་ཀྱི་ཡིན་པས། གནས་སྐོར་བ་ཕ་བྱ་འདི་གཅིས་ལ་སྙིན་པ་བཏང་ན་རང་ཉིད་ཕྱི་པ་དང་ཁྱད་པར་མ་མཆིས་བསམས་ནས་ཕ་བྱ་གཅིས་རང་ཁྱིམ་དུ་ཡར་ཤོག 13 ཅེས་བཤོད་ནས་ཧ་དང་། ཆམ་པ། ཐུག་པ་སོགས་ཆོམས་པར་ 14 བྱིན།

དེའི་ཚེ་ཉི་མ་ཐཽད་ཟིན་པས་ན་ཁོ་གཅིས་ལ་དོ་རྒྱབ་འདིར་ཉོལ་ཅིག 15 ཅེས་སྨྲས་ཏེ་གཟབ་ཁང་ཁྱིད་ཐོག་ཉལ་གཟབ་རྣིང་པ་ཞིག་ཀྱང་གཡར་པོ་བཏང་། དེའི་དགོང་མོ་ཕ་བྱ་གཅིས་ཁ་ངོམས། ཐོད་པ་ཆུགས། གཟབ་པ་གདན་དུ་བཏིང་ནས་

ཉལ་གཟན་ཞིག་ཀྱང་གོན་ཐུབ་ཡོད་པས་ཏུ་ཆུང་དེ་ནི་ཉལ་ཁ་ཅམ་ནས་ 16 གཉིད་ལ་ཤོར། འོན་ཀྱང་ཕ་ཏན་ཕུན་ཚོགས་ནི་རང་གི་ཚེ་གཅིག་གི་འདུན་པ་སྟེ་ 17 ཇི་ པོ་ཤུག་སུ་ནིའེ་ཞལ་མཇལ་ཆུའིཉེན་མོ་དེ་ནི་ཁ་འཐུམ་དུ་བཅར་བའི་དཔའ་ཚོར་གྱིས་གཉིད་ནི་གལ་ཁྲུག། རིམ་བཞིན་རང་གི་བཟའ་ཐབས་གདོང་ཡང་མིག་གི་མདུན་དུ་ཐུག་ཡིམ་ཡིམ་དུ་འཁོར་ནས་འདི་སྣམ་དུ་བསམས་ 18 སོ།

ངའི་ཐུ་པོ་འཇོམས་པ་ནི་ལོ་བཅུ་དྲུག་ནས་ང་དང་འགྲོགས་ཤིང་། ལོ་བཞི་བཅུ་ཙམ་ཕྱི་རིང་ལ་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་དུ་བདག་ལ་གཡོ་མེད་དུ་བརྟེ་བ་དང་། ངའི་སྙིང་གི་གཅོང་ནད་དེ་ཡང་ཡང་ལངས་བའི་སྐབས་སུ་འཇོམས་པ་ནི་མིག་གཉིས་མཆི་མས་ཁྱིངས་བཞིན་དུ་ངའི་ཁ་ལ་ལྟོ་ཆས་ཐུར་མ་རེ་རེ་བཞིན་དུ་ཟུགས་པ་དང་ནད་གཡོག་གང་དགོས་ཐྲེལ་ཏེང་། ཐ་ན་འཇོམས་པ་རང་ཉིད་ན་ནིང་ཀྱི་མནར་ནས་འདི་ཕྱི་གཉིས་ཀྱི་མཚམས་སུ་སྐྱེབས་ནའང་དུ་དང་ངའི་ལག་པ་ནས་བཟུང་སྙིང་ནི་གསོན་རེ་བྱལ་ 19 སོང་ཚ་ཚོ་ཕུན་ཚོགས། ཁྱོད་ཀྱི་སྙིང་ལ་གཅོང་ནད་ཡོད་པས་གཟབ་གཟབ་ཀྱིས་ཚང་ 20 ཞེས་རང་གི་ན་ཟུག་ལས་ཀྱང་ངལ་དོ་ལ་ཁྱབ་ཆེ་བ་ཅིད་པ་དང་། འཇོམས་པའི་མི་ཚེ་ཏིལ་པོར་རང་སྐེར་གྱི་འདོད་རེ་གང་ཡང་འདོན་མ་མྱོང་རུང་ཁཆི་ཁར་ཐུའི་འགྲམ་པར་ཅིལ་ཅིལ་བྱས་ནས་ཁ་ཆེམས་ས་ལ་གཉིས་ཀྱི་ཐུ་གཅིག་པུ་དཔལ་ལྡན་འདི་ཁྱིད་ནས་ལྷ་སའི་ཇོ་བོ་ཐིང་མཐིག་མཐའ་བ་ཅིག 21 རོགས་ཅར་བཞིན་དུ་རང་གི་ཐྱི་གཏུག་ནས་གཏུག་གཡུ་གཅིག་རང་ཡོད་པ་དེ་བགྱོལ་ནས་འའི་ལག་ཏུ་ཐུགས་ཤིང་། མིག་ནས་མཆི་མ་རྡོག་ཁ་ཤས་ཤིག་བཏང་སྙིང་ཚོ་ཕུན་ཚོགས་ཁྱོད་ཀྱིས་ཁྱོད་ཤིག་ཏུ་ཐུབ་ཀྱང་ཁྱོད་ཀྱི་ཐུ་དཔལ་ལྡན་ཐུབ་ཡོངས་ཤེས་ཡིན་ཞེས་ཟེར་ཞིང་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་ཡིན་ཏེ་ཁྱོད་ཀྱི་ཐུ་ཚེ་ཐིག

ཨན་ཁའི་གྲུ་ཁ་སྐྱེས་རས་ཀོ་བའི་ནང་དུ་འཕྲལ་སྐབས་ལྟ་སར་གང་མཐོགས་འབྱོར་ན་སྐམ་པའི་དང་ངར་སྐྱག་གིས་ཀང་པ་འདིགས་ཀྱགས་ཆེ་དགས་སྐབས་ལམ་བར་ཀང་པ་གཡས་པའི་ཉ་རིལ་ལ་འབྱག་པའི་ཁྱིས་རྒྱགས་པའི་རྡ་དེའི་རྡ་ཁ་ཅྱི་སྐི། གྱ་ཐུང་རྩོལ་པའི་ཁང་བུ་ནས་ཁྲག་རྣག་འཕགས་པ་བྱ་དཔལ་ལྷན་གྱིས་ཤ་ཟའི་བོད་ཀྱི་མདངས་ལ་མཐོང་བས་ཙ་ཚ། ཀང་པ་ནས་ཁྲག་དོན་གྱི་འབྲག "ཇེར་བས་ཚས་དཔལ་ལྷན་ལ་ "ཁྱོད་སེམས་ཁྲལ་མ་བྱིད། ཇོ་བོ་མཇལ་ན་དྲག་ཁོང་ཇེར་བཞིན་བྱ་པང་དུ་བཏེགས་ཏེ་ཀོ་བར་འཛུལ།

ཚ་བྱ་གཉེས་རིམ་གྱིས་ལྷ་སའི་སྒིང་སྐོར་ལམ་དུ་སྒིབས་པ་ན་24 ནམ་ལང་ས་ཐང་གསལ་བས། སྒིང་སྐོར་ལམ་གྱི་གཡས་ཟུར་ལ་མི་མང་པོ་ཞིག་གྲལ་བཟྱིགས་ཏེ་ས་ལ་བསྡད་ཡོད་པ་མཐོང་། འགྲམ་དུ་ཕྱེན་ནས་ལྟ་དུས་ལ་ལས་ཁ་དོན་འདོན་བཞིན་མདུན་དུ་རས་ལྷེ་པ་གཅིག་བཏིང་ནས་སྐྱིན་པའི་རི་སྐྱག་བྱིད། དེའི་གཤམ་དུ་ཀང་ལྷགས་བཙུབ་པ་དང་། སྐེ་ལ་ཤིང་སྐོ་གཡོགས་པ་སོགས་ཀྱི་བཙོན་པ་སྐར་པ་གཅིག གང་ལྟར་མིག་གིས་མ་ཟིན་པའི་ས་འི་བར་སྒོང་མཁན་གྱིས་ཁིངས། སྒིང་སྐོར་ལ་འབྲོ་མཁན་རེ་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་ཀྱིས་བར་མི་ཆོད། སྐྱེ་བོ་མང་པོ་ཞིག་གིས་ནི་ཆེད་མངགས་སྤྲང་པོར་སྐྱིན་པ་གདོང་བར་ཡོང་ནས་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་ཀྱིས་ཀུལ་པ་སོགས་སྒོད་འདུ་མིན་ཀྱི་ནང་ནས་སྤྲང་པོ་མི་རེ་ངོ་རེར་དབྱུལ་རྩམ་པ་སོགས་སྐེར་བཞིན་དུ་སྒིང་སྐོར་སྐོར་བར་ཕྱིད། ལ་ལ་ནི་གཟབ་མཆོར་དང་རིན་པོ་ཆེ་སྐ་ཆོགས་ཀྱིས་བཏུན། ལ་ལ་ནི་ལུས་ཀྱི་ངོ་ཚ་སྒིབ་ཐུབ་ཙམ་ཀྱི་ཆས་གོས་ཐུན་པ། དེ་བཞིན་མི་རིགས། ཆ་ལུགས། རྣམ་པ་བཅས་འདུ་མིན་སྐ་ཆོགས་ཀྱི་མིའི་ཁུ་ཆོགས་ནི་ཆུ་རྩུན་བཞིན་དུ་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་རྒྱ་བའི་ཚུལ་ལ། ཞ་ཤ་ཕུན་ཆོགས་དང་བུ་དཔལ་ལྷན་གཉེས་ཏ་ལས་རོན་ཐོར་གྱིས་ཡུད་ཙམ་ལྷད་མོར་ཤམ་འཁོར། སྒོ་བྱར་དུ་ཞ་ཤ་ཕུན་ཆོགས་དྲན་པ་གསོས་པ་བཞིན་དུ་དཔལ་ལྷན་གྱི་ལག་པ་ནས་འཐེན་ཏེ་མི་གཞན་ལ་ལམ་འདྲི་བཞིན་དུ་གོམ་ཞིང་ཆེན་པོས་བསྐྱོད་པས་མི་རིང་བར་ལྷ་ལྷན་གཙུག་ལག་ཁང་གི་སྐོར་འཁྱམ་དུ་སྒིབས། མཆོད་མཇལ་ཀུ་མིའི་གྲལ་སྐར་ནི་ཇོ་བོ་དབུ་སྐའི་འོག་བར་འདུག། གྲལ་སྐར་གྱི་མཐུག་མཐར་ཕ་བྱ་གཉེས་ལང་ནས་ནང་གིས་མདུན་དུ་བསྐྱོད་དོ།

15.8.2 Translation

Chapter One: Meeting the Jowo

The old father Phuntsog, like an old tree that fell to the ground, did three prostrations (fully stretched out on the ground). Then he bowed, placing one knee on the ground, and put his hands together in the gesture of prayer and prayed, "Gungtang Lhamo knows! As for us, even though we have obtained human life, because we did not accumulate merit in our former lives, up to now we have lived only with suffering and difficulties. Now, for the purpose of obtaining a little bit [of merit] for our future life, we have come on (this) pilgrimage. Holding only the hope that we will be able to see the Jo of Lhasa in person, we have left our homeland and for 6 months have traveled visiting along the way about 40 monasteries and holy sites. Now we have arrived in your presence, Goddess. Tomorrow, on the great 15th day of Sagadawa [the specially holy 4th Tibetan

month], the time has arrived to see the face of the Jo. Consequently, please would you Goddess see to it that no harm befalls my son and me until we get there."

After that they went outside the temple. Immediately it began to thunder and lightning. The old father Phuntsog looked at the sky and saw black clouds slowly moving about and thought, "A powerful rainstorm will definitely fall immediately," and entered and sat down beneath the outer door of a nearby household. Old father Phuntsog's right hand was counting on a rosary and he was intoning "mani" (prayers). Before he could complete one round of mani prayers on his rosary, the rainstorm came. He quickly took his small son into his lap and sat under the roof of the door counting his rosary and thinking, "How nice it would be if the rain quickly stopped." At that time, the lady who was the head of that household (came). She was a young woman who knew that some strangers were under the roof of her door and had come to look. She saw an old man who was thin, of poor complexion, and oppressed by hunger, thirst and hardship. He was holding a small boy in his lap, each one hugging the other.

The lady of the house asked a lot of detailed questions such as where are you from, where are you going and for what reason have you come. The old father Phuntsog explained everything truly, and she then understood all the circumstances. She looked at the two of them carefully from head to toe and saw that the old man's dress was filled with patches, both his knees hung out from his (torn) pants, and the soles of his boots were so worn that the soles of his feet touched the ground. As for the son, let alone having boots to wear, he did not even have pants and wore a short (small) and very tattered dress. His braids were matted and had become long and wild. His face was full of dirt as if charcoal had been applied. If we use their possessions as an example, the old father had only a chipped (wooden tea) bowl in his pocket, two iron needles on his lapel, and a wooden stick in his hand that served both as a cane and as a stick to protect against dogs. Seeing that situation, the lady of the house spontaneously felt compassion and thought, "(Going) from here to Lhasa to visit the Jo takes only one morning. (But) up to now I have only visited it twice. These two, father and son, have traveled for 6 months, undergoing great difficulties just to be able to visit the Jo once. The cause of them having such determination can only be pure religion. So, if I give give alms to these two pilgrims, father and son, it will be the same as if I myself went (to visit the Jo)." Then she said, "You two, father and son, come into my house!" (She then) satiated (their hunger) by giving them tea, tsamba, and stew.

At that time, because the sun had set, the lady of the house said,"Tonight sleep here." And she took them to the hay storage room and lent them old bedding. That evening because the old man and the boy had their thirst quenched, their stomachs full,

and a bed of straw and also blankets, the boy fell asleep as soon as he lay down. However, the old father Phuntsog was so happy thinking about his lifetime dream—being so near to the day of meeting the Jo Shakyamuni. How could he sleep? Gradually, his wife's face came glittering before his eyes, and he thought about this.

My wife Dzomba was my friend since (she was) sixteen years of age. For about 40 years, she loved me at all times without deceit. Time after time when my heart disease arose, with tears filling her eyes, Dzomba would feed me spoonfuls of food and do whatever nursing work was needed. Finally, last year Dzomba herself got sick and was on the point of death, but still she took my hand and said, "I am at the end of my life, Phuntsog. Because you have heart disease, be careful." Rather than (think) about her own pain, she had great concern for me. Throughout her whole life she never wished things for herself, but at the point of death she stroked her son's cheek and as her last will said, "Please take our only son Panden to Lhasa to see the Jo once." And then she took off her the large turquoise headstone from the crown of her head and put it into my hand. She shed a few tear drops and said, "Phuntsog, give this to the Jo and pray (to him) that our son Panden will have a happy life." Then she died. Now, tomorrow, I will see the Jo as well as definitely fulfill the wish of my deceased wife. Thinking in this manner, he became very happy.

A moment later, Phuntsog's heart suddenly started to palpitate stronger and stronger and sweat drops fell from his forehead. It was difficult to breathe. Phuntsog thought, becoming very frightened, "Oh my! Unfortunate person that I am, my heart disease is starting to rise again. Now what is best?" The lady of the house had heated some left-over stew and made a teapot of butter tea, and had come at that time to the hay room to call the two pilgrims (to eat). She saw Phuntsog panting due to his heart attack and immediately brought a hibachi-like container in front of Phuntsog and (pouring some tsamba on the coals) caused the air to be filled with the smell of burning tsamba. She quickly gave him a hot bowl of the leftover stew and gradually, Phuntsog not only regained consciousness, but his heart palpitation also decreased. Then the lady of the house woke up Panden and gave the two a large helping of tea and *ba* (tsamba mixed with tea into a dough-like consistency) to make them full, and Phuntsog recovered as if he had eaten a powerful medicine. When the lady of the house saw this, she said, "If your health is not too bad, today is the 15th of Sagadawa and if you see the Jo (on this day) you will be able to collect measureless merit. Now the second cock's crow is yet to come. If you two depart, you will be able to see the Jo by about sunrise." Phuntsog replied, "Thank you, lady of the house. May everything you do be successful! I will pray in this way before the Jo. Long life to you!" Then he took his son Panden and set off (lit., entered) the road.

When they arrived at the Shanka boat landing they got on a coracle (ferry) boat, and at that time, because they were anxious to get to Lhasa quickly, Phuntsog lifted his foot too energetically and opened a wound on his right calf that had been made when he was bitten by a nomad's dog on the trip. From a hole in his pants, pus and blood seeped through. Panden saw it in the moonlight and said, "Father, blood is coming out of your foot." The father told Panden, "Do not worry. When I see the Jo, it will be cured." And then he took his son in his lap and lifted him on to the boat.

When the father and son finally (lit., in stages) reached Lhasa's Outer Circumambulation Road, it was dawn and a clear day. On the right corner of the Outer Road they saw there were many people sitting in a line. When they went up to them and looked, some were praying with a cloth spread out in front of them waiting hopefully for alms. Below them was a line of crippled individuals and prisoners with their feet shackled and their necks bound with wood cangues. Wherever one looked, as far as the eye could see, it was full of beggars. As for the people walking on the Outer Road, they were going one after another without break. Many people had specially come to give alms to the beggars. They had sacks and other containers, and from these gave each and every beggar such things as money or tsamba as they did their circumambulation. Some were all dressed up with jewels and fine clothes. Some had just enough clothes to cover their private parts. Similarly, there were different nationalities and customs (clothes, etc.) among the mass of people who were moving like flowing water in one direction. Father Phuntsog and his son Panden were utterly amazed and stood watching for a moment absorbed. Suddenly, as if regaining consciousness, Phuntsog took Panden's hand, and asking someone directions, went walking quickly. Not long after that they arrived at the door of Lhasa's Cathedral. The line of people waiting to do the religious visit was up to the tree called "Jo's hair" and the father and son went to the end of that line and gradually moved forward/toward the entrance of the Cathedral.

15.8.3 Grammatical notes

1. Some contemporary publications in Tibet use quotation marks in addition to the traditional markers of direct speech.
2. སྡུག་དཀའ་ལས་ is an abbreviation of སྡུག་པོ་ and དཀའ་ལས་ ("suffering and hardship").
3. རིས་ here is used as an involuntary verb meaning "to be certain."
4. འཁོར་ is an involuntary verb that means "to return" or "come back" to some place or position. Thus, with regard to doing prayers on a rosary it refers to the completion of one

turn (ཟློར་གཏིག་). In this example it is modified by the "before" clause connective (ས་+ vb. + གོང་ནས་, see 7.4).

5. ཐོག་ here does not function as the preposition "on" but rather as a noun meaning "roof." This is obvious from context and from its being followed by the preposition "under" (འོག་ཏུ་).

6. ཅི་མཛུང་ is commonly used at the end of clauses to ask "wouldn't it be nice" if something were to come to pass. It conveys this in a hopeful vein. In this case, "Wouldn't it be nice if it stopped raining quickly?"

7. This use of ཤི་ has the defining function (see 5.11.3).

8. ན་ཚོད་དར་ལ་བཞག་པའི་ is a common literary phrase meaning "young." When it is placed before the nominal it modifies, it is linked to it by the genitive particle.

9. མདོག་ཀྱི་ is an abbreviation, the longer form being མདོག་སྐྱེ་ཡོ་: "poor color" (of the skin). ལ་, of course, here conveys the conjunctive meaning "as well as."

10. ཇི་མ་ཇི་བཞིན་ is used to mean "exactly what something is or is not" (or "was or was not"). In this sentence it conveys that he answered truly, saying exactly what happened and did not happen. Another example is:

ཞིང་པ་ཚོས་སྡེན་མའི་དགོན་པ་དེ་ཇི་མ་ཇི་བཞིན་ཞིག་བཟུབ་པ་རེད།

The farmers made the monastery exactly like it was previously.

11. ཚ་ནས་མཚོན་ན་ normally is used to convey hypothetical statements such as "if we hypothetically say X, then Y." Here, however, it means simply "taking something as an example." Thus, this clause says, "for example, with regard to his things, he had. . . ."

12. གཅིག་ལྡོག་ is used to convey the idea that one thing or person has two jobs or functions. Here the stick was used for two things: as a cane *and* to ward off dogs. It is used with respect to offices or positions as follows: སྐད་བསྒྱུར་དང་དྲུང་ཡིག་གཅིག་ལྡོག་ "combined interpreter and secretary."

13. The author here uses the traditional non-honorific speech form (ཡར་ཤོག་ rather than ཡར་ཕེབས་) to convey realism since it was these forms that were used when speaking to beggars and people of the lower social strata.

14. ཆོམ(ས)་ is used both as a verb and as an adverb. In this construction (ཆོམས་པ་བྱིན་) it functions adverbially to convey that the verbal action, "giving," was done in the manner of trying to satisfy or satiate.

15. Here the imperative form (ཅོལ་) of the verb (ཅལ་) is used with the imperative particle ཅིག་ to convey the traditional style of speech to inferiors. It is not a real imperative statement.

16. The ཙམ་ནས་ in ཅལ་ཏ་ཙམ་ནས་ conveys that they laid down "for just a moment."

17. See note 7.

18. སེམས་དུ་བསམས་ is a redundant phrase meaning "thought thinking." This juxtaposition of two equivalent involuntary verbs is stylistic and adds no new meaning.
19. རེ་བྱལ་ means རེ་བ་བྱལ་, "separated from the hope" of doing something. The "something" here is གསོན་, which is really an adjective meaning "living" or "being alive." Thus together they mean, "As for me, I have no hope of staying alive."
20. ཨང་ is a spoken term that is used with verbs to convey a polite imperative. Here it is used with the imperative ཤིག་ ("do!") and གཟབ་གཟབ་ ("be careful") to mean: "Take care of yourself!"
21. This type of construction conveys causation—"doing something so that he can meet . . . " (see 11.7.3).
22. See 10.3.3.
23. གང་ here means "one" rather than its more normal meaning of "what." This is discussed in 7.14.1.4.2.
24. པ་ན་ when used after verb stems means "when" the verbal action occurred.

15.9 Vocabulary

ཀོ་བ་	boat made from hide
དཀའ་བ་སྤྱད་	vi. to undergo, hardship
བཀལ་	va. p. of འཁེལ་
བཀོད་	va. p. of འཁོད་
བཀྱེས་སྐོམ་	hunger and thirst
བཀྲོལ་	va. p. of འཁྲོལ་: untied, set loose, undid knots
རྐང་ཐུགས་	leg-irons, shackles, fetters
རྐང་མཐིལ་	sole (of foot)
རྒྱལ་པ་	skin/leather bag
སྐད་	"it is said" particle
སྐུ་གམ་	in/at the presence of (h.)
སྐོར་	1. about, concerning; 2. va. to surround, encircle; to go around; circumambulate
སྐྱབས་འཇུག་	a request, favor; va. — ཞུ་
སྐྱེ་བ་	a lifetime
སྐྱེ་བ་སྔོན་མ་	a former life
སྐྱེ་བོ་	person; people, mankind
སྐྲུ་ལེ་	plait (of hair)
བརྒྱངས་ཕྱག་	type of prostration where hands are completely stretched out in front; va. — འཚལ་
བསྐུས་	va. p. of སྐུད་: put on ointment, oil, etc.
བསྐོར་	va. p. of སྐོར་
བསྐྱར་	"repeating" particle
ཁ་འཛམ་	nearby, close to
ཁ་ཇོམས་	vi. to quench (thirst)
ཁ་ཆག་	chipped edge; broken
ཁ་ཆེམས་	will, last testament
ཁ་དོན་	praying; va. — འདོན་
ཁག་ཡོ་	hard, difficult
ཁང་བུ་	small hole
ཁོག་ལྡིར་	teapot
ཁྱིམ་འཛིན་མ་	housewife; female household head
ཁྱལ་ལྷིམ་ལྷིམ་	glittering, sparkling

ཁྲག་དོན་	vi. to bleed
ཁྲག་རྣག་	blood and pus
འཁར་བ་	walking stick
འགོད་	vi. to be written
གང་དགོས་	whatever is needed
གུ་ཐུང་	pants
གུང་ཐང་ལྷ་མོ་	p.n. of a goddess (housed at Gungtang near Lhasa)
གོང་བ་	collar
གོམ་ཞིང་	width of step
ཀུན་ཚད་	a lot, enough to satisfy
སྒལ་བསྒྲིགས་	va. to line up
སྒལ་སྐར་	row, line
སྒོང་ས་	vi. to die
སྒོད་པ་ཆུགས་	vi to be full/ satisfied (with food)
དགའ་ཚོར་	happy
དགོན་སྡེ་	monastery
མགོ་འཁོར་	vi. to be fooled, to be deceived
འགེབས་	1. va. to put on; 2. to cover, conceal
འགོར་	vi. to take (time), to elapse (of time)
འགྲམ་པ་	cheek, jaw
འབྲེགས་	va. to associate with, to have a close relationship with
རྒྱུ་	vi. to flow, run (of water)
རྐྱེར་	private, personal
རྐྱེབ་	va. to cover, conceal
རྒྱུབ་	va. to achieve, accomplish, obtain, fulfill
བརྒྱུབ་	va. f. of རྒྱུབ་
བརྒྱུབས་	va. p. of རྒྱུབ་
ངང་ཚིས་	gradually, slowly
དངངས་འཚབ་	fright, dread, panic
དུལ་ཆུ་	sweat, perspiration
ཅི་ནས་ཀྱང་	by all means, in all ways
ཅི་མ་རུང་	how nice
གཅིག་ལྡོགས་	combined
གཅིག་རྗེས་གཅིས་ མཐུད་	one after another
གཅོང་ནད་	chronic disease
བཅར་	va. to meet someone of a high status (h.)
ལྕགས་ཁབ་	iron needle
ཆ་ལུགས་	style of dress/costume, fashion
ཆད་	vi. to be cut off, to stop (e.g., rain)
ཆས་གོས་	costumes, clothes, garments
ཆུ་རྒྱུན་	the flow of rivers, current
ཆུང་ངུ་	small
ཆེད་མངགས་	specially, exclusively
མཆིས་	existential verb (= ཡོད་)
ཇ་སྦུབ་མ་	butter tea
རེ་མ་རེ་བཞིན་	exactly what it was
ཇོ་བོ་དཀྱུ་སྐྱེ་	p.n. place at the main door of the Jokang temple
མཇུག་	the end, the last
འཇགས་	vi. to calm down, to settle down
ཉྱ་རིལ་	calf (of leg)
ཉག་གཅིག་	certainly, surely
ཉལ་གཟེན་	blanket
ཉེ་འགྲམ་	close to, nearby
ཉོལ་	va. imp. of ཉལ་
གཉིད་ལ་ཤོར་	vi. to fall asleep
སྙིང་རུས་	diligence, fortitude; va. — བསྙེད་
བཉིངས་	va. p. of འདིང་
རྟག་པར་	always

རྟོགས་	understanding, comprehension
སྐར་པ་	line, row
ཐབ་	stove, fireplace
ཐིགས་པ་	a drop
ཐུག་ལྷག་	left over porridge, stew
ཐུགས་ཁྲལ་	worry (h.)
ཐུར་མ་	spoon
ཐོག་	roof
ཐོག་མཐའ་བར་ཐམས་མ་	at all times, from beginning to end
འཐམས་	va. p. of འཐམ་
དམ་པའི་ཆོས་	the dharma
དལ་རྟེན་མི་ལུས་	human life
དུས་ཡུན་	duration, time
དོ་འཁུར་	notice; va. — ཕྱིད་
དོར་མ་	pants
དག་སྐྱིད་	healing, getting better; vi.— ལྡང་ or ཡོང་
དག་ཆར་	rainstorm
དག་འོང་	vi. to get well, to recover (from illness)
དང་པོ་	true
དན་པ་གསོས་	vi. to remember; to recall
དེག་པ་	dirt
གདན་	mattress
བདག་ཅག་	we
བདུག་	va. to fill with scent
བདེ་ཐང་	well, in good health (usu. used after གཟུགས་པོ་)
བདེ་པོ་	well, in good health
བདོག་དངོས་	things, possessions
མདང་ནུབ་	last night
འདས་	vi. p. of འདའ་
འདས་པོ་	deceased
འདི་གར་	here
འདི་ཕྱི་གཉིས་	both this life and the next life
འདི་ཕྱོགས་	this side, this direction, here
འདེགས་	va. to lift, to raise up
འདུན་པ་	hope
འདོན་	va. to say; to read; to intone
འདྲ་	1. like, similar; 2. vb. + པ་ + — probably
རྡོལ་པ་	torn, tattered
ཉིར་ཉིར་	roaring (thundering) noise
སྡུག་དཀའ་ལས་	suffering and difficulties
སྡོང་ཤིང་	old tree
ན་	"because," "as" particle
ན་ཚོད་དར་ལ་བཙས་	young age
ནད་གཡོག་	a nurse; va. — ཕྱིད་
ནམ་ལངས་ཐང་གསལ་	dawn and a clear day
ནུས་པ་	power, strength; effectiveness
གནས་བསྐོར་བ་	pilgrim
གནས་ཆེན་	holy site
གནས་མོ་	inkeeper (female), hostess
གནས་ལུགས་	situation, condition
སྣོད་	vessel, container, receptacle
པང་	lap
པས་རེད་	"because" construction
དཔག་ཏུ་མེད་པ་	immeasurable
དཔལ་ལྡན་	p.n.
དཔྱལ་བ་	forehead
སྤྱི་བོ་	top, apex
སྤྱི་གཙུག་	top, apex, crown
སྤྲིན་ནག་	black cloud
ཕ་ཤན་	old father
ཕ་བུ་	abbr. father and son
ཕ་ཡུལ་	homeland
ཕོར་པ་	wooden bowl (for eating and

drinking)

ཕྱི་སྒོ་	main door
ཕྱི་མ་	next (life)
ཕྱི་རོལ་	outside
ཕྱུ་ཡ་	Tibetan style dress
ཕྱོགས་	"manner of" particle
འཕྱིངས་	vi. to become matted together (fur, hair, wool)
བྱན་ (རང་)	I; myself
བར་མི་ཆོད་	without a break
བྱ་ཆུང་	small son
བྱ་སྐད་	cock's crow
བྱིན་	va. p. of སྦྱིན་
བྱི་	vi. p. of འབྱི་
བླུགས་	va. to pour
དབང་མེད་(ཀྱི་)	without control/choice/ freedom
དབྱགས་ལྷེམ་ལྷེམ་	panting
དབྱུག་ཡ་	stick, club
འབྲུག་སྐད་	thunder; vi. — རྒྱག་
སྦྱིན་ཡ་	charity, alms; va. — གཏོང་
མ་ཉི་	mani prayer
མི་རེ་ངོ་རེ་	each and everyone
མི་ཚེ་འདའ་	vi. to pass one's life
མེ་ཁོག་	hibachi like firepot
རྒྱགས་	va. to bark
སྨོན་ལམ་	a prayer; va. — རྒྱག་ or འདེབས་
སྨྱས་	va. p. of སྨོ་
གཏུག་གཡུ་	turquoise headstone
རྩམ་གསྱུར་	smell of tsamba burning
ཚིམས་	vi. to be satisfied
ཚེ་ཕྱི་མ་	the next life
ཚེས་	date
ཚེས་ཆེན་བཅོ་ལྔ་	name of the 15th of the 4th month (the holiest day of the holiest month)
ཆོགས་དང་བསོད་ནམས་	virtue, merit
འཆལ་	va. to prostrate
འཇགས་	vi. to drip, to leak
འཇོམས་པ་	p.n.
འཇོམས་པོ་	abundant, plentiful
ཞལ་	face (h.)
ཞལ་མཇལ་	face to face meeting, meeting in person; va. — གནང་ (h.)
ཞལ་རས་	face; va. — མཇལ་ to meet in person, face to face (h.)
ཞིབ་ཕྲ་	in detail
ཞོགས་ལས་	morning work
ཟྭ་མོ་	hat
གཞིགས་	in accordance
གཞོན་གཞོན་	young; youth
གཤུད་	vi. to set (for sun and moon)
ཟད་ཤུལ་	worn out
ཟེང་ཚ་	disturbance, unrest, riot
ཟླ་པོ་	spouse
གཟན་ཁང་	hay storage room
གཟན་ཡ་	hay
གཟབ་མཚོར་	dressing up
བཟའ་ཤ་	spouse; husband and wife
རལ་པ་	locks of hair; matted hair
རས་གོས་	cotton clothing
རེན་པོ་ཆེ་	precious, valuable
རེམ་གཞིན་	successively, gradually
རེ་རྒྱང་	a couple (of things)
ལ་ལ་	some, a few, several
ལང་ལོང་	sluggish, languid
ལེའུ་	a chapter
ཤ་རིད་ཡ་	thin, emaciated
ཤན་ཁ་སྤུ་ཁ་	p.n. the Shanka boat landing
ཤས་ཆེ་	"maybe" particle
གཤམ་དུ་	below, beneath

སྣ་གླ་བ་	the name of the 4th Tibetan month
སྤྲོང་མཁན་	beggar
སྤྲོབ་ཚན་	lesson
གསལ་	to become clear; as was (seen or known)
གསོན་རེ་བྱལ་སོང་	"no hope of surviving"
གསོལ་བ་	prayer; va. — འདེབས་
གསོལ་བ་བཏབ་	va. p. of གསོལ་བ་འདེབས་
བསགས་	va. p. of གསོག་
རྫོལ་པོ་	whole
ལྟ་ང་	kneecap
ལྷག་	left-over
ལྷགས་	vi. to come, arrive
ལྷན་པ་	a patch
ལྷམ་མཐིལ་	sole of boot, shoe
ལྷིང་ས་འཇགས་	peaceful
ལྷེ་པ་	slice, sliver
ཨ་ཕི་	a title (use mostly by Eastern Tibetan people)
ཨང་	polite imp. particle
ཨམ་ཕྲག་	the pocket made by the belt and fold of traditional Tibetan dress
ཨའུ་རྩམ་	not too bad, so-so
ཨུ་རྒྱལགས་	Oh my!

Lesson Sixteen

16.1 Introduction

This lesson contains extracts from two recent historical essays written in Tibet by Tsewang Dorje Lhalu, one of the highest officials in the traditional Tibetan government. They appeared in 1983 and 1985 as part of a program in which former government officials were encouraged to write accounts of historically significant events of which they had firsthand knowledge.

Extract number one is about Reting, the young incarnate lama who served as the first regent after the death of the 13th Dalai Lama in 1933. The essay deals with his disagreement with Langdün, the Prime Minister, and explains the events leading to the latter's resignation.

The second extract talks about the life of Lhalu's father, the famous Dzibön Lungshar. He was a major figure in Tibet in the 1920's and early 1930's and ultimately had his eyes plucked out in 1934 as a result of political machinations.

16.1.1 Reading number one: "The Sequence of Events Regarding the Problems Between Reting and Takdra, and the Summoning of the Ex-Regent Reting from Reting Monastery" (by) Lhalu, Tsewang Dorje

16.1.1.1 Tibetan text

རྭ་སྤྲུག་གཉིས་ཀྱི་འགལ་རྐེན་དང་། རྒྱལ་རྒྱར་རྭ་སྒྲིང་ལྷ་སར་སྐོང་
འགྲུག་བྱེད་པར་བསྐྱོད་པའི་བཀྲུད་རིམ།
ཡ་ཀྱུ་ཆེ་དབང་རྡོ་རྗེ།

ཏྲ་ལའི་བློ་མ་བཅུ་གསུམ་པ་སྐུ་གཤེགས་རྗེས་རྒྱལ་ཚབ་རྭ་སྒྲིང་ལ་བསྐོས་པ་དང་། དེ་རྗེས་རྭ་སྒྲིང་དགོངས་ཞུ་གནང་ཡི་སྤྲག་བྱག་ལ་སྲིད་སྐྱོང་བསྐོས་པ།

ཀ།། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༣༣ ཟོད་ཆུ་ཐ་སྐ་བ ༡༠ པར་ཏྲ་ལའི་བློ་མ་བཅུ་གསུམ་པ་སྐུ་གཤེགས་རྗེས་ཟོད་ལྷོར་ས་ཆོགས་འདུ་རྒྱས་འཛིམས་གྲོས་བསྡུར་གྱིས་རྟེ་འཕགས་པ་ལོ་ཀེ་ཤུ་རའི་སྐུན་ཐུར་ཟོད་རྗེ་རྒྱལ་ཚབ་གསར་བསྐྲའི་འོས། 1 ཁོང་སུ་རྭ་སྐྱིང་ཀྱི་ཐོག་ཐུ་ཐུབ་བསྟན་འཛིམ་དཔལ་ཡེ་ཤེས་དང་། དགའ་ལྡན་ཁྲི་པ་མི་ཉག་ཡི་ཤེས་དབང་ལྡན། ཕུར་ཚུགས་ཡོངས་འཛིན་སྤྱལ་སྐུ་བྱམས་པ་ཐུབ་བསྟན་ཚུལ་ཁྲིམས་བཅས་གཅན་བརྟག་ཕུལ་བར། རྭ་སྐྱིང་བཅང་ཤེབས་བྱང་བར་བརྟེན་ཟོད་ལྷོར་ས་ཆོགས་འདུས་རྭ་སྐྱིང་ཀྱི་ཐོག་ཐུས་ཆུལ་ཚབ་ཀྱི་ཐུགས་འགན་སྐྱེད་དགོས་དང་། སྲིད་ཟློན་སྐང་མདུན་ཀྱན་དགའ་དབང་ཕྱུག་ཐུར་ནས་ཡོད་ཚུས་2

དང་། ཐུགས་འགན་མཉམ་བཞིས་ཡོང་བ་ཞུས་དོན་བཞིན3 ར་སྒྲིང་ཀོ་ཐོག་ཐུས་རྒྱལ་ཚབ་ཀྱི་ཐུགས་འགན་བཞིས་ཀེ་སྲིད་བློན་སྐང་མདུན་དང་། སྲིད་འགན་མཉམ་བཞིས་གནང་།

སྲིད་བློན་ཀུན་དགའ་དབང་ཕྱག་དང་ལྷན་སྒྲིལ་ལོ་ལྟ་ཚམ་གནང་ཧིས་ར་སྒྲིང་དང་། སྐང་མདུན་གཉིས་གཞུང་ཤིར་ཕྱག་ལས་ཐད་ཕན་ཚུན་གོ་བསྟར་གནང་སྐབས་འགལ་ཐ་བྱུང་བར་བརྟེན་ར་སྒྲིང་རྒྱལ་ཚབ་ཀྱི་འགན་འཁུར་དགོངས་པ་དགོས་ཚུལ་གསུང་སྐབས་བཀའ་ཤག་གིས་སྲིད་ཁུག་མཁན་པོ་དང་། དྲང་རྩིས། གདན་ས་གསུམ་གྱི་མཁན་པོར་གྲོས་བསྟར་ཐོག་ར་སྒྲིང་ལ་ལྷ་རབ་ཀུ་ལའི་ཏླ་མ་བཅུ་བཞི་པས་ཆོས་ཤིད་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་ཐུགས་འགན་མ་བཞིས་བར་དང་། མཐར་ཤིད་ཁྲིམའང་གསོལ་མ་གྲུབ་བར་མཇད་འཁུར་རང་འཇགས་ཡོང་བ་དང་། ང་ཆོས་ཅི་གསུང་བཀའ་སྩུབ་ཞུ་རྒྱའི4 ཁས་ལེན་བྱས་ཀེ་སྲིད་བློན་སྐང་མདུན་དང་། བཀའ་བློན། སྲིད་མཁན། དྲང་རྩིས། གདན་ས་གསུམ་གྱི་མཁན་པོ་ལས་ཟུར་གཞུང་ཞལས་མིར་སྐུ་ཚང་མས་ར་སྒྲིང་རྒྱལ་ཚབ་ལ་ཅི་གསུང་བཀའ་སྩུབ་ཞུ་རྒྱའི་གན་རྒྱ་འབྲལ་འཇོག་བྱས།

སྲིད་ལོ་ ༡৩३৩ ལོའི་དཔྱིད་དུས་ཙམ་ལ་རྒྱལ་ཚབ་ར་སྒྲིང་གིས་བཀའ་ཤག་བཀྲུད་བོད་ལྗོངས་ཆོགས་འདུར་དགོངས་ཆཚར་གསུང་དོན།5 དེ་སྔོན་རྒྱལ་ཚབ་རིམ་པར་ལས་སྒྲིལ་མེད་ཟུང་། ང་རང་ལ་ལས་སྒྲིལ་ཡོད་པ་འདི་ནི་བསྟན་པ་གཅིག་ལ་སྙོན་པ་གཉིས་ལྟ་བུས་ཏུ་ལའི་ཏླ་མའི་ཡང་སྲིད་རིན་པོ་ཆེ་གདན་ཞུ་བྱ་རྒྱ་སོགས་ལ་འགོག་ཅིན་མཛད་དགའ་ཡོང་ལུགས་གསུངས་པར། བཀའ་ཤག་གིས་གོང་གསུང་བབས་6 དེ་ཚོགས་འདུར་བཤད་དེ་གོས་ཁེད་བཅུག་པར་ཆོགས་འདུ་ནས་ར་སྒྲིང་དང་ཏླ་མ་ཅིག་ཤུང་སྡང་མཐུན་མིན་ཅིས་ཀུ་ལའི་ཏླ་མའི་ཡང་སྲིད་རིན་པོ་ཆེ་གདན་ཞུ་བྱ་རྒྱ་སོགས་ལ་འགོག་ཅིན་མཛད་དགའ་བྱུང་ཡོད་ཚེ་མཛད་འཁུར་མཉམ་བཞིས་གནང་རྒྱ་འཕྲིག་མིན་སོགས་བཤད་དེ་སྐང་མདུན་ཀུན་དགའ་དབང་ཕྱག་སྲིད་དབང་ཕྱིར་འཕེན་ཅིས་སྲིད་ཟུར་ཅི་གདན་ཐོབ་དང་། ཡོགས་ཐོབ་རང་འཇགས་སྤུད་དེ་བཞག།

16.1.1.2 Translation

Extract from: "The Sequence of Events Regarding the Problems Between Reting and Takdra, and the Summoning of the Ex-Regent Reting from Reting Monastery" (by) Lhalu, Tsewang Dorje

After the 13th Dalai Lama died, Reting was appointed Regent, and after that, Reting resigned and Takdra ruled.

In 1933, in the 10th month of the Water Bird year, the 13th Dalai Lama died. After that, the Full National Assembly discussed (the matter) and held a divine lottery in the presence of the Avaloketisvara (statue) in the Potala to appoint a new regent. The candidates were Reting Hotoktu, Tubden Jamyan Yeshe, the Ganden Triba Minya Yeshe Wangden, and Purbujo Tutor Trulku Jamba Tubden Tsultrim. Reting was the name that came out from the lottery (lit., came well). Consequently, the National Assembly said

that Reting Hotoktu had to take the responsibility of being regent , and that Prime Minister Langdün Kunga Wangchuk would continue as before. Both together would jointly share the responsibility. In accordance with that, Reting Hotoktu took the responsibility of being regent and ruled jointly with Langdün.

After they worked jointly for about 5 years, Reting and Langdün had differences when they were conferring back and forth about government and individual matters. Consequently, Reting Regent told the Kashak that he had to resign from the Regent's responsibilities. At that time the Kashak discussed this with the Cigyab khembo, the drungtsi, and the abbots of the 3 Great Gelugba monasteries (Drebung, Ganden and Sera). They decided to request Reting to continue until the great 14th Dalai Lama takes religious and secular responsibility, i.e., until his coronation is finished. We [the officials] also took an oath to obey whatever Reting said. Prime Minister Langdün, the Kalöns, the Cigyab, the Drungtsi, the 3 Great Gelugba monasteries' abbots and ex-abbots, and the government officials (lay and monk) all left a guarantee that they would obey whatever Reting Regent said.

In about springtime in 1939, Reting Regent made a suggestion to the National Assembly via the Kashak (that said), "Even though there was no joint regency in the past, I had a joint regency. As for that, it is like one teaching (Buddhism), but two Buddhas. It is making it difficult to carry out such things as the finding of the Dalai Lama." The Kashak told the National Assembly what he said and made them discuss (the matter). The Assembly said a number of things, such as that because Reting and Langdün do not have harmonious relations, if this makes difficulties and problems for finding the Dalai Lama it is not acceptable to have joint responsibility. (Consequently), Langdün Kunga Wangchuk withdrew from power. (He) received the position of ex-Prime Minister and was given salary as before.

16.1.1.3 Grammatical notes

1. The term འོས་ literally means "worthy" but is also used to mean "a candidate" for a position. འོས་ is linked by the genitive to the phrase ཡོད་རྗེ་རྒྱལ་ཚབ་གསར་བསྐོ་, which explains what kind of a candidate it was, i.e., it was a candidate for "appointing as the new regent of Tibet."

2. The use of སྡུག་ here emphasizes that the action was continuing; that he was "existing (in his position) as before."

3. དོན་གཞིན means "in accordance with the meaning (of something preceding it)." What precedes it here is སྤྱགས་འཁན་མཉམ་གཞིས་ཡོང་བ་ཞུས་. In this phrase the verb ཞུས་ means

"requesting" or "saying" something to someone higher, and སྒྲག་འགན་མཉམ་བཞེས་ཡོང་བ་ conveys what was requested, i.e., that they "jointly take the responsibility." Together these mean, "in accordance with requesting (they) take responsibility together. . . ."
4. The future nominalizing particle རྒྱུའི་ here links the past tense verb phrase "agreed" (ཁས་ལེན་བྱས་) by the genitive to the phrase ཅི་གསུང་བཀའ་སྩལ་ཀྱ་ ("doing whatever [you] say"). Thus, together they mean, "(they) agreed (in the future) to do whatever (he) said."
5. དོན་ in this instance functions to introduce direct discourse or some explanation of what was said or written. Thus here it conveys that the content of the suggestion made to the Assembly is explained immediately afterwards.
6. This use of བདས་ conveys "in accordance with the verbal action."

16.1.2 Reading number two: "Recollections of My Father Dorje Tsegye Lungshar (by) Lhalu, Tsewang Dorje"

16.1.2.1 Tibetan text

ངའི་ཕ་ལུང་ཤར་རྡོ་རྗེ་ཚེ་རྒྱལ་དན་གསོ་བྱས་པ།

ལྷ་ཀླུ་ཚེ་དབང་རྡོ་རྗེ།

༡༩ ॥ ལུང་ཤར་ནི་ཀུ་ལའི་བློ་མ་སྐུ་ཕྲེད་ལྟ་བའི་དུས་སུ་གནས་སྡིད་གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་རང་ཞུགས། མི་རྒྱུད་རིམ་པ་ནས་སྡིད་གཞུང་གི་ཞབས་རྟོགས་ཞུས། ལུང་ཤར་ནི་གཞིས་ཆ་ཀློན་ཆུས་བཞད་མཐོང་སློན་རྩོང་ཁོངས་ཀ་ནག་ཁལ་གྱི་ཐྲེར་པའི་གྲས་ཤིག་རེད། ངའི་ཨེས་པ་སྡིད་གཞུང་གི་དྲུང་ཁཤར་ལུང་ཤར་ལྷན་གྱབ་རྟོ་ཐེ་དང་། མོའི་བདེ་ཆེན་པད་མོ་གཉིས་ཀྱི་བུར་བོད་ལྷགས་སྤྲུལ་ (१९५१) ལོར་ཕ་དམ་པ་དེ་ལགྲངས་ཤིང་། མཚན་ལ་རྟོ་ཐེ་ཚེ་རྒྱལ་ཞིས་བཏགས།

ཁོང་དགུང་ལོ་བཅུད་ཙམ་ལ་སྒེའགས་དུས་ཡབ་གཤེགས་འདུག་ཀྱང་། ཡུམ་ནས་གཅེས་པར་བསྐྱངས་ཏེ་འཚར་ལོངས་བྱུང་ཞིང་། ཤེས་ཡོན་རིག་གནས་སློབ་སྦྱོང་ཐད་ལའང་ཡུམ་ཀྱིས་ཐུགས་ལཁྲར་གནང་སྤེ་དགེ་ཚན་མང་པོ་བསྒེན་སྐབས་སྦྱང་འབྲས་ཏ་ཅང་ཡག་པོ་བྱུང་འདུག། དེར་བརྟེན་ཁོང་གིས་ཡུམ་ལ་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་དུ་གུས་བཏེ་ཏ་ཅང་ཆེན་པོ་གནང་གི་འདུག།

ངའི་ཕ་ནི་བོད་ལུགས་གསོ་བ་རིག་པ་སྦྱང་ཆུར་དགའ་པོ་ཡོད་སྐབས་དགེ་ཚན་བསྒེན་གཏུགས་ཀྱིས[1] སྒེན་དཔྱད་ཀྱིད་སྒོ་སྒོག་སྦྱོང་ཏུར་བཙོན་གནང་ཆེན་ལགས་ཡག་ཙམ[2] ཤེས་ཐུབ་པ་བྱུང་གིས་རྩེས་སུ་ངོ་ཚོ་ཤོ་སོན་དུས་ཀྱང་པུ་ལགས་ནས་ལས་ཞོར་ནད་པར་ཆུ་ཚུ་བཏུག་དཔྱད་དང་། བོད་ལུགས་ཀྱི་སྒེན་སྒེར་ཁ་སོགས་གནང་གི་འདུག། དེ་བཞེན་ཁོང་དགུང་ལོ་ཆུང་དུས་ནས་གཞས་ཁང་ཁག་བྱོ་ལའང་ཏ་ཅང་དགའ་པོ་ཡོད་སྐབས་ཆུན་དུ་ཏོའོ་ཅིན་དང་ཡང་ཅིན་གཏོང་གནང་བ་མ་

ཟད། སྐབས་འཐར་ལྟ་སར་ཡོད་པའི་རོལ་ཆ་གཏོང་མི་རྣམས་བསྡུ་རྒྱ་གནང་སྟེ་མཉམ་གཏོང་སྤྲོ་སྐྱིད་ཡང་ཡང་གནང་གི་འདུག།

དགུང་གྲངས་ཀྱི་ཀུ་སྐོར་ལ་ཕེའས་དུས་རྟ་ནག་ཟིར་ལྟད་ཁའི་ཐུ་མོ་མདུན་ཐབས་སུ་བཞིས་པ་དེ་ལ་ཕྱུ་གུ་ཆ་པ་རྒྱ་ཟེར་དབང་ཆེན་གཡུལ་དང་། སྤྲོལ་མ་ཕུག་པད་མ་གཅིས་བཅས། དེ་ནས་སྲིད་རྩེང་གི་དྲུང་འཁོར་ཞུ་བར་ལྟ་སར་ཕེའས་ཀེ་དཔོན་རིགས་ཁོང་ས། ཁོང་ཡིག་ཅིས་ཡག་ཙམ་ཡོད་སྐབས་མི་རིང་བར་ཅིས་ཁང་ལས་ཁྲངས་ཀྱི་ཅིས་པ་བསྒོ་བཞག་ཐུས་འདུག ཅིས་པའི་ལས་འཁན་ལ་བཅུ་ཙམ་གནང་རིང་ཟེར་ཁོས་ཀར་ཏུར་བཙོན་ཆེ་ཞེང་། འཛོན་ཐང་ཆེན་པོ་ཡོད་མཁན་ཞིག་ཡིན་འདུག་གཤིས། ཅིས་པ་ཁུང་ཤར་ཞེས་མིང་གྲགས་ཐོག་མར་ཐོན།

པྲ་ལཱས་ཀྱི་སྐུ་ཚེ་དེ་ཉིད་ལྟང་ཤར་གཞིས་སུ་སྨོན་བསྟུའི་ཕྱག་ལས་གནང་བར་ཕེའས་སྐབས་ཤིག་ལ་3 སྐབས་མ་ལེགས་པར་གཞིས་སུ་སྐུ་གཤེགས། དེ་ནས་ལོ་གསུམ་ཙམ་སོང་བའི་ཇེས་སུ་ངའི་ཁ་མ་བསྡན་འཛིན་སྤྲོལ་དཀར་ལགས་དང་གཉེན་སྤྲིག་གནང་། ཕྱུ་གུང་ཆོ་བྱ་ལྟ་དང་། བྱ་མོ་གཅིག་བྱུང་།

༡༩༡༡ ལོར་ཏུ་ལའི་བྷ་མ་སྐུ་ལྷེང་ ༡༣ པ་ཉིན་དུར་ཕེའས་བཞུགས་རིང་ཕྱི་ཚུལ་གྱི་གནས་ཚུལ་མང་ཙམ་ཞིག་མཁྱེན་རྟོགས་བྱུང་ཉིན་བོད་ལྗོངས་ཁར་ཆུས་འགྲོ་བར་རིག་གསར་འཁེལ་ཆུས་གཏོང་དགོས་པ་དེ་དགོངས་པར་འགོར་ནས་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༡༣ ལོར་སྐུ་དྲག་གི་བྱ་ཕྱུག་ཁོངས་ནས་ན་གཞོན་ཀུ་ཤས་འདིམ་སྐྱུག་གནང་སྟེ་ཁོ་ཚོ་དབྱིན་ཡུལ་དུ་སློབ་གྲྭར་ཆྱེན་ཡུལ་བར་འགྲོ་མཁན་གྱི་འགོ་གཙོ་ངའི་པྲ་ལཱས་ལ་རིམ་བཞིའི་ཚོ་གནས་དང་སྤྲགས་ལས་འགན་གནང་། བྱ་ཕུག་ཁོངས་སློན་གྲོང་མཁྱེན་རབ་ཀུན་བཟང་། བྱང་ངོས་པ་རིག་འཛིན་རྡོ་ཤི། སྤྱིད་སྤུག་པ་དབང་འདུས་ནོར་བྱ། སྨོག་མཁར་ག་བསོད་ནམས་མགོན་པོ་བཅས་གཏོང་གནང་མཛད་པ་ཁོང་ཚོ་དང་མཉམ་དུ་དབྱིན་ཇའི་ཆུལ་ས་ལོན་ཀྱོན་དུ་ཕེའས། དབྱིན་གཞུང་ནས་སྤེ་ཤན་ཐུལ་ཇ་ས་ཉེ་བར་། སྐད་སྒྲུར་ལེགས་ལྡན་ས་ཉེ་བ (བོད་རིགས) གཉིས་བཅུགས་ཏེ་སྤེ་ལེན་བྱས་འདུག། བོད་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གིས་བསྒྲུར་བའི་ཡི་གེ་དང་ལགཔ་རྒས་སོགས་སྤུད་ཅིང་། ཕྱུ་གུ་བཞི་ཚིང་ལན་དུ་རག་བྱིའི་ཞིས་པའི་སློབ་གྲྭར་བཅུག།

ཇེས་སུ་ཕྱུ་གྲ་རྣམས་ལ་ཆིད་ལས་ཡོན་རྟན་རི་རི་བསྒབས་པ་མི། སློན་གྲོང་མཁྱེན་རབ་ཀུན་བཟང་ལ་ས་གཏིར་འཆོལ་འཛོན་སློར་དང་། བྱང་ངོས་པ་རིག་འཛིན་རྡོ་ཇེར་ཐྲོག་གི་ལས་ཀ། སྤྱིད་སྤུག་པ་དབང་འདུས་ནོར་བྱར་ཏུར་ཏར་གཏོང་དང་ས་ཐིག་ལེན་ཆུའི་ལས་ཀ། སྨོག་མཁར་ག་བསོད་ནམས་མགོན་པོར་དམག་དོན་ལས་ཀ་བཅས་སློབ་སྤྱོང་བྱས་ཏེ་ཚང་མ་ཐྲོབ་གྲྭས་ཀེ་ལི་ཕོ་ནིས་ཡོད་པའི་ཐས་མ་ཐྲོས་ཏེ་ཕྱིན་ལོག་ཏུ་ཕེའས་དང་ཕྱག་མཉེས་ཆེ་ཞིང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༤ ལོར་ཕེའས་ཀྱི་ཕྱག་ཆའི་ཁྲིམས་ཁང་ཁྲིམས་པ་ཞིག་ཏུ་ཕེའས་ཀྱི་ཁྲིམས་པ་ཁང་ཆེན་པོ་ཞིག་ཏུ་ཡོང་ཞིང་། ཁོང་ཚོ་ཕྱི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཁང་ཁ

པ་ལ་གས་བོད་དུ་ཕྱི་ར་ལོག་གནང་རྗེས་ཀུ་ལའི་བློ་མས་དམིགས་བསལ་གཟིགས་སྐྱོང་གནང་ཞིང་ཅོས་དཔོན་གྱི་གོ་གནས་གནང་། དེ་དུས་བོད་དམག་སྒྲིག་གཞི་ཆུ་ཤྱིད་བྱེད་སྐང་ཡིན་ཟང་། དམག་ཡོགས་ལྷེ་གི་མིད་སྤྱབས་འབྲུ་རིགས་འཕར་མ་བསྡུ་ཆུའི་འཆར་གཞི་བཟོས་ཏེ་འབབ་ཞིའ་ལས་ཁྲངས་ཞེས་པ་གསར་བཙུགས་ཐོག་དོ་དམ་དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོ་བློ་བཟང་བསྒྲུབ་སྐྱོང་དང་། ངའི་ཕ་རྩེས་དཔོན་ལྕང་ཤར་རྡོ་རྗེ་ཚེ་ཆུལ་གཉིས་ལ་བཞི་ཏེ་ཆུ་གཉིས་ལ་བཞི་པ་གསར་བཙུགས་ཐོག་དོ་དམ་དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོ་བློ་བཟང་བསྒྲུབ་སྐྱོང་དང་། ངའི་ཕ་རྩེས་དཔོན་ལྕང་ཤར་རྡོ་རྗེ་ཚེ་ཆུལ་གཉིས་ལ་བཞི་ཏེ་ཆུ་ཤྱིད་ཆོག་མཆན་གནང་། དེར་བཅེན་འབབ་ཞིའ་འཁེལ་ཡུལ་སྡེ་དཔོན་མི་དྲག་དང་། ཡབ་གཞིས་ཁག ཞིར་པ། ཚོས་གཞིས་བཅས་ལ་ས་ཞིང་ཐུག་བཟོས་འཕར་མ་ཡོད་རིགས་དང་། བཀའ་གཞིས། མདའ་གཞིས། ཞིར་པ་ཞབས་སྡོད་མ་ཞུས་པའི་ཡ་གཞིས་སོགས་ལ་ཞིའ་འཕར་འབྲུ་རིགས་འཕར་འཁེལ་བྱས་ཏེ་མི་ཚང་ཆེ་རིགས་ལ་འབྲུ་ཁལ་སྐོང་ཐུག་པ་ལྟོ་དང་། དེ་ཁོག་ལ་ཁལ་བཅུ་ཕྲག་ཁ་གས་འཁེལ་དགྱི་བྱས་སྤྱབས་ས་གནས་སྲིད་རྩིང་ལ་འབྲུ་རིགས་ཏ་ཅང་ཡོན་འབོར་ཆེན་པོ་བྱུང་ཞི་རྗེས་སུ་ཀུ་ལའི་བློ་མའི་སྐུ་ཆེའི་སྐད་ཆར་ཞིབས་དུས་འབྲུ་ཁང་རྩིང་པ་ཕལ་ཆེར་ཁིངས་ཏི་ས་གནས་ཁ་ཤས་ལ་བཀར་ཁང་ནང་འབྲུ་འཇུག་ཡུལ་མེད་པ་ལྟ་བུ་བ་རེད།

སྐབས་དེར་འབྲུ་རིགས་འབབ་བཟོ་ཁྱིད་ཡུལ་སྡེ་དཔོན་མི་དྲག་ཆ་གས་ཁག་ལ་འབབ་འཁྲི་ཆེན་པོ་བྱུང་སྤྱབས་མཐོ་རིམ་ཁྲིས་དཔོན་ཁག་ལ་མ་དགའ་བའི་གྲིང་ཕྱོགས་ཆེན་པོ་བྱུང་འདུག་ཀྱང་དེའི་དུས་ཀུ་ལའི་བློ་མའི་གཅེས་བསྐྱངས་ཆེན་པོ་ཡོད་སྤྱབས་ཆུ་བཟང་བས་སུས་ཀྱང་གནོད་འཚེ་གཏོང་ཐུབ་མི་འདུག འོན་ཀྱང་དེའི་རྒྱུན་པས་ཤེས་སུ་ལྷང་ཤར་ལ་གཤམ་གས་ལ་ཤུར་ཚག་སྒོ་ཆེན་པོ་འཕྱད་པ་རེད།

16.1.2.2 Translation

Recollections of My Father Dorje Tsegye Lungshar
(by) Lhalu, Tsewang Dorje

As for (the) Lungshar (family), (it) joined the ranks of government officials at the time of the 5th Dalai Lama and continued to serve as government servants one generation after another. It is an aristocratic family from Tanag area in Shey Tongmön district in Shigatse Prefecture. In the year of the Iron-Snake (1881), my late father was born to my grandfather, the lay official Lungshar Lhundrub Dorje, and (to my) grandmother Dechen Bemo. (They) gave him the name Dorje Tsegye.

When he was about eight years old, his father died. However, his mother cared for him and he grew up. (His) mother took concern even about his intellectual studies, and (he) studied with many teachers. Consequently, he achieved an excellent result (i.e., became knowledgeable). Because of that, he showed great respect and love for his mother all the time.

Because my father liked studying Tibetan medicine, (he) worked with teachers and studied medical activities very diligently and became skilled. Thereafter, even when

we were young, father in his spare time did such things as examine the urine and stool of patients and give out Tibetan medicine. Similarly, from small he liked singing and dancing, and not only always played the hojin and yangjin, but occasionally gathered together with musicians in Lhasa and played with them again and again for pleasure.

When he reached the age of about 20, he took as (his) bride a girl (from the) aristocratic family of Lheguba in Tanag, and she [lit., that one] bore two children: Chaba Rusu Wangchen Yulha, and Bema Dromapug. After that, he went to Lhasa to petition to become a lay official in the old government and joined the ranks of officials. Because he was good in writing and arithmetic, he was soon appointed as Dziba ("accountant") in the Revenue Office. During the 10 years that he held the position of "accountant," he worked diligently. Because he was very capable, he first came to be famous as "Dziba" Lungshar [i.e., people first came to refer to him by the name Dziba Lungshar].

Once when father's wife went to Lungshar's estate for doing the autumn harvest [i.e., overseeing it], she unfortunately died there. After about 3 years passed, (he) married my mother Dendzin Droma. (She) got (bore) us children, 5 boys and one girl.

In 1911, while the 13th Dalai Lama was living in India, he became cognizant of much foreign news and consequently came to think that to improve Tibet we have to spread new (kinds of) knowledge. In 1913, he selected several youths from among the aristocracy, and gave my father the task of being in charge of them—of going and delivering them to school in England. Together with this, (he gave him) the rank of Rimshi. (The Dalai Lama) sent (among these children) Khenrab Günsang Möndrong, Rinzin Dorje Changöba, Wangdü Norbu Kyibugba, and Sonam Gombo Gonggarwa. (Lungshar) went together with them to the English capital London. The English government appointed Gould Sahib as liaison officer and Lengden Sahib (a Tibetan) as interpreter and received (the Tibetans). The Tibetan Government gave them (the boys and Lungshar) identification papers and letters, etc. The four children were placed in the school called Rugby in England.

As for the special training that each child was taught (in England): Khenrab Günsang Möndrong was (taught) mining, Rinzin Dorje Changöba was taught electricity, Wangdü Norbu Kyibugba was taught telegraphy and mapping, and Sonam Gombo Gonggarwa was taught military affairs. After they all finished their studies (graduated), (they) returned to Tibet.

At that time, my father and mother studied spoken and written English a little and also went on tour to places such as France and Italy. My father was very influenced by foreign ways of doing things and came to think that unless Tibet reforms its old system a little, there was a danger. If you ask why (this was needed)? Later, father, whenever he

had time read histories in English and when we household members were assembled and seated, he would tell us about history in story fashion—of how in the past in France the king of France was destroyed because of changed circumstances and about the destruction of the king of Italy.

After father returned to Tibet, the Dalai Lama treated him specially and gave him the position of Revenue Head (Dzibön). At that time, they were in the midst of expanding the Tibetan military organization, but there was insufficient income for the military salaries and consequently a plan was made to collect extra grain. The Babshi Office was established (to collect it). Concerning it, the Dalai Lama approved the appointment of Drunyichemmo Losang Tenkyong and my father Dzibön Dorje Tsegye Lungshar to be its heads. They imposed extra grain levies on such sources as council ministers' estates, generals' estates, aristocratic estates that were not the one for which the official served the government. (Similarly, they were levied) on all those among the religious sector and the Debön midra, the Yabshi and other aristocrats who had extra estates that had been obtained without proper title. (In this manner) the large families had to pay extra levies of 4-5,000 ke of grain, and the families beneath (them) levies of several hundred ke. Because of this, the old government got a very large amount of grain. Afterwards, toward the end of the Dalai Lama's life, the old grain storage places (of the government) were basically full. In some regions there was even no place to store all the grain.

Because the target of the extra grain levies was the larger Debön midra (families), negative public opinion concerning my father Dzibön Lungshar was disseminated from one group of the highest officials. Nevertheless, because the Dalai Lama looked after (him) at that time, he had good support and nobody was able to harm (him). However, because of that, afterwards, as explained below, he met a great misfortune.

16.1.2.3 Grammatical notes

1. ཙམ་ literally means "a little" but here is used as a convention to convey modesty on the part of the writer about his father's knowledge.
2. མཉམ་གཅོང་ and སྤྲོ་སྐྱིད་ both go with the verb གནང་, conveying that they "played together" and "made merry." ཡང་ཡང་ functions as an adverb.
3. སྐབས་ཤིག་ is simply a version of the "when" connective. It conveys "at one time" with respect to the verbal action; thus ཁེབས་སྐབས་ཤིག་ means "at one time when (she) went."

16.2 Vocabulary

ཀུན་དགའ་དབང་ཕྱུག་	p.n.
ཀྱོན་རྫོང་	ch. prefecture (a political unit in contemporary Tibet equivalent to a province)
བཀའ་སྒྲུབ་	following or obeying orders; va. — ཀྱི་ or — བྱེད་
བཀའ་བློན་	minister in traditional Tibetan government
བཀའ་གཞིས་	estate held by council ministers while in office
བཀའ་ཤག་	the Council of Ministers
བཀར་ཁང་	storehouse, warehouse, treasury
སྐད་སྒྱུར་	interpreter, translator
སྐབས་འགར་	sometimes, occasionally
སྐུ་ཟླ་	spouse (h.)
སྐུ་གཤེགས་	vi. to die (h.)
སྐོང་འགྱུག་	summon; va. — བྱེད་
སྐྱིད་སྒྲུག་པ་	p.n. (of an aristocratic family)
བསྒོ་བཞག་	appointment, assignment ; va. — བྱེད་ or — གནང་
ཁལ་	a standard measure of volume equal to about 25-30 pounds
ཁྲུལ་	region, area
མཁན་པོ་	abbot
མཁྱེན་རྟོག་	understanding, knowing; vi. — ཐུང་ (h.)
འཁྲུངས་	vi. to be born (h.)
གན་ཆུ་	written agreement, contract; va. — འཇོག་ to sign a contract
གུས་བཀུར་	respect and love; va. — གནང་ (h.)
གོ་བསྡུར་	consultation, discussion; va. — བྱེད་
གོ་གནས་	rank, position
གོང་གསལ་	as is clear above
གྲས་	kind, type, sort
གླེང་བསྡུར་	discussion, talk; va. — བྱེད
གླང་མདུན་	p.n. (of aristocratic family)
གྲྭིང་སྐྱོགས་	public opinion
གློག་	electricity
དགའ་ལྡན་ཁྲི་པ་	head of Gaden monastery
དགུང་གངས་	age (h.)
དགེ་མཚན་	advantages, good points, benefits
དགོངས་འཆར་	suggestion, opinion; va. — གསུང་ or — གནང་ (h.)
དགོངས་ཞུ་	taking leave, resigning; va. — གནང་ (h.)
འགལ་རྐྱེན་	unfavorable condition, obstruction, hindrance; va. — བཟོ་ or — གཏོང་
འགལ་བ་	contradiction
འགེལ་དཀྱི་	loading, imposing, putting on; va. — བྱེད་
འགེལ་ཡུལ་	place to put on, place to impose on
འགོ་གཙོ་	headman, foreman
འགོག་རྐྱེན་	obstacle, barrier,

	hindrance; va. — བཟློ་ or — གཏོང་
འགྲིག་མིན་	whether it's all right or not
རྒྱལ་ཁ་སྐ་ཉིབ་	p.n. Gould Sahib
རྒྱ་སྐྱེད་	expansion; va. — ཕྱིད་
རྒྱབ་རྟེ་	one who stands behind giving support
རྒྱལ་ཚབ་	regent
རྒྱལ་རྙིང་	ex-regent
རྒྱལ་སྡ་	capital
རྒྱས་འཛོམས་	plenary session, full or large session/meeting
སྐེར་པ་	nobility, aristocracy
སྐྱོག་གཞི་	construction, structure
སྐྱང་གཏམ་	folklore, tale
སྐྱལ་མ་ཕུག་	p.n.
སྐོག་མཁར་བ་	p.n. of an aristocratic family
བརྒྱུད་	through, via
བརྒྱུད་རིམ་	sequence of events
མངའ་གསོལ་	enthronement
ཅེ་གསུང་བཀའ་སྐྱབ་	willingly accepting instruction/orders, obedient (h.)
གཅེས་པར་སྐྱོང་	va. to take care of, look after, rear
གཅེས་པར་བསྐྱངས་	va. p. of གཅེས་པར་སྐྱོང་
ལྕགས་སྐྱེལ་	iron-snake (year)
ཆ་པ་ཀུ་རྟེར་	p.n.
ཆགས་སྡོ་	calamity, catastrophe, misfortune; vi. — འཕྲད་
ཆེད་ལས་ཡོན་ཏན་	special knowledge, professional study
ཆོག་མཆན་	approval, authorization, sanction
ཆོས་སྲིད་ལུགས་གཉིས་	the system in which the religious and secular are combined (i.e. the Tibetan government)
མཆོད་གཞིས་	monastic estate
མཉམ་བཞེས་	taking something together, cooperating together; va. — གནང་ (h.)
གཉེན་སྦྱིན་	marrige; va. — ཕྱིད་
གཏུགས་	va. to go to meet
གཏོར་	va. to destory, demolish
ཏ་ནག་	p.n. of a place in Tsang area
སྟག་ལྡག་	Takdrak (a monastery near Lhasa)
སྟོན་བསྡུ་	autumn harvest
སྟོན་པ་	a religious teacher, Buddha
བཏུག་དཔྱད་	study, research, examination; va. — ཕྱིད་
བསྟན་པ་	the doctrine or teachings of the Buddha
བསྟན་འཛིན་སྐྱོལ་དཀར་	p.n.
བསྟེན་	va. to study with a teacher; to check with a doctor
ཐུགས་འཚུར་	concern, care; va. — བཞེས་ or གནང་
ཐུགས་འགན་	responsibility; va. — ཕྱིད་ or — བཞེས་ (h.)
ཐུགས་སྣང་	impression, feeling,

	sensation (h.)
ཐུབ་བསྟན་འཇམ་དཔལ་ཡེ་ཤེས་	p.n. of Reting Rinpoche
ཐོད་	above, over
མཐུན་མིན་	not in harmony, incompatible, disagreement
མཐོ་རིམ་	high level
དམ་པ་	late, deceased
དུས་འགྱུར་	change
དེ་སྔོན་	previously, before that
དེ་ཉིད་	that itself
དེར་བརྟེན་	therefore, because of that
དོ་དམ་	commissioner, official in charge, supervisor, custodian
དྲན་གསོ་	a commemoration, rememberance; va. — བྱེད་
དྲུང་འཁོར་	lay official (in traditional Tibetan government)
དྲུང་ཚོས་	monastic and secular officials of the traditional Tibetan government
དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོ་	high official in the monk official segment of the traditional Tibetan government
གདན་ཐོབ་	seat (in parliament/ congress)
གདན་ཁྲི་	1. inviting, act of inviting to take a post; 2. in the case of the Dalai Lama it means to search for or discover the new incarnation; va. — ཁྲི་ (h.)
གདན་ས་གསུམ་	the three great monasteric seats of the Gelukpa Sect (Sera, Drepung, and Ganden)
བདེ་ཆེན་ཡབ་མོ་	p.n.
མདའ་གཞིས་	estate held by generals while in office
མདུན་ཐབས་	bride
འདེམ་སྤྱན་	selection, choosing
རོ་རྗེ་ཚེ་ཟུང་	p.n.
ལྡོང་	vi. to suffice; to be sufficient/ enough
སྐེ་དཔོན་མི་དཀྱ་	the highest level of aristocrats
བསྡུ་རྩལ་	collecting, assembling, gathering; va. — བྱེད་ or — གནང་
སྐེ་ཤན་	guide, liaison officer
སྤུ་ལགས་	father (h.)
པད་མ་	p.n.
དཔོན་	chief, lord, ruler
དཔོན་རིགས་	officials, lords, authorities
སྤྱན་ཐད་	in the presence of, in person, in an audience (h.)
སྤྱི་ཁྱབ་མཁན་པོ་	a high-ranking monk official in the traditional Tibetan government
སྤྱི་མཁན་	abbr. སྤྱི་ཁྱབ་མཁན་པོ་
སྤྲུལ་སྐུ་	an incarnate lama
ཕ་རན་སི་	France
ཕན་ཚུན་	each other, one another, back and forth, here

	and there
ཕུར་ལྷོ་གཱ་	name of a monastery near Lhasa and its incarnation
ཚོན་འབོར་	quantity, amount, number
ཕྱིར་འཐེན་	withdrawing, pulling back; va. — བྱེད་
འཕགས་པ་ལོ་ཀེ་ཀྲ་རེ་	title of Takdra
འཕར་འཁེལ་	levying something extra (such as a tax)
འཕར་མ་	extra
བོད་ཇེ་	king of Tibet
བོད་ལྗོངས་	Tibet
བོད་ལུགས་	Tibetan customs, ways, manner
བྱང་དོས་པ་རིག་འཛིན་རྡོ་རྗེ་	p.n.
བྱམས་པ་སྒྲབ་བསྟན་ཚུལ་ཁྲིམས་	p.n.
བྱེད་སྒོ་	activities, duties, work
བྱེད་སྟངས་	the manner or method of doing things
བློ་བཟང་བསྟན་སྐྱོང་	p.n.
དབང་ཆེན་གཡུ་ལྷ་	p.n.
དབང་འདུས་རྡོར་པྲ་	p.n.
དཔྱིན་གཞུང་	government of England
དཔྱིན་ཡུལ་	England
འབབ་ཁེབ་འཕར་མ་	extra tax levy
འབབ་ཁེབ་ལས་ཁུངས་	Babshi office
འབབ་བཟོ་བྱེད་	va. to impose a tax
འབྲལ་འཛོག་	agreement, guarantee; va. — བྱེད་
འབྲུ་ཁང་	granary
འབྲུ་རིགས་	grains
སྐུག་བཟོས་	something that was taken over but was not officially given, something held without proper title
སྦྱང་	va. to study
སྦྱང་འབྲས་	the fruit of one's studies, the result
མང་ཙམ་	a little more
མི་རྒྱུད་	lineage, descendents
མི་ཉག་ཡི་ཤེས་དབང་ལྡན་	p.n.
མི་དྲག་	aristocracy
མི་རིང་བར་	soon, before long
མིང་གྲགས་	famous, well known
མིས་པོ་	1. ancestor; 2. grandfather
དམག་དོན་	military, military affairs
དམག་ཡོགས་	military salary/pay
དམིགས་བསལ་	special(ly)
མྱི་ཏེ་	grandmother
སྨད་ཚ་	the second of two parts in a book; later part of a lifetime
སྨན་དཔྱད་	medical examination, medical check-up; va. — བྱེད་
སྨོན་སྐོང་མཁྱེན་རབ་ཀུན་བཟང་	p.n.
བཙས་	va. p. of བཙའ་
ཙི་ཆུ་	urine and feces
རྩིས་ཁང་	revenue bureau in traditional Tibetan government
རྩིས་པ་	accountant, book-keeper

in Tibetan Revenue Office

ཇི་དཔོན་ནོར་ one of the four heads of the Revenue Office

ཆོ་དབང་རྡོ་རྗེ་ p.n.

མཚན་ name (h.)

འཚར་ལོངས་ vi. growing up; vi. — བྱུང་

འཚོལ་འདོན་ searching and extracting, exploration and mining; va. — བྱེད་

མཛད་དཀའ་ difficulty, problem (h.)

མཛད་འཕྲུར་ responsibility (h.)

ཞབས་སྡོད་ government servant or official; va. — ཤུ་ to serve as a government official

ཞབས་བྱོ་ dance; va. — རྩེག་

ཞིབ་འཕར་ abbr. འབབ་ཞིབ་འཕར་མ་

ཞེས་གྱགས་ vi. to be called

གཞུང་འབྲུ་ government grain/barley

གཞུང་ཞབས་ government official

གཞིས་ཆོ་ abbr. Shigatse

བཞད་མཐོང་སྨོན་ p.n. of a district

བཞུགས་ཡུལ་ place of residence (h.)

རྒྱར་རྒྱང་ཤེས་རབ་གྱགས་པ་ lineage of a Lama

གཟན་བརྟག་ divine lottery (rolling dough balls within which have been placed answers on a plate before a deity (statue). When one ball falls off the plate it is considered to have been chosen by the deity as the correct choice); va. — འབྲལ་ or བསྒྲིལ་ to choose something by means of a divine lottery

གཟིགས་སྐྱོང་ taking care of, looking after (h.)

བཟང་ཁེབས་ vi. to be selected as the correct /best one by divine lottery

ནོས་ཁོང་ས་ among the candidates

ཡག་ཙམ་ a little better

ཡང་ཅིན་ ch. a musical instrument called "yangjin"

ཡང་སྤྲིད་ reincarnation

ཡབ་གཞིས་ title of families who have provided Dalai Lamas

ཡིག་རྩིས་ knowledge (lit., letters and math)

ཡོངས་འཛིན་ teacher, tutor (of an incarnation) (h.)

རག་སྤྲི་ Rugby (a school in England)

རང་འཇགས་ as before, unchanged

རིག་གསར་ new science

རིམ་བཞི་ fourth rank official in traditional Tibetan government

རིམ་པར་ gradually, in series, in stages, one after another

རོལ་ཆ་ music; va. — གཏོང་

རྭ་སྒྲེང་ Reting (a monastery north of Lhasa)

རྭ་སྒྲ་ abbr. Reting and Takdra

ལག་རྟགས་	present, gift
ལག་རྩལ་	craft, dexterity, skill
ལམ་ལུགས་	way, system
ལས་ཁུངས་	office
ལས་འགན་	task, responsbility, duty; va. — འཕྲོ་ or — བཞེས་
ལས་སྐྱེལ་	assistant, helper
ལས་རྒྱུར་	present and former holder of an office
ལྷང་ཤར་	p.n.
ལེགས་ལྡན་སྐ་ཉེབ་	p.n.
ལོ་ན་	age; vi. — སོན་ to grow older
ལོན་ཀོན་	London
ཤུགས་རྐྱེན་	influence, effect; vi. — ཐེབས་
ཤེས་ཡོན་	knowledge, education
གཤམ་གསལ་	listed, presented, cited below
གཤེགས་	vi. to die (h.)
ས་གཏེར་	minerals
ས་ཐིག་	a demarcation line, boundary line
ས་གནས་སྡིང་གཞུང་	1. local government; 2. the term that is used in the Tibet Autonomous Region for the traditional government of the Dalai Lamas
སེར་སྐྱ་	monks and laymen
སྡིར་སྐྱོང་	regent
སྲིད་འགན་	political responsibility; va. — བཞེས་
སྲིད་རྒྱིང་	abbr. of སྲིད་གཞུང་རྒྱིང་པ་: old government (i.e., the government before 1959)
སྲིད་བློན་	prime minister
སྲིད་དབང་	political power, secular power
སྲིད་གཞུང་	government
སྲིད་རྒྱུར་	ex-prime minister
གསུང་བཞིན་	in accordance with what was said
གསེར་ཁྲི་	golden throne
གསོ་བ་རིག་པ་	science of medicine
བསོད་ནམས་ རབ་གྱེ་པོ་	p.n.
བསྒབས་	va. p. of སྒོབ་
རྒྱ་དཀར་	India, Hindu
རྒྱ་ཐོག་པ་	Hotoktu (highest rank of incarnations)
རྒྱབ་ཅིན་	ch. a musical instrument called "hojin"
ལྷ་ཀླུ་	p. n.
ལྷ་རབ་	best
ལྷད་ཁྲད་པ་	p.n.
ལྷན་སྐྱེལ་	together (h.)
ལྷུན་གྲུབ་རྡོ་རྗེ་	p.n.
ཨི་ཀྲར་ལི་	Italy

PART THREE

Tibetan-English Glossary

The Glossary consists of all the words and grammatical particles used in the lessons. To enable this book to be used as a reference grammar, the lesson and section where each grammatically relevant particle is explained are included in the glossary entry. For example, ཙང་ is listed as *causal connective (5.9)*, the number in parenthesis indicating that the explanation of ཙང་'s usage can be found in Lesson 5, section 9.

Grammatically relevant constructions such as བའི་རྣམས་སུ་ are also included even though they really consist of two or more grammatically definable components: བ + འི་ + རྣམས་ + སུ་. Citing such constructions as units, i.e., under བའི་རྣམས་སུ་ as well as under the main particle རྣམས་, will ease the user's task of finding such compounds in the glossary.

Nouns that convey verbal meanings when used with verbalizing verbs (e.g. noun = a telephone; noun + གཏོང་ = verb = to telephone) will be listed in a single entry under the main noun. The following example illustrates this:

ཁ་པར་ telephone; va. — གཏོང་

ཁ་པར་ in this example is the noun "telephone." The verbal meaning "to telephone" (ཁ་པར་ གཏོང་) is indicated by listing the verbalizing verb (གཏོང་) after the meaning of the noun. The fomat of "va. — གཏོང་" breaks down as follows: "va." = active verb," the em dash (—) indicates the main entry. Verbal meanings such as "to telephone" will only be translated in cases where the meaning of the compound is not clear. In the above case, the meaning is self evident.

ཀ་	infinitive particle (5.15)
ཀ་མེད་	"no choice" (11.13)
ཀ་ལ་དབང་ཡོ་	p.n.
ཀུང་ཉི་	ch. commune
ཀུན་	all, entire, every
ཀོ་ཐག་	leather rope
ཀོ་བ་	1. leather; 2. boat made from hide
ཀོང་ཏུང་	ch. Guangdong
ཀོང་པོ་	Kongpo (a region southeast of Lhasa)
ཀྱང་	1. also, even (4.6.4.7); 2. "even though" clause connective (7.2); 3. with གཅིག་ and negatives (7.14. 1.4.2)
ཀྱང་...མ་ཐུབ་	see 9.17.2.3.2
ཀྱི་	1. genitive particle (5.14); 2. relative clauses (6.6.1.j.-ff)
ཀྱི་འདུག་	present tense complement (3.5)
ཀྱི་ཡིན་	see གི་ཡིན་
ཀྱི་ཡོད་(པ་) རེད་	present tense complement (3.5)
ཀྱི་རེད་	see གི་རེད་
ཀྱིན་འདུག་	present tense complement (3.5)

ཀྱིན་ཡོད་(པ་) རེད་ present tense complement (3.5)

ཀྱིས་ 1. instrumental particle (3.1); 2. adverbializer (6.5.2)

ཀྱུག་ཀྱུག་ crooked, zig-zag

ཀྲུང་གོ་ ch. China

ཀྲུང་དབྱང་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཚང་ ch. Central Committee

ཀྲུང་ཡོ་ ch. abbr. of ཀྲུང་གོ་དང་ཡོ་ནན་: China and Vietnam, Sino-Vietnamese

ཀྲུང་ཨུ་ ch. abbr. of ཀྲུང་ཨུ་ཚང་འཛོམས་གྲོས་ཚོགས་

ཀྲུང་ཨུ་ཚང་འཛོམས་གྲོས་ཚོགས་ ch. plenary session of the Central Committee

ཀྲུའུ་ཧེ་ ch. chairman

ཀྲོང་ཀྲོང་ standing erect

ཀྲོང་རིགས་ p.n. of a nationality

ཀྲོན་ཚུས་ ch. prefecture (a current political unit equivalent to a province in traditional Tibet)

ཀྲའོ་ཙེ་དབྱང་ p.n. Zhao Ziyang

ཀླ་ཀློ་ barbarian, savage

ཀླུའི་ཞོ་གྲང་ palace of ཀླུ་ (nāga)

ཀློག་ va. to read

ཁཀའ་ངལ་ sm. ཁཀའ་ལས་

ཁཀའ་བ་སྡུད་ vi. p. of ཁཀའ་བ་སྡུད་

ཁཀའ་བ་སྡུད་ vi. to undergo hardship, difficulties

ཁཀའ་ཚེགས་ difficulties, hardships; vi. — སེལ་ to overcome difficulties

ཁཀའ་ལས་ difficulties, hardship, problems; vi. — ཁ་ to undergo difficulties, hardship, problems; to get tired

ཁཀར་ཆ་ light

ཁཀར་པོ་ white

ཁཀར་ཡོལ་གང་ one cup

ཁཀན་(པོ་) rare, scarce

ཁཀན་མཆོག་གསུམ་ the three precious things: the Buddha, the dharma, and the clergy

ཁཀྱིལ་ among, middle

ཀྱིག་ཅར་ doing something in a usual, regular or customary way

ཁཀྱིགས་བཅར་ sm. ཀྱིག་ཅར་

བཀག་ va. p. of འགོག་

བཀག་འགོག་ sm. བཀག་འདོམས་

བཀག་འདོམས་ prohibiting, stopping, blocking, obstructing; va. — ཅིད་

བཀབ་ va. p. of འགེབས་

བཀའ་སྒྲུབ་ following, obeying orders; va. — ཀྱི་ or — ཅིད་

བཀའ་བརྒྱུད་པ་ the Kagyupa sect

བཀའ་གཉོད་ va. to summon, order to come

བཀའ་དྲིན་ kindness; va. — ཅིད་

བཀའ་འདྲི་ asking, questioning; va. — ཀྱི་ (h.)

བཀའ་ཕབ་ va. p. of བཀའ་འཕེབས་ (h.)

བཀའ་ཤེས་ an order, instructions

བཀའ་ཤེས་ vi. to have an order or instructions come or arrive

བཀའ་བློན་ member of the Council of Ministers in traditional Tibetan government

བཀའ་འཕེབས་ va. to order, command (h.)

བཀའ་མོལ་	talk, conversation, discussion; va. — གཏང་ (h.)
བཀའ་སྩལ་	va. to give an order (h.)
བཀའ་བསྩལ་	va. p. of བཀའ་སྩལ་
བཀའ་གཞིས་	estate given to a བཀའ་བློན་ while he is in office
བཀའ་ཤག་	the Council of Ministers in the traditional Tibetan government
བཀའ་བློ་	advice (h.); va. — གནང་
བཀར་ཁང་	storehouse, warehouse, treasury
བཀལ་	va. p. of འཁེལ་
བཀོག་	va. p. of འཁོག་
བཀོད་	va. p. of འཁོད་
བཀྲ་ཤ་	multicolored; beautiful, lovely, bright
བཀྲ་ཤིས་	p.n.
བཀྲམ་	va. to spread out, disseminate, disperse
བཀྲམས་	va. p. of བཀྲམ་
བཀྲིས་	abbr. of བཀྲ་ཤིས་
བཀྲིས་བདེ་ལེགས་	1. phrase used to convey congratulations; 2. phrase used as a greeting; va. — ཞུ་ to convey one's greetings or congratulations
བཀྲིས་ཁྱེའུ་པ་	p.n. of an opera troupe
བཀྲིས་ལྷུ་མོ་	p.n.
བཀྲེས་སྐོམ་	hunger and thirst
བཀྱོལ་	va. p. of འཁྱོལ་
བཀླགས་	va. p. of ཀློག་
ཀང་ལྗགས་	leg-irons, shackles, fetters
ཀང་མཐིལ་	sole (of foot)
ཀང་པ་	foot; leg
ཀང་བཙུགས་ནས་	purposely (8.10.3.21)
ཀྱ་	va. to steal
ཀྱ་མ་	thief; va. — ཀྱ་ to steal
ཀྱན་པོ་	thief
ཀྲོ་	va. to dig
ཀྲོ་མ་	pick axe
ཀྲུང་	1. wild ass; 2. go right ahead construction: va. + ཀྲུང་ (12.16); 3. noun or adj.+ — conveys "completely the nominal meaning" (11.20.2.3.17)
ཀྲུང་ཀྲུང་	only
ཀྲུང་ཐང་སྒང་	p.n. of place near Lhasa
ཀྲུལ་པ་	skin/leather bag
ཀྲེན་	"causal" clause connective (5.9)
ཀྲོང་	va. to stretch, extend (e.g., hand); to raise (hand)
ཀླུགས་པ་	idiot
ཁྲ་	1. noise, a shout, a yell; va. — ཆུག་; 2. "it is said" particle (15.6)
ཁྲན་གྲགས་ (ཡོན་པ་)	famous
ཁྲན་སྒྱུར་	interpreter, translator
ཁྲན་ངན་	cry of anguish; va. — ཆུག་
ཁྲན་ཏིག་	a moment, an instant
ཁྲན་ཅོར་	shouting, yelling; va. — ཆུག་
ཁྲན་ཆ་	conversation, talk; va. — བཤད་
ཁྲན་གཅོང་	va. to invite
ཁྲན་བཅང་	va. p. of ཁྲན་གཅོང་
ཁྲན་གདངས་ ལེགས་པ	a good voice
ཁྲན་ཡིག་	spoken and written language

སྒྲ་ཀུན་ཆེན་པོ་ loud voice, loud noise
སྒྲ་གསང་(པོ་) clear voice
སྐམ་རྩྭ་ dry + wet; dampness
སྐབས་ 1. "when" connective (5.10); 2. a time—e.g., with numbers, the xth time (སྐབས་བརྒྱད་པ་ = the eighth time something took place)
སྐབས་འགར་ sometimes, occasionally
སྐབས་ཅིག་ one time
སྐབས་ཤིག་ལ་ "at one time" verbal connective (16.2.3.3)
སྐལ་བཟང་རྒྱ་མཚོ་ p.n. of the 7th Dalai Lama
སྐུ་ body; statue (h.)
སྐུ་གམ་ in or at the presence of (h.)
སྐུ་ཚོད་མ་ the previous one (for positions, incarnations) (h.)
སྐུ་མཚོན་ guest (h.)
སྐུ་དེ་ old title of address for government officials (in Tibet)
སྐུ་དོ་མ་ in person (h.)
སྐུ་ཆས་ things, belongings (h.)
སྐུ་བརྙན་ image, statue (h.)
སྐུ་དྲུག་ nobility, aristocracy; noble, aristocrat (h.)
སྐུ་འཁྲིད་ལྔ་པ་ the fifth in a line of incarnations
སྐུ་ཚེ་ life (h.)
སྐུ་ཟླ་ spouse (h.)
སྐུ་གཟུགས་ body (h.)
སྐུ་གཟུགས་བདེ་པོ་ཡིན་པས་ idiom. How are you? (h.)
སྐུ་རབ་པ་ p.n. (of an aristocratic family in Tibet)
སྐུ་གཤེགས་ vi. to die (h.)
སྐུ་སྲུང་ bodyguard
སྐུད་ va. to apply, put on (ointment, oil, etc.)
སྐེ་ neck, throat
སྐེ་ལ་ཤིང་རྟེ་ གཡོགས་པ་ neck cangues
སྐེད་པ་ waist
སྐོ་ va. to appoint, select
སྐོང་འཁྱག་ summon; va. — བྱིད་
སྐོམ་ vi. to be thirsty (usu. ཁ་སྐོམ་)
སྐོམ་པ་ thirst; thirsty person
སྐོར་ 1. about, concerning (11.14); 2. va. to surround, encircle; to go around, circumambulate
སྐྱ་སེར་ laymen and monks
སྐྱག་རྫུན་ lie; va. — བཤད་
སྐྱབས་བཙོལ་བ་ refugee
སྐྱབས་འཇུག་ requesting help, asking for a favor; va. — ཞུ་ or — གནང་ (h.)
སྐྱིད་པོ་ happy, glad, enjoyable
སྐྱིད་སྡུག་པ་ p.n. (of an aristocratic family)
སྐྱིད་ཤོད་པ་ p.n. (of an aristocratic family)
སྐྱུགས་ vi. to vomit
སྐྱེ་ 1. vi. to grow; 2. vi. to be born
སྐྱེ་སྐར་ birthday
སྐྱེ་དགུན་ woman, female
སྐྱེ་བ་ a lifetime
སྐྱེ་བ་སྔོན་མ་ a former life
སྐྱེ་བོ་ person, people, mankind
སྐྱེ་སྤྱིད་ reincarnation

རྒྱས་	vi. to grow, increase, widen; also see འགྱོད་པ་
རྒྱས་མེད་	interest-free
རྒྱས་སྐྱེས་པ་	man, male
རྒྱལ་	1. va. to deliver; 2. vi. to spend time
རྒྱལ་འདྲིན་	transportation, shipping; va. — བྱེད་
རྒྱས་	vi. p. of རྒྱུ་
རྒྱས་སྐར་	birthday
རྒྱལ་ཞུགས་	song of sadness
རྒྱལ་པོ་	poor
རྒྱང་	1. va. to rule, govern; 2. va. to protect, take care of
རྒྱུད་	va. to go
རྒྱུན་	1. mistake, defect, harm; vi. — ཀོར་ to get harmed/ damaged; 2. excessive particle (10.3.5)
རྒྱུན་བརྗོད་	criticism; va. — བྱེད་
རྒྱབ་	va. to save, defend, protect; to rescue
རྒྱབ་གསོ་	welfare; va. — སྤྲོད་ to give/provide welfare
རྒྱར་	1. va. to support, prop up; 2. "do it again" particle (14. 2)
རྒྱར་མི་ལྷང་པ་	p.n. of Tibetan opera troupe
རྒྱུ་	hair on head
རྒྱུ་ལེ་	pleat (of hair)
རྒྱག་	vi. to be scared, afraid
བཀོས་	va. p. of སྐོ་
བཀུངས་	va. p. of སྐུང་
བཀུངས་ཕྱག་	type of prostration where hands are completely stretched out in front of body; va. — འཚལ་
བསྐུར་	va. to send
བསྐུས་	va. p. of སྐུད་
བསྐོ་བཞག་	appointment (to a position, job); va. — བྱེད་ or གནང་
བསྐོང་	va. to summon, to order to come
བསྐོར་	va. p. of སྐོར་
བསྐོས་	va. p. of སྐོ་
བསྒྲངས་	va. p. of སྒྲང་
བསྒྲུབས་	va. p. of སྒྲུབ་
བསྒྱར་	1. again; 2. vb. + — བྱེད་ to repeat, do again (15.7)
བསྒྱར་གསོ་	restoring, putting back in original form; va. — བྱེད་
བསྒྱལ་	va. p. of སྒྱེལ་
བསྒྲུར་	va. to give up, abandon, throw away
བསྒྲུངས་	va. p. of སྒྲུང་
བསྒྲུན་	va. to publish
ཁ་	1. mouth; 2. edge; 3. direction; 4. vi. to befall, to involuntarily happen
ཁ་སྐྱེངས་	embarrassed, ashamed
ཁ་ཁར་	quietly
ཁ་འཐུམ་	close (to)
ཁ་ཇམས་	vi. to get quenched (thirst)
ཁ་ཆག་	chipped, broken edge
ཁ་ཆིམས་	will, last testament
ཁ་འཆམ་	1. agreement, consent; 2. also used as a verb: va. to agree upon
ཁ་དོན་	praying; va. — འདོན་
ཁ་བདགས་	ceremonial scarf

ཁ་དན་	1. oath, promise; 2. see ཞི་བདེའི་ཁ་དན་
ཁ་གདངང་	va. to open one's mouth
ཁ་གདན་	rug
ཁ་འདོན་	praying; va. — བྱེད་
ཁ་བརྡུང་	verbal abuse; va. — གཏོང་
ཁ་པར་	telephone; va. — གཏོང་; — རྒྱག་
ཁ་ཕྱིར་གཏུ་	va. to turn one's body backward (e.g., to look at something), to reverse direction
ཁ་ཕྱིར་གཏུས་	va. p. of ཁ་ཕྱིར་གཏུ་
ཁ་ཕྱིར་ཟློག་	sm. ཁ་ཕྱིར་གཏུ་
ཁ་བ་	snow; vi. — བབས་
ཁ་བྱལ་	1. separated, split up; 2. also used as a verb: vi. to become separated, split up, divorced
ཁ་ར་ཆི་	Karachi
ཁ་ལ་ཁར་	"about to" clause connective (7.11)
ཁ་ལས་	food
ཁ་ལེན་	approval, acceptance, acknowledgement; va. — བྱེད་
ཁ་ཤས་	several, a few
ཁ་ཤི་	harelip; gap, rift
ཁ་གཤོག་	va. to split open, cleave
ཁ་གཤགས་	va. p. of ཁ་གཤོག་
ཁ་ས་	yesterday
ཁ་སང་	yesterday
ཁག་	pluralizing particle (10.15.2.3.16)
ཁག་བགོ་	va. to divide into sections, parts
ཁག་བགོས་	1. va. p. of ཁག་བགོ་; 2..division, classification; va. — བྱེད་
ཁག་ཡོ་	1. difficult; 2. with verbs, see 13.3
ཁང་པ་	house; va. — རྩྭ་ to build a house
ཁད་	see ལ་ཁད་ལ་
ཁམས་	p.n. of Eastern Tibet
ཁར་	1. "about to" clause connective (7.11); 2. adjective conjunctive particle (10.3.7); 3. verbal clause connective (10.4.2)
ཁལ་	a standard Tibetan volume measure equal to about 25-30 lbs.
ཁལ་རྒྱབ་	a load
ཁལ་གཡག་	a carrying/transport yak
ཁས་བླངས་	va. p. of ཁས་ལེན་
ཁས་ལེན་	1. a guarantee, promise; va. — བྱེད་; 2. also used as a verb: va. to guarantee, promise
ཁུང་བུ་	small hole
ཁུངས་འཚེར་	verification, authentication
ཁུངས་བཙན་	reliable, authentic
ཁུར་	va. p. of འཁུར་
ཁུལ་	1. "pretend" particle (6.8); 2. region, area
ཁུལ་བྱས་	sm. ཁུལ་, 1
ཁེ་ཡོ་	cheap
ཁེ་བཟང་	profit
ཁེ་ལས་	commercial enterprise, business, company
ཁེངས་	vi. p. of འཁེངས་
ཁོ་	he

ཁོ་ནོ་ only
ཁོ་ཡ་ he
ཁོ་ཚོ་ they
ཁོག་ལྷེར་ teapot
ཁོང་ he (h.)
ཁོང་སྟ་ part of, belonging to
ཁོང་འཛིར་ verification, authentication
ཁོང་ཁྲོ anger; vi. — ཤོར་ to get angry
ཁོམ་ "time to do" particle (13.2)
ཁོའི་ his (he + gen.)
ཁོར་ to him (he + dat. loc.) (4.5)
ཁོས་ by him (he + instrumental) (3.1)
ཆག་ vi. to be/get cold
ཆད་དུ་གསོད་ va. to ignore, disdain, scorn, show contempt for
ཆད་དུ་བསད་ p. of ཆད་དུ་གསོད་
ཆད་པར་ difference
ཆད་པར་ཅན་ extraordinary
ཆབ་ vi. to spread, become widespread
ཆབ་ཁོང་ area, region, field
ཆབ་ཆེ་ཤོས་ most widespread
ཆབ་བསྒྲགས་ announcement, notice; va. — བྱེད་
ཆབ་སྤེལ་ widespread, disseminated; vi. — (དུ་) འགྲོ་ to be widespread, widely disseminated; va. — གཏོང་
ཆར་ཆུར་ abbr. of ཆར་རེ་ཆུར་རེ་
ཆར་རེ་ཆར་རེ་ unsteady, precarious, unstable
ཁྱི་ dog
ཁྱིམ་ home, household
ཁྱིམ་དུད་ family, household
ཁྱིམ་མཆེས་ neighbor
ཁྱིམ་འཛིན་མ་ housewife, female head of household
ཁྱིམ་གཞི་ property, wealth
ཁྱུ་ a herd/group of animals
ཁྱེད་ you (h.)
ཁྱེད་རང་ you (h.)
ཁྱེད་ཀྱིད་ you (h.)
ཁྱེར་ 1. va. p. of འཁྱེར་; 2. also sometimes used as non-past stem, va. to carry
ཁྱོད་ you
ཁྱོད་ར་ you
ཁྱོན་ all over, all (usu. of an area), all told (11.20.3.3.3)
ཁྱོན་ནས་ 1. emphatic negative adverb (9.9); 2. in double negative constructions (11.17)
ཁྲ་ལྷེམ་ལྷེམ་ glittering, sparkling
ཁྲག་ blood; vi. — འདོན་. to lose blood, to bleed
ཁྲག་རྣག་ blood and pus
ཁྲལ་ a tax, duty
ཁྲི་དགུ་དང་སྟོང་ཕྱག་དྲུག་ 96,000
ཁྲི་ 1. throne; 2. ten thousand
ཁྲི་གཅིག་ (one) 10,000
ཁྲི་སྟོང་ 10,000,000
ཁྲི་པ་ 1. chairman, head of a committee; 2. abbot of Ganden monastery
ཁྲི་ལོ་ year in the reign of a dynasty
ཁྲིམས་ law
ཁྲིམས་འགལ་ 1. illegal, in violation, a breach of the law; va. — བྱེད་ to violate, break the

	law; 2. vi. to be in violation of the law
ཁྲིད་	va. p. of འཁྲིད་
ཁྲིད་ཀུའུ་	ch. Chengtu (capital of Sichuan)
ཁྲིལ་གད་	jeering, sarcasm, ridicule; va. — ཟིན་ to jeer, laugh at, ridicule; 2. also used by itself as an active verb
ཁྲིལ་ཚོད་	sm. ཁྲིལ་གད་
ཁྲོད་	among, in the midst of
ཁྲོན་སྐྱེགས་	ladle used at a well
ཁྲོན་པ་	a well
ཁྲོན་བོད་	Sichuan-Tibet
ཁྲོམ་	market
ཁྲོམ་གཞུང་	main street; business section
ཁྲོམ་ར་	market, marketplace
མཁན་	"agentive" particle (5.16); 2. future particle (5.16 g)
མཁན་པོ་	abbot
མཁའ་དབྱིངས་	sky
མཁའ་རླུང་	air; atmosphere
མཁའ་རླུང་སྣབ་པོ་	thin/rarefied air
མཁར་དྲ་	gong
མཁར་འབོ་	volume measure equal to about 25-30 lbs.
མཁས་པ་	an expert
མཁས་པོ་	expert
མཁས་དབང་	authorities
མཁོ་སྤྲོད་	supplies; va. — ཟིན་
མཁྱེན་	va. to know (h.)
མཁྱེན་རྟོག་	understanding, knowing (h.)
མཁྱེགས་བརྟང་	persistence; va. — ཟིན་
འཁར་བ་	walking stick, cane
འཁྱར་	va. to carry, to shoulder
འཁྱེངས་	vi. to be full (with)
འཁྱོལ་	vi. to occur, to involuntarily get, to fall on (a date)
འཁོད་	vi. to be written
འཁོར་	1. vi. to spontaneously get (an idea, thought); 2. retinue, attendant; 2. vi. to return, come back (15.8.3.4)
འཁོལ་	vi. to be/get boiled
འཁྲག་ལུང་	ice field, glacier
འཁྲག་པ་	ice
འཁྲུད་	va. to embrace, hug
འཁྲིར་	va. to carry, take (inanimate objects)
འཁྲིར་སོ་	demeanor, bearing, manner, way
འཁྲབ་	va. to act, perform
འཁྲབ་སྟོན་	performance of a play or entertainment, presentation
འཁྲབ་གཞུང་	script (story) of a play
འཁྲིད་	1. va. to lead, to guide; 2. va. to take
འཁྲུག་རྐྱེན་	provocation, challenge, incitement; va. — བྱེད་
འཁྲུག་པོ་	lively, active
འཁྲུངས་	va. to give birth (h.)
འཁྲུད་	va. to wash; to brush (teeth)
འཁྲུལ་མེད་	genuine, true, real
ག་	1. "try to" particle (11.19); 2. infinitive particle (5.15)
ག་གི་	which
ག་དུས་	when (2.9)
ག་འདྲ་	how (2.9)
ག་འདྲ་ཞིག་	what kind (2.9; 5.17.4.5)
ག་ན་	where (2.9)
ག་ནས་	1. from where (2.9); 2. "how could" (12.13)

ག་ནས་འགྲིག་(འགྲིགས་) "how could that be okay?" (9.17.1.3.21)

ག་པར་ 1. where (2.9); 2. "how could" (12.13)

ག་བྱེད་ vb. + — try to do (11.19).

ག་བྱེད་འདི་བྱེད་ཚེད་པར་གྱུར id., "came into a state in which there was nothing that could be done" (11.20.1.3.21)

ག་ཚོད་ how much (2.9)

ག་ཚོད་ how much (2.9)

ག་རུ་ where (2.9)

ག་རེ་ what (2.9)

ག་རེ་རེད་ཅེར་ན་ if you ask what it is (11.20.3.3.1)

ག་ལ་ 1.where (2.9); 2. "how could" (11.3)

ག་ལ་འགྲིག་(ས་) "how can it be okay?" (11.2)

ག་ལ་ཡོད་ "how can it be okay?" (11.2)

ག་ལ་རུང་ "how can it be okay?" (11.2)

ག་ལ་ཡོད་ "how could one dare?" (11.3 d,e,f)

ག་ས་ག་ལ་ everywhere

གང་ 1. what (2.9); 2. one (7.14.1.4.2; 10.15.1.3.7) 3. — + adj. stem: "as x as possible" (11.20.2.3.16)

གང་གི་ཆ་ནས་ by all means, in all respects (12.6)

གང་གི་ཐད་ནས་ by all means, in all respects (12.6)

གང་གི་ཐོག་ནས་ by all means, in all respects (12.6)

གང་གིས་ཀི་ན་ why (12.9)

གང་ཅི་ lots of ways (12.5)

གང་དགོས་ whatever is needed

གང་ཅིའི་ཐད་ནས་ by all means, in all respects (12.6)

གང་ཅིའི་ཐོག་ནས་ by all means, in all respects (12.6)

གང་ཐད་ནས་ by all means, in all respects (12.6)

གང་ཐུབ་བྱེད་ va. (vb. + —) to do as much as one can regarding the verbal action (Appendix C, #1.)

གང་དང་ཅི་ "lots of ways" construction (12.5)

གང་དུ་ where (2.9)

གང་དུག་ "it's a pity" construction (12.11)

གང་འདྲ་ཞིག་ "what kind of" construction (12.4)

གང་ན་ where (2.9)

གང་ན་ཅི་ཡོད་ ""whatever exists" construction (12.17)

གང་ནས་ from where (2.9)

གང་ཙམ་ 1. how much (2.9); 2. however much (14.9)

གང་ཙམ་ནས་ after some time (དུས་ཡུན་ + —)

གང་ཞིག་དག་ sm. གང་དག་

གང་རབ་ sm. གང་གཟབ་

གང་གཟབ་ as good as possible

གང་ཡང་ emphatic negative adverb (9.9)

གང་ཡིན་ཅི་ན་ "why" construction (12.9)

གང་ཡིན་རེར་ན་ "why" construction (12.9)

གང་ཡོད་ 1. where something is/exists; 2. ཞུ་ + — "what is the reason for?" (11.5)

གང་ལ་ where (2.9)

གང་སྣ་ནས་	"lots of ways," "by all means" construction (12.6)
གང་སར་	everywhere, all over
གངས་	snow; vi. — འབབ་
གད་མོ་	a laugh, laughing; va. — དགོད་
གན་ཆུ་	written agreement, contract; va. — འཛོག་ to sign an agreement or contract
གབ་	va. to hide
གམ་	1. question particle (2.9c); 2. "or" particle (8.6); 3. presence
གར་	where (2.9)
གར་སོང་མེད་པ་	disappearing, vanishing (13.5.3.23)
གལ་	important
གལ་ཏེ་—ན་	"if" clause connective (6.1)
གལ་ཏེ་—ཚེ་	"if" clause connective (6.1)
གལ་སྲིད་—ན་	"if" clause connective (6.1)
གལ་སྲིད་—ཚེ་	"if" clause connective (6.1)
གས་	question particle (2.6)
གི་	genitive particle, see ཀྱི་ (5.14)
གི་འདུག་	present tense complement (see ཀྱི་འདུག་)
གི་ཡིན་	future tense complement (3.7)
གི་ཡོད་པ་རེད་	present tense complement (see བཀྱི་ཡོད་པ་རེད་)
གི་རེད་	future tense complement (see ཀྱི་རེད་)(3.7)
གིས་	1. instrumental particle (3.1); 2. adverbializer (6.5.2; 6.6.3 d)
གུ་ཐུང་	pants
གུང་ཐང་ལྷ་མོ་	the Gungtang goddess (located at Gungtang near Lhasa)
གུང་བྱན་དང་	ch. the communist party
གུང་བྱན་རིང་ལུགས་	communism
གུང་གསེང་	holiday
གུས་	1. respect, reverence; 2. humble term for "I"
གུས་གདུང་	respect; reverence; va. — ཞུ་ (h.)
གུས་འདུད་	respect, reverence va. — ཞུ་ (h.)
གུས་པྱག་	respect, reverence
གུས་བཏུ་	respect and love; va. — བྱེད་; — གནང་
གུས་ཞབས་	respect, reverence
གོ་	1. vi. to hear; 2. vi. to understand; 3. nineties particle (8.1)
གོ་སྐབས་	opportunity
གོ་ཐོས་	1. hearing; 2. vi. to hear
གོ་བསྡུར་	consultation, discussion; va. — བྱེད
གོ་གནས་	rank, position
གོ་མིན་དང་	ch. Kuomintang
གོག་པོ་	old, beat-up
གོང་	1. price; 2. "before" clause connective (7.4)
གོང་བ་	collar
གོང་མ་	emperor
གོང་ཚད་	price or rate level
གོང་གསལ་	as is clear above
གོན་	va. to wear
གོམ་	step

གོམ་པ་	a step, a stride; va. — རྒྱག་ or — བྱེད་ to walk
གོམ་ཞིང་	width, size of a step or stride
གོམས་གཤིས་	habits, customs
གོས་ལོག་	clothing
གྱ་	eighties particle (8.1)
གྱུར་	vi. to get, fall into (a situation or state)
གྱེ་	see གྱི་ (5.14)
གྱེས་	1. see གཅེས་ (3.1; 6.5.2; 6.6.3 d); 2. va. p. of བཀྱེད་ (9.17.1.3.26)
གྱོང་	vi. p. of འགྱོ་
གྱོན་	uphill, upwards
གྱོན་	va. to dress, put on clothes
གྱོན་ཆས་	clothes
གྱོན་ནས་	1. emphatic negative adverb ("never") (9.9); 2. in double negative constructions (11.17)
གྲྭ་པ་	monk
གྲྭ་ཆས་	monk's clothing/robes
གྲ་སྒྲུས་	elaborate preparations; va. — བྱེད་
གྲ་སྒྲིག་	preparations; va. — བྱེད
གྲང་	cold
གྲང་དར་	cold
གྲང་མོ་	cold
གྲངས་ཀྱང་ མི་རིགས་	minority nationality
གྲངས་འབོར་	quantity, number, amount
གྲངས་ཚད་	quantity, number, rate
གྲབས་	1. "about to" clause connective (7.11); 2. "prepare to do" (11.20.2.3.13)
གྲབས་བྱེད་	"about to" clause connective (7.11)
གྲམ་པ་	river shore, bank
གྲལ་སྒྲིག་	1. arranging into rows; 2. va. to line up, to arrange in rows
གྲལ་བསྒྲིགས་	va. p. of གྲལ་སྒྲིག་
གྲལ་སྐྱར་	row, line
གྲལ་འཛིན་	va. to arrange the seating at monk's prayer ceremony
གྲལ་རིམ་	class (socio-political)
གྲས་	kind, class, type, sort
གྲུ་	boat
གྲུ་ཁ་	harbor, port, ferry landing, wharf, shipyard
གྲུ་གཟིངས་	ship, boat
གྲུང་ཤ་དོད་པོ་	alert, lively, active
གྲུབ་	1. the "completed" auxiliary verb (9.8); 2. vi. to obtain, achieve
གྲུབ་ཐོབ་	a great yogin, siddhi
གྲུབ་འབྲས་	achievement, result, accomplishment
གྲུ་བཞི་	square
གྲུར་	wheat
གྲུ་ཞིབ་	flour (from wheat)
གྲེག་རོག་	ravine
གྲེག་རོང་	gully, gorge
གྲོགས་པོ་	friend
གྲོང་འཕྲུར་	city, town
གྲོང་བརྡལ་	a town
གྲོང་ཚོ་	village, town
གྲོང་གསེབ་	village
གྲོང་གསེབ་པ་	villager
གྲོངས་	vi. to die

ཀྲོད་ཁོག་ stomach; vi. — སྐྱེགས་ to be hungry

ཀྲོད་པ་ stomach; vi. — ཆུགས་ to be full/satisfied (for food)

ཀྲོལ་ vi. to be over/let out (class/meeting)

ཀྲོས་འཆམས་ (འཆམས་)་ agreement, resolution (usu. one that is adopted at a meeting); va. — བྱེད་

ཀྲོས་མཐུན་ agreement

ཀྲོས་བསྟུར་ discussion; talk; va. — བྱེད་

ཀྲོས་མོལ་ discussion; va. — བྱེད་

ཀྲི་ va. to hire, rent

ཀྲི་ཚ་ wage

ཀྲི་ཤ་ beef

ཀྲིང་མདུན་ p.n.

ཀྲིས་ va. p. of ཀྲི་

ཀྲིས་པ་ hired person or thing

ཀྲིང་བསྐོར་ outer circumambulation road in Lhasa

ཀླུ་ song; va. — གཏོང་

ཀླུ་གར་ song and dance

ཀླུ་གར་པ་ song and dance performer

ཀླུ་གར་ཚོགས་པ་ musical association, dance troupe

ཀླད་ཀྱེགས་ public opinion

ཀླེ་བར་དུ་ sudden(ly) (6.5.5)

ཀློག་ electricity; va. — འདོན་- to generate electricity

ཀློག་སྐྱུད་ electric wire, electric cable

ཀློག་འཕྲུག་ lightning

ཀློག་རྒྱུན་ electric current

ཀློག་སྒུལ་ electrically operated

ཀློག་བརྙན་ movie

ཀློག་འདོན་འཕྲུལ་ འཁོར་ electric generator; va. — གཏོང་

ཀློག་སྤྱོད་ electricity use

ཀློག་འཕྲིན་ cable, telegram

ཀློག་ཁྲ་ electric light, electricty; flashlight

ཀློད་ 1. va. to release, let go; 2. va. — གཏོང་

དགག་པ་ rebuttal; va. — ཆུག་

དགའ་ vi. to like

དགའ་མཆོངས་ jumping for joy; va. — ཆུག་

དགའ་ཐག་ཆོད་ being extraordinarily happy

དགའ་ལྡན་ཁྲི་པ་ head abbot of Ganden monastery

དགའ་ལྡན་ཕོ་བྲང་ name of the traditional Tibetan government

དགའ་སྐྱིད་ happiness

དགའ་པོ་ like

དགའ་སྤྲོ་ happiness

དགའ་ཚོར་ happy

དགའ་ཞིན་ love and loyalty; va. — ཁྱེ་

དགའ་བསུ་ welcoming, va. — ཁྱེ་

དགུ་ nine

དགུ་ཁྲི་ 90,000

དགུ་བརྒྱ་ 900

དགུ་བརྒྱ་དང་བརྒྱད་ཅུ་གྱ་བདུན་ 987

དགུ་བཅུ་ 90

དགུ་སྟོང་ 9,000

དགུ་པ་ ninth

དགུ་འབུམ་ 900,000

དགུང་གྲངས་ age (h.)

དགུང་ལོ་ age (h.)

དགུན་ཁ་ winter

དགེ་རྒན་ teacher

དགེ་འདུན་ monk (h.)

དགེ་འདུན་ཚོས་

འཕེལ་	p.n.
དགེ་བ་ཡོང་	vi. to get, obtain merit
དགེ་མཚན་	advantages, good points, benefits
དགེ་ལུགས་པ་	Gelugpa (sect)
དགེ་སློབ་	abbr. teacher and student
དགོང་མོ་	night
དགོངས་	va. to think (h.)
དགོངས་ཁྲིལ་	permission (h.)
དགོངས་འཆར་	suggestion, opinion; va. — གསུང་ or གནང་ (h.)
དགོངས་པ་	thought (h.)
དགོངས་པ་ཞུ་	va. to resign, to take a leave of absence
དགོངས་ཞུ་	taking leave, resigning; va. — གནང་
དགོད་	va. to laugh
དགོད་སྒྲ་	sound of laughing
དགོན་རྡེ་	monastery
དགོན་པ་	monastery
དགོན་ཆུལ་	ruins of a monastery
དགོས་	1. va. to have to, want to, need to (7.5); 2. used in conjunction with active verbs (7.5.2; 7.5.6)
དགོས་མཁོ་	need, necessity; va. — སྐོང་ to fill a need
དགྲ་བོ་	enemy
དགྲ་ཤ་	revenge; va. — ལེན་
བགྱི་འདུག་	present tense complement (3.5)
བགྱི་ཡོད་པ་རེད་	present tense complement (3.5)
བགྱིད་	va. to do
བགྲེས་སོང་	older person (h.)
མགྲལ་	neck, throat
མགོ་	head
མགོ་སྐོར་	tricking, deceiving; va. — གཏོང
མགོ་འཁོར་	vi. to be fooled, be deceived
མགོ་སྐྱེར་	bowing down, surrendering
མགོ་མཇུག་	head and tail
མགོ་མཇུག་སྟོག་	va. to overthrow, to topple, to turn upside down
མགོ་བོ་	head
མགོ་རྩོགས་	sm. འགོ་རྩོགས་
མགྱོགས་སྐྱུར་	quickness, quickly
མགྱོགས་པོ་	quick, quickly
མཉན་གཅིག་	with one voice, unanimously
མཉན་དབྱངས་	voice
མཚོན་ཁང་	hotel, guest house
འགག་མེད་	without obstacle/hindrance/ impediment
འགན་ཁྲ་	1. responsibilty; 2. va. p. of འགན་འཁྲ་
འགན་འཁྲ་	va. to take responsibility
འགན་ལེན་	guarantee, pledge; va. — བྱེད་
འགམས་	va. to eat tsamba
འགའ་ཞིག་	several
འགའ་ཤས་	several
འགལ་རྐྱེན་	unfavorable condition, obstruction, hindrance; va. — བཟོ་ to obstruct, hinder
འགལ་	1. vi. to be contrary, to contradict, violate; 2. vi. to exceed, to be beyond/ over a limit
འགལ་བ་	contradiction
འགྱལ་	va. to move, shake
འགྱལ་སྐྱོད་	moving, shaking; vi. — ཐེབས་ to be moved,

shaken

འགེབས་ va. to put on, to cover

འགེལ་དཀྱི་ loading, imposing, putting on; va. — བྱེད་

འགེལ་ཡུལ་ place to put on, impose

འགོ་འཁྲིད་ leader

འགོ་གཙོ་ headman, foreman

འགོ་བཙུགས་ va. p. of འགོ་འཛུགས་

འགོ་རྩོམ་ vi. to begin, to get started

འགོ་འཛུགས་ va. to begin, start; to found

འགོག་ va. to block, obstruct, ban; to break

འགོག་རྒྱེན་ obstacle, barrier, hindrance; va. — བཙོ་ or — གཏོང་

འགོག་ཚོལ་ resistance; va. — བྱེད་

འགོད་ 1. va. to record, write down, sign; 2. va. to draw up, formulate a plan; 3. va. to put in, insert

འགོར་ vi. to elapse, pass (of time) (14.8.3.1)

འགྲིང་ཟམས་ dignity

འགྱུར་ vi. to become, change into (6.5.3; 10.9)

འགྱུར་ལྡོག་ a change

འགྲིད་ money given as gift/alms to monks; va. — ཚུག་; va.— གཏོང་

འགྲིད་སྐལ་ monk's share of money given as alms to monks

འགྲུལ་ 1. vi. to faint; 2. vi. to fall; 3. to collapse

འགྲོད་པ་ regret; vi. — སྐྱེ་ to feel regret

འགྲོད་བཤགས་ repentance, repenting; va.— བྱེད་

འགྲན་ va. to compete

འགྲན་བསྡུར་ competition, match; va. — བྱེད་

འགྲམ་དུ་ near (usu. noun + genitive + —)

འགྲམ་པ་ cheek, jaw

འགྲིག་མིན་ whether it's all right or not

འགྲིགས་ vi. to be all right, okay

འགྲུབ་ vi. to achieve, fulfill, complete

འགྲིམ་ va. to travel

འགྲིམ་འགྲུལ་ communications, traffic

འགྲུལ་པ་ traveler, passenger

འགྲུལ་བཞུད་ traveling, traffic

འགྲེ་ལོག་ tumbling, rolling over; va. — ཚུག་

འགྲོ་ 1. va. to go (5.7.1); 2. with adjectives (10.3.2); 3. with other verbs. (13.5.3.14); 4. in simultaneous constructions (8.10.3.19)

འགྲོ་འགྲྀད་ going

འགྲོ་སྐྱོད་ movement

འགྲོ་བ་བཟང་མོ་ p.n. of an opera and character in the opera

འགྲོ་ལམ་ road (to go on); way

འགྲོ་སོང་ expenses; va. — གཏོང་ to pay or meet expenses

འགྲོགས་ va. to associate with, to have a close relationship with

འགྲོལ་ 1. vi. to untie, set loose, undo knots; 2. vi. to set free, release, liberate

རྒན་པོ་ old man

རྒན་ཁོག་ (—འཁོགས་, —གོག་) old person

རྒན་ཆེན་ old person

ཁན་ཐོན་གཉིས་	old couple
ཁན་པ་	an elder; a headman
ཁན་རབས་	previous generations (elders)
ཁལ་	va. to cross/pass over (rivers, etc.)
ཁྲལ་ཏ་སུ་ཉིབ་	Gould (Basil) Sahib
ཁོར་	vulture
ཁོལ་ལན་	counter attack, retaliation attack
རྒྱ་སྐྱེད་	expansion; va. — སྐྱེད་
རྒྱ་ཁྱོན་	area, size
རྒྱ་གར་	India
རྒྱ་དངུལ་	Chinese silver
རྒྱ་ཆེ་	larger, more extensive
རྒྱ་ཆེན་པོ་	large, spacious, expansive
རྒྱ་ནག་	China
རྒྱ་བོད་	China-Tibet, Chinese-Tibetan
རྒྱ་མ་	1/2 a kilogram (in Chinese this measure is called *jin)* (10.15.1.3.7)
རྒྱ་མི་	Chinese person, a Han
རྒྱ་མི་དངུལ་ཆུ་	Salween River
རྒྱ་མཚོ་	ocean
རྒྱ་མཚོའི་ངོས་ལས་ མཐོ་ཚད་སྨི་	meters above sea level
རྒྱ་བཟའ་ཀོང་ཇོ་	the Chinese bride of king Srongtsen gambo
རྒྱ་བཟའ་ ལལ་བཟའ་	p.n. of an opera
རྒྱ་རིགས་	Chinese person, Han
རྒྱག་	va. auxiliary verb (build; shoot; do) (5.6)
རྒྱག་ཚད་	a lot, enough; satiating (of food)
རྒྱང་དཀར་བ་	p.n. of an opera troupe
རྒྱངས་	va. to stuff, fill up, cram in
རྒྱངས་ཤེལ་	telescope, binoculars
རྒྱན་	va. to adorn, decorate
རྒྱན་མཆོང་	ornament, decoration
རྒྱབ་	1. va. p. of རྒྱག་ (5.6); 2. behind (5.17.4.10)
རྒྱབ་སྐྱོར་	support; va. — ཇོད་
རྒྱབ་ཏུ་	the back side, on the back
རྒྱབ་རྟ་	one who stands behind giving support
རྒྱབ་རི་	the hill behind something
རྒྱལ་ཁ་	victory, success
རྒྱལ་ཁབ་	nation
རྒྱལ་གླུ་	national anthem
རྒྱལ་པོ་	king
རྒྱལ་པོའི་སྲས་མོ་	princess
རྒྱལ་རྩེ་	p.n. of a town in Tibet (Gyantse)
རྒྱལ་ཚབ་	regent
རྒྱལ་མཚམས་	international border
རྒྱལ་རྒྱུར་	ex-regent
རྒྱལ་ཡོངས་	nationwide, national
རྒྱལ་རབས་	history
རྒྱལ་ས་	capital
རྒྱལ་སྲས་	prince
རྒྱལ་སྲིད་	state affairs, government
རྒྱས་	vi. to flourish, thrive, increase
རྒྱས་འཛོམས་	plenary session, full or large session/meeting
རྒྱུ་	1. nominalizing particle (6.7); 2. future tense particle (6.7.1); 3. "should not" construction particle (12.3); 4. va. to string, put into a hole
རྒྱུ་རྟེན་	reason
རྒྱུ་གང་ཡོད་	"what is there to be" construction (11.5)

ཕྱུག་རྒྱ་	wealth, riches, property
ཕྱུག་དབང་	wealth and power
རྒྱུ་འབྲས་	cause and effect
རྒྱུ་མཚན་	reason
རྒྱུག་	va. to run
རྒྱུག་ཁྱི་	id. running dog
རྒྱུག་འཕྲོའི་ཀླ་མ་	shifting sand desert
རྒྱུགས་	sm. རྒྱུག་
རྒྱུན་	edge, side, bank, shore
རྒྱུན་དུ་	always, at all times, continuously
རྒྱུན་ནས་	1. emphatic negative adverb (9.9); 2. in double negative constructions (11.17)
རྒྱུས་རིང་	long time
རྒྱུའི་ཚེད་དུ་	"purposive" connective (5.13)
སྟེང་	1. on, on top of, in addition to (8.9); 2. at the point/time of, when (5.10)
སྟེམ་	box
སྟེར་	va. to attach (e.g., a handle)
སྟོབ་	the back of a person, animal
སྟོན་	va. to wait
སྟོན་སྡོད་	staying waiting; va. — བྱེད་
སྟོར་	va. to move, shake
སྟོར་ཁྲ་	window
སྟོལ་	private, personal
སྟོལ་ཚོས་བདག་གཉེར་	private management
སྟོལ་པ་	noble family, aristocrat
སྟོལ་	door
སྟོལ་རྟགས་	house number
སྟོལ་ནས་	adverbializer (in the manner of, by means of) (6.5.1)
སྟོལ་མཁར་བ་	བསོད་ནམས་
	མགོན་པོ་ p.n.
སྟོང་	dollar, rupee
སྟོད་ལུགས་	lazy; va. — བྱེད་ to act/be lazy
སྟོན་རྩལ་འབྱེད་	va. to do an artistic performance
སྟོར་	va. to change, transform, alter
སྟོད་/སྟོད་	sack
སྟོད་ཡོ་	bag, sack
སྟབ་	sound
སྟབ་སྐད་	sound, voice
སྟབ་ལེན་འཕྲུལ་འཁོར་	radio
སྟབས་	va. to arrange, set up, put in order
སྟབས་འཛུགས་	organization
སྟབས་གཞི་	structure, way something is organized, composition
སྟབས་ལམ་	discipline, law and order
སྟབས་གཤོམ་	erecting for exhibition, displaying, showing; va. — བྱེད་
སྟབ་	va. to cover, to conceal
སྟབ་	va. to roll up; to wind up
སྟུག་	va. to pick up, to collect/ gather
སྟུད་	story
སྟུད་གཏམ་	folklore, tale
སྟུབ་	va. to achieve, accomplish, obtain, fulfill
སྟེགས་	va. to shout, call out
སྟེན་	1. va. to put on; 2. to set/lay out; 3. to build (h.)
སྟེན་མེ་	lamp
སྟོལ་མ་ཕུག་	p.n.
བརྒྱ་ཆ་	percent

བཅུ་ཆ་གཅིག་ one percent
བཅུ་ཆ་གཉིས་ two percent
བཅུ་ཆ་བཅུ་ ten percent
བཅུ་ཆ་ལྔ་བཅུ་ fifty percent
བཅུ་ (ཐམ་པ་) 100
བཅུ་དང་བཅུད་ 108
བཅུངས་ va. p. of ཆུངས་
བཅུན་ཁྲི་ 80,000
བཅུན་ཁྲི་ལྔ་སྟོང་ བདུག་བཅུ་དགུ་བཅུ་ ཚོ་ལྔ་ 85,695
བཅུན་བཅུ་ 800
བཅུན་ཏུ་ eight
བཅུན་ཆ་ལྔ་ five eighths
བཅུན་སྟོང་ 8,000
བཅུན་པ་ eighth
བཅུན་པར་ (at) eight o'clock
བཅུན་འབུམ་ 800,000
བཅུབ་ va. p. of ཅུབ་
བཅུབ་ va. p. of ཅུག་, same as ཅུབ་
བཅུར་ via, through
བཅུར་རིམ་ sequence of events
བཅུས་ va. p. of ཅུ་
བཟང་ va. p. of ཟང་
བཟུགས་ va. p. of ཟུག་
བཟུང་ va. p. of ཟུང་
བཟློག་རྩོད་ change, reform, transformation; va. — ཕྱིད་ to change, to reform, to transform; vi.— འགྱོ་ to be reformed, to be transformed
བཟློགས་ va. p. of བཟློག་
བཟློབས་ va. p. of བཟློད་
བཟློལ་ va. p. of བཟློལ་
བཟློག་ va. f. of བཟློག་
བཟློགས་ va. p. of བཟློག་
བཟློབ་ va. f. of བཟློབ་
བཟློབས་ va. p. of བཟློབ་
བཟློན་ va. p. of བཟློན་ (h.)
བཟློགས་ va. p. of བཟློག་
ང་ 1. I; 2. fifties particle (8.1)
ང་ཚོ་ we
ང་རང་ I (myself)
ང་རོ་ a roar; va. — རྒྱག་
ངག་འཇམ་ཚིག་མཁས་ id. speaking smoothly and cleverly (9.17.1.3.15)
ངང་གིས་ gradually, slowly
ངང་(ནས་) adverbializer (in the manner of) (6.5.1)
ངང་པ་ 1. swan; 2. yellowish color, cream color
ངན་ bad, evil
ངན་པ་ bad, evil
ངན་འདྲིལ་ conspiring, plotting, collaborating (for evil)
ངན་རོགས་ cohort, accomplice (pejorative)
ངན་ལན་ལྡོག་ id. to respond to evil
ངན་ལན་བསྡོགས་ va. p. of ངན་ལན་ལྡོག་
ངན་སེམས་ evil-mindedness, cruelty, meanness
ངམ་རིང་ p.n. of a district in west Tibet
ངའི་ my (i + gen.)
ངར་ 1. to me (i + dat. loc.); 2. violent, volatile, fierce
ངར་སྐད་ a shout, roar, yell
ངར་མ་ strong, powerful, vigorous
ངལ་དུབ་ tired
ངལ་བ་ difficulty, hardship; va. — བཟོད་ to tolerate or to

endure difficulties/ hardships

ངལ་རྩོལ་ manual labor, hard work; va. — བྱེད་

ངལ་རྩོལ་མི་དམངས་ laboring/working people

ངས་ by me (i + inst.)

ངུ་ va. to cry

བུས་ va. p. of ངུ་

ངེས་ 1. certainty particle (7.8; 15.8.3.3) , 2. vi. to be certain (15.8.1., note 3)

ངེས་པར་དུ་ certainly, surely, definitely

ངེས་པ་མེད་ uncertain, unpredictable

ང་ཚོལ་ opposing, struggling against; va. — བྱེད་

ང་ཁྱོད་ face

ང་སྤྱོད་ introduction to people or topics; va. — བྱེད་

ང་མ་ in person

ང་ཚ་བ་ embarrassed

ང་མཚར་ཅན་ wonderous, miraculous

ང་ལོག་ rebellion, uprising; va. — ཏུག་

ང་ལོག་རྒྱབ་གྲོད་ treason; va. — བྱེད་

ང་ཤེས་པ་ acquaintance

ངོམས་ va. to show off

ངོས་ side, direction

ངོས་འཛིན་ recognition, acceptance, identification

དངངས་སྐྲག་ fright, dread

དངངས་འཚབ་ fright, dread, panic

དངུལ་ silver; money

དངུལ་ཁང་ bank

དངོས་གནས་ really

དངོས་འབྲེལ་ really

དངོས་གཞི་ really

དངོས་སུ་ really, truly, actually

མངའ་ཁོངས་ territory belonging to or subject to a polity

མངའ་རིས་ area in W. Tibet

མངའ་གསོལ་ enthronement

མངར་མོ་ sweet

མངོན་ vi. to become visible, evident; to appear

ཅ་ drums

ཅན་པ་ gift, present, tip

ཅམ་བཇིད་ majestic, splendid, grand

ཅུལ་ཆུ་ sweat, perspiration

ཅོན་པ་ hunter

ལྔ་ five

ལྔཁྲི་ 50,000

ལྔ་བརྒྱ་ 500

ལྔ་བཅུ་ 50

ལྔ་ཆ་གཉིས་ two fifths

ལྔ་ཆ་བཞི་ four fifths

ལྔ་སྟོང་ 5,000

ལྔ་པ་ fifth

ལྔ་འབུམ་ 500,000

སྔ་རྗེས་ (སྐྱ་) 1. at different times; 2. one after the other (lit., before and after)

སྔ་དྲོ་ morning

སྔ་ཡོ་ early

སྔ་སྐྱིན་ early ripening; — འབྲས་ early ripening paddy

སྔ་གཡར་ an advance, a short-term loan

སྔ་ལོ་ last year

སྔར་ formerly, in the past

སྔར་ལས་ than before, than in the past

སྔར་ཐུན་ (སྔར་) like before

སྔར་བཞིན་ like before

སྔོ་ཚལ་ vegetable

སྔོན་ཆད་	formerly, in the past
སྔོན་དུ་	formerly, in the past
སྔོན་པོ་	blue
སྔོན་མ་	formerly, in the past
བསྟོད་བརྗོད་	praise; va. — བྱེད་
ཅ་ལག་	things
ཅང་ཡིང་	ch. name of commune
ཅན་	having, possessing, adjective particle (10.3.6)
ཅི་	what (2.9)
ཅི་...འདི་... མེད་པར་	nothing left to do or say (10.15.1.3.16).
ཅི་དྲགས་	"it's a pity" construction (12.11)
ཅི་འདྲ་ཞིག་	"what kind of" construction (12.4)
ཅི་ནས་ཀྱང་	by all means, in all ways
ཅི་ཕྱིར་	why (8.10.3.7)
ཅི་བྱ་གཏོག་མེད་	helpless, without a viable alternative, stymied; vi. — འགྱུར་
ཅི་མ་རུང་	how nice (15.8.3.6)
ཅི་ཙམ་	how much (2.9)
ཅི་ཞིག་དྲགས་	"it's a pity" construction (12.11)
ཅི་ལ་ཟེར་ན་	"why" construction (12.9)
ཅི་གསུང་བཀའ་སྩལ་	willingly accepting instruction/orders, obedient
ཅིག་	1. a, one (2.6.1); 2. imperative particle (3.2.1; 9.17.1.3.33)
ཅིང་	1. verbal conjunctive connective (5.12); 2. with adjectives (10.3.7); 3. ch. name of a minority group in S. China
ཅིའི་ཕྱིར་ཞེས་ན་	"why" construction (12.9)
ཅིས་ཀེ་ན་	"why" construction (12.9)
ཅུང་ཟད་	a little, a few, slightly
ཆ་རེ་	see མིག་ཆ་རེ་
ཆས་	quotation marker (4.4)
གཅིག་	one; a (2.6.1)
གཅིག་ཁྲི་	10,000
གཅིག་གྱུར་	unification, unity
གཅིག་ལྡོག་ས་	combined (15.8.3.12)
གཅིག་མཇུག་ གཅིས་མཚུངས་	one after another
གཅིག་རྗེས་གཅིས་ མཚུངས་	one after another
གཅིག་སྟོང་	1,000
གཅིག་པུར་	alone
གཅིག་པོ་	alone
གཅིན་པ་	urine; va. — གཙོང་
གཅུང་པ་	p.n. of an opera troupe
གཅུང་པོ་དོན་ཡོད་ དོན་གྲུབ་	p.n. of an opera
གཅུས་	va. to turn
གཅེས་སྐྱོང་	taking care of, protecting; defending; va. — བྱེད་
གཅེས་པར་སྐྱོང་	va. to look after, take care of
གཅེས་པར་བསྐྱངས་	va. p. of གཅེས་པར་སྐྱོང་
གཅོང་ནད་	chronic disease
གཅོག་	1. va. to break; 2. va. to pat (e.g., a shoulder or head)
གཅོད་	va. to cut
བཅག་	va. p. of གཅོག་
བཅངས་	va. p. of འཆང་
བཅད་	va. p of གཅོད་

བཅར་	va. to go to meet someone of high status (h.)
བཅས་	1. enumerative particle (6.4); 2. along with (6.4 f)
བཅས་པའི་	including (6.4.d)
བཅིངས་འགྲོལ་	liberation; va. — གཏོང་
བཅུ་	ten
བཅུ་དགུ་	nineteen
བཅུ་གཅིག་	eleven
བཅུ་གཅིག་པ་	eleventh
བཅུ་གཉིས་	twelve
བཅུ་གཉིས་པ་	twelfth
བཅུ་དྲུག་	sixteen
བཅུ་བདུན་	seventeen
བཅུ་པ་	tenth
བཅུ་མིད་	ten's place in a number (8.1)
བཅུ་བཞི་	fourteen
བཅུ་གསུམ་	thirteen
བཅུག་	va. p. of འཇུག་
བཅོ་ལྔ་	fifteen
བཅོ་ལྔ་མཆོད་པ་	butter sculpture offering ritual—done on the fifteenth of the first Tibetan month in Lhasa
བཅོ་བརྒྱད་	eighteen
བཅོམ་	va. to loot, plunder
བཅོས་	va. to make, create
བཅོས་བསྒྱུར་	reforming, transforming; va. — གཏོང་
ལྕགས་	iron
ལྕགས་ཁས་	iron needle
ལྕགས་ཁྱི་	iron-dog year
ལྕགས་སྐག་རྨ་ལ་	iron-link chain bridge
ལྕགས་ཕོ་རི་	p.n. of hill (near Potala palace in Lhasa)
ལྕགས་སྦྲུལ་	iron-snake (year)
ལྕགས་རིགས་	metal
ལྕགས་ལམ་	railroad
ལྕགས་ལུག་	iron-sheep (year)
ལྕོག་ལྕོག་	nod
ཆ་	1. pair; match; 2. fraction particle (8.3)
ཆ་རྐྱེན་	conditions, circumstances, facilities
ཆ་འཇོག་	abiding by; va. — བྱེད་
ཆ་སྙོམས་	average, on the average
ཆ་ནས་མཚོན་ན་	"hypothetical" construction (14.4; 15.8.3.11)
ཆ་པ་ཙུ་རྩེ་	p.n. of a family
ཆ་ཚང་	complete; all
ཆ་བཞག་ན་	"hypothetical" construction (14.4)
ཆ་ལུགས་	style of dress, costume, fashion
ཆག་སྐྱོ་	calamity, catastrophe, misfortune; va. — འཕྲད་ to meet misfortune, calamity, catastrophe
ཆག་ཡང་	concession, reduction; va. — གཏོང་; — གནང་
ཆགས་	vi. to become, change into
ཆང་	beer
ཆང་ཁང་	bar, tavern
ཆང་སྣ་	marriage; va. — ཞུག་
ཆད་	1.vi. to be short of, to be missing an amount; 2. vi. to stop raining/ snowing
ཆན་ཨ་	ch. kilowatts
ཆབ་སྲིད་	politics, political
ཆབས་ཅིག་	"together with" clause connective (7.9)
ཆབས་སྦྲགས་	"together with" clause connective (7.9)

ཆར་པ་	rain; vi. — གཏོང་
ཆས་གོས་	costumes, clothes, garments
ཆིག་སྟོང་	1,000
ཆིག་འབུམ་	100,000
ཆིང་གོང་མ་	Ch'ing Emperor
ཆིངས་འཕྲིགས་	arbitration, mediation, intervention
ཆིངས་དྲྭ་	indemnity
ཆུ་	water
ཆུ་བཀག་གཏོང་	va. to cut off (a/the) water supply
ཆུ་འཁོལ་	vi. to be boiled (water)
ཆུ་ཟློག་	hydroelectric
ཆུ་ཟློག་ས་ཆོགས་	hydroelectric station
ཆུ་རྒྱུན་	the flow of rivers, current
ཆུ་འདེབ་	va. to irrigate
ཆུ་འདེབ་ས་ཁུལ་	irrigated area
ཆུ་སྤྲེ་	water-monkey (year)
ཆུ་ཕྱ་	water-bird (year)
ཆུ་ཕྱི་	water-mouse (year)
ཆུ་འབྲས་	irrigated paddy (rice)
ཆུ་དམར་	Chumar River
ཆུ་ཆོད་	watch, clock
ཆུ་མཛོད་	reservoir, dam
ཆུ་ཞག་	watering of the eyes; vi. — འཁོར་ to have one's eyes water or tear
ཆུ་ཤུལ་	p.n. of a place south of Lhasa
ཆུང་ངུ་	small
ཆུང་ཆུང་	small
ཆུང་བ་	younger; smaller
ཆེ་ཆུང་	size
ཆེ་གས་	large-scale, big, high ranking
ཆེ་བ་	older; bigger
ཆེ་ཙམ་	a little bigger
ཆེ་རིགས་	larger type/kind
ཆེ་རུ་	+ vb. = increase (make or become bigger)
ཆེ་ཤོས་	biggest; most
ཆེད་ (དུ་)	1. purposive connective (5.13); 2. before verbs (14.7)
ཆེད་མངོགས་	specially, exclusively
ཆེད་བསྐུལ་	special appeal
ཆེད་དོན་	special
ཆེད་ལས་ཡོན་ཏན་	special knowledge; professional study
ཆེན་པོ་	1. big; 2. for use as adjectivizer, see 10.3.6
ཆེམ་ཆེམ་	glittering
ཆེས་	very (for use with adjectives, see 10.3.3)
ཆེས་ཆེར་	very much; much bigger
ཇོ་	sense
ཇོག་	1. ready to do (11.11); 2. to allow (11.9); 3."I will do" (11.10)
ཇོག་ཆོག་	ready to do (11.11)
ཇོག་མཆན་	approval, authorization, sanction; va. — བགོད་ to approve, authorize, endorse, sanction
ཇོད་གཏམ་	thesis
ཇོས་དད་	religious faith, religion
ཇོད་དོན་	decision, resolution
ཇོས་	religion
ཇོས་འཁོར་རྩྭ་	p.n. of a place northeast of Lhasa
ཇོས་རྩྭ་ཐེར་བཟང་	p.n. of an opera
ཇོས་ལྡན་	p.n.
ཇོས་པ་	religious person
ཇོས་ར་	debating area in a monastery

ཆོས་ལུགས་ a religion; religious doctrine

ཆོས་བཤད་ va. to give religious teachings

ཆོས་གསུང་ va. to give religious teachings (h.)

ཆོས་སྲིད་ལུགས་གཉིས་ the traditional political system that combined religious and secular interests

མཆི་མ་ tears; vi. — གཏོང་

མཆིས་ existential verb, same as ཡོད་པ་རེད་

མཆེ་གཅེགས་སྡེར་བཐུད་ id. baring fangs and claws

མཆོངས་ va. to jump

མཆོངས་རྒྱག་ jumping and running

མཆོད་ va. to eat (h.)

མཆོད་མཇལ་ religious visit; va. — ཞུ་ to make a visit to a temple or monastery (to make offerings)

མཆོད་གཞིས་ monastic estate

འཆང་ va. to hold, to keep in mind

འཆར་གཞི་ plan; va. — འགོད་ to make a plan

འཆི་ vi. to die

ཇ་ tea

ཇ་རོ་ used tea leaves

ཇ་སྲིབ་མ་ Tibetan style tea (with butter and salt churned in)

ཇི་ལྟ་བུ་ sm. ཇི་ལྟར་

ཇི་ལྟར་ 1. like what (10.14); 2. how to do (11.20.1.3.19)

ཇི་འདྲ་ཞིག་ "what kind of" construction (12.4)

ཇི་མ་ཇི་བཞིན་ exactly what it was (15.8.3.10)

ཇི་ཙམ་ how much (2.9)

ཇུས་ planning particle (14.6)

ཉེ་ more (for use with adjectives, see 10.3.3)

ཉེ་...ཉེ་ more (for use with adjectives, see 10.3.3)

ཇོ་བོ་ 1. Jo (the Buddha); 2. the famous statue of the Buddha in the Lhasa Cathedral (Jokang)

ཇོ་བོ་དབྱིངས་ a place (at the main door of the Cathedral)

ཇོ་བོ་མི་བསྐྱོད་རྡོ་རྗེ་ Jo Akshobhya

ཇོ་བོ་ཤཱཀྱ་མུ་ནི་ Jo Shakyamuni

མཇལ་ va. to meet (h.)

མཇལ་འཕྲད་ meeting; va. — གཟིང་ (h.)

མཇུག་ the end, the last

འཇགས་ vi. to calm down, settle down

འཇམ་དཔལ་དབྱངས་ Manjusri

འཇིག་རྟེན་ the external, physical world

འཇིག་རྟེན་མི་ རྣམས་ human beings

འཇིགས་བསྐུལ་ intimidating, threatening; va. — བྱེད་

འཇིགས་ཇམས་དགོད་ སྐྱོ་ the sound of a frightening laugh

འཇིགས་སུ་རུང་བ་ scary, frightening

འཇུ་ va. to hold, to catch

འཇུག་ 1. va. to put in, insert into, to recruit (11.7.1); 2. to "let" or "allow" (11.8)

འཇུས་ p. of འཇུ་

འཇོག་ va. to leave something, to put something down

འཛིན་ཐང་	capability
རྗེ་ཙོང་ཁ་པ་	p.n. of the founder of the Gelugpa sect
རྗེས་	1. temporal connective (4.3); 2. after
རྗེས་འདེད་	chasing, pursuing; va. — གཏོང་
རྗེས་སྤྲོལ་	depending on; based on
ལྗང་པ་	a sprout; a plant
བཇེད་ཅམས་ལྡན་པ་	grand, splendid, magnificent
བཇེ་འཕྲུལ་	mistakenly exchanged; vi. — ཤོར་, ཐེབས་
བཇེད་	vi. to forget
བཇོད་ན་	see 7.14.2.4.2
ཉ་	fish
ཉ་ཤ་	fish meat
ཉག་གཅིག་	certainly, surely (with verbs see 15.3 c)
ཉན་	1. fit/worthy particle (9.15); 2. va. to listen
ཉམ་ཐག་	misery, misfortune
ཉམས་	elegance, charm, dignity; va. — བྱེད་
ཉམས་བཟང་ལྡན་	elegant, dignified, stylish
ཉམས་གསོ་	repairing; va. — བྱེད་
ཉར་	va. to keep
ཉལ་	va. to lie down to sleep
ཉལ་གཅན་	blanket
ཉི་མ་	the sun; a day
ཉི་མ་བཞུད་	vi. to set (the sun)
ཉི་འོད་	sunlight; vi. — ཤོག་ to shine on something (sunlight)
ཉི་ཤུ་	twenty
ཉིད་དུ་	"as soon as" clause connective (6.2)
ཉིན་	day
ཉིན་གང་	all day
ཉིན་གུང་	noon
ཉིན་ཐུར་(ཐུར་)	every day
ཉིན་མོ་	daytime
ཉིན་མཚན་	day + night = all the time
ཉིན་ཞག་	twenty-four-hour day; day and night
ཉིན་ཤས་	several days
ཉི་ཁྲི་	20,000
ཉི་བརྒྱ་	200
ཉི་བརྒྱ་དང་ལྔ་བཅུ་དྲུག་	256
ཉི་སྟོང་	2,000
ཉི་འབུམ་	200,000
ཉུང་ཉུང་	few, small amount
ཉུང་ཤས་	a few
ཉུང་ཤོས་	least
ཉེ་	"about to/close to" clause connective (7.11)
ཉེ་འགྲམ་	close
ཉེ་བ་	close
ཉེ་བའི་སྐབས་སུ་	close to the time of (11.20.1.3.16)
ཉེན་	"danger of" clause connective (9.5)
ཉེན་ཁ་	danger
ཉེ་ར་	"about to" clause connective (7.11)
ཉེས་	va. to beat, hit
ཉེས་ཆད་	punishment; va.— གཅོད་ to punish
ཉེས་བརྡུང་	beating; va. — གཏོང་
ཉེས་པ་	punishment, va. — གཏོང་
ཉོ་	va. to buy
ཉོ་ཚ་	shopping; va. — ཆག་
ཉོལ་	va. imp. of ཉལ་
ཉོས་	va. p. of ཉོ་

ཀུ་རེལ་	calf (of leg)
གཉལ་	p.n. of a place
གཉིད་ལྲུག་	vi. to fall asleep
གཉིད་ལ་ཤོར་	vi. to fall asleep
གཉིས་	two
གཉིས་ཀ་	two together
གཉིས་པ་	second
གཉིས་པོ་	the two together
གཉེན་སྦྱོར་	marriage; va. — བྱེད་
གཉེན་སྦྱོར་བཞི་སྡེན་	marriage celebration
གཉེན་ཚན་	relative
མཉམ་དུ་	together (see 7.9)
མཉམ་འབྲེལ་	cooperative
མཉམ་བཞེས་	cooperation (h.); va. — གནང་
མཉམ་ལས་	cooperation, cooperative labor; va. — བྱེད་
མཉེས་པོ་	like (h.)
རྟེ་	a trap, snare; va. — རྒྱག་
རྟེད་གོར་གསར་འཇུག་	slogan: "Destroy the old, start the new"
རྙིང་པ་	old
རྙིང་མ་	old (in the sense of an antique)
རྙེད་	vi. to find, to discover
རྙོག་འཇིང་ཆེ་བ་	complicated, intricate, difficult
རྙོགས་ཁ་	trouble, problem, disturbance; va. — བཟོ་ or བཤད་ to cause problems, troubles
སྙན་ཐགས་	fame
སྙན་ཞུ་	report, petition; va. — ཞུ་; — འབྲལ་
སྙན་པོ་	interesting
སྙན་སེང་	report, petition; va. — ཞུ་
སྙམ་	va. to think
སྙིང་	heart
སྙིང་གྲོགས་	bosom friend
སྙིང་རྗེ་	compassion
སྙིང་གཏམ་	secrets, innermost feelings, thoughts
སྙིང་སྟོབས་	courage
སྙིང་ནད་	heart disease
སྙིང་རུས་	diligence, fortitude; va. — བསྒྲིད་
སྙུ་གུ་	pen
སྙུང་	vi. to get sick (h.)
སྙོད་	va. to reach by stretching out hand or foot
བརྙན་འཕྲིན་	television
བརྙས་བཅོས་	bullying; va. — གཏོང་ or བྱེད་
བསྙེགས་	va. to pursue, run after
དྷ་ལའི་བླ་མ་	Dalai Lama
དཀ་དག་	exactly, precisely
དང་	ch. party (political)
དང་མི་	party member
དང་ལང་	tanglang (a sound)
དུང་ཞིང་	ch. p.n. of ethnic group
དན་ཏི་	ch. television
དར་	telegram, cable; va. — གཏོང་
དུ་	see རུ་
དེ་	gerundive connective (5.11)
དོག་ཙམ་	1. a little; 2. for use with adjectives, see 10.3.3
གཏད་	va. p. of གཏོད་
གཏན་འཁེལ་	va. to decide
གཏན་ནས་	1. emphatic negative adverb (9.9); 2. in double negative constructions (11.17)
གཏན་འབེབས་	settled, decided

གཏན་ཚིགས་ ཝགས་རྫི་	a volume measure weighing about 25 to 30 pounds for barley
གཏམ་	news; talk, conversation; proverb
གཏམ་གྱིང་	conversation, discussion; va. — ཟིན་
གཏམ་བཟང་	good news
གཏམ་བཤད་	speech, talk; va. — ཟིན་
གཏིང་	depth
གཏིང་ཟབ་	deep and profound
གཏིང་ཟབ་པོ་	deep
གཏུག་	va. to meet, reach, touch, join
གཏུགས་	va. p. of གཏུག་
གཏུམ་དྲག་	fierce, savage, violent
གཏེར་ཁ་	a mine
གཏོང་	va. to send (5.6)
གཏོད་	1. va. to aim at, face towards, direct towards; 2. va. to hand over, give
གཏོར་	va. to destroy, demolish
གཏོར་བཤིག་	destroying, destruction; va. — གཏོང་
གཏོར་བཤིག་པ་	saboteur
བཏགས་	va. p. of འདེགས་; 2. va. to grind
བཏང་	va. p. of གཏོང་
བཏང་ཡིག་	letter (correspondence)
བཏབ་	va. p. of འདེབས་ (see ལན་ —)
བཏིངས་	va. p. of འདིངས་
བཏེགས་	va. p. of འདེགས་
བཏོན་	va. p. of འདོན་
རྟ་	horse
རྟ་རྒྱ་	saddle
རྟ་ལྗགས་	horsewhip
རྟ་ལྷེལ་	horses and mules
རྟ་རྩེ་	p.n. of a place in Tsang area
རྟ་དམག་	mounted troops, cavalry
རྟ་རྨིག་	hoof of horse
རྟག་ཏུ་	always
རྟག་པར་	always
རྟགས་མཚན་ མཚོན་	vi. to express/show a sign or symbol, to symbolize
རྟགས་མཚོན་	sm. རྟགས་མཚན་མཚོན་
རྟེན་སྐལ་	dowry
རྟེན་འབྲེལ་	ceremony, celebration; omen
རྟེན་འབྲེལ་ཕྱི་ སྨོན་འདུན་	good wishes offered at a celebration (e.g.,"best of luck, long life"); va. — ཀྱི་
རྟེན་གཞི་	base
རྟོག་	vi. to understand, comprehend; to perceive
རྟོག་ཞིབ་	inspection; va. — ཟིན་
རྟོགས་	1. understanding, comprehension; 2. vi. p. of རྟོག་
ལྟ་	va. to look
ལྟ་སྐོར་	sightseeing, touring; a tour; visit; va. — ཟིན་
ལྟ་སྐྱོང་	looking after, caring for; va. — ཟིན་
ལྟ་ཅི་	"let alone/far from" clause connective (9.3)
ལྟ་བ་	conceited
ལྟ་བུ་	similar, like, as (7.14.1.4.4)
ལྟ་ཚུལ་	viewpoint
ལྟ་བཞག་	"let alone/far from" clause connective (9.3)

ལྟད་མོ་ a show

ལྟར་ similar, like, as , in accordance with (7.14.1.4.4; 7.14.1.4.8; 11.20.1.3.17)

ལྟར་བྱས་ just like, as, like (9.17.2.3.1)

ལྟར་བྱས་ནས་ sm. ལྟར་བྱས་

ལྟོ་སྐལ་ share of food

ལྟོ་ཆས་ food

ལྟོགས་ vi. to be hungry; see བྱོད་པོག་

ལྟོགས་ཤི་ starving to death; vi. — ཤིགས་ to starve to death

ལྟོས་པར་ see མ་ལྟོས་པར་

ལྟ་རེ་ axe

ལྟག་ tiger

ལྟག་ཁྲི་ 1. p.n. of a monastery near Lhasa; 2. p.n. of the incarnation who was regent in Tibet from 1941-1950

ལྟག་ཁ་ཆེར་ p.n. of a place in Amdo

ལྟག་ལུང་ p.n. of a place northeast of Lhasa

ལྟང་སྐ་ manner particle (9.12)

ལྟབས་ causal connective (5.9)

ལྟབས་བདེ་པོ་ simple, convenient (9.17.1.3.14)

ལྟབས་མི་བདེ་བ་ inconvenient, unfortunate (9.17.1.3.14)

ལྟབས་བསྟུན་ see དང་ (7.10)

ལྟབས་ལེགས་པ་ཞེག་ལ་ fortunately

ལྟར་ཁ་ walnut

ལྟར་སྡོང་ walnut tree

ལྟར་པ་ line, row

ལྟུག་པོ་ thick

ལྟེ་ gerundive connective (5.11; 5.17.4.7)

ལྟེང་ on, on top of; the upper part

ལྟེང་ཁྱི་བཀོད་པ་ superstructure

ལྟེར་ va. to give

ལྟོང་པ་ empty

ལྟོང་ཕྲག་གཅིག་ one thousand

ལྟོད་ 1. p.n. of Far Western Tibet; 2. the upper, higher part

ལྟོད་མངའ་རིས་ p.n. of Far Western Tibet

ལྟོད་ལྷུང་ p.n. of a place near Lhasa

ལྟོན་ va. to show

ལྟོན་ཐེག་ crop

ལྟོན་དུས་ autumn

ལྟོན་བསྡུ་ autumn harvest; va. — བྱེད་

ལྟོན་པ་ a religious teacher; the Buddha

ལྟོན་མོ་ banquet, feast

ལྟོབས་ power, strength

ལྟོབས་ཀྱགས་ power, strength

བརྟག་དཔྱད་ study, research, examination; va. — བྱེད་

བརྟག་ཞིབ་ inspection; va. — བྱེད་

བརྟན་པོ་ firmly

བརྟན་སྲུང་ defence; va. — བྱེད་

བརྟེན་ 1. because (5.9); 2. with the dat.-loc. + — + རས་ = basing/based on, depending on

བལྟ་ va. fut. of ལྟ་

བལྟས་ va. p. of བལྟ་

བསྟན་ va. p. of སྟོན་

བསྟན་པ་ the doctrine or teaching of the Buddha

བསྟན་འཛིན་རྒྱལ་དཀར་ p.n.

བསྟན་སྲིད་	religion and politics, dual government
བསྟར་	va. to put into practice
བསྟུད་	va. to do successively, in succession, repeatedly
བསྟུད་མ་	successively, one after another, repeatedly
བསྟུན་	1. "together with" clause connective (7.9); 2. "according to" clause connective (7.10); 3. in accordance with (8.7; 11.20.2.3.19)
བསྟུན་ཏས་	see བསྟུན་
བསྟུམ་	va. to cover; to wrap
བསྟུམས་	va. p. of བསྟུམ་
བསྟེན་	va. to study with a teacher; to check with a doctor
བསྟོད་ར་	praise; va. — གཏོང་
ཐ་སྙད་	terminology; technical term
ཐ་ན་	"even" particle (11.6)
ཐ་མག་	cigarette; va. — འཐེན་ to smoke
ཐ་ལི་རྒྱ་གཟོང་ས་	Tarim Basin
ཐག་ཆོད་	1. used with adjectives: "very," "extremely" (7.6); 2. vi. to be decided
ཐག་ཉེ་	near, close
ཐག་རིང་	distant, far
ཐང་ཆད་	vi. to be tired, fatigued
ཐང་ཤིང་	pine tree; fir tree
ཐད་	1. about, concerning (11.14); 2. by means of (12.6)
ཐན་	abbr. of ཐན་པ་
ཐན་པ་	drought
ཐན་སྐྱོན་	drought damage
ཐན་འགོག་	drought prevention
ཐབ་	stove; fireplace
ཐབས་	means, way, methods particle (9.1)
ཐབས་བྲལ་	"no choice," "no way" (11.13)
ཐབས་མེད་	"no choice," "no way" (11.13)
ཐམ་པ་	hundreds particle (8.1)
ཐམས་ཅད་	all
ཐབས་ལམ་	means, method
ཐར་	vi. to escape, to get free
ཐལ་	vi. too much or too fast (14.3)
ཐལ་མོ་	palm of the hand; va. — སྦྱར་ or འགོད་ to clasp one's hands together in a show of respect or devotion
ཐལ་འཆུག་	dust storm
ཐེགས་པ་	a drop (of a liquid);. vi. — ཁྱག་ to drip
ཐེང་ཐེང་	completely (with respect to a color) (8.10.3.14)
ཐུག་	va. to meet; to reach
ཐུག་པ་	stew, porridge
ཐུག་ལྷག་	left over porridge, stew
ཐུག་འཕྲད་	meeting; va. — བྱེད་
ཐུགས་	mind (h.)
ཐུགས་བྲལ་	worry; va. — གནང་ (h.)
ཐུགས་འཚུར་	concern, care; va. — བཞེས་ or གནང་
ཐུགས་འགན་	responsibility; va. — སྐྱེད་ or བཞེས་ (h.)
ཐུགས་རྗེ་ཆེ་	thank you
ཐུགས་སྣང་	impression, feeling, sensation (h.)
ཐུགས་སྤྲོ་	party (for entertainment) (h.)
ཐུང་ཐུང་	short

ཐུབ་ 1. vi. to be able to do (6.9); 2. with ཀྱང་ + neg. see ཀྱང་མ་ཐུབ་

ཐུབ་བསྟན་འཛིན་དཔལ་ཡལ་ཡི་ཤེས་ p.n. of Reting Rinpoche

ཐུར་མ་ spoon

ཐེ་ཚོམ་ interference; va. — བྱེད་

ཐེ་ཚོམ་ doubt

ཐེངས་ time (as in "one time"); with numbers, the xth time (ཐེངས་བརྒྱད་པ་ = the eighth time something took place)

ཐེབས་ vi. to get hit, struck by; to undergo; to reach

ཐེར་འདོན་ exposing, laying bare; va. — བྱེད་

ཐོ་ list; va.— ཞུག་ to make a list, to record

ཐོག་ 1. the "on" function (12.1.1); 2. the "via" function (12.1.2); 3. the "in addition to" function (12.1.3); 4. the "when" function (12.1.4); 5. the "concerning" function (12.1.5); 6. lightning; 7. roof (15.8.3.8)

ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་ at all times, from beginning to end

ཐོག་ནས་ from on top (of)

ཐོག་མ་ first, beginning, start

ཐོག་མར་ initially, at the beginning

ཐོངས་ va. imp. of གཏོང་

ཐོད་ above, over

ཐོན་ 1. vi. to be produced, get (as in a yield); 2. va. to depart, leave; 3. to graduate (a school)

ཐོན་རྩིས་ production; va. — བྱེད་

ཐོན་ཚད་ production level

ཐོབ་ 1. vi. to win; 2. vi. to get, obtain

ཐོབ་ཤོར་ winning and losing

ཐོབས་ va. imp. of འདེབས་

ཐོས་ vi. to hear

མཐའ་འཁོབ་ wilderness, boondocks

མཐའ་དག་ all, every

མཐར་ finally, at last, in the end (11.20.1.3.15)

མཐུ་མེད་ "no choice" (11.13)

མཐུ་རྩལ་ competition of strength; va. — འགྲན་

མཐུག་པོ་ thick

མཐུན་ see དང་མཐུན་པ་

མཐུན་ཐབས་ resources

མཐུན་སྒྲིལ་ unity

མཐུན་མིན་ not in harmony, incompatible, disagreement

མཐོ་གནོན་ high tension, high pressure

མཐོ་གནོན་ཟློག་རྒྱུད་ high tension electric wire/ cable

མཐོ་པོ་ high

མཐོ་དམན་ high + low; height

མཐོ་ཚད་ height

མཐོ་རིམ་ high level

མཐོང་ vi. to see

མཐོང་ས་ field of vision, place where something is seen (9.17.1.3.26)

མཐོངས་ opening, gap, hole

མཐོན་པོ་ high
འཐབ་ va. to fight
འཐམ་ va. to hug, embrace
འཐམས་ va. p. of འཐམ་
འཐབ་རྩོད་ a physical struggle; fighting; va. —བྱེད་
འཐིབས་ vi. to be cloudy, overcast
འདུ་ va. to gather, collect, pick
འཐུང་ va. to drink
འཐུང་ཆུ་ drinking water
འཐུས་ 1. vi. to be approved, to be agreed; 2. p. of འདུ་; 3. approve/agree constructions (11.12)
འཐུས་མི་ delegate
འཐེན་ 1. see ཐ་མག་; 2. va. to pull; to drag
འཕོར་ vi. to become scattered, dispersed
དེ་ now
དེ་ཚ་ now
དེ་ལྟ་ now
དེ་དུང་ still (4.6.4.9)
དེ་ནི་ now
དེ་བར་ until now
དེ་རང་ this morning
དེ་རེས་ this time
དེ་ལོ་ this year
དག་ plural particle (3.2.2)
དག་པོ་ good quality, unblemished
དང་ 1. and; 2. see ཡ་དང་; 3. polite verbal imperative (7.12); 4. conjunction of adjectives (10.3.7); 5. with (8.7)
དང་བཅས་

(དེ་)(ཡ་) along with, together with (6.4. e-h)
དང་ཚབས་ཅིག་ "together with" clause connective (7.9)
དང་མཉམ་དུ་ "together with" clause connective (7.9)
དང་སྦྱབས་བསྟུན་ 1. according to , in accordance with (7.10); 2. "coincidental" construction (8.8)
དང་བསྟུན་ according to, in accordance with (7.10; 8.7; (11.20.2.3.19)
དང་མཐུན་པ་ compatible with (8.7)
དང་འདྲ་བ་ similar to (with) (8.7)
དང་ལྡན་པ་ possessing, having (8.7)
དང་པོ་ first
དང་ཐུང་ས་ sm. དང་ལེན་
དང་འབྲེལ་ 1. related to, joined with (8.7); 2. "together with" connnective (7.9)s
དང་སྦྲགས་ see སྦྲགས་
དང་མི་འདྲ་བ་ dissimilar to (with) (8.7)
དང་ལེན་ voluntarily, volunteering; va. —བྱེད་ or ཞུ་
དང་ལྡན་ཚོགས་ together with (h.)
དུང་ཐུང་ས་ see དང་ལེན་
དད་གུས་ faith and respect; reverence
དད་པ་ faith
དམ་ 1. question particle (1.11); 2. "or" particle (8.6)
དམ་བཅའ་ oath; va. —འཇོག་ to take an oath
དམ་པ་ the late, the deceased
དམ་པོ་ tight, close
དམ་པའི་ཆོས་ the dharma
དར་ཆ་ flag

ད་རུ་ཆ་དམར་པོ་གསུམ་ the "Three Red Flags": the Great Leap Forward, the people's commune, and the Socialist Main Line

ད་རུ་ཞིང་ཆུས་པ་ flourishing, prosperous

དལ་རྟེན་མི་ལུས་ human life

དལ་ཟླ་ཚེས་ p.n.

དལ་པོ་ slow

དུ་ see ཏུ་

དུ་མ་ many

དུག་ poison

དུང་ conch shell

དུང་ཕྱུར་གཅིག་ 100,000,000

དུང་ཕྱུར་བཅུ་ 1,000,000,000

དུད་འགྲོ་ animal

དུད་ཚང་ family

དུམ་བུ་ part, portion, piece, section

དུས་ 1. "when" connective (5.10); 2. time

དུས་རྒན་ time, period, era

དུས་འགྱུར་ a change

དུས་ཆེན་ festival, holiday, occasion

དུས་གཏན་དུ་ permanently

དུས་སྐྱོན་ holiday, festival

དུས་སྦྱོག་ regularly, on schedule

དུས་ཚོད་ time

དུས་མཚུངས་ at the same time; contemporary

དུས་རྩིང་ disturbance, unrest, turmoil

དུས་ཡུན་ duration; time

དུས་རིམ་ period, stage

དེ་ 1. gerundive connective (5.11); 2. even though clause connective (7.2)

དེ་གར་ there

དེ་ཇུ་ previously, before

དེ་ཇོན་ previous(ly)

དེ་ཉིད་ that itself

དེ་ལྟར་ like that

དེ་འདྲ་ like that (with adjectives see 8.10.3.19)

དེ་ནས་ then; after that (4.6.4.9)

དེ་ནས་བཟུང་ since that time, from then onwards

དེ་མ་ཐེག་དུ་ immediately, at once

དེ་མ་ཐག་ suddenly

དེ་མིན་ besides that (4.6.4.9)

དེ་ཙམ་ "how ever much . . . . that much" construction (12.12)

དེ་ཚོ་ those

དེ་བཞིན་ similarly (4.6.4.9)

དེ་རང་ that one itself

དེ་རིང་ today

དེ་ལས་ལྡོག་(ཐྲེ་) the opposite

དེང་སྐབས་ these days, nowadays

དེང་དུས་ currently, these days

དེང་སང་ these days, nowdays

དེད་ va. to drive (a herd), to herd

དེབ་ book

དེའི་ 1. of that; 2. even though clause connective (7.2)

དེའི་ཀུལ་དུ་ in the meanwhile, while that (was going on)

དེར་ there

དེར་བརྟེན་ therefore, because of that

དེས་ by that

དེས་ན་ therefore (4.6.4.9)

དེས་མ་ཚད་ not only that (4.6.4.9)

དོ་ sentence-ending particle (9.17.1.3.34)

དོ་བཤུར་	concern; va. — ཐྲེད་
དོ་དགོང་	tonight
དོ་དམ་	official in charge, supervisor, custodian; va. — ཐྲེད་ to take care of, to supervise
དོ་བདག་	owner
དོ་ཉུབ་	tonight
དོ་སྣང་	vi. to notice; also: vi. — ཐྲེད་
དོ་ཡོ	a load
དོ་འོག་	effect; vi. — ཕྱུང་
དོ་ཤལ་	necklace
དོང་	pit (in ground)
དོང་རྩེ་	pit, trap
དོན་	1. seventies particle (8.1); 2. purpose, meaning; 3. purposive connective (5.13); 4. in newspapers (7.14.2.4.2); 5. issue, question, matter
དོན་ཅི་ཡོད་	what's the use, why (11.4)
དོན་གཙོད་ཁང་	bureau office
དོན་ལྟར་ན་	see 7.14.2.4.2
དོན་ལྟ་	meaning, point (of something)
དོན་དུ་	1. purposive connective (5.13); 2. in newspapers (7.14.2.4.2)
དོན་ཚན་	article, point, clause (in an agreement)
དོར་མ་	pants
དྭགས་ཡི་	p.n. of a region southeast of Lhasa
དྲྭགས་འཆར་	doubt, suspicion, fear
དྲྭགས་རྩོན་	suspicion; va. — ཐྲེད་
དྲག་	vi. to heal, get better/well
དྲག་སྐྱེད་	healing, getting better; vi. — ཕྱུང་ or ཡོང་
དྲག་ཆར་	rainstorm
དྲག་ཆས་སྤྱས་	id. armed with
དྲག་དུ་	fiercely, strongly
དྲག་པོ་	fierce, harsh, strong
དྲག་འོང་	sm. དྲག་
དྲགས་	excessive particle (10.3.5)
དྲགས་པའི་ཅིན་ཐེབས་རེད་	"too much of" construction (10.15.1.3.15)s
དྲང་པོ་	true, honest
དྲང་སྲོང་	an ascetic, siddhi
དྲངས་	va. p. of འདྲེན་
དྲན་	1. vi. to remember, recall; 2. to miss
དྲན་པ་ཐོར་	vi. to become unconscious, to faint
དྲན་པ་གསོསས་	vi. p. of དྲན་པ་གསོ་
དྲན་པ་གསོ་	1. vi. to regain consciousness, to get revived; 2. vi. to remember
དྲན་གསོ་	a commemoration, remembrance; va. — ཐྲེད་
དྲི་བ་	a question; va. — དྲི་ to ask questions, to question
དྲི་མེད་ཀུན་ལྡན་	p.n. of an opera
དྲི་ལན་	answer (to a question), reply
དྲིན་	kindness, favor, grace
དྲིན་གཟོས་སྐྱོང་	va. to look after with kindness, to be kind to
དྲིན་ལན་	repaying or returning kindness
དྲིན་ལན་ལོག་འཛལ་	id. va. to not repay kindness
དྲིལ་བུ་	bell

དྲིས་	va. p. of འདྲི་
དྲུག་	six
དྲུག་ཁྲི་	60,000
དྲུག་བརྒྱ་	600
དྲུག་ཅུ་	60
དྲུག་ཆ་གཅིག་	one sixth
དྲུག་སྟོང་	6,000
དྲུག་འབུམ་	600,000
དྲུང་ (ཀྱི་)	presence of, near to
དྲུང་འཁོར་	lay official (in traditional Tibetan government)
དྲུང་ཚིས་	secular and monastic officials in the traditional Tibetan government
དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོ་	four heads of the Yigtsang Office in traditional Tibetan government
དྲྭ་	va. p. of འདྲྭ་
དྲེག་པ་	dirt
དྲེགས་	vi. to be arrogant, haughty
གདང་	see ཁ་ — and མིག་ —
གདངས་	va. p. of གདང་
གདན་	mattress
གདན་ཁྲིར་	seat (in a parliament/ congress)
གདན་དངས་	va. p. of གདན་འདྲེན་
གདན་འདྲེན་	1. va. to summon, call; 2. va. to invite; 3. va. to transport, carry (h.)
གདན་ཁྲི་	inviting, act of inviting to take a post; va. —ཁྲི་ (h.)
གདན་ས་གསུམ་	the three great monasteries of the Gelukpa Sect (Sera, Drepung, and Ganden)
གདབ་	va. f. of འདེབས་
གདུག་རྩུབ་ཅན་	cruel, ferocious, savage
གདུངས་	vi. to suffer from, to be tormented by
གདོང་	face
གདོང་རིས་	face, true nature
གདོན་འདྲི་	ghost
གདོག་	I
གདོག་ཅག་	we
གདོག་གཉེར་	management, supervision; va. —བྱེད་
གདོག་པོ་	owner
གདོག་དབང་	sovereignty, right of ownership
གདམས་	va. p. འདེམས་
གདུག་	vi. to be filled with scent, odor
གདུན་	seven
གདུན་ཁྲི་	70,000
གདུན་བརྒྱ་	700
གདུན་ཅུ་	70
གདུན་སྟོང་	7,000
གདུན་སྟོང་ལྷ་བཅུ་ཉི་ཤུ་	7,520
གདུན་པ་	seventh
གདུན་ཕྱག་	week
གདུན་འབུམ་	700,000
གདེ་སྐྱིད་	happiness, joy, well-being
གདེ་ཐང་	well, in good health (usu. used after གཟུགས་པོ་)
གདེ་པོ་	1. well, in good health; 2. with verbs, see 13.4
གདེན་	truth; true, right, correct
གདོག་དངོས་	things, possessions
མདང་དགོང་	last night
མདང་ཀུབ་	last night
མདངས་	complexion, radiance, color

མདའ་	arrow; va. — རྒྱག་ to shoot an arrow
མདའ་གཞིས་	an estate given to a general while he is in office
མདུན་(དུ་)	(in) front (5.17.4.5)
མདུན་ཐབས་	bride
མདོག་	1. appearance, looks; 2. "seems" construction (12.2); 3. "pretend," "act as if" construction (6.8)
མདོག་རྫི་	poor color, poor complexion
མདོག་ཀ་པོ་	"seems likely to occur" (12.2)
མདོག་ངན་པ་	ugly
མདོག་མདོག་	"pretend" particle (6.8)
མདོར་བསྡུས་	brief, abbreviated
འདང་	vi. to be enough, sufficient, to suffice
འདབ་	times; double
འདབ་ལོ་	leaf
འདམ་སྐྱང་	lion
འདམ་གསེས་	choose, select; va. — རྒྱག་
འདར་	vi. to tremble, shake, shiver
འདར་གསེག་	shivering; va. — རྒྱག་
འདའ་	1. vi. to pass (time); 2. vi. to die; 3. vi. to disobey, violate, break a promise
འདས་	vi. p. of འདའ་
འདས་པོ་	deceased
འདི་	this
འདི་ཁར་	here, over here
འདི་འདྲ་	like that
འདི་ཕྱི་གཉིས་	both this life and the next life
འདི་ཕྱོགས་	this side
འདི་ཚོ་	these
འདི་ཡང་	this also, this even
འདི་ལོ་	this year
འདིང་(ས)་	1. va. to lay, spread out; 2. to formulate (a plan)
འདིར་	here
འདིས་	by these
འདུ་ཤེས་	ideology; va. — འཛིན་ to have/adhere to an ideology
འདུག་	existential verb (2.6)
འདུན་	"hope" particle (9.11)
འདུན་པ་	hope
འདུལ་	va. to overcome, vanquish, subdue
འདེག་	sm. འདེགས་
འདེགས་	va. to lift, raise up; to prop up
འདེབས་	va. to plant, sow
འདེབས་ལས་	planting, sowing; va. — བྱེད་
འདེམ་སྐྱག་	selection, choosing; va. — བྱེད་
འདེམས་	va. to choose, select, elect
འདོགས་	1. va. to tie, fasten; 2. to put on, wear; 3. to name (usu. མིང་ or མཚན་ + —)
འདོད་	want particle (9.10)
འདོད་ཆེམ་ཅན་	greedy
འདོན་	va. to say, read, intone
འདོམ་	a length measure equal to the length of outstretched hands
འདྲ་	1. like, similar; 2. vb. + པ་ + — probably (15.3 a)
འདྲ་ཚགས་པོ་	good-looking, handsome
འདྲ་པར་	photograph, portrait
འདྲ་བ་	like, similar to (5.17.4.6)
འདྲི་	va. to ask
འདྲུད་	va. to drag, pull
འདྲེ་	demon, ghost, evil spirit

འདྲེན་	1. va. to lead, pull, draw, bring, transport, convey; 2. to invite; 3. to quote
རྡུང་	va. to beat, strike
རྡེབ་	va. to beat against, bang against; to clap, flap (wings)
རྡོ་	stone, rock
རྡོ་རྗེ་	p.n.
རྡོ་སྐྱེལ་	coal
རྡོག་ (ཀ་)	1. a step, stride; 2. sole of shoes
རྡོག་ སྒྲ་	sound of a step
རྡོག་ཐོན་	leaving a place for good; va. — བྱེད་
རྡོལ་པ་	torn, tattered
ལྡང་	sm. ལྡིང་
ལྡན་པ་	having; possessing (10.3.6)
ལྡིར་ལྡིར་	roaring noise, thundering noise
ལྡེང་	vi. to suffice, be sufficient/ enough
ལྡེབས་	side or face of a mountain/ hill
ལྡོག་	opposite (also: དེ་ལས་ལྡོག་སྟེ་)
སྡུག་	bad
སྡུག་དཀའ་ལས་	suffering and difficulties (15.8.3.2)
སྡུག་སྔད་	complaints, grumbling; va. — རྒྱག་
སྡུག་བསྔལ་	suffering, misery
སྡུད་	va. to collect, assemble, gather
སྡེ་པ་	person in charge of an estate/ province
སྡེ་དཔོན་མི་དྲག་	the higher stratum of the aristocracy
སྡེ་སྲིད་	regent
སྡོང་ཆེན་	old tree
སྡོང་པོ་	tree
སྡོད་	va. to stay, live; to sit
སྡོད་ཁང་	residence, home
བསྡད་	va. p. of སྡོད་
བདེ་བ་ (བདེབས་)	va. f./p. of རེག་
བརྡུངས་	va. p. of རྡུང་
བསྡུ་	va. f. of སྡུད་
བསྡུ་རྩལ་	collect, assemble, gather; va. — བྱེད་ or གནང་
བསྡུར་	va. to compare
བསྡུས་	va. p. of སྡུད་
སྡོམ་ཁྲིམས་	covenant
བསྡོམས་	1. va. to total, add up; 2. the total
ན་	1. vi. get sick; 2. conditional ("if") clause connective (6.1); 3. "as" or "because" construction (15.5); 4. in, at, to (dative-locative particle) (11.20.1.3.2); 5. see པ་/བ་ན་
ན་རིང་	last year
ན་མ་གཏོགས་	the "unless" clause connector (10.6)
ན་ཚ་	illness; vi. — གཏོང་ to be ill, get sick
ན་ཚོད་དར་ལ་བབས་	young age (15.8.3.7)
ན་གཞོན་	a youth
ན་རྒྱ་	pain; illness
ན་ཡང་	"even though" clause connective (7.2)
ནག་འཕྱགས་པ་	becoming dark
ནག་ཉེས་	crime

ནག་ཕིང་ཕིང་	completely black
ནག་པོ	black
ནག་ཏིལ་ཏིལ་	a black and round thing
ནགས་ཚལ་	forest
ནགས་གསེབ	forest; jungle
ནང་	1. inside, in; 2. home
ནང་ཁུལ་	internal, domestic
ནང་པ་	a Buddhist
ནང་མ་	1. a type of Tibetan song; 2. inside
ནང་མི་	family member
ནང་ཚུད་	within
ནང་བཞིན་	like, similar to
ནང་རྒྱལ་པ་	traitor, one who commits treason
ནད་	illness, disease
ནད་པ་	sick person, patient
ནད་གཡོག་	a nurse; va. — བྱེད་
ནན་ཏན་	emphatically
ནན་པོ་	serious, firm, strict
ནམ་	1. interrogative particle after the letter ན་ (14.8.3.21); 2. when, whenever (usu. ནམ་ — རུང་)
ནམ་མཁའ་	sky
ནམ་རྒྱུན་	usually
ནམ་ཡང་	1. emphatic negative adverb (never) (9.9); 2. in double negative constructions (11.17)
ནམ་ཡིན་རུང་	whenever
ནམ་ལངས་	vi. to be dawn
ནམ་ལངས་ཐང་གསལ་	dawn and a clear day
ནམ་བྱེད་	midnight
ནའང་	sm. ན་ཡང་
ནས་	1. from; 2. gerundive clause connective (5.11); 3. by (instrumental particle) (3.1)
ནས་མ་གཏོགས་	sm. ན་མ་གཏོགས་ (10.6)
ནས་བཟུང་	from then onwards (10.15.2.3.9)
ནི་	as for (1.10)
ནུབ་ངོས་	west side, west direction
ནུས་	the auxiliary verb "to dare to" (9.2)
ནུས་པ་	power, strength, effectiveness
ནུས་པ་ཐོན་	vi. to be effective
ནུས་ཤུགས་	strength, power
ནོར་འཁྲུལ་	mistake; va. — བྱེད་
ནོར་བིུང་	abbr. of ནོར་བུ་གླིང་ཀ་
ནོར་བུ་	precious gem, jewel
ནོར་བུ་གླིང་ཀ་	Norbulingka (jewel park)
ནོར་བདག་	wealthy person
གནང་	va. to do (h.)
གནང་སྦྱིན་	gift, present (h.)
གནད་འགག་ཆེ་བ་	important
གནད་ཆེ་	important
གནམ་	sky
གནམ་གང་	thirtieth day of the lunar month
གནམ་གྲུ་	airplane; va. — གཏོང་
གནམ་གྲུ་འབབ་ཐང་	airport
གནམ་གཤིས་	climate
གནའ་སྐྱ་མོ་	ancient time, in the past
གནའ་རབས་	in ancient times, long ago
གནས་	va. to live, stay
གནས་སྐོར་	pilgrimage
གནས་བསྐོར་བ་	pilgrim
གནས་ཆེན་	holy site
གནས་དུས་	place and time

གནས་མེད་ཡུལ་བྱར་ homeless and wandering around

གནས་མེད་ཡུལ་གྱར་ sm. གནས་མེད་ཡུལ་བྱར་

གནས་མོ་ innkeeper (female), hostess

གནས་རྟུལ་ news, event, situation

གནས་ལུགས་ situation, condition

གནོད་སྐྱེན་ harm, damage; va. — གཏོང་

གནོད་འཚེ་ harm, damage; va. — བྱེད་

མནའ་སྐྱེལ་དམ་བཅའ་ swearing an oath; va. — འཇོག་

མནའ་མ་ bride; va. — ལེན་ to take a bride; va. — གཏོང་ to send as a bride

མནར་ vi. to suffer, be oppressed

མནར་གཅོད་ oppression, torture; va. — གཏོང་

མནལ་ཁྲག་ vi. to fall asleep (h.)

རྣ་ཅོག་ ear

རྣམ་ honorific term used for second and third person

རྣམ་འགྱུར་ appearance

རྣམ་རྒྱལ་ p.n.

རྣམ་པ་ 1. type, kind, form; 2. face, looks, appearance

རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་ all kinds of, all sorts of

རྣམ་པར་ perfectly, completely

རྣམ་པར་རྒྱལ་ vi. to be completely victorious

རྣམ་ཤེས་ soul, mind, consciousness

རྣམས་ plural particle (3.2.2)

རྣོ་པོ་ sharp

སྣ་ཁྲ་ nose

སྣ་ལྔ་ five kinds

སྣ་ཐག་ snuff

སྣ་ཚོགས་ various

སྣང་ impression, feeling, sensation

སྣང་ཚུང་ low esteem, low regard; va. —བྱེད་ to show low regard or esteem, to act contemptuous; to look down on

སྣང་རྟུལ་ appearance, look; vi. — འཆར་ to show/manifest an appearance/look

སྣང་ས་འོད་འབྱམ་ p.n. of an opera

སྣེ་གདོང་ p.n. of a place in southern Tibet

སྣེ་ལེན་ hospitality

སྣེ་ཤན་ guide, host, liaison person; va. — བྱེད་ to serve as guide, liaison person

སྣོད་ vessel, container, receptacle

སྣོན་ va. to add to, augment

བསྣན་ va. p. of སྣོན་

བསྣམས་ va. to take, bring (h.)

བསྣར་ va. to stretch

པ་ 1. agentive particle (5.16); 2. part of past complement (3.4); 3. in nominalized constructions (6.6)

པ་ཀི་སི་ཐན་ Pakistan

པ་ད་ཀ་ "as soon as" clause connective (6.2)

པ་དང་ 1. "and" clause connective (4.2); 2. "as soon as" connective (6.2)

པ་དང་ཆབས་ཅིག་ "together with" clause connective (7.9)

པ་དང་སྦྲབས་བསྡུན་ 1."together with" clause connective (7.9); 2.

	"according to" clause connective (7.10)
པ་དང་བསྟུན་	1. "together with" clause connective (7.9); 2. "according to" clause connective (7.10)
པ་དང་སྦྲགས་	"together with" clause connective (7.9)
པ་དེ་མ་ཐག་	"as soon as" clause connective (6.2)
པ་ན་	1. when connective (5.10; 15.8.3.24); 2. conditional connective (6.1)
པ་ཕ་	father
པ་ཙམ་ན་	"as soon as" clause connective (6.2)
པ་ཙམ་ན་ས་	"as soon as" clause connective (6.2)
པ་བཟོ་མི་འདུག་	"does not seem" construction (9.7 e)
པ་ཡིན་	past complement (3.4)
པ་ཡོད་	see བ་ཡོད་
པ་རེད་	past complement (3.4)
པཱ་ལཁས་	father (h.)
པང་	lap
པད་མ་	p.n.
པད་མ་ཅན་	p.n. of a place
པད་མ་འོད་འབར་	p.n. of an opera
པྲན་	ch. a board with writing that is hung on the door or window
པན་ཆེན་ཨེར་དེ་ནི་	Panchen Erdini (name of the Panchen Lama)
པའམ་	"or" particle (8.6)
པའི་སྐབས་སུ་	"when" connective (5.10)
པའི་སྐང་ལ་	see སྐང་
པའི་ཆེད་དུ་	see བའི་ཆེད་དུ་
པའི་རྗེས་སུ་	"temporal" connective (4.3)
པའི་དུས་སུ་	"when" connective (5.10)
པའི་དབང་གིས་	"causal" connective (5.9)
པའི་རིང་ལ་	"when" connective (5.10)
པའི་རེ་བ་	hope construction (6.11)
པར་	see བར་
པར་བརྟེན་	"causal" connective (5.9)
པར་ལུས་	see ལུས་
པས་	1. question particle (1.11; 3.8); 2. "causal" connective (5.9); 3. adverbializer (6.5.2)
པས་ན་	because connective (7.14.1.4.15)
པས་ནའོ་	because construction (7.14. 1.4.15)
པས་ན་རེད་	because construction (7.14.1.4.15)
པས་རེད་	because construction (7.14.1.4.15; 15.2)
པས་ལུས་	see ལུས་
པུ་ལི་སི་	police
པུས་མོ་	knee
པེ་ཇིང་	ch. Beijing
པེ་ལུན་ཆུ་བོ་	Pelun River
པོ་ཏ་ལ་	Potala (palace in Lhasa)
དཔག་	see ལ་དཔག་སྡེ་/ཆ་
དཔག་ཏུ་མེད་པ་	immeasurable
དཔང་རྒྱས་	evidence, proof
དཔང་པོ་	witness
དཔའ་ངར་	heroic, brave, courageous
དཔའ་བོ་	hero
དཔའ་མཛངས་རྩལ་ཤོད་	courage
དཔལ་	splendor, magnificence, glory
དཔལ་ལྡན་	p.n.

དཔལ་འབྱོར་ economy
དཔྱང་པ་ shoulder
དཔུང་ཚོགས་ troops, military force
དཔེ་ཆ་ book (Tibetan style)
དཔེ་མཛོད་ཁང་ library
དཔེ་རིས་ plan (drawing), blueprint, designs
དཔེ་བསགས་འདུག་ id. "oh my goodness"
དཔེར་ན་ for example (14.5)
དཔེར་ན་ཆ་ཚ་བཞག་ན་ for example (14.5)
དཔོན་ chief, lord, ruler
དཔོན་གོས་ clothes of a lord, chief, aristocrat
དཔོན་ངན་ bureaucrat (lit., bad master)
དཔོན་ངན་མ་རྒྱུའི་ཁེ་ལས་ bureaucratic-capitalist enterprises
དཔོན་པོ་ lord
དཔོན་དམག་ officers and men
དཔོན་རིགས་ officials, lords, authorities
དཔྱངས་ vi. to be hanging, dangling
དཔྱིད་དུས་ spring
དཔྱིད་འདེབས་ spring planting
དཔྲལ་བ་ forehead
པགས་ skin (of people as well as of food, fruits)
པག་ staple Tibetan food
པང་རྒྱན་མེ་དོག་ 1. meadow flower; 2. p.n. of a Lhasa newspaper
པར་ va. to light, set on fire
པུ་ཙམ་ small, slight, little
པུ་ཡིང་ p.n. town in W. Tibet
པུན་མཆེད་ relative
པུས་ཀ་ quality
སྤེལ་ 1. va. to increase, to enlarge, to expand; 2. va. to spread, disseminate
སྤོ་ va. to move, shift residence
སྤོ་པོ་ལགས་ old man (grandfather)
སྤོས་ va. p. of སྤོ་
སྤྱང་ཀི་ wolf
སྤྱང་གྲུང་འཛིམས་པོ་ intelligent, clever
སྤྱད་ va. p. of སྤྱོད་
སྤྱན་སྔར་ in the presence of, in person; an audience (h.)
སྤྱན་ཆབ་ tears (h.); va. — ཀོར་ to cry
སྤྱི་ཁྱབ་མཁན་པོ་ a high-ranking monk official in the traditional Tibetan government
སྤྱི་མཁན་ abbr. of སྤྱི་ཁྱབ་མཁན་པོ་
སྤྱི་ཕན་ public welfare
སྤྱི་མཐོ་ top, apex
སྤྱི་གཙུག་ top, apex, crown
སྤྱི་ཚོགས་ society
སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་ socialism
སྤྱི་ཟླ་ Western month
སྤྱི་ལི་ ch. kilometer
སྤྱི་ལི་གྲུ་གཞི་ square kilometer
སྤྱི་ལོ་ Western year
སྤྱོད་ va. to use, to employ, to make use of
སྤྲང་པོ་ beggar
སྤྲད་ va. p. of སྤྱོད་
སྤྲིན་པ་ cloud
སྤྲུལ་སྐུ་ incarnate lama
སྤྲུལ་པ་ an incarnation, emanation
སྤྲོ་ va. to sparkle, see: འོད་ཟེར་

ལྷོད་ཟིན་ partying; enjoying oneself, recreation; va. — གཏོང་

ལྷོད་པ joy, happiness; vi. — འཕེལ་ to have joy/ happiness

ལྷོད་པ་ལྡན་པ happy, joyful, cheerful

ལྷོད་ va. to give

ཨ་ father

ཨ་གཽ over there

ཨ་ཆེན་ old father

ཨ་བུ་ father & son

ཨ་མ་ parents, lit., father and mother

ཨ་ཡུལ་ homeland

ཨ་རན་སི་ France

ཨ་ལམ་ diamond

ཨངས་ vi. to feel regret, be sorry

ཨངས་པ་ལ་ཞང་ a common spoken phrase meaning "oh, what a shame" (11.20.1.3.20)

ཨན་ཐོགས་ benefit

ཨན་པོ་ beneficial

ཨན་རྩུན་ each other, one another, back and forth, here and there

ཨབ་ va. p. of འཕེབས་

ཨམ་ vi. to lose, be defeated

ཨམ་ཉེས་ཡོང་ vi. to be defeated, to lose

ཨར་ over there, thither

ཨར་ཆོལ་ attacking, assaulting; va. — བྱེད་

ཨར་བཞག་ "let alone/far from" clause connective (9.3)

ཨང་དཀྲུག་ disturbance; va. — བྱེད་

ཨད་ 1. "excluding" clause connective (9.4); 2. va. to take off (clothes); 3. va. to expel; 4. va. p. of འབྱད་

ཨན་ཆོག་ p.n.

ཨན་སུམ་ཆོག་ id. all the good things

ཨལ་ཆེར་ probably, almost

ཨཱུ་དུང་ the sound "phuthung" (of a splash)

ཨར་ལྡོག་ p.n. of a monastery near Lhasa

ཨུལ་ va. p. of འབྱལ་

ཨེབས་ va. to come, to go (h.)

ཨེབས་སྐྱག་ waiting (h.); va. — ཀྱི་

ཨོ་མོ་ male and female; sex

ཨོ་བྲང་ palace

ཨོ་གཞོན་ young man

ཨོ་གཤར་ young man

ཨོགས་ salary

ཨོངས་ vi. to be destitute, devoid of

ཨོད་ the auxiliary verb "to dare to" (9.2)

ཨོན་འབོར་ quantity, amount, number

ཨོར་པ་ small wooden eating/ drinking bowl

ཀུག་ hand (h.)

ཀུག་རྟགས་ present, gift (h.)

ཀུག་དེབ་ book (h.)

ཀུག་ཡིག་ letter (h.)

ཀུག་མཛོད་ steward

ཀུག་རོགས་ help; va. — གནང་ to help (h.); — ཀྱི་ to request help (h.)

ཀུག་ལས་ work; va. — གནང་ (h.)

ཀྱི་ outside

ཀྱི་སྒོ་ main door

ཀྱི་རྒྱལ་ foreign

ཀྱི་ཉིན་ the next day

ཀྱི་དྲོ་ (late) afternoon

ཕྱི་ནང་ Buddhist and non-Buddhist; outside and inside

ཕྱི་ཡོ་ late

ཕྱི་མ་ next life

ཕྱི་རོལ་ outside

ཕྱི་ལོ་ next year

ཕྱིན་ 1. va. p. of འགྲོ་; 2. in adjective constructions (6.5.3; 13.5.3.14); 3. in verbal constructions, all kinds of, whatever, whoever (14.1); 4. in simultaneous constructions (8.10.3.19)

ཕྱིར་ 1. the "purposive" clause connective (5.13); 2. back, back to (usu. with ལོག་)

ཕྱིར་འཐེན་ withdraw, pulling back; va. — བྱེད་

ཕྱིར་འབུད་ expulsion; va. — བྱེད་

ཕྱིར་ལོག་(བྱེད་) va. to return

ཕྱིས་ va. to wipe

ཕྱིས་དྲགས་ to be too late

ཕྱུ་ཡ་ a dress (Tibetan style)

ཕྱུག་པོ་ rich

ཕྱུགས་རུ་ livestock/ dairy farm

ཕྱུང་ va. p. of འབྱིན་

ཕྱུར་ va. p. of འཕྱུར་

ཕྱེད་ཀ་ཤགས་ split in half

ཕྱོགས་ 1. direction; 2. "manner of" construction (15.3)

ཕྱོགས་ཁག་ faction, party, clique

ཕྱ་མ་ window

ཕྱག་ 1. sm. ཕྱག་པ་; 2. round number particle (10.15.1.3.8)

ཕྱག་པ་ shoulder

ཕྱད་ va. p. of འཕྱད་

ཕྱན་ (རང་) I (myself)

ཕྱན་ཙྪ་ a little; for use with adjectives (10.3.3)

ཕྲུ་གུ་ child

ཕྲེང་ a rosary, string of beads

ཕྲོགས་ va. p. of འཕྲོག་

འཕགས་པ་ exalted, sublime; a bodhisattva

འཕང་ va. to shoot, to fire a weapon

འཕན་ཡོ་ p.n. of a place north of Lhasa

འཕར་ 1. vi. to increase; 2. vi. to bounce up, to fly up

འཕར་འཇོལ་ making an extra tax levy

འཕར་མ་ extra

འཕུར་ va. to fly

འཕུར་འགྲུལ་ flying

འཕེལ་ vi. to increase, multiply; to develop

འཕེལ་རྒྱས་ increase, development, progress; vi. — འགྲོ་; va. — གཏོང་

འཕོ་འགྱུར་ changing, altering, alterations; va. — གཏོང་

འཕྱར་ va. to hoist, raise up

འཕྱེར་ vi. to become matted together (fur, hair, wool)

འཕྱུར་ vi. to rise, swell upwards, come forth (like waves or smoke or a smile)

འཕྲད་ va. to meet

འཕྲལ་(དུ་) 1."as soon as" clause connective (6.2); 2. for use before verbs, see 12.18

འཕྲལ་མར་ at once, immediately

འཕྲུལ་འཁོར་	machine
འཕྱོ་	1. vi. to be left over, uncompleted (10.12); 2. vi. to shine, radiate; emanate
འཕྱོག་	va. to steal, plunder, take away by force
འཕྱོག་བཙོམ་	robbery, plundering; va. — བྱེད་
འཕྱོར་	see 10.12
འཕྱོས་	see 10.12
བ་	see པ་
བ་དང་	see པ་དང་
བ་ད་ཀ་	see པ་ད་ཀ་
བ་དེ་མ་ཐག་(ཏུ་)	see པ་དེ་མ་ཐག་(ཏུ་)
བ་ན་	see པ་ན་
བ་ཙམ་ན་	"as soon as" clause connective (6.2)
བ་ཙམ་ནས་	"as soon as" clause connective (6.2)
བ་ཡིན་	see པ་ཡིན་
བ་ཡོད་	following verbs, see 9.14
བ་རེད་	see པ་རེད་
བག་མ་	bride
བག་ལེབ་	bread
བང་མཛོད་	storeroom, treasury
བབས་	1. vi. p. of འབབ་; 2. vi. to fall, land, come down, descend; 3. following verbs = in accordance with some verbal action (16.1.1.3.6)
བའི་སྐང་ལ་	see སྐང་
བའི་ཆེད་དུ་	the purposive connective (5.13)
བའི་དུས་སུ་	the temporal connective (4.3)
བའི་དབང་གིས་	see པའི་དབང་གིས་
བའི་རེ་བ་	hope construction (6.11)
བར་	1. ག་+ dative-locative (5.15); 2. up to (7.14.2.4.1; 7.14.2.4.3); 3. in between (9.17.1.3.4); 4. infinitive usage (5.15)
བར་བསྐོར་	the Barkor (the circular path in Lhasa) that goes around the Cathedral
བར་ཆད་	hindrance, obstruction, harm
བར་བཅེན་	see བར་བཅེན་
བར་དུ་	see བར་
བར་སྣང་	space, atmosphere
བར་མི་ཆོད་	without break
བར་ཤོག་	"may it come" verbal construction (12.19)
བལ་བོད་	Tibeto-Nepalese, Nepal and Tibet
བལ་ཡུལ་	Nepal
བལ་བཟའ་	the Nepalese bride of King Srongtsen gambo
བས་	see པས་
བས་རེད་	see པས་རེད་
བུ་	son; young boy
བུ་བཙོལ་ཁང་	nursery
བུ་ཆུང་	small son
བུ་ཕྲུག་	children
བུ་མོ་	daughter; young girl
བུ་ཡུག་	snow storm, blizzard
བུད་	vi. to come off, get unstrung
བུད་མེད་	women; female
བུད་ཤིང་	firewood
བེད་སྤྱོད་	using, putting to use; va. — བྱེད་ or — གཏོང་
བོང་བུ་	donkey

བོད་	Tibet
བོད་སྐད་	Tibetan language
བོད་བསྒྲིད་	Tibet bound
བོད་ཇ་	Tibetan tea
བོད་ལྗོངས་	Tibet
བོད་རྗེ་	king of Tibet
བོད་པ་	Tibetan
བོད་ཟླ་	Tibetan (lunar) month
བོད་ཡིག་	written Tibetan
བོད་རིག་པ་	Tibetological
བོད་ལུགས་	Tibetan customs, way, manner
བོབས	vi. imp. of འབབ་
བོར་	1. vi. to lose; 2. va. p. of འབོར་
བོར་བརླག་	loss, losing; vi. — ཤོར་
བོས་	va. p. of འབོད་
བྱ་	va. f. of བྱེད་
བྱ་སྐད་	cock's crow
བྱ་རྒྱ་	a big bird of prey, Tibetan eagle
བྱ་དགའ་	prize
བྱ་ཐབས་མེད་	vi. to be without the means of doing, be unable to do
བྱ་བ་	work, deeds, action
བྱ་བ་ལེགས་འགྲུབ་	good fortune in business (11.20.2.3.23)
བྱང་	north
བྱང་དོས་པ་རིག་འཛིན་དོ་རྗེ་	p.n.
བྱང་ཐང་	p.n. of Tibetan northern plateau
བྱམས་བཟུ་	love
བྱས་	va. p. of བྱེད་
བྱས་རྗེས་	result, achievement
བྱས་ན་	well then
བྱས་ཙང་	because, consequently (4.6.4.9)
བྱིན་	va. p. of སྦྱིན་
བྱིལ་	va. to stroke, caress
བྱིལ་བྱིལ་	stroking, rubbing; va. — གཏོང་; བྱེད་
བྱུ་རུ་	coral (the gem)
བྱུགས་	va. to smear, apply a cream
བྱུང་	1. vi. got (5.3); 2. auxiliary verb for first person involuntary constructions (5.1)
བྱེ་	vi. p. of འབྱེ་
བྱེ་ཐང་	desert
བྱེ་བ་གཅིག་	10,000,000
བྱེད་	va. to do (5.6)
བྱེད་སྒོ་	activities, duties, work
བྱེད་སྦྱངས་	the manner of doing things
བྲག་	rock
བྲག་ཕུང་	cave
བྲག་ཅ་	echo; vi. — འཕོར་
བྲག་རྡོ་	boulder
བྲག་ཤུག་	cave
བྲག་རི་	rocky mountain
བྲང་ཁོག་	chest; vi. — ཕྱེར་ to stick out one's chest (with pride)
བྲལ་	1. vi. to separate ; 2. with ཐབས་ and ཚད་ (9.1; 11.13)
བྲིན་ཚོང་	selling well
བྲིས་	va. p. of འབྲི་
བྲིལ་འཚབ་	hurried, rushed
བྲོས་	va. p. of འབྲོས་
བྲོས་བྱོལ་	refugee
བླ་མ་	lama
བླ་མའི་དྲང་སྲོང་	ascetic lama, a siddhi

ཉ་ཕྱང་	the "corporation" of a lama
ཉ་ཤིང་	soul tree
ཉ་སྲོག	soul, life essence
ཉངས་	va. p. of ལེན་
ཉུག་	va. to pour
ཉོ་	1. mind; 2. "want" particle (9.10)
ཉོ་སྦོས་ལྡན་པ་	understanding, wise; intellectual
ཉོ་བག་ཆོད་པོ་	decisive
ཉོ་མཐུན་	1. having the same opinions, thoughts; 2. comrade
ཉོའོ་རོར་	p.n.
ཉོ་རེག་བཀྲ་བ་	intelligent
ཉོལ་ཤར་	vi. to come to mind
ཉོན་པོ་	minister
དབང་གིས་	the causal connective (5.9)
དབང་བསྒྱུར་	power, domination, rule
དབང་ཆ་	power, ownership
དབང་ཆེན་	p.n.
དབང་ཆེན་གཡུ་ལྷ་	p.n.
དབང་དུ་བཏང་ན་	"hypothetical" construction (14.4)
དབང་དུ་བསྡུ་	va. to bring under power/ control, to dominate, conquer
དབང་མེད་(དུ་)	without control, choice; involuntarily, spontaneously
དབང་འཛིན་པ་	person in authority, authorities
དབང་ཀྱགས་	tyranny, excessive use of power, authority; va. — བྱེད་
དཔྱ་ཅན་	the type of Tibetan script used in books and newspapers
དབུགས་	breathing, respiration; va. — གཏོང་
དབུགས་རིང་	sighing; va. — གཏོང་
དབུགས་རྐལ་	va. to sigh
དབུགས་ལྷེམ་ལྷེམ་	panting
དབུལ་པོ་	poor
དབུས་	center, middle
དབུས་མ་	middle; see ཀར་གྱིང་
དཝོར་	va. to transport, move from one location to another
དཔང་སྐྱིད་	p.n.
དཔར་དུས་	summertime
དཔར་གནས་	the summer retreat of monks
དཔྱིན་སྐད་	English language
དཔྱིན་ཇི་	English; Englishman
དཔྱིན་གཞུང་	government of England
དཔྱིན་ཡུལ་	England
དཔྱིབས་	shape, form, figure
དཔྱག་པ་	stick, club
དཔྱགས་	va. to throw
འབད་བརྩོན་	effort, diligence, striving; va. — བྱེད་
འབབ་	vi. to land, come down, descend
འབབ་ཁང་	airport, station
འབབ་ཁེའུ་ལས་ཁུངས་	investigation office in traditional Tibetan government
འབབ་བཤེ་བྱེད་	va. to impose tax
འབར་	vi. to burn, catch fire
འབུད་	1. va. to take off; 2. va. to expell
འབུལ་	va. to give (h.)
འབུལ་འཇོག་	agreement, guarantee; va. — བྱེད་

འཕེབས་	va. to make or cause to descend, to bring down
འབོད་	va. to call out, shout
འབོད་བསྐུལ་	an appeal; va. — བྱེད་
འབོར་	1. va. to throw, fling; 2. an amount
འབོར་ཆེན་	large quantity, amount, number
འཕྱིན་	va. to throw out; to take out, produce
འཕྱེ་	vi. to open, to come apart
འབྱོར་	vi. to arrive, to be received (5.7.2)
འབྱོར་ཐོ་	arrival report, registration; va. — བཀོད་
འབྱོར་པ་གྲལ་རིམ་	bourgeoisie, bourgeois
འབྱོར་མེད་གྲལ་རིམ་	the proletariat, proletarian class
འབྲས་	rice
འབྲས་སྤུངས་	Drepung (monastery)
འབྲས་བུ་	fruit; result
འབྲི་	va. to write; draw
འབྲི་ཀློག་	writing + reading
འབྲི་ཆུ་	Yangtse river
འབྲི་དེབ་	notebook
འབྲིང་བ་	middle one; mediocre
འབྲུ་	barley; grain
འབྲུ་ཁང་	granary
འབྲུག་སྐད་	thunder; vi. — ཆུག་
འབྲུག་སྒྲ་བསྒྲགས་	vi. to thunder
འབྲུམ་ནད་	smallpox
འབྲུ་རིགས་	grains
འབྲུག་ཡུལ་	Bhutan
འབྲེལ་	1. "together with" clause connective (7.9); 2. the "according to" clause connective (7.10)
འབྲོག་པ་	nomad
འབྲོག་ལས་	dairy or pastoral work
འབྲོས་	va. to flee, run away
ཆ་ཆུབས་	waves (of water)
ཆད་དེ་	completely
ཆུ་	va. to bury
ཆུར་མོ་གང་	a handful
ཆུས་	va. p. of ཆུ་
ཆུག་བཟོས་	something that was obtained but not officially/ legally given
ཆུ་	1. side of the body; belly; 2. vi. to swell up, get distended
ཆུམ་	thick
ཆུངས་	va. p. of ཆུང་
ཆུང་འབྲས་	the fruit or result of one's studies
ཆུར་	p.n. of place
ཆུར་འཕྲིམ་	poster; va. — བྱེད་
ཆུལ་ཁྲིམས་	va. to give
ཆུལ་ཁྲིམས་བདག་	patron, donor
ཆུལ་ཁྲིམས་	charity, alms; va. — གཏོང་
ཆུང་བརྡར་	training
ཆེས་གས་	"together with" connective (7.9)
ཆེད་	1. vi. to become numb; 2. vi. to sneeze
ཆེལ་	va. to connect
ཆེལ་ཐག་	connection, relation (lit., a connecting rope); va.— གཏོང་ to create relations, to extend a relationship

མ་	1. negative particle (2.8); 2. mother
མ་ཀོང་	share (stock)
མ་...གོང་ལ་	"before" clause connective (7.4)
མ་གཏོགས་	1. "unless" clause connective (10.6); 2. "except for" clause connective (10.7)
མ་ལྟོས་པར་	disregarding; regardless of (14.8.3.23)
མ་ཐག་	"as soon as" clause connective (6.2)
མ་མཐར་ཡང་	even at the very last
མ་མཐུན་པ་	incompatible; unfriendly
མ་...ན་	"if don't do" clause connective (10.5)
མ་ཎི་	(mani) prayer
མ་...པར་དུ་	1. "without" clause connective (10.10); 2. "until" clause connective (10.11)0
མ་བུ་	abbr. mother and son
མ་རྩ་	capital
མ་རྩའི་རིང་ལུགས་	capitalism
མ་ཚད་	see མ་ཟད་
མ་ཟད་	"not only" clause connective (7.1)
མ་རེད་	is/am not; no (2.8)
མག་པ་	bridegroom
མང་པོ་	many
མང་ཆེ་བ་	the majority, the most part
མང་ཚུད་	quantity, amount, number
མང་ཙམ་	a little more
མང་ཚོགས་	public, the masses
མང་ཤོས་	most
མང་སྤྱོད་	
མང་བཙན་	p.n. of a Tibetan king
མན་ཆད་	downwards of something or some number, under, lower than
མའོ་(ཙེ་དུང་)	Mao (Zedong)
མར་	1. down, downwards, downhill; 2. butter
མར་ཚོན་ཁ་	colored butter
མལ་གྲོ་	p.n. of a place east of Lhasa
མི་	1. person; 2. negative particle (2.8; 6.3); 3. agentive particle (5.16)
མི་གྲངས་	population, the number of people
མི་གཡ་	hired laborer, worker
མི་རྒྱུད་	lineage, descendents
མི་ངན་	bad, evil person
མི་མཐུན་པ་	contradictory, incompatible, in conflict
མི་དྭག་	gentry, aristocracy; prominent citizens
མི་འདྲ་བ་	different
མི་སྡེ་	personnel, people
མི་འབོར་	population
མི་དམངས་	people, masses
མི་དམངས་ཀུང་ཧོ་	people's commune
མི་དམངས་བཙན་དམག་འགྲོལ་དམག་	people's liberation army
མི་ཚང་	family
མི་ཚད་	sm. མ་ཟད་
མི་ཚེ་	life, a lifetime; vi. — འདས་ to pass, live a lifetime
མི་རིགས་	nationality, ethnic group
མི་རིགས་སྲིད་ཇུས་	nationality/minority policy
མི་རིང་བར་	soon, before long
མི་རེ་དོ་རེ་	each and everyone
མི་རུས་	human bone

མི་སེམས་	people's minds; va. — འདུལ་ to capture people's minds
མི་སེར་	serf; citizen; subject
མིག་	eye; va. — ལྟ་ to look at
མིག་ཅེ་རེ་	wide-eyed; va. — ལྟ་ to look, stare at wide-eyed
མིག་ཆུ་	tears; vi. — ཞོར་ to shed tears
མིག་ལྟ་	va. to look at
མིག་བལྟས་	p. of མིག་ལྟ་
མིག་ཕྱང་	va. to open one's eyes
མིག་འབྲས་	eyeball
མིག་ལམ་	field of vision
མིག་རྟིག་རྟིག་	wide-eyed; staring at someone or something
མིང་	name
མིང་གྲགས་	famous, well-known
མིད་པ་	throat
མིན་	1. negative particle (2.8; 6.3); 2. with verbs to convey "whether or not" (8.6); 3. see དེ་མིན་
མིན་པས་སོ་	because something "is not" (7.14.1.4.15)
མུ་ཏིག་	pearl
མུ་མཐུད་(ཀྱས་)	continuously, without a break or interruption (6.5.5; 8.10.3.17)
མུ་སེ་	matches
མུན་པ་	darkness; ignorance
མུན་པ་རྩུབ་	vi. to become night, dark, twilight
མུའུ་	ch. "mu" — a Chinese area measurement equal to 0.1647 acres
མུས་	present tense particle (3.5)
མུས་ཀིན་	present tense complement (3.5)
མུས་ཀིན་འདུག་	present tense complement (3.5)
མུས་ཀོད་	present tense complement (3.5)
མུས་ཀོད་(པ་)རེད་	present tense complement (3.5)
མུས་རེད་	present tense complement (3.5)
མེ་	fire
མེ་ཁོག་	hibachi-type stove
མེ་གོ་	ch. America
མེ་ཉི་	a flame
མེ་ཏོག་	flower
མེ་ལྕར་འབར་	caught fire like a flame (13.5.3)
མེ་སྐྱག་	spark; va. — འཕྲོ་ to spark
མེ་མདའ་	gun; va. — རྒྱག་ to shoot a gun
མེ་ཕུང་	bonfire
མེ་སྦྲུལ་	fire-snake (year)
མེ་ཤིང་	firewood
མེ་ཤུགས་འཕུར་མདེལ་	missile
མེད་	1. negative existential verb (2.8; 6.3); 2. with verbs to convey "whether or not" (8.6)
མེད་པ་རེད་	no exist (2.8)
མེད་པར་	noun + —: "without" (14.8.3.2)
མེད་པར་འགྱུར་	vi. to come to be without, to come into the state of not existing (8.10.3.16)
མེད་པར་བཟོ་	va. to destroy, annihilate
མེད་པས་སོ་	because something does "not exist" (7.13.1.4.15)

མེས་པོ་	1. grandfather; 2. forefather, ancestor
མེས་རྒྱལ་	fatherland
མོ་	she
མོ་ཀར་	car
མོད་	"even though" clause connective (7.2)
མོན་ཏ་རི་	p.n. of a place
མོའི་	her (she + genitive)
མོར་	to her (she + dative-locative)
མོས་	1. to like, agree; 2. by her (she + instrumental); 3. "want" particle (9.10)
ཚོང་	auxiliary verb "to experience" (9.6)
དམག་	war; va. — རྒྱག་
དམག་བསྡུལ་	military recruitment
དམག་བསྡུད་	march, marching (for the military); va. — བྱེད་
དམག་འཁྲུག་	war; vi. — ཤོར་ to have a war break out; va. — བྱེད་; va. — རྒྱག་ to wage war; va. — སློང་ to provoke a war
དམག་འཁྲུག་གི་ཉེས་ཅན་	war criminal
དམག་སྡེར་	military camp
དམག་དོན་	military, military affairs
དམག་དྲངས་	va. p. of དམག་འདྲིན་
དམག་འདྲིན་	va. to lead troops into battle
དམག་དཔུང་	military forces, troops
དམག་ཕོགས་	military salary, pay
དམག་མི	soldier
དམག་རོགས་	relief troops, reinforcement
དམག་ཤུགས་	military force, strength
དམངས་གཙོ་	democratic
དམངས་གཙོ་སྤྱི་མཐུན་	democratic republic
དམའ་	low
དམར་	red
དམིགས་ཡུལ་	goal, aim, hope
དམིགས་བསལ་	special, specially
དམྱལ་བ་	hell
མྱ་	wound, sore
མྱ་ཁ་	the surface of a wound, sore
མྱང་གཞི་	foundation, basis
མྱང་གཞིའི་དཔལ་འབྱོར་	economic foundation, basis
མྱས་སྐྱོན་	injury; va. — གཏོང་
མྱུགས་	va. to bark
མྱོ་ཕུགས་	draft animals
མྱོ་ཞིང་	arable land, land under cultivation
མྱོན་པ་རྒྱག་	va. to plow
མྱོའོ་	grandmother
མྱ་ར་	beard
སྨད་ཅི་	p. n. of a city in Vietnam
སྨད་ཚ་	the second of two parts (e.g., in a book or a lifetime)
སྨན་	medicine
སྨན་ཁང་	hospital
སྨན་བཅོས་	medical treatment
སྨན་དཔྱད་	medical examination, medical check-up
སྨི་	meter
སྨིན་མ་	eyebrow
སྨོན་འདུན་	wish, desire; va. — བྱེད་
སྨོན་ལམ་	prayer for something; va. — རྒྱག་ or འདེབས་
སྨོན་ལམ་ཆེན་མོ་	the "great prayer festival" in Lhasa
སྨོན་ལམ་དུས་ཆེན་	sm. སྨོན་ལམ་ཆེན་མོ་
སྨྲ་	va. to say, to tell

ཟླས་ va. p. of ཟླ་
ཏོ་ན་ causal connective (5.9)
ཏང་ causal connective (5.9)
ཙམ་ 1. about, approximately (7.14.1.4.9; 7.14.2.4.8); 2. "how ever much . . . that much" constructions (12.12); 3. a little; 4. + བྱེད་ in verbal constructions see (13.5.3.20); 5. as modestly particle (16.1.2.3.1)
ཙམ་ནས་ with verbs (15.8.3.16)
ཙམ་ཡང་ with negatives (14.8.3.5)
ཙི་ཙི་ mouse
ཙོང་ཁ་པ་ Tsongkapa
ཙོག་པུར་ crouching, squatting
གཙང་ region in Tibet
གཙང་པ་ person from གཙང་
གཙང་སེལ་ clean-up, purge; va. — བྱེད་
གཙུག་གཡུ་ turquoise headstone worn by Amdo women
གཙུག་ལྷག་ཁང་ temple; the Cathedral temple (Jokang) in Lhasa
གཙོ་གཉེར་ chief guest
གཙོ་བོ་ main
བཙལ་ va. p. of འཚོལ་
བཙན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ imperialism
བཙན་གནོན་ oppressing; va. — གཏོང་
བཙན་པོ་ secure, safe
བཙན་འཛུལ་ invasion; va. — བྱེད་
བཙའ་ vi. to give birth, to bear
བཙས་ va. p. of བཙའ་
བཙུགས་ va. p. of འཇུག་ས་
བཙུན་མོ་ queen
བཙོང་ va. f. of འཚོང་
བཙོངས་ va. p. of འཚོང་
བཙོན་ prison, jail
བཙོན་ཁང་ prison, jail
བཙོན་པ་ prisoner
ཙྪ་ twenties particle (8.1)
ཙྪ་ཆུ་ urine and feces
ཙྪ་ཆེ་ precious, sacred; invaluable, rare
ཙྪ་བ་ root
ཙྪ་བ་ནས་ 1. emphatic negative adverb "never" (9.9); 2. in double negative constructions (11.17)
ཙྪ་ཁྲིམས་ constitution
ཙྪ་འཐང་ས་ valuable
ཙྪ་གཏོར་ annihilation, complete destruction; va. — (དུ་) གཏོང་
ཙྪ་མེད་ annihilation; va. — གཏོང་
ཙྪ་ཚིག་ public notice; va. — བཀྲམ་ to distribute, announce a public notice
ཙྭ་ grass
ཙྪ་ལ་ to/in the presence (of) (5.17.4.7)
ཙྪད་གཅོད་ 1. investigation; va. — བྱེད་; 2. va. to investigate
ཙྪད་བཅད་ p. of ཙྪད་གཅོད་
ཙྪབ་ཏྲལ་ torn, tattered
ཙྪམ་སྒྲི་ small bag for carrying tsamba
ཙྪམ་པ་ roasted barley flour
ཙྪམ་གསུར་ smell of tsamba burning
ཙྪི་ཤིང་ a plant
ཙྪིག་རྩིང་ foundation (of building)

རྩིས་	1. "plan/intend to" clause connective (7.3); va. — རྩོམ་ to calculate, add up
རྩིས་ཁང་	revenue bureau in traditional Tibetan government
རྩིས་ཐོ་	accounting records, account books
རྩིས་པ་	accountant, book-keeper, cashier
རྩིས་དཔོན་	finance minister, finance secretary
རྩིས་བཞེས་	p. of རྩིས་ལེན་
རྩིས་ལེན་	taking over, assuming control; va. — བྱེད་
རྩེ་	1. va. to play; 2. top; tip; peak
རྩེ་ཕྱག་ལས་ཁང་	a treasury office in traditional Tibetan government
རྩེད་མོ་	playing, a game; va. — རྩེ་ to play
རྩེས་	va. p. of རྩེ་
རྩོམ་	va. to author, compose
སྩལ་	va. to give, bestow
བརྟག་ཚོད་	investigating; va. — བྱེད་
བརྟེ་སྲུང་	respecting, abiding by; va. — བྱེད་
བཀྲིས་	in accordance with
བཀྲེ་	va. to love
བཀྲེ་གདུང་	love
བཀྲེ་ཡོ་	love
བཀྲེ་སེམས་	love
བརྩོན་འགྲུས་	diligence; va. — བྱེད་
བསྩལ་	va. p. of སྩལ་
ཚ་གྲང་	hot + cold; temperature
ཚ་ཡོ་	1.hot; 2. strong (e.g., an answer, wind)
ཚ་བ་	heat
ཚ་ལྗ་མ་	orange (fruit)
ཚ་ཤཀ་	"tshashak" (a sound)
ཚགས་པར་ཁང་	newspaper office
ཚགས་ཡིག་	records, documents
ཚང་མ་	all
ཚང་འཛོམ་	plenary
ཚང་འཛོམ་གློག་ཚོགས་	plenary session
ཚད་(ལ་)	1. every time, whenever, whoever, whatever construction: va. + ཚད་ (12.14); 2. level, limit
ཚད་	see མ་ཚད་
ཚད་བྱལ་	"no choice" (11.13)
ཚད་མེད་	1. limitless, boundless; 2. "no choice" (11.13)
ཚད་གཞི་	size, standard, criteria, rate
ཚབས་ཆེན་	serious, severe
ཚར་	the completed/finished auxiliary verb (9.8)
ཚལ་	vegetable
ཚེག་འཇམ་	gentle, kind, pleasant talk
ཚེག་ཐག་གཅོད་	va. to assert, say emphatically, state definitely
ཚེག་ཐག་བཅད་	va. p. of ཚེག་ཐག་གཅོད་
ཚེམས་	vi. to be satisfied (15.8.3.14)
ཚུགས་	vi. p. of འཚུགས་
ཚུད་	vi. p. of འཚུད་
ཚུར་	hither (5.17.4.11)
ཚུལ་	1. "manner" particle (9.12); 2. pretend particle (6.8)
ཚུལ་བྱས་	"pretend" construction (6.8)
ཚེ་	1. life; 2. "when" connective (5.10); 3. conditional connective (6.1)
ཚེ་ཕྱི་མ་	the next life

ཆེས་ date

ཀོ་ pluralizing particle (3.2.2)

ཀོ་ཚུང་ subcommittee, small group

ཆོགས་ va. p. of འཆོགས་

ཆོགས་ཆེན་ཁལ་ངོ་ head disciplinary officer in monastery

ཆོགས་དང་བསོད་ནམས་ virtue, merit

ཆོགས་འདུ་ meeting

ཆོང་ཁང་ shop

ཆོང་པ་ trader

ཆོང་ལས་ business transaction; va. — ཤིད་ to transact business, to engage in commerce

ཆོད་མེད་ immense, boundless, limitless

ཆོན་ paint; va. — གཏོང་

ཆོན་ཁུ་ colored

ཆོན་ལྡན་ colorful, colored

ཇི་ salt

མཆན་ name (h.)

མཆན་བཏགས་ va. p. of མཆན་འདོགས་

མཆན་འདོགས་ va. to name, give a name (h.)

མཆན་མོ་ night

མཆན་ལས་ night work

མཆམས་ (སུ་) "when" connective (5.10)

མཆམས་འབྲི་ a visit; va. — ཤིད་ or ཀྱི་ to visit

མཆམས་མཆམས་ sometimes

མཆམས་སྤྲིན་ colored clouds

མཆོ་རྨོན་ Lake Kokonor

མཆོ་རྨོན་ཁིང་ཆེན་ Qinghai Province

མཆོ་བོད་ Qinghai-Tibet

མཆོ་ལས་ཟབ་པ་ deeper than the ocean (9.17.1.3.10)

མཆོན་ཤིད་ an object used to illustrate or symbolize something

འཆང་ཀ་ཤིག་ཤིག་ crowded, squashed in

འཆར་ལོངས་ growth; vi. — ཡོང་ (ཐྲུང་) to grow (up)

འཆལ་ 1. va. to prostrate; 2. to exist; 3. "I beg", "please", "I request"

འཆོག་ vi. to get burned

འཆོགས་ vi. to get established, found, started, begun

འཆུད་ vi. to get put into, under; to get admitted, included in; to fit into

འཆོ་ va. to look after, to take care of

འཆོ་བ་ livelihood, subsistence; va. — སྒྲིལ་ to earn one's livelihood

འཆོགས་ va. to assemble, convene, hold a meeting

འཆོང་ va. to sell; to barter, trade

འཆོལ་ va. to search, look for

འཆོལ་འདོན་ searching and extracting, exploration and mining; va. — ཤིད་

མཇད་ va. to do (h.)

མཇད་དཀའ་ difficulty, problem (h.)

མཇད་འཁྲུར་ responsibility (h.)

མཇའ་གཅུགས་ love

མཇའ་བཤེས་ friendship

མཇུག་ཁྲིད་ direction; guidance; va. — ཤིད་

མཇུག་མོ་ finger

མཇེས་ pretty, beautiful

མཇེས་སྡུག་ beauty

མཇེས་སྡུག་ལྡན་པ་ beautiful

མཇེས་པོ་ pretty, beautiful

མཛེས་ཤིང་ཡིད་དུ་ འོང་བ་	beautiful, charming, attractive, fascinating
མཛོད་ཁང་	a warehouse
འཛགས་	vi. to drip, leak
འཛམ་གླིང་	world
འཛམ་གླིང་གི་ཡང་སྟེང་	"roof of the world"
འཛིན་	va. to seize, hold
འཛིན་ཁོངས་	ownership
འཛིན་གྲྭ་	a class (in school)
འཛིན་ཆས་	furniture
འཛིན་བཟུང་	arrest; va. — ཅིད་
འཛུགས་	1. va. to start, found, establish; 2. va. to set up, hoist, put up; 3. va. to stick in, poke, plant
འཛུགས་བསྒྲིགས་	construction, building, development; va. — ཅིད་
འཛུམ་མདངས་	smiling demeanor; va. — འཕྲོ་
འཛུམ་རྒྱལ་	a smile, a laugh; va. — ཅིད་
འཛུལ་	va. to enter
འཛེགས་	va. to climb
འཛེམས་	shyness, restraint
འཛོམ་	vi. to be collected together, be congregated, be gathered
འཛོམས་	vi. p. of འཛོམ་
འཛོམས་པོ་	abundant, plentiful
རྫུ་	va. to pretend, impersonate
རྫུ་འཕྲུལ་	miracle
རྫུན་	lies
རྫོགས་	vi. to be exhausted, finished, out of
རྫོང་	district
རྫོང་ཆེན་	big district; big castle
རྫོང་ཕྲན་	small district; small castle
བརྟགས་	va. p. of རྟ་
ཞག་རྫོད་	overnight stop, halting place on trip
ཞགས་པ་	lasso; va. — ཆུག་
ཞན་	ch. county
ཞབས་འདེགས་	service, serving; va. — ཀྱི་
ཞབས་རྫོང་	government servant or official; va. — ཀྱི་ to serve as a government official
ཞབས་བྲོ་	dance, dancing; va. — ཆུག་
ཞབས་ཀྱི་	service
ཞལ་	face (h.)
ཞལ་གྱེས་	va. to separate, depart, leave (h.)
ཞལ་ལྟེ་	decision, judgment (h.)
ཞལ་མཇལ་	face to face meeting, meeting in person; va. — གནང་ (h.)
ཞལ་འདོན་	prayer; va. — གནང་ (h.)
ཞལ་ཕྱེད་	the first offering of something; va. — འབྱལ་ to give/make the first offering [With respect to the opera festival it refers to giving a first performance, which is a sampler of the different plays.]
ཞལ་ཐ་	plastered surface; wall
ཞལ་རས་	face (h.); va. — མཇལ་ to meet in person, face to face
ཞལ་ཟས་	food (h.)
ཞི་དུལ་སེམས་བཟང་	peaceful and kind
ཞི་བདེ་	peace

ཞི་བདེའི་ཁ་དན་	peace offer
ཞི་བ་	peaceful, peace
ཞི་བའི་བཅིངས་ཨགྲོལ་	peaceful liberation
ཅིག་	1. one, a (2.6.1); 2. imperative particle (7.14.1.4.16)
ཅིང་	1. verbal conjunctive clause connective (5.12); 2. with adjectives (10.3.7)
ཅིང་ཁ་	farm, field
ཅིང་ཆུ་	irrigation; va. — གཏོང་
ཅིང་ཆུ་འདེན་གཏོང་	irrigation; va. — བྱེད་
ཅིང་ཆེན་	province, state
ཅིང་པ་	farmer
ཅིང་བྱན་བདག་པོ་	serf owners
ཅིང་འབྲོག་	farmers and nomads
ཅིང་ར་	farm
ཅིང་ལས་	farm/agricultural work
ཅིང་ལས་ཐོན་སྐྱིད་	agricultural production
ཅིན་ཙང་ཡུ་གུར་	Xinjiang Uighur (Autonomous Region)
ཅིན་ཐོད་	Xinjiang-Tibet
ཅིབ་པ་	details, in detail (7.14.1.4.4)
ཅིབ་འཚུག་	research; va. — བྱེད་
ཅིབ་དཔྱད་	investigating, checking, examining; va. — བྱེད་
ཅིབ་ཕྱེ་	details, in detail
ཅིབ་ཚགས་	1. precise, detailed, thorough; 2. careful
ཅིབ་བཤེར་	investigation; va. — བྱེད་
ཅིབ་བཤེར་སྐན་ཁུ་	investigatory report
ཅིམ་པོ་	delicious (for food)
ཁྱོ་	va. to say, tell, ask, request (7.7) (h.)
ཁྱོ་བའཕེན་	va. to make a request, beseech
ཁྱོས་	va. p. of ཁྱོ་ (h.)
ཁྱོགས་	va. to participate, join, enter
ཁྱོམ་བུ་	cat
ཁེ་	forties particle (8.1)
ཁེ་དཀས་	1. very, a lot; 2. the adjectival "augmentation" particle (10.3.3)
ཁེད་	vi. to be afraid
ཁེས་	quotation marker (4.4)
ཁེས་གྱགས་	vi. to be called
ཁེས་བྱ་བ་	that called (4.4. d.)
ཁོ་སྦྲོན་	name of the opera festival in Lhasa
ཁྱོ་མོ་	hat
ཁོར་གས་པ་	morning
ཁོར་གས་ལས་	morning work
ཁོར་	1.spare time; 2. "coincidental" particle (8.8)
གཞན་	other, another; different
གཞན་དག་	others, another
གཞས་	song; va. — གཏོང་
གཞས་བཏང་	va. p. of གཞས་གཏོང་
གཞས་ཕྱད་	first day performance of an opera
གཞས་མ་	singer (female)
གཞི་རྟས་	only then (7.14.1.4.10; 8.10.3.17)
གཞི་བཟུང་	"according to" connective (7.10)
གཞིགས་	see ལ་གཞིགས་ཏེ་/ན་
གཞིར་བཟུང་	sm. གཞི་བཟུང་
གཞིས་ཀ་	estate
གཞིས་ཀ་རྩེ་	Shigatse

གཞིས་ཆགས་ resettlement camp
གཞིས་ཀྱི་ abbr. གཞིས་ཀ་ཤི་
གཞུ་ va. to hit, strike
གཞུག་ va. to take part in, to participate in
གཞུང་ government
གཞུང་སྐྱེར་ government and private; everything
གཞུང་འབྲུ་ government grain/barley
གཞུང་ཞབས་ government official
གཞུང་བཞེས་ confiscation; va. — གཏོང་
གཞུང་ལམ་ highway, main road
གཞུང་སར་དགའ་ལྡན་ཕོ་བྲང་ p.n. of traditional government of Tibet (11.20.2.3.1)
གཞེས་ནིང་ the year before last
གཡོགས་ the side (of)
གཡོན་གཡོན་ young; youth
གཡོན་ཏུ་ youth
གཡོན་ཏུ་མ་ young girl
གཡོན་པ་ youth
བཅག་ va. p. of འཇོག་
བཅད་ vi. to bloom (flower)
བཅད་མཐོང་སྐོན་རྫོང་ p.n. of a district
བཅའ་ཚན་ wetness, moisture, humidity
བཅའ་བརླན་ wetness, moisture, humidity
བཞི་ four
བཞི་ཁྲི་ 40,000
བཞི་བརྒྱ་ 400
བཞི་བཅུ་ 40
བཞི་ཆ་གཅིག་ one quarter
བཞི་ཆ་གསུམ་ three quarter
བཞི་སྟོང་ 4,000
བཞི་པ་ fourth
བཞི་འབུམ་ 400,000

བཞིན་ like, as (7.14.1.4.10)
བཞིན་དུ་ (ཡོད་པ་རེད་) 1. present tense complement (3.5); 2. "while" (6.5.4)
བཞིན་འདུག་ present tense complement (3.5)
བཞིན་པ་ཡིན་པ་རེད་ present tense complement (3.5)
བཞིན་པར་ 1. present tense complement (3.5; 4.6.4.8; 4.6.4.11); 2. the "while" adverbializer (4.6.4.8; 6.5.4)
བཞིན་པ་རེད་ present tense complement (3.5)
བཞིན་ཡོད་(པ་)རེད present tense complement (3.5; 5.17.4.2; 5.17.4.5)
བཞུགས་ va. to stay, live, sit (h.)
བཞུགས་ཡུལ་ place of residence (h.)
བཞུད་ vi. to set (for sun and moon)
བཞུ་ va. to melt
བཞེངས་ 1. va. to get up, arise; 2. to build, erect (h.)
བཞེངས་ va. p. of བཞེངས་
བཞེས་ va. to take (h.)
བཞོན་ va. to ride (an animal)
ཟ་ va. to eat
ཟ་ཁང་ restaurant
ཟ་ཆས་ foodstuffs
ཟ་བཏུང་ food; eating and drinking
ཟགས་ vi. to fall (off something)
ཟད་ see མ་ཟད་
ཟད་ཆུལ་ worn out
ཟབ་མོ་ deep, profound
ཟམ་པ་ bridge
ཟམ་ཆེན་ large bridge
ཟས་ 1. food; 2. va. p. of ཟ་

རྩི་ལིང་	ch. Silling (city)
རྩིང་ལངྒུག་	disturbance, unrest, riot, uprising; vi. — ལངས་
རྩིང་ཚ་	disturbance, unrest, riot, uprising; vi. — ལངས་
རྩིན་	the "completed/finished" auxiliary verb (9.8)
རྩུག་	1. to be stuck (in); 2. pain; vi. — ཆུག་ to be in pain; 3. vi. to be pricked
རྩུར་བཏོག་	va. to set, put aside
རྩུར་རྩ་	satire, sarcasm
རྩེར་	sm. རྩེར་, 2 and 3
རྩེར་	1.va. to say (4.6.4.9); 2. vi. to be called (4.4 c); 3. direct speech particle
རྩེར་མཁན་	the one called
རྩེར་པ་	that one called (4.4 c; 5.17.4.13; 8.10.3.1)
རྩེར་སྨོལ་	a traditional, customary saying
རྩོག་	livestock, cattle
རྩོག་ཐོང་	price of merchandise
རྩོམ་	wooden barrel
རྩོར་ར་	sickle
རྩོལ་	"pretend" particle (6.8)
ཚེ་ཉིན་	last year
ཚེ་པ་	the moon; month
ཚེ་པོ་	spouse
ཁཆན་ཁང་	hay storage room
ཁཆན་བརྒྱ་	lottery; va. — འབྲལ་ or བསྒྲིལ་
ཁཆན་ཤ་	hay
ཁཆན་ཧྲུ་	hay and straw
ཁཆབ་མཚོར་	dressing up, dressed up
ཁཆབ་ཁཆབ་	careful(ly); va. — བྱིད་ to be careful or do carefully
ཁཉའ་ཉི་མ་	Sunday
ཁཉའ་སྤེན་པ་	Saturday
ཁཅར་ཅན་	sm. ཁཅར་པོ་
ཁཅར་པོ་	steep
ཁཅེ་	a type of precious stone
ཁཅེག་	leopard
ཁཅེཁས་	1. va. to look; 2. va. to buy (h.)
ཁཅེཁས་སྐོར་	tour (h.)
ཁཅེཁས་སྐྱོང་	taking care of, looking after (h.)
ཁཅེཁས་ཕྱད་	first day performance of an opera (preview of operas)
ཁཅེམ་	va. to sleep (h.)
ཁཅེམ་ཚང་	living room (h.)
ཁཅུཁས་ཀྱི་ཉི་མ་	p.n. of an opera
ཁཅུཁས་པོ་	body
ཁཅེར་	1. nail; 2. va. to wear, put on (e.g., a knife); 3. vi. to pain, hurt
བཟང་	kind, sincere, good
བཟང་ངན་	good + bad = quality
བཟང་ཞེབས་	vi. to be selected as the correct /best one by divine lottery
བཟང་ལན་སྤྲོག་	va. to respond with kindness
བཟང་ལན་བསྤྲོས་	va. p. of བཟང་ལན་སྤྲོག་
བཟའ་ཚེ་	spouse; husband and wife
བཟུང་	va. p. of འཛིན་
བཟོ་	1. "seem" constructions (9.7); 2. va. to make; 3. causative particle (11.7.2)
བཟོ་ཀུན་	a strike-breaker, scab
བཟོ་གྲྭ་	factory
བཟོ་བཅོས་	repair
བཟོ་བཅོས་རིང་ལུགས་	revisionism

བཟོ་པ་	worker
བཟོ་མི་འདུག་	"does not seem" construction (9.7 e)
བཟོ་ཚོང་ཞིང་ཕྱུགས་	abbr. industry, commerce, agriculture, and animal husbandry
བཟོ་ལ་བལྟས་ན་	see 9.7 j-k
བཟོ་ལས་	industrial work
བཟོད་པ་	tolerating; va. — སྩལ་
བཟོས་	va. p. of བཟོ་
འ་མན་རི་	p.n.
འང་	see ཀྱང་ (10.15.1.3.2)
འམ་	"or" (8.6)
འི་	see ཀྱི་
ཨུ་སྐུག་ཐབས་རྙད་	desperate, helpless
ཨང་	a sound
ཨད་ཀོག་	bragging; va. — ཀོད་ to brag
འོ་	sentence final marker (3.9)
འོ་ཁྱལ་ཐང་	p.n. of a plain near Lhasa
འོག་	beneath, under
འོད་	light
འོད་ཆེམ་ཆེམ་	glittering
འོད་སྣང་	brilliant, splendid; vi. — འབར་ to burn brilliantly
འོད་མདངས་	light, brightness, shine
འོད་ཟེར་	sparkling light, light rays
འོན་ཀྱང་	nevertheless (4.6.4.9)
འོས་ཁོངས་	among the candidates
འོས་པ་	worthwhile, worthy, appropriate; a candidate in an election
ཡ་མཚན་ཅན་	strange, unusual
ཡག་	nominalizing particle (6.7); 2. adjective stem of ཡག་པོ་
ཡག་ཉེས་	quality
ཡག་པོ་	good
ཡག་ཙམ་	a little better
ཡག་ཤོས་	best
ཡང་	see ཀྱང་
ཡང་བསྐྱར་	again
ཡང་ཅིན་	ch. a Chinese musical instrument
ཡང་སྟེང་	on top; roof
ཡང་དག་པ་	correct, perfect, accurate
ཡང་ན་	or, either or
ཡང་པོ་	light (in weight)
ཡང་ཡང་	1. over and over again (8.10.3.15); 2. often, frequestly
ཡ་ཡང་སེ་	often, frequently
ཡང་སྐྱེད་	reincarnation
ཡན་	above, over
ཡབ་གཞིས་	title of families who have produced a Dalai Lama
ཡབ་ཡུམ་	parents; father and mother (h.)
ཡའོ་	ch. Yao (a minority group in South China)
ཡར་	upwards, up
ཡར་རྒྱས་	development, progress; va. — གཏོང་ to develop
ཡར་ལུང་	p.n. of a place in southern Tibet
ཡར་ལུང་གཙང་པོ་	p.n. of main east-west river in Tibet
ཡལ་	vi. to vanish, disappear
ཡལ་གཡ་	branch
ཡས་	nominalizing particle (6.7)
ཡས་མས་	vicinity, up and down, about, approximately
ཡི་	see ཀྱི་

ཡི་གེ་	letter
ཡིག་སྐྱེལ་	postal service
ཡིག་རྩིས་	knowledge (lit., letters and mathematics)
ཡིག་ཆད་	exam
ཡིད་	mind, thought
ཡིད་ཆགས་	vi. to get, become attached to
ཡིད་ཐང་ཆད་	vi. to be discouraged, disappointed, sad
ཡིད་དུ་འོང་བ་	beautiful, pleasing
ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་	precious wish-fulfilling gem (12.20.2.3.1)
ཡིད་འོང་མཛེས་སྡུག་ལྡན་པ་	beautiful, pretty
ཡིན་	the linking verb "is" (1.10)
ཡིན་ན་ཡང་	nevertheless (5.17.4.4)
ཡིན་ནའང་	see ཡིན་ན་ཡང་
ཡིན་པ་རེད་	linking verb construction (1.10; 13.5.3.4)
ཡིན་པས་སོ་	because is (7.14.1.4.15)
ཡིན་མིན་	""whether or not" interrogative (8.6; 9.17.1.3.24)
ཡིབས་	va. to hide
ཡིས་	instrumental particle (3.1)
ཡུ་བ་	a handle
ཡུག་གཅིག་ཏུ་	in one piece
ཡུད་ཙམ་	a moment
ཡུད་ཙམ་སོང་	after a moment passed
ཡུན་	duration; for a time
ཡུན་ནན་ཁིང་ཆེན་	Yunnan province
ཡུན་ནས་ཡུན་དུ་	forever
ཡུན་རིང་	long time
ཡུལ་	1. place, area, region, country; 2. location particle (10.13)
ཡུལ་སྐོར་སྤྱི་འཆམ་	visiting, sight seeing
ཡུལ་སྐོར་སྤྱི་འཆམ་པ་	tourist
ཡུལ་གོམས་གཤིས་ལུགས་	native customs, habits, way of life
ཡུལ་སྐྱར་	vi. to move from place to place, wandering about, exile
ཡུལ་བྱོལ་	taking refuge, going into exile, fleeing
ཡུལ་སྲོལ་	customs of an area/ region
ཡོ་ནན་	ch. Vietnam
ཡོང་	1. va. to come; 2. as an auxiliary verb (11.20.2.3.22); 3. in simultaneous verb constructions (8.10.3.19)
ཡོང་ཁུངས་	origin
ཡོང་འབབ་	income
ཡོངས་	all, overall
ཡོངས་གྲགས་	well-known, famous
ཡོངས་འཛིན་	teacher, tutor (usu. of Dalai Lama) (h.)
ཡོངས་རྫོགས་	all, entire, whole
ཡོད་	existential verb (2.6)
ཡོད་པ་རེད་	existential verb (2.6)
ཡོད་པ་ཡིན་པས་ན་རེད་	see ཡོད་པས་རེད་
ཡོད་པ་ཡིན་པས་ནའོ་	see ཡོད་པས་རེད་
ཡོད་པ་ཡིན་ཙང་རེད་	see ཡོད་པས་རེད་

ཡོད་པས་དབང་ཐོས་རིད་	see ཡོད་པས་རིད་
ཡོད་པས་རིད་	because (something) exists (7.14.1.4.15)
ཡོད་པས་སོ་	see ཡོད་པས་རིད་
ཡོད་མིད་	"whether or not" interrogative (8.6)
ཡོད་ཚད་	all, everything
ཡོན་ཏན་	knowledge
ཡོན་ཚང་	standard of knowledge or education; qualification (education)
ཡོན་ཚད་	ability, qualifications, standards
ཡོབ་རྡུང་	spurring on; va.— གཏོང་
གཡག་	yak
གཡང་གཟར་ཅན་	precipitous
གཡར་	va. to loan, lend
གཡས་	right (direction)
གཡས་པ་	the right one (usu. for hands)
གཡས་གཡོན་	left and right; with respect to numbers, this conveys "more or less"
གཡུ་	turquoise
གཡུག་གཡུག་	shaking (one's head no); va. —རྒྱོ་ (usu. མགོ་བོ--)
གཡུགས་	va. to throw
གཡོ་	va. to move, shake
གཡོ་འགུལ་	shaking, moving; vi. — སྐྱེས་ to be shaken, moved (including emotionally moved)
གཡོ་སྒྱུ་	cunning, deceit
གཡོ་སྐྱོན་	dishonesty, deception
གཡོག་པོ་	servant (male)
གཡོག་མོ་	servant (female)
གཡོགས་	va. 1. put on clothing, etc.; 2. to blame
གཡོན་	left (direction)
གཡོན་མ་	the left one (usu. for hands)
ར་	1. dative-locative particle (2.6.1); 2. goat; 3. adverbializing particle (6.5.3; 6.5.4); 4. with nominalized verb stems (6.6.3; 6.6.4)
ར་ཆ་	abbr. of ར་མོ་ཆ་
ར་སྤྲུགས་	confronting/exposing a person's misdoings in the presence of the person and others; proving something; va. — གཏོང་
ར་སྤྲོད་	proof, evidence; va. — ཕྱོད་
ར་མོ་ཆེ་	p.n. of a temple in Lhasa
ར་ས་འཕྲུལ་སྣང་	name of the Cathedral temple
རག་	vi. to obtain
རག་སྦི་	Rugby (a school in England)
རང་	1. self, oneself; 2. "no choice" construction (11.13)
རང་རྐྱོང་	self-governing; autonomous
རང་རྐྱོང་ལྗོངས་	autonomous region
རང་རྐྱོང་ཁྲན་	autonomous county
རང་གྲལ་བཙན་ས་	natural barrier
རང་དགར་	leaving something as it is; free
རང་རྒྱལ་	our country
རང་ཆེ་རང་བཀྲར་	conceit(ed)
རང་འཇགས་	as before, unchanged
རང་ཉིད་	itself, oneself (5.17.4.4)
རང་ཉེས་	own crime/fault
རང་སྐྱོབས་རང་གྲུལ་	self-reliance and hard work; va. — ཕྱོད་
རང་འབབ་ཁྱི་ཆུ་	tap water, water supply

རང་བྱུང་ཁམས་ nature
རང་དབང་ freedom, liberty, independence
རང་དབང་མེད་པར་ uncontrollably
རང་སྦྱོང་ homework
རང་བཙན་ independence
རང་ཡུལ་ one's own country/area
རན་ "time to do" particle (11.1)
རབ་ཏུ་ thoroughly, completely
རབ་བྱུང་ the sixty-year cycle in the Tibetan calendar
རལ་གྲི་ sword
རལ་པ་ long hair; matted hair
རས་ woven cotton or synthetic material, fabric
རས་གོས་ cotton clothing
རས་ཆུང་ p.n. of an opera
རི་ hill, mountain
རི་བྲག་ rivers and hills; countryside scenery
རི་མཐོ་ high mountain
རི་དྭགས་ herbivorous wild animal; va. — རྒྱག་ to hunt
རི་པེན་ Japan
རི་བོང་ rabbit
རི་མོ་མཁན་ painter, artist
རིག་གནས་ culture
རིག་གནས་སློབ་གསོའི་ལས་རྩུང་ cultural and educational institution
རིག་གནས་གསར་བཟོ་ the Cultural Revolution
རིག་གནས་(ཀྱི་)གསར་བཟོ་ཆེན་པོ་ the Great Cultural Revolution
རིག་རྩལ་ art and literature
རིག་གཞུང་ culture; academic
རིག་གསར་ new sciences
རིགས་ 1. kind, category, thing; 2. race, ethnic group, nationality
རིང་ "when" connective (5.10); 2. during (11.20.2.3.21)
རིང་ཐུང་ long and short; length, distance
རིང་པོ་ long
རིང་བ་ longer
རིན་ཆེན་ precious, valuable
རིན་པོ་ཆེ་ 1. precious, valuable; 2. title of an incarnation
རིན་ཐུང་སར་ p.n. of a place in west Tibet
རིམ་པར་ gradually, in series, in stages, one after another
རིམ་བཞི་ fourth rank official in traditional Tibetan government
རིམ་བཞིན་ successively, gradually
རིམ་པར་ gradual in series, in stages, one after another
རིལ་མིག་ chart, diagram
རིལ་ vi. to fall down
རིལ་པོ་ 1. whole; 2. round
ར་ 1. dative-locative particle (2.6.1); 2. adverbializing particle (6.5.3; 6.6 5); 3. with nominalized verb stems (6.6.3; 6.6.4)
ར་སྤྲིག་ va. to march in formation, to line up in rows
ར་སྤྲིག་ས་ལམ་ term used in traditional society for military salute, presenting of arms; va. — ཞུ་

དུ་བསྟར་	a line, row
དུ་སྡེ་	leader or head of a column, line, row
དྲང་	1. "even though" clause connective (7.2); 2. "fit/ worthy" particle (9.15)
རེ་	1. "hope" particle (9.11); 2. sixties particle (8.1); 3. "each" particle (10.8)
རེ་འགས་	some, several
རེ་འདུན་	hope
རེ་བ་	hope
རེ་བཞིན་	every, each
རེ་རྒྱང་	a couple of, a few
རེ་རེ་	"each" particle (10.8)
རེ་རེའི་	"of each" (10.8)
རེ་རེར་	"to each" (10.8; 9.17.2.3.5)
རེ་རེས་	"by each" (10.8)
རེག་	va. to touch
རེད་	linking verb (1.10)
རེད་འདུག་	see 13.5.3.22
རོ་	corpse
རོ་ཟ་	pejorative phrase: corpse-eater
རོལངས་	1. lit., zombie; 2. slang: make a comeback; vi.— ཐུག་
རོགས་སྐྱོར་	help; va. — བྱེད་
རོགས་དངུལ་	money to help, aid/ relief money
རོགས་གནང་	va. to help (7.13) (h.)
རོགས་བྱེད་	va. to help (7.13) (h.)
རོགས་རམ་	help; va. — གནང་ or བྱེད་
རོགས་རམ་ཚོགས་པ་	relief, aid agency
རོལ་	va. to enjoy
རོལ་ཆ་	music; va. — གཏོང་
རྭ་སྒྲེང་	p.n. of a monastery north of Lhasa
རྭ་སྒོག་	abbr. Reting and Taktra (2 regents after the death of the 13th Dalai Lama)
ཀླད་ཟའོར་	car, automobile
ཀློག་ཆེན་	great
ཀློང་	wind
ཀློང་དམར་དྲག་པོ་	hurricane, typhoon, cyclone, vi. — འཚུབས་ (12.20.2.3.9)
ཀློང་གཤོག་	fast, quick
ཀློག་	va. to destroy, smash, to lose
བཀློགས་	vi. p. ཀློག་
ལ་	1. to (the dative-locative particle) (2.6.1) (also see ར་); 2. conjunctive of adjectives ("as well as") (10.3.7); 3. as a clause connector (10.4.1); 4. a mountain pass; va. — ཐུག་ to cross a mountain pass
ལ་ཁད་ལ་	"about to" clause connective (7.11)
ལ་ཁར་	"about to" clause connective (7.11)
ལ་དཔག་ (སྟེ་) (ན་)	"according to" construction (12.15)
ལ་གཞིགས་(ཏེ་) (ན་)"according to" construction (12.15)	
ལའང་	even
ལ་ཡང་	even
ལ་ལ་	some, a few, several
ལག་	hand
ལག་འཁྱེར་	permit
ལག་ཆ་	tool

ལག་རྟགས་	present
ལག་པ་	hand
ལག་རྩལ་	craft, dexterity, skill
ལག་རྩེད་སྦྱོ་ལོ་	basketball
ལག་ལེན་	practicing, putting into practice
ལག་ཤེས་བཟོ་གྲྭ་	handicraft center/factory
ལགས་	honorific word used after personal names or titles
ལང་ལོང་	sluggish, languid
ལངས་	va. to start; to get up, arise
ལངས་ཡོུགས་	position
ལན་	1. answer, reply, message; va. — སྐྱལ་ or སློག་ or འདེབས་; 2. times
ལན་སློག་	va. to reply, answer in kind, act in response to, counter; 2. noun or adjective + — see (10.15.1.3.3)
ལན་བསློགས་	va. p. of ལན་སློག་
ལབ་	va. to say
ལམ་གཏ་	road
ལམ་ཆུད་	area on both sides of a road
ལམ་སྟོ་	leading, guiding; va. — འཁྲིད་
ལམ་བར་	on the road
ལམ་གཟུར་	side of a road; va. — འཇུག་ to divert, to make an object or person move aside
ལམ་བཟོ་	road construction
ལམ་ལུགས་	way, system
ལམ་སང་	sm. ལམ་སེང་
ལམ་སེང་	at once, immediately
ལས་	1. than (7.14.1.4.14; 8.10.3.7); 2. from
ལས་ཀ་	work; va. — བྱེད་
ལས་ཁུངས་	office, department
ལས་གྲྭ་	workshop, work site
ལས་འགན་	task, responsibility, duty; va. — འཛིན་ or གནང་/ཁཏིས་
ལས་འགུལ་	campaign, movement
ལས་དོན་	work , business
ལས་བྱེད་པ་	official, cadre, worker, clerk
ལས་རྒྱལ་	assistant, helper
ལས་མི་	worker
ལས་ཀོར་	spare time
ལས་རྒྱུར་	present and former (office holder)
ལས་བཟོ་	abbr. of ལས་བྱེད་པ་ and བཟོ་པ་ (officials and workers)
ལས་རིགས་	trades, occupations of all kinds
ལས་གསར་	new work
ལིའུ་ཤའོ་ཆི་	Liu Shaoqi
ལུག་	sheep
ལུགས་	"manner" construction particle (9.12; 9.17.1.3.25)
ལུག་ཕྲུ་	herd of sheep
ལུགས་སྲོལ་	custom
ལུག་རྩེ་	shepherd
ལུང་པ་	place, country
ལུང་ཟར་	p.n. of a noble family in Tibet
ལུས་	1. vi. to be left behind, left over; 2. vi. to get stuck, bogged down; 3. with verbs (see 11.20.2.3.15)
ལུས་རྩལ་	physical exercise
ལུས་རྩལ་བྱེད་ས་	athletic field
ལུས་པོ་	body
ལུས་སྲོག་	life
ལི་དབར་	ch. kilometer

ལེགས་འགྲུབ་	vi. to achieve well
ལེགས་བཅོས་	reform; va. — བྱེད་ to reform
ལེགས་རྟོགས་	good understanding
ལེགས་ལྡན་ས་ཅིབ་	p.n.
ལེགས་སྨྲར་	speech
ལེན་	va. to take, to get
ལེའུ་	chapter
ལོ་	1. year; 2. "be fit /worthy" particle (9.15)
ལོ་རྒྱུས་	history
ལོ་རྟོག་	crop
ལོ་སྟར་	every year
ལོ་ཟླ་	year and month
ལོ་འདབ་	leaf
ལོ་རྒན་	age; vi. — སོན་ to grow old
ལོ་མ་	leaf
ལོ་གསར་	new year
ལོག་	va. to return
ལོག་སྤྱོད་ཅན་	reactionary
ལོག་སྤྱོད་པ་	a reactionary
ལོག་སྤྱོད་སྲིད་གཞུང་	reactionary government
ལོང་	"time to do" particle (13.2)
ལོན་	vi. to reach, to get
ལོན་གྱོན་	London
ལོས་	1. "certainty" particle (7.8); 2. in adjectival constructions (10.3.8)
ཤ་	meat
ཤ་གཟན་	meat-eater
ཤ་སྟག་	1. only; 2. with verbs, see 11.20.2.3.25
ཤ་ཐོར་རུས་ཐོར་	destroy flesh and bones, rip to sheds, annihilate
ཤ་རིད་པ་	thin, emaciated
ཤག་	1. "certainty" particle (7.8); 2. perfect tense particle (9.13)
ཤད་	the vertical line marking the end of clauses
ཤན་པ་གྲྭ་ཁ་	the "Shenka" boat landing
ཤན་འབྱེད་	va. to separate, differentiate, distinguish between
ཤར་	1. vi. to arise, rise; 2. east ; 3. direct, straight; va. — གཏོང་ to send directly
ཤར་ཕྱོགས་དབུས་མ་	Middle East
ཤས་	several (abbr. of ཁ་ཤས་)
ཤས་ཆེ་	"maybe" particle (15.1)
ཤི་	vi. to die
ཤི་གསོན་	dead or alive
ཤིག་	1. imperative particle (7.14.1.4.16); 2. a, one (2.6.1)
ཤིང་	1.verbal conjunctive clause connective (5.12); 2. with adjectives (10.3.7); 3. wood
ཤིང་ཁང་	wooden house
ཤིང་གླང་	wood-ox year
ཤིང་སྐྱེམ་	scaffold
ཤིང་ཅང་ཡུ་གྱར་	Xinjiang Uighur (autonomous region)
ཤིང་རྟོག་	fruit
ཤིང་རྟ་འཁོར་ལོ་	horse cart
ཤིང་སྡོང་	tree
ཤིང་ནགས་	forest
ཤིང་སྦྲུལ་	wood-snake (year)
ཤིང་བཟོ་བ་	carpenter
ཤིང་ལོ་	tree leaf
ཤིང་སོན་	tree seeds

ཤིན་དུ་ 1. very; 2. with adjectives (10.3.3)

ཤུགས་ strength, power

ཤུགས་རྐྱེན་ influence, effect; vi. — ཐེབས་ to have an effect, to be influenced

ཤུགས་བསྐྱེད་སྒྲུབས་ཐེལ་ energetically, vigorously; va. — བྱེད་

ཤུགས་ཆེན་པོ་ big, strong, loud

ཤུགས་སྨོན་ reinforcement; va. — རྒྱག་

ཤུལ་ "while" clause connective (10.1)

ཤུལ་མེད་ without a trace, without remains

ཤེད་ཤུགས་ strength

ཤེས་ 1. va. to know; 2. question marker (4.4)

ཤེས་རྟོགས་ knowledge, understanding

ཤེས་པ་བྱེད་ see 14.8.3.10

ཤེས་ཡོན་ knowledge, education

ཤོག་ 1. come!; 2. in "may it come" constructions (vb. + ཅ་ + —) (12.19)

ཤོང་ vi. to fit, hold, have room for

ཤོད་ va. imp. of བཤད་

ཤོད་སྲོལ་ལ་ id. as is commonly said, according to oral legend (9.17.1.3.1)

ཤོར་ 1. vi. to lose; 2. vi. to escape, get loose (11.20.2.3.14); 3. vi. verb conveying involuntary action (9.17.2.3.10; 14.8.3.6)

ཤོས་ the superlative particle (10.3.4)

གཤམ་དུ་ below, beneath

གཤམ་གསལ་ listed, presented, cited below

གཅིས་ causal connective (5.9)

གཅིས་ཁུངས་ character, personality

གཅེ་གཅེ་ scolding; va. — གཏོང་

གཅེས་ vi. to die (h.)

གཅོག་པ་ wings

གཅོམ་ va. to set out, arrange, prepare for

བཤད་ va. to tell, say

བཤད་ཉན་ telling and listening

བཤུ་ va. to peel, skin, take off

བཤུ་གཞོག་གླལ་རིམ་ the exploitive class

ས་ 1. ground, earth; 2. location particle (10.13)

ས་ཁུལ་ region, zone

ས་ཁོངས་ territory

ས་ཁྱོན་ size of an area

ས་ག་ཟླ་བ་ name of the 4th Tibetan month

ས་ཆ་ place

ས་གཏེར་ minerals

ས་ཐིག་ a line of demarcation, boundary line

ས་བདག་ landlord

ས་གནས་ regional, local

ས་གནས་སྡེད་གཞུང་ 1. local government; 2. the term that is used in the Tibet Autonomous Region for the traditional government of the Dalai Lamas

ས་ཐག་ brick

ས་ཆོགས་ station

ས་མཚམས་ border

ས་གཞི་ earth

སཱ་ཡ་གཅིག་	one million
སཱ་ལམ་	salutation
སཱ་གཞིས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་	geological structure/features
སྐབས་སྲིད་མཚམས་	at dusk
སང་དགོང་	tomorrow night
སང་ཉིན་	tomorrow
སང་ལོ་	next year
སི་སྤྲིན་	Sichuan
སི་ཧྭན་	hot chili
སིའུ་	step (on stairs)
སུ་	1. who; 2. dative-locative particle (2.6.1)
སུ་འདྲ་ཞིག་	whoever
སུ་ཡི་	whose (12.8)
སུ་ཡིས་	by whom (12.8)
སུ་ལ་	to whom (12.7)
སུན་སྐྱང་	annoyed, bothered, fed up; va. — བྱེད་
སུམ་ཅུ་	thirty
སུའི་	whose (12.8)
སུར་	to whom (12.7)
སུས་	by whom (12.8)
སེ་འབྲས་	Sera and Drepung monasteries
སེ་འབྲས་དགེ་གསུམ་	Sera, Drepung, and Ganden monasteries
སེ་ར་	Sera monastery
སེང་གེ་	lion
སེམས་	1. mind; 2. "want" particle (9.10)
སེམས་སྐྱོ་པོ་	sad
སེམས་ཁྲལ་	worry; va. — བྱེད་
སེམས་འགྱུལ་	emotionally moved, touched; vi. — སྐྱེས་ to be moved, touched
སེམས་ཅན་	sentient being, animal
སེམས་སྡུག་	sadness, depression
སེམས་པ་	thoughts
སེམས་འཆབ་	vi. to be worried, anxious, nervous
སེམས་ཤུགས་	enthusiasm; va. — བྱེད་
སེར་སྐྱ་	monks and laymen
སེར་དྲག་	hailstorm
སེར་དྲག་བབས་	vi. to hail
སེར་སྣ་	avaricious, greedy
སེར་པོ་	yellow
སེར་དམག་	monk soldiers
སོ་	1. tooth; va. — རྨྱག་ to bite; 2. sentence final particle; 3. thirties particle (8.1)
སོ་	1.thirties particle (8.1); 2. sentence final particle (6.10.4.15)
སོ་སོ་	each his own, individually, separately (10.15.2.3.7)
སོ་རྣམ་པ་	farmer
སོ་པ་	spy
སོག་པོ་	Mongolian
སོགས་	enumerative particle (6.4)
སོང་	1. past tense particle (3.4); 2. va. p. of འགྲོ་
སོད་	va. imp. of གསོད་
སོན་	1. seed; 2. va. to arrive, come, receive
སོར་གདུབ་	ring
སོལ་བ་	coal
སོས་པ་	fresh
སྐ་བརྟན་	firm, stable, strong

སྐད་	1. bridle; 2. adj. comp. of སྐད་ཡོ་
སྐད་ཡོ་	thin
སྐས་མོ་	daughter (h.)
སྐས་སྐྱེས་	children (h.)
སྐྱིད་	"possible" auxiliary verb (9.16)
སྐྱིད་སྐྱོང་	regent
སྐྱིད་འཐབ་	political responsibility; va. — བཞེས་ to take political responsibility
སྐྱིད་ཐུས་	policy
སྐྱིད་རྙིང་	old (former) government
སྐྱིད་བློན་	prime minister
སྐྱིད་དབང་	political power, secular power
སྐྱིད་འཛིན་	president; va. — བྱེད་ to serve/ act as/be president; 2. va. — བྱེད་ to rule
སྐྱིད་གཞུང་	government
སྐྱིད་རྒན་	ex-prime minister
སྐྱོང་	va. to guard, defend, protect
སྐྱོང་སྐྱོང་	protection; va. — བྱེད་
སྐྱོང་སྐྱོབ་	defending, safe-guarding, protecting; va. — བྱེད་
སྐྱོང་དམག་	bodyguards, bodyguard troops; defending troops
སྐྱོང་བཅྱི་	respect, honor, abiding by
སྐྱེགས་	life
སྐྱེགས་སྐྱོབ་	va. to save someone's life
སྐྱེགས་ཆགས་	living, animate, sentient creature/being
སྐྱེང་བཙན་སྐམ་པོ་	p.n. of a Tibetan king
སྐྱེལ་	"way/ custom of doing" particle (9.17.1.3.1; 11.20.2.3.3)
སྐྱོང་	roasting pan
སྐྱོད་	purposive connective (5.13)
སྐྱར་ཡང་	once again (7.14.1.4.3; 7.14.1.4.17)
སྐྱེལ་བས་	vi. to arrive (5.7.2)
སྐྱོགས་	1. va. to turn upside down; 2. va. to send back
སྐྱོང་	1. va. to cause to stand up; 2. va. to beg; 3. va. to incite, cause to start, provoke
སྐྱོང་མཁན་	beggar
སྐྱོབ་	va. to study; to learn
སྐྱོབ་གྲྭ་	school
སྐྱོབ་གྲྭ་པ་	student
སྐྱོབ་སྟོན་	advice, teachings
སྐྱོབ་ཕྲུག་	student
སྐྱོབ་སྦྱོང་	study; va. — བྱེད་
སྐྱོབ་ཚན་	lesson
སྐྱོབ་གསོ་	education; va. — བྱེད་
བསྐྱངས་	va. p. of སྐྱོང་
གསོད་	va. f. of གསོད་
གསར་འགྱུར་	news
གསར་བརྗེ་	revolution; va. — བྱེད་
གསར་བརྗེར་ངོ་ཚོལ་	counter-revolution(ary)
གསར་གཏོད་	invention, new creation
གསར་པ་	new
གསར་འཛུགས་	newly established; va. — བྱེད་
གསར་བཟོ་	new, newly made; va. — བྱེད་
གསལ་	1. clear (7.14.2.4.2); 2. in verbal constructions (15.4); 3. for its use in newspaper stories, see 7.14.2.4.2
གསལ་ལྟར་	see 7.14.2.4.2
གསལ་སྟོན་	demonstration

གསལ་པོ་	clear, clearly
གསུང་	va. to say (h.)
གསུང་རྩོམ་	writings, works (literary) (h.)
གསུང་བཤད་	speech
གསུངས་	va. p. of གསུང་(h.)
གསུམ་	three
གསུམ་ཁྲི་	30,000
གསུམ་བརྒྱ་	300
གསུམ་བརྒྱ་དང་བཅུ་བཅུ་ཞེ་དགུ་	349
གསུམ་ཆ་གཉིས་	two thirds
གསུམ་སྟོང་	3,000
གསུམ་པ་	third
གསུམ་འབུམ་	300,000
གསེར་	gold
གསེར་ཁྲི་	golden throne
གསོ་	1. vi. to heal; 2. va. to rear, raise, feed
གསོ་བ་རིག་པ་	the science of medicine
གསོག་	va. to save up, accumulate
གསོག་འཇོག་	saving, accumulating; va. — བྱེད་
གསོད་	va. to kill
གསོན་ལམ་འཚོལ་	va. to seek a way to stay alive
གསོན་པོ་	alive
གསོལ་	va. to make an offering to a god
གསོལ་སྟོན་	banquet, feast; va. — གཏམ་
གསོལ་བ་	prayer; va. — འདེབས་
གསོལ་བ་བཏབ་	va. p. of གསོལ་བ་འདེབས་
གསོལ་རས་	gift, tip (h.); va. — གནང་
གསོས་	va. p. of གསོ་
བསགས་	va. p. of གསོག་
བསད་	va. p. of གསོད་
བསམ་	va. to think
བསམ་འཆར་	opinion; va. — གནང་
བསམ་དོན་	desire, wish, goal
བསམ་པ་རྣམ་དག་	sincere, earnest, genuine
བསམ་བློ་	thinking; va. — གཏོང་
བསམ་རྩོལ་	thoughts, opinion
བསམ་རྩོལ་ཐྲི་དེབ་	suggestion book
བསམ་ཡུལ་ལས་འདས་པ་	incredible, beyond one's imagination (9.17.1.3.3)
བསམ་ཤེས་	understanding, consciousness
བསམས་	va. p. of བསམ་
བསུ་	va. to receive, welcome
བསོད་ནམས་	1. p.n.; 2. merit (in Buddhist sense), good fortune, luck
བསྐྱོན་སྐྱོན་	corruption; va. — གཏོང་ to corrupt
བསྐབས་	va. p. of སྐོབ་
བསྐོགས་	va. p. of སྐོག་
བསྐངས་	va. p. of སྐོང་
བསྐྱས་མ་	Tibetan style tea
ཅ་ཅ་	"he he," "ha ha"
ཅ་ཙོ་	vi. to understand
ཅ་ཅང་	very
ཅ་ལས་	vi. to be surprised
ཅ་ཤང་བདུད་མོ་	p.n.
ཅང་སངས་	vi. to be surprised, shocked
ཇིན་དུ་	India; Hindu
ཇུཡེ་རིགས་	Hui nationality
ཇུར་སྒྲ་	hurda (a sound)
ཇུར་ཐག་	energetically
ཇུར་བཤོན་	diligence, diligently, energetically
ཇོ་ཀྱི་རིགས་	Hote nationality
ཇོ་ཐོག་པ་	Hotoktu (highest rank for incarnate lamas)
ཇོའོ་ཅིན་	ch. a Chinese musical instrument

རྟོན་ཐོར་	vi. p. of རྟོན་འཐོར་
རྟོན་འཐོར་	vi. to be shocked, stunned, surprised
རྡེ་ཡོན་	ch. commune member
རྡེལ་རྡེལ་	round (for objects)
རྡེལ་པོ་	whole
རྡུ་ཅི་	ch. chairman
རྡུའུ་ཅི་	ch. chairman
ལྷ་	a god, deity
ལྷ་ཀླུ་	p.n. of a noble family in Tibet
ལྷ་སྐུ་	statue of a diety
ལྷ་ཁང་	temple
ལྷ་རྒྱལ་ལོ་	"May the gods be victorious"
ལྷ་ང་	kneecap
ལྷ་གཅིག་ཀུན་བཟང་	p.n.
ལྷ་ལྷན་	Lhasa
ལྷ་མོ་	goddess
ལྷ་མོ་ཚོགས་པ་	opera association
ལྷ་ཡུལ་	heaven
ལྷ་རབ་	best
ལྷ་སྭ་	Lhasa
ལྷག་	left-over
ལྷག་པར་(དུ་)	moreover, in particular (4.6.4.9); particularly (6.5.5)
ལྷག་ཙམ་(དུ་)	a little more, a little over
ལྷག་བསམ་	p.n.
ལྷག་བསམ་རྣམ་དག་	sincere, genuine, cordial
ལྷག་བསམ་རྫོལ་མེད་	complete sincerity, openness
ལྷགས་	vi. to come, arrive
ལྷད་ཁྲིད་པ་	p.n. (of aristocratic family)
ལྷན་	together with (h.)
ལྷན་ཅིས་	together with (h.)
ལྷན་པ་	a patch
ལྷན་སྡེལ་	together (h.)
ལྷབ་ལྷབ་ཏུ་གཡོ་	vi. to be waving, to be fluttering, to be flapping
ལྷམ་	shoe
ལྷམ་མཐིལ་	sole of boots, shoes
ལྷིང་སར་འཇགས་	quiet, peaceful
ལྷུག་	loose, easy
ལྷུང་	vi. to fall
ལྷེ་པ་	slice, sliver
ལྷོ་ཁ་	p.n. of region in southern Tibet
ལྷོ་ཕྱོགས་	southern direction, side
ཨ་ཁ་	"oh my," "too bad"
ཨ་ཁུ་	uncle
ཨ་ཁུ་སྒོན་པ་	p.n.
ཨ་མཆོག་	ear
ཨ་ཕ་	father
ཨ་ཡི་	a title (use mostly by eastern Tibetan people)
ཨ་མ་	mother
ཨ་མེ་རི་ཀ་	America
ཨང་	imp. particle (15.8.3.20)
ཨཕ་ག་ནི་སི་ཐན་	Afghanistan
ཨམ་པྱག་	pocket (formed by fold of traditional dress)
ཨར་པོ་	construction; va. —ཆག་
ཨར་ལས་	construction, building work
ཨི་ཀྲ་ལི་	Italy
ཨུ་	ch. abbr. of ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་
ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་	ch. committee, council
ཨུ་ཚུགས་	insistence, persistence; va. —ཆུག་
ཨེ་ཅི་ཨེ་ཅི་	"oh my!"
ཨེ་ཞང་	uncle (maternal)
ཨཉུ་ཙམ་	not too bad, so-so
ཨུ་ཚུགས་	insisting; va. —ཆུག་

ཨུ་ཏྲ་ལས་	"oh my
ཨེ་མ་	"oh my
ཨེམ་ཆི་	doctor
ཨེར་ལང་རི་བོ་	p.n. of a mountain range in Eastern Tibet

Appendix A

VERB DECLENSION TABLE

Present	Past	Future	Imperative
བྱེད།	བྱས་སོ།	བྱེད།	བྱེད་ཅིག
བྱེད་ཀི།	བྱས་ཏམ་སྟེ།	བྱེད་ཀི།	བྱེད་ཀི།
དཀྲོལ།	དཀྲོལ།	དཀྲོལ།	དཀྲོལ།
བཀའ་འབིབས་	བཀའ་ཕབ་	བཀའ་དབབ་	བཀའ་སོོད་
ཆུ་ཟོ།	བཅུས་སོ།	བཅུ་ཟོ།	ཆུ་ཟོས་
ཆུ་ཤེ།	བཅུས་སོ།	བཅུ་ཤེ།	ཆུ་ཤེས་
ཆུད།	བཅུད་ཅིང་།	བཅུད།	ཆུད་ཅིང་།
(ཆུའོ་) (ཆུའོ་)	བཅུའོ།	(ཆུའོ་)	(ཆུའོ་)
(ཆུའོ་) (ཆུའོ་)བྱ།	(ཆུའོ་)བྱས་སོ།	(ཆུའོ་)བྱ།	(ཆུའོ་)བྱོས་
(ཆུའོ་) ཟེར།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།	(ཆུའོ་) ཟེར།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།
(ཆུའོ་) ཟེར་ཀི།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།	(ཆུའོ་) ཟེར་ཀི།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།
(ཆུའོ་) ཟེར་ཏེ།	(ཆུའོ་) ཟེར་ཏོ།	(ཆུའོ་) ཟེར།	(ཆུའོ་) ཟེར་ཏོ།
(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།
(ཆུའོ་) ཟེར།	(ཆུའོ་) ཟེས་སོ།	(ཆུའོ་) ཟེར།	(ཆུའོ་) ཟེས་
(ཆུའོ་) ཟེར་ཀི།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།	(ཆུའོ་) ཟེར་ཀི།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།
(ཆུའོ་) ཟེར་ཏེ།	(ཆུའོ་) ཟེར་ཏོ།	(ཆུའོ་) ཟེར།	(ཆུའོ་) ཟེར་ཏོ།
(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།	(ཆུའོ་) ཟེར་རོ།
འབྲེལ།	བཀོལ་/བཏོལ།	བཀོལ་/བཏོལ།	ཁོལ།
ཁྱབ།	ཁྱབ།	ཁྱབ།	
མཁྱེན།	མཁྱེན།	མཁྱེན།	མཁྱེན
འཁྱུད།	འཁྱུད།	འཁྱུད།	འཁྱུད།
འཁྱེར།	ཁྱེར།	འཁྱེར།	ཁྱེར།
འཁྱོག	འཁྱོགས།	འཁྱོག	འཁྱོགས།
འཁྱིད།	ཁྱིད།	འཁྱིད།	ཁྱིད།
འཁྱུང་།	འཁྱུངས།	འཁྱུང་།	

Present	Past	Future	Imperative
འབྱེད་	བཀྱས་	བཀྱ་	ཁྱེས་
ཀྱར་	ཀྱར་	ཀྱར་	
སྐྱོན་	སྐྱོན	སྐྱོན	སྐྱོན
འགྱུར་	ཐྱུར་	འགྱུར	
སྤེལ་	སྤེལ	སྤེལ	
སྤ་	སྤས་	སྤ་	སྤོས་
སྤོད་	སྤོད	སྤོད	སྤོད
དགོད་	བཏད་	བཏད་	དགོད་
འཐམ་	འཐམས་	འཐམ	འཐོམས་
འཐུལ་	འཐུལ	འཐུལ	
འཚེལ་	བཀལ་	དཀལ་	ཁེབས་
འགོག	བཀོག	དཀོག	ཁོག་ས་
འགོད་	བཀོད་	དགོད་	ཁོད་/འཁོད་
འཚེབས་	བཀབ	དཀབ	ཁེབས་
འཚོར་	འཚོར	འཚོར	
འཚྭ་	འཚྭ	འཚྭ	
འཚོམ་	འཚོམས་	འཚོམ་	འཚོམས་
འཚོལ་	འཚོལ	འཚོལ	
འཛུབ་	འཛུབ	འཛུབ	འཛུབ
འཛིག་	འཛིགས་	འཛིག	
འཛོ་	ཟྱིན་	འཛོ་	སྐོང་
འཛུབ་	ཟུབ	འཛུབ	
འཛོལ་	བཟོལ་	དཟོལ་	ཟོལ
འཛོག་	འཛོགས་	འཛོག	
ཆུག	བཆུབ	བཆུག/ཆུག	ཆུང་
ཆུག	བཆུགས་/ཆུགས་	བཆུག/ཆུག	ཆུགས་
ཆེག	བཆེགས་	བཆེག	ཆེགས་
ཆེལ་	བཆེལ་	བཆེལ	ཆེལ་
ཆུན་	བཆུན་	བཆུན་	ཆུན
ཆུང་	བཆུས་	བཆུ་	ཆུས་
ཆུད་	བཆུངས་	བཆུད་	ཆུངས་
སར་	བསར་	བསར	སར་
སྐྱར་	བསྐྱར་	བསྐྱར་	སྐྱར་
སྐྱེལ་	བསྐྱེལ་/བསྐྱོལ་	བསྐྱེལ་/བསྐྱོལ་	སྐྱེལ་
སྐྱེས་	བསྐྱེས་	བསྐྱེས	སྐྱེས་
སྐྱབ་	བསྐྱབས་	བསྐྱབ	སྐྱབས་

Present	Past	Future	Imperative
བསྒྲུབ་	བསྒྲུབས་	བསྒྲུབ་	སྒྲུབས་
བསྒྲུབ་པ་	བསྒྲུབ་པ་	བསྒྲུབ་པ་	སྒྲུབ་པ་
བསྒྲུབ་ན་	བསྒྲུབ་ན་	བསྒྲུབ་ན་	སྒྲུབ་ན་
དྲ་	དྲས་	དྲ་	དྲས
དོ་མས་	དོ་མས	དོ་མས	དོ་མས
མངོན་	མངོན་	མངོན་	
གཅར་	བཅར་	གཅར་	གཅོར་
གཏུ་	གཏུས་	གཏུ་	གཏུས་
གཅོད་	བཅད་	གཅད་	ཆོད་
འཆག་	ཆགས་/འཆགས་	འཆག་	
མཆོང་	མཆོངས་	མཆོང	མཆོངས་
མཆོད་	མཆོད་	མཆོད	མཆོད
འཆང་	བཅངས་	བཅང་	ཆོངས་
འཆད་	བཤད་	བཤད་/འཆད་	ཤོད་
འཆི་	ཤི་	འཆི་	
འཆོར་	ཤོར་	འཆོར་	
འཆོས་	བཅོས་	བཅོས	ཆོས་
མཇལ་	མཇལ་	མཇལ་	མཇོལ་
འཇུག་	བཅུག་/ཞུགས་	གཞུག་/འཇུག་	ཆུག་/ཞུགས་
འཇུ་	འཇུས་/ཞུ་	འཇུ་	འཇུས
འཇོག་	བཞག་/བཞོགས་	གཞག་/གཞོག་	ཞོག་/ཞོགས་
རྗེད་	བརྗེད་	བརྗེད་	རྗེད
ཉར་	ཉར	ཉར	ཉོར་
ཉལ་	ཉལ་	ཉལ་	ཉོལ་
ཉེས་	ཉེས	ཉེས	
ཉོ་	ཉོས་	ཉོ་	ཉོས
གཉིད་ཁྲག་	གཉིད་ཁྲགས་	གཉིད་ཁྲག་	
མཉེས་	མཉེས	མཉེས	
རྟེ་ཆུག་	རྟེ་བཆུབ་	རྟེ་བཆུག་/ཆུག་	རྟེ་ཆོལ་
རྟེད་	རྟེད	རྟེད	
སྟམ་	སྟམ་	སྟམ་	
སྟུང་	བསྟུངས་	བསྟུང་	སྟུངས་
སྟེབ་	བསྟེབས་	བསྟེབ་	སྟེབས་
སྟེགས་	བསྟེགས་	བསྟེག་	སྟེགས་

Present	Past	Future	Imperative
གཏོད་	བཏོད་/གཏད་	གཏོད་/གཏད་	གཏོད་
གཏན་འཁེལ་	གཏན་ཁེལ་	གཏན་འཁེལ་	
གཏོང་	བཏང་	གཏང་	ཕོང་
གཏོར་	གཏོར་	གཏོར་	གཏོར་
ལྷ་	བལྷས་	བལྷ་	ལྷོས་
སྟེན་	བསྟེན་	བསྟེན་	སྟེན་
སྟེར་	སྟེར	སྟེར	སྟེར
སྨོན་	བསྨན་	བསྨན་	སྨོན
སྨོར་	བསྨར་	བསྨར་	སྨོར་
སྐྱེད་	བསྐྱེད་	བསྐྱེད་	སྐྱེད་
གཤར་	གཤར་	གཤར་	
གཤལ་མོ་སྒྲོར་	གཤལ་མོ་སྒྲར་	གཤལ་སྒྲར་	གཤལ་མོ་སྒྲོར་
གྲགས་	གྲགས་	གྲགས་	
གྲུབ་	གྲུབ་	གྲུབ་	
གཞིབས་	གཞིབས་	གཞིབས་	
གོ་ཆྭག་	གོ་བཆྭབ་	གོ་བཆྭག་/ཆྭག་	གོ་ཆྭབ་
གོས་	གོས་	གོས་	
མཚོང་	མཚོང་	མཚོང་	
འགག་	བཏགས་	བཏག་	
འགན་	འགན་	འགན་	
འགམ་	འགམས་	འགམ་	
འགོན་	གོན་	འགོན་	
འཁིབས་	འཁིབས་	འཁིབས་	
འགྲ་	བཏྲས་/བགྲས་	བཏྲ་/བགྲ་	ཐྲས་/འཐྲས་
འགྲང་	བཏྲངས་	བཏྲང་	འཐྲངས་
འགྲལ་	འགྲལ་	འགྲལ་	
འགེན་	འགེན་	འགེན་	འགེན་
འགོར་	འགོར་	འགོར་	
འངེད་	བདས་	བདའ་	དེད་
འངེས་	བཏབ་	ཐོབ་	ཐོབས་
དག་	དག་	དག་	
དན་	དན་	དན་	དོན་
དན་པ་ཐམོ་	དན་པ་ཐམོས་	དན་པ་ཐམོ་	
དན་མེད་དུ་ཆུལ་	དན་མེད་དུ་ཆུལ་	དན་མེད་དུ་ཆུལ་	
དིན་གྱིས་སྐྱོང་	དིན་གྱིས་བསྐྱངས་	དིན་གྱིས་སྐྱོང་	

Present	Past	Future	Imperative
འདུ།	བྱིས་	བྱ།	བྱིས
འབྱུང་	བྱུང་	འབྱུང	བྱུང་
འདུ།	འབྱིས་	འདུ།	
འདྲིན་	དྲངས་	དྲང་	དྲོངས་
གཏང་	གཏངས་	གཏང	གཏོངས་
གཏུང་	གཏུངས་	གཏུང	
འདམ་	བདམས་/བཏམ་	བདམ་/གཏམ་	འདོམས་/ཐོམ་
འདིང་	བཏིངས་	གཏིང་	ཐིང་
འདེགས་	བཏེགས་	གཏེག	ཐེགས་
འདེབ	བཏབ	གཏབ	ཐེབ
འདོན་	བཏོན་	གཏོན་	ཐེན་
རྟེ་བ	བརྟབས་	བརྟབ	རྟོངས་
རྟི་ར	རྟི་ར	རྟི་ར	
ཀློག	ཀློགས་	ཀློག	ཀློགས་
རྟོག	ལོག	རྟོག	ལོག
རྟོད་	བརྟོད་	བརྟོད་	རྟོད་
ཀྱངས་	བཀྱངས་	བཀྱང་	ཀྱངས་
ཀྱབ	བཀྱབས་	ཀྱབ	ཀྱོབས་
ཀྱབས་	བཀྱབས་	ཀྱབས་	ཀྱོབས་
རྟོགས་	བརྟགས་	རྟོགས་	རྟོག

Present	Past	Future	Imperative
ཞེབས་	ཞེབས་	ཞེབས་	ཞེབས་
འཕམ་	ཕམ་	འཕམ་	
འཕར་	འཕར་	འཕར་	
འཕྱུར་	ཕྱུར་	འཕྱུར་	ཕྱུར་
འཕྲད་	ཕྲད་	འཕྲད་	
འཕེན་	འཕངས་	འཕང་	འཕོངས་
འཕེལ་	འཕེལ་	འཕེལ་	
འཕྱར་	ཕྱར་	འཕྱར་	ཕྱོར་
འཕྱུར་	འཕྱུར་	འཕྱུར་	
འཕྲད་	ཕྲད་	འཕྲད་	
འཕྲོ་	འཕྲོས་	འཕྲོ་	
འཕྲོག་	ཕྲོགས་	དཕྲོག་	ཕྲོགས་
ཕྱེད་	བྱས་	བྱ་	བྱོས་
དབོར་	དབོར་	དབོར་	
དབྱུག་	དབྱུགས་	དབྱུག་	དབྱུགས་
བོར་	བོར་	བོར་	
འབབ་	བབ་/བྱས་	འབབ་	བབ་/བྱས
འབབ་	བབ་	འབབ་	བོབ་
འབར་	འབར་	འབར་	
འབོར་	བོར་	བོར་	
འབྱལ་	ཕྱལ་	དབྱལ་	ཕྱལ་
འབོད་	བོས་	འབོད་	བོས་
འཕེབས་	ཕབ་	དཕབ་	ཕོབ་
འབྱིད་	ཕྱིས་/བྱིད་	དཕྱི་/འབྱིད་	ཕྱིས
འབྱུག་	བྱུགས་	བྱུག་	བྱུགས་
འབྱུང་	བྱུང་	འབྱུང་	
འབྲོར་	འབྲོར་	འབྲོར་	
འབྱིན་	ཕྱིན་	དབྱིན་	ཕྱིན་
འཕྱིལ་	ཕྱིལ་	འཕྱིལ་	ཕྱིལ་
འབྲི་	བྲིས་པ་/བྲི་བ་	བྲི་/འབྲི་	བྲིས་
འབྲོས་	བྲོས་	འབྲོས	བྲོས
སྨད་	སྨས་	སྨ་	སྨོས་
ཕྱག་	ཕྱིན་	ཕྱིན་	ཕྱིན་
ཕྱོད་	ཕྱིད་	ཕྱིད་	ཕྱིད་
ཕྱིད་	ཕྱིད་	ཕྱིད་	

Present	Past	Future	Imperative
དམག་འདྲིན་	དམག་དྲངས་	དམག་འདྲིན	
མྱ་ཀ་	མྱ་ཀས་	མྱ་ཀ་	
སྨྲ་	སྨྲས་	སྨྲ་	སྨྲོས་
བཅའ་	བཅས་	བཅའ་	
ཅེ་	བཅེས་	བཅེ་	ཅེས་
ཅོ་མ་	བཅུམས་	བཅུམ་	ཅོ་མས
བཅེ་	བཅེ་	བཅེ་	
ཆོམ་	ཆོམས་	ཆོམ་	
ཆུད་	ཆུད་	ཆུད་	
འཆལ་	བཙལ་	འཆལ་	
འཆོག་	ཆོག་	འཆོག་	
འཆོ་	འཆོ་	འཆོ་	
འཆོག་ས་	ཆོག་ས་	འཆོག་ས་	ཆོག་ས་
འཆོང་	བཙོང་ས་	བཙོང་	ཆོང་ས
འཆོལ་	བཙལ་	བཙལ་	ཆོལ་
མཇད་	མཇད་	མཇད་	མཛོད་
འཇག་	ཟགས་	འཇག་	
འཇུག་ས་	བཙུག་ས་	གཟུག་ས་	ཆུག་ས་
འཇུལ་	འཇུལ་	འཇུལ་	འཇུལ་
འཇེག་	འཇེག་ས་	འཇེག་	འཇེག་ས་
འཇོན་	བཟུང་	གཟུང་	ཟུང་
འཇོམ	འཇོམས་	འཇོམ་	འཇོམས་
རྗོག་ས་	རྗོག་ས་	རྗོག་ས་	
རྒྱ་	བརྒྱས་	བརྒྱ་	རྒྱས་
ཞུ་	བཞུས་	ཞུ་	ཞུས་
ཉ་	ཉས་	ཉ་	ཉས་
ཉག་ས་	ཉག་ས་	ཉག་ས་	
ཉེད་	ཉེད་	ཉེད་	
གཉ་	གཉས་	གཉ་	གཉས་
གཉར་	བཉར་	བཉར་	གཉར་
བཉད་	བཉད་	བཉད་	
བཉག་ས་	བཉག་ས་	བཉག་ས་	
བཉད་	བཉད་	བཉད་	
བཉེས་	བཉེས་	བཉེས་	
ཟ་	བཟས་	བཟའ་	ཟོ་
ཟག་	ཟགས་	ཟག་	

Present	Past	Future	Imperative
རྒྱག་	རྒྱག་	རྒྱག་	
རེར་	རེར་	རེར་	
གཅིགས་	གཅིགས་	གཅིགས་	གཅིགས་
གཅིམས་/གཅིམ་	གཅིམས་	གཅིམས་/གཅིམ་	གཅིམས་
གཅེར་	གཅེར་	གཅེར་	
བཅོ་	བཅོས་	བཅོ་	བཅོས་
ཡིབ་	ཡིབས་	ཡིབ་	ཡིབས་
གཡུག་	གཡུགས་	གཡུག་	གཡུགས་
གཡོ་	གཡོས་	གཡོ་	
གཡོག་	གཡོགས་	གཡོག་	གཡོགས་
རག་	རག་	རག་	
རིལ་	རིལ་	རིལ་	
ཆག་	བཆགས་	བཆག་	ཆོག་
ལང་	ལངས་	ལང་	ལོངས་
ལེན་	ལྷངས་	ལྷང་	ལོངས་
ལོན་	ལོན་	ལོན་	
ཤན་འབྱིད་	ཤན་པ་	ཤན་དྲི་	ཤན་པ་
ཤེས་	ཤེས་	ཤེས་	
ཤོག་	ཤོག་	ཤོག་	
ཤོང་	ཤོང་	ཤོང་	
གཤེགས་	གཤེགས་	གཤེགས་	
ཤོམ་	བཤམས་	བཤམ་	ཤོམས་
བཤུ་	བཤུས་	བཤུ་	ཤུས་
སྲེབ	བསྲེབས་	བསྲེབ་	སྲེབས་
སྲོག་	བསྲོགས་	བསྲོག་	སྲོགས་
སྲོང་	བསྲངས་	བསྲང་	སྲོངས
སྲོད	བསྲབས	བསྲབ་	སྲོད་ས་
གསོད་	བསད་	གསད་	སོད་
གསུང་	གསུངས་	གསུང་	གསུངས་
གསོ་	གསོས་	གསོ་	
གསོལ་	གསོལ་	གསོལ་	
བསུ་	བསུས་	བསུ་	སུས་
ལྷགས་	ལྷགས་	ལྷགས་	ལྷགས་

Appendix B

Pronunciation Drills

The following sets of words demonstrate examples of minimal pairs of vowels, consonants, and tone combinations in Tibetan. They should be used in conjunction with the tape recording.

The letter "g"

1. g̲a (saddle–རྒ་)
2. gā (order–བཀའ་)
3. gāā (pillar–ཀ་བ་)
4. gāà (block–བཀག་)
5. gān (mainly–ཀོང་)
6. g̲an (on top–རྒན་)
7. gɔ̄ɔ̄ (leather–ཀོ་བ་)
8. g̲ɔ̲ɔ̲ (elapse–འགོར་)
9. gɔ̄ɔ̀ (rip out–བཀོག་)
10. g̲ɔ̲ɔ̀ (want–དགོས་)
11. gəp (time–རྒཔས་)
12. g̲ö̲ögo (needs–དགོས་མཁོ་)
13. g̲ö̲ö̀ (catch disease–འགོས་)
14. gõõ (boil–བཀོལ་)
15. g̲ön (monastery–དགོན་)
16. g̲u̲ (nine–དགུ་)
17. gūū (send–བསྐུར་)

Although example 15 has an "n" written immediately after the vowel, the nasal sound occurs simultaneously with the vowel. Such nasal or nasalized vowels normally lengthen the vowel they accompany. Consequently, example 15 would linguistically normally be written: g̲õõ̲. Similarly, nasalized falling tones such as those cited in examples 5 and 6, linguistically would be written g̃ãã̀ and g̲ãã̀ .

18. gū (body–སྐུ་)
19. gūù (bend–བཀུག་)
20. g̲u̲ù (wait–བསྒུག་)
21. gēba (waist–སྐེད་པ་)
22. g̲e̲wa (merit–དགེ་བ་)
23. gɛ̄ɛ̄ (hang up བཀལ་)
24. gɛ̄ɛ̄baa (phonograph–སྐད་ཟིན་)
25. gɛ̄ɛ̀ (language–སྐད་)
26. gōŋji (governor of kongpo–ཀོང་ཟིལ་)
27. g̲o̲ŋa (egg–སྒོང་)

The letter "k"

1. kā (mouth–ཁ་)
2. kāà (kinds–ཁག་)
3. kāŋla (rent–ཁང་ཟླ་)
4. k̲aŋdaa (anyway–གང་ལྟར་)
5. k̲an (snow–གངས་)
6. kē (profit–ཁེ་)
7. k̲e̲ñiì (garbage–གད་སྤྱིགས་)
8. kēēri (kidney–མཁལ་རིལ་)
9. kɛ̄ɛ̄ (a volume measure–ཁལ་)
10. kɛ̄ɛ̀ (at the point of–ཁད་)
11. k̲ɛ̲ɛ̲ (important–གལ་)
12. kō (he–ཁོ་)
13. k̲o̲ (to hear–གྲོ་)
14. kōō (gravy–ཁུ་བ་)
15. kɔ̄ɔ̄ (to conceive–འཁོར་)
16. kõõ (to boil–འཁོལ་)

The letter "ng"

1. ŋa (I–ང་)
2. ŋā (5–ལྔ་)
3. ŋaa (to me–ངར་)
4. ŋāāmo (sweet–མངར་མོ་)
5. ŋaà (speech–ངག་)
6. ŋāà (mantra–སྔགས་)
7. ŋūū (silver–དངུལ་)
8. ŋüù (to cry–སྔུས་)
9. ŋɛɛ (my–ངའི་)
10. ŋɛè (by me–ངས་)
11. ŋēè (to cut–བཅད་)
12. ŋɛɛso (to rest–ངལ་བསོ་)
13. ŋēēmaà (previously–སྔས་མ་)

The letter "j"

1. ja (rainbow–འཇའ་)
2. jaa (to stick–འབྱར་)
3. jāā (to go to–བཅར་)
4. jaà (tongue–ལྕགས་)
5. jan (to practice–སྦྱང་)
6. jəŋgu (wolf–སྦྱང་ཀུ་)
7. jəŋgu (green–ལྗང་ཀུ་)
8. jəəbu (blow–ལྕགས་པུ་)
9. jəəri (fence–ལྕགས་རི་)
10. jĭmbə (urine–གཅིན་པ་)
11. jimbə (alms–སྦྱིན་པ་)
12. jū (ten–བཅུ་)
13. jūù (to put into–བཅུག་)
14. jūù (to twist–གཅུས་)
15. jüù (to catch–འཛུས་)
16. jɛɛ (to meet–མཇལ་)
17. jēè (to cut–བཅད་)
18. jē (tongue–ཇེ་)
19. jetsün (nun–རྗེ་བཙུན་)
20. jeema (afterwards–རྗེས་མ་)
21. jŏŏ (to entrust–བཅོལ་)
22. jŏŏŋɛn (misbehaving–སྤྱོད་ངན་)
23. jŏŏmo (type of bird–མཇོལ་མོ་)
24. jibu (heavy–ལྗིད་པུ་)
25. jĭgbu (alone–གཅིག་པུ་)

The letter "ch"

1. cha (tea–ཇ་)
2. chāgya (mudra–ཕྱག་རྒྱ་)
3. chasha (chicken meat–ཕྱ་ཤ་)
4. chāà (hand–ཕྱག་)
5 chūū (to fit into–འཆུར་)
6. chū (water–ཆུ་)
7. chuù (to spread–ཕྱུག་)
8. churu (coral–ཕྱུ་རུ་)
9. chūūjuu (rhubarb–ཕྱུར་ཕྱུར་)
10. chuujuu (to stroke–ཕྱུར་ཕྱུར་)
11. chūbə (dress–ཕྱུ་པ་)
12. chūù (to get twisted–འཆུས་)
13. chüù (strategy–ཇུས་)
14. chɛè (to do–ཕྱས་)
15. chɛ (to get opened–ཕྱི་)
16. chē (to open–ཕྱེ་)

17. chēr (big–ཆེར་)
18. chemə (sand–ཀྱེ་མ་)
19. chō (meaning–ཆོ་)
20. cho (older brother–ཇོ་)

The letter "ñ"

1. ña (fish–ཉ་)
2. ñaa (to keep–ཉར་)
3. ñēē (to put to sleep–སྐུལ་)
4. ñɛɛ (to lie down to sleep–ཉལ་)
5. ñēbə (steward–གཉེར་པ་)
6. ñebə (punishment–ཉེས་པ་)
7. ñēēbo (happy–མཉེས་པོ་)
8. ñeebo (ugly–ཉེས་པོ་)
9. ñēè (to tan–མཉེད་)
10. ñeè (to beat–ཉེས་)
11. ñɛɛdaà (opium–ཉལ་ཐང་)

The letter "d"

1. dā (horse–རྟ་)
2. da (arrow–མདའ་)
3. dāà (tiger–སྟག་)
4. dāwa (doctrine–ཆོ་ག་)
5. dawa (month–ཟླ་ཁ་)
6. dār (telegram–དར་)
7. dar (to shiver–འདར་)
8. dəp (to plant–བཏབ་)
9. dəp (to bang against–རྡབ་)
10. di (this–འདི་)
11. dii (of this–འདིའི་)
12. dēē (navel–ལྟེ་བ་)
13. dēē (to give–སྟེར་)
14. dɛè (to sit–བསྡད་)
15. deè (to herd–འདེད་)
16. dēè (to look at–བལྟས་)
17. dō (food–ཟོ་)
18. do (stone–རྡོ་)
19. dopsoò (mason–རྡོ་བཟོ་བ་)
20. dōpshuù (power–སྟོབས་ཤུགས་)
21. dŏŏ (to burst–བརྡུལ་)
22. dŏŏ (to get burst–རྡུལ་)
23. dŏŏ (West Tibet–སྟོད་)
24. dŏŏ (to sit–སྡོད་)

The letters "t" and "n"

1. tā (edge–མཐའ་)
2. ta (now–ད་)
3. tāà (distance–ཐག་)
4. tāā (to escape–ཐར་)
5. tūū (downhill–ཐུར་)
6. tūù (to meet–ཐུག་)
7. tuù (poison–དུག་)
8. tōbo (high–མཐོ་པོ་)
9. tobo (a load–དོ་པོ་)
10. tōō (roof–ཐོག་)
11. tōō (hammer–ཐོ་བ་)
12. na (to be sick–ན་)
13. nā (oath–མནའ་)
14. nāà (pus–རྣག་)
15. nāmaà (airforce–གནམ་དམག་)
16. nāma (bride–མནའ་མ་)

The letters "b" and "p"

1. bā (baboon–ཝཱ་)
2. bāā (to light–ཝཱར་)
3. baa (goitre–པ་བ་)
4. baà (mahjong–ཝཱཀ་)
5. ban (to soak–ཝཱན་ས་)
6. bān (to renouce–ཝཱན་ས་)
7. bū (hair–ཝཱུ་)
8. bu (worm–ཨཱུ་)
9. bŏmbo (lord–དཔོན་པོ་)
10. bombo (thick–ཐོམ་པོ་)
11. bōō (old man–ཝོའོ་)
12. boo (foam-ཕུ་བ་)
13. pū (upper valley–ཕུ་)
14. pu (son–བུ་)
15. pāā (away–ཕར་)
16. pāà (pig–ཕག་)
17. paà (to cut–ཆྭག་)

The letter "m"

1. mā (sore–མཱ་)
2. ma (mother–མ་)
3. maa (butter–མར་)
4. māà (war–དམག་)
5. māābo (red–དམར་པོ་)
6. mābo (low–དམའ་པོ་)
7. mi̱gbə (hoof–མིག་ཡ་)
8. mi̱gbə (throat–མིད་ཡ་)

The letters "dz" and "ts"

1. dzā (grass–རྫཱ་)
2. dzāga (pastureland–རྫཱ་ཁ་)
3. dza (clay pot–རྫ་)
4. dzāā chēmbo (sacred–རྫ་ཆེན་པོ་)
5. dzāà (to strain–བཙག་ས་)
6. dzaà (to climb–ཨཇཀ་ས་)
7. dzugu (finger–མཛུག་མོ་)
8. dzūbu (rough–རྩུབ་པོ་)
9. dzēēma (harvest–བཙས་མ་)
10. dzɛɛgo (ceremony–མཛད་སྒོ་)
11. dzē (top–རྩེ་)
12. dze (leprosy–མཛེ་)
13. dzēēmo (playing–རྩེད་མོ་)
14. dzeebo (pretty–མཛེས་པོ་)
15. dzōn (onion–བཙོང་)
16. dzon (district–རྫོང་)
17. dzŏŏ (to cook–བཙོས་)
18. dzŏŏbo (to hurry up–རྩོལ་པོ་)
19. tsā (salt–ཚྭ་)
20. tsāā (finish–ཚར་)
21. tsāà (strainer–ཚག་)
22. tsēē (vegetables–ཚལ་)
23. tsēè (measure–ཚད་)
24 tsē (life–ཚེ་)
25. tsēè (day–ཚེས་)

The letters "tr" and "dr"

1. trā (hawk–ཁྲ་)
2. trāà (blood–ཁྲག་)
3. dra̲ (enemy དྲ་)
4. tra̲à (boulder–ཐྲག་)
5. trō (cauldron–ཁྲོ་)
6. tro̲ (wheat–ཁྲོ་)
7. tri̲ (knife–ཁྲི་)
8. tri̲i (bell–ཁྲིལ་)
9. tri̲ì (asked–ཁྲིས་)
10. trīì (took–འཁྲིད་)
11. drī (1st cream–སྲི་)
12. dri̲ (female yak–འབྲི་)
13. drìì (get mixed–འབྲིས་)
14. dri̲i (merge–འབྲིལ་)

The letters "gy" and "ky"

1. gya̲ (hundred–བརྒྱ་)
2. gyāā (oar–རྒྱ་ཕ་)
3. gyāà (to lift–བཀྱག་)
4. gyāgba (excrement–རྒྱག་པ་)
5. gya̲gba (fat–རྒྱག་པ་)
6. gyūūmu (sour–རྒྱར་མོ་)
7. gyǖ̄mə (regular–དཀྱུས་མ་)
8. gyǖù (to string beads–རྒྱུད་)
9. gyüù (descent line–རྒྱུད་)
10. gyɛ̲ɛ̲ (faint–བརྒྱལ་)
11. gyɛ̲è (eight–བརྒྱད་)
12. gyɛ̲n (bet–རྒྱན་)
13. gyēè (to be born–སྐྱེས་)
14. gyɛ̲ɛ̲mo (queen–རྒྱལ་མོ་)
15. gyēēsa (birthplace–སྐྱེས་ས་)
16. gyɛ̄ɛ̄ (to deliver–བསྐྱལ་)-
17. kyū (herd–ཁྱུ་)
18. kyūù (cursive script–ཁྱུག་)
19. kyǖù (to cling–འཁྱུད་)

The letters "w" and "y"

1. wə̲njuù (blouse–ཝེ་གུ་འཇུག་)
2. wānyöò (bully–དབང་ཡོད་)
3. wǒò (shine–ཝོད་)
4. wɔ̲ɔ̀ (under–འོག་)
5. wɔ̲ɔ̲mo (fox–ཨ་མོ་)
6. yāŋ (vowel–དབྱངས་)
7. ya̲ŋla (wax–ཡང་ལ་)
8. yāā (to lend–གཡར་)
9. ya̲a (up–ཡར་)
10. yāà (yak–གཡག་)
11. yāāga (summer–དབྱར་ཀ་)
12. ya̲agyaà (pestle–ཡ་དགྱག་)
13. yəŋdri (jade-like stone–གཡང་རི)
14. yə̲ŋji (weight–ཡང་ཇི)
15. yū (turquoise–གཡུ་)
16. yūù (to throw–གཡུག་)
17. yüügɛè (dialect–ཡུལ་སྐད་)
18. yǖ̄lɛè (threshing–གཡུལ་ལས་)
19. yɛ̲ɛ̲ (to disappear–ཡལ་)
20. yēè (right–གཡས་)

Arquivo não encontrado

O Firefox não conseguiu localizar o arquivo /D:/Essentials of Modern Literary Tibetan - A Reading Course and Reference Grammar (Goldstein, 1991)/files/00470___381d71967a2cb25f45444f77c648da51.djvu.

Verifique se o nome do arquivo possui erros de digitação, como uma letra maiúscula em vez de minúscula.

Verifique se o arquivo foi movido, renomeado ou excluído.

Appendix C

Supplementary Readings in the Genre of Communist Political Essays

1. Reading number one

ཀུང་གོའི་གུང་ཁན་ཏང་གི་ཀུང་དབྱང་ཞུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་འབྱོར་མེད་ཐལ་རིམ་གྱི་རིག་གནས་ཀྱི་གསར་བརྗེ་ཆེན་པོའི སྐོར་གྱི་ཆོད་དོན།

(1966ལོའི་ཟླ་ 8 ཚེས་ 8 ཉིན་གྲོས་འཆམས་བྱུང་བ་)

དང་པོ། སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་གསར་བརྗེའི་དུས་རིམ་གསར་པ།

དེང་སྐབས་ཁྱབ་སྤེལ་དུ་འགྲོ་བཞིན་པའི་འབྱོར་མེད་ཐལ་རིམ་གྱི་རིག་གནས་ཀྱི་གསར་བརྗེ་ཆེན་པོ་འདི་ནི་མི་རྣམས་ཀྱི་བློ་སྒྲོག་ལ་ཐུག་པའི་གསར་བརྗེ་ཆེན་པོ་ཞིག་དང་། རང་རྒྱལ་གྱི་སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་གསར་བརྗེ་འཛེལ་རྒྱས་འགྲོ་བའི་དུས་རིམ་གསར་པ་སྟར་ལས་ཀྱང་གཏིང་ཟབ་པ་ཞིག་དང་སྟར་ལས་ཀྱང་རྒྱ་ཆེ་བ་ཞིག་རེད།

བློ་མཐུན་མའོ་ཙེ་ཏུང་གིས་ཏང་གི་སྐབས་བརྒྱད་པའི་ཀྱང་ཞུ་ཚང་འཛོམས་གྲོས་ཚོགས་ཐེངས་བཅུ་པའི་ཐོག་གསུང་དོན་དུ། སྤྱིད་དབང་ཞིག་མའོ་མཉྲག་གྲོག་བསམས་ན་ནམ་ཡིན་ཏུང་ཐོག་མར་བླང་ཕྱོགས་ཤིག་བཟོ་ཐབས་དང་། ནམ་ཡིན་ཏུང་ཐོག་མར་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྐངས་ཐད་ཀྱི་ལས་ཀ་བྱེད་དགོས་པ་རེད། གསར་བརྗེ་བྱེད་མཁན་གྱི་གྲལ་རིམ་གྱས་དེ་འདྲ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་ལ། གསར་བརྗེར་ངོ་ཆོལ་བྱེད་མཁན་གྱས་ཀྱང་དེ་འདྲ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་ཅེས་གསུངས་ཡོད་པ་རེད། ལག་ལེན་གྱི་ཐོག་ནས་བློ་མཐུན་མའོ་ཙེ་ཏུང་གི་ཆོད་གཏམ་དེ་ཧང་དེ་ཡང་དག་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ར་སྤྲོད་བྱུང་བ་རེད།

འབྱོར་ལྡན་གྲལ་རིམ་མཐོ་མཉྲག་བསྒྲུབ་ཚར་ནའང་ཁོ་ཚོས་བཀྲ་གཞོག་གྲལ་རིམ་གྱི་བསམ་བློ་རྟེང་པ་དང་། རིག་གནས་རྟེང་པ། ཡུལ་སྤྱིལ་རྟེང་པ། གོམས་གཤིས་རྟེང་པ་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་མང་ཚོགས་ལ་བསྐད་སྐྱོན་གཏོང་ཐབས་དང་མི་སེམས་འདྲལ་ཐབས་བྱས་ཏེ་ཁོ་ཚོའི་རོ་ལང་ཚུགས་ཚུའི་དམིགས་ཡུལ་དེ་འགྲུབ་གང་ཐུབ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། འབྱོར་མེད་གྲལ་རིམ་གྱི་ལས་དཀའ་དཀའ་ལོག་ཉེ་བའི་ཐོག་ཕྱི་ངེས་ཚིག་ཚུའི་དམིགས་ཡུལ་དེ་ཐུབ་ཐང་ཐུབ་ཀྱི་ཆད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། ཕྱི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཤུལ་ཁུལ་ཚུའི་ཐོག་ནས་ཀྱང་ཁོ་ཚོས་ཐོག་ཐེག་ཆེ་བ་ཞིག་ཏུ་ཁས་ལེན་ཡོད་པ་རེད། ཁོ་ཚོས་ཀྱང་ཁོ་ཚོའི་ཐོག་ཐེག་ཆེ་བ་ཞིག་ཏུ་ཁས་ལེན་ཡོད་པ་རེད།

ཚུ། འབྱོར་ལྡན་གྲལ་རིམ་དང་བཀྲ་གཞོག་གྲལ་རིམ་གཞན་དག་རྣམས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྐངས་ལ་དགག་པ་ཅུག་ཚུ། སྤྱི་བཙོ་བཅོས་བསྒྱུར་བྱེད་ཚུ། རིག་རྩལ་བཅོས་བསྒྱུར་བྱེད་ཚུ། སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་རྒྱུད་གཞིའི་དཔལ་འབྱོར་དང་མི་སྡུག་པའི་སྐྱེད་གེ་བཀོད་པ་ཚང་མ་བཅོས་བསྒྱུར་བྱེད་ཚུ་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་དེ་སྤ་བརྟན་དང་འཛེལ་ཅུས་འགྲོ་ཅུར་ཡན་པ་ཞིག་བྱེད་ཚུ་དེ་རེད།

Translation

Resolution of the Central Committee of the
Communist Party of China Concerning the
Great Proletarian Cultural Revolution
(Adopted August 8th, 1966)

A NEW STAGE IN THE SOCIALIST REVOLUTION

The great proletarian cultural revolution that is now becoming widespread is a great revolution that reaches to the souls of people. It is a new stage in the development of the socialist revolution in our countrya deeper and more extensive stage.

At the Tenth Plenary Session of the Eighth Central Committee of the Party, Comrade Mao Zedong said, "To overthrow a political power, first of all one has to create (mould) public opinion and to do work with ideology." This (approach) is done by the revolutionary class as well as by the counter-revolutionary class." This thesis of comrade Mao Zedong has been proved completely correct in practice.

Even though the bourgeoisie has been overthrown, because they hold and adhere to the old ideas, culture, customs, and habits of the exploiting class, they are doing whatever they can to achieve their aim of trying to corrupt the masses, subdue their minds, and stage a comeback. The proletariat, doing precisely the opposite of this, must effectively counterattack all challenges of the bourgeoisie in the ideological field. Employing the new ideas, culture, customs and habits of the proletariat itself, it must reform the mental outlook of the whole society. At present, our goal is to do something beneficial to facilitate the consolidation and development of the socialist system based on

destroying those persons in authority who are taking the capitalist road, criticizing (repudiating) the reactionary bourgeois academic "authorities," criticizing (repudiating) the ideology of the bourgeoisie and the other exploiting classes, transforming education and the arts, and transforming all parts of the superstructure that are incompatible with the economic foundation of socialism.

2. Reading number two

ལིའུ་ཤའོ་ཆིའི་སྐོར་

ཚང་འཛོམ་གྲོས་ཆོགས་གིས་ ། ཀྱང་དབྱང་ཆེད་དོན་ཞིབ་བཤེར་ཆོ་ཚུང་གི་ངོ་ལོག་པ་དང་། རང་རྒྱལ་པ། བཟོ་རྐུན་བཅས་ཡིན་པའི་ལིའུ་ཤའོ་ཆིའི་ནག་ཉེས་སྐོར་གི་ཞིབ་བཤེར་སྤུན་ཞུ་ལ་ཆོག་མཆན་བགོད་པ་ཡིན། སྤུན་ཞུ་འདིས་དཔང་རྟགས་ཁྲུངས་བཙན་ཡོད་པའི་ཐོག་ནས་ཞིབ་བཤེར་བྱས་གསལ། ཏང་རང་མ་རྟའི་རིང་ལུགས་གི་ལམ་ལ་འགྲོ་མཁན་དབང་འཛིན་པ་ཆེ་ཤོས་ལིའུ་ཤའོ་ཆི་ནི་ཏང་རང་གབ་ནས་བསྡད་པའི་ངོ་ལོག་པ་དང་། རང་རྒྱལ་པ། བཟོ་རྐུན་བཅས་དང་། བཙན་རྒྱལ་རིང་ལུགས། གོ་མིན་ཏང་ལོག་སྤྱོད་ཕྱོགས་ཁག་བཅས་གི་རྒྱུགས་ཁྱི་ནག་ཉེས་ཚབས་ཆེན་ཡོད་མཁན་ཅིག་རེད།

ཚང་འཛོམ་གྲོས་ཆོགས་གིས་ངོས་འཛིན་བྱས་དོན། འབྲོང་མེད་གླལ་རིམ་གི་རིག་གནས་གསར་བཟོ་ཆེན་པོའི་ནང་ཏང་ཏང་གསར་བཟོའི་མང་ཆོགས་གིས་ལིའུ་ཤའོ་ཆིའི་གསར་བཟོ་ངོ་ཚོལ་གི་གདོང་རིས་ཐེར་འདོན་བྱས་པ་དེ་ནི་མའོ་ཙེ་ཏུང་དགོངས་པའི་རྒྱལ་ཁ་རྒྱབས་ཆེན་ཅིག་དང་། འབྲོང་མེད་གླལ་རིམ་གི་རིག་གནས་གསར་བཟོ་ཆེན་པོའི་རྒྱལ་ཁ་རྒྱབས་ཆེན་ཅིག་རེད།

ཚང་འཛོམ་གྲོས་ཆོགས་གིས་ལིའུ་ཤའོ་ཆིའི་གསར་བཟོ་ངོ་ཚོལ་གི་ནག་ཉེས་ལ་གསར་བཟོའི་ཁོང་ཐུབ་ཏུ་ཅང་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཐོག་ནས་ཏུས་གཏན་དྲག་པོ་ཞིག་འཆམ་བྱས་དོན། ལིའུ་ཤའོ་ཆི་ཏུང་གི་ནང་ནས་དུས་གཏན་དུ་ཕྱིར་འབྱད་བྱས་པ་དང་། ཏང་ཕྱི་ནང་གི་ཁོ་པའི་གོ་གནས་ཡོད་ཚད་མེད་པ་བཟོས་པའི་ཐོག ལུ་མཐུད་ནས་ལིའུ་ཤའོ་ཆི་དང་ཁོ་པའི་ངན་རོགས་ཆོས་ཏང་ལ་ངོ་ལོག་ཆུབ་གཏོད་དང་ཆུལ་ཁབ་ལ་ངོ་ལོག་ཆུབ་གཏོད་བྱས་པའི་ནག་ཉེས་རྣམས་ར་སྤྲགས་གཏོང་དགོས།

ཚང་འཛོམ་གྲོས་ཆོགས་གིས་ཏང་ཡོངས་གི་བློ་མཐུན་རྣམས་དང་ཆུལ་ཡོངས་མི་དམངས་རྣམས་གིས་ལུ་མཐུད་དེ་གཅིང་ཟབ་པོའི་སྐོ་ནས་གསར་བཟོའི་དགག་པ་ཆེན་པོ་ཁྲབ་སྤེལ་བཏང་ཏེ་ལིའུ་ཤའོ་ཆི་སོགས་ཏང་རང་མ་རྟའི་རིང་ལུགས་གི་ལམ་ལ་འགྲོ་མཁན་དབང་འཛིན་པ་ཆེ་ཤོས་ཉུང་ཤས་དེའི་གསར་བཟོར་ངོ་ཚོལ་གི་བཟོ་བཅོས་རིང་ལུགས་གི་བསམ་བློ་གཙང་སེལ་བྱེད་དགོས་པའི་འབོད་སྐུལ་བྱས་པ་ཡིན།

Translation

Concerning Liu Shaoqi

The Plenary Session approved the investigatory report of the special central investigatory subcommittee concerning the crimes of the renegade, traitor and scab Liu Shaoqi. In this report which is based on reliable evidence, it is stated that Liu Shaoqi, the

1 Note that this essay utilizes a style wherein the genitive and instrumental particles are written ཡིས་ and ཡི་ regardless of the preceeding final.

highest personage in the party taking the capitalist path, is a serious criminal who is a running dog of the imperialists, the modem revisionists and the Kuomintang clique, and a renegade, traitor, and scab who has stayed hidden within the party.

The Plenary Session recognized that the exposure of the counter-revolutionary face of Liu Shaoqi by the party and the revolutionary masses in the Great Proletarian Cultural Revolution is great victory for the thought of Mao Zedong and is a great victory for the Great Proletarian Cultural Revolution.

The Plenary Session, feeling great revolutionary anger at the counterrevolutionary crimes of Liu Shaoqi, unanimously adopted a resolution to expel Liu Shaoqi permanently from the party, to strip him of his posts within and outside of the party, and to continue to expose the crimes of treason of Liu Shaoqi and his accomplices to the country and to the party.

The Plenary Session appealed to all the party comrades and to the people of the whole nation to continue to spread revolutionary refutation diligently, and to deeply cleanse the counter-revolutionary revisionist thoughts of the few great "authorities" in the party such as Liu Shaoqi who are pursuing the path of capitalism.

page_483

---

3. Reading number three

གྲུང་ཡོའི་མཛའ་བཤེས་ལས་བྱུང་བའི་ཏུང་ཞིང་ཆུ་མཛོད་དང་།
ཆུ་སྐོག་ས་ཆེགས།

གོང་ཏུང་ཞིང་ཆེན་ཁོངས་ཏུང་ཞིང་མི་རིགས་ཁག་གི་ཨང་སྡུད་ཀན་གྱི་ཅང་ཕེང་མི་དམངས་ཀུང་ཏེར་འཛུགས་སྐྱན་བྱེད་པའི་མོ་ཞིང་སྤུའུ་སུམ་བྱི་ལྟ་སྣོང་ཡག་ཙམ་དུ་ཆུ་འདྲེན་བྱབ་པ་དང་སྐོག་ཆན་ལ་བཀུད་བཀུ་ཉི་ཤུ་ལྟ་འདོན་བྱབ་པའི་ཏུང་ཞིང་ཆུ་མཛོད་དང་ཆུ་སྐོག་ས་ཆེགས་དེ་ ༡༩༦༣ ལོར་ལེགས་གྲུབ་བྱུང་ཞིང། དེ་མི་ཏུང་ཞིང་གི་ཡའོ་དང། ཀྱོང། ཅིང་ལ་སོགས་པའི་མི་རིགས་ཁག་གི་མི་དམངས་རྣམས་ཀྱིས་དར་ཆ་དམར་པོ་གསུམ་ཁྱི་མཐུ་ཁྲིད་འཁོར་བ་སྟོབས་དང་གྲྭལ་དང་ཤུགས་བསྐྱེད་སྟོབས་གྲྭལ་བྱས་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཆུལ་ཁའི་འབྲས་བུ་ཞིག་རེད།

ཆུ་མཛོད་དང་ཆུ་སྐོག་ས་ཆེགས་ཀྱི་འཛུགས་སྐྱན་ལེགས་གྲུབ་བྱུང་བ་དེས་ད་ང་སྐྱོང་ཞིང་ཁྱི་ཞིང་ལས་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཆེར་ཆེར་འགྱུར་བ་རེད། ༡༩༦༣ ལོ་ཆུ་མཛོད་ཀྱི་ཞར་ལས་འགྲུབ་དུ་ཅི་བའི་སྐབས་སུ་ཤུགས་ཆེན་པོས་ཐུ་སྨིན་འབྲས་ཀྱི་ཐག་འཐབ་རྩོད་ལ་རོགས་སྐྱོར་བྱས་བཅིན་ཅང་ཕེང་ཀུང་ཏེར་སོགས་ཁོངས་ཀྱི་མོ་ཞིང་སྤུའུ་སུམ་བྱི་ལྟ་སྣོང་ཡག་ཙམ་ཞིག་ལ་ཆུ་འདྲེན་སྐུལ་ཤུགས་ཆེན་པོས་ཐུ་སྨིན་ཆུ་འབྲས་ཐོན་ཆུང་ཆ་སུམ་རྒྱ་སོ་བཞི་འཕར་བ་རེད།

ཐོན་ཆད་ཏུང་ཞིང་གྲོང་བདལ་དུ་གྲོག་ཤུགས་མི་ལྟང་བའི་དབང་གིས་གྲོག་ཁུ་གསལ་པོ་མེད་པ་མ་ཟད། སྐྱ་ལིན་འཕྲལ་འགོར་ཡང་བེད་སྤྱོད་གཏོང་ཁག་པོ་རེད། དེང་སང་ཏུང་ཞིང་ཆུ་གྲོག་ས་ཆེགས་ཀྱིས་བཏོན་པའི་གྲོག་ཤུགས་དེས་ཉིད་ཀྱི་གྲོག་སྤྱོད་དགོས་མཁོ་སྣོང་ཐུབ་པས་མི་ཚད། དཔུང་ཡོ་ནན་དམངས་གཅོའི་སྤྱི་མཐུན་ཆུལ་ཁབ་ཀྱི་སྐང་ཅེ་གྲོང་ཁྱེར་དང་སྐང་ཅེ་ཁེན་དུ་གྲོག་ཤུགས་ཁག་གཅིག་གཏོང་གི་ཡོད་པ་རེད། ཏུང་ཞིང་ཆུ་གྲོག་ས་ཆེགས་ཀྱིས་དངོས་སུ་སྐང་ཅེར་གྲོག་ཤུགས་གཏོང་འགོ་ཚུགས་པའི་ཉིན་དེར་ཆུལ་མཚམས་སུ་གནས་པའི་ཏུང་ཞིང་དང་སྐང་ཅེ་གྲོང་ཁྱེར་གཉིས་པོ་ལྷན་ཚུ་བོའི་སྟེང་དུ་བཏུབ་པའི་ཀྱང་ཡོའི་མཛའ་བཤེས་རྩམ་ཆེན་ཐོག་ཆོན་ལྷན་དར་ཆ་ལྷབ་ལྷབ་ཏུ་གཡོ་བ་དང། ཧ་དང་མཁར་ཇའི་སྐྱས་བར་སྐང་ཁྲིངས་དེའི་ཐོག་ནས་ཀུན་ཏུ་ཟངས་ཀྱི་ཞིག་ཏུ་ཁ་ཤས་ཆེ་ཞིང་ཁྱེར་ཏུ་ཡོད་པ་རེད། ཆུ་གྲོག་ས་ཆེགས་ཀྱི་བཟོ་པ་རྣམས་ཀྱིས་གྲོག་འདོན་འཕྲལ་འགོར་བཏང་ནས་མ་ཐག་ཏུ་ཞིང་ཁྱི་ལས་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཆེར་ཆེར་འགྱུར་བ་རེད། ཨ་ཅང་མགོ་ཐུབ་པ་ཞིག་ནི་ཞིང་ཁྱི་ལས་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་ཐེངས་གཅིག་ཏུ་ཡང་ཆུ་ཚད་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ཐེངས་ཤིག་ཏུ་ཡོད་པ་རེད། ཨ་ཅང་ཁྱད་པར་ཆེ་བའི་ཆུ་ཚད་ཀྱི་ཁྱད་པར་དེ་ཉིན་ཞག་ཁ་ཤས་ཙམ་རིང་ཐོ

Red Flags."

Agricultural production in that autonomous county has increased a lot as a result of the successful completion of the construction of the reservoir and hydro-electric station. In 1963, when construction of the reservoir was nearly completed, it helped in the struggle to prevent drought damage to the early-ripening rice crops, and because of this, over 20, 000 *mu* were not harmed by drought. Moreover, it enabled new fields to be opened, increasing rice production by 34%.

Similarly, before the construction of the hydro-electric station, insufficient electric power in Dongxing town caused lights to be dim and the use of radios difficult. Now, not only is there sufficient electricity for Dongxing, but there is also enough to supply Mong Cai city and district in the Democratic Republic of Vietnam.

On the day when they actually began to transmit electricity from Dongxing station, a festive mood prevailed along the Sino-Vietnamese Friendship Bridge spanning the Pelum River which flows between Dongxing and Mong Cai city. Multicolored flags fluttered in the wind and the sound of drums and gongs filled the air. As soon as the workers of the hydro-electric station started the generator, electric current arrived via

high tension cables at the electric irrigation station in the district of Mong Cai. This station is able to irrigate over 18,000 *mu* of land and Mong Cai town.

In the evening, the lights from the tens of thousands of homes situated on the banks of the Pelum River shine brightly and are a symbol of the ever-increasing brotherly friendship between China and Vietnam.

4. Reading number four

མཐུན་སྒྲིལ་དང་བདེ་སྐྱིད་ཀྱི་ གསེར་ཟམ།

བོད་ཞི་བའི་བཅིངས་འགྲོལ་ཐོབ་ནས་ལོ་བཅུ་ལྷག་ཙམ་གྱི་རིང་ལ་ཀྱང་གོའི་མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ་དམག་བོད་བསྡུད་དམག་དཔུང་དང་བོད་བསྡུད་ལས་བཟོ་རྣམས་ཀྱས་ཏང་དང་མའོ་ཀྱུ་ཞིའི་རྒྱབས་ཆེན་གྱི་འབལམོད་བསྐུལ་དང་ལེན་ཞུས་ཏེ་བོད་དུ་དམག་བསྡུད་བྱས་ནས་བོད་ལྟོང་ཁམས་འཛུགས་སྐྱན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཅིང། ཁོ་ཚོས་བོད་རིགས་མི་དམངས་དང་མེས་རྒྱལ་མི་རིགས་ཁག་གི་མི་དམངས་རྣམས་ཀྱི་ཤུགས་ཆེན་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་འགུ་དཀའ་ངལ་ཚད་མེད་ཀྱིས་འབད་བརྩོན་བྱས་ནས་ལྗོངས་ཁག་ཏིག་ཏིག་ལ་ཆ་ཚང་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད་ཅིང། མཚོ་བོད། ཞིན་བོད་བཅས་ཀྱི་གཞུང་ལམ་གསར་བཟོ་བྱས་པ་རེད། དཔལ་བོད་ཀྱི་རྒྱ་ཆ་ ཅ་ཡན་གྱི་ཞིན་ལས་འགོར་ཤར་གཏོང་བྱབ་ནས་གཙུག་ལག་རིག་གནས་དག་ལ་གྲྭབ་འབྲས་ཆེན་ཞིག་ཐོབ་ཡོད་པ་རེད། གྲྭབ་འབྲས་དེ་དག་ནི་མའོ་ཅོ་ཏུང་གི་དགོངས་པའི་རྒྱུད་ཁའི་ཆུལ་ཁོད་སྦྱང་འབར་བ་ཞིག་རེད། དེར་བརྟེན་ སྐབས་དེར་དབུ་བོས་ཆོག་ཐག་བཅད་ནས་འཛམ་གླིང་གི་ཡང་སྦྱང་དུ་གཞུང་ལམ་བཟོ་བྱབ་ཀྱི་མ་རེད། གལ་སྲིད་བཟོ་བྱབ་པའི་དབང་དུ་བཏང་ནའང་ཆུང་ལས་འཁོར་ཡུན་རིང་ཡོ་ཤར་གཏོང་བྱབ་ཀྱི་མ་རེད་ཅེས་ཤོད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། འོན་ཀྱང་མའོ་ཅོ་དུང་གི་

དགོངས་པས་དྲག་ཆས་ཐྲས་པའི་མི་དམངས་ཀྱི་དམག་དཔུང་དང་ལས་བཟོ་རྣམས་ཀྱིས་རང་གྲབ་བཙན་སྐ་མང་པོ་གཏོར་ཐ་དད། ཁ་བ་བྱ་ཡུག་དང་གྲང་ངར་ལས་རྣམ་པར་རྒྱལ་ཁ། ལ་མཐོན་པོ་བརྒྱ་པ་དང་ཆུ་ཆེན་པོ་བཀལ་ཁ། བོད་ཀྱི་ལོག་སྤྱོད་ཀྱི་ཞིང་བྲན་བདག་པོའི་གྲལ་རིམ་ཉིས་བཀག་འགོག་དང་གཏོར་བཤིག་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་བྱས་པ་རྣམས་ཅ་གཏོར་དུ་བཏང་ཐ་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་གཞུང་ལམ་གསར་བཟོ་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ལེགས་འགྲུབ་བྱུང་བར་མ་ཟད། ལོ་བཅུ་ལྷག་གི་རིང་ལ་དཀའ་ངལ་ཏ་ཅང་ཆེ་བའི་གནས་ཚུལ་འོག་རླངས་འཁོར་འགག་མེད་ཤར་གཏོང་ཐུབ་པའི་འགན་ལེན་ཡང་བྱེད་ཐུབ་པ་བྱུང་བའི་དབང་གིས་རང་བྱུང་ཁམས་དབང་དུ་བསྡུ་བའི་ཚབས་ཆེན་གྱི་བྱས་རྗེས་ངོ་མཚར་ཅན་གཞུང་ལམ་གྱི་དཀའ་ཆེགས་ཀྱང་ཁྱོན་དུ་བསྡུ་བར་མེད། དེ་བཞིན་ཞིན་བོད་གཞུང་ལམ་གྱི་དཀའ་ཆེགས་ཀྱང་ཁྱོན་དུ་བསྡུ་མཆོངས་ཏེ། ཁྲོ་ཤུགས་ཆེན་གྱིས་ཐུགས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཅན་ཡིན་ཞིང་། དེ་ལྟར་ན་ཁྲོ་ཤུགས་ཆེན་གྱིས་ཐུགས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཅན་ཡིན་ཞིང་།

Sichuan-Tibet highway which goes from Chengdu in Sichuan Province to Lhasa, passes through fourteen great mountain passes such as Mt. Er and Trola, whose altitudes range from 3,000 to 5,000 meters above sea level, crosses more than ten great rivers such as the turbulent Yangtse and Salween, and has unusual and troublesome geological features which had to be crossed such as rocky mountains with precipitous gorges 20-30 kilometers wide, canyons, shifting sand deserts and glaciers.

And as for the Qinghai-Tibet highway which goes from Xining in Qinghai Province to Lhasa, winds through hundreds of kilometers of deserts and crosses great mountain passes such as the Kunlun pass and the Tangkola pass whose altitudes are 4,000 to 5,000 meters above sea level. It also had to cross several great rivers such as the Chuma and the Yangtse. It is a place where the mountains are enveloped by snow in winter and even in summer there is snowfall.

Because of this, at that time our enemies stated that highways cannot be built on the roof of the world and even if it were possible, it would not be in use for long. However, the people's army and cadre and workers, armed with Mao Zedong's thoughts overcame many natural barriers, withstood bitter cold and snow blizzards, crossed high mountains and great rivers, thoroughly eliminated the various obstruction and destructive

activities of the Tibetan reactionary serf-owing class, and thus successfully completed the construction of the highways. Not only that, but despite great difficulties for over ten years, they have taken the responsibility of keeping the highways open so that vehicles could be driven without any obstacles. Their feat is an extraordinarily great achievement in the conquest of nature.

Similarly, the difficulties that confronted the construction of the Xinjiang-Tibet highway were no less than those of the Sichuan and Qinghai-Tibet highways. The Xinjiang highway, which goes from Yecheng in the Tarim Basin up to Purang in the Ngari region of Tibet, is on high terrain at altitudes of 4,000-5,000 meters above sea-level. Because of this, not only is the air thin but the weather is very changeable. Nevertheless, the road was completed within a year, and vehicles can travel without any hindrance.

Because vehicles can travel straight on those main road, Tibet has been merged firmly with the Motherland. That has had a strong effect on reforming the livelihood of the Tibetan people via strengthening the friendship of the Chinese and Tibetan peoples, adding to the security of the nation, and improving the political, economical and cultural affairs of Tibet. Similarly, large numbers of Tibetan cadre and laborers have been able to travel via these roads to the Motherland for tours, visits and study. And large numbers of Chinese cadres and workers have come to Tibet to participate in development projects. Related to that, the works of Mao Zedong that have been published in Tibetan are being regularly brought to various parts of Tibet from the capital Beijing, and the Tibetan people are enthusiastically welcoming these.

5. Reading number five

ཀུང་གོའི་མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ་
དམག་གི་རྩ་ཚེག

(1949ལོའི་ཟླ་ 4 ཚེས་ 25 ལ་)

གོ་མིང་ཏང་ལོག་སྤྱོད་ཕྱོགས་ཀག་གིས་ཞི་བདེའི་ཀ་དན་ཀས་མ་བླངས་པར་མི་རིགས་ལ་ངོ་ཚོལ་དང་མི་དམངས་ལ་ངོ་ཚོལ་བྱེད་པའི་དམག་འབྲག་གི་ལངས་ཕྱོགས་ནག་ཉེས་ཅན་དེ་མཐེགས་བཟང་བྱེད་གི་ཡོད་པ་རེད། རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་གིས་མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ་དམག་གིས་གོ་མིང་ཏང་ལོག་སྤྱོད་ཕྱོགས་ཀག་མཁོགས་པོ་ཆ་མེད་བཏང་ཆུའི་རེ་བ་བྱེད་གི་ཡོད་པ་རེད། ང་ཚོས་མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ་དམག་ལ་དཔའ་མཛངས་རྟུལ་ཕོད་གིས་མདུན་ལ་སྐྱེད་ཏེ་འགོག་ཆོལ་བྱེད་ཕོད་མཁན་གོ་མིང་ཏང་གི་ལོག་སྤྱོད་དམག་དཔུང་ཚང་མ་ཆ་མེད་བཏང་ཐབས་དང་། རང་ཉིས་ལ་འགྲོད་བཤགས་མི་བྱེད་མཁན་དམག་འབྲག་གི་ཉེས་ཅན་ཚང་མ་འཛིན་བཟུང་། རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ། ཀུང་གོའི་མངའ་ཁོངས་དང་བདག་དབང་རང་བཙན་དང་ཆ་ཚང་ཡོང་བའི་སྤུང་སྐྱོལ། རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་གིས་གཅིག་གྱར་དངོས་གནས་ཅིག་ཡོང་རེ་སྐོམ་པས་ཆུ་འདོད་ལྟར་བྱེད་པ་དེ་དངོས་སུ་འགྲུབ་པ་བཙས་བྱེད་དགོས་རེ་བཀའ་ཤབ་ཡོད། མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ་དམག་གི་པར་སྐྱབས་སར་ལས་རིགས་ཁག་གི་མི་དམངས་གིས་རོགས་རམ་ཡོང་བའི་རེ་བ་ཆེན་པོ་ཡོད། འདིར་སྔོན་ཁྲིམས་བཀུད་ཁྲབ་བསྒྲགས་བྱས་པ་དེར་ང་ཚོའི་མི་དམངས་ཡོངས་རྫོགས་དང་མཉམ་དུ་བཙི་སྤུང་བྱེད་འདོད་ཡོད།

(དང་པོ་) མི་དམངས་ཡོངས་རྫོགས་གི་ལུས་སྟོག་དང་ཐུ་རེ་སྤུང་སྐྱོང་བྱེད་ཐུ། གླལ་རིམ་དང་། ཆོས་དད། ལས་ཀ་བཅས་ཀ་རེ་ཡིན་མིན་ལ་མ་བལྟོས་པའི་ལས་རིགས་ཁག་གི་མི་དམངས་ཚང་མས་སྒྲིག་ལམ་བཙི་སྤུང་བྱེད་ཐུ་དང་མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ་དམག་དང་མཉམ་ལས་བྱེད་ཐུའི་རེ་བ་ཡོད། མི་དམངས་བཅིངས་འགྲོལ་དམག་གིས་ཡང་ལས་རིགས་ཁག་གི་མི་དམངས་དང་མཉམ་ལས་བྱེད་གི་ཡིན། གཞར་བཏོར་ངོ་ཆོལ་པ་དང་། ཡང་ན་གཏོར་བཤིག་པ་གཞན་དག་གིས་གོ་སྐབས་དང་བསྟུན་ནས་ཕྱང་དཀྱག་དང་། ཡང་ན་འཕྲོག་བཙོམ། ཡང་ན་གཏོར་བཤིག་བྱས་ན་དེར་ཉེས་ཆད་ནན་པོ་བཅད་ཐག་ཆོད་ཡིན།

(གཉིས་པ་) མི་རིགས་འབྱོར་ལྡན་གྱལ་རིམ་གི་བཟོ་ཚོང་ཞིང་ཕྱུགས་བཅས་གི་ལས་རིགས་སྤུང་སྐྱོང་བྱེད་ཐུ། སྐེར་གིས་བདག་གཉེར་བྱེད་པའི་བཟོ་གྲྭ་དང་། ཚོང་ཁང་། དངུལ་ཁང་། མཛོད་ཁང་། གྲུ་གཟིངས། གྲུ་ཁ ཞིང་ར། ཕྱུགས་ར། སོགས་ཚང་མར་སྤུང་སྐྱོང་བྱས་ནས་གནོད་འཚེ་མི་ཡོང་བ་བྱེད་གི་ཡིན། ལས་རིགས་ཁག་གི་ལས་ཀ་ནས་ཀྱི་ཉམས་ཆུའི་ཐུ་ཚོགས་ཤུལ་ལྟར་ཞབས་ཏོག་བྱེད་པའི་རེ་བ་ཡོད།

(གསུམ་པ་) དཔོན་ངན་གི་མ་རུ་གཞུང་བཞེས་བཏང་ཐུ། གོ་མིན་ཏང་ལོག་སྤྱོད་སྤྱིད་གཞུང་དང་དཔོན་ངན་ཆེ་གྲས་གིས་བདག་གཉེར་བྱེད་པའི་བཟོ་གྲྭ་དང་། ཚོང་ཁང་། དངུལ་ཁང་། མཛོད་ཁང་། གྲུ་གཟིངས། གྲུ་ཁ ཕྱུགས་ལམ། ཡིག་སྐྱེལ། སྐོག་འཕྲིན། སྐོག་ཉུ། ཁ་པར། རང་འབབ་གི་ཆུ། ཞིང་ར། ཕྱུགས་ར་སོགས་ཡིན་པའི་ཚང་མ་མི་དམངས་སྤྱིའི་

གཞུང་གིས་རྩིས་ལེན་བྱེད་དགོས། དེ་ཚོའི་ཁོངས་ལ་མི་རིགས་འབྲོར་ལྷན་གྲལ་རིམ་གི་བཟོ་ཚོང་ཞིང་ཕྱུགས་བཅས་གི་ལས་རིགས་པ་སྣེར་གི་མ་ཀང་ཡོད་པ་རྣམས་རྩད་བཅད་ནས་ཁོངས་འཛིར་བྱུང་རྗེས་དེ་ཚོའི་དབང་ཆ་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས། མི་དམངས་སྲིད་གཞུང་གིས་དཔོན་ངན་མ་རྩའི་ཁེ་ལས་རྩིས་ལེན་མ་བྱས་གོང་ལ་དེ་ཚོའི་ནང་ལས་ཀ་བྱེད་མཁན་མི་སྣ་ཚོས་ཕར་རྒྱུན་ལྡར་ལས་ཀ་བྱེད་དགོས་པ་མ་ཟད། རྒྱ་རོར་དང་། འཕྲལ་འཁོར། དཔེ་རིས་དང་རིའུ་མིག རྩིས་ཐོ། ཚགས་ཡིག་སོགས་ཡང་སྤུང་སྐྱོང་བྱེད་རྒྱའི་འགན་འཁུར་ཏེ་ཞིབ་བཤེར་དང་རྩིས་ལེན་བྱེད་རྒྱུ་སྐུལ་དགོས། དེ་ཚོ་སྤུང་སྐྱོང་བྱས་ནས་བྱས་རྗེས་བཞག་ཡོད་མཁན་རྣམས་ལ་བྱ་དགའ་སྤྲད་དགོས། ལས་ཀར་སྐྱིད་ལྷག་དང་གཏོར་བཤིག་བྱེད་མཁན་རྣམས་ལ་ཉེས་ཆད་བཅད་དགོས། མི་དམངས་སྲིད་གཞུང་གིས་རྩིས་ལེན་བྱས་རྗེས་མུ་མཐུད་ནས་ཞབས་འདེགས་ཀྱ་འདོད་ཡོད་མཁན་ཆོར་སོ་སོའི་ཡོན་ཚད་ལ་བལྟས་ནས་ལས་ཀ་སྤྲད་ཅེ་གནས་མེད་ཡུལ་གྱར་ལ་མི་འགྲོ་བ་བྱེད་དགོས།

(བཞི་པ་) གཞུང་སྐེར་གི་སློབ་གྲྭ་དང་། སྨན་ཁང་། རིག་གནས་སློབ་གསོའི་ལས་ཁུངས། ལུས་རྩལ་བྱེད་སྣ། གྲྭ་ཕན་གི་ལས་དོན་གཞན་དག་བཅས་ཚང་མར་སྤུང་སྐྱོང་བྱེད་རྒྱུ། ལས་ཁུངས་དེ་ཚོའི་ནང་ལས་ཀ་བྱེད་མཁན་མི་སྣ་ཚང་མས་ཕར་རྒྱུན་ལྡར་ལས་ཀ་

བྱེད་རྒྱའི་རེ་བ་ཡོད། མི་དམངས་བཅིངས་འགྲལ་དམག་གིས་དེ་ཚོ་ལ་སྤུང་སྐྱོང་བྱས་ནས་གནོད་འཚེ་མི་ཡོང་བ་བྱེད་དགོས།

Translation

Proclamation of the Chinese People's Liberation Army
April 25, 1949

The Kuomintang reactionary clique has not accepted the peace offer and persists in taking a criminal military position which opposes the people and the nationalities. The people all over the country hope that the People's Liberation Army will speedily wipe out the Kuomintang reactionary group. We have ordered the People's Liberation Army to advance forward courageously to try to wipe out all the reactionary Kuomintang military forces who dare to resist, to arrest all the war criminals who do not repent their own crimes, to liberate people of the whole country, to protect Chinese territorial integrity, sovereignty, and independence, and to achieve true unification which, like a thirsty man wanting water, is the hope of people all over the country. We have high hopes that people in all walks of life will help the People's Liberation Army wherever it goes. Together with all our people we want to abide by the eight-point covenant that is proclaimed here [Note: This is actually an excerpt.].

< previous page page_493

1. Protect the lives and property of all the people. We hope people in all walks of life, regardless of class, religion, and occupation, will abide by the laws and will cooperate with people in all walks of life. We will severely punish counter-revolutionaries or other saboteurs who seize the opportunity to create disturbances, loot or sabotage.

2. Protect the industrial, commercial, agricultural, and livestock enterprises of the national bourgeoisie. We shall protect all privately owned factories, shops, banks, warehouses, ships, ferry landings, livestock farms, farms, etc., and see to it that no harm comes to them. We hope that office personnel and workers in all occupations will maintain production as usual and that shops in all trades will do business as usual.

3. The People's Government must take charge of all the shops, banks, warehouses, ships, ferry landing, railroads, postal services, telegraphs, electricity, telephones, water supplies, farms, livestock ranches, etc., which are owned and operated by the reactionary Kuomintang government and the big bureaucrats, and (must) confiscate bureaucratic capital. In these enterprises, the ownership of the private shares of the national bourgeoisie engaged in industry, commerce, agriculture or livestock will be investigated, and after verification, will be recognized. Before the People's Government takes charge of the bureaucrat-capitalist enterprises, the people who are working in them must not only work as usual but they must also take responsibility for protecting property, machinery, designs and charts, account books, records, etc., and must wait for the investigation and take-over. Those who are protecting these well must be rewarded. Those who are not diligent and sabotage them must be punished. Those who continue to want to render service after the People's Government takes over should be given jobs in accordance with their own qualifications so that they do not become destitute and homeless.

4. We hope to protect all government, private schools, hospitals, cultural-educational institutions, athletic fields, and other public welfare works, and to have all the people work in these enterprises continue to work as usual. The People's Liberation Army must protect them and see to it that no harm shall come to them.

< previous page page_493